ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΑ ΛΣ΄ ΚΑΙ ΛΖ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΕΤΗ 1896-1898

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩι ΣΥΛΛΟΓΩι

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν ἐν τῇ ΑΣΗΖ΄ συνεδριάσει, τῇ 31 Μαΐου 1898,

ὑπὸ τοῦ τέως προέδρου

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ

Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι,
Ἐξοχώτατε Πρεσβευτά,
Φιλόμουσος δμήγυρι,
Φίλοι ἑταῖροι,

Αἰσίως διανύσαντες σὺν τῷ 36ῳ καὶ τὸ 37ον ἔτος τῆς ἱδρύσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου καὶ εἰς τὸ 38ον εἰσερχόμενοι, κατ' ἔθος καὶ καθῆκον ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ὑποβάλλομεν τὴν διετῆ τῶν πεπραγμένων ἔκθεσιν· καὶ πρὶν ἢ προβῶ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῆς, εὐχαριστῶ τῇ Α. Θ. Παναγιότητι, τῇ Α. Ἐξοχότητι τῷ Πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος, τοῖς Σ. Ἱεράρχαις καὶ ταῖς εὐγενέσι Κυρίαις καὶ Κυρίοις, διότι προθύμως καὶ ἄνευ ὄκνου, ἐν ὥρᾳ μάλιστα ἐπαισθητῆς θερμοκρασίας, προσήλθετε ἵνα τιμήσητε τὴν ἑορτὴν ταύτην, ἑορτὴν γραμμάτων, σταθμὸν ἀναψυκτικὸν διὰ τὴν φιλότιμον ἐν τῷ μέλλοντι σταδιοδρομίαν· *σταθμὸν ἀναψυκτικὸν* ἐκάλεσα τὴν ἡμέραν ταύτην καὶ τῇ προσηγορίᾳ ταύτῃ συμμορφούμενος, μετὰ φειδοῦς χρόνου ἀφηγοῦμαι ὅσα, ἕνεκα τῶν καιρικῶν περιστάσεων, ἦτο δυνατὸν νὰ γείνωσιν.

Κατὰ Μάϊον τοῦ 1896 ἔληγεν ἡ δεκαετὴς ἰσχὺς τοῦ ἀπὸ τοῦ 1886 ἐν ἐνεργείᾳ Κανονισμοῦ καὶ ὁ Σύλλογος, ἐπιθυμῶν τὴν ἀναθεώρησιν καὶ συμπλήρωσιν αὐτοῦ, ὥρισεν Ἐπιτροπὴν εἰς προπαρασκευαστικὴν μελέτην καὶ ἐξεύρεσιν τῶν ἐλλείψεων, ἃς δεκαετὴς πεῖρα τυχὸν ὑπεδείκνυε· τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης τὰ πορίσματα μελετήσασα μετὰ ταῦτα δευτέρα ἄλλη, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐκθέσεων τῆς Φιλολογικῆς καὶ Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἐτῶν 1872 καὶ 1873, τῆς λογοδοσίας τοῦ προέδρου τοῦ 1872 καὶ τῆς εὐχῆς τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου, ἐξεπόνησε σχέδιον, ὅπερ, ἔν τισι τροποποιηθὲν καὶ ἐν ἱκαναῖς συνεδριάσεσι, μετὰ συζήτησιν σοβαράν, ἐπιψηφισθὲν ἐγένετο ὁ νόμος ὁ ἐπὶ 18 περίπου μῆνας διευθύνων τὸν Σύλλογον καὶ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ· ν' ἀναγράψω ἐνταῦθα εἰδικώτερον τὰς τροποποιήσεις ταύτας καὶ προσθήκας θεωρῶ ὅλως ἄσκοπον, διότι οἱ ἐπιθυμοῦντες δύνανται ν' ἀναγνώσωσι τὸν Κανονισμὸν ἡμῶν καὶ τὴν συνοδεύσασαν αὐτὸν ἐξηγητικὴν ἐγκύκλιον[1]· ἐνταῦθα

1. Ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἐγκύκλιος ἔχει ὡς ἑξῆς:

Ἐρίτιμε Κύριε,

Ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἀπ' ἀρχῆς τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ ὑπῆρξεν ἡ τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν καλλιεργία, ἡ ἁπάσῃ τῇ ὁμογενεῖ κοινωνίᾳ μετάδοσις τῶν παντοιοτρόπως ἀποκτωμένων ὠφελίμων γνώσεων καὶ καθόλου ἡ διὰ παντὸς ἐφικτοῦ μέσου συμβολὴ πρὸς πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ ἡμετέρου Γένους ἀνάπτυξιν· τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ μέχρι τοῦδε τακτικὴ καὶ ὡς οἷόν τε τελεσφόρως τοῦ Σωματείου τούτου ἐργασία, ἑρμηνεύει δὲ καταλλήλως καὶ ἡ ἑρμηνευτικὴ αὐτοῦ ἐγκύκλιος ἡ γενομένη ἐπὶ τῇ ἀναθεωρήσει τοῦ πρώτου αὐτοῦ Κανονισμοῦ (1871, ἀριθ. 993), ἥτις καὶ κατὰ τὸ 1886 ἔτος καὶ πάλιν κατὰ τὴν νέαν ἀναθεώρησιν ἐτέθη βάσις καὶ ὑπογραμμός.

Ἐπὶ τῇ βάσει λοιπὸν ταύτῃ ἀναθεωρηθέντος καὶ νῦν τοῦ Κανονισμοῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ἀναγκαῖον ἐκρίθη ὅπως ὑποδειχθῶσιν ἐν τῇ παρούσῃ ἐγκυκλίῳ αἱ νέαι καὶ κυριώτεραι μεταβολαὶ αἱ πρὸς ἐξασφάλισιν καὶ ἀπρόσκοπτον αὐτοῦ λειτουργίαν ἐπενεχθεῖσαι, αἵτινες ἄλλως τε ὡς ἀναγκαῖαι ὑπεδείχθησαν καθόλου καὶ ὑπὸ τῶν ἀξιοτίμων ἐκείνων ἑταίρων τῶν μετὰ θαυμαστοῦ ζήλου συνεργασθέντων κατὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα τῆς ἱδρύσεως αὐτοῦ (ἴδε τὰς Ἐκθέσεις τῆς Φιλολογικῆς καὶ Ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς τὰς ὑπὸ ἡμερομηνίαν 12 Ἀπριλίου

μόνον λέγω, ὅτι εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ ὅρου «*Φιλολογία*» ἐδόθη, ὡς τοῦτο ἐγένετο καὶ κατὰ τὸ 1865 Ἰανουαρίου 18 μετὰ μακρὰν καὶ σοβαρωτάτην συζήτησιν, ὁ γενικώτατος ὁρισμός, ἐφ' ᾧ καὶ ἐν ταῖς ἐργασίαις τῶν Ἐπιτροπῶν συμπεριελήφθη ἡ μελέτη τῶν πηγῶν πάσης ἐπιστήμης παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς, καὶ ἰδίως τοῖς Ἕλλησιν, ἐθεωρήθη σπουδαιοτάτη ἡ ἔρευνα καὶ μελέτη τῶν τέως ἀνεξερευνήτων τῆς ἱστορίας τῶν μέσων καὶ κάτω χρόνων, ἐν οἷς συμπεριλαμβάνεται ἡ ἐκκλησιαστική, παιδευτικὴ καὶ κοινωνικὴ κατάστασις τοῦ Γένους ἡμῶν· καὶ ταῦτα μὲν γενικώτερον, νῦν δ' εἰσέλθωμεν εἰς τὸ κύριον ἡμῶν θέμα.

Περὶ τῶν συνεδριάσεων.

Τῶν συνεδριάσεων, κατὰ τὸν νέον Κανονισμόν, διαιρουμένων εἰς *γενικάς*, *εἰδικὰς* καὶ *ἐκτάκτους*, ἐγένοντο τοιαῦται 50 περίπου· καὶ ἕν τισι μὲν συνεζητήθη ὁ Κανονισμός, ἐκανονίσθη ἡ τοῦ Συλλόγου ὑπηρεσία, ἐψηφίσθησαν νέα μέλη, ἐγένετο σκέψις περὶ τῶν οἰκονομικῶν, συνεζητήθη καὶ συνεβιβάσθη ἡ ὑπερβολικὴ ἀπαίτησις τοῦ ἐκδότου τοῦ *Αἰσχύλου* κ. *Wecklein*, συνεβλήθη σοφοῖς ἀνδράσι: τῷ κ. *Δ. Βερναρδάκῃ* διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπολειπομένων τόμων τοῦ *Εὐριπίδου* ἐκ τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*, καὶ τῷ κ. *Ἰ. Πανταζίδῃ* διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Ξενοφῶντος*· γηθοσύνως ἐγένετο δεκτὴ ἡ ἀνακοίνωσις τοῦ ἐπίσης σοφοῦ ἀνδρὸς κ. *Δ. Σεμιτέλου*, παρασκευαζομένου εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ὑπολοίπων τόμων τοῦ *Σοφοκλέους*· ἀπησχολήθη εἰς τὸ αἰώνιον ζήτημα τῆς μακαρίτιδος *Εὐανθίας Μουρὰτ Θεοφιλίδου*, εἰς τὰ τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τὰς ἀρχαιρεσίας τῶν νέων αὐτοῦ κοσμητόρων. Ἐν ἄλλαις δὲ συνεδριάσεσι, ταῖς καὶ ἐπιστημονικαῖς, ἀνεκοινώθησαν αἱ ἐπόμεναι μελέται τῶν κ. κ. *Μ. Γεδεών* «*Περὶ τοῦ τυπικοῦ τῆς Θεοτόκου τῆς Κοσμοσωτείρας*». *Μ. Παρανίκα* «*Περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἰλίου καθ' Ὅμηρον καὶ Στράβωνα*». *Ἰακώβου Διονυσιάτου ἐξ Ἁγίου Ὄρους* «*Ἐπιστολαὶ Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως*». *Λεωνίδα Ζώη ἐκ Ζακύνθου* «*Ὁ Σαικοπῆρος καὶ ἡ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ σκηνή*». *Ἰακώβου Διονυσιάτου* «*Ἔπτὰ ἀνέκδοτοι ἐπιστολαὶ Φωτίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως*». *Μ. Γεδεών* «*Περὶ τῆς γυναικείας παιδεύσεως ἐν τῷ Μεσαίωνι*». *Κλ. Κοκκολάτου* «*Περὶ Εὐριπίδου καὶ τῆς*

1872 καὶ 24 Ἀπριλίου 1873, ὡς καὶ τὴν κατὰ Μάϊον τοῦ 1872 λογοδοσίαν τοῦ Προέδρου).

Αἱ μεταβολαὶ αὗται ἀποβλέπουσι κυρίως εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιτροπῶν, εἰς τὴν συγκρότησιν καὶ τὰς εἰδικὰς αὐτῶν ἐργασίας. Καὶ εἰς μὲν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν ἐν τῷ νέῳ Κανονισμῷ παρατηροῦμεν, ὅτι αἱ τέως ὀκτὼ ἐπιτροπαὶ ὑπεβιβάσθησαν εἰς ἑπτὰ μετὰ τῶν ἑξῆς τροποποιήσεων· ἡ μὲν φιλολογικὴ καὶ ἐκπαιδευτικὴ Ἐπιτροπὴ συνεχωνεύθησαν εἰς μίαν καὶ μόνην, τὴν φιλολογικήν, ἀναλαμβάνουσαν καὶ τὰ ἔργα τῆς ἐκπαιδευτικῆς, ἡ δ' ἀνθρωπολογικὴ καὶ οἰκονομικὴ κατηργήθησαν, ὡς μὴ δυνάμεναι νὰ ἐκπληρώσωσι τὸν σκοπόν, δι' ὃν ἱδρύθησαν, καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐπιστημονικῆς Ἐπιτροπῆς μετεβλήθη ὡς παρεισάγον χαρακτηρισμὸν οὐχὶ κατὰ πάντα ἐπιτυχῆ. Οὕτω λοιπόν, συμφώνως πάλιν πρὸς τὸ ἀρχῆθεν σκοπούμενον, καθωρίσθησαν αἱ ἑξῆς Ἐπιτροπαί: ἡ φιλολογική, ἡ ἀρχαιολογική, ἡ βιολογική, ἡ φυσικομαθηματική, ἡ κοινωνιολογική, ἡ συντακτικὴ καὶ ἡ ἐλεγκτική, ὧν αἱ μὲν πέντε πρῶται ἰδίᾳ ἔσονται διαρκεῖς καὶ μόνιμοι, αἱ δὲ δύο τελευταῖαι ἀνανεωθήσονται κατ' ἔτος. Εἰς τὴν συγκρότησιν τῶν Ἐπιτροπῶν, ὡς ἐκ τῆς μελέτης τοῦ νέου Κανονισμοῦ καταφαίνεται, παρατηρητέον, ὅτι αὗται καθωρίσθησαν ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων προσόντων, ἧς δέον ὅπως τηρῆται πιστῶς καὶ ἀπαρεγκλίτως, ἵνα σὺν τῷ χρόνῳ ἀναδειχθῶσιν ἄνδρες εἰδικοὶ πρὸς τὸ συμφέρον αὐτῶν τῶν Ἐπιτροπῶν ἰδίᾳ καὶ τοῦ Συλλόγου καθόλου· διὰ τὰς εἰδικὰς ἐργασίας τῶν Ἐπιτροπῶν παρατηροῦμεν ὅτι αὗται ἔτι μᾶλλον ηὐρύνθησαν διὰ τῆς προσθήκης τῆς φυσικομαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς· συμφώνως δὲ πρὸς τὸν καθόλου ὁρισμόν, τὸν κατὰ τὴν 18 Ἰανουαρίου τοῦ 1865 ἔτους δοθέντα, εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς Φιλολογίας συμπεριελήφθη ῥητῶς ἡ μελέτη τῶν πηγῶν πασῶν τῶν ἐπιστημῶν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις λαοῖς καὶ ἰδίως τοῖς Ἕλλησι, καθ' ὅσον οὗτοι πρῶτοι ἔθεντο βάσεις ἐπιστημονικάς, ὡς ἐννοοῦμεν αὐτὰς σήμερον.

Παραλείποντες πολλὰς ἄλλας ἐπενεχθείσας βελτιώσεις, ὀφείλομεν ὅπως ἐξάρωμεν ἰδίως τὸ ἑξῆς σημεῖον, ὅτι ὁ Σύλλογος, ὡς ἐμφαίνεται καὶ ἐν ταῖς διατάξεσι, τὰς ὁποίας περὶ Ἐπιτροπῶν περιέλαβεν ἐν τῷ νέῳ αὐτοῦ Κανονισμῷ, καὶ πάντα τὰ εὐπαίδευτα μέλη τὰ μετὰ ζήλου περὶ τὰς Μούσας ἀσχολούμενα, μεγίστην ἀποδίδουσι σημασίαν εἰς τὴν ἔρευναν καὶ μελέτην τῶν τέως ἀνεξερευνήτων τῆς ἱστορίας τῶν μέσων καὶ κάτω χρόνων, ἐν οἷς βεβαίως συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἐκκλησιαστική, κοινωνικὴ καὶ παιδευτικὴ τοῦ Γένους ἡμῶν κατάστασις, ὡς καὶ ἡ ἀρχαιολογικὴ καὶ γεωγραφικὴ ἐξερεύνησις τῶν πρὸς ταῦτα σχετιζομένων χωρῶν.

Ταῦτα, ἐρίτιμε Κύριε, ἀνακοινούμενοι ὑμῖν καὶ τὴν πνευματικήν, ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν ἀρωγὴν Ὑμῶν ἐν τῷ ἱερῷ τῶν γραμμάτων ἀγῶνι ἀπεκδεχόμενοι διατελοῦμεν.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 1 Αὐγούστου 1896.

παρ' αὐτῷ ἰατρικῆς». *Στ. Μερτζίδου ἐκ Καβάλλας* «*Περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Νοσοκομείων*». *Ἰ. Μηλιοπούλου* «*Ποῦ τοῦ Βοσπόρου ἐγένετο ἡ ἐξ Ἀσίας εἰς Εὐρώπην διάβασις τοῦ Δαρείου*». *Χρυσοστόμου Λαυριώτου ἐξ Ἁγίου Ὄρους* «*Περὶ τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Σάββα τοῦ Βατοπεδινοῦ*». *Ἰ. Καρολίδου* «*Βραχέα τινὰ περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ ἔπους*». *Δ. Παναγιωτίδου ἐκ Παραμυθίας* «*Περὶ τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ Μητροπόλει Παραμυθίας ἀποκειμένου Κώδικος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος κατὰ προικοδοσιῶν*». *Λεωνίδα Ζώη* «*Περὶ τῶν ἐν Ζακύνθῳ Μονῶν*». *Μ. Παρανίκα* «*Ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Πατριαρχικὴ Σχολή*». *Σ. Κυριακίδου ἐκ Τραπεζοῦντος* «*Ἡ ἀλληλογραφία τοῦ Οὐγγροβλαχίας Φιλαρέτου*». *Δ. Παναγιωτίδου* «*Πολυζώης ὁ Λαμπανιτσιώτης καὶ αἱ ἐκδόσεις αὐτοῦ*». *Π. Νικολοπούλου* «*Περὶ τῆς φιλολογικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἰδιοκτησίας ἐν Ῥωσσίᾳ*».

Διὰ τὰς πρωτοτύπους μελέτας καὶ τὰ προσενεχθέντα ὑπὸ τῶν εἰρημένων λογίων ἀρχαῖα ἱστορικὰ ἔγγραφα ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνην μου καὶ εὔχομαι νὰ γείνωσιν ὑπόδειγμα καὶ ἀφορμὴ σοβαρᾶς καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ἐργασίας.

Περὶ τῶν διαρκῶν Ἐπιτροπῶν.

Αἱ τέως κατὰ τὸν παλαιὸν Κανονισμὸν ἀνανεούμεναι Ἐπιτροπαὶ κατὰ τὸν νέον, ἐπὶ τῇ βάσει ὡρισμένων προσόντων, ἐγένοντο διαρκεῖς καὶ ἡ μὲν

Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* καὶ τὴν γραμματείαν τοῦ κ. *Π. Πετρακίδου* ἔκτακτον ἀληθῶς ἐπεδείξατο φιλεργίαν καὶ ἐπιμονήν, πολλὰ κανονίσασα καὶ διὰ τῶν πολυτίμων συμβουλῶν πολλαχῶς διευκολύνασα τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου: ἐξωμάλυνε τὰς ἐκ τῆς ἀμοιβῆς, τῶν ὑπερβάσεων κ.λ. δυσχερείας τὰς ἐπελθούσας μετὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Β'* τόμου τοῦ *Αἰσχύλου* καὶ ἠσχολήθη εἰς τὰ κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Ξενοφῶντος* καὶ τοῦ *Εὐριπίδου*· ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη εἶναι μᾶλλον διοικητική, διότι εἰς αὐτὴν εἶναι ἐμπεπιστευμένη ἡ εἰδικὴ πρόνοια καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ προγράμματος τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*· ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη εἰδικῶς εἰς τὰ κατὰ τὸν *Ζωγράφειον* καὶ *Καραπάνειον ἀγῶνα*. Ἡ εἰς τὸν *Ζωγράφειον ἀγῶνα* ἀποσταλεῖσα γλωσσικὴ ὕλη, ὡς καὶ πολλαὶ δημῴδεις μελῳδίαι, ὑπῆρξεν ἄφθονος καὶ ποικίλη· εἶναι δὲ ἡ ἑξῆς: *1) Παπαγιάννη Μανωλακάκη* «*Γλωσσικὴ ὕλη τῆς νήσου Καρπάθου*». *2) Ἰ. Ἀγακίδου* «*Δευτέρα συλλογὴ ζώντων μνημείων ἐκ τοῦ χωρίου Ζωπανίου τῆς ἐπαρχίας Σισανίου*». *3) Ἰ. Σιδέρη* «*Κοινολεξία*». *4) Κ. Κουρτίδου* «*Αἰνίγματα καὶ παραμύθια*». *5) Εὐκλείδου Θρουμμουλοπούλου Κοτυωρίτου* «*Συλλογὴ παραμυθίων*». *6) Ἐλευθερίου Παπανιάδου* «*Ἡ περὶ Τρίπολιν, Ἀμισὸν καὶ Θοανίαν ἰδιωτική*». *7) Χριστοδούλου Βαξοβάνου* «*Ἦθη, ἤθιμα καὶ ἱστορία τῆς Τσαμουργιᾶς καὶ Γραμματικαὶ παρατηρήσεις*». *8) Μ. Ζιάκα* «*Ἠπειρωτικὰ Νεοελληνικά*». *9) Δ. Παναγιωτίδου* «*Γλωσσικὴ ὕλη τῆς Θεσπρωτίας*». *10) Σ. Μανασσείδου Γλωσσικὴ ὕλη*». *11) Γ. Ἐαρινοῦ* «*Λεξιλόγιον τοῦ Συμαϊκοῦ ἰδιώματος*». *12) Γ. Παπαδοπούλου* «*Συλλογὴ ἐρωτικῶν μυρολογίων*». *13) Γ. Καμμᾶ* «*Γλωσσικὴ ὕλη τοῦ λαοῦ τῆς νήσου Τήλου*». *14) Ν. Θεοχαρίδου* «*Γλωσσικὴ ὕλη*». *15) Ν. Παγανᾶ* «*Δημοτικὰ ᾄσματα*». *16) Χ. Βαξοβάνου* «*Σύγχρονος δημοτικὴ ἠπειρωτικὴ μουσική*». *17) Ν. Φαρδὺ* «*Δευτέρα Συλλογὴ ἑλληνικῶν δημωδῶν Μελῳδιῶν*». *18) Γ. Παχτίκου* «*Δημώδεις Ἑλληνικαὶ μελῳδίαι*» ἤτοι ἐν συνόλῳ 18 συλλογαί· ἐστάλη καὶ ἄλλη γλωσσικὴ ὕλη, ἀλλὰ διὰ τὸ ἐκπρόθεσμον ἀνεβλήθη εἰς τὸν προσεχῆ ἀγῶνα.

Πάσας ταύτας τὰς συλλογάς, διεξῆλθον καὶ ἐμελέτησαν οἱ χαλκέντεροι οὗτοι τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου ἐργάται, Παναγιώτατε, τὰ δὲ πορίσματα τῆς μελέτης παραλαβὼν ὁ ἐκ τῶν μελῶν κ. *Γ. Γεωργιάδης* δι' ἐμβριθοῦς εἰσαγωγῆς ἀνεκοινώσατο τῷ Συλλόγῳ· οὕτω ἀγγέλλω σήμερον εὐχαρίστως ὅτι ἐβραβεύθησαν δεκαλίρῳ βραβείῳ οἱ συλλογεῖς γλωσσικῆς μὲν ὕλης κ.κ. *Βαξοβᾶνος, Παπανιάδης, Ζιάκας, Ἐαρινός, Κουρτίδης, Καμμᾶς, Μανωλακάκης, Παναγιωτίδης*· δημῳδῶν δὲ μελῳδιῶν οἱ κ. κ. *Παχτίκος* καὶ *Φαρδύς*, ἐπηνέθησαν δὲ οἱ κ. κ. *Θεοχαρίδης, Θρουμμουλόπουλος, Μανασσείδης, Παπαδόπουλος, Ἀγακίδης, Βαξοβᾶνος* καὶ *Παγανᾶς*.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη καὶ εἰς τὸν *Καραπάνειον ἀγῶνα*. Εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον ἐστάλησαν: ἓν χειρόγραφον *Γραμματικῆς τῆς καθαρευούσης νέας ἑλληνικῆς γλώσσης* καὶ δύο χειρόγραφα *Φυσικῆς πειραματικῆς* καὶ τὴν μὲν κρίσιν ἐπὶ τῆς *Γραμματικῆς* ἀνέβαλεν εἰς τὸ ἐπιὸν ἔτος καὶ διότι βραδέως ἐπέμφθη καὶ διότι πιθανὸν εἶναι μέχρι τέλους τοῦ προσεχοῦς Δεκεμβρίου νὰ σταλῶσι καὶ ἄλλα χειρόγραφα· ἐπίσης καὶ ἄλλων τινῶν διδακτικῶν βιβλίων, διὰ τὸ πολὺ τῆς ἐργασίας, ἡ Φιλολο-

γικὴ Ἐπιτροπὴ τὴν κρίσιν αὐτῆς θὰ ὑποβάλῃ τὸ προσεχὲς ἔτος· τὰ δὲ δύο χειρόγραφα τῆς *Φυσικῆς* παρέπεμψε τὸ πρῶτον εἰς τὴν Φυσικομαθηματικὴν Ἐπιτροπήν, ἐμελέτησε δὲ καὶ αὐτὴ ὕστερον καὶ συνέστησε μάλιστα τριμελῆ ἀγωνόδικον ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ.κ. *Χρήστου Χατζηχρήστου, Γ. Γεωργιάδου* καὶ *Σ. Βραχάμη*, τῆς ὁποίας τὰ τελικὰ πορίσματα ἐγκρίνασα, διὰ λίαν σπουδαίας εἰσηγήσεως τοῦ κ. *Δ. Μοστράτου* τῷ Συλλόγῳ ἀνεκοίνωσε· καὶ ἡ μὲν φέρουσα τὸ ῥητὸν «*Ὁ ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐργάζεται ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς ἀνθρωπότητος*» ἐθεωρήθη μὴ ἐκπληροῦσα τοὺς ὅρους τοῦ προγράμματος, ἡ δ' ἄλλη ὑπὸ τὸ ῥητὸν «*Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε, πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας*», διὰ τὸ πλῆρες, ἁπλοῦν, μεθοδικὸν καὶ σύντομον, ἔτι δὲ διὰ τὴν σαφήνειαν καὶ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβειαν, δι' ἧς κατώρθωσεν ὁ συγγραφεὺς ἐν τοῖς στενοῖς ὁρίοις πάντα τὰ διὰ τοῦ προγράμματος ὁριζόμενα θέματα μετὰ πλήθους γνωστῶν φαινομένων καὶ διὰ παραδειγμάτων νὰ περιλάβῃ καὶ νὰ καταστήσῃ τὸ ἔργον αὐτοῦ χρήσιμον οὐ μόνον διὰ τοὺς μαθητὰς τῶν ἑλληνικῶν ἀστικῶν σχολείων καὶ παρθεναγωγείων, ἀλλὰ καὶ εἰς πάντας τοὺς ἐπιθυμοῦντας ἄνευ κόπου νὰ σπουδάσωσι περὶ τὸν κόσμον τοῦτον, ἐν ᾧ ζῶσιν, ἐκρίθη ἀξία τοῦ βραβείου· ἀνοιχθέντος δὲ καὶ τοῦ δελτίου ἐν τακτικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδριάσει, κατ' αἴτησιν τοῦ συγγραφέως, ἀνεγνώσθη τὸ ὄνομα τοῦ καθηγητοῦ κ. *Ἀ. Εὐσταθιανοῦ*.

Ἡ Φιλολογικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐνιαίου προγράμματος τῆς μέσης παιδεύσεως ἤθελεν ἀσχοληθῆ, εἶναι δὲ ὁμολογουμένως καὶ ἡ μόνη ἁρμοδία ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς κλίματι, ἀλλὰ τὸ πολὺ τῆς ἐργασίας ἐματαίωσε τὰς φιλογενεῖς αὐτῆς προθέσεις.

Ἡ *Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ* ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *Γ. Οἰκονομίδου* καὶ τὴν γραμματείαν τοῦ κ. *Ε. Ἰωάννου* μόνον τοῦ κατ' ἀρχάς, εἶτα δὲ διὰ τὸ πολὺ τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ κ. *Ἀ. Τράντα* περὶ πολλά, ποικίλα καὶ σπουδαῖα τῆς *Ἰατρικῆς* καὶ *Φαρμακευτικῆς* ἠσχολήθη καὶ ἐμελέτησεν· ἀνακαινώσεις ὀρθαλμολογικαί, παθολογικαί, χειρουργικαὶ καὶ ἄλλαι, ἐν ἰδιαιτέρῳ παραρτήματι τῇ φιλοτίμῳ δαπάνῃ αὐτῶν τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἤδη ἐκτυπούμεναι, θέλουσι πείσει πάντα ὅτι καρποφόρως καὶ πρὸς τιμὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου εἰργάσθη· καὶ ἐπειδὴ ἡ θεία τοῦ *Ἱπποκράτους* τέχνη φυσική τις τυγχάνει ἐπιστήμη, αἱ δὲ φυσικαὶ ἐπιστῆμαι ἐκ τῶν ἐπὶ μέρους φαινομένων ἢ παρατηρήσεων δημιουργοῦνται καὶ τελειοποιοῦνται, πλεῖσται τοιαῦται διὰ παρουσιάσεως ἀσθενῶν ἢ γραπτῶς ἢ προφορικῶς ἐγένοντο· ὥστε πάντα τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης εἰργάσθησαν καὶ διὰ τῆς εὐπρεπείας ἐν ταῖς συζητήσεσιν ἀπέδειξαν οὐ μόνον ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν, ἀλλὰ καὶ ἦθους σοβαρότητα καὶ εὐγένειαν.

Ἡ *Φυσικομαθηματικὴ Ἐπιτροπὴ* ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *Σ. Βραχάμη*, γραμματείαν δὲ τοῦ κ. *Κ. Παπακωνσταντίνου* ἠσχολήθη 1) εἰς τὴν διοργάνωσιν ἐπιστημονικῶν λαϊκῶν μαθημάτων, ἐχόντων θέμα ἰδίως τὰς μικρὰς ἐπιτοπίους βιομηχανίας ἢ βιοποριστικοὺς κλάδους καὶ ἐν ἁπλῇ γλώσσῃ πραγματευομένων τὰς νεωτέρας προόδους καὶ ἀνακαλύψεις, τὰς εἰσακτέας βελτιώσεις, οὕτως ὥστε ὁ ἁπλοϊκὸς βιομήχανος νὰ καρπῶται ὁδηγίας καὶ γνώσεις εἰς βελτίωσιν καὶ προαγωγὴν τῆς τέχνης αὐτοῦ· ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης καθιστᾷ ζῶσαν τὴν σχετικὴν τοῦ Κανονισμοῦ διάταξιν καὶ ἄρχεται, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, καὶ τοῦ προέδρου αὐτῆς ἐγκαινιάζοντος, κατὰ τὸ προσεχὲς χειμερινὸν ἑξάμηνον, ἡ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις διδασκαλία· 2) ἠσχολήθη εἰς τὴν περισυλλογὴν τῶν τεχνικῶν ὅρων τῶν φυσικῶν ἐπιτροπῶν καὶ ἰδίως τῶν ὅρων τῶν ἀναφερομένων εἰς τὰ δημόσια ἔργα καὶ τὴν βιομηχανίαν καὶ τὴν λεξικογραφικὴν αὐτῶν κατάταξιν. Ἐπίσης ἠσχολήθη καὶ περὶ τὰς πρώτας ἀρχὰς τῶν φυσικῶν γνώσεων ἐν τῇ ἀρχαιότητι, τὰς δ' ἀπαρχὰς αὐτῆς ὑποβαλεῖ τῷ Συλλόγῳ κατὰ τὸ ἀρχόμενον τοῦτο συλλογικὸν ἔτος· 3) τὴν Ἐπιτροπὴν ἀπησχόλησε καὶ ἡ περὶ θερμότητος καὶ διαφόρων συστημάτων θερμάνσεως μελέτη τοῦ κ. *Καλβοκορέση*, σχοῦσα τὴν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ γνωστοῦ ἐν τῷ *Ζωγραφείῳ* δυστυχήματος· τὸ ζήτημα τοῦτο πολλάκις συνεζήτησεν ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ὁμοφώνως παρεδέχθη ὅτι ἐν τῷ *Ζωγραφείῳ* κατὰ τὸν χειμῶνα, ἕνεκα τῆς ἀτελοῦς προσαρμογῆς τῶν σωλήνων, τελεῖται βραδεῖα μέν, ἀλλὰ σοβαρὰ χρονία δηλητηρίασις.

Εἰς τὴν Φυσικομαθηματικὴν ἐστάλη πρὸς κρίσιν καὶ χειρόγραφος πραγματεία τοῦ κ. *Π. Μακρῆ*, ἐπιγραφομένη «*Μεταξοσκωλήκων ἐπιτυχία, ἤτοι πρακτικαὶ ὁδηγίαι πρὸς ἐκτροφὴν ὑγιῶν μεταξοσκωλήκων καὶ ἀποσόβησιν αὐτῶν ἐκ τῶν ἀσθενειῶν πρὸς χρῆσιν παντὸς μεταξοσκωληκοτρόφου*». Τὰ πορίσματα τῆς κρίσεως, ἀνατεθείσης τοῖς κ. κ. *Δ. Καλβοκορέσῃ* καὶ *Γ. Λινάρδῳ*, ἐγκρίνασα ὑπέβαλε δι' ἐκθέσεως τῷ Συλλόγῳ ἓν τινι τῶν ἐκτάκτων συνεδριάσεων. Τῆς ἐκθέσεως ταύτης τὸ συμπέρασμα εἶναι: ὅτι τὸ ἔργον μέλλει νὰ παράσχῃ ἐκτυπούμενον ἀρκετὰς εὐεργεσίας εἰς τὸν σκωληκοτρόφον· ἐὰν δὲ σὺν τῷ χρόνῳ ἐπαυξηθῇ, ἐπιδιορθωθῇ καὶ δι' εἰκόνων πλουτισθῇ, ἔτι δὲ καὶ τὸ λεκτικὸν βελτιωθῇ, θὰ καταστῇ ἓν τῶν ἀρίστων ἐγχειριδίων τοῦ εἴδους του». Ἡ αὐτὴ Ἐπιτροπὴ εἰργάσθη ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, καὶ ἐν τῇ κρίσει τῆς βραβευθείσης *Φυσικῆς*.

Ἡ *Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπὴ* ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *Κ. Περδικίδου* καὶ τὴν γραμματείαν τοῦ κ. *Χ. Πανταζίδου* ἠσχολήθη εἰδικώτερον ἐπί τινων ἀνακοινώσεων ἀναγνωσθεισῶν ἐν εἰδικαῖς συνεδριάσεσι τοῦ Συλλόγου, ἃς καὶ ἀνέθετο εἰς τινα τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν μελῶν, ὅπως αὐτὰς μελετήσαντα ὑποβάλωσιν ἔκθεσιν· εἰς τὸν ζῆλον τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης μετὰ λύπης παρατηρῶ ὕφεσίν τινα· ἐλπίζω ὅτι εἶναι παροδική.

Ἡ *Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπὴ* ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ κ. *Π. Νικολοπούλου* καὶ τὴν γραμματείαν τοῦ κ. *Ἀ. Παντερμαλῆ* εἰς δύο καὶ μόνον μελέτας ἠσχολήθη· συνεζήτησεν ὅμως καὶ θέμα θίγον τὰ ὑλικὰ συμφέροντα τοῦ Συλλόγου, εἶτα ἀνέθετο τὴν εἰδικωτέραν ἀπόφασιν εἰς τρία διαπρεπῆ μέλη, πλὴν ταῦτα ἀπὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως ἔτους καὶ μέχρι τῆς στιγμῆς ταύτης, οὐδὲν σημεῖον ὑπάρξεως ἔδειξαν· ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπή, ἡ μετὰ τὴν παραίτησιν τοῦ προέδρου αὐτῆς οὐδὲ νὰ συνέλθῃ κἂν ἅπαξ κατώρθωσεν, ἐλπίζω νὰ δώσῃ προσεχῶς ἀπτὰ τεκμήρια σφριγῶντος ὀργασμοῦ.

Πρὸς τοὺς προέδρους τῶν Ἐπιτροπῶν, τοὺς γραμματεῖς καὶ τὰ ἐνεργὰ μέλη ἐκφράζω βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην· εὐχαριστῶ ἐπίσης καὶ τὰ μέλη τῶν ἐκτάκτων ἐπιτροπῶν: ἤτοι τῆς ἐλεγκτικῆς κ. κ. *Σαλτέλῃ, Γκιώχαν* καὶ *Ἀποστόλογλουν*· τῆς ἐπὶ τῆς Βιβλιοθήκης *Χατζηχρήστου, Σαλτέλῃ, Λιμαράκῃ, Ε. Ἰωάννου* καὶ *Ἀποστόλογλουν*, τῆς ἐπὶ τῆς καταγραφῆς τῆς Ἀποθήκης τῶν βιβλίων κ. κ. *Ν. Παπαγιαννόπουλον, Π. Πετρακίδην, Φ. Δημητριάδην*, καὶ *Χ. Πανταζίδην*, εὐχαριστῶ, λέγω, δι' ὅσας ὑπηρεσίας παρέσχον τῷ Συλλόγῳ διὰ τῆς περὶ τῶν ὑλικῶν αὐτοῦ συμφερόντων μερίμνης.

Περὶ δημοσίων μαθημάτων.

Κατὰ τὸ 1896—97 διελέξαντο οἱ κ. κ. *Ν. Φωτιάδης*: «*Περὶ τῆς ἀξίας τῆς ἐργασίας καὶ τῶν θαυμασίων ἀποτελεσμάτων τοῦ καταμερισμοῦ τῶν ἔργων*». *Ε. Ἰωάννου*: «*Περὶ τῆς ὑγιεινῆς τοῦ στομάχου*». *Γ. Ἀκεστορίδης*: *Περὶ τῆς διὰ χλωροφορμίου ἀναισθησίας μετὰ πειραμάτων*». *Ν. Φωτιάδης*: «*Περὶ τῶν σχέσεων πλούτου καὶ πενίας*». *Ν. Βασιλειάδης*: *Περὶ τοῦ ποιητοῦ Βιζυηνοῦ καὶ τῶν ἔργων αὐτοῦ*». *Κ. Παπακωνσταντίνου*: *Περὶ βελτιώσεως τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως*». *Σαπφὼ Λεοντιάς*: «*Περὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός*». *Ἀλ. Τουργούτης*: *Ἀναμνήσεις ἐξ Αἰγύπτου*». *H. Hantz*: «*Περὶ τῆς ἀναγεννήσεως τῶν ἑλλ. σπουδῶν ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὴν 16ην ἑκατονταετηρίδα τῇ ἐπενεργείᾳ Ῥωνσάρδου καὶ τῆς λοιπῆς ποιητικῆς πλειάδος*». *Δ. Καλβοκορέσης*: «*Περὶ θερμότητος καὶ διαφόρων συστημάτων θερμάνσεως*». *Δ. Γ. Μοστρᾶτος*: «*Περὶ δυνατῆς τινος συμφωνίας τῆς λογικῆς πρὸς τὴν πεῖραν*». *Δ. Η. Οἰκονομίδης*: «*Περὶ διαφόρων ἀποφθεγμάτων*». *Ἀλ. Παντερμαλῆς*: «*Περὶ πατρικῆς ἐξουσίας παρὰ Ῥωμαίοις (Patria potestas)*». *Κλ. Κοκκολᾶτος*: «*Περὶ τῶν ἀκτίνων τοῦ Rœtgen*». *Ν. Νικολόπουλος*: «*Περὶ δικηγόρων ἐν Ἀγγλίᾳ*». *Λουΐζος Ἠλιού*: «*Ποῦ κεῖται ἡ ὑπεροχὴ τῆς ἑλληνικῆς γλυπτικῆς τοῦ Ε' αἰῶνος*».

Κατὰ δὲ τὸ 1897—98 οἱ κ. κ. *Χρ. Πανταζίδης*: «*Περὶ ἠθικῆς ἀγωγῆς*». *Γ. Ἀκεστορίδης*: «*Ὑγιεινήν*». *Σαπφὼ Λεοντιάς*: «*Περὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικός (συνέχειαν)*». *Λ. Λιμαράκης*: «*Διατί ἐχάσαμεν τὴν συνήθειαν τοῦ λούεσθαι*». *Μ. Γεδεών*: «*Ἀναθεώρησιν ἱστορικῶν παρ' ἡμῖν μελετῶν (τριακονταετηρικός)*». *Λ. Ἠλιού*: «*Θέας ἄξια γλυπτὰ ἐν τῷ Αὐτοκρατορικῷ Μουσείῳ*». *Ε. Ἰωάννου*: «*Περὶ συγχρόνου ἑλληνικῆς ποιήσεως*». *Β. Μυστακίδης*: «*Ἐκδρομὴν εἰς Συρίαν*». *Ε. Ποππέσκος*: «*Ἀνάλυσιν τῆς κωμῳδίας τοῦ Ῥώσου συγγραφέως Γκριμπαγιέντωφ*». *Γ. Δ. Παχτίκος*: «*Σελίδας τινὰς περὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς Μουσικῆς*» καὶ *Ἀλ. Εὐσταθιανός*: «*Περὶ τῶν πρώτων βημάτων τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας*». ἐκτάκτως δὲ καὶ ὁ κ. *Α. Σημηριώτης* ἀπήγγειλεν ἀνεκδότους ποιήσεις μετὰ λεπτομεροῦς ἀναλύσεως αὐτῶν. Πᾶσι τοῖς ἀγορηταῖς καὶ τῇ μουσοτραφεῖ καὶ ἐν τοῖς γράμμασι παλαιμάχῳ *Σαπφοῖ Λεοντιάδι* ἀπὸ καρδίας εὐχαριστῶ.

Ὁ Σύλλογος, ὡς γνωστόν, χάριν τῶν με-

λῶν καὶ παντὸς φιλομαθοῦς συντηρεῖ: 1) *Ἀναγνωστήριον*, ἀπὸ τοῦ ὁποίου τὸ λῆγον ἔτος, ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς καχεξίας, ἐλλείπουσί τινα τῶν σπουδαιοτέρων περιοδικῶν συγγραμμάτων· ἀλλὰ καὶ οὕτω πολλὰ καὶ ποικίλα ὑπάρχουσι διὰ τοὺς ἔχοντας ὄρεξιν τοῦ εἰδέναι, ἐσχάτως μάλιστα ηὐξήθησαν ἐπ' ἀνταλλαγῇ διὰ τοῦ Περιοδικοῦ συγγράμματος: *Ἀρχαιολογικαὶ καὶ ἐπιγραφικαὶ ἀνακοινώσεις* ὑπὸ τῶν ἐν Βιέννῃ διασήμων ἀρχαιολόγων *O. Berndorf* καὶ *E. Bœrmann*, ἔτι δὲ διὰ τοῦ περιοδικοῦ τοῦ ἐν Βιέννῃ Α. Α. ἀρχαιολογικοῦ Ἰνστιτούτου· εἰς τὸ ἀναγνωστήριον δωρεὰν στέλλονται πολλὰ ἄλλα, δι' ἃ εὐγνωμονῶ ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου, τὴν εὐγνωμοσύνην δ' αὐτοῦ ἐκφράζω καὶ εἰς τοὺς ἐκδότας τῶν πολιτικῶν ἐφημερίδων Levand Herald, Moniteur Oriental, Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ἐφημερίδος καὶ Ταχυδρόμου, διότι, ἐκτὸς τῆς ἀποστολῆς τῶν φύλλων, μετὰ πολλῆς προθυμίας καὶ ἀβρότητος δημοσιεύουσι τὰς ἀγγελίας αὐτοῦ.

2) *Βιβλιοθήκην*. Αὕτη κατὰ συνεχῆ ταῦτα δύο ἔτη ἐπλουτίσθη διὰ πολλῶν δωρεῶν 1) τῶν δημοσιευμάτων τῆς Βασιλικῆς Ἀκαδημείας τῶν ἐπιστημῶν ἐν Βερολίνῳ ἐξ 67 τευχῶν· 2) τῆς δωρεᾶς τῆς κυρίας *Πολυξένης Δ. Ταμβάκου* ἐξ 150 περίπου κλασικῶν συγγραφέων· 3) καὶ κατ' ἐξοχὴν τῆς δωρεᾶς τῆς κυρίας *Ἀλεξάνδρας Μ. Μαυροκορδάτου* ἐξ ὑπερεξακοσίων τόμων, πάσης ὕλης συγγραμμάτων 4) τῆς δωρεᾶς τοῦ φιλαρχαίου καὶ φιλομούσου τοῦ Σ. ἁγίου Ἀμασείας κ. *Ἀνθίμου* ἐξ 80 ἀρχαίων ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν ἐπιγραφῶν συλλεγεισῶν ἐκ Σινώπης, Ἀμισοῦ, Ἀμασείας, Λαοδικείας καὶ ἄλλων μερῶν καὶ 5 φωτογραφικῶν πανομοιοτύπων σπουδαίων κωδίκων Πετρουπόλεως, Ῥώμης, Παρισίων, Λονδίνου καὶ Ὀξῳρύγχου τοῦ 4, 5, 6 καὶ 7 αἰῶνος. Ἐδωρήθησαν δὲ καὶ πολλὰ ἄλλα, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός· πρὸς πάντας τοὺς δωρητὰς ἡ συγγραφεῖς ἐκφράζω βαθεῖαν εὐγνωμοσύνην, ἰδίᾳ δὲ εἰς τὰς δύο εὐγενεστάτας κυρίας, αἵτινες διὰ τῆς αὐτοπροαιρέτου προσφορᾶς οὐ μόνον εὐγενῆ καὶ φιλόμουσα αἰσθήματα ἐπέδειξαν, ἀλλὰ καὶ ἀξιομίμητον παράδειγμα ἐγέννοντο. Ὁ ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης κ. *Δ. Οἰκονομίδης* ἐν τῇ ἐτησίᾳ αὐτοῦ ἐκθέσει λυπεῖται διότι δὲν συνεπληρώθησαν ἔτι τὰ χάσματα πολλῶν καὶ σπουδαίων περιοδικῶν, ἀξιοῖ τὴν σύνταξιν νέου ἐπιστημονικοῦ καταλόγου καὶ θεωρεῖ ἐπείγουσαν τὴν δι' ὑέλων περίφραξιν μεγάλου τμήματος τῆς Βιβλιοθήκης, ἵνα μὴ ἡ ἐπικαθημένη κόνις βλάψῃ τὰ βιβλία· ἔχει δίκαιον καὶ εὔχομαι, τοῦ κυρίου ταμίου εὐδοκοῦντος, νὰ κατορθωθῇ καὶ τοῦτο.

Συλλογὰς ὁ Σύλλογος ἔχει: 1) τὴν *Φυσιογραφικήν*. 2) *Ἀρχαιολογικήν*, πλουτισθεῖσαν δι' 20 ἀντικειμένων τέχνης ἀρχαίας ἐκ Θηβῶν καὶ Ἰσαρλίκ, καὶ πέντε χειρογράφων τῶν αἰώνων ιϛ'—ιθ' τοῦ κ. *Μ. Γεδεών*, ὃν καὶ εὐχαριστῶ θερμῶς δι' ὅσα ὑπὲρ τῶν συλλογῶν ἐν γένει τοῦ Συλλόγου πράττει. 3) *Νομισματικήν*, ἥτις ὑπῆρξεν εὐτυχεστέρα· ἡ συλλογὴ αὕτη, ἐμπεριέχουσα πρὸ δύο ἐτῶν 984 ἐν συνόλῳ νομίσματα καὶ ἄλλα διαφόρου ὕλης, σχήματος καὶ ἀξίας ἀντικείμενα, τῇ φροντίδι τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. *Δ. Μοστράτου* ἐπλουτίσθη δι' 149 χαλκῶν ἑλληνικῶν, ῥωμαϊκῶν καὶ βυζαντινῶν μικρᾶς ἢ μεγάλης ἀξίας νομισμάτων, 10 ἀργυρῶν καὶ μιᾶς ἀσημάντου σφραγῖδος ἐπὶ δακτυλίου, ἥτοι ἐν συνόλῳ μετὰ τῶν ἤδη ὑπαρχόντων ἔχομεν 1,144. Ἐκ τῶν δωρηθέντων 160 τὰ 75 ἐδωρήσατο ὁ κ. *Γ. Ζουμπούλογλους*, 34 ὁ κ. *Χριστοφόρος Καλφόπουλος*, τινὰ οἱ κ. κ. *Γ. Βασιλειάδης* καὶ *Ἰ. Χρηστίδης* καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, πρὸς οὓς πάντας δημοσίᾳ ἀπονέμω τὰς θερμάς μου εὐχαριστίας· εὐχαριστῶ ἐπίσης τῷ Σ. ἁγίῳ Ἀμασείας κ. *Ἀνθίμῳ* καὶ διὰ τὴν αὐθόρμητον δωρεὰν 2 χρυσῶν νομισμάτων τοῦ βασιλέως *Λυσιμάχου* καὶ τοῦ αὐτοκράτορος *Οὐεσπεσιανοῦ*, ἥτις, προστιθεμένη εἰς τὸ σύνολον, ἀπαρτίζει ἀριθμὸν 1,146, καὶ ὁ κ. *Μοστρᾶτος* πολλὰ καὶ καλὰ ὑπὲρ πλουτισμοῦ, ταξινομήσεως καὶ χρησιμοποιήσεως τῆς συλλογῆς ταύτης ὑπέδειξεν, ἀλλὰ δὲν ἀπεσιώπησεν ὅτι πάντα ταῦτα καὶ δαπάνης χρῄζει οὐ σμικρᾶς.

Περὶ μελῶν.

Κατὰ τὴν χρονικὴν ταύτην περίοδον ὁ Σύλλογος ὑπέστη ἀνεπανορθώτους ἀπωλείας ἰδίως ἐκ τῶν ἐπιτίμων αὐτοῦ μελῶν. Τοιαῦτα ἦσαν: ὁ περιφανὴς Ἄγγλος πολιτικός, ἔξοχος φιλόλογος καὶ φιλόσοφος *Γουλλιέλμος Γλάδστων*, ὁ ἐν Τυβίγγῃ καθηγητὴς καὶ ἱστορικὸς τῶν Σταυροφοριῶν *Bernhard Kugler*, ὁ Μακαριώτατος Πατριάρχης Ἱεροσολύμων *Γεράσιμος*, ὁ διαπρεπὴς ὁμογενὴς φιλόλογος *Διονύσιος Θερειανὸς* καὶ ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν *Παῦλος Ἰωάννου*· ἐκ τῶν ἱδρυτῶν καὶ προέδρων τοῦ Συλλόγου ὁ πλήρης χάριτος καὶ εὐφυΐας ἰατρὸς *Ξενοφῶν Ζωγράφος*, οὗτινος καὶ τὴν εἰκόνα, χάρις τῇ προφρόνι προσφορᾷ τῆς εὐγενεστάτης οἰκογενείας τοῦ κ. *Κ. Βαγιάνη* *Ἐφένδη*, ἀνηρτήσαμεν ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριάσεων τοῦ Συλλόγου· ὁ σφριγῶν καὶ πλήρης μέλλοντος ἰατρὸς *Χ. Βασιλάδης* καὶ ὁ πρὸ ὀλίγων ἔτι ἡμερῶν ἀφ' ἡμῶν μεταστάς, ὁ γηραιὸς καὶ εὐδοκιμώτατος τῶν γραμμάτων ἀγωνιστὴς *Ἀναστάσιος Βενιέρης*. Ἐπὶ ταῖς ἀπωλείαις ταύταις παραμυθία ἐγένετο ἡμῖν 1) ἡ ὡς ἐπιτίμων μελῶν ἀναγόρευσις τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. *Κωνσταντίνου* τοῦ Ε', ἡ τῆς Α. Μακαριότητος τοῦ πρώην Ἱεροσολύμων κ. *Νικοδήμου*, ἡ τοῦ διασήμου Ἀσσυριολόγου καὶ καθηγητοῦ ἐν Φιλαδελφίᾳ τῆς Πανσυλβανίας ἐν Ἀμερικῇ κ. *H. W. Hilprecht*, ἡ τοῦ ἐν Φρειβούργῃ ἐν Breisgau καθηγητοῦ καὶ λίαν ἡμῖν πεφιλημένου κ. *A. Thumb*, οὗτινος καὶ σπουδαιοτάτην χειρόγραφον τῷ Συλλόγῳ «περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων» ἀνακοίνωσιν χθὲς ἔτι ἔλαβον· 2) ἡ ὡς ἀντεπιστελλόντων μελῶν ἀνάρρησις τοῦ ἐν Μονάχῳ τῆς Βαυαρίας ἀρχαιολόγου κ. *L. Burchner*, ἡ τοῦ ἐν Λισσαβῶνι τῆς Πορτογαλλίας συγγραφέως *Luciano Cordeiro*, ἡ τοῦ ἰταλοῦ λαογράφου *S. Prato*, ἡ τοῦ ἐν Ἀθήναις κ. *Ἀντωνίου Μηλιαράκη* καὶ ἡ τοῦ ἐν Καβάλλᾳ ἰατροῦ καὶ ἀρχαιολόγου κ. *Σ. Μερτζίδου*· καὶ 3) ἡ ἐκλογὴ 34 τακτικῶν μελῶν, λογίων ἢ ἐπιστημόνων, ἐν οἷς ὁ Σεβ. ἅγιος Ἀγχιάλου κ. *Βασίλειος*, ὁ Θεοφιλέστατος ἅγιος Χαριουπόλεως κ. *Γερμανός*, ὁ αἰδεσιμώτατος *Louis Petit Augustin de l'Assomption* καὶ ὁ ἐν Ἱερουσαλὴμ Γενικὸς Πρόξενος τῆς Ῥωσσίας κ. *Ἀλ. Γαβριήλοβιτς Γιάκοφλεφ*. — Αἱ σχέσεις αὗται τοῦ Συλλόγου πρός τε καθηγητὰς καὶ σοφὰ σωματεῖα ἢ Ἀκαδημείας, αἱ πολυειδεῖς ἐργασίαι καὶ μέριμναι περὶ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ προυκάλεσαν ἐκτενῆ *ἀλληλογραφίαν*, ἀνελθοῦσαν εἰς 520 περίπου ἔγγραφα, ὧν 264 εἰσελθόντα καὶ ἰσάριθμα ἐξελθόντα· τῶν ἐγγράφων τούτων τὰ πλεῖστα δὲν ἦσαν κοιναί τινες ἐπιστολαὶ ἢ ἀγγελίαι, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐργασία ἐκ τῶν δυσκολωτέρων· καί τινα μὲν αὐτῶν συνέταξεν ὁ πρόεδρος, ἄλλα δὲ γερμανιστὶ ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος*, πάντα δὲ τὰ λοιπά, ἐν οἷς καὶ τὰ γαλλιστὶ συντεταγμένα, ὁ ἐπὶ τριετίαν ἤδη γενικὸς γραμματεὺς κ. *Π. Νικολόπουλος*, οὗτινος ἀγνοῶ τί πρῶτον νὰ ἐξάρω: τὸν ζῆλον, τὴν θέλησιν ἢ τὴν ἱκανότητα καὶ τοῦ καθήκοντος τὴν ἐκπλήρωσιν· εὐχαριστῶ αὐτῷ καὶ ὁμολογῶ, ὅτι ἄνευ αὐτοῦ πολλῷ δυσκολωτέρα θ' ἀπέβαινεν ἡ διοίκησις τοῦ Συλλόγου ἡμῶν.

Περὶ τοῦ κτιρίου τοῦ Συλλόγου.

Τὸ Προεδρεῖον καὶ ὁ Σύλλογος, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων μεριμνῶν, δὲν ὠλιγώρησε καὶ ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τοῦ κτιρίου, τοῦ σκέποντος πᾶσαν τὴν οὐσίαν αὐτοῦ καὶ παρέχοντος μετὰ πολλῆς χαρᾶς τὴν φιλοξενίαν εἰς πάντα σύνδεσμον φιλανθρωπικὸν καὶ ἐκπαιδευτικόν, μάλιστα δὲ εἰς τὸν Ἠπειρωτικὸν Σύλλογον, τὸν μετὰ φιλοτίμου ζήλου προνοοῦντα ὑπὲρ τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τῆς γενεθλίου, καὶ εἰς τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν καὶ Φιλανθρωπικὴν Ἀδελφότητα, τὴν μετ' οὐ πολὺ μέλλουσαν νὰ συνεχίσῃ φιλομούσους καὶ φιλανθρώπους παραδόσεις. Ὁ Σύλλογος ἀνεγνώρισεν, ὅτι ἡ οἰκοδομή, διὰ τῆς χρήσεως, τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπηρειῶν καὶ τοῦ βάρους τῆς ἀεὶ πλουτιζομένης Βιβλιοθήκης, ἔχρῃζε περιποιήσεώς τινος καὶ μερικῆς ἐπισκευῆς· ὤφειλεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ νὰ καταβιβάσῃ καὶ ἅπασαν τὴν Βιβλιοθήκην εἰς τὸ ἰσόγαιον, ὡς ἤρμοζε, διὰ λόγους οἰκοδομικοὺς καὶ εὐκολίας· καὶ τὸ μὲν σχέδιον, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀναγκῶν τούτων γνώμῃ ἀνδρῶν εἰδημόνων, ἐγένετο καὶ ὁ προϋπολογισμὸς συνετάχθη, ἀλλὰ ἡ προσδοκωμένη ἀντίληψις δὲν ἐφαίνετο· τότε ἠναγκάσθημεν νὰ περιορίσωμεν τὴν ἐπισκευὴν εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαιότερα καὶ νὰ καταβιβάσωμεν μόνην τὴν Ἀποθήκην, τὴν περιλαμβάνουσαν τοὺς τόμους τῶν *Περιοδικῶν* ἀπὸ τῆς ἱδρύσεως τοῦ Συλλόγου καὶ τοὺς τόμους τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*. Ἡ ἐπισκευὴ ἐγένετο, ἀλλὰ τὸ προϋπολογισθὲν ποσὸν τῶν 100 Λ. Τ. ἀνῆλθε, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν, εἰς 166 περίπου Λ.Τ. καλυφθὲν ὑπὸ τοῦ ταμείου καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ γενομένης δωρεᾶς μιᾶς καὶ μόνης γυναικός, τῆς κυρίας *Ἑλένης Γεωργίου Ζαρίφη*. Εἶναι ἀλήθεια, Παναγιώτατε, ὅτι πανταχοῦ ἐν μεγαλοπόλεσι ζητήσας καὶ μὴ εὑρὼν τὰ ὀλίγα ταῦτα χρήματα, κατέφυγον εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος· ἐκεῖ ἐγένετο αὐτοπροαίρετός τις συνδρομή, ἀλλ' ὄχι καὶ τοιαύτη, οἵαν ἤλπιζον· δὲν δύναμαι ὅμως νὰ μὴ διακηρύξω ὅτι εἰς ἄλλας περιστάσεις πλείω ἤθελον προσφέρει, ὅ,τι δὲ πάλιν προσέφερον εὐχαρίστως τὸ ἔπραττον, ἰδίᾳ δὲ ἡ εὐκλεὴς Μονὴ τοῦ Βατοπεδίου, προϊσταμένου τοῦ φιλομούσου ἀρχιμανδρίτου κ. *Χρυσάνθου τοῦ Ἰμβρίου* καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος περὶ τοῦ

Ἁγίου Ὄρους, καθῆκόν μου εἶναι νὰ ἐκφράσω βαθυτάτην εὐγνωμοσύνην εἰς ἁπάσας τὰς Μονάς, τοὺς Ἡγουμένους καὶ Προϊσταμένους, ἐπὶ τῇ ἐξαιρετικῇ φιλοξενίᾳ καὶ φιλοφροσύνῃ πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ Συλλόγου, ὃν ἰδιαζόντως τιμῶσι καὶ ἀγαπῶσιν.

Τοιουτοτρόπως συνετελέσθη ἡ ἐπισκευή, ἀφ' οὗ ἐκενώθη καὶ τὸ χρονίως πενιχρὸν τοῦ Συλλόγου ταμεῖον.

Περὶ διανομῆς τοῦ Περιοδικοῦ καὶ τῶν ἄλλων δημοσιευμάτων.

Κατὰ τὸ διετὲς τοῦτο χρονικὸν ὅριον διενείμαμεν ἱκανὰ σώματα γεωγραφικῶν χαρτῶν τοῦ ἀοιδίμου *Στεφάνου Ζαφειροπούλου*, μεθ' οὗ πολὺ δὲ θέλομεν διανείμει καὶ ἄλλα, πλὴν ταῦτα μετὰ φειδοῦς πολλῆς. Ὁ Σύλλογος συνενοήθη μετὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις Πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Συλλόγου, νὰ μὴ δώσῃ γεωγραφικοὺς χάρτας εἰς κοινότητα, μὴ ἀποδεδειγμένως ἄπορον καὶ μετὰ προηγουμένην πάντοτε σύσκεψιν· διενείμαμεν, κατὰ τὸν περὶ τούτου κανονισμόν, καί τινα σώματα τοῦ Β' τόμου τοῦ *Αἰσχύλου* ἐκ τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*· ἀλλ' ὑπάρχουσι Γυμνάσια καὶ Σχολαρχεῖα λαβόντα τοὺς προεκδεδομένους τόμους καὶ μὴ ζητήσαντα, μετὰ τὴν γενομένην μάλιστα ἐπίσημον ἐν ταῖς ἐφημερίσι δήλωσιν, τοὺς νεωτέρους· διενείμαμεν καὶ τὸν ΚΖ' τόμον τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ ἔτους 1894—95· ἡ δὲ ἀπὸ τοῦ 1895—98 γλωσσική, ἀρχαιολογικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ ὕλη μένει ἀνέκδοτος· τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Παραρτήματος ἡ ἐκτύπωσις μέχρι τοῦ 4 τυπογραφικοῦ φύλλου χωρήσασα, ἀνεστάλη· τῆς γλωσσικῆς ὕλης ἐπίσης μέχρι τοῦ 3—4 τυπογραφικοῦ φύλλου προβᾶσα, ἀνεστάλη, διότι, ἐπὶ τῇ ἐλπίδι τῆς εἰσπράξεως τῶν συνδρομῶν τῶν τακτικῶν μελῶν, μέρους τῶν διὰ τὴν ἐκτύπωσιν τῆς γλωσσικῆς ὕλης προωρισμένων καὶ ὑπὸ τῆς Α. Ἐξ. τοῦ κ. *Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου* προφρόνως, πρὸ τῆς ἐκτυπώσεως, περιῤῥθέντων χρημάτων κατηναλώθη διὰ τὸ ταυτοχρόνως ἐκτυπούμενον Περιοδικὸν τοῦ 1894—95. Ἰδοὺ διατί, μετὰ τόσα τακτικὰ καὶ ἔκτακτα ἔξοδα ἐν οἰκονομικῇ στενοχωρίᾳ, πρωτοφανεῖ διὰ τὸ ἡμέτερον σωματεῖον, δὲν ἐράνησαν τὰ ἀπτὰ τεκμήρια τῆς ζωῆς αὐτοῦ· ἐὰν εἴχομεν ἀφθονώτερα τὰ μέσα, ἤθελον ὑποδείξει εἰς τὰ λόγια καὶ φιλότιμα μέλη τοῦ Συλλόγου ποῦ πρέπει νὰ στρέψωσι τὴν προσοχὴν ὅπως καὶ ἑαυτοὺς τιμήσωσι καὶ τὸν Σύλλογον· ἐὰν εἴχομεν τὰ μέσα, εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος, ὅτι ὁ Σύλλογος πολλὰ ἤθελε πράξει, μεταξὺ δ' ἄλλων ὁλοψύχως ἤθελεν ἐγκρίνει καὶ ἐκτυπώσει ἐμβριθέστατον σύγγραμμα «*Περὶ τῆς Ὑγιεινῆς τοῦ Σχολείου*», δι' ἀτρύτων πόνων καὶ ἐν μακρῷ χρόνῳ συγγραφὲν καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀποσταλὲν ἐμοὶ ὑπὸ τοῦ ἐν Κρήνῃ λογίου ἰατροῦ κ. *Γ. Βλάμου*· τοιοῦτο σύγγραμμα παρ' ἡμῖν δὲν ὑπάρχει· ἐὰν ὑπῆρχε, πολλῶν ἐκπαιδευτηρίων ἡ γεωγραφικὴ θέσις θὰ ἦτο ἄλλη, αὐτοκλήτων δέ τινων παιδαγωγῶν ἡ τύχη διάφορος· ἐὰν εἴχομεν τὰ μέσα, καὶ πολλοὺς οἰηματίας μεγαλοστόμους ἢ πικροχόλους καὶ μεμψιμοίρους νευρικοὺς νὰ θεραπεύσωμεν ἠδυνάμεθα· ἀλλά... «*θαρσεῖν χρή*», λέγει τὸ ἔμβλημα ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς θαρροῦμεν.

Περὶ τοῦ ταμείου.

Τῆς διετοῦς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Συλλόγου τὴν ἔκθεσιν ποιούμενος ὁ προσφιλὴς αὐτῷ ταμίας κ. *Δ. Μηλιώτης* παριστᾷ αὐτὴν κρισιμωτάτην καὶ παραπονεῖται ἐπὶ τῇ δυστροπίᾳ τῶν τακτικῶν μελῶν εἰς τὴν πληρωμὴν μιᾶς καὶ μόνης λίρας ἐτησίως· εἰς 195 Λ. Τ. ἀναβιβάζει τὸ σύνολον τῶν ἐν μιᾷ διετίᾳ τῷ ταμείῳ ὀφειλομένων· ἡ ἐντεῦθεν προκύψασα τῶν ἐσόδων ἐλάττωσις καὶ τῶν ἐκτάκτων δωρεῶν, τὸ ἔτος τοῦτο ἰδίᾳ, ἡ σπάνις οὐ μόνον τὰς δημοσιεύσεις δὲν διηυκόλυνεν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὅλην οἰκονομικὴν θέσιν εἰς τὸ ἔπακρον ἐδυσχέρανεν· ἡ οἰκονομικὴ ἔκθεσις βεβαιοῖ μὲν περίσσευμα 9 περίπου Λ. Τ., ὁμολογεῖ δ' ὅμως ἀφ' ἑτέρου πληρωτέας εἰς χρέη 70 Λ. Τ., εἰς τὰς ὁποίας προσθέτοντες τὰ εἰς τὸν χαρτοπώλην καὶ τυπογράφον ὀφειλόμενα, 50 περίπου Λ.Τ., ἔχομεν ἔλλειμμα 120 Λ. Τ. Τὸ εἰρημένον ποσὸν θὰ ἀνήρχετο εἰς δυσθεώρητον ὕψος ἄνευ τῶν ἐκτάκτων δωρεῶν τῶν γινομένων ἰδίᾳ τῷ 1896—97· οὕτω προσέφερον ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου ἡ εὐγενεστάτη κυρία *Ἑλένη Γ. Ζαρίφη* φράγκα χρυσᾶ 500, ἡ εὐγενεστάτη κυρία *Πολυξένη Δ. Ταμβάκου* εἰς ἀνάμνησιν τοῦ μακαρίτου καὶ πολυτιμήτου συζύγου αὐτῆς 50 Λ.Τ., ἡ εὐγενεστάτη κυρία *Ἑλένη Ν. Ζαρίφη* 2,000 φρ., πρὸς τὰς ὁποίας ἐκφράζω ἄπειρον εὐγνωμοσύνην καὶ θαυμασμὸν ἐπὶ τῷ ὑψηλόφρονι αἰσθήματι, τῷ ὁδηγήσαντι τὰς εὐγενεῖς αὐτῶν καρδίας· εὐγνωμονῶ τῷ ἐντιμοτάτῳ κ. *Ἀνδρέᾳ τῷ Συγγρῷ*, τῷ ἐν εὐεργεσίαις ἐγγηράσκοντι, διὰ τὴν 25λιρον ἐτησίαν συνδρομήν, τῷ *Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ* διὰ τὴν ἐκ 450 δραχμῶν ταῖς ἐν Ἁγίῳ Ὄρει Μοναῖς διὰ τὴν ἐξ 60 σχεδὸν Λ.Τ., ὧν αἱ 40 ὑπὸ τῆς Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου· καὶ πάλιν εὐγνωμονῶ τῷ κ. *Α. Συγγρῷ* διὰ τὴν 25λιρον τοῦ λήξαντος ἔτους συνδρομὴν καὶ τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ διὰ τὴν ἐκ 500 δραχμῶν. Μὴ λησμονῶμεν τὸν ἐν μεγαλοδωρίαις ἐπιφανῆ ἄνδρα *Χρηστάκην* τὸν *Ζωγράφον*, τὸν ἐξασφαλίσαντα τὴν *Ζωγράφειον Ἑλληνικὴν Βιβλιοθήκην* καὶ δι' ἐτησίας 100λίρου χορηγίας ἐναλλὰξ διὰ τοῦ Συλλόγου τὴν γλωσσικὴν ὕλην καὶ τὴν δημώδη ἑλληνικὴν μουσικὴν βραβεύοντα ἢ δαπανῶντα εἰς τὴν ἔκδοσιν αὐτῆς· εἶναι δίκαιον καὶ εὐγενὲς συνάμα ν' ἀναμιμνησκώμεθα αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ τοιαύτῃ, διότι πολλάκις καὶ ἐκεῖνος ἐφαίδρυνε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν τῶν ἑταίρων τοῦ Συλλόγου τούτου καὶ ἐν τῷ μέλλοντι δὲν θὰ λησμονήσῃ τὰ ἔργα τῆς ἰδίας αὐτοῦ πρωτοβουλίας. Ἐνταῦθα δὲ τοῦ λόγου γενόμενος, ἐπιτρέψατέ μοι μετὰ σεβασμοῦ νὰ μνημονεύσω καὶ τοῦ ὀνόματος μεγάλου φιλανθρώπου καὶ φιλομούσου, τοῦ ἀοιδίμου *Ἀλεξάνδρου Γεωργιάδου* ἐν τῷ ἀφανεῖ ἐγκρύψαντος ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ θησαυρὸν φιλογενείας καὶ φιλομουσίας ἀμέτρητον, ἐξ ἧς καρπωθήσεται, μεθ' οὗ πολύ, καὶ ὁ Σύλλογος μερίδα σημαντικὴν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Αἰωνία αὐτοῦ ἡ μνήμη.

Περὶ τοῦ προεδρείου.

Τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου, καταρτισθὲν ἐν ταῖς ἀρχαιρεσίαις τοῦ Μαΐου 1896 διὰ τῆς ἐκ δευτέρου ἐκλογῆς μου ὡς προέδρου, τῶν κ. κ. *Ν. Φωτιάδου* καὶ *Μ. Ψαλίδα* ὡς ἀντιπροέδρων, τοῦ κ. *Π. Νικολοπούλου* ὡς γενικοῦ γραμματέως, τοῦ κ. *Ἀθ. Ἰωάννου* ὡς εἰδικοῦ γραμματέως, τοῦ κ. *Δ. Οἰκονομίδου* ὡς ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης, τοῦ κ. *Δ. Μηλιώτου* ὡς ταμίου, καὶ τοῦ κ. *Π. Πρωΐου* ὡς λογιστοῦ, παρετάθη ἕνεκα τῶν περιστάσεων καὶ εἰς τὸ ἤδη λῆξαν ἔτος, μερικὴν μόνον τροποποίησιν ὑποστάν, τοῦ κ. *Ἀθ. Ἰωάννου* ἕνεκα ἐργασιῶν πολλῶν παραιτησαμένου καὶ διὰ τοῦ κ. *Γ. Πασχαλίδου* ἀντικαταστάντος, ὡς καὶ τοῦ κ. *Π. Πρωΐου* διὰ τοῦ κ. *Πιττακοῦ Εὐστρατίου*. Τὸ προεδρεῖον τοῦτο ἐν πολλαῖς συνεδριάσεσι περὶ πάντων ἐμερίμνησε καὶ ἐγένετό μοι ἀσφαλέστατον στήριγμα, ἐμπνέον θάρρος εἰς πολλὰς καὶ δὴ καὶ ἀντιξόους περιστάσεις· ὅ,τι δὲ καλὸν ἐπὶ τῆς ἐμῆς προεδρίας ἐγένετο, ἐὰν ἐγένετο, τοῦτο ἀποκλειστικῶς ὀφείλεται εἰς τὴν ὁμοφροσύνην, προθυμίαν καὶ ἀδελφικὴν αὐτῶν ὑποστήριξιν· ὅθεν καὶ ἐκφράζω δημοσίᾳ βαθέα αἰσθήματα εὐγνωμοσύνης καὶ ἀποχωριζόμενος θέλω ἄληστον τηρήσει τὴν μνήμην τῶν τε σὺν ἐμοὶ ἀποχωρούντων καὶ τῶν διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης τοῦ Συλλόγου καὶ πάλιν τιμηθέντων καὶ ἀπαρτισάντων τὸ νέον αὐτοῦ προεδρεῖον.

Τοιαύτη, Παναγιώτατε, ἡ ἔκθεσις τῶν πεπραγμένων τῆς διετίας, τῆς συμπληρούσης τὸν ἐμὸν τριετῆ προεδρικὸν χρόνον· προσεπάθησα, ὅση μοι δύναμις, καὶ τὸ ἠθικὸν τοῦ Συλλόγου γόητρον νὰ διαφυλάξω καὶ τὴν ὑλικὴν αὐτοῦ συντήρησιν νὰ ἐξασφαλίσω· ἴσως δὲν τὸ κατώρθωσα· καθομολογῶ τὴν κατὰ τὸν διαρρεύσαντα χρόνον ἀνεπάρκειαν τῆς πνευματικῆς ἐργασίας, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐμὴν ἀπειρίαν τὸν πενιχρὸν ἀμητὸν διὰ πολλῶν καὶ ἐπαγωγῶν λέξεων καὶ φράσεων νὰ κοσμήσω· ἀρκετὰ μέρη τῆς ἐκθέσεως ἀντιπαρῆλθον ἀσχολίαστα· πολλὰ ἠδυνάμην νὰ εἴπω καὶ νὰ συμπεράνω, διότι καὶ πολλὰ εἶδον καὶ πολλὰς ἔσχον αἰτίας· ἐσίγησα· ἴσως δὲν ἔπραξα καλῶς. Αἱ λογοδοσίαι, διὰ τὸ εἶδος τῆς ὕλης, εἶναι πάντοτε ὀχληραὶ καὶ μονότονοι, ἵνα δὲ μὴ ἀποβαίνωσι καὶ ὅλως ἄκαρποι, δέον ἐκ τῶν καθ' ἕκαστον ν' ἀνέρχωνται εἰς γενικωτέραν ἐπισκόπησιν, πλὴν πᾶσα τοιαύτη λογικῶς φέρει εἰς σκέψεις γενικὰς καὶ κρίσεις γενικωτέρας· καὶ ἐδοκίμασα· δὲν γνωρίζω ἐὰν ἐπέτυχον, ἀκραδάντως ὅμως πιστεύω ὅτι εὑρίσκομαι ἐπὶ τοῦ χώρου τῆς ἀληθείας: περιήγαγον κύκλῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς καί, ἐξελθὼν τοῦ Συλλόγου, εἰσῆλθον εἰς τὸ Σχολεῖον, ἐκεῖθεν πάλιν ἐπεξέτεινα πορρωτέρω τὸ βλέμμα καὶ εἶδον, ὅτι πάντα ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια καὶ φύσει ἢ θέσει ὑψηλότερα ὑφίστανται τὴν ἐπήρειαν κακοῦ ποικιλοτρόπως διαγινωσκομένου καὶ ὑπὸ τῶν ἀμαθῶν πρακτικῶν ἀχειραγωγήτως, δι' ἀλοιφῶν ἢ ἐντριβῶν θεραπευομένων· καὶ τοῦ μὲν κακοῦ τὰ συμπτωματικὰ φαινόμενα νὰ περιγράψω οὐ τοῦ παρόντος· τὸ κακὸν ὑπάρχει καὶ εἶναι: ἡ ἀμβλύτης, ἵνα μὴ ἄλλως ὀνομάσω, ἡ ἀμβλύτης περὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἐννοίας τοῦ καθήκοντος· ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς ὑπάρξεως ἡμῶν, ἀνεξαρτήτως πάσης φιλοσοφικῆς θεωρίας, εἶναι ἡ πραγμάτωσις τοῦ ἠθικοῦ ἀγαθοῦ· τὸ ἠθικὸν ὅμως τοῦτο ἀγαθόν, διὰ τὴν ἐλαφρῶς μεμορφωμένην σύγχρονον κοινωνίαν, εἶναί τι ἄγαν ὑπερβατικόν· ἀντ' αὐτοῦ εἴπωμεν συγκεκριμένως: τὸ καθῆκον, ἤτοι ἐπίγνωσιν αὐτοῦ καὶ ἐκπλήρωσιν· ἀλλὰ τὸ καθῆκον, ὡς ἐννοεῖται σήμερον, εἶναι ἁπλῆ

λέξις, ἤτοι ὕλη ἄμορφος καὶ ἀδρανὴς πρὸς συμπλήρωσιν κεχηνότων ῥυθμῶν· ὅτι τοῦτο εἶναι πραγματικὸν καὶ ἀναγκαῖον, ἐμπεριέχον ἠθικὴν ὑποχρέωσιν ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὴν θρησκείαν, πολιτείαν καὶ κοινωνίαν, ὅτι καὶ τὸ σοφὸν καὶ περιλάλητον τῆς ἀρχαιότητος λόγιον «*γνῶθι σαυτὸν*» θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς καὶ αὐτὸ ἐπὶ τῆς ἰδέας τοῦ καθήκοντος στηρίζεται καὶ ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέει, ταῦτα πάντα, τὰ μὲν ἀγνοούμενα, τὰ δὲ ἐκ διαστροφῆς πνεύματος παρελκόμενα, ἐστήριξαν ἐν ἐμοὶ τὴν πεποίθησιν, ὅτι: *ἡ ἠθικὴ μυωπία καὶ ἡ ἀμβλύτης περὶ τὴν ἀντίληψιν τῆς ἀληθοῦς νοίας τοῦ καθήκοντος εἶναι τὸ καθολικὸν νόσημα, δι' οὗ πάντα τὰ παρ' ἡμῖν μαραίνονται καὶ φθίνουσιν.* Τὴν θεραπείαν τοῦ νοσήματος τούτου δὲν ἀξιῶ· ἀπαιτεῖ ἐνίων παραγόντων τοὺς κοινοὺς ἀγῶνας· ἐπειδὴ δὲ ὁ Σύλλογος οὗτος, ἐν τῇ ὡρισμένῃ τῆς δράσεως αὐτοῦ τροχιᾷ, εἶναι ὁ τόπος, ἐν ᾧ τὸ καθῆκον πρὸ παντὸς ἄλλου δέον νὰ γεραίρηται καὶ ἐκπληρῶται, εὔχομαι ἐκ ψυχῆς ὅπως τὰ φιλότιμα αὐτοῦ μέλη, ὑπὸ πεφωτισμένον Προεδρεῖον, τὴν αἰγίδα φιλομούσου Ἄνακτος καὶ τὰς εὐχὰς τῆς Ἐκκλησίας, περισυλλεγῶσι καὶ συνεργασθῶσι, πρόδρομα γιγνόμενα τῆς ὑπὸ πάντων ποθουμένης καὶ προσδοκωμένης βελτιώσεως. Γένοιτο.

ΠΕΡΙ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΥΠΟ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗΝ ΕΠΟΨΙΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ἀπαγγελθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου ἑορτὴν ἐν τῇ ΑΣΗΖ' συνεδριάσει

τῆς 31 Μαΐου 1898

ὑπὸ **Π. Δ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ,** ἀντιπροέδρου.

Παναγιώτατε,
Ἐξοχώτατε κ. Πρεσβευτά,
Ἐρίτιμοι ἑταῖροι,
Φιλόμουσοι κυρίαι καὶ κύριοι,

Καθ' ἣν στιγμὴν διὰ τῶν εὐχῶν τῆς Α. Θ. Παναγιότητος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου τὰ ἔργα τοῦ πρεσβυγενοῦς τούτου τῆς Ἀνατολῆς σωματείου, γλαφυρῶς ἐκτεθέντα ὑπὸ τοῦ ἐπὶ τριετίαν κατὰ συνέχειαν ὅλην καὶ ἐν περιστάσεσιν οὐχὶ κατὰ πάντα ὁμαλαῖς ἐπιτυχῶς διοικήσαντος τὸ σκάφος αὐτοῦ, ἐπιστέφονται, ἕκαστος δὲ τῶν παρισταμένων εὔχεται νοερῶς ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως, ἀναπτύξεως καὶ προαγωγῆς τοῦ πνευματικοῦ τούτου φάρου, ἐπιτραπήτω μοι, ἑνὶ τῶν ἐλαχίστων ἐργατῶν τοῦ διανοητικοῦ τῆς πόλεως ταύτης ἐργαστηρίου, ᾧτινι δέδοται ἡ ἐντολὴ ἵνα κατὰ τοιαύτην ἡμέραν ἐνώπιον ὑμῶν ἀγορεύσῃ, νὰ ἀπασχολήσω ἐπὶ μικρὸν τὴν ὑμετέραν προσοχήν.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι, ὅτε πρὸ δύο ἡμερῶν παρεκλήθην ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου ἵνα λάβω τὴν τιμὴν ταύτην, εὑρέθην ὅλως ἐμπερίστατος, διότι οὐ μόνον ὀλίγον πρὸς παρασκευὴν σπουδαίας τινὸς ἀνακοινώσεως χρόνον εἶχον, ἀλλὰ καὶ διότι ἀνελογιζόμην οἵαν εὐθύνην ἀνελάμβανον, δεχόμενος νὰ λάβω τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου, ὅπερ κατὰ τοιαύτας ἐπισήμους τελετὰς διαπρεπέστατοι καὶ ἐξοχώτατοι ἄνδρες τοῦ ἡμετέρου Γένους ἐτίμησαν καὶ κατηγλάϊσαν. Οὐχ ἧττον, βασιζόμενος ἐπὶ τῆς ἀείποτε ὑπὲρ ἐμοῦ ὑπὸ τῶν ἑταίρων ἐπιδειχθείσης εὐμενείας καὶ πεποιθὼς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἐπιείκειαν, ἥτις ἀναμφιβόλως θέλει συμπληρώσει τὸ ἀσθενὲς τοῦ ἔργου μου, οὐδόλως ἐδίστασα νὰ ὑποταγῶ τῇ ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ μοι προέδρου ἐκφρασθείσῃ μοι ἐπιθυμίᾳ, σκεπτόμενος δὲ ὅτι διὰ τοὺς τὴν ἐργασίαν τοῦ Συλλόγου ἰδεῖν συνελθόντας σήμερον δὲν θὰ ἦτο ἀνιαρὸν καὶ θέμα τι περὶ ἐργασίας, ἐξελεξάμην ὡς τοιοῦτον τὴν *ἐργασίαν ὑπὸ κοινωνιολογικὴν ἔποψιν.*

Ἐὰν στρέψωμεν τὸ βλέμμα πέριξ ἡμῶν, θὰ ἴδωμεν ὅτι ὁ περικυκλῶν ἡμᾶς κόσμος ὁλονὲν ἐργάζεται. Τὰ ἀντικείμενα, τὰ προσβάλλοντα τὴν ἡμετέραν ὅρασιν, εἶναι προϊόντα πνευματικῆς καὶ ὑλικῆς ἐργασίας· οἱ ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους οἱ ἄνθρωποι καταβάλλουσιν ἵνα παραγάγωσι ταῦτα πάντα, εἴτε πνευματικοί, εἴτε φυσικοί, εἴτε ἠθικοὶ καὶ ἡ φροντὶς πρὸς διατήρησιν τῶν παραχθέντων, πρὸς διοίκησιν καὶ διευθέτησιν αὐτῶν ἀποτελοῦσιν ἑνὶ λόγῳ τὴν ἐργασίαν. Διὰ ταύτης κατωρθώθη ὅπως σήμερον στεγαζώμεθα ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ γεραροῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, διὰ ταύτης κατώρθωσαν νὰ ἴδωσι τὸ φῶς τοσαῦτα πνευματικὰ αὐτοῦ ἔργα, διὰ ταύτης μεγαλοφυεῖς καὶ φιλόμουσοι τῆς κοινωνίας σκαπανεῖς ἐμεγαλούργησαν. Ἡ ἐργασία πράγματι εἶναι τὸ ἀπαραίτητον ἐκεῖνο στοιχεῖον, ὅπερ παράγει τὸν πλοῦτον· οὕτω πως ἐχαρακτήριζε ταύτην ὁ ἀείμνηστος καθηγητὴς ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Aix *Ἀλφρέδος Ζουρδάν.* Ἀπὸ τῆς πρώτης στιγμῆς τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο ἐργαζόμενος πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν ἀπολύτως αὐτῷ ἀναγκαίων, οἷον τῆς προφυλάξεως αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἐξωτερικῶν στοιχείων, τῆς ἐξασφαλίσεως τῆς ἑαυτοῦ τροφῆς καὶ τῆς ἐν τῇ γηίνῃ ταύτῃ σφαίρᾳ διατηρήσεώς του, χάριν τῆς ὁποίας ἐργασθεὶς κατέστησε παραγωγὸν τὴν γῆν· σκεπτόμενος δὲ ὅπως διευκολύνῃ εἰς ἑαυτὸν τὸν τρόπον τῆς παραγωγῆς, ἐμηχανεύθη κατὰ μικρὸν διάφορα ὄργανα καὶ βιομηχανικοὺς τρόπους, ἐγένετο δὲ διὰ τοῦ τρόπου τούτου

κάτοχος μικροῦ τινος κεφαλαίου καὶ ἐβελτίωσε τὴν θέσιν του. Μικρὸν κατὰ μικρὸν τὰ ἀποτελέσματα, τὰ παραχθέντα ὑπὸ τῆς ἐργασίας, ηὔξησαν, τῆς ἀφετηρίας οὑτωσὶ δοθείσης. Οὕτω δέ, τοῦ πρώτου μοχλοῦ δοθέντος, ἡ γῆ κατέστη παραγωγικωτέρα, ὁ πλοῦτος ηὔξησε, τὸ κεφάλαιον μετεδοθη ἀπὸ τῆς μιᾶς γενεᾶς εἰς τὴν ἑτέραν καὶ οὕτω σήμερον εὑρισκόμεθα ἔκπληκτοι θεαταὶ τῶν θαυμασίων ἀποτελεσμάτων τῆς ἐργασίας. Τοῦ μοχλοῦ ἅπαξ ἐπιτευχθέντος, ἡ ἀνθρωπότης ἐπ' αὐτοῦ ἐστηρίχθη ἵνα πραγματοποιήσῃ τὸ ὑπὸ τοῦ Ἀρχιμήδους λεχθέν· «*Δός μοι πᾶ στῶ καὶ τὰν γᾶν κινήσω*».

Λάβετε ὑπ' ὄψιν τὸν Φιλολογικὸν ἡμῶν Σύλλογον καὶ νοερῶς ἀφαιρέσατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἐργασίαν. Τί ἄλλο ἐνώπιον ἡμῶν θέλει μείνει ἢ ἄμορφα ὑλικά, οἷον πέτραι, ξύλα, σίδηρα καὶ τὰ τοιαῦτα; Οἱ ἄμορφοι οὗτοι ὄγκοι, συμμέτρως συνδυασθέντες, ὑποβοηθούσης τῆς ἐργασίας, παρήγαγον τὸ λαμπρὸν αὐτὸ κτίριον, ὑπὸ τὸ ὁποῖον στεγαζόμεθα. Λάβετε ὑπ' ὄψιν τὰ ἐνδύματα, τὰ ὁποῖα φέρομεν, ἀφαιρέσατε ἀπ' αὐτῶν τὴν ἐργασίαν, καὶ θὰ ἴδητε ὅτι οὐδὲν ἕτερον μένει ἢ ἁπλῶς μαλλίον, βάμβαξ κτλ. Ἐὰν δὲ πρὸς στιγμὴν σκεφθῶμεν ὅτι τὸ μαλλίον τῶν ἐνδυμάτων τούτων ἢ αἱ πέτραι καὶ τὸ ὑλικὸν οἱουδήτινος κτιρίου ἀλλαχόθεν μετηνέχθησαν διὰ τῆς ἐργασίας, θὰ κατανοήσωμεν ὁποία εἶναι ἡ εἰς τὰ ἀντικείμενα ταῦτα διδομένη ἀξία δι' αὐτῆς. Πράγματι τὰ ἀντικείμενα ταῦτα ἐν τῷ τόπῳ τῆς παραγωγῆς μικράν τινα κέκτηνται ἀξίαν· μεταφερόμενα ἀπὸ τοῦ τόπου τούτου εἰς τὸν τόπον, ἔνθα θέλει γείνει χρῆσις αὐτῶν, ἀπαντῶσι μείζονα ἀξίαν. Ἡ ἐργασία λοιπὸν εἶναι ὁ μοχλός, διὰ τοῦ ὁποίου ὁ ἄνθρωπος βελτιόνει τὴν ἑαυτοῦ θέσιν· παράγει ὡρισμένα ἀποτελέσματα πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ καὶ καθίστησι τὸν βίον αὐτοῦ ἀνετώτερον.

Ἀλλ' ἡ ἐργασία δέον πάντοτε πρὸς παραγωγὴν τῶν ἀποτελεσμάτων τούτων νὰ ὑποβοηθῆται ὑπὸ τοῦ πνεύματος, διότι ἄνευ αὐτοῦ οὐδὲν εὐχάριστον ἀποτέλεσμα δύναται νὰ φέρῃ. Μόνον τὰ ζῷα, ὑπείκοντα εἰς ἀκατάμαχητον ἔνστικτον, ἐργάζονται. Ὁ ἄνθρωπος καθοδηγεῖται ἐν τῇ ἐργασίᾳ ὑπὸ τοῦ πνεύματος. Ὁ Δημιουργὸς τοῦ παντὸς ἐπροίκισεν αὐτὸν διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ διὰ χειρὸς δυναμένης νὰ ἀποκτήσῃ μεγίστην δεξιότητα. Διὰ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ καὶ τῆς δυνάμεώς του ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ἀναχθῇ εἰς βαθμὸν τελειότητος μέγαν. Δοθέντος δὲ ὅτι ἡ ἐργασία εἶναι ταυτοχρόνως πνευματικὸς καὶ σωματικὸς ἀγών, ὁ ἀγὼν οὗτος δύναται νὰ φθάσῃ εἰς ἐξαίρετα ἀποτελέσματα, συντρεχουσῶν ἰδιαιτέρων τινῶν περιπτώσεων, ὡς π. χ. τὸ κοινωνικὸν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ *Ἀριστοτέλης* ἐχαρακτήρισε τὸν ἄνθρωπον ζῷον κοινωνικόν. Ἡ κοινωνία πράγματι ἐσχηματίσθη ὑπὸ διαφόρων ἀνθρώπων, οἵτινες, σχετιζόμενοι ἀλλήλους, προάγονται διανοητικῶς, παραλαμβάνουσι διαδοχικῶς ὅ,τι οἱ πρὸ αὐτῶν ἐν τῇ αὐτῇ κοινωνίᾳ παρήγαγον καὶ ὁλονὲν τελειοποιοῦνται, τοῦθ' ὅπερ ὁ *Pascal* διετύπωσε διὰ τοῦ ἑξῆς: «L'humanité est semblable à un homme, qui ne meurt pas et apprend toujours».

Ἑτέρα περίπτωσις, συντρέχουσα εἰς τὴν γένεσιν λαμπρῶν ἀποτελεσμάτων, εἶναι ἡ ἐλάφρυνσις τῆς καταναλώσεως τῶν διανοητικῶν ἡμῶν δυνάμεων διὰ τῆς προαγωγῆς τῆς βιομηχανίας καὶ τῆς δημιουργίας τῶν μηχανῶν. Δι' αὐτῶν πράγματι κατωρθώθη ὅπως διὰ μικρᾶς σωματικῆς ἐργασίας ὁ ἄνθρωπος παραγάγῃ σπουδαῖον πλοῦτον.

Ἐὰν δὲ εἰς τὸ κοινωνικὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὴν γένεσιν τῶν μηχανῶν προσθέσητε συνδυασμούς τινας, οἷοι ἡ συνεργασία, ὁ συνεταιρισμός, ἡ διαίρεσις τῆς ἐργασίας, ἡ τελειοποίησις τῶν διατηρούντων τὴν ἀσφάλειαν νόμων, ἔχετε πρὸ ὀφθαλμῶν θαυμάσια ὄντως ἀποτελέσματα. Ἡ ἐργασία λοιπὸν εἶναι ὁ πρῶτος ὅρος τῆς παραγωγῆς καὶ ἑπομένως καὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως, ἐνυπάρχει ἐν τῇ φύσει τοῦ ἀνθρώπου, προσπαθοῦντος δι' αὐτῆς νὰ ἁπλοποιήσῃ τὰ μέσα πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἑαυτοῦ ἀναγκῶν. Γενικὸς αὐτῆς χαρακτὴρ εἶναι ἡ παραγωγὴ χρησίμου τινὸς ἀποτελέσματος. Τὸ *ἀντλεῖν εἰς πίθον Δαναΐδων*, τὸ *κυλίειν τὴν πέτραν τοῦ Σισύφου* οὐδόλως ἐστὶν ὠφέλιμον, διότι διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης οὐδὲν χρήσιμον παράγεται ἀποτέλεσμα, ἀποδεικνύει δὲ ὅτι ἡ θεωρία τῆς ἐργασίας διὰ τὴν ἐργασίαν ἄγει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὸ ἄτοπον. Πᾶσα ἐργασία τότε μόνον δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς πηγὴ πλούτου, ὅταν παράγῃ ὠφέλιμά τινα.

Ὁ διανοητικὸς καὶ φυσικὸς ἀγὼν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ πρώτιστον στοιχεῖον τῆς ἀνθρωπίνης βιομηχανίας, ἡ δὲ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς κοινωνίας εἶναι προϊὸν πολυχρονίου καὶ μακρᾶς ἐργασίας. Ἐν τῇ ἀρχικῇ καταστάσει ὁ ἄνθρωπος ἔζη μόνος, ὡς μόνον στήριγμα αὐτοῦ ἔχων τὸν οἰκογενειακὸν αὐτοῦ

σύνδεσμον, οὗτινος ἅπαντα τὰ μέλη διετέλουν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν ἑνὸς καὶ μόνου ἀρχηγοῦ. Ὁ ἀρχηγὸς οὗτος τῆς οἰκογενείας εἶχε τὸ καθῆκον νὰ διατηρῇ τὰ ἱερά, νὰ τιμωρῇ τοὺς πταίοντας, νὰ θέτῃ περιορισμούς, νὰ διευθύνῃ ἑνὸς ἑκάστου τὰ ἔργα· ἐν τῇ παραγωγῇ τοῦ κοινοῦ πλούτου ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν οἱ μὲν ἄνδρες ἀσχολοῦνται εἰς ἔργα καλλιεργίας καὶ βοσκῆς, αἱ δὲ γυναῖκες εἰς τὰ ἔργα τοῦ οἴκου, τὴν κατασκευὴν χονδρῶν ἐνδυμάτων. Οὕτω διὰ μὲν τῆς καλλιεργίας καὶ τῆς βοσκῆς ἐξασφαλίζεται ἡ τροφὴ τῶν πρώτων οἰκογενειῶν, διὰ δὲ τῶν ὑπὸ τῶν γυναικῶν κατεργαζομένων ἐνδυμάτων προφυλάσσεται τὸ σῶμα. Ἡ μία ὅμως οἰκογένεια ἦτο μεμακρυσμένη τῆς ἑτέρας, μέσα συγκοινωνίας δὲν ὑπῆρχον, ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν προϊόντων ἦτο ἄγνωστος, ὥστε ἑκάστη τῶν οἰκογενειῶν τούτων τοσαῦτα μόνον ἀντικείμενα παρῆγεν, ὅσα ἐχρειάζοντο εἰς αὐτὴν διὰ τὰς ἰδίας αὐτῆς ἀνάγκας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἀσφάλεια δὲν ὑπῆρχε, μετὰ τὴν πρώτην ταύτην κατάστασιν τῆς ἀπομονώσεως ἐπῆλθε δευτέρα τις κατάστασις ἐν τῇ ἀνθρωπότητι.

Μικρὸν κατὰ μικρὸν αἱ οἰκογένειαι συνενοῦνται τοῦτο μὲν ἵνα μεταξύ των ἀνταλλάσσωσι τὰ ἄπερ ἑκάστη τούτων παράγει ἐν πλειονότητι ἀντικείμενα, τοῦτο δὲ ἵνα συνασπισθῶσι κατ' ἐπικειμένου ἔξωθεν κινδύνου. Ὁ συνασπισμὸς οὗτος γίνεται ἀφορμή, ὅπως οἱ ἄνθρωποι ἐπιδοθῶσιν ἕκαστος εἰς ἓν εἶδος ἐργασίας, ἀφ' οὗ τὸ πλεῖον τῆς παραγωγῆς του ἀντήλλασσε μετ' ἄλλου, παράγοντος ἕτερα ἀντικείμενα. Οὕτως ἀναφαίνεται ὁ ξυλουργός, ὁ σιδηρουργὸς καὶ τὰ λοιπά, διαιρεῖται δὲ ἡ ἐργασία.

Μετ' ὀλίγον ἡ διαίρεσις τῆς ἐργασίας αὐξάνει, ἕκαστος ἄνθρωπος ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτοῦ ἔργῳ προσπαθεῖ νὰ ἐξεύρῃ τὰ μέσα τῆς τελειοποιήσεως κατασκευάζει ἐργαλεῖα, δέχεται παραγγελίας, μεταβαίνει ἀπὸ μέρους εἰς μέρος ἵνα ἐξεύρῃ καταναλωτάς. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄνθρωποι εἶναι διεσπαρμένοι τῇδε κἀκεῖσε, ἀποφασίζουσιν ὅπως ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν συνέρχωνται κοινῇ πρὸς ἀνταλλαγὴν τῶν προϊόντων αὐτῶν καὶ οὕτω συνίστανται αἱ πρῶται *ἀγοραὶ* καὶ *πανηγύρεις*, αἱ ὁποῖαι σήμερον μετεβλήθησαν εἰς *ἐκθέσεις*, εἴτε διαρκεῖς, εἴτε προσωρινάς. Ἐν τῇ ἀγορᾷ ἕκαστος εὑρίσκει πᾶν ὅ,τι χρειάζεται· οἱ διάφοροι παραγωγεῖς προσέρχονται φέροντες τὰ προϊόντα αὐτῶν πρὸς ἀνταλλαγήν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ ἀνταλλαγὴ τῶν ἀντικειμένων δι' ἄλλων τοιούτων παρέχει δυσκολίαν, ἐπέρχεται συνεννόησίς τις, ὅπως ὅλοι οὗτοι δεχθῶσιν ἀντικείμενόν τι, ὡς ἀντίτιμον τῶν πωλουμένων· τὸ ἀντικείμενον δὲ τοῦτο εἶναι τὸ *χρῆμα*.

Μετὰ ταῦτα ἀναπτύσσονται τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας τελειότερον, ἐφευρίσκονται σιδηρόδρομοι, ὁ τηλέγραφος, τὰ πλοῖα, δι' ὧν ἡ κατανάλωσις αὐξάνει· γεννᾶται παρὰ τῇ πραγματικῇ ἀγορᾷ καὶ ἡ εἰκονική· τὰ οἰκιακὰ ἐργαστήρια μεταβάλλονται εἰς βιομηχανικὰ καταστήματα, μηχαναὶ ἐφευρίσκονται, ἔρχεται δὲ καὶ ὁ ἀτμὸς καὶ διαταγαὶ ἀγοροπωλησιῶν μεταβιβάζονται ἀπὸ τοῦ ἑνὸς τόπου εἰς τὸν ἄλλον ἀστραπηδόν. Τὸ γενικὸν ἀντίτιμον τῶν πραγμάτων τελειοποιεῖται. Ἡ ἐποχή, καθ' ἣν ὁ πωλητὴς ἀντικειμένου τινὸς ἐλάμβανεν ὡς ἀντίτιμον ἕτερον τοιοῦτον, ἀπομακρύνεται ὁλονέν· οἱ μεγάλοι ἐργοστασιάρχαι ἀναφαίνονται, μεταχειριζόμενοι πρὸς παραγωγὴν τοῦ πλούτου πολλοὺς ἐργάτας καὶ πληρόνοντες αὐτοὺς διὰ τοῦ νομίσματος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ νόμισμα μόνον δὲν ἀρκεῖ δι' ὅλας αὐτὰς τὰς πράξεις, δημιουργεῖται ἡ πίστωσις. Καὶ αὕτη μὲν εἶναι ἡ φορά, τὴν ὁποίαν ἔλαβον τὰ πράγματα ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς συστάσεως αὐτῶν, ἀλλ' αἰτία πάντων τούτων εἶναι ἡ κοινωνικότης τοῦ ἀνθρώπου.

Ἐν τῇ κοινωνικότητι εὑρίσκομεν καὶ ἑτέραν δύναμιν τῆς παραγωγῆς, συνισταμένην εἰς τὴν συνεργασίαν, ἥτις ἐστὶ διπλῆ, ἡ συνένωσις ἀγώνων πολλῶν ἐν μιᾷ στιγμῇ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου, ἡ ἐνέργεια ἑνὸς ἑκάστου πρὸς ἕνα ὅρμως καὶ τὸν αὐτὸν σκοπόν. Καὶ ἡ μὲν πρώτη καλεῖται *ἁπλῆ συνεργασία*, ἡ δὲ δευτέρα *σύνθετος*. Ὁ κ. *Jourdan* φέρει ὡς παράδειγμα ἁπλῆς συνεργασίας ἐργάτας πολλοὺς τείνοντας εἰς τὴν μεταφορὰν ἑνὸς φορτίου, τὸ ὁποῖον εἷς καὶ μόνος ἀδυνατεῖ νὰ σηκώσῃ· σύνθετος δὲ συνεργασία εἶναι τὰ διάφορα τμήματα ἑνὸς ὅλου βιομηχανικοῦ καταστήματος, παράγοντος ἓν μόνον ἀντικείμενον. Ἐπὶ παραδείγματι, πρὸς κατασκευὴν ἑνὸς ὡρολογίου ἀπαιτοῦνται πλέον τῶν ἑκατὸν ἐργατῶν καὶ πλέον τῶν ἑκατὸν διαφόρων ἐργασιῶν, οὐδέποτε δὲ εἷς καὶ μόνος ἐργάτης θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ κατασκευάσῃ μίαν καὶ μόνην καρφίδα. Τὰ λαμπρὰ ἀποτελέσματα τῆς βιομηχανίας ὀφείλονται λοιπὸν εἰς τὴν διαίρεσιν τῆς ἐργασίας καὶ τοῦτο ἐξηγεῖται εὐκόλως. Ὅταν ἐργάτης τις ἀσχολῆται περὶ τὴν κατασκευὴν ἑνὸς μόνον μέρους, κατορθόνει νὰ κατασκευάσῃ τοῦτο

ὑκολώτερον, ταχύτερον καὶ καλλίτερον, ἀποφεύγει δὲ τὴν ἀπώλειαν χρόνου, ἥτις εἶναι ἀναπόφευκτος εἰς τὸν πολλὰς ἐργασίας ποιοῦντα καὶ ἀναγκαζόμενον νὰ ἐγκαταλείπῃ τὴν μίαν χάριν τῆς ἑτέρας. Ἡ διαίρεσις τῆς ἐργασίας ἐπιτρέπει ὡς ἐκ περισσοῦ τὴν χρησιμοποίησιν ὅλων τῶν τάσεων καὶ χρησιμοποιεῖ κάλλιον τὸ κεφάλαιον. Ἐάν, ἐπὶ παραδείγματι, ἐργάται τινὲς θὰ εἰργάζοντο δι' ἓν ὡρολόγιον, ἐξ ἀνάγκης θὰ διήρουν ἀναμεταξύ των τὴν ἐργασίαν, διότι ἄλλως, ἐὰν ἅπαντες εἰργάζοντο ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ ὡρολογίου, μικρὰν μόνον παραγωγὴν θὰ ἔκαμνον, θὰ ἐγκατέλειπον δὲ τὰ λοιπὰ τμήματα τοῦ βιομηχανικοῦ ἐργαστηρίου ἐπὶ πολὺν χρόνον κενὰ καὶ θὰ περιωρίζοντο εἰς ἓν μόνον σημεῖον, οὕτω δὲ δὲν θὰ ἐχρησιμοποιεῖτο ὁλόκληρον κεφάλαιον. Ἡ διαίρεσις τῆς ἐργασίας ἐγένετο αἰτία καὶ τῆς προαγωγῆς τῆς ἐπιστήμης, διότι ὡθεῖ τοὺς ἐπιστήμονας εἰς εἰδικότητας· ἐν τῇ ἰατρικῇ π. χ. ἔχομεν τοὺς ὀφθαλμολόγους, ῥινολόγους, ὠτολόγους, χειρουργούς, παθολόγους κτλ., ὑπάρχει ὅμως καὶ ἕτερον στοιχεῖον, συντελοῦν εἰς τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος, τοῦτο δὲ εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς ἐργασίας. Χάρις εἰς αὐτήν, ἡ βιομηχανία, τὸ ἐμπόριον καὶ αἱ ἐπιστῆμαι προήχθησαν· αἱ φυλαὶ τῶν πρώτων φιλοπολέμων λαῶν ἐθανάτονον τοὺς αἰχμαλώτους των, μὴ ἐμπιστευόμενοι εἰς αὐτοὺς ὅπλα, οὐδὲ οἷαν ἂν ἐπεθύμουν ἐργασίαν. Ὑπῆρξαν ὅμως λαοί τινες, οἵτινες μετεχειρίσθησαν αὐτοὺς πρὸς καλλιεργίαν γαιῶν καὶ πρὸς βελτίωσιν τῆς θέσεώς των. Ἀλλ' οἱ δοῦλοι ἢ αἰχμάλωτοι, αἰσθανόμενοι ὅτι εἰργάζοντο δι' ἄλλους, ἐμίσουν τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἐργασίαν μέχρις οὗ, ἀπολαμβάνοντες τῆς ἑαυτῶν ἐλευθερίας, δαπανήσωσιν ὅλας τὰς ἑαυτῶν δυνάμεις πρὸς ἄφθονον παραγωγήν. Ἐὰν ἦναι ἀληθὲς ὅτι ὁ πόλεμος φέρει πάντοτε καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα μεθ' ἑαυτοῦ, δὲν εἶναι ὀλιγώτερον ἀληθὲς ὅτι, χάρις εἰς αὐτόν, ὃν οἱ Ῥωμαῖοι ἐθεώρουν ὡς μόνην ἀξίαν λόγου ἀσχολίαν, ἀνεπτύχθησαν, διότι, παραλαβόντες ὡς διδασκάλους αἰχμαλώτους Ἕλληνας, παρ' αὐτῶν ἔλαβον τὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των· ἀλλὰ μετ' οὐ πολὺ καὶ οὗτοι διὰ τῆς ἐργασίας των ἐβελτίωσαν τὴν ἑαυτῶν θέσιν.

Ἐν ταῖς νεωτέραις κοινωνίαις ἕκαστος ἀφίεται ἐλεύθερος ἐν τῇ ἐργασίᾳ του, οὕτω δὲ ἡ παραγωγὴ αὐξάνει ὁλονὲν καταπληκτικῶς. Ὁ ἄνθρωπος, σωματικῶς καὶ πνευματικῶς ἐργαζόμενος, πλησιάζει βαθμηδὸν πρὸς τὸ τέλειον. Συνιστᾷ ἑταιρείας, σωματεῖα, αὐξάνει καὶ τελειοποιεῖ τὰ πρὸς συντήρησιν καὶ βελτίωσιν τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως μέσα.

Καὶ ὁ Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος, ἀναγράφων ἐν τῷ προγράμματι αὐτοῦ τὴν πνευματικὴν καλλιεργίαν καὶ ἐλευθέρως ἐργαζόμενος ὑπὸ τὴν αἰγίδα φιλολάου Ἄνακτος, ἔχων δὲ ὡς λαμπρὸν ἐφόδιον ἐν τῇ πνευματικῇ αὐτοῦ σταδιοδρομίᾳ τὰς εὐχὰς τῆς Μητρὸς Ἐκκλησίας, προσπαθεῖ ἀθορύβως ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτοῦ, καὶ θέλει πάντοτε προσπαθήσει, νὰ παραγάγῃ τι, ἔστω καὶ ἐλάχιστον, καὶ νὰ συμβάλληται εἰς τὰ καθ' ἡμᾶς γράμματα καὶ τὴν ἐπιστήμην, διότι ὡς ἱερὸν κειμήλιον φυλάττει παρ' ἑκάστῳ τῶν μελῶν αὐτοῦ τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην, ἣν ἐνεπιστεύθησαν αὐτῷ οἱ ἔξοχοι τοῦ Συλλόγου ἱδρυταὶ καὶ τὸ σύμβολον αὐτῶν, ἔχον ὡς ἑξῆς, κατὰ τὸν *Ἡσίοδον*:

«Εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο,
τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο».

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

ΤΟΥ ΚΗ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥ ΕΤΟΥΣ ΑΠΟ ΜΑΪΟΥ 1898 ΜΕΧΡΙ ΜΑΪΟΥ 1899

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΣΗ΄

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 8 Ἰουνίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ**, προέδρου.

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν καὶ ἐπικύρωσιν τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως, ὁ κ. γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει ἐπιστολὴν τοῦ κ. *Ἀ. Κοπάση ἐφένδη*, ἀγγέλλοντος ὅτι παραιτεῖται τῆς προεδρίας τοῦ Συλλόγου διὰ λόγους ὑπηρεσιακούς, ἀπασχολοῦντας αὐτὸν ἔν τε τοῖς Πατριαρχείοις καὶ ἐν τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ καὶ μὴ ἐπιτρέποντας αὐτῷ καὶ τὴν ταυτόχρονον ὑπηρεσίαν ἐν τῷ Συλλόγῳ. Γενομένης δὲ δεκτῆς τῆς παραιτήσεως τοῦ κ. *Ἀ. Κοπάση*, ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* προτείνει ὅπως ὁ Σύλλογος ἐκφράσῃ τὴν βαθεῖάν του λύπην ἐπὶ τῷ ὅτι δύο μέλη τοῦ Συλλόγου, τιμηθέντα διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης αὐτοῦ καὶ ἀναχθέντα εἰς τὴν ἐπίζηλον θέσιν τῆς προεδρίας, ἀπεποιήθησαν αὐτὴν καὶ ὅπως μὴ προβῶμεν εἰς ἐκλογὴν προέδρου ἐκ τρίτου, μὴ ὄντες βέβαιοι ἐκ τῶν προτέρων ὅτι ὁ ἐκλεγησόμενος θ' ἀποδεχθῇ τὴν προεδρίαν. Ἀπαντῶν ὁ κ. *Ἀναστ. Χρηστίδης*, συμφωνεῖ τῷ κ. *Αὐθεντοπούλῳ* ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν προέδρου. Ἐπὶ τούτῳ ὁ κ. *Μοστρᾶτος* παρατηρεῖ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο, ἂν τό γε νῦν ἀνεβάλλετο ἡ ἐκλογὴ προέδρου μέχρι τοῦ φθινοπώρου, τοῦ παλαιοῦ προεδρείου διοικοῦντος τὰ τοῦ Συλλόγου ἕως τότε, εἰς ὃ παρατηροῦσιν ὅ τε κ. *Χρηστίδης* καὶ ὁ κ. *Νικολόπουλος* ὅτι τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ὡς ἀπᾴδον πρὸς ῥητὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ, διότι ὁ νόμος κελεύει ὅπως γείνῃ ἡ παράδοσις τοῦ Συλλόγου ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ προεδρείου τῷ νέῳ εὐθὺς μετὰ τὰς ἀρχαιρεσίας.

Ὁ κ. *Χατζηχρήστου* παρατηρεῖ ὅτι, τοῦ ἀντιπροέδρου ἀντιπροσωπεύοντος τὸν πρόεδρον παραιτούμενον, ἀπουσιάζοντα ἢ ἀδιαθετοῦντα, ἡ παράδοσις τῶν ἀρχῶν δύναται νὰ γείνῃ ἀκωλύτως, χρέη προέδρου ἀναλαμβάνοντος τό γε νῦν τοῦ πρώτου ἀντιπροέδρου.

Ὁ κ. *Σαλτέλης* λέγει ὅτι οὔτε ἀναβολὴ εἶναι νόμιμος οὔτε ἡ παράδοσις τῶν ἀρχῶν τοῦ προεδρείου εἰς προεδρεῖον μὴ ἔχον πρόεδρον καὶ ἐπομένως μὴ συγκεκροτημένον ἔτι· διότι πῶς ὁ ἀντιπρόεδρος θέλει ἀντικαταστήσει τὸν πρόεδρον, ἀφ' οὗ οὔτε τὴν ἰδίαν ὑπηρεσίαν δὲν παρέλαβεν ἔτι; Ὁ κ. *Εὐσταθιάνος* λέγει ὅτι εἴτε ἀναβληθῇ ἡ ἐκλογὴ εἴτε ἐγκριθῇ ὅπως γείνῃ ἀμέσως, τοῦτο δὲν ἐνδιαφέρει πολύ· ἐπιθυμεῖ ὅπως ὁ ἐκλεγησόμενος πρόεδρος μὴ ἀναζητῆται μεταξὺ μελῶν τοῦ Συλλόγου μὴ τακτικῶς συχναζόντων ἐν τῷ Συλλόγῳ, ἀφ' οὗ μέλη, διακρινόμενα ἐπί τε γνώσει καὶ κοινωνικῇ θέσει ἐξόχῳ καὶ ὑπηρεσίαις ἐνδελεχέσι τῷ Συλλόγῳ καὶ κατὰ πάντα ἱκανὰ καὶ ἄξια τῆς προεδρίας, εὑρίσκονται μεταξὺ καὶ τῶν τακτικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐργαζομένων. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος*, ὑποστηρίζων τὴν πρότασιν ἀναβολῆς τοῦ κ. *Μοστράτου*, ζητεῖ ψηφοφορίαν, ἀλλ' ὁ κ. πρόεδρος παρατηρεῖ ὅτι ὁ κ. *Σαλτέλης* ἔχει δίκαιον καὶ ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη οὔτε κἂν ψηφοφορίας ἐπὶ τῶν προτάσεων, ὅτι, τὸ καθῆκον ἡμῶν ἐκτελοῦντες, δέον νὰ ἐκλέξωμεν ὡς τάχιστα τὸν πρόεδρον. Κοινῇ δὲ συναινέσει ἡμέρα ἐκλογῆς προέδρου ὁρίζεται ἡ προσεχὴς συνεδρία.

Τῆς ἀναγνώσεως τῆς ἀλληλογραφίας ἀναβαλλομένης, ζητεῖται ὑπὸ τοῦ προέδρου ἡ ἄδεια τῆς δημοσιεύσεως τῆς λογοδοσίας τοῦ προέδρου ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ ἑορτῇ τοῦ Συλλόγου· αὕτη δὲ χορηγεῖται καὶ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΚΑΗΘ΄

(Τακτική γενική)

τῇ 15 Ἰουνίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ**, προέδρου.

Ἀναβληθείσης τῆς ἀναγνώσεως τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδρίας, ὁ κ. γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει περίληψιν τῆς **ἀλληλογραφίας,** ἔχουσαν οὕτω:

Ἐπιστολὴ τῆς Α. Π. τοῦ *Μεγάλου Πρωτοσυγκέλλου* ἐκ τῶν Πατριαρχείων ἀπὸ 2 Ἰουνίου, ἀποστέλλοντος ἀντίγραφον τοῦ πατριαρχικοῦ λόγου ἐν τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλλόγου ἑορτῇ.

Τοῦ κ. *Μαργαρίτου Εὐαγγελίδου* ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 6 Ἰουνίου, προέδρου τοῦ *Συλλόγου τῶν Μικρασιατῶν «ἡ Ἀνατολή»*, παρακαλοῦντος ὅπως αἱ δωρηθεῖσαι δημοσιεύσεις τῷ Συλλόγῳ τούτῳ δοθῶσι τῷ κ. *Γ. Πασχαλίδῃ* πρὸς ἀποστολήν.

Τῆς *Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς τελετῆς τῆς ὀγδοηκονταετηρίδος τοῦ Κίπερτ* ἐκ Βερολίνου ἀπὸ 18 Ἰουνίου, προσκαλοῦντος αὐτὸν ὅπως συμμετάσχῃ αὐτῆς.

Τοῦ κ. *Ἀπέρη*, προέδρου τῆς «*Συμπνοίας*», αἰτουμένου τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου χάριν τῆς τελετῆς τῆς σχολῆς αὐτῆς.

Τοῦ κ. *Homolle* ἀπὸ 20 Ἰουνίου ἐξ Ἀθηνῶν, διευθυντοῦ τῆς Γαλλικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, συνιστῶντος τῷ Συλλόγῳ τοὺς κ. *Laurent* καὶ *Sèvre*, οἵτινες ταξειδεύουσιν ἐν Θρᾴκῃ καὶ Ἀνατολῇ, καὶ παρακαλοῦντος ὅπως παρασχεθῇ αὐτοῖς πᾶσα συνδρομή.

Ἐν σχέσει πρὸς τὴν προδικαστικὴν ἀπόφασιν τοῦ πρωτοδικείου Ἀθηνῶν ἐπὶ τῆς ὑποθέσεως *Μουρὰτ Θεοφιλίδου* ὁ κ. *Νικολόπουλος* μετ' ἀπορίας παρατηρεῖ ὅτι ὁ δικηγόρος τοῦ Συλλόγου, ἐν ᾧ ὅταν ζητῇ χρήματα ἀπευθύνεται κατ' εὐθείαν πρὸς τὸν Σύλλογον, τὴν φορὰν ταύτην προυτίμησε νὰ στείλῃ ἡμῖν τὸ ἔγγραφον διὰ τοῦ κ. *Μαλιάδου*, ὡς καὶ ἑτέρας τινὰς νομικὰς παρατηρήσεις ὡς πρὸς τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδόσεως τῆς ἀποφάσεως διὰ τὸ ἐμπρόθεσμον ἢ οὔ· ὑπεσχέθη δ' ἐν τέλει ὅτι θὰ συνεννοηθῇ μετὰ τοῦ κ. *Μαλιάδου* καὶ θὰ φροντίσῃ νὰ ἐπιμεληθῇ παντοιοτρόπως τῶν συμφερόντων τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. πρόεδρος προσκαλεῖ τὰ μέλη εἰς ψηφοφορίαν πρὸς ἐκλογὴν τοῦ προέδρου τοῦ Συλλόγου, καὶ μετὰ τὴν συζήτησιν ἀποφασίζεται ἡ ἄμεσος ἐκλογὴ τοῦ προέδρου μετὰ διάλειμμα 5 λεπτῶν. Ψηφοφορίας δὲ γενομένης, πρόεδρος τοῦ Συλλόγου ἐξελέγη διὰ τὸ ἔτος 1898—99, ὁ κ. **Χρῆστος Χατζηχρήστου,** γυμνασιάρχης, παμψηφεί.

Ἐκλέγεται μέλος τακτικὸν τοῦ Συλλόγου ὁ κ. *Μιχαὴλ Ν. Παπαδόπουλος*, ἔμπορος, καὶ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΚΑΤ΄

(Τακτικὴ εἰδική)

τῇ 6 Ἰουλίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀντιρρήσεως, μεθ' ὃ ὁ νέος πρόεδρος κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* ἀναστὰς προσεφώνησε τάδε:

Φίλοι συνάδελφοι,

Εἰ μάντις γίγνομαι τῶν ὑμετέρων ἐνδομύχων διαλογισμῶν, πάντες τὴν στιγμὴν ταύτην μου καταγινώσκετε, ἂν μὴ ἀναισθησίαν καὶ ἰταμότητα, ἀλλὰ πάντως τόλμην οὐ σμικράν, ὅτι ἐτόλμησα νὰ καταλάβω τὴν ἕδραν ταύτην, ἐφ' ἣν ἡ ψῆφος ὑμῶν, οὐκ οἶδα τί μαθόντων ἠθέλησε νά με ἀναβιβάσῃ· τὸ ὕψος τοῦ τιμήεντος τούτου θώκου ὁμολογουμένως πρὸς τὴν ἐμὴν ἀσθένειαν μέγα καὶ ὀλιγγος καταλαμβάνει εἰκότως τὸ πνεῦμά μου.

Ἀλλὰ τὴν ἐμὴν ἰσχνότητα συναισθανόμενος, τί παθὼν κἀγὼ ἐξ ἄλλου τὸ τόλμημα τοῦτο ἐτόλμησα; Μὴ ζητεῖτε, ἀγαπητοὶ ἑταῖροι, τὴν ἑρμηνείαν τούτου παρ' ἐμοῦ· κάλλιον, ἐκφραστικώτερον καὶ ἐπιτυχέστερον θὰ ἀπαντήσῃ ὑμῖν ἡ μήτηρ ἐκείνη, ἥτις καὶ ἐπὶ γλώσσας ἀμαιμακέτου καὶ παμφάγου πυρὸς εἰσπηδᾷ καὶ ἐν καταβροχθιζούσαις ποταμίαις δίναις καταρρίπτεται, ὅταν βλέπῃ τὸ μὲν προσφιλὲς αὐτῆς τέκνον ἐν κινδύνῳ, παρὰ δὲ τῶν δυναμένων καὶ δεινῶν κολυμβητῶν ὀλιγωρίαν καὶ ἀδιαφορίαν εἰς τὸ σπεῦσαι καὶ τοῦτο διασῶσαι· μία δὲ καὶ μόνη λέξις ἡ τῆς μητρὸς ἀπάντησις: ἡ θερμοτάτη καὶ ἱερὰ λέξις στοργή· αὕτη ποιεῖ πάντας ἡμᾶς τολμᾶν καὶ τὰ δεινότατα καὶ πολλῷ τῶν ἡμετέρων δυνάμεων ὑπέρτερα· οὐδὲ χρώμεθα λογισμῷ οὐδενὶ διὰ στοργὴν ἐπὶ τὰ τολμηρὰ ὁρμῶντες, ἀλλ' ὅλως ἀναισθήτως πρὸς ταῦτα βαίνομεν· ἀσυναισθήτως οὖν κἀγὼ τῶν ἐμῶν δυνάμεων καὶ ἀλογίστως τῶν δυσχερειῶν, ἃς ἡ ἕδρα αὕτη συνεπάγεται, τὸν οἶακα τῆς περικλείτου ταύτης Ἀργοῦς ἐδραξάμην· ἂν δὲ καί τι προελογισάμην, τοῦτο ἡ ἐμὴ πεποίθησίς ἐστι καὶ ἡ ἐλπὶς ἐπὶ τοὺς εὐρώστους βραχίονας τῶν ἐπὶ κώπαις καθημένων ἐριήρων μοι ἑταίρων.

Τούτων οὖν τῶν προσφιλῶν μοι συμπλωτήρων τῆς εὐρύθμου καὶ προθύμου κωπηλασίας προπειραθεὶς καὶ τὴν πρός με εὐμένειαν αὐτῶν προειδώς, θαρρούντως πειράσομαι, ὅπως φανῶ κἀγώ, ὅση ἐμὴ δύναμις, *κεδνὸς οἰακοστρόφος*, ἵνα τάς τε οἰκονομικὰς καὶ ἄλλης φύσεως καταιγίδας ὑπεκδράμωμεν. Τὰς πλάκας δὲ τῶν διευθυνόντων τὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου νόμων παραλαβόντες, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πᾶσιν εὐσυνειδήτως αὐτοὺς ἀπονεμοῦμεν, ἀείποτε ἐπὶ τὸν κυριώτατον σκοπὸν ἀφορῶντες, ὅπως ἐν τῇ ἑστίᾳ ταύτῃ τῶν φώτων πᾶσαν διαφαινομένην που τῆς ἐπιστήμης καὶ ἄλλης γνώσεως φωτεινὴν ἀκτῖνα συγκεντρώσωμεν, ἵνα ὁ ἱερὸς σκοπὸς τοῦ Συλλόγου, ἡ καλλιεργία καὶ θεραπεία τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἐπιτυχέστερον ἐπιτυγχάνηται.

Εὐχερέστερον δὲ καὶ θᾶττον, ὡς νομίζομεν, ἐπὶ τὸν σκοπὸν χωρήσομεν, ἂν ἐν ταῖς πρὸς εὕρεσιν τῆς *ἀρίστης βουλῆς* συζητήσεσιν ἡμῶν τηρῶμεν καὶ πνεῦμα καὶ γλῶσσαν σοβαρὰν καὶ ἐμβριθῆ καὶ πάσης ὀπισθοβουλίας ἀπηλλαγμένην, ἐν γένει δὲ συμπεριφορὰν ἐμπρέπουσαν σωματείῳ παγκοσμίου, τολμῶ εἰπεῖν, φήμης ἀπολαύοντι, ὑπὸ τὰς εὐχὰς δὲ καὶ εὐλογίας τῆς μητρὸς ἡμῶν Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τὴν ὑψηλὴν εὔνοιαν τῆς πεφωτισμένης Αὐτοκρατορικῆς κυβερνήσεως φιλομούσου Ἄνακτος τὸν εἰρηνικὸν καὶ καλὸν ἀγῶνα τῶν γραμμάτων, ὡς καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀγωνιζομένῳ. Βαίνωμεν οὖν πρὸς εὕρεσιν τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ ὀρθοῦ συμφώνως πρὸς τὰς σοφὰς τῶν προγόνων ἡμῶν ὑποθήκας καὶ δὴ πρὸς τὴν τοῦ Προδίκου τοῦ Κείου, ὅτι «*δεῖ τοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις* (σοβαροῖς δηλαδή) *λόγοις ἀμφισβητεῖν, ἐρίζειν δὲ μή, ὅτι ἀμφισβητοῦσι μὲν καὶ φίλοι ἀλλήλοις δι' εὔνοιαν, ἐρίζουσι δὲ μόνοι οἱ ἐχθροὶ καὶ διάφοροι*»· πεποίθαμεν δὲ ὅτι ἐν τούτῳ τῷ ζητήματι ἐπικρατήσουσι τὰ βέλτιστα.

Οὐκ ἀποκρύψομαι δὲ καὶ τὴν κατέχουσαν τὴν ψυχήν μου χαρὰν καὶ θυμηδίαν ὅτι κατὰ τὴν πρὸ τοῦ μέλλοντος ἀγῶνός μου προτελεσθεῖσάν μοι θυσίαν λαμπρῶς ἐκαλλιέρησα· ὅτι τὰ σπλάγχνα τοῦ ἱερείου μόνον οὐχὶ βοῶντά μοι ἀνακηρύττουσιν, ὅτι καὶ τὰ τῶν ἐμῶν ἐν τῷ προεδρείῳ ἑταίρων σπλάγχνα λίαν συμπαθῶς μοι καὶ προθύμως πάνυ διατεθειμένα εἰσὶ καὶ εὐχαριστῶ αὐτοῖς θερμότατα ἀπὸ τοῦδε, ὅτι τοιοῦτοί μοι συμφράδμονες ἔσονται καὶ δεξιοί· ἐπιδέξιος δὲ λόγιος, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλοσοφίας γνώστης καὶ λιγὺς τοῦ ἡμετέρου σωματείου ἀγορητὴς τὴν πρώτην τῶν συνεδριάσεων ἡμῶν περικοσμήσει.

Ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκονομικὰ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὅτι αἰσίαν ἔχουσι τὴν ἀπαρχὴν καὶ ἕτερον καλὸν προοιώνισμα ἐκ τῆς εὐθὺς ἀναγνωσθησομένης ἀλληλογραφίας ἀκούσεσθε. Βραχεῖαν ἐποιησάμην τὴν ἐμὴν ἐναρκτήριον προσλαλιάν, τοῦ χρόνου καὶ τῶν πολυτίμων στιγμῶν ὑμῶν φειδόμενος, οὐδὲ τὰς ἐπαγγελίας μου πολλὰς καὶ μεγάλας προκηρύττομαι, ἐν νῷ ἔχων ὅτι «*ἅπας λόγος, ἂν ἀπῇ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν*»· ἀλλὰ καὶ ἄλλως πέφυκα καὶ ἐν τοῖς ἔργοις ὀλίγος, ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τοῖς λόγοις καὶ ὑποσχέσεσιν ἥκιστα ἐπιρρεπής. Πάσας δὲ τὰς ἐλπίδας μου περὶ ἐπιτυχοῦς οἰακοστροφίας τῆς ἱερᾶς ταύτης Παράλου ἀνατιθέντες τῇ προθυμίᾳ τῶν ἐμῶν ἑταίρων τῶν τε ἀποτελούντων τοὺς ἰσχυροὺς τοῦ Συλλόγου παράγοντας, τὰς ἐπιτροπὰς αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐπιθυμούντων τὴν συντήρησιν καὶ εὔκλειαν τοῦ πρεσβυγενοῦς καὶ γεραροῦ τούτου σωματείου καὶ ζωογόνον αἷμα διὰ τῶν προθύμων συνδρομῶν αὐτῶν εἰς τὰς φλέβας τούτου εἰσφορούντων, πρὸ πάντων δὲ τῇ ἀρωγῇ καὶ συνάρσει τοῦ Ὑψίστου πατρὸς τῶν φώτων, θαρρούντως τὰ πρυμνήσια τῆς νηὸς λύομεν καὶ εἰς τὸ πέλαγος τῶν ἐργασιῶν ἡμῶν ἀναγόμεθα. Εὔξασθε ἡμῖν πάντες εὔπλοιαν καὶ αἰσίαν πρὸς τὸν ὅρμον τοῦ ἐτησίου πλοῦ ἄφιξιν.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος τὸν λόγον δίδωσι τῷ κ. γενικῷ γραμματεῖ, ὅστις ἀνακοινοῖ τὰς προσφορὰς βιβλίων καὶ ἀναγινώσκει τὴν περίληψιν τῆς **ἀλληλογραφίας,** ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Ἐπιστολὴ τῆς Α. Ε. τοῦ *Χαμδῆ Βέη*, διευθυντοῦ τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου, δι' ἧς προσφέρει τῷ Συλλόγῳ τὰ ἀντίτυπα, ὧν τὸ μὲν ἓν γαλλιστί, τὸ δ' ἕτερον τουρκιστί, τοῦ ἔργου αὐτοῦ *Monuments Funéraires*.

Τοῦ κ. *Ἀποστόλου Μ. Σακελλαρίδου*, ἀντιπροσώπου τῆς κοινότητος *Κρουσόβου*, αἰτουμένου τοὺς χάρτας *Ζαφειροπούλου*.

Εὐχαριστήριον τῆς οἰκογενείας *Γλάδστωνος* ἐπὶ τῇ συλλυπητηρίῳ τοῦ Συλλόγου ἐπιστολῇ.

Τοῦ κ. *Φαρδύ*, ἀποστέλλοντος βιβλίον, ἐπικαλουμένου *Σχολικὸν Ἀνάγνωσμα* καὶ αἰτουμένου τὴν κρίσιν τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τοῦ κ. *Κατσαΐτου*, δι' ἧς αἰτεῖται αὔξησιν τῆς συντάξεώς του.

Τοῦ κ. *Ἰ. Γκιώχα*, προσφέροντος αὐτοῦ μὲν 10 λίρας καὶ ἑτέρας 10 τῶν υἱῶν τῆς οἰκογενείας *Ἰωάννου Βασιάδου*, ὅπως εὐκολύνῃ τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἀποφάσεως τοῦ Συλλόγου περὶ κατασκευῆς προτομῆς τοῦ μακαρίτου *Ἡροκλέους Βασιάδου*.

Ὑπόμνημα τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης κ. *Β. Μυστακίδου* περὶ μέτρων ληπτέων πρὸς τακτικωτέραν λειτουργίαν τῆς Βιβλιοθήκης.

Ἐπιστολὴ τῆς κοινότητος *Θεοδοσιουπόλεως* (Ἐρζερούμ), αἰτούσης τοὺς χάρτας *Ζαφειροπούλου*.

Ὡς πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ κ. *Ἰ. Γκιώχα*, δι' ἧς τίθησιν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Συλλόγου ἐκ μέρους ἑαυτοῦ καὶ τῆς οἰκογενείας *Ἰωάννου Βασιάδου* λίρας τουρκικὰς εἴκοσιν, ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον, εὐγνωμόνως ἀποδεξάμενον τὴν γενναίαν δωρεὰν τοῦ κ. *Ἰ. Γκιώχα*, εὐχαριστεῖ αὐτῷ θερμῶς καὶ ἐν δημοσίᾳ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ θὰ φροντίσῃ διὰ καταλλήλου ἐνεργείας ἵνα πραγματοποιηθῇ ἡ ἀπόφασις τοῦ Συλλόγου, καὶ οὕτω στηθῇ δεόντως ἡ προτομὴ τοῦ ἀοιδίμου *Βασιάδου*, εὐεργετικῶς δράσαντος ἐν τῷ Συλλόγῳ, ὡς ἱδρυτοῦ, προέδρου καὶ μεγάλου εὐεργέτου αὐτοῦ. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἐρωτᾷ τὸν κ. πρόεδρον ἐὰν αἱ εἴκοσι λίραι θὰ ἐξαρκέσωσι πρὸς κατασκευὴν τῆς ἐν λόγῳ προτομῆς. Τοῦ κ.

προέδρου βεβαιώσαντος ὅτι αἱ προσενεχθεῖσαι εἴκοσι λίραι θὰ ἀποτελέσωσι τὸ ἥμισυ μέρος τῆς ὅλης ἀναγκαίας δαπάνης, ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ὑπέμνησεν ὅτι ἐν τῷ καταλόγῳ, ὅστις ἤθελε προτεθῇ εἰς τοὺς τιμῶντας τὴν μνήμην τοῦ δραστηριωτάτου τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Συλλόγου ἵνα δι' ἐράνων συμπληρώσωσι τὸ ἀπαιτούμενον ποσὸν πρὸς τελείωσιν τῆς προτομῆς τοῦ ἀειμνήστου *Ἡροκλέους Βασιάδου*, πρέπει νὰ διαλάμπῃ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ἐξοχωτάτου κ. *Χρηστάκη Ἐφένδη Ζωγράφου*, στενοῦ τοῦ μεταστάντος φίλου· προτείνει δὲ ὅπως τὸ προεδρεῖον, ἐξ εὐλαβείας πρὸς τὴν συνδέουσαν τοὺς δύο ἄνδρας φιλίαν, ἀποταθῇ πρὸς τοῦτο πρὸς τὸν μέγαν τοῦ Συλλόγου εὐεργέτην.

Ὡς πρὸς δὲ τὴν ὑπὸ δέκα μελῶν τοῦ Συλλόγου ὑποβληθεῖσαν ἔγγραφον πρότασιν ὅπως ἐκλεγῶσι μέλη τακτικὰ τοῦ Συλλόγου οἱ ἐκδόται καὶ διευθυνταὶ τῶν ἐγχωρίων ἑλληνικῶν καὶ ἀλλογλώσσων φύλλων, οἱ ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ φύλλου των ποικιλοτρόπως ὑποστηρίξαντες τὸν Σύλλογον, ὁ κ. πρόεδρος παρακαλεῖ ἵνα ἡ ἐπὶ τούτου ἀπόρασις ἀναβληθῇ ὅπως μελετηθῇ πρῶτον ἐν τῷ προεδρείῳ.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος τὸν λόγον δίδωσι τῷ κ. *Δ. Μοστράτῳ* πρὸς ἀνάγνωσιν πραγματείας **Κρίσεις καὶ σχόλια εἰς Αἰσχύλου Ἀγαμέμνονα.**

Μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν ταύτης ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* λέγει ὀλίγα περὶ τοῦ ἀναγνώσματος τοῦ κ. *Μοστράτου*, οὐχὶ ἐπὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἀλλ' ὡς λίαν εὐτυχοῦς πρωτοβουλίας, ὅπως διὰ θέματος, ἀνήκοντος εἰς τὴν ἐπιστήμην, ἧς φερώνυμος εἶναι καὶ ὁ Σύλλογος, ἐγκαινίσῃ τὴν νέαν περίοδον τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ. Εὐτυχῶς, προσέθηκεν ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος*, αἱ διακελεύσεις τοῦ νέου τοῦ Συλλόγου Κανονισμοῦ δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτοσχεδίους παρατηρητὰς νὰ παρατηρῶσιν ἐκ τοῦ προχείρου ἐπὶ μελετημάτων σοβαρῶν ἀσύστατα καὶ ἀπροσδιόριστα, ἑπομένως τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. *Μοστράτου* θὰ παραπεμφθῇ κατὰ τὸν νόμον εἰς τὴν Φιλολογικὴν Ἐπιτροπήν, ἐν ᾗ οἱ ὀρεγόμενοι μελέτης δύνανται νὰ προσέλθωσι καὶ νὰ παρασκευάσωσι σχετικὰς πρὸς αὐτὸ παρατηρήσεις, ἃς δύνανται νὰ ἀνακοινώσωσι τῷ συγγραφεῖ διὰ τοῦ Συλλόγου ἐν εἰδικῇ αὐτοῦ συνεδριάσει. Συγχαίρει λοιπὸν τῷ κ. *Μοστράτῳ* ἐπὶ τῇ ἐπιστημονικῇ αὐτοῦ συμβολῇ, συγχαίρει δὲ καὶ τῷ νέῳ τοῦ Συλλόγου προεδρείῳ ὅτι διὰ τοιαύτης πνευματικῆς πανδαισίας προκατήρξατο τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ· μὴ θέλων δὲ νὰ ἀντιφωνήσῃ ἐξ ὑπογυίου καὶ παραφώνως εἰς τὴν λαμπρὰν προεδρικὴν προσφώνησιν, εὔχεται ὅπως ἀπὸ τοιαύτης εὐοιωνίστου ἀρετηρίας εἰς αἴσιον καταλήξῃ καὶ τέρμα τὸ νέον συλλογικὸν ἔτος.

Μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΑ'

(Τακτικὴ εἰδική)

τῇ 13 Ἰουλίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης συνεδρίας· εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὴν αἴτησιν, ἥτις ὑπεβλήθη εἰς τὸ προεδρεῖον ὑπογεγραμμένη ἐκ δέκα μελῶν τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐγγραφὴν δωρεὰν ὡς τακτικῶν μελῶν αὐτοῦ τῶν ἰδιοκτητῶν καὶ διευθυντῶν τῶν ἐνταῦθα ἐκδιδομένων ἐφημερίδων *Ταχυδρόμου, Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ἐφημερίδος* καὶ *Levand-Herald*, διὰ τὰς πολλὰς ἐκδουλεύσεις, ἃς διὰ τῶν φύλλων παρέσχον τε καὶ παρέχουσι τῷ Συλλόγῳ, εὗρε τὸ προεδρεῖον λίαν ὀρθὴν καὶ λογικήν.

Γενομένης δὲ ψηφοροφορίας, γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ ἰδιοκτῆται καὶ διευθυνταὶ τῶν ἀνωτέρω ἐφημερίδων κ. κ. *Δ. Α. Βέλλης, Δ. Νικολαΐδης, Σ. Σ. Καραγιαννίδης* καὶ *Ἔδγαρ Οὐΐττακερ*.

Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* φρονεῖ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ σταλῇ ἐκ μέρους τοῦ προεδρείου ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἀνωτέρω ἀξιοτίμους κυρίους, ἐν ᾗ νὰ ἐκτίθωνται οἱ λόγοι, δι' οὓς ἐγένοντο μέλη τοῦ Συλλόγου.

Τὴν γνώμην τοῦ κ. *Αὐθεντοπούλου* συμμερίζονται καὶ πάντα τὰ λοιπὰ μέλη καὶ ἀναθέτουσι τὴν ἐκτέλεσιν ταύτης εἰς τὸ προεδρεῖον.

Ψηφίζεται τακτικὸν μέλος ὁ κ. *Γ. Ζουμπούλογλους*, ἔμπορος.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος δίδωσι τὸν λόγον τῷ κ. γεν. γραμματεῖ πρὸς ἀνάγνωσιν πραγματείας τοῦ ἐν Φριβούργῳ καθηγητοῦ κ. *Thumb* **Περὶ καταγωγῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων,** μεθ' ὃ ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν σοφὸν ἄνδρα, τὸν συγγράψαντα τὴν πραγματείαν, προτείνει δὲ ὅπως καταταχθῇ μεταξὺ τῶν ἐπιτίμων μελῶν. Μηδενὸς δ' ὑπάρχοντος ἄλλου ζητήματος πρὸς συζήτησιν, ὁ κ. πρόεδρος, κηρύσσων τὴν λῆξιν τῶν θερινῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΒ'

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 2 Νοεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Κηρύσσεται ἡ ἔναρξις τῆς *ἐπιμνημοσύνου συνεδρίας* τοῦ Συλλόγου· εἶτα ὁ κ. πρόεδρος διὰ βραχείας προσφωνήσεως ἐξέθηκεν ὅτι ὁ σκοπός, δι' ὃν συνεκάλεσεν ἐπὶ τὸ αὐτὸ τούς τε προσφιλεῖς ἑταίρους, ὡς καὶ τὸ λοιπὸν ἀξιότιμον ἀκροατήριον, εἶναι ἵνα πάντας προσλάβῃ κοινωνοὺς ὁ Σύλλογος εἰς τὴν θλῖψιν αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μεγάλου εὐεργέτου τοῦ τε ἔθνους καὶ τοῦ Συλλόγου

ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΕΦΕΝΔΗ ΖΩΓΡΑΦΟΥ.

Ἀνήγγειλε δὲ μετὰ τοῦτο τὸν ῥήτορα, τὸν μέλλοντα νὰ ἐκφωνήσῃ τὸν ἐπιμνημόσυνον λόγον ἐπὶ τῷ θρηνουμένῳ ἀνδρί, πρὸς δὲ ὅτι καὶ ἡ ἐλλόγιμος δεσποινὶς *Κορνηλία Πρεβεζιώτου Ἠπειρῶτις*, δι' αἰτήσεώς της πρὸς τὸ προεδρεῖον ἔλαβε τὴν ἄδειαν αὐτοῦ, ὅπως ἀπαγγείλῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν Ἐλεγεῖον ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ μεγάλου ἐν ἔργοις συμπατριώτου αὐτῆς **Χριστάκη ἐφένδη Ζωγράφου·** μεθ' ὃ τὸν λόγον δίδωσι τῷ κ. *Μ. Αὐθεντοπούλῳ*, ὅστις, παρελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, ἐξύμνησε προσηκόντως τὰς ἀρετὰς τοῦ μεταστάντος, ἰδίᾳ δὲ ἐξῆρε τὴν ἐπὶ παιδείᾳ δρᾶσιν τοῦ ἀειμνήστου ἀνδρός. Τὸν ῥήτορα διεδέξατο ἡ δεσποινὶς *Κορνηλία Πρεβεζιώτου*, ἥτις ἀπήγγειλε κατάλληλον τῇ περιστάσει Ἐλεγεῖον πρὸς τὸν μεταστάντα, μεθ' ὃ ἐπεσφράγισε τὸ κατανυκτικὸν καὶ ἐπιβλητικῶς πένθιμον τῆς τελετῆς χορὸς φιλοκάλων ἐρασιτεχνῶν, προασκηθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. *Γ. Παχτίκου*, μέλψας ᾠδὴν ἐπιμνημόσυνον. Ὁ κ. πρόεδρος ἀπένειμε τὰς ἐγκαρδίους εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τῷ τε ἐξοχωτάτῳ κ. πρεσβευτῇ τῆς Ἑλλάδος, τῷ Θεοφιλεστάτῳ ἁγίῳ Χαριουπόλεως, τῷ ῥήτορι καὶ τῇ ποιητρίᾳ, τῷ χορῷ ὡς καὶ πᾶσιν ἐν γένει τοῖς τιμήσασι διὰ τῆς παρουσίας αὐτῶν τὴν ἐπιμνημόσυνον τελετήν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΓ'

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 9 Νοεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης συνεδρίας· εἶτα ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ κ. γενικοῦ γραμματέως ἡ **ἀλληλογραφία,** ἔχουσα οὕτω:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Ἐπαμεινώνδου Σταματιάδου* ἐκ Σάμου ἀπὸ 1ης Ἰουλίου, δωρουμένου ἀντίτυπον τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσης *Ἐπετηρίδος τῆς ἡγεμονίας Σάμου τοῦ ἔτους 1898.*

Τῶν *Ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Πρεμετῆς* ἀπὸ 11 Ἰουλίου, αἰτουμένων τοὺς γεωγραφικοὺς χάρτας *Ζαφειροπούλου.*

Τοῦ ἱερέως *Ἐμμανουὴλ Auvray* ἐκ Rouen τῆς Γαλλίας ἀπὸ 10/22 Ἰουλίου, αἰτοῦντος νὰ ἀποσταλῇ τὸ Περιοδικὸν κατὰ τὰ συμπεφωνημένα τῇ ἐν Rouen Ἀκαδημείᾳ.

Τοῦ κ. *Ἰω. Γκιώχα* ἐντεῦθεν ἀπὸ 16 Ἰουλίου, προτείνοντος τροποποίησιν τοῦ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἀοιδίμου *Σωτηρίου Καλλιάδου* κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου *Ἡροκλέους Βασιάδου*, θείου του, χωρὶς ποσῶς νὰ μεταβληθῇ ὁ σκοπὸς καὶ ἡ διάθεσις τοῦ κληροδότου.

Τοῦ κ. *Α. Δημητριάδου*, διευθυντοῦ τῶν Σχολῶν Νικομηδείας, ἀπὸ 19 Ἰουλίου, πέμποντος πρὸς κρίσιν πόνημά του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Μεταξοσκωληκοτρόφος*».

Τοῦ ἐν Ἀθήναις *Πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων Συλλόγου* ἀπὸ 27 Ἰουλίου, ἐπιστρέφοντος τὸν ὑπ' αὐτοῦ αἰτηθέντα πίνακα τῶν ὑποβαλουσῶν τῷ Συλλόγῳ αἰτήσεις κοινοτήτων περὶ χορηγίας γεωγραφικῶν χαρτῶν *Ζαφειροπούλου* καὶ ποιουμένου παρατηρήσεις τινὰς ἐπ' αὐτοῦ.

Τῶν *Ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Ηραβίου* ἀπὸ 1ης Αὐγούστου, αἰτουμένων διπλᾶ σώματα χαρτῶν *Ζαφειροπούλου* διὰ τὰ ἐκπαιδευτήρια αὐτῶν, ὡς καί τινα βιβλία πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τῆς κοινότητος.

Τοῦ ἰταλοῦ κ. *Ἐπιτεραμμένου* ἐντεῦθεν ἀπὸ 4 Αὐγούστου, προσκαλοῦντος τὸν Σύλλογον ὅπως συμμετάσχῃ δι' ἀντιπροσώπου ἢ διὰ τῆς ἀποστολῆς ἀνακοινώσεων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ συγκληθησόμενον τῇ 15ῃ Ὀκτωβρίου 1899 12ον *Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Ἀσιανολόγων.*

Τῆς *Φιλεπαιδευτικῆς Ἀδελφότητος τῶν Τηνίων «Εὐαγγελισμοῦ»* ἀπὸ 6 Αὐγούστου,

αἰτουμένης ὅπως ἐπιτραπῇ αὐτῇ ἵνα συγκαλῇ τὰς κατ' ἔτος τέσσαρας γενικὰς συνεδρίας αὐτῆς ἔν τινι αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου.

Τοῦ τέως ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας κ. *P. Cambon* ἀπὸ 9 Αὐγούστου, θερμῶς εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ διὰ τὰ συλλυπητήρια αὐτοῦ ἐπὶ τῷ θανάτῳ τῆς συζύγου αὐτοῦ.

Τοῦ Παν. μητροπολίτου *Προικοννήσου* κ. *Βενεδίκτου* ἀπὸ 4 Αὐγούστου, συνιστῶντος παραλήπτην τῶν δωρηθησομένων γεωγραφικῶν χαρτῶν *Ζαφειροπούλου* τῇ κώμῃ Προαστείῳ τῆς παροικίας του τὸν κ. *Ν. Συριωτάκην*.

Τῶν *Ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Κοτυαίου* ἀπὸ 15 Αὐγούστου, αἰτουμένων τὴν σειρὰν τῶν γεωγραφικῶν χαρτῶν *Ζαφειροπούλου*.

Τῶν κ.κ. *Δεπάστα-Γεράρδου*, βιβλιοπωλῶν καὶ ἐκδοτῶν ἐντεῦθεν ἀπὸ 18 Αὐγούστου, πιστοποιούντων ὅτι ἡ κοινότης Κοτυαίου εἶναι ἄπορος καὶ ἑπομένως συνιστώντων ὅπως δοθῇ αὐτῇ δωρεὰν ἓν σῶμα γεωγραφικῶν χαρτῶν *Ζαφειροπούλου*.

Τῆς κυρίας *Δομνίκης Χρ. Ζωγράφου* ἐκ Παρισίων ἀπὸ 19/31 Αὐγούστου, ἐκφραζούσης εὐχαριστίας διὰ τὰ συλλυπητήρια τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου αὐτῆς *Ἐξ. Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου*.

Τῶν *Ἐφοροεπιτρόπων* καὶ κατοίκων τῆς κώμης *Δερέκιοϊ* ἀπὸ 19 Αὐγούστου, ἐπικαλουμένων τὴν ὑλικὴν τοῦ Συλλόγου ἀντίληψιν πρὸς συντήρησιν τῆς σχολῆς αὐτῶν.

Τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς ἐν τῷ *Πέραν Θρησκευτικῆς Ἀδελφότητος τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου*, αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος πρὸς ἑσπερινὰς διαλέξεις ἠθικοθρησκευτικοῦ περιεχομένου.

Τῆς δεσποινίδος *Κορνηλίας Α. Πρεβεζιώτου*, παρακαλούσης τὸν Σύλλογον, ὅπως ἐπιτρέψῃ αὐτῇ ν' ἀπαγγείλῃ *ἐλεγεῖον* ἐπὶ τῷ ἀοιδίμῳ *Χρηστάκῃ ἐφένδῃ Ζωγράφῳ* κατὰ τὴν ἐπιμνημόσυνον συνεδρίαν τοῦ Συλλόγου ἀπὸ 30 Νοεμβρίου.

Τοῦ κ. *Νέστορος Γεωργίτση*, δικηγόρου καὶ μέλους ἀντεπιστέλλοντος τοῦ Συλλόγου ἀπὸ 6 Νοεμβρίου, πέμποντος ἐπιστημονικὴν διατριβήν, *Κοιναὶ Νομικὰ ἢ τὸ παρ' ἀρχαίοις Ἕλλησι διεθνὲς δίκαιον* ἐπιγραφομένην, ὅπως ἀνακοινωθῇ ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου.

Τοῦ *Μητροπολίτου Ξάνθης* κυρίου *Ἰωακείμ*, προέδρου τῆς ἐπὶ τῆς Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης ἐπιτροπῆς, αἰτουμένης τὰς δημοσιεύσεις τοῦ Συλλόγου καὶ εἴ τι ἄλλο δύναται νὰ προσφέρῃ ὁ Σύλλογος εἰς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης ταύτης, ἀπὸ 29 Σεπτεμβρίου.

Τοῦ κ. *Πέτρου Γ. Φιλαρθίδου*, πρωτοψάλτου τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Κυζίκου ἀπὸ 23 Ὀκτωβρίου, ἀναφερομένου εἰς τὸν *Ζωγράφειον Ἀγῶνα* περὶ συλλογῆς ζώντων μνημείων.

Τοῦ κ. *Ματθαίου Παρανίκα* ἐκ Τραπεζοῦντος ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου, ἀποστέλλοντος πραγματείαν ἐπιγραφομένην « *Ὁ Παφλαγονικὸς διάκοσμος καθ' Ὅμηρον καὶ Στράβωνα* », ὅπως ἀναγνωσθῇ ἐν εἰδικῇ τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ.

Τοῦ κ. *Γ. Ἐαρινοῦ* ἐκ Σμύρνης ἀπὸ 27 Ὀκτωβρίου, εὐχαριστοῦντος τῷ Συλλόγῳ διὰ τὴν βράβευσιν τοῦ *Συμαϊκοῦ Λεξιλογίου* αὐτοῦ καὶ παρακαλοῦντος ὅπως τὸ δεκάλιτρον γέρας παραδοθῇ τῷ παρεπιδημοῦντι ἐν Κωνσταντινουπόλει κυρίῳ *Ἐμμ. Μανωλοπούλῳ*.

Τῆς *Ἐφοροεπιτροπῆς* τοῦ χωρίου *Γωνιᾶς τῆς Κυζίκου* ἀπὸ 9 Σεπτεμβρίου, αἰτουμένης τοὺς χάρτας *Ζαφειροπούλου* ὑπὲρ τῆς σχολῆς αὐτῶν.

Τῶν *Ἐφόρων τῶν σχολείων Ἐρζιγιάνης* ἀπὸ 19 Σεπτεμβρίου, αἰτουμένων τοὺς χάρτας *Ζαφειροπούλου*.

Τοῦ κ. *Π. Δούκα*, γυμνασιάρχου Γυθείου ἀπὸ 7 Ὀκτωβρίου, παρακαλοῦντος ὅπως, συνῳδὰ ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου, ἀποσταλῶσι τῇ ἀρτισυστάτῳ βιβλιοθήκῃ τοῦ Γυμνασίου ἅπασαι αἱ δημοσιεύσεις τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. πρόεδρος, ἐκφράσας τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου πρὸς πάντας τοὺς δωρητάς, ἀνακοινοῖ τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἐλήφθη ἀπόφασις παρὰ τοῦ προεδρείου ὅπως ἀποσταλῶσι δύο ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀναχώρησιν τῆς Α. Ε. τοῦ πρεσβευτοῦ τῆς Γαλλίας κ. *Καμπὸν* πρὸς ἀποχαιρετισμὸν καὶ ἔκφρασιν τῶν εὐγνωμόνων αἰσθημάτων τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν ἔξοχον ἄνδρα. Τῷ ὄντι δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναχωρήσεως τῆς Αὐτοῦ Ἐξοχότητος μεταβᾶσα παρ' αὐτῷ ἡ ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τῶν κ.κ. *Χρ. Χατζηχρήστου*, προέδρου, καὶ *Π. Νικολοπούλου*, ἀντιπροέδρου, ἀνεκοινώσατο αὐτῷ τὸν σκοπὸν τῆς ἐπισκέψεως αὐτῆς· ἡ δὲ Α. Ἐξ., εἰς τὸ ἔπακρον εὐχαριστηθεῖσα ἐπὶ τῇ ἰδιαιτέρᾳ ταύτῃ τιμῇ τοῦ Συλλόγου, ἐξεφράσθη λίαν εὐμενῶς καὶ ἐδήλωσεν ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ὢν θέλει παρακολουθεῖ μετ' ἰδιαζούσης προσοχῆς καὶ διαφέροντος τὰς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου.

Ὁ κ. πρόεδρος κατόπιν παρατηρεῖ ὅτι ἐν τῇ ἀλληλογραφίᾳ ὑπάρχουσι δύο αἰτήσεις περὶ παροχῆς τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου· αἴτησις τῆς ἐν τῷ Πέραν *Ἀδελφότητος τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου* περὶ παροχῆς αὐτῆς δι' ἑσπερινὰς διαλέξεις ἠθικοθρησκευτικοῦ περιεχομένου, καὶ αἴτησις τῆς *Ἀδελφότητος τῶν Τηνίων* διὰ τέσσαρας μόνον συνεδρίας ἐτησίως. Ὑπὲρ τῆς παραδοχῆς τῆς πρώτης αἰτήσεως συνηγοροῦσιν οἱ κ. κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος*, *Ἀν. Χρηστίδης* καὶ *Δ. Μηλιώτης*, καὶ παμψηφεὶ ἀποφαίνεται ὁ Σύλλογος ὑπὲρ αὐτῆς· ἀλλ' ἡ δευτέρα αἴτησις ἀπορρίπτεται.

Γίνεται δεκτὸς ὡς τακτικὸν μέλος ὁ κ. *Γ. Νούλης*, ἰατρός.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τοῦ Συλλόγου, ὁ ἀντιπρόεδρος κ. *Π. Νικολόπουλος* λέγει ὅτι τὸ προεδρεῖον ἐν προηγουμένῃ συνεδρίᾳ ἀπεφάσισεν ὅπως δοθῇ συναυλία πρὸς βελτίωσιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ Συλλόγου, καὶ πρὸς τοῦτο εὗρε λίαν πρόθυμον τὴν εὐγενεστάτην δεσποινίδα *Ἰωαννίδου*, ἥτις, κατὰ τὴν γνώμην του, ἂν ἀφεθῇ ἐλευθέρα εἰς τὰς ἐνεργείας της, θὰ συντελέσῃ τὰ μάλα πρὸς ἐπιτυχῆ διεξαγωγὴν τούτου, καὶ προτείνει εἰς τὰ μέλη ἵνα ἐπιληφθῶσιν, εἰ δυνατόν, ἐγκαίρως τῆς πρὸς τοῦτο συζητήσεως. Οἱ κ. κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* καὶ *Δ. Μοστρᾶτος* φρονοῦσιν ὅτι δὲν ἀπαιτεῖται μακρὰ συζήτησις περὶ τούτου καὶ ἐκφράζουσι τὴν εὐχήν, ὅπως ληφθῇ ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου ἡ δέουσα προσοχὴ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν μελῶν, ἅτινα θὰ ἀπαρτίσωσι τὴν ἐπιτροπήν. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἐν τέλει φρονεῖ ὅτι ἡ ἐκλεχθησομένη ἐπιτροπὴ ἵνα ἐργασθῇ ἀποτελεσματικώτερον, δέον νὰ ᾖ ὀλιγομελής. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι περὶ τοῦ τεχνικοῦ μέρους ἦλθεν εἰς συνεννόησιν μετὰ προσώπου, δυναμένου νὰ δώσῃ πληροφορίας περὶ τῆς ἀπαιτουμένης δαπάνης, ἣν ὑπελόγισεν εἰς τριάκοντα λίρας· ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ πρόσωπα, ἅτινα θὰ ἀπαρτίσωσι τὸ τεχνικὸν μέρος τῆς συναυλίας, δηλοῖ ὅτι ἐπιφυλάσσεται, ἵνα ἐν προσεχεῖ συνεδρίᾳ ἐκθέσῃ ὁριστικώτερον τὴν γνώμην του περὶ τούτων. Ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* φρονεῖται μὴ ἡ δαπάνη τῆς ὀρχήστρας ἀνέλθῃ εἰς τεσσαράκοντα λίρας καὶ προτείνει ἵνα ἡ γνώμη του ὑποβληθῇ μόνον εἰς τὸ προεδρεῖον πρὸς συζήτησιν. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τοῦτο θὰ ἐκπληρωθῇ ἀναλόγως τῆς γνώμης τῆς δεσποινίδος *Ἰωαννίδου*, καὶ φρονεῖ, ἀποβλέπων εἰς ὑψηλότερον σκοπόν, ὅτι δέον ἡ ἐργασία νὰ ᾖ κλασικὴ καὶ ποικίλη.

Μετὰ ταῦτα ὁ κ. *Νικολόπουλος* προτείνει ὅπως ἀποσταλῇ ἀντίγραφον τοῦ ἐκφωνηθέντος ἐπιμνημοσύνου λόγου πρὸς τὴν σεβαστὴν χήραν τοῦ ἀειμνήστου *Χρηστάκη ἐφένδη Ζωγράφου*, ἵνα λάβῃ καὶ τούτου γνῶσιν, ὡς ἔλαβε καὶ τῶν λοιπῶν ψηφισμάτων τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ συζύγου της. Ἐπὶ τῆς προτάσεως ταύτης τοῦ κ. *Νικολοπούλου*, καὶ ἰδίᾳ περὶ τοῦ τρόπου τῆς δημοσιεύσεως τοῦ τε ἐπιμνημοσύνου λόγου καὶ τοῦ ἐλεγείου, ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις, καθ' ἣν τῇ προτάσει τοῦ κ. προέδρου ἀποφασίζεται, ὅπως, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἀποσταλῶσι τῇ σεβαστῇ χήρᾳ τὰ ἀντίγραφα αὐτῶν, δημοσιευθῶσι κατόπιν ταῦτα διὰ τῶν ἐγχωρίων ἐφημερίδων καὶ τυπωθῶσιν ἕως πεντακόσια περίπου σώματα πρὸς εὐρυτέραν διάδοσιν εἰς τὸ κοινόν.

Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* φρονεῖ ὅτι καλὸν θὰ ἦτο νὰ ἐδημοσιεύοντο διὰ τῶν ἐφημερίδων ἐν περιλήψει τὰ πρακτικὰ ἑκάστης συνεδρίας πρὸς παρακολούθησιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου καὶ ὑπὸ τοῦ κοινοῦ· ὡς καταλληλοτέρους θεωρεῖ τοὺς κ. κ. *Γ. Πασχαλίδην* καὶ *Παχτίκον*. Τὴν γνώμην ταύτην τοῦ κ. *Μοστράτου* παραδέχονται καὶ τὰ λοιπὰ μέλη καὶ ἀνατίθεται τοῖς ἀνωτέρω ἡ ἐκτέλεσις ταύτης.

Ὁ κ. *Νικολόπουλος* παρακαλεῖ τὴν Συντακτικὴν Ἐπιτροπήν, ὅπως ἐπισπεύσῃ τὴν ἐκτύπωσιν τῶν Περιοδικῶν τῶν τριῶν παρελθόντων ἐτῶν, καὶ φρονεῖ ὅτι πᾶσα βραδύτης περὶ τὴν ἐκτύπωσιν συντελεῖ πρὸς μείωσιν τοῦ γοήτρου τοῦ Συλλόγου. Ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* παρακαλεῖ τὴν Συντακτικὴν Ἐπιτροπὴν ὅπως ἀπὸ τοῦδε ἀρχίσῃ νὰ σκέπτηται περὶ ἐκτυπώσεως τῶν τριῶν Περιοδικῶν καὶ νὰ μὴ ἀναβάλῃ τοῦτο εἰς τὸ μέλλον, καθόσον θὰ ἀπαντήσῃ πολλὰ προσκόμματα ὡς πρὸς τὴν εὐόδωσιν τοῦ ἔργου.

Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* ἀνακοινοῖ τῷ Συλλόγῳ, ὅτι ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐτύπωσεν ἰδίαις δαπάναις τὰ Πρακτικὰ αὐτῆς καὶ παρακαλεῖ τὸν Σύλλογον ὅπως ἐκφράσῃ τὰς εὐχαριστίας του πρὸς τὸν πρόεδρον αὐτῆς κ. *Οἰκονομίδην*. Ὁ κ. πρόεδρος ἐκφράζει ἐξ ὀνόματος τοῦ Συλλόγου τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ πρός τε τὸν πρόεδρον κ. *Οἰκονομίδην* καὶ τὰ λοιπὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς καὶ εὔχεται ἵνα καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιτροπαὶ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα αὐτῆς ὡς πρὸς τὴν ἐργατικότητα. Ἐπίσης ἐξ ἐπιστολῆς τοῦ κ. *Ἰ. Γκιώχα* ὁ κ. *Πασχαλίδης* ποιεῖται μνείαν περὶ τοῦ πρὸς τὸν Σύλλογον κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου *Ἡροκλέους Βασιάδου*. Ἐπὶ τοῦ ζητήματος

τούτου γίνεται ἐκτενὴς συζήτησις, περὶ τοῦ ἂν δύναται ὁ Σύλλογος νὰ κάμῃ χρῆσιν τοῦ κληροδοτήματος ἐπὶ τοῦ παρόντος, ὡς τοῦτο ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπιστολῇ τοῦ κ. *Γκιώχα*, ἢ νὰ ἀναβάλῃ τὴν πραγματοποίησιν αὐτοῦ μέχρι τῆς διαρρεύσεως τοῦ ὑπὸ τοῦ διαθέτου ὁριζομένου ἐν τῇ διαθήκῃ χρονικοῦ διαστήματος. Ἐν τέλει τῇ προτάσει τοῦ κ. *Νικολοπούλου* ἀποφασίζεται ὅπως τὸ ζήτημα τοῦτο παραπεμφθῇ εἰς τὰς δύο Ἐπιτροπάς, τὴν Φιλολογικὴν τουτέστι καὶ τὴν Κοινωνιολογικήν, ἵνα τὰ μὲν μέλη τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς ἀποφανθῶσι περὶ τοῦ ἀνυσίμου τῆς τροποποιήσεως τοῦ κληροδοτήματος, τὰ δὲ τῆς Κοινωνιολογικῆς περὶ τοῦ βασίμου αὐτῆς.

Ὁ κ. *Νικολόπουλος* ζητεῖ πληροφορίας παρὰ τοῦ κ. προέδρου περὶ τῆς δεκαπενταλίρου δωρεᾶς πρὸς τὸν Σύλλογον τοῦ κ. *Φωτιάδου*. Ὁ κ. πρόεδρος πληροφορεῖ τὸν κ. *Νικολόπουλον* ὅτι τὸ ἀνωτέρω ποσὸν ἐστάλη πρὸς τὸν Σύλλογον κατὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ καὶ ὅτι τὸ πρόσωπον, ὅπερ ἔλαβε τοῦτο ἀντ' αὐτοῦ, ὑπεσχέθη νὰ τὸ ἀποστείλῃ λίαν ἐγκαίρως πρὸς τὸν κ. ταμίαν τοῦ Συλλόγου. Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος εὔχεται ἵνα καὶ κατὰ τὸ παρὸν συλλογικὸν ἔτος τὰ ἀξιότιμα μέλη ἐν τῇ ἀπὸ κοινοῦ συνεργασίᾳ αὐτῶν μετὰ τοῦ προεδρείου, ἐπιδείξωσι τὸν ἀπαιτούμενον ζῆλον καὶ προθυμίαν πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ εὐγενοῦς σκοποῦ τοῦ Συλλόγου καὶ πρὸς ἐπίρρωσιν τῆς ὑψηλῆς γνώμης, ἧς ἀπολαύει τὸ ἵδρυμα τοῦτο παρά τε τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ Γένει ἡμῶν, ὡς τὸ μόνον πνευματικὸν κέντρον ἐν τῇ Ἀνατολῇ.

Μηδενὸς ἄλλου ζητήματος ὑπάρχοντος πρὸς συζήτησιν, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΔ'

(Τακτικὴ εἰδική)

τῇ 16 Νοεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Μηδενὸς ζητήσαντος τὸν λόγον ἐπὶ τῆς μελέτης τῆς εἰδικῆς συνεδρίας, τουτέστι τῆς *Περὶ καταγωγῆς τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων* ἀνακοινώσεως τοῦ ἐν Φριβούργῳ τῆς Γερμανίας καθηγητοῦ τῆς Νεοελληνικῆς Φιλολογίας κ. *Thumb*, ὁ κ. πρόεδρος δίδωσι τὸν λόγον τῷ ἀγορητῇ τῆς ἑσπέρας κ. *Κοκκολάτῳ*, ἰατρῷ, πρὸς ἀνάγνωσιν μελέτης ὑπὸ τὸν τίτλον **Ἡ ἰατρικὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ.**

Ὁ κ. Κοκκολᾶτος εἰς τὸ *περὶ ἀνατομικῶν ὅρων* τῆς πραγματείας αὐτοῦ λέγει ὅτι ἀπαντῶσιν οἱ ὅροι *ἐγκέφαλος, ῥαφαὶ ὀστέων, κάταγμα, λάρυγξ* καὶ *φάρυγξ*, ἅτινα θεωροῦνται ὡς *πνεύματος διαρροαί, πνεύμων, στέρνον, ὠλένη, πλευραί, ἦπαρ, χολή, σπόνδυλος, ἄκανθα, φλέψ, ἀρτηρία* μετὰ θεωριῶν περὶ *πνεύμονος, φλεβὸς* καὶ *ἀρτηρίας* τοῦ *Εὐρυφῶντος, Ἱπποκράτους* καὶ *Γαληνοῦ*, ὡς καὶ *αἷμα*, ὅπερ ἀκολουθεῖ σειρὰ πολλῶν ἐπιθέτων, ὡς *αἷμα φοίνειον, αἷμα μελαμπαγές, καθάρσιον, θεμιστόν, κικύον, πιδύον, ἄκρατον, χυτόν, ζῶφυτον, ὅμαιμον, αὐτάδελφον, μητρῷον, τυραννικόν, παλαίτερον, αἱμάτων παλαιοτέρων* κτλ. Ὁ κ. *Κοκκολᾶτος*, διεξελθὼν τὸ ἀνατομικὸν μέρος τῆς ἀνακοινώσεώς του, δηλοῖ ὅτι, τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἑπομένων κεφαλαίων ἀναβάλλει εἰς ἑπομένην εἰδικὴν συνεδρίαν.

Ὁ κ. πρόεδρος, μετὰ τὰς πρὸς τὸν κ. *Κοκκολᾶτον* εὐχαριστίας του, παρατηρεῖ ὅτι καίτοι, κατὰ τὸν Κανονισμόν, αἱ εἰδικαὶ μελέται παραπέμπονται πρὸς τὰς οἰκείας ἐπιτροπὰς πρὸς συζήτησιν, ἐν τούτοις οἱ βουλόμενοι καὶ ἐν συνεδρίᾳ τοῦ Συλλόγου νὰ ποιήσωσι παρατηρήσεις τινάς, δύνανται νὰ ἐγγραφῶσιν ὡς ὁμιλήσοντες ἐν τῇ ἑπομένῃ συνεδρίᾳ, ὅπως προσέλθῃ καὶ ὁ ἀγορητὴς πρὸς ἀπάντησιν ἐπὶ τῶν λεχθησομένων, τοῦθ' ὅπερ προθύμως καὶ ἀποδέχεται ὁ κ. *Κοκκολᾶτος*. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* παρατηρεῖ ὅτι ἵνα συζητήσῃ τις τὸ θέμα ἐν ἑπομένῃ συνεδρίᾳ, ἀνάγκη τὸ χειρόγραφον νὰ κατατεθῇ ἐν τῷ γραφείῳ, ὅπου προσερχόμενα τὰ μέλη νὰ μελετήσωσιν αὐτό· πλὴν καὶ περὶ τούτου ἐκφράζει τὴν ἀπορίαν του πῶς ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* τὰς κοινῇ παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ ἐν χρήσει λέξεις, ὡς λ.χ. *μυελός, λάρυγξ, φάρυγξ, πλευραὶ* καὶ τόσας ἄλλας παρουσιάζει ὡς *ὅρους ἀνατομικοὺς ἢ ἰατρικούς*· τοιούτους θὰ ἐθεώρει αὐτούς, λέγει, ἂν ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* ἐπαρουσίαζεν ἀρτηρίαν τινὰ π. χ. ἢ φλέβα ἀρχομένην ἐκ τῆσδε τῆς χώρας καὶ καταλήγουσαν εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν χώραν, ἢ ἀνέφερε χωρία, ἐν οἷς νὰ ἀναφέρωνται ὅροι καθαρῶς ἰατρικοί, μὴ ἐν χρήσει καὶ παρὰ τῷ λαῷ ὡς ἡ *περιτόναιον* κτλ., ἄλλως ἡ ἐργασία τοῦ κ. *Κοκκολάτου* οὐδεμίαν ἐνέχει σπουδαιότητα, ἤ, κάλλιον εἰπεῖν, δὲν ἀνταποκρίνεται πρὸς τὴν ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς «*ἡ ἰατρικὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ*» προσδοκωμένην, καθότι αἱ ἀπαριθμηθεῖσαι λέξεις εἰσὶ κοινὸν κτῆμα τοῦ ἀρχαίου θησαυροφυλακίου, τοῦ πλουσιωτάτου εἰς λέξεις ἑλληνικοῦ λόγου. Τῷ κ. *Δ. Μοστράτῳ* ἀπαντῶν ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἐπιγραφή, ἣν ἔδωκε τῇ μελέτῃ αὐτοῦ, ἐστὶν ἁρμοδιωτάτη, καθότι ὁμιλεῖ ὄντως περὶ τῆς παρὰ τῇ τραγῳδίᾳ ἰατρικῆς· ἀλλ' ἐὰν αὕτη δὲν προσφέρῃ τὰ παρὰ τοῦ κ. *Μοστράτου* προσδοκώμενα, εἰς τοῦτο δὲν σφάλλεται αὐτός, ἀλλ' ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη, ἥτις δὲν ἦτο τόσον προωδευμένη τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἤ, καὶ ἂν ἦτο ἐν μέρει τοιαύτη, δὲν ὑπάρχει παρὰ τοῖς ποιηταῖς, ἐκ τῆς φαντασίας ἁρυομένοις τὴν ὕλην καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ξηρᾶς ἐπιστήμης· ἄλλως καὶ οἱ κ.κ. *Ἀναγνωστάκης* καὶ *Ἀν. Χρηστίδης*, οὓς ἀνέφερεν ἐν τῷ προοιμίῳ, οἱ μόνοι ἐργασθέντες περὶ τὴν ἀρχαιολογίαν τῆς ἰατρικῆς, δὲν προσήνεγκον εἰς ᾧς πλείονα τούτων.

Ὁ κ. *Πασχαλίδης* παρατηρεῖ ὅτι ὑπάρχει παρανόησις μεταξὺ τοῦ κ. *Μοστράτου* καὶ τοῦ κ. *Κοκκολάτου* ὅτι ναὶ μὲν αἱ ἀπαριθμηθεῖσαι λέξεις δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὅροι ἰατρικοί, καὶ ἑπομένως δὲν δικαιολογεῖται ἐκ τοῦ πρώτου μέρους τοῦ θέματος αὐτοῦ ἡ τοιαύτη ἐπιγραφή, πλὴν ἴσως δικαιολογεῖται ἐκ τῆς ὕλης τῶν ἑπομένων κεφαλαίων· ἀπορεῖ ὅμως ἰδίᾳ περὶ τῆς γνώμης τοῦ κ. *Κοκκολάτου*, ὅτι ἡ ἰατρικὴ δὲν ἦτο ποσῶς προωδευμένη κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, καθ' ἣν αὕτη εὑρίσκετο ἀκριβῶς ἐν μεγάλῃ ἀκμῇ, ὡς ὁ ἀοίδιμος *Ἀναγνωστάκης* ἀπέδειξε, καθότι καὶ θεραπευτικαῖς ἀγωγαῖς πλείσταις ὅσαις ἐχρῶντο, καὶ χειρουργίας ἔπραττον, καὶ τὰς νέας θεωρουμένας ἀνακαλύψεις τῆς ἀσηψίας καὶ ἀντισηψίας καὶ ἀποστειρώσεως κάλλιστα ἐγίνωσκον, μόνον οὐχὶ δὲ καὶ ὀργανοθεραπείαν καὶ ὀποθεραπείαν ἐφήρμοζον, ὡς ἀπέδειξε διατριβὴ ἐσχάτως δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ κ. *Λαμπαδαρίου*, ὑφηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, βραβευθεῖσα ἐν τῷ *Συμβουλιδείῳ Ἰατρικῷ Διαγωνίσματι*, καὶ ἣν δυστυχῶς φαίνεται ἀγνοῶν ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* ὁλοτελῶς· ὅτι ὡσαύτως τοιαύτη ἐργασία, ἤτοι ἀρχαιολογία τῆς ἰατρικῆς, ἐγένετο καὶ ἐν αὐτῷ τῷ βιολογικῷ τμήματι τοῦ Συλλόγου, ὅπου, ἂν ἐροίτα ὁ κ. *Κοκκολᾶτος*, θὰ ἤκουεν ὅτι τοιαύτη ὑπῆρχε πρόοδος ἐν τῇ ἰατρικῇ, ὥστε παρὰ τῷ *Ἀριστοφάνει*, ὃν καὶ αὐτὸς ἐπίσης ἀνέφερεν, ἀπαντᾷ καὶ ἡ χρῆσις διοπτρῶν, αἵτινες ἐπωλοῦντο παρὰ τοῖς φαρμακοπώλαις, ἐξ οὗ δηλοῦται ὅτι ἐγίνωσκον καὶ τὴν πρεσβυωπίαν ὡς καὶ τὴν μυωπίαν.

Ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* ἀπαντῶν λέγει ὅτι περὶ πάντων τούτων τὸν λόγον ποιήσεται ἐν τοῖς ἑπομένοις κεφαλαίοις. Ὁ κ. *Γαβριηλίδης* παρατηρεῖ ὅτι ὁ κ. *Μοστρᾶτος* δὲν παρενόησε τὴν πρόθεσιν τοῦ ἀγορητοῦ καὶ ὅτι ἔχει δίκαιον νὰ μὴ θεωρῇ τὴν παρουσιασθεῖσαν ἐργασίαν ὡς ἀνταποκρινομένην πρὸς τὸν τίτλον. Ὁ κ. *Ἀναστάσιος Χρηστίδης* παρατηρεῖ ὅτι ἵνα εἰσέλθωμεν εἰς τὴν συζήτησιν καὶ συζητήσωμεν ἐπὶ τῆς οὐσίας, ἀνάγκη νὰ περιμείνωμεν τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τῶν ὑπολειπομένων κεφαλαίων, ἐν οἷς πιθανὸν νὰ ὑπάρχωσι καὶ τεχνικοὶ ὅροι. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* δευτερολογῶν ἀναγνωρίζει τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπὸ τῶν ἰατρῶν μελέτης τῶν ἀρχαίων ποιητῶν, ὧν πολλὰ χωρία, σκοτεινὰ τοῖς φιλολογοῦσι, καθίστανται εὐληπτα τοῖς ἰατροῖς εὐκολώτερον, ὡς δυναμένοις ἐκ τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν νὰ ἐξαγάγωσιν ἐκ τῶν σχετικῶν πρὸς τὴν ἰατρικὴν καὶ θεραπευτικὴν χωρίων πάσας τὰς δυνατὰς ἐννοίας, ὡς τοῦτο ὡμολόγησε καὶ ἄλλοτε, παρουσιάσας μελέτην του «*Σχόλια καὶ ἑρμηνεῖαι εἰς Αἰσχύλον*», οὗ πολλὰ χωρία, μόνον τῇ βοηθείᾳ τοῦ μακαρίτου ἰατροῦ *Κλεοβούλη* ἠδυνήθη νὰ διασαφήσῃ· δι' ὃ συγχαίρει τῷ κ. *Κοκκολάτῳ* καὶ προτρέπει αὐτὸν νὰ ἐξακολουθῇ μελετῶν τοὺς ποιητάς· πλὴν ἐπιμένει νὰ θεωρῇ τοὺς τὴν ἑσπέραν ταύτην παρουσιασθέντας ὅρους ὡς οὐχὶ ἰατρικούς, ἀλλὰ λέξεις κοινὰς τῇ τε κρεοπωλικῇ καὶ μαγειρικῇ. Ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* ἀνταπαντῶν λέγει ὅτι, ὡς ὁ ἀρχαιολόγος, ἀνασκαφὰς ποιούμενος, ἱκανοποιεῖται καὶ θρύμματα ἀκόμη ἀρχαίου τινὸς ἀγγείου ὅταν εὕρῃ, ἀναζητῶν θησαυροὺς καὶ ἀγάλματα πολυτελῆ καὶ λοιπὰ σπανιώτατα εἴδη, οὕτω καὶ αὐτὸς εὐχαριστεῖται καὶ ἁπλῶς μόνον λέξεις περισυλλέγων, σχέσιν ἐχούσας πρὸς τὴν ἰατρικήν, ἔστω καὶ πόρρωθεν. Ὁ κ. *Θ. Ἀκεστορίδης* ἐρωτᾷ τὸν κ. *Κοκκολᾶτον* ἂν ὁ ποιητὴς δὲν ἐννοῇ διὰ τῶν φράσεων *αἷμα μέλαν ἢ αἷμα θνησιμαῖον* τὸ *φλεβικόν*, καὶ *αἷμα καθάρσιον ἢ πνεῦμα ἐν ταῖς φλεψὶ* τὸ *ἀρτηριακόν*. Εὐχαριστῶν τῷ κ. *Ἀκεστορίδῃ* ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* διὰ τὴν δικαίαν καὶ εὔστοχον αὐτοῦ παρατήρησιν, ἐπαναλαμβάνει ὅτι καὶ περὶ τούτου θέλει ὁμιλήσει ἐν τοῖς ἑπομένοις κεφαλαίοις. Μετά τινας ἄλλας παρατηρήσεις τῶν κ. κ. *Μοστράτου* καὶ *Κοκκολάτου*, ὁ κ. πρόεδρος παραπέμπει τὸ α' μέρος τοῦ ἀναγνώσματος τῇ ἁρμοδίᾳ Βιολογικῇ Ἐπιτροπῇ, εὐχαριστεῖ καὶ πάλιν τὸν ῥήτορα ἐπὶ τῇ συμβολῇ αὐτοῦ εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς παρ' ἀρχαίοις ἰατρικῆς, καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΔ΄

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 23 Νοεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἠγουμένης συνεδρίας· εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ **ἀλληλογραφία,** ἔχουσα ὧδε:

Τῆς *Ἐφοροεπιτροπῆς τῶν Σχολείων Περάμου* τῆς Κυζίκου ἀπὸ 16 Νοεμβρίου, αἰτουμένης τοὺς χάρτας *Ζαφειροπούλου*.

Τῆς ἐνταῦθα *Μουσικῆς Λέσχης* (Club Musical) ἀπὸ 20/1 Δεκεμβρίου αἰτουμένης τὴν αἴθουσαν τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν 2/14 Δεκεμβρίου καὶ προσφερούτης δύο λίρας τουρκικὰς συμπεριλαμβανομένων ἐν αὐταῖς καὶ τῶν ἐξόδων τοῦ φωτισμοῦ.

Τοῦ βιβλιοφύλακος τοῦ ἐν Upsala βασιλικοῦ Πανεπιστημίου ἀπὸ 29 Ὀκτωβρίου, ἀγγέλλοντος τὴν παραλαβὴν τοῦ 24ου καὶ 25ου τόμου τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου καὶ εὐχαριστοῦντος αὐτόν.

Τῆς ἐνταῦθα *Βασιλικῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας*, αἰτούσης τὰς διὰ τὸ Γυμνάσιον Γυθείου ἐπιψηφισθείσας δημοσιεύσεις τοῦ Συλλόγου, κατ' ἐντολὴν καὶ διὰ λογαριασμὸν τοῦ εἰρημένου γυμνασίου, ἀπὸ 17 Νοεμβρίου.

Τοῦ ἐνταῦθα κ. *Ἀλ. Εὐσταθιανοῦ*, δωρουμένου τῷ Συλλόγῳ δύο ἀντίτυπα τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκπονηθείσης *Φυσικῆς Πειραματικῆς*, ὧν τὸ μὲν διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου, τὸ δὲ πρὸς ἀποστολὴν τῷ ἀγωνοθέτῃ κ. *Καραπάνῳ*.

Τοῦ ἐνταῦθα κ. *Edgard Wittaker*, εὐχαριστοῦντος τὸν Σύλλογον ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς μέλους τακτικοῦ, ἀπὸ 18 Νοεμβρίου.

Ὁ κ. πρόεδρος, ἐκφράσας πρὸς πάντας τοὺς δωρητὰς τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου λέγει ὅτι εὗρεν ἐγκεκριμένας ὑπὸ τοῦ Συλλόγου 29 ἐν ὅλῳ αἰτήσεις ἐπιτροπῶν σχολῶν διαφόρων κοινοτήτων, περὶ ἀποστολῆς γεωγραφικῶν χαρτῶν, ἐπειδὴ δὲ ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν Σύλλογον ὀλιγώτεροι τῶν αἰτουμένων, ἤτοι μόνον 15, ὁρονεῖ ὅτι δέον οὗτοι νὰ ἀποσταλῶσι πρὸς τὰς κοινότητας ἐκείνας, αἵτινες, ὡς ἐκ τοῦ ἀποκέντρου τῆς θέσεως αὐτῶν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔλθωσιν εἰς συγκοινωνίαν μεθ' ἡμῶν καὶ πρὸς τὸν ἐν Ἀθήναις Σύλλογον *Πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων* εἴτε διὰ προξενικῶν γραφείων εἴτε διὰ πρακτορείων. Τὴν πρότασιν ταύτην παραδέχονται πάντες.

Μετὰ τοῦτο ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ὁ ἐνταῦθα Σύλλογος *Club-Musical* αἰτεῖται τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν 12ην Δεκεμβρίου πρὸς τέρψιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ οἰκογενειῶν ἀντὶ μισθώματος 2 λιρῶν. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως ταύτης λαμβάνουσι τὸν λόγον πολλοί, ἐξ ὧν οἱ μὲν κ.κ. *Πασχαλίδης*, *Ἰωάννου* καὶ *Κελαϊδίτης* κηρύσσονται ὑπὲρ τῆς πληρωμῆς τοῦ ἄλλοτε ἀπορασισθέντος ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἐπὶ ὁμοίαις αἰτήσεσι 10λίρου ποσοῦ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν αἰτεῖται ἡ αἴθουσα πρὸς φιλανθρωπικὸν ἢ ἐκπαιδευτικὸν σκοπόν, οἱ δὲ κ.κ. *Μοστρᾶτος*, *Αὐθεντόπουλος* καὶ *Εὐσταθιανὸς* φρονοῦσιν ὅτι δέον νὰ παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα ἐξαιρετικῶς ἀντὶ τοῦ ἐν τῇ αἰτήσει ὁριζομένου ἐπιδόματος, ὅπως ἀφ' ἑνὸς μὲν δοθῇ ἡ δέουσα τάσις πρὸς ἐξύψωσιν τοῦ μαθήματος τῆς μουσικῆς, ὅπερ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἐθεωρεῖτο ὡς εὔστοχον παιδαγωγικὸν μέσον, ἀφ' ἑτέρου δέ, ἐπειδὴ πολλὰ τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ τούτῳ μελῶν θὰ λάβωσι μέρος εἰς τὴν προσεχῶς δοθησομένην ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου συναυλίαν· ὁ κ. *Μηλιώτης* προτείνει ὅπως, ἕνεκα τῶν δυσχερῶν οἰκονομικῶν περιστάσεων τοῦ Συλλόγου, αὐξηθῇ τὸ ἀνωτέρω ποσὸν εἰς 5 λίρας. Ὑπὲρ τῆς προτάσεως ταύτης κηρύσσεται ὁ κ. *Κελαϊδίτης* καὶ κατὰ πρότασιν τοῦ κ. *Νικολοπούλου*, τίθεται εἰς ψηφοφορίαν καὶ γίνεται παμψηφεὶ δεκτή.

Ὁ κ. *Κελαϊδίτης* λέγει ὅτι ἔλαβεν ἐντολὴν ὅπως παρακαλέσῃ τὸν Σύλλογον περὶ χορηγίας τῆς αἰθούσης αὐτοῦ ἐπὶ 8—10 ἡμέρας πρὸς τὴν καλλιτέχνιδα ἑλληνίδα κ. *Θάλειαν Φλωρᾶ*, σπουδάσασαν ἐν Μονάχῳ, πρὸς ἔκθεσιν 40 περίπου καλλιτεχνικῶν ἔργων αὐτῆς· ἅμα δὲ δηλοῖ ὅτι τὸ τίμημα τῆς εἰσόδου κατ' ἐντολήν της διατεθήσεται ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Συλλόγου. Πολλὰ ἐκ τῶν μελῶν συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς προτάσεως ταύτης καὶ ἐπὶ τέλους γίνεται παμψηφεὶ δεκτή.

Ἐκλέγονται τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ.κ. *Γ. Χατζημιχάλης*, μηχανικός, *Θ. Σγουρδαῖος*, ἰατρός, *Δ. Μανουηλίδης*, ἰατρός, *Ι. Παππᾶ*, νομικός, *Ἀνδρ. Παπακωνσταντίνου*, ἰατρός, *R. Delbeuf*, διευθυντὴς τῆς ἐφημερίδος *Stamboul* καὶ τοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου *Χρ. Χατζηχρήστου*, καὶ *Κ. Καλλίνικος*, πρεσβύτερος. Εἶτα διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΕ΄

(Τακτικὴ εἰδική)

τῇ 30 Νοεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος τοῦ γενικοῦ γραμματέως κ. *Γ. Πασχαλίδου*, ἀναγινώσκονται τὰ πρακτικὰ τῆς ἠγουμένης συνεδρίας καὶ ἐπικυροῦνται, μεθ' ὃ ὁ κ. γραμματεύς, ἀνελθὼν ἐπὶ τὸ βῆμα, ἀναγινώσκει πραγματείαν τοῦ ἐν Ἰωαννίνοις νομικοῦ κ. *Ν. Γεωργίτση*, ἀντεπιστέλλοντος μέλους, ὑπὸ τὸν τίτλον **Τὸ διεθνὲς δίκαιον παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν.**

Μηδενὸς δ' ἄλλου ζητήματος ὑπάρχοντος πρὸς συζήτησιν, ὁ προεδρεύων, ἀφ' οὗ ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν λόγιον κ. *Γεωργίτσην*, λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΣ΄

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 7 Δεκεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἠγουμένης συνεδριάσεως· εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ **ἀλληλογραφία,** ἔχουσα ὧδε:

Ἐπιστολὴ τῶν *Ἐφόρων τῶν ἑλληνικῶν ἐκπαιδευτηρίων Κορυτσᾶς* ἀπὸ 3 Νοεμβρίου, αἰτουμένων τοὺς μετὰ τὸν Α΄ τόμον ἐκδοθέντας τόμους τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης* διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ αὐτόθι *Παγκείου γυμνασίου*, ὡς καὶ τὴν σειρὰν τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου.

Τοῦ κ. *Ν. Β. Φαρδὺ* ἐκ Σαμοθράκης ἀπὸ 8 Νοεμβρίου, πέμποντος εἰς τὸν *Ζωγράφειον Ἀγῶνα* τὸ ὑπ' αὐτοῦ φιλοπονηθὲν «*Ἑλληνικὸν Ψαλτήριον*», οὗ τὸ προοίμιον παρακαλεῖ ὅπως ἀναγνωσθῇ ἔν τινι τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ, ἂν ἐγκριθῇ, καὶ καθιστῶντος ἀντιπρόσωπόν του, πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἀπονεμηθέντος αὐτῷ ἐν τῷ *Ζωγραφείῳ Ἀγῶνι* 10λίρου βραβείου κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος, τὸν κ. *Moïse Isaac Eskenazi*.

Τῆς Α. Ἐξ. τοῦ κ. *Νικ. Μαυροκορδάτου* ἐντεῦθεν ἀπὸ 25 Νοεμβρίου, εὐμενῶς ἀποδεχομένου ὅπως συμμετάσχῃ τῆς πρὸς ὄρελος τοῦ Συλλόγου δοθησομένης μουσικῆς ἑσπερίδος.

Τοῦ κ. *Νικ. Κωνσταντινίδου* ἐξ Ἀδριανουπόλεως ἀπὸ 16 Νοεμβρίου, πέμποντος γλωσσικὴν ὕλην εἰς τὸν *Ζωγράφειον Ἀγῶνα* ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἤθη καὶ ἔθιμα Μανδρίτσης ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ πέριξ*».

Τοῦ κ. *Λυσάνδρου Γ. Χ. Κώνστα*, γραμματέως τῆς Α. Ἐξ. τοῦ κ. *Γρ. Γ. Μαρασλῆ*, ἐξ Ὀδησσοῦ ἀπὸ 28 Νοεμβρίου, δηλοῦντος ἀπαντητικῶς, ἐντολῇ τοῦ χορηγοῦ τῆς *Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ*, ὅτι σταλήσονται κατ' αὐτὰς ἐξ Ἀθηνῶν τῷ Συλλόγῳ πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἐκδοθέντα τεύχη τῆς *Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ* εἰς διπλοῦν καὶ ὅτι ἡ ἀποστολὴ αὐτῶν εἰς διπλοῦν ἐξακολουθήσει καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Τῆς ἐνταῦθα *Μουσικῆς Λέσχης* ἀπὸ 9 Δεκεμβρίου ν. ἔ., ἀποδεχομένης ὅπως ποιήσῃ ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου τὴν ὑπὲρ αὐτῆς μουσικὴν ἑσπερίδα ἐπὶ 5λίρῳ πληρωμῇ καὶ ἀποστελλούσης τῷ προεδρείῳ 10 εἰσιτήρια τῆς συναυλίας ταύτης δωρεάν.

Τοῦ κ. *Ν. Φωτιάδου* ἐντεῦθεν ἀπὸ 30 Νοεμβρίου, δωρουμένου τῷ Συλλόγῳ δύο σώματα τῆς *Περὶ τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων* μελέτης του καὶ ἀποστέλλοντος ἀριθμόν τινα ἀντιτύπων διὰ τοὺς προαιρουμένους ὅπως σὺν τῇ ἀποκτήσει τοῦ βιβλίου συντελέσωσι πρὸς κάλυψιν τῆς δαπάνης τοῦ τύπου.

Τῆς ἐνταῦθα ἀρτισυστάτου *Θρησκευτικῆς Ἀδελφότητος Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου* ἀπὸ 27 Νοεμβρίου, εὐχαριστούσης ἐπὶ τῇ παραχωρήσει τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου τῇ Ἀδελφότητι ἅπαξ τῆς ἑβδομάδος διὰ τὰς διαλέξεις αὐτῆς καὶ ὁριζούσης τὴν ἑσπέραν ἑκάστης Τρίτης χάριν τῶν διαλέξεων τούτων.

Φωτογραφήματα ἀπολιθώσεων, δωρηθέντα ὑπὸ τοῦ κ. *Κ. Μακρῆ*, ἰατροῦ.

Τοῦ κ. *Β. Μυστακίδου*, ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης, ἀπὸ 25 Ὀκτωβρίου, δι' ἧς ἀνακοινοῖ τῷ Συλλόγῳ ὅτι παραιτεῖται τῆς θέσεως αὐτοῦ διὰ λόγους πρὸ πάντων δυσκολίας ἕνεκα τῆς μακρὰν κατοικίας αὐτοῦ, δι' οὓς παραιτεῖται καὶ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τοῦ κ. *Γ. Δ. Παχτίκου* ἐντεῦθεν ἀπὸ 6 Δεκεμβρίου, αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν τῆς αἰθούσης τῶν τακτικῶν τοῦ Συλλόγου συνεδριῶν δὶς τῆς ἑβδομάδος πρὸς ἐξάσκησιν τοῦ ὑπ' αὐτοῦ διευθυνομένου μουσικοῦ χοροῦ.

Τοῦ κ. *Π. Ἰορδάνου*, διδασκάλου τῆς τουρκικῆς γλώσσης, ἀπὸ 7 Δεκεμβρίου, αἰτουμένου τὴν παραχώρησιν αἰθούσης τινὸς τοῦ Συλλόγου ἐπὶ πληρωμῇ, πρὸς ἰδιαιτέραν διδασκαλίαν τῆς γλώσσης ταύτης ἐπὶ διδάκτροις.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Γ. Παχτίκου* περὶ παραχωρήσεως τῆς

αἰθούσης τοῦ Συλλόγου πρὸς προκαταρκτικὴν ἐκγύμνασιν ὑπ' αὐτοῦ χοροῦ μαθητῶν, ὅστις ἤδη κατηρτίσθη πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μαθήματος τῶν ἑσπερινῶν θρησκευτικῶν διαλέξεων, λαβὼν τὸν λόγον ὁ κ. *Ἀ. Χρηστίδης* λέγει ὅτι τὸ τοιοῦτο δὲν συνάδει πρὸς τὸν ὑψηλὸν καὶ ἱερὸν σκοπόν, ὃν ἐπαγγέλλονται τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα καὶ ἑπομένως κατακρίνει τὴν διὰ τοιούτων μέσων ἐπιδιωκομένην ὠφέλειαν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων, ὡς ἀσκόπων καὶ πομπωδῶν. Οἱ κ. κ. *Θ. Ἀκεστορίδης* καὶ *Δ. Μοστρᾶτος* ἀντιφρονοῦσι πρὸς τὸν κ. *Χρηστίδην* καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς γνώμης των ἀναφέρουσιν ὅτι καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις χρόνοις ἡ πρὸς τὸν Θεὸν λατρεία ἐξετελεῖτο ἐν ὕμνοις, χοροῖς καὶ τυμπάνοις, καὶ φρονοῦσιν ὅτι διὰ τῆς καθιερώσεως τῶν ὑπὸ τοῦ κ. *Παχτίκου* ἐνδεικνυομένων μέσων θὰ φθάσωμέν ποτε εἰς τὴν πρώτην ἀγνότητα τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων· δι' ὃ συγχαίρουσιν ἀπὸ καρδίας τὸν κ. *Παχτῖκον* ἐπὶ τῇ προθύμῳ ἀρωγῇ αὐτοῦ πρὸς ἐπιτυχῆ εὐόδωσιν τοῦ ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος ἐπιδιωκομένου σκοποῦ. Ὁ κ. *Ἀ. Χρηστίδης* ἀπαντῶν λέγει ὅτι τὸ τοιοῦτο ἐγίνετο κατὰ τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἐν τόποις ὡρισμένοις πρὸς λατρείαν μόνον τοῦ Θεοῦ. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ διδασκαλίας θρησκευτικοῦ μαθήματος, οὗ σκοπὸς εἶναι ἁπλῶς ἡ θρησκευτικὴ μόρφωσις τοῦ ἀτόμου καὶ τίποτε περισσότερον. Οἱ κ. κ. *Κ. Παπακωνσταντίνου* καὶ *Εὐσταθιανὸς* φρονοῦσιν ὅτι ἡ Ἀδελφότης ὀφείλει νὰ κανονίσῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῇ τὴν πορείαν της ἐν τῇ διδαχῇ, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ὑπερβῇ τὰ δυνατὰ ὅρια. Ὁ κ. *Πασχαλίδης* φρονεῖ ὅτι, λόγῳ τῆς καταπτώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ αἰσθήματος παρ' ἡμῖν, θεωρεῖ ἀπαραίτητον τὴν ἐπὶ τὸ πομπωδέστερον διδασκαλίαν τῶν θρησκευτικῶν μαθημάτων εἰς προσέλκυσιν πολλῶν καὶ προτείνει νὰ τεθῇ εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις περὶ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης τῷ κ. *Παχτίκῳ*. Γενομένης τῆς ψηφοφορίας, γίνεται ἡ αἴτησις αὕτη παμψηφεὶ δεκτή.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Π. Ἰορδάνου* ἐπὶ διδάκτροις, ἐξ ὧν ὁ Σύλλογος νὰ λαμβάνῃ 40 %, τὰ μέλη ἀποφαίνονται διὰ ψηφοφορίας ὑπὲρ τῆς ἀπορρίψεως, ὡς ἀντιβαινούσης εἰς τὸν Κανονισμὸν τοῦ Συλλόγου.

Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ Γυμνασίου Κορυτσᾶς ἐκ τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* ἀποφασίζεται ὅπως ἀποσταλῶσιν αὐτῷ οἱ αἰτούμενοι τόμοι, ἐπειδὴ ἡ αἴτησις εἶναι σύμφωνος πρὸς προηγηθεῖσαν ἀπόφασιν τοῦ Συλλόγου.

Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος ἀγγέλλει ὅτι τὰ ἔργα τῶν κ.κ. *Φαρδὺ* καὶ *Κωνσταντινίδου* παρεπέμφθησαν τῇ Φιλολογικῇ Ἐπιτροπῇ.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀναφέρει ὅτι ὁ κ. *Β. Μυστακίδης* δι' ἐπιστολῆς του ζητεῖ ἐπιμόνως τὴν ἐκ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης ἀπαλλαγήν του, καὶ ἑπομένως παρακαλεῖ τὸν Σύλλογον, ὅπως ἐν προσεχεῖ ἐκτάκτῳ συνεδρίᾳ προβῇ εἰς τὴν ἐκλογὴν ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης ὡς καὶ α' ἀντιπροέδρου, ἀντὶ τοῦ τέως τοιούτου κ. *Χρήστου Χατζηχρήστου*, ἐκλεγέντος προέδρου τοῦ Συλλόγου. Ὁρίζεται δὲ ὡς τοιαύτη ἡ προσεχὴς Τετάρτη.

Τῇ προτάσει δὲ μελῶν τινων ἀποφασίζεται ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἡ πρόσκλησις τῆς τριμελοῦς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐξελέγξεως τῶν ἐν τῇ Ἀποθήκῃ ὑπαρχόντων βιβλίων.

Ἐκλέγονται τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ.κ. *Κων. Γεωργιάδης, Κ. Σάσσης, Δ. Σαββαΐδης* καὶ *Παναγ. Παπανικολάου*, ἅπαντες ἰατροί, *Χαρ. Βαμβακᾶς*, δικηγόρος, *Θ. Χ. Φλωρᾶς, Κ. Μαλέας*, ἰατροί, καὶ *Κ. Σπανούδης*, λόγιος.

Ὁ κ. *Ἀ. Χρηστίδης* λέγει ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν εἶναι καθιερωμένη ἡ κακὴ ἕξις τοῦ νὰ χειροκροτῶσι τὰ μέλη ὁσάκις τις τῶν ῥητόρων κατέρχεται τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου. Διὰ τοῦ τοιούτου μέτρου ὁ Σύλλογος ἐπιδοκιμάζει τὸ ἔργον ἐκεῖνο, ὅπερ κατόπιν μελέτης διὰ συζητήσεως ἀποδοκιμάζει ἓν μέρος ἢ καὶ τὸ ὅλον ὡς ἀδόκιμον· φρονεῖ ὡς ἐκ τούτου ὅτι εἶναι ἐντελῶς ἀνάξιον καὶ ἀνάρμοστον εἰς σοβαρὸν καὶ ἐπιστημονικὸν σωματεῖον, οἷον ὁ Σύλλογος, νὰ καταφεύγῃ εἰς τοιαῦτα διαβήματα, ἅτινα ἀπεδοκιμάσθησαν παρ' ἁπάντων τῶν πεπολιτισμένων κρατῶν καὶ προτείνει τῷ Συλλόγῳ τὴν κατάργησιν αὐτῶν διὰ καταλλήλου συστάσεως τοῦ κ. προέδρου πρός τε τὰ μέλη ὡς καὶ πρὸς τοὺς προέδρους τῶν Ἐπιτροπῶν. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* λέγει ὅτι ὡς πρὸς μὲν τὰς ἀνακοινώσεις ἑκάστης δευτέρας δύναται νὰ γείνῃ τοῦτο, ὡς πρὸς τὰ ἀναγνώσματα ὅμως δὲν εὑρίσκει τοῦτο κατάλληλον.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ὑπὸ φαινομενικὴν ἔποψιν ὁ κ. *Ἀν. Χρηστίδης* καὶ οἱ αὐτῷ συμφωνοῦντες ἔχουσι δίκαιον, ἀλλ' ἐὰν ἀναλογισθῶσιν ἀφ' ἑνὸς ὅτι οἱ ἀνακοινοῦντες ἢ πραγματευόμενοί τι ἐν τῷ Συλλόγῳ ἐμελέτησαν μετ' ἐπιστασίας διάφορα συγγράμματα καὶ κατέβαλον πολλοὺς κόπους πρὸς συλλογὴν καὶ συνοπτικὴν ἔκθεσιν τῶν γνώσεων, τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ εἶδος τῆς ἀνακοινώσεως ἢ πραγματείας αὐτῶν καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν σπάνιν τοιούτων ἀγορητῶν, δὲν θὰ ἐπέμενον εἰς τὴν κατάργησιν ἐθίμου, ὅπερ συντελεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν παραθάρρυνσιν τῶν δυναμένων νὰ πράξωσί τι ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς ἐν γένει τοῦ Συλλόγου, καὶ παρακαλεῖ τὸν κ. *Χρηστίδην*, ἂν ἐπιμένῃ εἰς τὴν γνώμην του, νὰ διατυπώσῃ καλῶς αὐτὴν ὅπως τεθῇ εἰς ψηφοφορίαν. Ὁ κ. *Χρηστίδης* λέγει ὅτι ἡ πρότασίς του ἀφορᾷ εἰς τὴν διὰ συστάσεως τοῦ κ. προέδρου κατάργησιν τῶν χειροκροτημάτων ἔν τε ταῖς εἰδικαῖς τοῦ Συλλόγου συνεδρίαις, ὡς καὶ ἐν ταῖς συνεδρίαις τῶν διαφόρων Ἐπιτροπῶν. Τεθείσης τῆς ἀνωτέρω προτάσεως εἰς ψηφοφορίαν, ὁ Σύλλογος ἀποφαίνεται διὰ πλειοψηφίας ὑπὲρ αὐτῆς. Εἶτα ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* ποιεῖται ὑπόμνησιν τῷ Συλλόγῳ περὶ τῆς μὴ πιστῆς ἐφαρμογῆς τοῦ περὶ μελῶν 12 ἄρθρου τοῦ Κανονισμοῦ ὡς πρός τινα ἐξ αὐτῶν καὶ παρακαλεῖ τὸν κ. πρόεδρον ὅπως μεριμνήσῃ περὶ τούτου ἐγκαίρως. Τὴν ὑπόμνησιν ταύτην τοῦ κ. *Εὐσταθιανοῦ* ὑποστηρίζουσι καὶ πολλὰ ἄλλα ἐκ τῶν μελῶν καὶ οὕτω ἀποφασίζεται νὰ ἀνατεθῇ τῷ κ. προέδρῳ ἡ πιστὴ ἐφαρμογὴ τοῦ Κανονισμοῦ ὡς πρὸς τὰ μέλη, τὰ μὴ συμμορφωθέντα μέχρι τοῦδε πρὸς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΖ'

(Ἔκτακτος)

Τῇ 9 Δεκεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι τὸ θέμα τῆς σημερινῆς ἐκτάκτου συνεδρίας εἶναι ἡ ἐκλογὴ *α' ἀντιπροέδρου* ὡς καὶ *ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης*, ἀντὶ τοῦ τέως ἀντιπροέδρου κ. *Χρ. Χατζηχρήστου*, ἐκλεγέντος προέδρου καὶ τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης κ. *Β. Μυστακίδου*, παραιτησαμένου. Ὅθεν παρακαλεῖ τὰ μέλη νὰ προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν α') ἀντιπροέδρου καὶ β') ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης. Γενομένης ψηφοφορίας, ἀνεδείχθησαν διὰ πλειονοψηφίας οἱ κ. κ. *Μανουὴλ Ἀμπελίδης* α' ἀντιπρόεδρος καὶ *Κ. Παντερμαλῆς* ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης. Ὁ κ. πρόεδρος συγχαίρει ἀμφοτέρους ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτῶν καὶ παρακαλεῖ ὅπως μετὰ προθυμίας καὶ ἐγκαίρως ἐπιληφθῶσι τῶν ἑαυτῶν καθηκόντων πρὸς κανονικὴν καὶ ἀπρόσκοπτον πορείαν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου. Οὕτω δὲ λύεται ἡ συνεδρίασις, μὴ ὑπάρχοντος ἄλλου ζητήματος πρὸς συζήτησιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΗ'

(Τακτικὴ εἰδική)

τῇ 14 Δεκεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης συνεδριάσεως. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος τὸν λόγον δίδωσι τῷ ἰατρῷ κ. *Κοκκολάτῳ* πρὸς ἀνάγνωσιν τοῦ ὑπολειπομένου μέρους τῆς ἀνακοινώσεώς του **Ἡ ἰατρικὴ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ.** Μεθ' ὃ ἐκφράζει εὐχαριστίας τῷ κ. *Κοκκολάτῳ* ἐπὶ τῷ ἀναγνώσματι καὶ προσκαλεῖ τὰ μέλη πρὸς συζήτησιν αὐτοῦ ἐν προσεχεῖ ἑπομένῃ εἰδικῇ συνεδρίᾳ. Ὁ κ. *Δ. Μοστρᾶτος* ἀπορεῖ πῶς ὁ κ. πρόεδρος ἐν προηγουμένῃ εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἐπέτρεψε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀνακοινώσεως, κατὰ δὲ τὴν ἐσπέραν ταύτην ἐκφράζεται ὑπὲρ τῆς ἀναβολῆς τῆς συζητήσεως εἰς ἑπομένην συνεδρίαν. Ὁ κ. *Ε. Ἰωάννου* λέγει ὅτι ἐξ ἐτιεικείας ὁ κ. πρόεδρος ἐπέτρεψε τὴν συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ κ. *Κοκκολάτου* κατὰ τὴν παρελθοῦσαν συνεδρίασιν, καὶ φρονεῖ ὅτι δέον κατὰ τὴν ἐσπέραν ταύτην νὰ συζητηθῇ αὕτη μετ' ἐπιστημονικῆς ἐμβριθείας. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι, συμφώνως τῷ Κανονισμῷ, ἐπιτρέπει τὴν συζήτησιν μόνον ἐπὶ προηγουμένης ἀνακοινώσεως. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* συμφωνεῖ πρὸς τὸν κ. πρόεδρον καὶ νομίζει ὅτι ἐπί τινα μόνον σημεῖα δύνανται νὰ γείνωσιν αἱ συζητήσεις πρὸς κατανόησιν τοῦ περιεχομένου, καὶ πρὸς εὐχερεστέραν συζήτησιν ταύτης ἐν ἑπομένῃ συνεδρίᾳ. Ὁ κ. *Μ. Αὐθεντόπουλος* λέγει ὅτι πᾶν ὅ,τι ἐγένετο ἐν προηγουμένῃ συνεδρίᾳ ἀντιβαίνει πρὸς ῥητὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ καὶ φρονεῖ ὅτι, ἄνευ τῆς καταθέσεως τοῦ χειρογράφου ἐν τῷ προεδρείῳ πρὸς μελέτην, οὐδεμία συζήτησις δύναται νὰ γείνῃ, καθ' ὅσον ἐξ ἐντυπώσεων στιγμιαίων οὐδέποτε θὰ προκύψῃ τι ἐπιστημονικῶς καὶ συστηματικῶς ὀρθὸν ἐν τῇ συζητήσει. Ὁ κ. πρόεδρος, ἀπαντῶν τῷ κ. *Αὐθεντοπούλῳ*, λέγει ὅτι διατελεῖ ἐν πλήρει γνώσει καὶ τοῦ γράμματος καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ Κανονισμοῦ, καὶ ἂν ἐπέτρεψεν ἐλαφράς τινας

παρατηρήσεις, τοῦτο ἔπραξεν, ἵνα ἐν καταλλήλῳ περιστάσει παγιδεύσῃ πάντας τοὺς δυναμένους πρὸς συζήτησιν ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεως ἐν τῇ ἑπομένῃ συνεδρίᾳ. Ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* φρονεῖ ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰ ἐπιτραπῇ ἡ συζήτησις πρὸ τῆς ἀναγνώσεως τοῦ ὅλου τῆς ἀνακοινώσεώς του. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* λέγει ὅτι ὡς πρὸς τὸ μέρος, τὸ ἀφορῶν τὸν *Ἀριστοφάνη*, δὲν ἔχει νὰ εἴπῃ τι· ὡς πρὸς τὸ μέρος ὅμως, τὸ ἀφορῶν τοὺς *τραγικοὺς ποιητάς*, παρατηρεῖ ὅτι ἡ ἀπαρίθμησις ἐν γένει τῶν νόσων συνοδεύεται ὑπὸ πολλῶν ἐπιθέτων κοσμητικῶν, ἅτινα ἴσως ἐκ κακῆς ἑρμηνείας ἐξελήφθησαν ὑπὸ τοῦ κ. *Κοκκολάτου* ὡς ἐπιστημονικοὶ ὅροι. Ὁ κ. *Χρηστίδης* συγχαίρει τῷ κ. *Κοκκολάτῳ* ἐπὶ τοῖς ἀτρύτοις κόποις, οὓς κατέβαλεν ἵνα φθάσῃ εἰς καλὸν συμπέρασμα, καὶ ἀναφέρει ὅτι ἔν τινι ἀναγνωσθείσῃ ὑπ' αὐτοῦ πραγματείᾳ παρετήρησεν ὅτι τὰ ἰατρικὰ πράγματα ἰδίως τὰ διεξῄγον μετὰ πολλῆς τῆς εὐχαριστήσεως οἱ κωμικοσατυρικοὶ ποιηταί. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην τοῦ συγγραφέως, λέγει, δὲν συνεφώνησε καὶ ἑπομένως παρεκάλεσε τὸν κ. *Κοκκολᾶτον*, ὅπως ἀσχοληθῇ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐν τοῖς τραγικοῖς ἀπαντώντων ἐπιστημονικῶν ὅρων. Ὁ κ. *Ε. Ἰωάννου* φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ χωρισθῇ ἡ ἰατρικὴ τοῦ *Ἀριστοφάνους* ἀπὸ τῆς τῶν ἀρχαίων *τραγῳδῶν*, ἐπ' ἴσης φρονεῖ ὅτι δὲν ἐδόθη ὑπὸ τοῦ κ. *Κοκκολάτου* ὁ κατάλληλος τίτλος. Ὁ κ. *Κοκκολᾶτος*, ἀφ' οὗ ηὐχαρίστησε τὰ μέλη ἐπὶ ταῖς παρατηρήσεσιν, ἃς ἐποιήσαντο ἐπὶ τῆς ἀνακοινώσεώς του, ἀπαντῶν κατὰ πρῶτον εἰς τὸν κ. *Μοστρᾶτον* λέγει ὅτι πολλὰς χάριτας θὰ ὤφειλε τῷ κ. *Μοστράτῳ*, ἂν οὗτος ὑπεδείκνυεν αὐτῷ παράλειψίν του εἰς ἀπαντῶντας ἰατρικοὺς ἐπιστημονικοὺς ὅρους ἐν τοῖς τραγικοῖς ποιηταῖς· παρέλειψεν, ἐπιλέγει, τοῦ ὅλου τὴν ἐξέτασιν καὶ περιωρίσθη εἰς τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὴν κακὴν ἢ μὴ ἑρμηνείαν λέξεών τινων, δηλοῖ ὅτι παραδέχεται ἐν μέρει ταύτην ὡς μὴ γενομένην ὑπ' ἀνδρὸς εἰδικοῦ περὶ τὰ τοιαῦτα, δὲν παραδέχεται δὲ ὡς ὀρθὸν τὸ νὰ θέλῃ νὰ ἀναμιγνύηται ὁ κ. *Μοστρᾶτος* καὶ εἰς τὰ ἰατρικά. Τῷ δὲ κ. *Ἰωάννου* ἁπάντων λέγει ὅτι ὁ τίτλος τῆς ἀνακοινώσεώς του δὲν ἠδύνατο νὰ ᾖ ἄλλος, διότι τότε δὲν θὰ ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς. Ἐπέλει ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* λέγει ὅτι ἔπραξε τοῦτο ὅπως δοθῇ ἀφορμή, ἵνα καὶ ἄλλοι ἐγκύψωσιν εἰς παρομοίας μελέτας καὶ ἀπανθίσωσι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ποιητῶν τοὺς ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἀπαντῶντας ἰατρικοὺς ὅρους. Ὁ κ. *Α. Κοπάσης* ἐπαινεῖ τὸν κ. *Κοκκολᾶτον* διὰ τὸ ἔργον του, καὶ φρονεῖ ὅτι κατόπιν τῶν ἐξηγήσεων, ἃς ἔδωκεν ὁ κ. *Κοκκολᾶτος*, ἤρθη πᾶσα ἀμφιβολία. Ἐν σχέσει δὲ πρὸς τὰ κοσμητικὰ ἐπίθετα, ἀντιφρονεῖ πρὸς τοὺς προλαλήσαντας. Πρὸς ὑποστήριξιν δὲ τῆς γνώμης του ἀναφέρει ὅτι ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς Γόρτυνος εὑρέθησαν πολλὰ ὀνόματα, ἅτινα ὑπὸ μὲν τῶν φιλολόγων ἐξεταζόμενα ἐθεωρήθησαν κοσμητικὰ ἐπίθετα, ὑπὸ δὲ τῶν νομικῶν νομικοὶ καὶ δικανικοὶ ὅροι. Μεθ' ὅ, οὐδενὸς ἄλλου λαβόντος τὸν λόγον, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΘ'

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 21 Δεκεμβρίου 1898.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως. Εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ **ἀλληλογραφία,** ἔχουσα ὧδε:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Ἐλευθερίου Παπανιάδου* ἐξ Ἀμισοῦ ἀπὸ 23 Ὀκτωβρίου, καθιστῶντος ἀντιπρόσωπον πρὸς παραλαβὴν τοῦ ἀπονεμηθέντος αὐτῷ ἐν τῷ *Ζωγραφείῳ Ἀγῶνι* κατὰ τὸ ἔτος 1897—98 10λίρου βραβείου τὸν κ. *Παῦλον Τελόγλουν*.

Τῶν *Ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Μεσαχώρου* ἀπὸ 27 Νοεμβρίου, αἰτουμένων δύο σώματα γεωγραφικῶν χαρτῶν *Ζαφειροπούλου* διά τε τὸ ἀρρεναγωγεῖον καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον τῆς κοινότητος.

Τῶν *Ἐφόρων* τοῦ χωρίου *Μικροῦ Σέϊμεν* (ἐπαρχία Σηλυβρίας) ἀπὸ 13 Δεκεμβρίου, αἰτουμένων γεωγραφικοὺς χάρτας *Ζαφειροπούλου*.

Τοῦ κ. *Φ. Δημητριάδου* ἀπὸ 14 Δεκεμβρίου, αἰτουμένου ὅπως δωρηθῶσι τῷ Ἑλληνογαλλικῷ Παρθεναγωγείῳ οἵ τε χάρται *Ζαφειροπούλου* καὶ αἱ ἐκδόσεις τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης*.

Τοῦ κ. *Π. Δ. Νικολοπούλου* ἀπὸ 14 Δεκεμβρίου, ἀγγέλλοντος ὅτι ἡ Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπὴ τοῦ Συλλόγου, συνελθοῦσα ὑπὸ τὴν προεδρίαν αὐτοῦ, ἐξελέξατο πρόεδρον μὲν τὸν κ. *Ἀθ. Πινιατῶρον*, γραμματέα δὲ τὸν κ. *Παναγιώτην Ψαρρᾶν*.

Τοῦ κ. *Ἐφόρου τῆς Β. Βιβλιοθήκης τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὑψάλης* (ἐν Σουηδίᾳ) ἀπὸ 14 Δεκεμβρίου ν. ἔ., εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ δωρεᾷ τοῦ ΚΣ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ.

Τοῦ κ. *Ἀθ. Πινιατώρου* ἐντεῦθεν ἀπὸ 21 Δεκεμβρίου, παραιτουμένου τῆς προεδρίας τῆς Κοινωνιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἕνεκα λόγων ὑγιείας.

Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῦται τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἡ κοινότης Μεσοχωρίου ζητεῖ νὰ δοθῶσι αὐτῇ δύο γεωγραφικοὶ χάρται, ἐπίσης πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν ἀπηύθυναν αἰτήσεις τῷ Συλλόγῳ καί τινες ἄλλαι κοινότητες, ὧν προγενέστεραι αἰτήσεις περὶ ἀποστολῆς χαρτῶν ἔτυχον τῆς ἐγκρίσεως τοῦ Συλλόγου ἐν προηγουμέναις συνεδρίαις αὐτοῦ· ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῦ παρόντος ὁ Σύλλογος, στερούμενος τοιούτων, δὲν δύναται νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπόφασίν του, κρίνει καλόν, ὅπως δοθῇ πρὸς τὰς ἄνω κοινότητας ἀπάντησις ὅτι θὰ ἀποσταλῶσιν αὐταῖς οἱ αἰτούμενοι χάρται εὐθὺς ἅμα ὡς προμηθευθῇ τοιούτους ὁ Σύλλογος. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν αἴτησιν τοῦ κ. *Φ. Δημητριάδου*, αἰτοῦντος τοὺς τόμους τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, φρονεῖ ὁ κ. πρόεδρος ὅτι δικαιωματικῶς, συνῳδὰ προηγουμένῃ ἀποφάσει τοῦ Συλλόγου, πρέπει νὰ δοθῶσι τῷ αἰτοῦντι οὗτοι. Αἱ προτάσεις αὗται γίνονται παμψηφεὶ δεκταί.

Γίνονται δεκτοὶ ὡς τακτικὰ μέλη οἱ κ. κ. *Στυλιανὸς Σαράντης* καὶ *Κ. Πανάδης*, ἰατροί, *Παῦλος Μελιτόπουλος*, διδάσκαλος τῆς τουρκικῆς, *Λεωνίδας Μαλατάκης*, διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας καθηγητής, *Εὐάγγελος Δεστούνης*, ἰατρός, *Ἐπ. Κολάσης*, δικηγόρος, *Γ. Λιάμπεης* καὶ *Κ. Τσοῦχλος*, ἰατροί.

Ὁ κ. πρόεδρος μετὰ τοῦτο ἀνακοινοῦται ὅτι ὁ ἰατρὸς κ. *Σπ. Ζαβιτσᾶνος*, ζητεῖ νὰ παραχωρηθῇ αὐτῷ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου κατὰ τὴν 2 Ἰανουαρίου ἵνα κόψῃ καὶ διανείμῃ τὴν *βασιλόπιταν* εἰς τὰ ἔκθετα. Ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Ζαβιτσάνου* γίνεται δεκτή.

Ἐν τέλει ἀγγέλλεται μετὰ βαθυτάτης θλίψεως ὁ θάνατος τοῦ **ΟΔΥΣΣΕΩΣ ΙΑΛΕΜΟΥ,** ἄλλοτε προέδρου τοῦ Συλλόγου καὶ προτείνεται τὸ ἑξῆς ψήφισμα:

Α') Νὰ διακοπῶσιν αἱ ἐργασίαι τοῦ Συλλόγου ἐπὶ δεκαπενθήμερον, ἐξαιρέσει τῶν διαφόρων Ἐπιτροπῶν, αἵτινες δύνανται νὰ ἐργασθῶσι καὶ κατ' ἰδίαν.

Β') Νὰ ἐξυμνηθῇ ὁ ἀνὴρ ὑπό τινος τῶν μελῶν ἔν τινι τῶν προσεχῶν συνεδριάσεων.

Γ') Νὰ ἀναρτηθῇ ἡ εἰκών του ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῶν εἰκόνων τῶν προαποβιωσάντων προέδρων τοῦ Συλλόγου.

Δ') Νὰ δημοσιευθῇ τὸ ψήφισμα τοῦτο διὰ τῶν ἐγχωρίων ἐφημερίδων.

Μεθ' ὅ, γενομένων παμψηφεὶ δεκτῶν τῶν ἀνωτέρω, ὁ κ. πρόεδρος διαλύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΑ'

(Ἔκτακτος γενική)

τῇ 15 Ἰανουαρίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος τὸν λόγον δίδωσι τῷ ἀγορητῇ τῆς ἡμέρας κ. *Ἐπαμεινώνδᾳ Κυριακίδῃ* πρὸς ἐκφώνησιν τοῦ *ἐπιμνημοσύνου λόγου εἰς τὸν ἀείμνηστον* **Ὀδυσσέα Ἰάλεμον.**

Ὁ κ. *Κυριακίδης* πάνυ προσηκόντως ἐξύμνησεν ἀπὸ τοῦ βήματος τὰς ἀρετὰς τοῦ μεταστάντος, ἰδίᾳ δὲ τὴν ἐν τῇ παιδείᾳ δρᾶσιν αὐτοῦ ὡς καὶ τὰς πολλὰς ὑπηρεσίας, ἃς προσήνεγκε τῷ Συλλόγῳ ὡς μέλος καὶ ὡς πρόεδρος αὐτοῦ. Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος ἀπένειμε τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τῷ τε ἀγορητῇ καὶ πᾶσι τοῖς τιμήσασι διὰ τῆς αὐτῶν παρουσίας τὴν ἐπιμνημόσυνον ταύτην τελετὴν καὶ διέλυσε τὴν συνεδρίασιν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΒ'

(Τακτική γενική)

Τῇ 18 Ἰανουαρίου 1899.

Προεδρεύοντος **Μ. ΑΜΠΕΛΙΔΟΥ** ἀντιπροέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως. Μετὰ τοῦτο ἀναγινώσκεται ἡ **ἀλληλογραφία,** ἔχουσα ὧδε:

Ἐπιστολὴ *ἀνωνύμου συγγραφέως,* πέμποντος εἰς τὸν *Καραπάνειον Ἀγῶνα* χειρόγραφον *Γραμματικήν,* ἐξ ἑνὸς τεύχους.

Τοῦ κ. *Ν. Α. Θεοχαρίδου* ἐκ Πολυγύρου ἀπὸ 20 Δεκεμβρίου, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν ἀντιτύπου προγράμματος τοῦ περὶ συλλογῆς τῶν *Ζώντων Μνημείων* τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος *Ζωγραφείου Διαγωνίσματος.*

Τῆς *Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος* ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 29 Δεκεμβρίου, ἀνακοινουμένης ὅτι οἱ τόκοι τοῦ κεφαλαίου τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* ἀνῆλθον μέχρι τῆς 31ης Δεκεμβρίου 1898 εἰς δραχμὰς 16,852,10 καὶ ζητούσης πληροφορίας περὶ τοῦ *Καλλιαδείου κληροδοτήματος,* ὅπως γνωρίσῃ τῷ Συλλόγῳ τοὺς τόκους τοῦ κεφαλαίου καὶ τοῦ κληροδοτήματος τούτου.

Τοῦ κ. *Α. Στεργιογλίδου,* γυμνασιάρχου Σάμου, ἀπὸ 5 Ἰανουαρίου 1899, αἰτουμένου τὴν ἀποστολὴν βιβλίων ἐκ τῶν διπλῶν ἢ πολλαπλῶν τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Συλλόγου πρὸς πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης τοῦ *Πυθαγορείου γυμνασίου.*

Τοῦ ὑποδιευθυντοῦ τοῦ ἐνταῦθα Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου Ἐξ. *Χαλὴλ βέη,* ἀπὸ 14/26 Ἰανουαρίου, δωρουμένου τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου δύο τεύχη δημοσιεύσεων τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Μουσείου.

Τοῦ κ. *Λ. Κ. Καλβοκορέση* ἐντεῦθεν ἀπὸ 14/26 Ἰανουαρίου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς προέδρου τῆς Φυσικομαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου.

Τῆς δεσποινίδος *Κορνηλίας Πρεβεζιώτου,* αἰτούσης τὴν ἄδειαν τοῦ Συλλόγου, ὅπως ποιήσηται δημόσιον μάθημα ἀπὸ τοῦ βήματος αὐτοῦ «*ἀνάλυσιν λυρικῶν τινων ποιημάτων τοῦ Βύρωνος*».

Τῆς *Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς* τοῦ Συλλόγου ἀπὸ 10 Ἰανουαρίου, ἀγγελλούσης τὴν ἐκλογὴν τοῦ μὲν κ. *Μ. Γεδεὼν* ὡς προέδρου, τοῦ δὲ κ. *Χρ. Πανταζίδου* ὡς γραμματέως τῆς Ἐπιτροπῆς, ἀνακοινουμένης δὲ ὅτι εἴκοσι καὶ δύο μέλη ἀποτελοῦσι τὴν ἐπιτροπὴν καὶ συνιστῶσης ἐπειγόντως τὴν ἔκδοσιν τοῦ *Ἀρχαιολογικοῦ Παραρτήματος.*

Τῆς *αὐτῆς Ἐπιτροπῆς* ἀπὸ 12 Ἰανουαρίου, ὑποδεικνυούσης τὸν ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. *Δ. Γ. Μοστρᾶτον* ὡς ἐπιμελητὴν τῶν ἀρχαιολογικῶν καὶ νομισματικῶν συλλογῶν, συνῳδὰ τῷ 91ῳ ἄρθρῳ τοῦ ἐν ἰσχύϊ Κανονισμοῦ, καὶ παρακαλούσης ὅπως παρασχεθῶσιν αὐτῷ πάντα τὰ μέσα πρὸς σύνταξιν τοῦ καταλόγου τῶν ἀρχαιοτήτων.

Τῆς *αὐτῆς Ἐπιτροπῆς* ἀπὸ 15 Ἰανουαρίου, ὑπομιμνησκούσης παλαιὰν τοῦ Συλλόγου ἀπόφασιν, πρὸ ἑξαετίας ληφθεῖσαν καὶ μήπω ἐκτελεσθεῖσαν, περὶ παραχωρήσεως τῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ χειρογράφων πρὸς μελέτην τοῖς μέλεσι τῆς Ἐπιτροπῆς ἐν αὐτῇ τῇ Βιβλιοθήκῃ καὶ παρακαλούσης, ὅπως ἐκτελεσθῇ νῦν ἡ τέως ἀνεκτέλεστος ἀπόφασις.

Ὁ κ. προεδρεύων, ἐκφράσας εὐχαριστίας τοῖς δωρηταῖς, ἐρωτᾷ ἂν ἔχῃ τις παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας. Ὁ κ. *Αν. Χρηστίδης* παρατηρεῖ ὅτι μεταξὺ τῶν ἄλλων ὑπάρχει καὶ ἐπιστολὴ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, δι' ἧς αὕτη ἀνακοινοῦται τῷ Συλλόγῳ τὸν ἐκ νέου διορισμὸν τοῦ κ. *Δ. Μοστράτου* ὡς ἐπιμελητοῦ τῆς Νομισματικῆς Συλλογῆς τοῦ Συλλόγου, καὶ ζητεῖ νὰ μάθῃ ἂν ὁ κ. *Μοστρᾶτος* ἀποδέχηται τοῦτον. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* ἀπαντᾷ ὅτι προσωρινῶς ἀποδέχεται τοῦτον μέχρι νέας ἀποφάσεως τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* φρονεῖ ὅτι ὁ ἐκ νέου διορισμὸς τοῦ κ. *Μοστράτου* ἀντιβαίνει εἰς τὸν Κανονισμόν, καὶ προτείνει ὅπως διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐκλεγῇ ὁ ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων τοῦ Συλλόγου. Γενομένης δεκτῆς τῆς προτάσεως τοῦ κ. *Εὐσταθιανοῦ,* γίνεται ψηφοφορία, καθ' ἣν ἀναδεικνύεται καὶ αὖθις ὁ κ. *Μοστρᾶτος.* Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* φρονεῖ ὅτι πρέπει νὰ σχηματισθῇ ἐπιτροπὴ καὶ ἐνώπιον ταύτης νὰ γείνῃ ἡ παράδοσις τῷ κ. *Μοστράτῳ.* Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* συμφωνεῖ ὡς πρὸς τοῦτο πρὸς τὸν κ. *Πασχαλίδην* καὶ προτείνει πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς θέσεως τοῦ κ. *Μοστράτου* ἀπέναντι τοῦ Συλλόγου ὅπως συστηθῇ ἐπιτροπή, ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ τέως προέδρου, τοῦ νῦν προέδρου καὶ τοῦ ἄλλοτε ἀντιπροέδρου κ. *Σιδερίδου* πρὸς καταγραφὴν τῶν νομισμάτων, ἅτινα θὰ παραλάβῃ ὁ κ. *Μοστρᾶτος.* Τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ κ. *Πασχαλίδου* ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν τοῦ κ. *Αὐθεντοπούλου,* γίνεται δεκτή. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* λέγει ὅτι πρὸ τριετίας κατηρτίσθη ἐπιτροπὴ πρὸς σύνταξιν *Μητρῴου τοῦ Συλλόγου* καὶ ζητεῖ νὰ μάθῃ τί ἔπραξε μέχρι τοῦδε αὕτη. Ὁ κ. *Εὐσταθιανὸς* πληροφορεῖ τὸν κ. *Μοστρᾶτον* ὅτι αὕτη εἰργάσθη καὶ ἐντὸς ὀλίγου θὰ παραδώσῃ τὴν ἐργασίαν ταύτην συνεπτυγμένην εἰς τὸ προεδρεῖον διὰ τὰ περαιτέρω· συγχρόνως δὲ πληροφορεῖ τὸν Σύλλογον ὅτι ἐν τῇ συντάξει τοῦ *Μητρῴου* ἔκρινε καλὸν ἡ ἐπιτροπὴ ὅπως συμπεριλάβῃ καὶ πάσας ἐν γένει τὰς ἀποφάσεις, αἵτινες ἐλήφθησαν ἀπ' αὐτῆς τῆς συστάσεως τοῦ Συλλόγου μέχρι τοῦδε.

Ψηφίζονται τακτικὰ μέλη οἱ κ.κ. *Μ. Θεοτοκᾶς, Γεώργ. Λούβαρης, Δημ. Μελτζανόπουλος* καὶ *Νικ. Μηνιάτης,* δικηγόροι, *Κ. Ἀραβανόπουλος,* ἔμπορος καὶ *Ν. Ταπτᾶς,* ἰατρός, *Κ. Ἰωαννίδης,* δικηγόρος καὶ *Κ. Βαλτατζῆς,* ἔμπορος. Μεθ' ὃ λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΓ'

(Τακτικὴ εἰδική)

τῇ 25 Ἰανουαρίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ,** προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδριάσεως. Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος δίδωσι τὸν λόγον τῷ κ. γενικῷ γραμματεῖ πρὸς ἀνάγνωσιν διατριβῆς τοῦ ἐκ Σαμοθράκης κ. *Ν. Φαρδὺ* **Περὶ ἑλληνικῆς μουσικῆς.** Ὁ κ. *Παχτίκος* ἐπὶ τῇ ἐρωτήσει τοῦ κ. προέδρου ἂν ἔχῃ τις παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος, λέγει ὅτι πολλὰ τὰ τρωτὰ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ διατριβῇ τοῦ κ. *Φαρδύ,* καὶ ὑπισχνεῖται ἐν εἰδικῇ συνεδρίᾳ νὰ καταθέσῃ ἐγγράφως εἰς τὸν Σύλλογον τὰς παρατηρήσεις του.

Ἐπίσης καὶ ὁ κ. *Πανταζίδης* ψέγει τὸ ἀνάγνωσμα τοῦ κ. *Μ. Παρανίκα* ὡς πρὸς τὸ ἀνακριβὲς τῶν τοποθεσιῶν διαφόρων πόλεων ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ ἐποχῇ. Μετὰ τοῦτο ὁ κ. πρόεδρος παρακαλεῖ ἀμφοτέρους ὅπως ἐγκαίρως καταθέσωσι τὰς παρατηρήσεις των πρὸς ἀποστολὴν τοῖς διαφερομένοις ἵνα ἐπενέγκωσιν ἐπ' αὐτῶν τὰς ἀντιπαρατηρήσεις των. Μηδενὸς δὲ ὑπάρχοντος ἄλλου ζητήματος πρὸς συζήτησιν, ὁ κ. πρόεδρος λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΔ'

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 1 Φεβρουαρίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ,** προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἠγουμένης συνεδρίας· εἶτα ὁ κ. γραμματεὺς ἀναγινώσκει τὴν **ἀλληλογραφίαν,** ἔχουσαν ὧδε:

Ἐπιστολὴ τοῦ ἐνταῦθα πρεσβευτοῦ τῆς Ἑλλάδος κ. *Ν. Α. Μαυροκορδάτου* ἀπὸ 13/25 Ἰανουαρίου, συνιστῶντος, ὅπως παραχωρηθῇ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου τῷ γνωστῷ κ. *Καρόλῳ Cottard* τῇ 5/17, ἵνα δῷ ἐν αὐτῇ συναυλίαν τινὰ κλασικήν.

Τῆς *Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος* ἀπὸ 20/1 Φεβρουαρίου, δηλούσης ἀπαντητικῶς, ὅτι οἱ ὀφειλόμενοι ἀπὸ τῆς καταθέσεως τοῦ κεφαλαίου τοῦ *Καλλιαδείου* κληροδοτήματος δραχμῶν 8,811,10 μέχρι τῆς 31 Δεκεμβρίου 1898 τόκοι ἀνέρχονται εἰς δραχμὰς 3,064,90.

Ὁ κ. πρόεδρος, λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τῶν γραφομένων τοῦ κ. *Φαρδύ,* δι' ὧν οὗτος ζητεῖ ὅπως τὸ προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου ἀποστείλῃ πρὸς αὐτὸν ἐγγράφως τὰς τυχὸν γενομένας παρατηρήσεις τῶν μελῶν ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματός του, ἵνα καὶ οὗτος ἐπενέγκῃ τὰς ἐπὶ τούτων ἀντιπαρατηρήσεις του, παρακαλεῖ τὸν κ. *Παχτῖκον* νὰ καταθέσῃ ἐγγράφως τὰς παρατηρήσεις του, ἵνα ἀποσταλῶσιν εἰς τὸν πρὸς ὃν ὅρον· ἐπίσης παρακαλεῖ τὸν κ. *Πανταζίδην* ὅπως πράξῃ τὸ αὐτὸ περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματος τοῦ κ. *Παρανίκα* παρατηρήσεών του.

Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* ἐπαναλαμβάνει καὶ πάλιν τὴν παράκλησίν του ὅπως, συνῳδὰ τῷ Κανονισμῷ, τὰ χειρόγραφα κατατίθωνται εἰς τὸ προεδρεῖον πρὸς μελέτην, καὶ μετὰ περισκεμμένην μελέτην γίνωνται αἱ δέουσαι συζητήσεις ἐπ' αὐτῶν. Ὁ κ. πρόεδρος ἀνακοινοῦται τῷ Συλλόγῳ ὅτι ὁ κ. *Κυριακίδης* αἰτεῖ δι' ἐπιστολῆς ὅπως, ἀφ' οὗ προηγουμένως ἀναγνωσθῇ ἐν τῷ Συλλόγῳ ἡ *περὶ τῆς μονῆς Βαζελῶνος* διατριβὴ αὐτοῦ, κατόπιν δημοσιευθῇ διὰ τῶν ἐφημερίδων. Ὁ κ. *Αὐθεντόπουλος* λέγει ὅτι, συνῳδὰ ῥητῷ ἄρθρῳ τοῦ Κανονισμοῦ, πᾶσαι αἱ ἀναγνωσθεῖσαι διατριβαὶ θεωροῦνται κτῆμα τοῦ Συλλόγου καὶ ἐπομένως ἀπαγορεύεται ἡ δημοσίευσις αὐτῶν· ἐν τέλει δὲ συνιστᾶται ἡ δημοσίευσις αὐτῆς διὰ τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα δὲ τῆς συναυλίας, ὁ κ. πρόεδρος ἀναγγέλλει ὅτι αὕτη ὁριστικῶς θὰ γείνῃ τῇ 7 Φεβρουαρίου ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Συλλόγου, καὶ παρακαλεῖ τὰ μέλη νὰ συντελέσωσι τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὴν ἐκποίησιν τῶν εἰσιτηρίων, πρὸς δὲ τούτοις λεγει ὅτι εἶναι ἀνάγκη συστάσεως τριῶν ἐπιτροπῶν: α΄) Ἐπιτροπῆς πρὸς εἴσπραξιν καὶ ἐξέλεγξιν τῶν εἰσιτηρίων. β΄) Ἐπιτροπῆς πρὸς ὑποδοχὴν τῶν προσελευσομένων. γ΄) Ἐπιτροπῆς πρὸς διακόσμησιν τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου. Μετά τινας συζητήσεις ἀνατίθεται εἰς τὸ προεδρεῖον νὰ ἐκλέξῃ τὰ πρόσωπα τῶν ἄνω ἐπιτροπῶν.

Εἶτα ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις ἐπὶ τῆς προτάσεως τοῦ κ. *Αὐθεντοπούλου* περὶ καταθέσεως τῶν χειρογράφων ἐν τῷ προεδρείῳ καὶ περὶ παραπομπῆς αὐτῶν εἰς τὴν οἰκείαν ἐπιτροπήν, καθ' ἣν ὁ κ. πρόεδρος δηλοῖ ὅτι πάντα τὰ μέχρι τοῦδε ἀπὸ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου ἀναγνωσθέντα χειρόγραφα, πλὴν ἑνός, εἶναι εἰς τὰς χεῖράς του. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* λέγει ὅτι δὲν κατέθηκεν εἰς τὸ προεδρεῖον τὸ ἀναγνωσθὲν χειρόγραφόν του διὰ δύο λόγους α΄) Διότι ἐφρόνει ὅτι οἱ πενταετεῖς καὶ ἑξαετεῖς ἐπὶ τοῦ ἀναγνώσματός του κόποι του δὲν εἶναι δυνατὸν ἐντὸς τοῦ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ὁριζομένου βραχέος χρονικοῦ διαστήματος νὰ ἐξελεγχθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς. β΄) Διότι ἐφοβεῖτο μήπως ἐν τῷ μεταξὺ ἄλλος τις ἐκ τῶν λογίων φέρῃ εἰς φῶς παρομοίαν ἐργασίαν καὶ παραγκωνισθῶσιν οὕτω πολυετεῖς κόποι του. Ὁ κ. *Καλβοκορέσης* φρονεῖ ὅτι ὁ Κανονισμὸς ἐξασφαλίζει τὴν προτεραιότητα καὶ πρωτοτυπίαν τῶν ἐν τῷ Συλλόγῳ καταβεβλημένων χειρογράφων. Ὁ κ. *Α. Χρηστίδης* λέγει ὅτι, ἀφ' οὗ ἡ ἐργασία τοῦ κ. *Μοστράτου* ἦτο πολυετής, δὲν ἔπρεπε νὰ ἀναγνωσθῇ ἐν τῷ Συλλόγῳ, διότι τὸ ἄρθρον τὸ σχετικὸν τοῦ Κανονισμοῦ προϋποθέτει ὅτι ἡ κρίσις τῆς οἰκείας ἐπιτροπῆς δέον ἐντὸς ἔτους νὰ λάβῃ πέρας ἐπὶ πάντων τῶν ἀναγνωσθέντων χειρογράφων. Εἶτα ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἡ καθυστέρησις τοῦ χειρογράφου τοῦ κ. *Μοστράτου* δὲν δικαιολογεῖται ἐπαρκῶς ἐξ ὅσων προηγουμένως ἀνέφερεν ὁ κ. *Μοστρᾶτος* καὶ παρακαλεῖ αὐτὸν ὅπως ἀποστείλῃ πρὸς τὸ προεδρεῖον τὸ ἀναγνωσθὲν μέρος πρὸς ὑποβολὴν αὐτοῦ τῇ οἰκείᾳ Ἐπιτροπῇ διὰ τὰ περαιτέρω. Τοῦ κ. *Μοστράτου* παραδεξαμένου νὰ ἀποστείλῃ τοῦτο, λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΕ΄

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 15 Φεβρουαρίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ὁ κ. πρόεδρος λέγει τὰ ἑξῆς:

Προσεκαλέσαμεν ὑμᾶς, φίλοι ἑταῖροι, συνῳδὰ τῷ Κανονισμῷ, πρὸς διεκπεραίωσιν τῶν τακτικῶν ἐργασιῶν τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ *ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει.* Ἐπέπρωτο κατὰ τὸ συλλογικὸν τοῦτο ἔτος ὁ Σύλλογος ἡμῶν πολλὰ τῶν πολυτίμων αὐτοῦ μελῶν νὰ πενθήσῃ.

Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Σαββάτου ὁ τηλέγραφος διεβίβασεν εἰς τὴν ἡμετέραν πόλιν ἀγγελίαν θλιβερὰν ἅπαντι τῷ ἐνταῦθα ὁμογενεῖ στοιχείῳ, οὐχ ἧκιστα δὲ καὶ τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ, τὸν θάνατον **ΑΝΔΡΕΟΥ** τοῦ **ΣΥΓΓΡΟΥ**, μεγάλου εὐεργέτου τοῦ Ἔθνους, δωρητοῦ δὲ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὃν διὰ πολλῆς περιέβαλλεν ἀείποτε στοργῆς, οὐδέποτε δὲ ἐλησμόνει νὰ δεικνύῃ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ στοργὴν δι' ἐκτάκτων καὶ τακτικῶν συνδρομῶν του».

Τὸ προεδρεῖον ἅμα τῷ θλιβερῷ τούτῳ ἀκούσματι ἔσπευσε νὰ ὑποβάλῃ τὸ ἑξῆς ψήφισμα πρὸς τιμὴν τοῦ ἀνδρός.

Α΄) Νὰ ἀποστείλῃ εὐθὺς συλλυπητήριον τῇ οἰκογενείᾳ τοῦ μεταστάντος τηλεγράφημα.

Β΄) Νὰ ἀντιπροσωπευθῇ ὁ Σύλλογος κατὰ τὴν κηδείαν τοῦ νεκροῦ δι' ἀντιπροσώπου, ὅστις νὰ καταθέσῃ στέφανον.

Γ΄) Νὰ διακόψῃ τὴν παροῦσαν συνεδρίασιν εἰς ἔνδειξιν πένθους.

Γενομένων τῶν ἀνωτέρω παμψηφεὶ δεκτῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου, λύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΣ΄

(Τακτικὴ εἰδική)

τῇ 22 Φεβρουαρίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν. Εἶτα ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ κ. γενικοῦ γραμματέως πραγματεία τοῦ ἐν Μονάχῳ κ. *Ἐπ. Θ. Κυριακίδου*, μέλους ἀντεπιστέλλοντος, ἐπιγραφομένη **Περὶ τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαζελῶνος.**

Ὁ κ. πρόεδρος, ἐκφράσας τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου πρὸς τὸν συγγραφέα, λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΖ΄

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 8 Μαρτίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἡγουμένης συνεδρίας· εἶτα δὲ καὶ ἡ **ἀλληλογραφία**, ἔχουσα ὧδε:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Εὐσταθίου Εὐγενίδου* ἐντεῦθεν ἀπὸ 6/18 Φεβρουαρίου, δηλοῦντος εἰς ἀπάντησιν ἐπιστολῆς τοῦ Συλλόγου περὶ ὀφειλῆς τῷ ταμείῳ 30 τουρκικῶν λιρῶν ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς τῶν συναυλιῶν, ὅτι παρεξήγησις ὑπάρχει ἐν τῇ ὑποθέσει ταύτῃ· ὅτι οὗτος οὐδέποτε ἐγένετο πρόεδρος τῆς πρὸς διοργάνωσιν συναυλιῶν ἐπιτροπῆς, ἥτις ὑπὸ ἄλλην διετέλει προεδρίαν, καὶ ὅτι οὐδέποτε ἔδωκεν ἐντολὴν πρὸς ἀνακαίνισιν τῶν λαμπτήρων τοῦ Συλλόγου.

Τοῦ κ. *Στ. Νούκα*, διευθυντοῦ τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἐμπορικοῦ Λυκείου ἀπὸ 4 Φεβρουαρίου, αἰτουμένου διὰ τὴν βιβλιοθήκην τοῦ *Λυκείου* τὴν σειρὰν τῶν δημοσιεύσεων τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἐκδόσεων τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης.*

Τοῦ κ. *Β. Thaimakowsky*, γραμματέως τοῦ ἐνταῦθα ρωσσικοῦ αὐτοκρατορικοῦ ἀρχαιολογικοῦ *Ἰνστιτούτου* ἀπὸ 10 Φεβρουαρίου, ἀποστέλλοντος τὸν Γ΄ τόμον τῶν δημοσιεύσεων τοῦ *Ἰνστιτούτου* διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ Συλλόγου.

Τῶν *Ἐφόρων τῶν ἐκπαιδευτηρίων Νικοπόλεως* ἀπὸ 6 Φεβρουαρίου, γνωριζόντων τῷ Συλλόγῳ, ὅτι ὁ μητροπολίτης Νικοπόλεως κ. *Λεόντιος* κατακρατεῖ τὰ εἰσοδήματα τῆς κεντρικῆς σχολῆς, φοβουμένων μὴ κλεισθῇ καὶ ἡ σχολή, ὡς ἐκλείσθη καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου, καὶ ἐξαιτουμένων ὅπως ὁ Σύλλογος συνδράμῃ καὶ προστατεύσῃ αὐτοὺς ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ.

Τηλεγράφημα τῆς κ. *Ἰφιγενείας Συγγροῦ* ἐξ Ἀθηνῶν, εὐχαριστούσης θερμῶς τῷ Συλλόγῳ ἐπὶ τοῖς συλλυπητηρίοις αὐτοῦ κατὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου αὐτῆς ἀειμνήστου *Ἀνδρέου Συγγροῦ.*

Τῆς ἐπὶ τῆς *Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης* εἰδικῆς *Ἐπιτροπῆς* ἀπὸ 15 Φεβρουαρίου, εὐχαριστούσης τῷ Συλλόγῳ ἐπί τε τῇ δωρεᾷ τῆς ὅλης σειρᾶς τῶν δημοσιεύσεων αὐτοῦ καὶ τῶν ἐκδόσεων τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης.*

Τοῦ κ. *Λ. Χρυσοβελόνη* ἐκ Πειραιῶς ἀπὸ 15 Φεβρουαρίου, παρακαλοῦντος ὅπως οἱ ἀνήκοντες αὐτῷ καὶ μετὰ τὸ 1878 ἐκδοθέντες τόμοι τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου παραδοθῶσι τοῖς κυρίοις *Foscolo Mango* πρὸς ἀποστολήν.

Τοῦ κ. *Π. Α. Βασιλειάδου*, διευθυντοῦ τῶν σχολείων Μεγάλου Μοναστηρίου, ἀπὸ 17/1 Μαρτίου, αἰτουμένου γεωγραφικοὺς χάρτας *Ζαφειροπούλου* καὶ ἐτησίαν χρηματικὴν ἐπιχορήγησιν ὑπὲρ τῶν σχολείων.

Τοῦ κ. *Στεφάνου Σκουλούδη* ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 17 Φεβρουαρίου, λυπουμένου μεγάλως ὅτι ὡς ἐκ τῆς βραδείας ἀφίξεως τοῦ τηλεγραφήματος δὲν ἠδυνήθη νὰ καταθέσῃ στέφανον ἐκ μέρους τοῦ Συλλόγου ἐπὶ τῆς σοροῦ τοῦ ἀειμνήστου *Ἀνδρέου Συγγροῦ* καὶ δηλοῦντος ὅτι ἔσπευσε δι' ἐπιστολῆς νὰ διαβιβάσῃ αὐτὸ τὸ τηλεγράφημα τῇ χήρᾳ συζύγῳ του, ὅπερ καὶ διὰ τῆς ἐφημερίδος *Ἄστεως* ἐδημοσίευσεν, ὅπως γνωσθῇ ὅτι καὶ ὁ Σύλλογος συνεμερίσθη τὸ ἐθνικὸν πένθος.

Τοῦ κ. *Νικολάου Γ. Ἀντωνιάδου*, μουσικοῦ, ἐντεῦθεν ἀπὸ 7 Μαρτίου, ἐξαιτουμένου ὅπως δώσῃ μουσικὴν συναυλίαν ἐν τῷ καταστήματι τοῦ Συλλόγου καὶ ὑπὸ τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ προστασίαν καὶ ὑποστήριξιν.

Ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Νούκα*, διευθυντοῦ ἰδιωτικοῦ Λυκείου, περὶ ἀποστολῆς ὁλοκλήρου τῆς σειρᾶς τῶν μέχρι τοῦδε δημοσιευμάτων τοῦ Συλλόγου ὡς καὶ τῶν ἐκδόσεων τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, καὶ ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Γ. Ἀντωνιάδου* περὶ παραχωρήσεως αὐτῷ τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου δωρεὰν πρὸς μουσικὴν συναυλίαν, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅπως διὰ ταύτης προμηθευθῇ ποσόν τι χρηματικὸν πρὸς ἐξακολούθησιν τῶν σπουδῶν του ἐν τῇ μουσικῇ, γίνονται δεκταί. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Ἀντωνιάδου* ἀποφασίζεται καὶ ἡ παροχὴ τῆς ἠθικῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Συλλόγου πρὸς ἐπιτυχεστέραν διεξαγωγὴν τῆς ἐν λόγῳ συναυλίας. Ἐπὶ τῆς αἰτήσεως τῶν ἐκπαιδευτηρίων Νικοπόλεως περὶ ὑλικῆς ὑποστηρίξεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ὁ κ. πρόεδρος προτείνει ὅπως αὕτη ἀπορριφθῇ, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι δὲν δύναται ὁ Σύλλογος κατ' ἀρχὴν νὰ παράσχῃ ὑλικὴν ὑποστήριξιν εἰς σχολεῖα, ἕνεκα τῆς οἰκονομικῆς αὐτοῦ καταστάσεως. Γενομένης ψηφοφορίας, ὁ Σύλλογος ἀποφαίνεται καὶ ἀπορρίπτεται ἡ ἀνωτέρω αἴτησις. Ἐπὶ τῆς αἰ-

τήσεως τοῦ κ. *Χρυσοβελόνη* περὶ ἀποστολῆς αὐτῷ τῶν ἐκδόσεων τοῦ Περιοδικοῦ, μετὰ σύντομον συζήτησιν ἀποφασίζεται νὰ ἀποσταλῶσιν αὐτῷ ἐν καιρῷ τὰ αἰτούμενα. Ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Cottard* περὶ ἐκτελέσεως μουσικῆς συναυλίας τὴν ἡμέραν ἀντὶ πενταλίρου προκαταβολῆς, μετά τινας συζητήσεις γίνεται παμψηφεὶ δεκτή.

Ὁ κ. *Μαλιάδης* ἀνακοινοῦται τῷ Συλλόγῳ ὅτι ἡ γνωστὴ ἐπίδικος ὑπόθεσις τοῦ κληροδοτήματος τῆς μακαρίτιδος *Εὐανθίας Μουρὰτ Θεοφιλίδου* εὑρίσκεται εἰς εὐάρεστον σημεῖον, καθ' ὅσον ἐσχάτως ἐξεδόθη προδικαστικὴ ἀπόφασις, δι' ἧς ὑποχρεοῦται ὁ Σύλλογος εἰς τὴν ἀπόδειξιν θεμάτων τινῶν ἀναγραφομένων ἐν αὐτῇ. Ἡ ἀπόδειξις αὐτῶν δύναται νὰ γείνῃ εὐκόλως, καὶ ἐπομένως φρονεῖ ἐν πεποιθήσει ὅτι ἡ ὑπόθεσις θὰ ἀποβῇ ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου.

Πρὸς διεξαγωγὴν ὅμως ταύτης λέγει ὅτι ἀπαιτεῖται εἰκοσιπεντάλιρος δαπάνη καὶ παρακαλεῖ τὸν Σύλλογον ὅπως ψηφίσῃ τὸ ποσὸν τοῦτο πρὸς ταχυτέραν ἔκδοσιν τῆς ὁριστικῆς ἀποφάσεως. Τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν ἡ πρότασις τοῦ κ. *Μαλιάδου*, γίνεται παμψηφεὶ δεκτή. Μετὰ τοῦτο ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἡ πρότασις τοῦ κ. *Μαλιάδου* παρέσχεν αὐτῷ τὸ ἐνδόσιμον ὅπως μετὰ θάρρους προβῇ εἰς πρότασιν, ἀφορῶσαν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν κανονικὴν καὶ ἀπρόσκοπτον ἐσωτερικὴν πορείαν τοῦ Συλλόγου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν ἄρσιν τοῦ ἰσχυρισμοῦ μελῶν τινων ὡς πρὸς τὴν μὴ ἔγκαιρον καταβολὴν τῆς συνδρομῆς αὐτῶν πρὸς τὸν Σύλλογον διὰ τῆς ἐκδόσεως τοῦ Περιοδικοῦ. Ἡ πρότασις αὕτη ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐξεύρεσιν πόρων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐπειγουσῶν ἀναγκῶν τοῦ Συλλόγου, καὶ περὶ τούτου παρακαλεῖ τὰ μέλη νὰ σκεφθῶσιν· ἐν περιπτώσει δὲ ἀποτυχίας, ὑποδεικνύει εἰς τὰ μέλη ἕτερον πόρον, ὅστις ἀσφαλῶς δύναται νὰ παράσχῃ τῷ Συλλόγῳ τὸ ἀναγκαῖον αὐτῷ δάνειον. Οὗτος, λέγει, εἶναι οἱ τόκοι τῶν χρημάτων τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, οἵτινες ἐσχάτως ὑπερεπλεόνασαν λόγῳ σπανίων λογίων ἀνδρῶν, δυναμένων νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἐν τῷ προγράμματι τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* ἀναφερομένων ἔργων. Οἱ κ. κ. *Μοστρᾶτος* καὶ *Μαλιάδης* φρονοῦσιν ὅτι δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ δανεισθῇ ἐξ ἄλλου μέρους ὁ Σύλλογος τὰ ἀναγκαιοῦντα αὐτῷ χρήματα, ἐν ὅσῳ τὸ ταμεῖον τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* εὑρίσκεται ἐν ἀνθηρᾷ καταστάσει. Μετά τινας συζητήσεις, τεθεῖσα εἰς ψηφοφορίαν τῇ προτάσει τῶν κ.κ. *Μαλιάδου* καὶ *Μοστράτου* περὶ ἐξουσιοδοτήσεως τοῦ προεδρείου, ὅπως προβῇ εἰς τὴν σύναψιν δανείου ἐξ ἑκατὸν πεντήκοντα λιρῶν τουρκικῶν ἐκ τῶν τόκων τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, γίνεται αὕτη παμψηφεὶ δεκτή, μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος προτείνει τὰ μέλη τῆς *Ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ ταμείου* τοὺς κ. κ. *Ἰ. Γκιώχαν*, *Π. Πρώϊον* καὶ *Α. Γεράρδον*. Τὴν πρότασιν τοῦ κ. προέδρου ἐπιδοκιμάζουσι πάντα τὰ μέλη καὶ λύεται ἡ συνεδρίασις.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΗ΄

(Ἔκτακτος γενική)

τῇ 15 Μαρτίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ὁ πρόεδρος λέγει ὅτι συνεκάλεσεν εἰς συνεδρίαν ἔκτακτον τὰ μέλη, διότι ἀνὴρ ἐξέχων ἐπὶ παιδείᾳ ἐξέλιπεν ἐκ τοῦ μέσου ἡμῶν, ἀνὴρ μετὰ ζήλου πολλοῦ ὑπηρετήσας τὸν Σύλλογόν, **ΙΩΑΝΝΗΣ** ὁ **ΑΡΙΣΤΟΚΛΗΣ.** Θλιβερὸν τὸ πρᾶγμα καὶ μεγάλη ἡ ἀπώλεια, διότι ὁ ἀνὴρ πολλάκις ἐχρημάτισεν ἀντιπρόεδρος καὶ ἐπὶ τρεῖς συνεχεῖς περιόδους πρόεδρος τοῦ Συλλόγου.

Τὸ προεδρεῖον ἅμα τῷ θλιβερῷ ἀκούσματι ἔσπευσε νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἐπιβαλλόμενον αὐτῷ καθῆκον, ψηφισάμενον ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ τόδε τὸ ψήφισμα:

Α΄) Νὰ ἀποσταλῇ τῇ χήρᾳ τοῦ ἀειμνήστου συλλυπητήριος ἐπιστολή.

Β΄) Νὰ καταθέσῃ ὁ Σύλλογος στέφανον κατὰ τὴν κηδείαν.

Γ΄) Νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ προεδρεῖον μετὰ τῶν μελῶν τὴν κηδείαν.

Δ΄) Νὰ ἐκφωνήσῃ ἐπιτάφιον λόγον ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συλλόγου κ. *Π. Νικολόπουλος*.

Ε΄) Νὰ πενθήσῃ ὁ Σύλλογος ἐπὶ δεκαπενθήμερον καὶ τελέσῃ ἐπιμνημόσυνον ἐπὶ τῷ ἀνδρὶ συνεδρίαν, καθ' ἣν ἀναγνωσθήσεται ὁ βίος αὐτοῦ ὑπό τινος τῶν μελῶν.

Ϛ΄) Νὰ ἀναρτηθῇ ἡ εἰκὼν τοῦ ἀειμνήστου ἐν τῇ αἰθούσῃ τῶν συνεδριῶν τοῦ Συλλόγου.

Τὸ ἀνωτέρω ψήφισμα γίνεται παμψηφεὶ δεκτὸν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ ἐκλέγεται ὁ κ. *Δ. Μοστρᾶτος* ῥήτωρ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς ἐπιμνημοσύνου τελετῆς.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΙΘ΄

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 29 Μαρτίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῶν δύο προηγουμένων συνεδριῶν, μεθ' ὃ ὁ γενικὸς γραμματεὺς κ. *Γ. Πασχαλίδης* ἀναγινώσκει τὴν **ἀλληλογραφίαν,** ἔχουσαν οὕτω:

Ἐπιστολὴ τοῦ κ. *Κ. Καραπάνου* ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 26 Φεβρουαρίου, πέμποντος συνημμένως ἐπιταγὴν ἐκ φράγκων 250, βραβεῖον τῆς ἐν τῷ *Καραπανείῳ Ἀγῶνι* βραβευθείσης *Πειραματικῆς Φυσικῆς* τοῦ καθηγητοῦ κ. *Ἀλ. Εὐσταθιανοῦ* καὶ αἰτουμένου πληροφορίας ἂν ἔληξαν τὰ παρ' αὐτοῦ τεθέντα διαγωνίσματα.

Τοῦ κ. *Ἐδουάρδου Engel*, ἐπιτίμου μέλους, συγγραφέως καὶ ὑπαλλήλου τοῦ γερμανικοῦ Κοινοβουλίου, ἐκ Βερολίνου ἀπὸ 21 Μαρτίου, γνωρίζοντος τὴν ἐνταῦθα ἔλευσιν αὐτοῦ τὴν 28 ἢ τὴν 29 Μαρτίου καὶ ἐκφράζοντος τὴν ἐπιθυμίαν ὅπως παρευρεθῇ ἔν τινι τοῦ Συλλόγου συνεδρίᾳ.

Τοῦ *γυμνασιάρχου*, τῶν *καθηγητῶν* καὶ τοῦ *ἐφόρου* τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ ἐν *Γυθείῳ* γυμνασίου ἀπὸ 6 Μαρτίου, ἐκφραζόντων εὐχαριστίας ἐπί τε τῇ δωρεᾷ τῶν δημοσιεύσεων τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἐκδόσεων τῆς *Ζωγραφείου Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης* καὶ γνωριζόντων ὅτι ἐνέγραψαν τὸν *Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον* ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν δωρητῶν τοῦ γυμνασίου.

Τοῦ κ. *Τ. Ἀργυροπούλου*, πρυτάνεως τοῦ *Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου* ἐξ Ἀθηνῶν ἀπὸ 9 Μαρτίου, ἀποστέλλοντος συνημμένως συναλλαγματικὴν ἐκ φράγκων 321,22, ἐτησίαν τοῦ *Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου* συνδρομὴν ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου διὰ τὸ ἀκαδημαϊκὸν ἔτος 1898—1899.

Τοῦ κ. *Γ. Παχτίκου* ἀπὸ 29 Μαρτίου ἐντεῦθεν, ἐξαιτουμένου ὅπως παραχωρηθῇ αὐτῷ ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Συλλόγου διὰ τὴν Κυριακὴν 4 Ἀπριλίου πρὸς τέλεσιν μουσικοφιλολογικῆς συναυλίας πρὸς ὄφελος αὐτοῦ.

Τῆς *Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς* τοῦ Συλλόγου, προτεινούσης ὡς ἀντεπιστέλλοντα μέλη τοῦ Συλλόγου τοὺς κ. κ. *Τιμολέοντα Τριανταφυλλίδην*, ἰατρὸν ἐν Βατούμ, καὶ *Γεώργιον Βλάμην*, ἰατρὸν ἐν Κρήνῃ.

Ἐπὶ τῆς ἀλληλογραφίας ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἐλήφθησαν τὰ 250 φράγκα τοῦ *Καραπανείου Διαγωνίσματος* καὶ ἀπεδόθησαν εἰς τὸν συγγραφέα τῆς βραβευθείσης *Φυσικῆς Πειραματικῆς*. Ἐπίσης ἐκφράζει τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τῷ Πρυτάνει τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου κ. *Τ. Ἀργυροπούλῳ* ἐπὶ τῇ ἀποστολῇ τῆς ἐτησίας χορηγίας αὐτοῦ.

Ἐπὶ δὲ τῆς αἰτήσεως τοῦ κ. *Γ. Παχτίκου* περὶ παραχωρήσεως αὐτῷ τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου διὰ μουσικοφιλολογικὴν συναυλίαν, γενησομένην τῇ 4 Ἀπριλίου, ἐγείρεται μακρὰ συζήτησις καὶ ἀποφασίζεται νὰ παραχωρηθῇ αὐτῷ ἡ αἴθουσα ἀντὶ πενταλίρου προκαταβολῆς.

Ψηφοφοροῦνται τακτικὰ μέλη τοῦ Συλλόγου οἱ κ.κ. *Σταῦρος Σταματιάδης*, *Γ. Ἐλευθεριάδης*, ἰατροί, *Συμεὼν Μιχαηλίδης*, τραπεζίτης, *Νικόλ. Κανέλλος*, ἔμπορος, *Δημ. Βλάϊκος* καὶ *Ἀνδρ. Ἀντίππας*, ἰατροί, *Κ. Φατσέας*, φαρμακοποιός, *Στυλ. Παντερμαλῆς*, διευθυντὴς τῆς Ἑταιρείας τῶν Ῥουμουλκῶν καὶ *Ἀλέξ. Βαρατάσης*, πάρεδρος δικαστής.

Ὁ κ. *Γ. Πασχαλίδης* ποιεῖται ὑπόμνησιν ἄρθρου τινὸς τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης*, καθ' ὃ δέον νὰ προσφέρωνται αἱ ἐκδόσεις αὐτῆς εἰς τοὺς ἀριστεύοντας μαθητὰς ἀνωτέρων σχολῶν ὡς ἀμοιβὴ τῶν κόπων των. Τὴν πρότασιν τοῦ κ. *Γ. Πασχαλίδου*, ὡς συντελοῦσαν πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς παιδείας, ὑποστηρίζουσι πολλὰ ἐκ τῶν μελῶν καὶ ἐπομένως, τῇ προτάσει τοῦ κ. *Ἀν. Χρηστίδου*, ἀποφασίζεται ὅπως ἀνατεθῇ τῷ προεδρείῳ ἡ ἐκτέλεσις αὐτῆς. Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΚ΄

(Εἰδικὴ γενική)

τῇ 5 Ἀπριλίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς ἠγουμένης συνεδρίας.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος τὸν λόγον δίδωσι τῷ κ. *Ἰ. Καρολίδῃ* πρὸς ἀνάγνωσιν τῆς πραγματείας αὐτοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον **Λουκρητία.**

Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἀναγνώσεως αὐτῆς ὁ κ. πρόεδρος ἐξέφρασε τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου τῷ ἐλλογίμῳ καθηγητῇ ἐπὶ τῷ ἀναγνώσματι· κατόπιν δὲ διὰ τὸ ἐπεῖγον ὑποβάλλει τῷ Συλλόγῳ πρὸς ἐπιψήφισιν αἴτησιν

τοῦ κ. *Δ. Α. Βέλλη*, περὶ παραχωρήσεως τῆς αἰθούσης τοῦ Συλλόγου ὑπὲρ οἰκογενείας ἀναξιοπαθούσης. Μετὰ πολλὰς δὲ συζητήσεις ἀποφασίζεται ὅπως ἡ αἴτησις τοῦ κ. *Βέλλη* γείνῃ ἀποδεκτή. Μηδενὸς δ' ἄλλου ζητήματος ὑπάρχοντος πρὸς συζήτησιν, ὁ κ. πρόεδρος λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΚΑ'

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 26 Ἀπριλίου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης συνεδρίας, ὁ κ. γεν. γραμματεὺς ἀγγέλλει προσφορὰς βιβλίων διαφόρων φιλομούσων καὶ ἀνακοινοῖ περίληψιν τῆς **ἀλληλογραφίας,** ἔχουσαν ὧδε :

Ἐπιστολὴ τῶν *προκρίτων* τοῦ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Νικομηδείας χωρίου *Τάνζαρ* ἀπὸ 2 Φεβρουαρίου, ἐξαιτουμένων τὴν ὑλικὴν τοῦ Συλλόγου συνδρομὴν πρὸς ἀνέγερσιν τῆς δημοτικῆς αὐτῶν σχολῆς, ὡς καί τινα διδακτικὰ βιβλία, ὧν ἐπισυνάπτουσι κατάλογον.

Τοῦ ἐν Ἀθήναις *Ποδηλατικοῦ Συλλόγου* ἀπὸ 22 Μαρτίου, ἀποστέλλοντος τὰ ἐκδοθέντα τεύχη τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ *Ποδηλατικῆς καὶ Ἀθλητικῆς Ἐπιθεωρήσεως.*

Τοῦ κ. *Δ. Α. Βέλλη* ἐντεῦθεν ἀπὸ 2/14 Ἀπριλίου, αἰτουμένου, ὅπως παραχωρηθῇ αὐτῷ ἡ αἴθουσα τοῦ Συλλόγου δωρεὰν πρὸς σκοπὸν εὐεργετικόν.

Τοῦ κ. *Στ. Σταματιάδου*, ἰατροῦ, ἀπὸ 5 Ἀπριλίου, εὐχαριστοῦντος ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ αὐτοῦ ὡς τακτικοῦ μέλους τοῦ Συλλόγου.

Τοῦ κ. *Κ. Μακρῆ* ἀπὸ 26 Ἀπριλίου ἐντεῦθεν, ἀποστέλλοντος περιγραφὴν κεφαλῆς ἀγάλματος μετὰ φωτογραφιῶν εὑρεθείσης ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Κυζίκῳ καὶ κειμένης νῦν ἐν τῷ ναῷ τῆς ἁγίας Τριάδος ἐν Πανόρμῳ.

Γίνονται δεκτοὶ ὡς μέλος μὲν τακτικὸν ὁ κ. *Arthur Miglievitz*, ἰατρός, ὡς ἀντεπιστέλλοντα δὲ προταθέντες ὑπὸ μὲν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς οἱ κ. κ. *Τιμολέων Τριανταφυλλίδης*, ἰατρὸς ἐν Βατούμ, καὶ *Γεώργιος Βλάμης*, ἰατρὸς ἐν Κρήνῃ, ὑπὸ δὲ τοῦ Προεδρείου ὁ *Βενεδικτῖνος πατὴρ Parisot*, ἐκ τῆς μονῆς *St Martin de Ligugé*.

Μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΚΒ'

(Τακτικὴ γενική)

τῇ 1 Μαΐου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγνωσθέντων καὶ ἐπικυρωθέντων τῶν πρακτικῶν τῆς ἡγουμένης γενικῆς συνεδρίας, ὁ πρῶτος ἀντιπρόεδρος κ. *Μ. Ἀμπελίδης*, ἰατρός, ἀναγινώσκει τὴν ἔκθεσιν αὐτοῦ περὶ τῶν κατὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1898—1899 γενομένων *δημοσίων μαθημάτων.*

Μεθ' ὃ διαλύεται ἡ συνεδρία.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΚΓ'

(Ἔκτακτος γενική)

τῇ 6 Μαΐου 1899

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Ἀναγινώσκονται καὶ ἐπικυροῦνται τὰ πρακτικὰ τῆς προηγουμένης συνεδρίας. Μεθ' ὃ ὁ β' ἀντιπρόεδρος κ. *Π. Νικολόπουλος* ἀναγινώσκει τὴν ἐτησίαν ἔκθεσίν του. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* ἐκφράζει εὐχαριστίας τῷ κ. *Νικολοπούλῳ* ἐπὶ ταῖς ὀρθαῖς συστάσεσιν, ἃς ποιεῖ ἐν τῇ ἐκθέσει περὶ ἐπισκευῆς τοῦ κτιρίου καὶ ἰδίᾳ περὶ ὑποστηρίξεως τῆς Βιβλιοθήκης πρὸς ἄρσιν τοῦ ἐπικειμένου κινδύνου τῆς πτώσεως, λόγῳ τῶν δυσαναλόγων βαρῶν αὐτῆς πρὸς τὸ ὑποστήριγμα. Ἐπίσης εὐχαριστεῖ καὶ τῷ κ. *Καλβοκορέσῃ* ἐπὶ τῇ παροχῇ τῆς ἐπιστημονικῆς αὐτοῦ ἐπικουρίας πρὸς διόρθωσιν τῶν ἐλαττωμάτων τοῦ κτιρίου ὑπὸ ἀρχιτεκτονικὴν ἔποψιν.

Εἶτα ἀναγινώσκεται ἡ ἔκθεσις τοῦ γενικοῦ γραμματέως κ. *Γ. Πασχαλίδου.*

Ἀναγινώσκεται κατόπιν ἔκθεσις τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης κ. *Α. Παντερμαλῆ*. Ὁ κ. *Κοκκολᾶτος* λέγει ὅτι δέον νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ τοῦ Συλλόγου ὡς πρὸς τὸ μέρος ἰδίᾳ ἐκεῖνο τῆς ἐκθέσεως τοῦ κ. Ἐφόρου, ὅπερ ἀφορᾷ τὴν ἐλάττωσιν τῶν προσφορῶν βιβλίων. Ὁ κ. *Πασχαλίδης* φρονεῖ ὅτι προῆλθεν ἕνεκα τῆς διακοπῆς τῆς ἐκδόσεως τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου, ὅπερ ἀντηλλάσσετο κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη πρὸς τὰς ἐκδόσεις διαφόρων συγγραφέων.

Ὡς πρὸς τὴν γνώμην ταύτην τοῦ κ. *Πασχαλίδου* συμφωνεῖ ὁ κ. *Δ. Μηλιώτης*. Ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ἡ αὔξησις τῶν προσφορῶν βιβλίων κατὰ τὰ παρελθόντα ἔτη ὀφείλεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς προσφορὰς διατριβῶν, δηλοῖ δὲ ὅτι καὶ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀπεστάλησαν τοιαῦται πρὸς τὸν Σύλλογον καὶ εὑρίσκονται εἰς τὸ τελωνεῖον. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* θεωρεῖ ὅλως ἔκτακτον τὴν προσφορὰν βιβλίων τοῦ παρελθόντος ἔτους 1896 καὶ φρονεῖ ὅτι δὲν πρέπει αὕτη νὰ ληφθῇ ὡς μέτρον συγκρίσεως πρὸς τὰ ἑπόμενα ἔτη.

Μετὰ τοῦτο ἀναγινώσκεται ὑπὸ τοῦ εἰδικοῦ γραμματέως ἡ ἔκθεσις περὶ τῶν κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ληφθεισῶν ἐν γένει ἀποράσεων τοῦ Συλλόγου καὶ περὶ τῶν ἐγγραφέντων νέων μελῶν.

Τέλος ἀναγινώσκονται αἱ ἐκθέσεις τῆς *Ἀρχαιολογικῆς*, τῆς *Βιολογικῆς*, τῆς *Φυσικομαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς* καὶ τοῦ *Ταμείου* ὑπὸ τῶν κ. κ. *Μ. Γεδεών*, *Π. Ἰατροπούλου*, *Δ. Καλβοκορέση* καὶ *Δ. Μηλιώτου*. Ὁ κ. *Μοστρᾶτος* ἐπαινεῖ τὴν ἐργατικότητα τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς καὶ εὔχεται ἵνα καὶ αἱ ἄλλαι ἐπιτροπαὶ μιμηθῶσιν αὐτὴν ὡς πρὸς τοῦτο.

Μεθ' ὃ ὁ κ. πρόεδρος λύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΚΔ'

(Ἔκτακτος γενική)

ΑΡΧΑΙΡΕΣΙΑΙ

τῇ 9 Μαΐου 1899.

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Μὴ ὑπαρχόντων πρακτικῶν πρὸς ἀνάγνωσιν, ὁ κ. πρόεδρος λέγει ὅτι ὑποκείμενον τῆς ἐκτάκτου συνεδριάσεως εἶναι ἡ ἐκλογὴ τῶν νέων κοσμητόρων τοῦ Συλλόγου διὰ τὸ συλλογικὸν ἔτος 1899—1900 καὶ παρακαλεῖ τὰ μέλη ὅπως, συνῳδὰ τῷ Κανονισμῷ, προβῶσιν εἰς τὴν ἐκλογὴν αὐτῶν.

Γενομένης μυστικῆς κανονικῆς ψηφοφορίας, ἐξελέγη παμψηφεὶ πρόεδρος τοῦ Συλλόγου ὁ κ. **Μ. Ψαλίδας,** εἶτα δι' ἑτέρας μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν

α' ἀντιπρόεδρος, ὁ κ. **Ξ. Α. Σιδερίδης**

καὶ β', ὁ κ. **Δ. Μοστρᾶτος**

γενικὸς γραμματεύς, ὁ κ. **Γ. Πασχαλίδης.**

εἰδικὸς γραμματεύς, ὁ κ. **Α. Μαλατάκης.**

ταμίας, ὁ κ. **Δ. Μηλιώτης.**

ἔφορος τῆς Βιβλιοθήκης, ὁ κ. **Μ. Αὐθεντόπουλος.**

λογιστής, ὁ κ. **Νικήτας Παπαγιαννόπουλος**

καὶ μέλος τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς ὁ κ. **Μ. Γεδεών.**

Ὁ κ. πρόεδρος, ἐκφράσας τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ ἐπὶ τῇ ἐκλογῇ τῶν νέων κοσμητόρων, διαλύει τὴν συνεδρίαν.

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΙΣ ΑΤΚΕ'

τῇ 30 Μαΐου 1899.

ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΕΟΡΤΗ

Προεδρεύοντος **ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ**, προέδρου.

Προϊσταμένου τοῦ Παναγιωτάτου *Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου* κυρίου κυρίου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ τοῦ Ε' σὺν τοῖς σεβασμιωτάτοις Συνοδικοῖς καὶ τῷ Θεοφιλ. χωρεπισκόπῳ Σταυροδρομίου ἁγίῳ *Χαριουπόλεως κ. Γερμανῷ Καραβαγγέλῃ*, τοῦ Ἐπιτρόπου τοῦ Παναγίου Τάφου πανοσιολογιωτάτου ἀρχιμανδρίτου κ. *Γερμανοῦ Ἀποστολάτου*, παρόντος τοῦ Ἐπιτετραμμένου τῆς Ἑλλάδος κυρίου **Εὐγενίου Γ. Ζαλοκώστα,** τοῦ προέδρου τοῦ ἑλληνικοῦ προξενικοῦ δικαστηρίου κ. *Σ. Παγανέλη*, τοῦ β' γραμματέως τῆς ἑλληνικῆς πρεσβείας κ. *Γ. Καρατζᾶ*, τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν μὴ μουσουλμανικῶν σχολῶν *Ἀβδουλλὰχ Χασὴπ ἐφένδη* μετὰ δύο ἄλλων ὑπαλλήλων τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας, τοῦ πράκτορος τῆς ἡγεμονίας Σάμου κ. *Ἀλεξ. Γάγκου*, ἀντιπροσώπων διαφόρων φιλεκπαιδευτικῶν καὶ φιλολογικῶν σωματείων τῆς ἡμετέρας πόλεως, διευθυντῶν καὶ καθηγητῶν δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ πολλῆς καὶ ἐκλεκτῆς ὁμηγύρεως, ἄρχεται ἡ συνεδρίασις τῇ ὁρισθείσῃ 2 μ. μ. ὥρᾳ.

Ὁ κ. γενικὸς γραμματεὺς ἀναγινώσκει τηλεγράφημα τοῦ κ. *Ἐπιτετραμμένου τῆς Ῥωσσίας*, ἐκφράζοντος τὴν λύπην αὐτοῦ, ὅτι ἕνεκα κωλύματος δὲν δύναται νὰ προσέλθῃ εἰς τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου ἑορτήν. Ἐπὶ τούτοις, ὁ μὲν τέως πρόεδρος ἀναγινώσκει τὴν λογοδοσίαν τῶν κατὰ τὸ ΛΗ' συλλογικὸν ἔτος ἐν τῷ Συλλόγῳ γενομένων, ὁ δὲ νέος πρόεδρος κ. *Μ. Ψαλίδας* ἀναγινώσκει τὴν νενομισμένην ἐπιστημονικὴν πραγματείαν **Περὶ χειρός.**

Ἡ Α. Θ. Π. ὁ οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ποιεῖται τὴν ἑπομένην προσλαλιάν :

«Χεὶρ Κυρίου εἴη εὐλογοῦσα διὰ τῆς ἡμῶν Μετριότητος τοὺς ἀγῶνας τῶν λόγῳ καὶ ἔργῳ κοπιώντων εἰς τὴν εὐόδωσιν τοῦ προορισμοῦ, τὸν ὁποῖον ἔχει ὁ Φιλολογικὸς οὗτος Σύλλογος. Ἡμεῖς δὲ πλήρη τὴν

πατρικὴν ἡμῶν εὐαρέσκειαν ἐκδηλοῦμεν εἰς πάντας τοὺς οὕτως ἢ ἄλλως καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο παρασχόντας τὴν πνευματικὴν καὶ ἠθικὴν ἢ ὑλικὴν αὐτῶν συνδρομὴν καὶ ἀντίληψιν τῷ παλαιγενεῖ τούτῳ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων καὶ τῆς σχεδὸν εἰπεῖν διεθνοῦς ἐν αὐτῷ φιλολογικῆς κινήσεως Συλλόγῳ, τῷ τιμῶντι πραγματικῶς τὸν παρ' ἡμῖν κόσμον τῶν γραμμάτων καὶ οὐ μικρὸν δόξης προσπορίζοντι τοῖς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ὁμογενέσιν. Τὴν ἐγκάρδιον ὅμως ταύτην εὐαρέσκειαν καὶ χαρὰν ἡμῶν ἐπισκιάζει πως καὶ μετὰ τὰ ὑπὸ τοῦ κ. προέδρου εἰρημένα, ἡ καθυστερουμένη ἀπό τινων ἐτῶν τοῦ Περιοδικοῦ συγγράμματος τοῦ Συλλόγου ἐκτύπωσις, ἣν οἱ πάντες ἀναμένομεν ἵνα μετ' ἰδιαζούσης χαιρετίσωμεν στοργῆς, ἐθισθέντες ἀπὸ μακρᾶς σειρᾶς ἐτῶν ἵνα ἐντρυφῶμεν εἰς τὰς σοβαρὰς μελέτας, δι' ὧν λιγεῖς ἀγορηταὶ τοῦ ἀριζήλου τούτου Φιλολογικοῦ Συλλόγου ἐπλήρουν καὶ κατεκόσμουν ἄλλοτε τὰς σελίδας τοῦ ἐπιζητήτου Περιοδικοῦ. Διὸ καὶ προαγόμεθα ἵνα συστήσωμεν σήμερον πατρικῶς τοῖς διέπουσι τὰ τοῦ Συλλόγου συντονωτέραν μέριμναν καὶ ἀποφασιστικότητα εἰς ἐκπλήρωσιν τοῦ κοινοῦ τούτου πόθου. Φωνὴ ἐκκλήσεως ἀπὸ μέρους τοῦ προεδρείου πρὸς τοὺς δυναμένους συντελέσαι χρηματικῶς εἰς τὴν ἔκδοσιν, φρονοῦμεν, ὅτι εὑρήσει πάντως τὴν ἀπαιτουμένην συνδρομὴν εἰς ἐκτύπωσιν· καὶ ἄλλα μέσα δυνατὸν ἐπινοηθῆναι πρὸς εὐκολίαν τῆς ἐκδόσεως, ὅσα ἂν ἡ μελέτη τῶν ἁρμοδίων ἤθελε κρίνῃ τελεσφόρα.

Καὶ παρὰ τὴν λυπηρὰν ὅμως ταύτην καθυστέρησιν τοῦ Περιοδικοῦ, ἡμεῖς τὴν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐργασίαν τοῦ Συλλόγου ἀναλογιζόμενοι καὶ ἐκτιμῶντες, καὶ καθῆκον ἔχοντες, ὡς ἐκ τῆς θέσεως ἡμῶν, ἵνα ἐπαινῶμεν καὶ βραβεύωμεν τοὺς πνευματικῶς κοπιῶντας καὶ ἐργαζομένους καὶ συντελοῦντας εἰς τοῦ Γένους ἡμῶν τὴν πρὸς τὰ καλὰ προκοπὴν καὶ ἐπίδοσιν καταστέφομεν εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις πάντας τοὺς τὸν δόλιχον τῆς παρελθούσης συλλογικῆς περιόδου αἰσίως καὶ τελεσφόρως διανύσαντας καὶ ἐπικαλούμεθα εἰς τε τὰ ἀποχωροῦντα, κατὰ τὸν Κανονισμόν, μέλη τοῦ προεδρείου καὶ εἰς τὰ ψήφοις νομίμοις εἰς διαδοχὴν ἐκείνων ἐρχόμενα τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ παντὸς ἀγαθοῦ καὶ σωτηριώδους αἰτήματος τὴν πλήρωσιν· ὁ δὲ Κύριος ἡμῶν, παρ' οὗ πᾶσα δόσις ἀγαθὴ καὶ πᾶν δώρημα τέλειον τὸν μὲν Σύλλογον κρατύνοι καὶ στηρίζοι τῇ πανσθενεῖ αὐτοῦ χειρὶ καὶ προάγοι ὁσημέραι ἐπὶ τὰ κράτιστα, τοῖς δὲ ἐν αὐτῷ ἐργαζομένοις καὶ συνετῶς συναντιλαμβανομένοις τοῦ ἔργου τοῦ Συλλόγου ἀποδῴη πολλαπλασίονα τὸν μισθὸν ἔν τε τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἐπὶ πᾶσι τὴν Α. Αὐτοκρατορικὴν Μεγαλειότητα τὸν φιλόλαον ἡμῶν Ἄνακτα, ὑπὸ τὴν ἀμφιλαφῆ τοῦ ὁποίου αἰγίδα τόσης ἀπολαύει στοργῆς καὶ προστασίας ὁ Σύλλογος, σκέποι ὁ Κύριος καὶ περιφρουροῖ ἐπὶ τοῦ ἐνδόξου Αὐτοῦ θρόνου εἰς πλείστας ὅσας ἐνιαυτῶν περιφοράς. Ἀμήν».

Ὁ προεδρεύων κ. *Χρ. Χατζηχρήστου* εὐχαριστεῖ πᾶσι τοῖς παρευρεθεῖσιν ἐν τῇ ἐπετείῳ τοῦ Συλλόγου ἑορτῇ καὶ λύει τὴν συνεδρίαν.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΩΝ ΔΙΑΡΚΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΗ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1898-1899

ΕΚΘΕΣΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Μ. Ιω. Γεδεων

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΛΤΚΓ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 6 Μαΐου 1899.

κύριε πρόεδρε,

Εἰς δύο προσκλήσεις, διαβιβασθείσας μοι πρό τινος, ἀποκρίνομαι διὰ μιᾶς ἀπαντήσεως· ἡ μία μάλιστα πρόσκλησις οὐκ εἰς ἐμὲ ἀφορᾷ, ἀλλ' εἰς Συντακτικὴν Ἐπιτροπείαν, μὴ δείξασαν ἀπὸ τριετίας σημεῖα ζωῆς. Ἡ ζωὴ τῆς Συντακτικῆς Ἐπιτροπείας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τοῦ ταμείου, ὅπερ ἐὰν ᾖ πλούσιον δίδωσι καὶ νεῦρα σὺν αἵματι καὶ γοργότητα καὶ δύναμιν εἰς τὴν κοιμωμένην· ἐκοιμήθη δ' ἐπὶ τριετίαν αὕτη, δυστυχῶς ὑπ' ἐμοῦ προεδρευομένη τὸ πρίν. Ἀλλὰ κατὰ τὸ λῆξαν ἔτος οὔτε συνετέθη κἂν πρὸς στιγμήν, διότι οἱ ταύτην ἀποτελέσοντες γραμματεῖς τῶν λοιπῶν ἐπιτροπειῶν οὐκ ἀνεδείχθησαν, διότι καὶ οἱ ἀναδειχθέντες «ἤρξαντο παραιτεῖσθαι» τοῦτ' αὐτὸ πάντες. Οὐχὶ δι' ἔλλειψιν λειψανδρίας, ἀλλ' ἐλλείψει πνεύματος ἐποπτεύοντος, ἐμπνέοντος καὶ μᾶλλον χαλιναγωγοῦντος ἢ κέντρου δίκην ὠθοῦντος εἰς ἐκτέλεσιν τοῦ καθήκοντος τοὺς συνείδησιν αὐτοῦ κεκτημένους, ἴσως δ' ἀπογοητευομένους ἐκ τῆς γενικῆς, ᾧδε, κἀκεῖσε, παρατηρουμένης ἀτονίας.

Μένει λοιπὸν ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπεία, συνελθοῦσα μὲν εἰς συνεδρίας ἕξ, δυναμένη δ' εἰπεῖν ὅτι συνῆλθε καὶ ἠκροάσατό τινων ἀνακοινώσεων ἐμοῦ, ἃς ἔχετε ἐκδεδομένας ἐν τῷ *Ἀρχαιολογικῷ Παραρτήματι* τοῦ τόμου ΚΣ', καὶ ἀναγγεῖλαι μόλις τολμῶσα ὅτι σημειά τινα ζωῆς ἔδειξε μετὰ τὴν Βιολογικὴν Ἐπιτροπείαν. Ἠδύνατο δεῖξαι πλείονα, εἴπερ ἐνωρίτερον, ἤτοι κατὰ Νοέμβριον, οὐχὶ δ' ἐν τέλει Δεκεμβρίου συνεκάλει τὸ προεδρεῖον αὐτὴν εἰς ἐκλογὴν προέδρου καὶ γραμματέως αὐτῆς· ἠδύνατο δεῖξαι πλείονα, εἴπερ εἶχε πρόεδρον ἕτερον.

Ἡ Ἐπιτροπεία κατέταξε, κατὰ τὸν Κανονισμόν, μεταξὺ τῶν μελῶν αὐτῆς τοὺς ἑταίρους *Γ. Πασχαλίδην* καὶ *Κ. Σπανούδην*, ἕνεκεν ἀρχαιολογικῶν ἢ λαογραφικῶν δημοσιεύσεων αὐτῶν, οἷς καὶ εὐχαριστεῖ ἐπὶ τῷ ὑπὲρ αὐτῆς ζήλῳ. Εὐχαριστῶ δ' ἐγὼ καὶ τοὺς ἐν ταῖς συνεδρίαις παραστάντας ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς ἑταίρους διδάκτορας *A. Mordtmann, Schneider, Μοστρᾶτον* καὶ *Μυστακίδην, Κοπάσην, Σιδερίδην, Πανταζίδην* (τὸν καὶ γραμματέα αὐτῆς), *Παχτίκον, Πασχαλίδην* καὶ *Σπανούδην*. Ἡ Ἐπιτροπεία παραδίδωσιν ὑμῖν *Ἀρχαιολογικὸν Παράρτημα* εὐσέλιδον, ἔχον ὕλην ἀξίαν ἀναγνώσεως, οὗ εἰς τὴν ἔκδοσιν ἐπεστάτησε· δυστυχῶς ὁ χάρτης τοῦ τεύχους ἀπεδείχθη οὐχὶ καλός.

Παρακαλῶ τὸν Σύλλογον ὅπως ἐξῆς συγκαλῇ ἀμέσως μετὰ τὰς ἀρχαιρεσίας τὰς Ἐπιτροπείας πρὸς ἐκλογὴν προέδρων καὶ γραμματέων αὐτῶν, συνιστᾷ αὐταῖς, εἰ δυνατόν, καταρτισμὸν προγράμματος ἐργασιῶν, καὶ τὰς μὴ θελούσας ἐργάζεσθαι συνάπτῃ ταῖς ἐργαζομέναις προσωρινῶς, ἕως ἂν κατανεμηθῶμεν εἰς τμήματα· ὅπερ ἔσται καὶ σωτήριον ἡμῖν.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Π. Ιατροπουλου,

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΛΤΚΓ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 6 Μαΐου 1899.

Τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν, κύριοι, συνετάξαμεν ὅλως κατ' ἰδίαν μας κρίσιν, μὴ εὑρόντες ὁδηγίαν τινὰ μήτε περὶ τοῦ ποιοῦ μήτε περὶ τῶν ὁρίων τοιαύτης πραγματείας οὔτε ἐν τῷ Κανονισμῷ οὔτε ἐν τῇ τῶν προκατόχων ἐκθέσει· μὴ οὔσῃ προσιτῇ ἡμῖν· τοῦτο δὲ θεωροῦμεν

λόγον ἐπαρκῆ ὅπως ἐπικαλεσθῶμεν τὴν ἐπιείκειαν ὑμῶν.

Νομίζοντες λοιπὸν ὅτι ἡ περὶ τοιούτου τινὸς σωματείου ἐτησία ἔκθεσις περὶ δύο τινῶν πρὸ παντὸς πρέπει νὰ πραγματευθῇ, ἤτοι περὶ τῆς γενομένης ἐν αὐτῷ ἐργασίας ἐν πάσῃ δυνατῇ περιληπτικῇ λεπτομερείᾳ καὶ περὶ τῶν δυσχερειῶν καὶ ἀτελειῶν, αἵτινες παρατηροῦνται ὑπὸ τοῦ προεδρείου καθ' ὅλον τὸ ἔτος ἐν τῇ λειτουργίᾳ αὐτοῦ, διότι οὕτω πως μόνον καὶ τὰ καλὰ προσηκόντως ἀναγνωρίζονται καὶ τὰ κακῶς ἔχοντα ἐγκαίρως διορθοῦνται, περιωρίσθημεν ἐπὶ τούτων μόνον νὰ ἐνδιατρίψωμεν τὸ κατὰ δύναμιν.

Τὸ πρῶτον σπουδαῖον γεγονὸς διὰ τὴν ἡμετέραν Ἐπιτροπὴν ὑπῆρξεν ἡ ἔκδοσις ὅλων τῶν ἀπὸ τῆς ἀναδιοργανώσεως αὐτῆς γενομένων πρακτικῶν καὶ ἀνακοινώσεων. Τὸ ἔργον, διανεμηθὲν ἤδη εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου, εἶναι ἀρκούντως τοῖς πᾶσι γνωστόν, προσθέτομεν μόνον ὅτι ἤρξατο ἤδη νὰ γίγνηται εὔφημος μνεία αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Κρίνομεν ὅμως ὠφέλιμον νὰ ἐπιμείνωμεν ὀλίγον ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, ὅπως ἀναλύσωμεν τὰς σπουδαιοτέρας αὐτῆς ἐπόψεις.

Ἐν πρώτοις ἐπιθυμοῦμεν νὰ ὑποδείξωμεν ὑμῖν ὅτι οὐ μόνον ἡ ἀνελλιπὴς ἔκδοσις τοῦ Παραρτήματος τούτου εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ, ἀλλὰ καὶ ἡ τμηματικὴ ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν κατὰ μικρὰ διαστήματα δημοσίευσις τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης εἶναι ἀπαραίτητος πρὸς κανονικὴν καὶ γόνιμον λειτουργίαν αὐτῆς, εἶναι ἀδύνατον νὰ ζήσῃ παρόμοιον σωματεῖον ἄνευ δημοσιεύσεως τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, ἡ δὲ ἄτακτος καὶ κατὰ μεγάλα διαστήματα δημοσίευσις ἀφαιρεῖ ἀπ' αὐτοῦ τὸν χαρακτῆρα κανονικῶς καὶ ἀνελλιπῶς ἐργαζομένου σωματείου, ἐν ᾧ τοῦτο εἶναι τὸ κυριώτατον ἐλατήριον τῆς προόδου αὐτοῦ. Ἂν λοιπὸν παντελὴς ἔλλειψις δημοσιεύσεως ἦναι ὁ θάνατος τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης, ἄνευ τακτικῆς καὶ συχνῆς δημοσιεύσεως κινδυνεύει νὰ μείνῃ ἰσχνὴ καὶ ἀτροφική.

Βεβαίως δὲ αἱ τοιαῦται σκέψεις ἰσχύουσι καὶ διὰ πᾶν σωματεῖον, ἀσχολούμενον εἰς ἐπιστημονικὰ θέματα, ἑπομένως καὶ διὰ τὰς λοιπὰς ἐπιτροπὰς τοῦ Συλλόγου, ἀλλὰ διὰ τὴν Βιολογικὴν ἡ σπουδαιότης αὐτῶν εἶναι ἀσυγκρίτως ἀνωτέρα, διότι ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ ταύτῃ αἱ ἐργασίαι συμπλέκονται ἀλλήλαις ποικιλοτρόπως, ἐν ᾧ δὲ παρουσιάζουσιν ἀπέραντον ποικιλίαν, ἔχουσιν ἀλληλουχίαν ἀδιάσπαστον καὶ δὲν δύνανται νὰ προχωρήσωσιν ἀπταίστως, ἐὰν τὰ παρελθόντα πορίσματα ἐγκλεισθῶσιν ἐντὸς χειρογράφων μὴ παντὶ ἐπαρκῶς προχείρων. Ἀφ' ἑτέρου δέ, πολλαὶ τούτων ἔχουσιν ἄμεσον τὸ ἐνδιαφέρον, ἐν ᾧ βραδύτερον ἀπολλύασιν αὐτὸ εἴτε ἐνμέρει εἴτε ἐξ ὁλοκλήρου. Ἰδίως τοῦτο συμβαίνει εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἡμερησίας διατάξεως, ἅτινα διαρκοῦσι μὲν δι' ὅλου τοῦ ἔτους, ἀλλ' ἐν ἑκάστῃ συνεδρίᾳ ὑπόκεινται εἰς συζήτησιν καὶ μελέτην.

Ἀλλαχοῦ ὅπως πληρωθῇ ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς τμηματικῆς καὶ συχνῆς ἐκδόσεως, ἕκαστον σωματεῖον ἔχει τοὐλάχιστον ὁμόλογόν τι δημοσιογραφικὸν φύλλον ὡς ὄργανον, ἔνθα δημοσιεύονται μεθ' ἑκάστην συνεδρίαν αἱ ἐργασίαι αὐτοῦ, τὰ μὲν πρακτικὰ ἐν ἱκανῇ λεπτομερείᾳ, αἱ δὲ ἀνακοινώσεις ἀκέραιαι. Τὸ δὲ ἐτήσιον περιοδικὸν τῶν τοιούτων σωματείων ἐκδίδεται μόνον ὅπως περιλάβῃ ἐν ἑνὶ τόμῳ τὰ ἔργα αὐτῶν, δι' ὃ καὶ διανέμεται μόνον εἰς τὰ μέλη.

Δυστυχῶς παρ' ἡμῖν τοιαῦται εὐκολίαι τελείως ἐλλείπουσι καὶ ὅπως ζήσωμεν, ὀφείλομεν καὶ ἐν τούτῳ νὰ δοκιμασθῶμεν.

Ὑπὸ τοιούτου καὶ μόνου ζήλου κινουμένη ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ καὶ ἐπιθυμοῦσα νὰ δώσῃ ὀρθαλμοφανῆ ἀπόδειξιν τῆς ζωτικότητος αὐτῆς, ἀναγνωρίζουσα δὲ τὰς χαλεπὰς περιστάσεις, ἃς ὁ Σύλλογος διέρχεται, ἐπεφορτίσθη μόνη νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἐν λόγῳ Παραρτήματος. Πρέπει δὲ πάντες νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι διὰ τοῦ τολμήματος τούτου ἡ Ἐπιτροπὴ ἠσφάλισεν ἑαυτῇ τὴν ζωήν.

Μένει ὅμως ἡ ἐξακολούθησις τῆς ἐκδόσεως ταύτης καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἡ πραγματοποίησις τῆς τμηματικῆς ἐκδόσεως, ἵνα ἡ Ἐπιτροπὴ αὕτη ἐκπληρώσῃ τὸν ὑψίστης σπουδαιότητος προορισμὸν αὐτῆς. Ἐν τούτοις ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ὡς καὶ ἐκ τῶν συζητήσεων, αἵτινες περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἐπανειλημμένως ἐγένετο ἐν τῇ Ἐπιτροπῇ, ὀφείλει τις νὰ πεισθῇ, ὅτι ἡ ἐξακολούθησις τοῦ ἔργου, οὗτινος τολμηρῶς τὴν ἔναρξιν ἐδοκίμασεν ἡ Βιολογικὴ μόνη, ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις αὐτῆς, καὶ μάλιστα χάριν ἀκριβείας καὶ φιλονομίας ὀφείλομεν πάντες νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐξέρχεται καὶ τοῦ κύκλου τῆς δικαιοδοσίας αὐτῆς, καθότι οὕτω πως πρὸ παντὸς διασαλεύεται ἡ ἀρχὴ τῆς ἰσομεροῦς εἰς τὰ μέλη τοῦ Συλλόγου κατανομῆς τῶν ὑποχρεώσεων.

Ἡ δοκιμή, ὡς γνωστόν, ἐγένετο, οὕτως εἰπεῖν, ἐπὶ τῇ βάσει ἐράνων προαιρετικῶν καὶ ἀνίσων, οἱ δὲ τοιοῦτοι ἔρανοι δὲν δύνανται νὰ γείνωσι κατ' ἔθιμον.

Τὸ καθῆκον λοιπὸν τοῦ Συλλόγου εἶναι νὰ φροντίσῃ πρὸς πλήρωσιν καὶ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης καὶ κατεπειγούσης ἅμα ἀνάγκης τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐπειδὴ ὅμως ὀφείλομεν νὰ μὴ λησμονῶμεν τὰς οἰκονομικὰς στενοχωρίας αὐτοῦ, σπεύδομεν νὰ προσθέσωμεν, ὅτι δὲν θέλομεν νὰ ἐπιβαρύνωμεν καὶ ἐνταῦθα τὸν ἄλλως ἀνεξάντλητον πατριωτισμὸν ὑμῶν διαμοιράζοντες τὴν ὑποχρέωσιν εἰς πάντα τὰ μέλη, ἀλλ' ὅτι εὐτυχῶς δὲν ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο νέον κονδύλιον δαπάνης. Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην ἀρκούντως ἐδιδάχθημεν ἐκ τῆς ἐκδόσεως τοῦ πρώτου παραρτήματος. Αἱ ἐργασίαι τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς εἰσι φύσεως τοιαύτης, ὥστε πολλοὶ ὑπάρχουσιν οἱ ἐκτὸς τοῦ Συλλόγου εἴτε ἐνταῦθα εἴτε ἐν ταῖς ἐπαρχίαις εἴτε ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, οἵτινες ἐνδιαφέρονται δι' αὐτάς, φρονοῦμεν δὲ ἀκραδάντως ὅτι διὰ μεθοδικῆς διαχειρίσεως καὶ πρὸς κατανάλωσιν ἐπιδιώξεως αἱ δαπάναι θέλουσι πάντοτε καλυφθῆ ἀνέτως.

Χάριν μείζονος σαφηνείας ἀναφέρομεν λεπτομερείας τινάς. Σώματα μὲν εἶχον ἐκτυπωθῆ περὶ τὰ 600, ἡ δὲ τιμὴ εἶχεν ὁρισθῆ τοσαύτη, ὥστε ἡ πώλησις 150 περίπου σωμάτων ὤφειλε νὰ καλύψῃ τὰς δαπάνας. Ἐπωλήθησαν λοιπὸν 65 περίπου σώματα εἰς μέλη τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἀλλὰ τούτων, καίπερ ἀνερχομένων εἰς 60 περίπου, ἐδέχθησαν καὶ ἐπλήρωσαν μόνον οἱ 30· ἄξιον δὲ σημειώσεως, ὅτι τινὲς ἐδέχθησαν πλείονα τοῦ ἑνός, ὡς ὁ τέως πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς κ. *Γ. Οἰκονομίδης* 15 σώματα, οἱ κ.κ. *Ψαλίδας, Γαβριηλίδης, Φωτιάδης* καὶ *Ἀπέρης* ἀνὰ 5. Ὁ Σύλλογος συνέδραμε διὰ 25 σώματα· 42 δὲ σώματα ἐπωλήθησαν εἰς ξένους ἄνευ σοβαρᾶς ἐνεργείας οὐδ' αὐτοῦ τοῦ ἀναλαβόντος τὴν ἔκδοσιν. Τέλος τὸ μικρὸν ἔλλειμμα ἐπληρώθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου καὶ ἀπέναντι τούτου πάντα τὰ ὑπολειπόμενα σώματα ἐγένοντο κτῆμα αὐτοῦ.

Τὸ ἄξιον σημειώσεως εἶναι ὅτι 42 σώματα ἐπωλήθησαν ἐντὸς διαστήματος σχετικῶς μικροῦ εἰς ξένους εὑρισκομένους ἐνταῦθα καὶ παρακολουθοῦντας τὰ τοιαῦτα ἐκ τοῦ σύνεγγυς. Ἐὰν δὲ κατεβάλλετο προσπάθειά τις πρὸς μείζονα διάδοσιν, ἰδίως δὲ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις, βεβαίως ἤθελον διατεθῆ ἕτερα 100 τοὐλάχιστον σώματα, χωρὶς νὰ ὑπολογίσωμεν, ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον τοῦτο θέλει αὐξήσει διὰ τοῦ χρόνου καὶ τῆς μείζονος προαγωγῆς τῆς ἐν λόγῳ Ἐπιτροπῆς. Ἡ δὲ πρᾶξις αὕτη τοῦ Συλλόγου δὲν θέλει θεωρηθῆ ὡς ἐπὶ χρηματισμῷ γιγνομένη, ἀλλ' ὡς εὐεργέτημα εἰς τοὺς φιλομούσους, εἰς οὓς παρέχεται οὕτως ἔγκριτος ὕλη ἐπιστημονικὴ ὁμογενοῦς σωματείου.

Φρονοῦμεν λοιπόν, ἐννοεῖται ἐν ὀνόματι τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ὅτι τὸ πρακτικώτερον ἅμα καὶ ὠφελιμώτερον κατὰ πάντα ὡς καὶ τὸ εὐπρεπέστερον εἶναι νὰ φροντίσῃ αὐτὸς ὁ Σύλλογος καὶ ἐκ τῶν πρώτων περὶ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἐν λόγῳ παραρτήματος καὶ ὅπως ἡ ὠφέλεια ἦ πλήρης, πρέπει ἡ ἔκδοσις νὰ γείνῃ τμηματικῶς, τοὐλάχιστον κατὰ τρίμηνα ἢ τετράμηνα τεύχη. Γνωρίζομεν δέ, ὅτι ὁ Σύλλογος ἔχει εὐτυχῶς τοιαύτην ἄδειαν καὶ οὐδεμίαν ὡς πρὸς τὰς διατυπώσεις βλέπομεν δυσχέρειαν. Τὸ ζήτημα λοιπὸν περιορίζεται εἰς τὴν δαπάνην, νομίζομεν δὲ ὅτι διὰ τῶν εἰρημένων καὶ τοῦτο ἀποβαίνει ἀρκούντως ἁπλοῦν.

Τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐθεωρήσαμεν ὠφέλιμον νὰ εἴπωμεν πρὸ ὑμῶν ἐν γένει περὶ τοῦ παραρτήματος τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς.

Προβαίνομεν νῦν εἰς ἕτερα.

Αἱ συνεδριάσεις ἤρξαντο ἀπὸ τῆς 11ης παρελθόντος Νοεμβρίου, ὅτε ὁ κ. πρόεδρος τοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου διεξήγαγε τὰς ἐκλογὰς τοῦ προεδρείου τῆς Ἐπιτροπῆς. Ἐξελέγησαν δὲ πρόεδρος μὲν ὁ ἰατρὸς κ. *Ψαλίδας*, γραμματεὺς δὲ ὁ ἰατρὸς κ. *Τουργούτης*. Μετὰ μίαν ὅμως συνεδρίαν τοῦ τελευταίου παραιτηθέντος ἕνεκα λόγων ἀνεξαρτήτων τῆς ἀγαθῆς αὐτοῦ θελήσεως, ἀντ' αὐτοῦ ἐξελέγημεν ἡμεῖς.

Συνεδρίαι ἐγένοντο μέχρι τοῦδε τὸ ὅλον 24, ἐγένοντο δὲ ἐν αὐταῖς ποικιλώταται καὶ πολλοῦ λόγου ἄξιαι συζητήσεις, ὧν περιοριζόμεθα νὰ σημειώσωμεν τὰς κυριωτάτας, ἤτοι περὶ τοῦ φαινομένου τῆς διαλάμψεως τοῦ σκληρωτικοῦ, περὶ φακοθεραπείας, περὶ ἀπολυμάνσεως κατόπιν μολυσματικῶν νόσων, περὶ τῶν ὁρίων τοῦ ὀφθαλμοσκοπικοῦ πεδίου, περὶ προφυλακτικῆς δυνάμεως τοῦ ἀντιδιφθεριτικοῦ ὀροῦ, περὶ ἀσβεστωδῶν ἐναποθέσεων ἐν τῷ ὀργανισμῷ, περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν σχολικῶν διακοπῶν, περὶ τῆς θεραπείας τῶν παραρρινίων κόλπων, περὶ ὑδατίδων τῶν πνευμόνων, περὶ σκωληκοειδίτιδος, περὶ τυφοελώδους πυρετοῦ, περὶ ἀλκοολισμοῦ, περὶ θεραπείας τῆς συφιλίδος κλ. Ἐπίσης ἐγένοντο πολλαὶ παρουσιάσεις ἀσθενῶν, μικροσκοπικῶν καὶ ἀνα-

τομικῶν παρασκευασμάτων λίαν διδακτικῶν, ἐξετέθησαν δὲ ἐνδιαφέρουσαι ἰατρικαὶ παρατηρήσεις, ὡς περὶ δηλητηριάσεως ὀξείας ἐξ οἰνοπνεύματος, ἀλλοτρίων σωμάτων ἐν τῷ ὀφθαλμῷ κλπ.

Τέλος δέ, τὸ καὶ σπουδαιότατον, ἐγένοντο κατὰ τὸ μικρὸν τοῦτο διάστημα 22 ἀνακοινώσεις, ὧν παραθέτω τοὺς συγγραφεῖς καὶ τοὺς τίτλους.

Συνεδρία Λ΄ 18 Νοεμβρίου 1898 ΑΝ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ: *Ὑπόμνημα περὶ τοῦ φαινομένου τῆς διαλάμψεως τοῦ σκληρωτικοῦ καὶ τῆς χρησιμότητος αὐτοῦ.*

Συνεδρία ΛΑ΄ 25 Νοεμβρίου Π. ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: *Περὶ ἰριδοκυκλίτιδος μυκητώδους καὶ αἱμορραγικῆς συνεπείᾳ καταγωγῆς ὑποχύματος.*

Συνεδρία ΛΒ΄ 2 Δεκεμβρίου ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ: *Ἀνατομοπαθολογικὰ τοῦ στομάχου. Περὶ πολυκυστεώδους νεφρίτιδος.*

Σ. ΒΡΑΧΑΜΗ: *Περὶ φακοθεραπείας παρὰ τοῖς ἀρχαίοις.*

Γ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ: *Ἰατρικὰ παρὰ Πλάτωνι.*

Συνεδρία ΛΔ΄ 16 Δεκεμβρίου ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ: *Περὶ ὑδατίδων τῶν πνευμόνων.*

LARRIEUX: *Περὶ ὑδατίδων τῶν πνευμόνων (ἀναγνωσθὲν ὑπὸ Γαβριηλίδου).*

Ι. ΜΠΙΣΤΗ: *Περὶ ἐκστροφῆς τραυματικῆς τῆς ἴριδος.*

Συνεδρία ΛΕ΄ 23 Δεκεμβρίου Π. ΚΕΛΑΪΔΙΤΟΥ: *Περὶ στενώσεως τοῦ κολεοῦ ἐπικτήτου καὶ ἐκτάκτου βαθμοῦ.*

Η. ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: *Δοκιμὴ πρὸς προσδιορισμὸν τοῦ συνήθους ὁρίου τῆς διαλάμψεως τοῦ σκληρωτικοῦ καὶ τοῦ ὀφθαλμοσκοπικοῦ πεδίου διὰ μαθηματικῶν ὑπολογισμῶν.*

Συνεδρία ΛΖ΄ 13 Ἰανουαρίου 1899 ὑπὸ ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ: *Περὶ τῆς αἰτιολογίας τῶν παρὰ γυναιξὶ ὑστερικῶν φαινομένων.*

Συνεδρία ΛΘ΄ 27 Ἰανουαρίου Γ. ΠΑΣΧΑΛΙΔΟΥ: *Περὶ τῆς ὑγιεινῆς τῶν σχολικῶν διακοπῶν.*

Συνεδρία ΜΑ΄ 10 Φεβρουαρίου ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ: *Περὶ λίθων τῆς ᾠοθήκης.*

ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ: *Περὶ λίθων τῆς σάλπιγγος.*

ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ: *Περὶ ἐμπυημάτων τῶν παραρρινίων κόλπων.*

ΑΝ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ: *Περὶ προφυλάξεως, διαγνώσεως καὶ θεραπείας τῆς γονορροϊκῆς ὀφθαλμίας τῶν νεογνῶν.*

Συνεδρία ΜΣ΄ 31 Μαρτίου Π. ΙΑΤΡΟΠΟΥΛΟΥ: *Περὶ ἑτεροφθάλμου αἱμορραγικοῦ γλαυκώματος καὶ ἐξωφθαλμίας μετ' ἐπιφορᾶς.*

Συνεδρία ΜΖ΄ 7 Ἀπριλίου Σ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΟΥ: *Περὶ τυφοελώδους πυρετοῦ.*

Συνεδρία ΜΘ΄ 28 Ἀπριλίου ΑΝ. ΧΡΗΣΤΙΔΟΥ: *Περὶ χολαιμίας μετ' ἐπιπλοκῶν ἐκ τοῦ ἥπατος, τῶν νεφρῶν καὶ τῶν πνευμόνων.*

ΑΝ. ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ: *Περὶ ἑλκομεμβρανώδους οὐλίτιδος καὶ κυνάγχης καὶ περὶ ἀρακτοειδοῦς βακτηριδίου τοῦ Vincent.*

Συνεδρία Ν΄ 15 Μαΐου ΡΑΓΚΑΒΗ ΤΣΟΠΑΝΟΓΛΟΥ: *Περίπτωσις τῆς νόσου τοῦ Charcot.*

Ἀρκεῖ νὰ ῥίψῃ τις ἐν βλέμμα ἐπὶ τῶν δεδομένων τούτων καὶ νὰ συγκρίνῃ αὐτὰ ἁπλῶς πρὸς τὰ τῆς προηγουμένης περιόδου, ὅπως πεισθῇ περὶ τῆς μεγάλης προόδου τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς κατὰ τὴν παροῦσαν περίοδον, καίτοι καὶ κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην αἱ ἐργασίαι ὑπῆρξαν πολλοῦ λόγου ἄξιαι. Ἐν πρώτοις αἱ συνεδρίαι ἐγένοντο πολυαριθμότεραι, διότι ἀντὶ 28 συνεδριῶν τοῦ διετοῦς διαστήματος τῆς πρώτης περιόδου ἐγένοντο 24 ἐντὸς ἑνὸς ἔτους. Δεύτερον ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν ηὔξησε μεγάλως καὶ ἐν βραχεῖ διαστήματι, εἰς δὲ τὰς συνεδρίας ἀθρόα πάντοτε προσήρχοντο τὰ μέλη· συχνάκις ἠριθμοῦντο πλέον τῶν 25 καὶ 30 μελῶν, σπανίως δὲ ὀλιγώτερα τῶν 15· ἐν ᾧ πρότερον σπανίως εἴδομεν 20 μέλη ἐπὶ τὸ αὐτό. Τρίτον αἱ συζητήσεις ἐγένοντο πολυαριθμότεραι καὶ ποικιλώτεραι. Τέλος δέ, ὅπερ τὸ σπουδαιότατον, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνακοινώσεων ἐδιπλασιάσθη, διότι ἀντὶ τῶν 15 τῆς διετοῦς περιόδου ἔχομεν 22 ἐντὸς ἑνὸς ἔτους.

Τὰ πάντα λοιπὸν λαλοῦσιν εὐγλώττως, ὅτι ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ οὐ μόνον εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἔδειξε σημεῖα χαρακτηριστικὰ τῆς ζωτικότητος αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ ἐξηκολούθησε ζωηρῶς τὴν ὁδὸν τῆς προόδου δίδουσα νέα δείγματα τῆς ἰσχύος αὐτῆς, τοῦτο δὲ βεβαίως εἶναι τὸ ἀσφαλέστερον ἐπιχείρημα ὅπως πιστεύσωμεν ὅτι ἔχει μέλλον εὐρύ.

Ἀλλά, μὴ τυχὸν καὶ ἐνθουσιασθῆτε τυπικῶς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ καλῇ ἀγγελίᾳ. Ἐν τοιαύταις περιπτώσεσιν ὁ ἁπλοῦς ἐνθουσιασμὸς ὁμοιάζει πρὸς ἁπλῆν ἐκδήλωσιν εὐαρεσκείας ἐπὶ καλῇ τινι ἐκδουλεύσει. Μὴ ἐνθουσιάζεσθε λοιπὸν μόνον καὶ μόνον ὅπως κατορθώσητε νὰ τηρήσητε ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν ὡς σοβαρόν τι ἐνθύμημα ἐκ τῆς ἐκθέσεως ταύτης, ὅτι ἀνάγκη τις σπουδαία ὑπολείπεται ἔτι πρὸς ἐκπλήρωσιν, ὅπως ἡ Βιολογικὴ ἐνθουσιάσῃ ὑμᾶς πραγματικῶς ἐν τῷ μέλλοντι, τοῦτο δὲ εἶναι ὅτι πρέπει νὰ ἐξασφαλισθῇ πρὸ παντὸς ἡ κανονικὴ καὶ τμηματικὴ ἔκδοσις τῶν πρακτικῶν αὐτῆς. Ἐν γένει δὲ δυνάμεθα πάντες νὰ συγχαρῶμεν τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ὅτι κατώρθωσε νὰ δώσῃ ἄσυλον καὶ εἰς τὴν θείαν τέχνην τοῦ *Ἀσκληπιοῦ* καὶ τοῦ *Ἱπποκράτους* τὴν ἐπιστήμην.

ΕΚΘΕΣΙΣ
ΦΥΣΙΚΟΜΑΘΗΜΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ὑπὸ Δ. Κ. ΚΑΛΒΟΚΟΡΕΣΗ,

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΛΤΚΓ΄ τακτικὴν γενικὴν συνεδρίαν τῆς 6 Μαΐου 1899.

Ἐρίτιμοι Κύριοι,

Ὑποβάλλοντες τὴν ἐτησίαν ἔκθεσιν περὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Γ΄ περιόδου τῆς *Φυσικομαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς*, συμμορφούμενοι τῷ 71ῳ ἄρθρῳ τοῦ ἐν ἰσχύι Κανονισμοῦ καὶ τῇ ὑμετέρᾳ προειδοποιήσει ὑπ' ἀριθμὸν πρωτοκόλλου 265 καὶ ἡμερομηνίαν 27 Ἀπριλίου 1899, προλέγομεν, ἐν ἀρχῇ ἤδη, ὅτι ἐλάχιστα ἐπετελέσαμεν κατὰ τὸ χρονικὸν τοῦτο διάστημα ἢ μᾶλλον οὐδὲν ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν.

Εὐλόγως ἀπορία συνέχεταί τις, ἀναλογιζόμενος ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν σπουδαιότητα τῶν φυσικομαθηματικῶν ἐπιστημῶν, τῆς κρηπίδος ταύτης οὐ μόνον τῆς βιομηχανικῆς καὶ ἐμπορικῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς ἐν γένει πνευματικῆς, ἠθικῆς καὶ κοινωνιολογικῆς προαγωγῆς τῆς ἀνθρωπότητος, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν πλουσίαν συγκομιδήν, ἣν ἀνὰ μέσον τῶν ἐκτενῶν ὁριζόντων καὶ πλείστων εἰσέτι ἀνεξερευνήτων πεδίων τῶν ἐπιστημῶν τούτων δύναταί τις νὰ συναγάγῃ. Ἀλλ' ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀχανοῦς τούτου ἐπιστημονικοῦ πελάγους πλέοντες, ἄνευ πυξίδος, ἄνευ τῶν ἐπιτηδείων, εἰς οὐδένα εἰκότως σκοπόν, εἰς οὐδὲν τέρμα δυνατὸν νὰ τείνωμεν, εἰ μὴ πρότερον καὶ ναῦν πήξωμεν καὶ τὰ ἐπιτήδεια παρασκευάσωμεν· ὅθεν ἡ ἐργασία ἡμῶν ὅλως παρασκευαστικὴ τυγχάνει.

Κατὰ τὴν λήγουσαν ταύτην περίοδον ἐξελέγησαν τῇ 11 Δεκεμβρίου 1898 πρόεδρος μὲν ὁ μηχανικὸς κ. *Δ. Καλβοκορέσης*, γραμματεὺς δὲ ὁ μηχανικὸς κ. *Γεώργιος Χατζημιχάλης*. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν, ὡς καὶ κατὰ τὴν λήξασαν περίοδον, καὶ αὖθις στάσιμος παρέμεινεν, ἀνερχόμενος εἰς τέσσαρα καὶ δέκα. Ἀποχώρησιν ἀναγράφομεν τὴν τοῦ κ. *Νικολάου Στρογγύλη*, ἐγγραφὴν δὲ νέου μέλους τὴν τοῦ κ. *Γεωργίου Χατζημιχάλη*. Τὰ μέλη ταῦτα ὡς πρὸς τὸν κλάδον αὐτῶν διαιροῦνται εἰς μηχανικοὺς ἐννέα: τοὺς κ.κ. *Ἀλέξανδρον Ἀντωνιάδην, Κωνσταντῖνον Καραθεοδωρῆ, Δημήτριον Καλβοκορέσην, Γεώργιον Λινάρδον, Φραγκούλην Μαυρογορδᾶτον, Κωνσταντῖνον Παπακωνσταντίνου, E. Schneider, Ἀλέξανδρον Σταλίδην* καὶ *Γεώργιον Χατζημιχάλην*· εἰς χημικοὺς τρεῖς: τοὺς κ.κ. *Θεαγένη Ἀκεστορίδην, Σταῦρον Βραχάμην* καὶ *Κυριακὸν Συγγρόν*· εἰς φυσικομαθηματικοὺς δύο: τοὺς κ.κ. *Ἀλέξανδρον Εὐσταθιανὸν* καὶ *Ἀθανάσιον Ἰωάννου*.

Συνεκροτήθησαν ἐν ὅλῳ τέσσαρες συνεδριάσεις. Δυστυχῶς ἡ ἐκ μέρους τῶν μελῶν ἐκδηλωθεῖσα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ἐπιδιωκομένου σκοποῦ προθυμία ὑστέρησε κατὰ πολὺ τῆς κατὰ τὰς δύο προηγουμένας περιόδους τοιαύτης καὶ εὔκαιρον ἡγούμεθα ἵνα ἐκφράσωμεν τὴν ἐπὶ τοῦτο ἡμετέραν λύπην, ἄλλως θὰ ἀνεγράφομεν πλειοτέρας συνεδριάσεις καὶ θὰ ἐπαρουσιάζομεν πλουσιωτέραν ἐργασίαν.

Κατὰ τὰς ὀλιγαρίθμους ταύτας συνεδριάσεις ἡ Ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη:

α΄) Εἰς τὴν σύνταξιν ἐσωτερικῶν διατάξεων διεπουσῶν τὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, ἅτις ἐργασία δὲν ἦχθη εἰσέτι εἰς πέρας.

β΄) Πρὸς ἐπευκόλυνσιν τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς εἰς τὰς ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου ἐρεύνας αὐτῶν, ἀπεφασίσθη νὰ σχηματισθῇ εἰδικὸς ἐπὶ τὸ ἀναλυτικώτερον κατάλογος, ἀποκλειστικῶς τῶν ἐπιστημονικῶν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου βιβλίων, καθὼς καὶ πασῶν τῶν ἐν τοῖς διάφοροις εἰσερχομένοις περιοδικοῖς ἐγκατεσπαρμένων ἐπιστημονικῶν διατριβῶν, ἐχουσῶν σχέσιν πρὸς τὰς φυσικομαθητικὰς ἐπιστήμας. Ἡ ἐργασία αὕτη θὰ ἀπαιτήσῃ ἀρκετὸν χρονικὸν διάστημα, ἐλπίζεται δὲ νὰ ἀχθῇ εἰς πέρας ἐντὸς ἔτους.

γ΄) Ἐνέκρινεν ὅπως ἐξαιτήσηται διὰ τοῦ προεδρείου παρὰ τοῦ ἐνταῦθα Αὐτοκρατορικοῦ Ἀστεροσκοπείου τὴν τακτικὴν ἀνακοίνωσιν τῇ Φυσικομαθηματικῇ Ἐπιτροπῇ τοῦ ἡμερησίου μετεωρολογικοῦ δελτίου, καθὼς καὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀστεροσκοπείου. Ἐπίσης καὶ τὴν

ἀποστολήν, εἰ δυνατόν, τῶν μετεωρολογικῶν δελτίων τῶν προηγουμένων ἐτῶν.

δ') Ἡ νῦν ἀτελῶς γιγνομένη διδασκαλία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἐκπαιδευτηρίοις τῆς κατωτέρας καὶ μεσαίας ἐκπαιδεύσεως ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν τῆς ἡμετέρας Ἐπιτροπῆς.—Αἰτία τοῦ κακοῦ εἶναι ἡ ἔλλειψις φυσικῶν συλλογῶν καὶ ὀργάνων, περὶ τῆς θεραπείας τῆς ὁποίας θέλει προνοήσῃ καὶ προτείνῃ προσεχῶς τὰ κατάλληλα μέτρα τοῖς ἁρμοδίοις. Θεωροῦσα ὅμως ἡ Ἐπιτροπὴ ἡμῶν ὡς κυριωτάτην αἰτίαν τὴν μὴ τελειότητα τοῦ ἐν ἰσχύϊ γενικοῦ προγράμματος, ἀπεφάσισε κατόπιν συζητήσεως νὰ συνεννοηθῇ μετὰ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς τοῦ Συλλόγου, ὅπως κατὰ τὴν τυχὸν ἐκπόνησιν γενικοῦ τινος προγράμματος συνεργασθῇ καὶ ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ πρὸς βελτίωσιν τῆς διδασκαλίας τῶν φυσικῶν.

ε') Ἐνησχολήθη εἰς τὰ τῆς ὀργανοθήκης τοῦ Συλλόγου, ἀναθέσασα τῷ ἐκ τῶν μελῶν αὐτῆς κ. *Σ. Βραχάμῃ*, ἐπιμελητῇ τῶν φυσιογραφικῶν συλλογῶν καὶ τῆς ὀργανοθήκης, νὰ ὑποβάλῃ ὑπόμνημα, περιλαμβάνον κατάλογον ἁπάντων τῶν ὀργάνων καὶ ἀντικειμένων καὶ ὑποδεικνύον τὰ ἐφθαρμένα καὶ ἄχρηστα, τὸν τρόπον τῆς ἀντικαταστάσεως αὐτῶν, μέσα πρὸς πλουτισμὸν τῆς ὀργανοθήκης, μέσα πρὸς ἵδρυσιν χημείου καὶ τὰς συνθήκας, ὑφ' ἃς τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τοῦ Συλλόγου θὰ ποιῶνται χρῆσιν τῆς ὀργανοθήκης καὶ τοῦ χημείου πρὸς ἐπιστημονικὰς σκοπίμους μελέτας καὶ ἐρεύνας. Ἡ Ἐπιτροπή, κρίνουσα ὅτι ἄνευ συστηματικῆς ὀργανοθήκης καὶ τακτικοῦ χημείου ὁ σκοπὸς αὐτῆς δὲν ἐπιτυγχάνεται, θέλει ὑποβάλῃ προσεχῶς εἰς τὸν Σύλλογον τὸ συμπέρασμα τῆς μελέτης ταύτης καὶ ζητήσῃ τὴν ὑποστήριξιν αὐτοῦ.

Περαίνοντες τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν εὐχόμεθα καὶ τῶν ὀλίγων τούτων τὴν πραγματοποίησιν, ἵνα, προλεαινομένης βαθμηδὸν τῆς ὁδοῦ, οἱ διάδοχοι ἡμῶν δυνηθῶσι νὰ ἐπιτελέσωσι πλειότερα καὶ σπουδαιότερα, οἷς εὐχόμεθα ἐκ καρδίας ἐγκαρτέρησιν καὶ προθυμίαν ἀσυγκρίτως ἀνωτέραν τῆς ἡμετέρας.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ὑπὸ Αλ. Παντερμαλη,

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΤΚΓ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 6 Μαΐου 1899.

Φίλοι ἑταῖροι,

Συμφώνως τῷ 28ῳ ἄρθρῳ τοῦ ἡμετέρου Κανονισμοῦ, μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως ἀναγινώσκω ἐνώπιον ὑμῶν τὴν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ περὶ τῶν μέσων τῆς αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως αὐτῶν σχετικὴν ἔκθεσιν.

Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, ὡς εἶναι γνωστὸν ὑμῖν, ἀποτελεῖται πρῶτον ἐκ διαφόρων προσφορῶν βιβλίων δωρουμένων τῷ Συλλόγῳ παρὰ τῶν συγγραφέων αὐτῶν ἢ ἄλλων φιλομούσων δωρητῶν, εὐμενῶς τῷ Συλλόγῳ διακειμένων καὶ ὁλοκλήρους πολυτίμους βιβλιοθήκας πολλάκις προσφερόντων αὐτῷ, καὶ δεύτερον ἐκ τῶν βιβλίων, ἅτινα αὐτὸς ὁ Σύλλογος δι' ἰδίων αὐτοῦ χρημάτων ἀποκτᾷ. Καὶ κατὰ μὲν τὸ ὅσον οὔπω λῆγον συλλογικὸν ἔτος ὁ Σύλλογος, ἕνεκεν οἰκονομικῶν λόγων, οἵτινές εἰσιν ὑμῖν γνωστοί, οὐδὲν βιβλίον ἐξ ἰδίων προσεπορίσθη, ἐπομένως εἰς τὸν πλουτισμὸν τῆς Βιβλιοθήκης αὐτοῦ συνετέλεσαν μόνον αἱ διάφοροι εὐγενεῖς προσφοραί.

Ἂν ἐκ τῆς ἐξετάσεως τοῦ σχετικοῦ βιβλίου τῆς ἐγγραφῆς τῶν δωρουμένων κατ' ἔτος βιβλίων ἤθελέ τις λάβει ὑπ' ὄψιν τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν, μετὰ λύπης παρατηρεῖ ὅτι ἀπό τινων ἐτῶν ἐπαισθητῶς κατ' ἔτος ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν μειοῦται. Οὕτω κατὰ μὲν τὸ συλλογικὸν ἔτος 1896—1897 ὁ ἀριθμὸς τῶν δωρηθέντων τῷ ἡμετέρῳ Συλλόγῳ βιβλίων ἀνήρχετο εἰς 606 τόμους καὶ 104 τεύχη, ἐν ᾧ κατὰ τὸ 1897—1898 μόνον εἰς 130 τόμους, καὶ κατὰ τὸ ἤδη λῆγον ἔτος μόνον εἰς 50 τόμους καὶ 40 τεύχη, ἐξ ὧν τὰ 34 τεύχη εἰσὶ τῆς ὑπὸ τοῦ γενναίου δωρητοῦ κυρίου *Γρηγορίου Μαρασλῆ* ἐν Ἀθήναις ἐκδιδομένης *Μαρασλείου Βιβλιοθήκης*.—Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὅτι τὰ περισσότερα τῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο δωρηθέντων βιβλίων ἀπεστάλησαν ἔξωθεν, πολλὰ μὲν ἐκ Γερμανίας, τρία ἐξ Ἀμερικῆς, ὧν ἓν παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν καὶ ἓν τεῦχος παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Dictionnaire des antiquités grecques et romaines». Αἱ ἀποστολαὶ αὗται ἐξ Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς φρονῶ ὅτι πρέπει ἰδιαιτέρως νὰ μᾶς συγκινῶσι, καθότι εἰσὶ τρανὸν τεκμήριον περὶ τῆς παγκοσμίου τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, ὧν ἀπολαύει ὁ ἡμέτερος Σύλλογος. Οὐχ ἧττον ἡ ἐπαισθητὴ αὕτη ἐλάττωσις τῶν πρὸς τὸν Σύλλογον προσφορῶν βιβλίων, ἡ παρατηρηθεῖσα ἰδίως αὔξουσα κατὰ τὸ παρελθὸν καὶ παρὸν ἔτος εἶναι ἆρά γε ἁπλῆ σύμπτωσις; ἢ μήπως τὴν αἰτίαν αὐτῆς δέον νὰ ἀναζητήσωμεν εἰς ἄλλους ἀνωτέρους λόγους; Ἐκ τοῦ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ τῆς ἀγάπης, ἣν ἔχω πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον, ἡ σκέψις αὕτη πολὺ μὲ ἀπασχολεῖ, τοσούτῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον πρὸς ταύτην ἀκουσίως συνδυάζω τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος γενομένην σπουδαίαν κλοπὴν ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Συλλόγου ἐκ τῆς δωρεᾶς τῆς ἀξιοτίμου κυρίας *Ἀλεξάνδρας Μαυροκορδάτου*, κλαπέντων ὑπὲρ τοὺς 80 τόμους πολυτίμων βιβλίων. Καὶ ἐγένοντο μὲν τότε ἅμα τῇ ἀνακαλύψει τῆς κλοπῆς σύντονοι ἐνέργειαι πρὸς εὕρεσιν τοῦ δράστου, ἀλλὰ δυστυχῶς αὗται εἰς οὐδὲν κατέληξαν. Φρονῶ ὅτι ἡ ἱερόσυλος αὕτη πρᾶξις καὶ ἡ ἕνεκα τῆς μὴ ἀνακαλύψεως τοῦ δράστου ἀτιμωρησία αὐτῆς μεγάλως ζημιοῖ τὸν ἡμέτερον Σύλλογον. Διότι τίς οἶδεν, ἂν πολλοὶ δωρηταί, μὴ κρίνοντες τὰς δωρεὰς αὐτῶν ἀσφαλεῖς ἐν τῷ Συλλόγῳ, ἀποτρέπονται αὐτοῦ, προτιμῶντες ἄλλα καθιδρύματα; Πρέπει καὶ πάλιν νὰ ἐνεργήσωμεν, πρέπει πάντα λίθον νὰ κινήσωμεν ἵνα ἀνακαλύψωμεν τὰ κλαπέντα καὶ τὸν διαπράξαντα τὴν κλοπὴν ταύτην, ἥτις, ὑφ' ἃς περιστάσεις ἐγένετο, δὲν εἶναι πλέον κοινὴ κλοπή, ἀλλ' αὐτόχρημα ἱεροσυλία.

Εἶναι, νομίζω, περιττὸν νὰ σᾶς ἀναφέρω ὁποῖον πλοῦτον βιβλίων περιέχει ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου ὑπὸ ἔποψιν καὶ ὕλης καὶ ἀριθμοῦ, καθ' ὅσον πάντες, ὅσον καὶ ἐγώ, γνωρίζετε τοῦτο. Ἀλλὰ κρίνω καθῆκόν μου ἐν τῇ παρούσῃ ἐκθέσει νὰ σημειώσω τὰ ἑξῆς, ἐφ' ὧν παρακαλῶ ἰδιαιτέρως νὰ ἐπιστήσητε τὴν προσοχήν σας. Πρέπει συντόνως καὶ ἀντὶ πάσης θυσίας νὰ φροντίσῃ ὁ Σύλλογος εἰς τὴν μεταφορὰν τῆς Βιβλιοθήκης αὐτοῦ, καθ' ὅτι ἐν τῷ δωματίῳ τοῦ ἄνω πατώματος, ἔνθα νῦν εὑρίσκεται, ὡς ἐκ τοῦ πολλοῦ βάρους τῶν βιβλίων, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ δωμάτιον δὲν ὑποβαστάζεται ὑπὸ στύλων, δυνατὸν νὰ ἐπέλθῃ κατάρρευσις καὶ νὰ συμβῶσιν ἀνυπολόγιστοι ζημίαι καὶ δυστυχήματα. Ἐκτὸς τούτου πρέπει νὰ ληφθῇ φροντὶς πρὸς κατασκευὴν ἐπαρκῶν βιβλιοθηκῶν πρὸς τοποθέτησιν πολλῶν βιβλίων, ἅτινα ἐλλείψει θέσεως φθείρονται ὑπὸ τῆς κόνεως ἐπὶ τοῦ δαπέδου κατακείμενα. Πρὸς τούτοις ἀπαραιτήτως ἐπιβάλλεται ἡ ἀνάγκη τῆς συντάξεως πλήρους ἐπιστημονικοῦ καταλόγου ταξινομήσεως τῶν βιβλίων, ἐργασία, ὁμολογῶ, ἐπίπονος, ἀπαιτοῦσα κόπον καὶ χρόνον πολύν, ἀλλ' ἐπιβαλλομένη πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τακτοποίησιν τῆς πλουσιωτάτης καὶ πολυτίμου Βιβλιοθήκης ἡμῶν.

Καὶ ταῦτα μέν, φίλοι ἑταῖροι, ὡς πρὸς τὴν Βιβλιοθήκην τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Ὡς πρὸς δὲ τὸ Ἀναγνωστήριον, τοῦτο κατ' εὐφημισμὸν μόνον ὑπάρχει. Διότι, ἀφ' ὅτου ἐπαύσαμεν ὄντες συνδρομηταὶ εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας τῆς Εὐρώπης, διὰ λόγους οἰκονομίας, μόνη ἀναγνώσιμος ὕλη ἐναπέμειναν αἱ ἐπιτόπιοι ἐφημερίδες, ἃς πάνυ προφρόνως δωρεὰν ἀποστέλλουσι τῷ Συλλόγῳ ἡμῶν οἱ διευθυνταὶ αὐτῶν, καθὼς καὶ αἱ διάφοροι ἐτήσιοι λογοδοσίαι διαφόρων φιλανθρωπικῶν καὶ σχολικῶν καθιδρυμάτων. Σκοπεύω προσεχῶς ἐν εἴδει ὑπομνήματος νὰ ὑποβάλω εἰς τὴν κρίσιν τοῦ Συλλόγου τὰς σκέψεις μου περὶ τῶν ἐπενεκτέων μεταρρυθμίσεων πρὸς ἀπρόσκοπτον καὶ τελειοτέραν λειτουργίαν καὶ πρόοδον τῆς τε Βιβλιοθήκης καὶ τοῦ Ἀναγνωστηρίου καὶ τὴν ἐκπλήρωσιν οὕτω τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ, ὃν ἐπιδιώκει ὁ γεραρὸς Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος.

ΕΚΘΕΣΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΑΜΕΙΟΥ

ὑπὸ Δ. Π. Μηλιωτου, ταμία,

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ΑΤΚΓ' ἔκτακτον γενικὴν συνεδρίαν τῆς 6 Μαΐου 1899.

Ἐρίτιμοι ἑταῖροι,

Κατὰ καθῆκον, ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἐπιβαλλόμενόν μοι, λαμβάνω τὴν τιμὴν καὶ ἐφέτος νὰ ὑποβάλω ὑμῖν τὴν ἔκθεσιν τῆς διαχειρίσεως τοῦ Ταμείου τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου.

Ἐπιτραπήτω μοι, παρακαλῶ, ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὰς ἐκτάκτους συνδρομάς, αἵτινες ἀνῆλθον ἐφέτος εἰς τὸ ποσὸν μόνον Λ.Τ. 48.53, ἔχουσι δὲ ὡς ἑξῆς:

Ὁ μέγας εὐεργέτης τοῦ ἔθνους ἀείμνηστος *Ἀνδρέας Συγγρὸς* τὴν ἐτησίαν καὶ δυστυχῶς τελευταίαν αὐτοῦ προσφορὰν ἐκ Λ. Τ. 20.

Τὸ ἐν Ἀθήναις *Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον* ἐν

δυσὶ δόσεσιν ἀπέστειλεν ἡμῖν φράγκα 655.22, τὰ ὁποῖα παρήγαγον Λ. Τ. 28.53.

Εἰσεπράχθησαν δὲ ἐκ τακτικῶν συνδρομῶν Λ. Τ. 190, ἐξ ὧν: Λ. Τ. 10 ἔτους 36ου, Λ. Τ. 32 ἔτους 37ου καὶ Λ. Τ. 148 ἔτους 38ου, καίπερ τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου ἀνερχομένων ἤδη εἰς 267. Καθυστερούμεναι συνδρομαὶ ἐν ὅλῳ Λ. Τ. 183, ἐξ ὧν Λ. Τ. 64 τοῦ 37ου ἔτους καὶ Λ. Τ. 119 τοῦ 38ου, ἀνεξαρτήτως τῶν καθυστερουμένων συνδρομῶν τῶν ἐτῶν 35ου καὶ 36ου. Ἐκ δικαιώματος δὲ διπλωμάτων εἰσεπράχθησαν Λ. Τ. 41, πολλῶν μελῶν καθυστερούντων καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα τοῦ διπλώματος. Ἐὰν ὁ Σύλλογος δὲν λάβῃ σύντονα καὶ αὐστηρὰ μέτρα πρὸς εἴσπραξιν τῶν καθυστερουμένων συνδρομῶν, θὰ κλείωμεν τὸν ὑπολογισμόν μας μὲ ἐλλείμματα καὶ τίς οἶδε ποῦ θέλομεν φθάσει.

Τὸ ἐκ τῆς συναυλίας τοῦ Συλλόγου καθαρὸν προϊὸν ἀνῆλθεν εἰς Λ. Τ. 66.52. Ἠναγκάσθη ὁ ἡμέτερος Σύλλογος νὰ μετρήσῃ προκαταβολικῶς τῷ κ. *Δ. Μαλιάδῃ*, δικηγόρῳ, Λ. Τ. 25 δι' ἔξοδα δίκης *Εὐανθιείου Κληροδοτήματος* μετὰ τοῦ συζύγου τῆς μακαρίτιδος *Εὐανθίας Μουράτη*.

Καταλήγων, κύριοι, φέρω εἰς γνῶσιν ὑμῶν ὅτι ἡ διαχείρισις τοῦ ἐνεστῶτος συλλογικοῦ ἔτους παρουσιάζει ἔλλειμμα πραγματικὸν ἐκ Λ. Τ. 29.89, διότι ἀνῆλθον μὲν αἱ ὁλικαὶ εἰσπράξεις εἰς Λ. Τ. 565.83, αἱ δαπάναι δὲ εἰς Λ. Τ. 400.94. Ἀλλ' ἐν τῷ ποσῷ τῶν εἰσπράξεων συμπεριλαμβάνεται τὸ ἐκ Λ. Τ. 194.78 δάνειον, ὅπερ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος συνῆψεν ἐκ τῶν τόκων τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* πρὸς ἔκδοσιν τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ Συλλόγου καὶ πρὸς ἀπότισιν χρεῶν παλαιῶν καὶ τὸ ὁποῖον ποσὸν χρεωστεῖ ὁ Σύλλογος νὰ ἐπιστρέψῃ ἀτόκως ἅμα ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις του βελτιωθῇ, ὅπερ καὶ εὔχομαι ὁλοψύχως.

Ἔτος ΛΗ' Δαπάναι καὶ Πρόσοδοι 1898—1899

Εἰς φωτισμὸν καὶ θέρμανσιν.....	Λ.Τ.	16.57	Ἀπὸ Ταμείου μετρητῶν (ὑπόλοιπον παρελθούσης χρήσεως)	Λ.Τ.	8.91
» μισθοδοσίας	»	208.40	» ἐκτάκτους συνδρομάς	»	48.53
» διάφορα ἔξοδα.....	»	39.86	» τακτικὰς συνδρομάς	»	190.—
» ἔξοδα Γραφείου	»	16.01	» Διπλώματα	»	41.—
» πυρασφάλιστρα	»	8.25	» ἐνοίκιον αἰθούσης Συλλόγου..	»	25.—
» Συντακτικὴν Ἐπιτροπήν	»	83.15	» Ζωγράφειον Βιβλιοθήκην....	»	194.78
» Βιολογικὴν Ἐπιτροπήν.....	»	3.70	» συναυλίαν Συλλόγου	»	66.52
» δίκην Εὐανθιείου Κληροδοτήματος.....	»	25.—			
» Ταμεῖον μετρητῶν (ὑπόλοιπον εἰς νέον)	»	173.80			
	Λ.Τ.	574.74		Λ.Τ.	574.74

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 30 Ἀπριλίου 1899.

Ὁ Ταμίας
Δ. Π. Μηλιώτης

ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ

ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΛΗ' ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΝ ΕΤΟΣ 1898-1899

ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ ΕΝ ΤΩι ΣΥΛΛΟΓΩι

ἀναγνωσθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον ἑορτὴν ἐν τῇ ΑΤΚΕ' συνεδριάσει, τῇ 30 Μαΐου 1899,

ὑπὸ τοῦ προέδρου

ΧΡΗΣΤΟΥ ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

Μοιραία σύμπτωσις, Παναγιώτατε Δέσποτα, Σεβασμιώτατοι γέροντες, ἐρίτιμε κύριε Ἐπιτετραμμένε τῆς Ἑλλάδος καὶ λοιπὸν σεβαστὸν καὶ φιλόμουσον ἀκροατήριον, μοιραία καὶ λυγρὰ συντυχία συνέβη ἐν ἐμοί, πρὸ δεκαετίας τε καὶ νῦν ἀνερχομένῳ ἐν τοιᾷδε ἐπισήμῳ τοῦ Συλλόγου ἡμέρᾳ τὸ βῆμα τόδε, τότε μὲν ὡς τῆς πανηγύρεως ῥήτορι, νῦν δ' ὡς προέδρῳ, τὸν ἐνιαύσιον μέλλοντι τοῦ γεραροῦ τούτου σωματείου ἐξιστορήσειν βίον· καὶ τότε μοιραίως καὶ νῦν πεπρωμένως περιβομβεῖ τι ἐν ἐμοί, ὥσπερ τοῖς κορυβαντιῶσιν οἱ αὐλοί, τὸν δὲ βόμβον τοῦτον ἀδυνατῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἀποσοβῆσαι, βόμβον ἐμμελὲς μὲν ἀληθῶς, ἀλλὰ καὶ μέλεόν τι ᾄδοντα, ἀμφιρρεπῆ φαιδρότητος καὶ θρήνου ᾠδήν, τὴν τοῦ λυρικοῦ γαλάτου Λαμαρτίνου, ἀμφικλινῶν συναισθημάτων ἄσματος ἀρχομένου καὶ λήγοντος·

νὰ θρηνήσω ἢ νὰ ψάλω;
ὦ! ἂς ψάλω, ἀφ' οὗ εἶναι εἰς τὰς χεῖράς μου ἡ λύρα!

Χρυσέα φόρμιξ πανηγυρικὴ δέδοται κἀμοὶ σήμερον εἰς χεῖρας ὅλως ἀτέχνους ὅπως τοὺς εἰρηνικοὺς καὶ θεαρέστους τοῦ Συλλόγου ἀγῶνας γηθόμενος ἄσω, καλλίνικον δὲ ᾠδὴν ὑπὲρ αὐτοῦ κελαδήσω· ῥυθμίζω τὰς χορδὰς αὐτῆς, ὅπως τὸν Δώριον νόμον, τὸν φαιδρόν, ἐνθουσιώδη καὶ πανηγυρικὸν ἐν χαρᾷ κρηγύῳ ἁπάντων ἡμῶν καὶ θυμηδίᾳ ἀμεταπτώτῳ ἀκούσωμεν αὐτὴν ἐλελιζομένην, ἀλλ' οἴμοι! τινὲς πῶν χορδῶν ταύτης οὐ θέλουσι τῇ τρεμούσῃ χειρί μου πείθεσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Φρύγιον, τὴν στονόεσσαν καὶ δακρυόεσσαν ἁρμονίαν χαλαρούμεναι ἀποκλίνουσιν.

Τί οὖν ποιήσω ἐν οὕτως ἀνωμάλως ἀφ' ἑαυτῆς ῥυθμιζομένῃ λύρᾳ·

νὰ θρηνήσω ἢ νὰ ψάλω;

Ἀλλὰ πάντως ἀνάγκη τοὺς μὲν παλμοὺς τῆς καρδίας ἡμῶν νὰ καταστείλωμεν, τὰς δὲ ῥοὰς τῶν ἡμετέρων δακρύων νὰ ἐπίσχωμεν, ὅτι οὐχὶ ἐπὶ γόοις οὐδ' ἐπὶ δακρύοις ὑμᾶς συνεκαλέσαμεν σήμερον, ἀλλ' ἵνα θάρρος σθεναρόν, γλυκείας δὲ καὶ δροσώδεις ἐλπίδας ἀπερχόμενοι ἀποκομίσησθε ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων ἡμῖν ἀφηγήσεως. Ἐργῶδες τὸ ἔργον ἡμῶν καὶ πολλῶν λόγων χρῄζον, ἱκανὴν δὲ δαπάνην χρόνου ἀπαιτοῦν· ἀλλ' ἡμεῖς γε τῇ ἀείποτε χαρακτηριζούσῃ ἡμᾶς συντομίᾳ χρώμενοι, πλείονα δώσομεν ὑμῖν χρόνον καὶ ἀρκοῦσαν εὐκαιρίαν, ἵνα τοῦ ἑτέρου τῆς ἡμέρας καλλικελάδου ἀγορητοῦ ἀκούσητε.

Ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ἐρίτιμον ἀκροατήριον, ἀκραιφνεῖ φιλομουσίᾳ καὶ εὐγενεῖ φιλοτιμίᾳ πάλαι ἱδρυθείς, ἀείποτε καὶ φιλότιμος διετέλεσε· φιλῶν δ', ὡς τοιοῦτος, οὐ μόνον τιμᾶσθαι, ἀλλὰ καὶ τιμᾶν διὰ προεδριῶν καὶ ἄλλων ἀξιωμάτων οὓς δεῖ οὐδέποτ' ἐπαύσατο, ὅσον οἷόν τε, ὑψηλότερον ἐν τῇ ἐκλογῇ τῶν αὐτοῦ προέδρων ἀποβλέπων· διὸ καὶ κατὰ τὰς τοῦ παρελθόντος συλλογικοῦ ἔτους ἀρχαιρεσίας ἐπὶ τοὺς γένει καὶ παιδείᾳ καὶ ἀξιώμασιν ἐξέχοντας τῶν ἡμετέρων ἑταίρων ἀπεῖδεν· ἀλλ' ἀτυχῶς ἐν τῇ τόσον φιλοτίμῳ, ὅσον καὶ δικαίᾳ καὶ λυσιτελεῖ, ἐκλογῇ αὐτοῦ τῶν *γεραιτέρων* ἀνδρῶν ἀποτυχών, ἐπὶ τοὺς *γεροντοτέρους* τὸ ἀποτεθαρρημένον καὶ ὑπὸ τῆς λυσιμελοῦς λύπης καμμύον ὄμμα αὐτοῦ νὰ στρέψῃ ἠναγκάσθη· ὥστε τὰ μέλη οὐχὶ πλέον ὀξυδερκείᾳ καὶ βουλήσει αἱρετῶς, ἀλλ' ἀμβλυωπίᾳ μᾶλλον τυχηρῶς, ὥσπερ οἱ τὴν τυφλοπαιγνίαν παίζοντες παῖδες, ἐν τῷ σκότει ψηλαφῶντες, τοῦ γεροντοτέρου αὐτῶν ἥψαντο· παριδόντες δὲ σκληρῶς τὸν πολὺν ἄλλον καὶ βαρύτατον προϋπάρχοντα ἐπ' αὐτοῦ φόρτον,

ἄκοντα καὶ ἀδινὰ στοναχίζοντα τοῦτον ἀπαγαγόντες καὶ οἱονεὶ τιμωρούμενοι, ὅτι πολιώτερον ἄλλων πρεσβυτέρων ἑαυτὸν βούλεται ἐπιδεικνύναι, ἐπὶ τὴν προεδρικὴν ἕδραν ἐκάθισαν, ταύτην ἴσως μόνην παραμυθίαν ἐν τῇ ἄλλῃ αὐτῶν ἐκ τῆς ἀποτυχίας λύπῃ οἱ ἑταῖροι ἀπαντλοῦντες, ὅτι, κατὰ τὴν τοῦ μεγάλου ποιητοῦ γνώμην, «*οἷς ὁ γέρων μετέοισιν, ἅμα πρόσσω καὶ ὀπίσσω λεύσσει, ὅπως ἄριστα μετὰ τοῖσι γένηται*» καὶ ἄριστα μὲν ἀληθῶς αἱ πολλαὶ καὶ ἀντίξοοι συντυχίαι οὐκ ἐπέτρεψαν ἡμῖν γενέσθαι, ἀλλ' ὅπως δήποτε ἥσυχα καὶ εἰρηνικὰ καὶ καλὴν ἀπολογίαν πρὸ τοῦ φοβεροῦ κριτηρίου τῆς κοινῆς γνώμης τὸ ἡμέτερον προεδρεῖον ἴσως ἔξει. Σύγγνωμον οὖν καὶ ἐπιεικὲς τὸ φιλόσπουδον ἀκροατήριον γενέσθω ἡμῖν, ἂν σμικρότερα τῆς τε αὐτοῦ δόξης καὶ τοῦ ἀγαθοῦ κλέους τοῦ Συλλόγου τὰ πεπραγμένα ἡμῖν ἀποδείξωμεν.

Καὶ πρῶτον μὲν ἔγγραφα κατὰ τὴν λήξασαν ἤδη ἐνιαύσιον τοῦ Συλλόγου πορείαν μετὰ τῶν ἐν σχέσεσιν ἡμῖν διατελούντων ἐν ὅλῳ μὲν 341 διημείφθησαν, τούτων δὲ τὰ μὲν 158 εἰσιν ἐξελθόντα, τὰ δὲ 183 εἰσελθόντα. Ἡ μὲν ἐξέλιξις τοῦ λόγου ἑνὸς ἑκάστου τούτων ἁπάντων τῶν ἐγγράφων μακροῦ ὁμολογουμένως χρῄζει χρόνου, ἀλλὰ πάντως τινὰ τούτων ὀφείλομεν ν' ἀναγράψωμεν, ὡς τὴν τριάδα τῶν ἐπιστολῶν τριῶν ἐξοχοτήτων, τὴν τῆς Α. Ε. τοῦ *Ἀλεξάνδρου πασᾶ Καραθεοδωρῆ*, τὴν τῆς Α. Ε. τοῦ *Σταυράκη βέη Ἀριστάρχου*, μεγάλου Λογοθέτου καὶ Γερουσιαστοῦ καὶ ἐκ τῶν πρώην τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου προέδρων καὶ τὴν τῆς Α. Ε. τοῦ πρωθυπουργοῦ τοῦ σερβικοῦ βασιλείου κ. *Βλαδὰν Γεώργεβιτς*, ἁπάντων μελῶν τοῦ Συλλόγου ἢ τακτικῶν ἢ ἐπιτίμων, μεγάλην ὁμολογουμένως τιμὴν αὐτῷ περιποιούντων, εὐχομένων δὲ τῷ Συλλόγῳ ὁμοφώνως ἁπάντων ἐπὶ τῇ ἐπετείῳ αὐτοῦ ἑορτῇ θάρρος καὶ ἐπίδοσιν ἐν τῷ θεαρέστῳ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης ἀγῶνι, ὃν οὗτος ἐρρωμένως ἀναδεξάμενος καὶ στερρῶς τούτου ἀντεχόμενος φιλοτίμως πάνυ καὶ σθεναρῶς ἀπὸ τριακονταετίας διατελεῖ ἀγωνιζόμενος· αἱ παραθαρρυντικαὶ ἐκφράσεις καὶ κολακευτικαὶ κρίσεις περὶ τοῦ ἔργου τοῦ Συλλόγου, ὡς καὶ αἱ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτοῦ ἀγαθαὶ καὶ κρήγυοι προρρήσεις τῶν ἐπισήμων τούτων ἑταίρων, τὸ μὲν ἄμεσος καὶ ἀρίδηλός ἐστι κατάδειξις τῆς σημασίας τοῦ γεραροῦ τούτου Σωματείου, τὸ δὲ ἔμμεσος ἐκτίμησις καὶ ἐπιμομφὴ κατ' ἐκείνων, οἵτινες καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ δυνάμενοι εἰς ἐπικούρησιν τοιούτου ἀγωνιστοῦ τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ φωτισμοῦ ἔρχεσθαι, οὐ μόνον τὸ ἀναγκαιοῦν ἔλαιον εἰς τὴν φωτοβόλον καὶ σωτήριον *λυχνίαν* αὐτοῦ δὲν ἐνσταλάζουσιν, ἀλλὰ καὶ ἡ σφοδρὰ τοῦ μυκτηρισμοῦ αὐτῶν δυσαὴς ἐκπνοὴ τέλεον ἀπειλεῖ αὐτὴν ἀποσβέσαι· ἀλλ' ἔστωσαν οὗτοι βέβαιοι, ὅτι καὶ τὸ ὑπέρτατον τῆς Σοφίας Ὄν τοὺς τὸ θεῖον φῶς λατρεύοντας καὶ σῴζει καὶ ἐνδυναμοῖ, καὶ ἡ Ὑψηλὴ εὔνοια, ἧς ἀπολαύει, ὡς ἐκ τῆς θερμῆς ἐπιστολῆς τῆς *Α. Ε.* τοῦ *Ἀλεξάνδρου Καραθεοδωρῆ πασᾶ*, ἀρχιμεταφραστοῦ τῆς Α. Α. Μεγαλειότητος, λαμπρῶς καταφαίνεται καὶ ἐξ ἄλλων Ὑψηλῶν προθύμων παραχωρήσεων ἐκδηλοῦται, ταῦτα πάντα θάρρος καὶ πολλὴν θυμηδίαν εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ ἡμετέρου θεαρέστου ἔργου ἡμῖν ἐνσταλάζουσιν.

Ἀλλὰ καὶ ἑτέρας ἐπιστολῆς, τιμὴν οὐκ ὀλίγην τῷ Συλλόγῳ περιποιούσης, ὀφείλομεν μνείαν ποιήσασθαι, τῆς *Α. Ε.* τοῦ *πρεσβευτοῦ τῆς Ἰταλίας*, δι' ἧς παρακαλεῖται ὁ ἡμέτερος Σύλλογος, ὅπως συμμετάσχῃ εἴτε δι' ἀντιπροσώπου αὐτοῦ εἴτε δι' ἀποστολῆς ἀνακοινώσεων εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ τῇ 15 Ὀκτωβρίου ν. ἔ. τοῦ 1899 συγκροτηθησόμενον *Διεθνὲς Συνέδριον τῶν Ἀσιανολόγων*. Ἡ πρόσκλησις αὕτη ἀποτελεῖ μίαν ἔτι τῶν πολλῶν ἐνδείξεων τῆς ὑπολήψεως, ἧς παρὰ τῷ πεπολιτισμένῳ κόσμῳ ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀπολαύει.

Ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐπιστολῆς διαληπτέον τοῦ φιλομούσου κυρίου *Ι. Γκιώχα*, τραπεζίτου καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἑταίρων, ἀνεψιοῦ δὲ καὶ ἐκ τῶν κληρονόμων τοῦ ἀειμνήστου *Ἡροκλέους Βασιάδου*, ὅστις ὑπὸ τὴν ἰδιότητα αὐτοῦ ταύτην, λυσιτελεστέραν τινά, καθ' ἡμᾶς, ἐγγυτάτην δὲ τῷ πνεύματι καὶ τῷ γράμματι τῆς διαθήκης τοῦ μεγάλου θείου αὐτοῦ προτείνει μεταρρύθμισιν τοῦ ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου κληροδοτήματος τοῦ «*Καλλιαδείου Διαγωνίσματος*», καθ' ἣν ἀντὶ ὁ Σύλλογος νὰ ἴδῃ τὸν πρῶτον καρπὸν τοῦ διαγωνίσματος τούτου μετὰ 35 ἔτη, δυνατὸν ἀποβαίνει νὰ ἴδῃ τοῦτον εὐθὺς μετὰ τρία ἔτη καὶ κατὰ πᾶσαν ἐρεξῆς τριετίαν. Τὴν πρότασιν ταύτην τοῦ κ. *Γκιώχα* ὁ Σύλλογος παρέπεμψε ταῖς Ἐπιτροπαῖς αὐτοῦ Φιλολογικῇ καὶ Κοινωνιολογικῇ, ὅπως ἀποφανθῶσιν ἡ μὲν περὶ τοῦ ἀνυσίμου, ἡ δὲ περὶ τοῦ νομίμου τῆς προτεινομένης μεταρρυθμίσεως.

Περὶ τῆς ἰδιότητος δὲ τῶν ἄλλων ἐπιστολῶν, καίπερ ἑκάστης τὴν ἑαυτῆς σημασίαν

ἐχούσης, σιγήσομεν, ὅτι ἄλλως ὁ χρόνος ἡμᾶς ἐπιλείψει ταῦτα ἀφηγουμένους.

Ἐν δὲ τῇ ἐκλογῇ νέων μελῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ ἀμητὸς τοῦ Συλλόγου ἦν ἱκανῶς εὔφορος κατά τε τὸ ποσὸν καὶ τὸ ποιόν, ὅτι ἐξελέγησαν 52 μὲν μέλη τακτικά, ὧν τὰ μὲν 43 εἰσὶν ἄνδρες ἐπιστήμονες, τέσσαρες διευθυνταὶ ἐφημερίδων, 3 ἐκ τοῦ ἐμπολαίου Ἑρμοῦ καὶ δύο τοῦ λογίου· ἀντεπιστέλλοντα δὲ μέλη τέσσαρα, ὁ ἀντιπρόσωπος καὶ διευθυντὴς τοῦ βασιλικοῦ μουσείου τοῦ Βερολίνου κ. *Viegant*, ὁ κ. *Τιμολέων Τριανταφυλλίδης*, ἰατρὸς ἐν Βατούμ, ὁ κ. *Γ. Βλάμης*, ἰατρὸς ἐν Κρήνῃ καὶ ὁ αἰδεσιμώτατος *Βενεδικτῖνος* τῆς μονῆς *Saint-Martin de Ligugé* πατὴρ *Parisot*, διαφόρων σπουδαίων ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων συγγραφεύς.

Συνεδρίας δὲ τακτικάς τε καὶ ἐκτάκτους γενικὰς καὶ εἰδικὰς ὁ Σύλλογος ἐποιήσατο ἐν ὅλῳ 24· πλείους δὲ θὰ ἐποίει, εἰ μὴ τρὶς ἠναγκάζετο πενθῶν τὰς αὐτοῦ ἐργασίας νὰ διακόψῃ. Καὶ κατὰ μὲν τὰς γενικὰς ἡ τακτικὴ τοῦ Συλλόγου ἐργασία διεξεπεραιοῦτο ἀείποτε ἐν πνεύματι ὁμονοίας συζητουμένων ἁπάντων τῶν ζητημάτων καὶ τῆς ἀρίστης πάντοτε ἐπικρατούσης βουλῆς. Ἐν δὲ ταῖς εἰδικαῖς διάφοροι διαφέρουσαι φιλολογικαὶ καὶ ἐπιστημονικαὶ ἀνακοινώσεις ἐγένοντο, πρώτου καταρξαμένου τούτων τοῦ ἐλλογίμου καθηγητοῦ κυρίου *Δ. Μοστράτου*, προσαγαγόντος πλήρη ἐμβριθείας φιλολογικῆς ἀνακοίνωσιν «*Κρίσεις καὶ σχόλια εἰς Αἰσχύλου Ἀγαμέμνονα*».

Δεύτερος ἐν τῇ κονίστρᾳ τῇ φιλολογικῇ εἰσεπήδησεν Ἀσκληπιάδης ἀνήρ, ὁ κύριος *Κλεόβουλος Κοκκολᾶτος*, ποιησάμενος ἐν δυσὶ συνεδρίαις ἀνακοίνωσιν «*Περὶ τῆς ἰατρικῆς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ τραγῳδίᾳ*» ἀποδειξάμενος, ὅτι ἀνὴρ ἰητρὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων οὐ μόνον εἰς τὸ τομὰς τομεύειν, ἀλλὰ καὶ τῇ φιλολογικῇ γραφίδι οὐκ ἀδεξίως χρῆσθαι.

Εἶτα δ' ἀνεγνώσθησαν κατὰ τὰς λοιπὰς εἰδικὰς συνεδρίας ὑπὸ τοῦ κ. γενικοῦ γραμματέως αἱ ἑπόμεναι διατριβαί· ἡ τοῦ ἀτρύτως ὑπὲρ τοῦ βήματος τοῦ Συλλόγου ἀγωνιζομένου ἐλλογίμου γυμνασιάρχου τοῦ ἐν Τραπεζοῦντι Φροντιστηρίου κ. *Ματθαίου Παρανίκα* «*Περὶ Παφλαγονικοῦ διακόσμου*», ἡ τοῦ ὀτηρηροῦ ἐργάτου τοῦ *Ζωγραφείου Διαγωνίσματος* κ. *Κ. Γεωργίτση* «*Περὶ τοῦ διεθνοῦς δικαίου παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησιν*», ἡ τοῦ λατρευτοῦ τῆς πατρίου μουσικῆς κ. *Ν. Φαρδύ*, ἰατροῦ, «*Περὶ ἑλληνικῆς μουσικῆς*» καὶ ἡ τοῦ λαμπρὸν μαθηματικὸν μέλλον προοιωνιζομένου νεαροῦ ἐπιστήμονος κ. *Ἐπαμ. Θ. Κυριακίδου* «*Περὶ τῆς παρὰ τὴν Τραπεζοῦντα ἱερᾶς μονῆς τοῦ Τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Βαζελῶνος*».

Τὸ δ' ἐπιστέγασμα, λίαν τιμητικὸν τῷ βήματι τῶν φιλολογικῶν καὶ ἐπιστημονικῶν ἀνακοινώσεων καὶ μελετημάτων, ἐπέθηκεν ἀνὴρ ἐλλογιμώτατος καὶ πολυγλωσσότατος, ὁ ἐξοχ. *Ἰορδάνης Καρολίδης*, μέλος τοῦ Συμβουλίου τοῦ Κράτους, ἀναγνοὺς ἐν τῇ τελευταίᾳ τοῦ Συλλόγου εἰδικῇ συνεδρίᾳ ἴδιον τῆς αὐτοῦ ποιητικῆς ἰδιοφυΐας καὶ χάριτος ποίημα ἱστορικῆς ὑποθέσεως, τὴν «*Λουκρητίαν*», προτάξας, ἐν τῇ χαρακτηριζούσῃ τὸν φιλόλογον καὶ φιλόσοφον ἄνδρα βαθυκρισίᾳ, ἐμβριθῆ φιλολογικὴν εἰσαγωγὴν εἰς τὴν τοῦ ποιήματος ὑπόθεσιν.

Ἡρὸς ἅπαντας τοὺς ἐλλογίμους τούτους ἑταίρους τοῦ Συλλόγου τὸ προεδρεῖον καθῆκον ἑαυτοῦ ἡγεῖται χάριτας πολλὰς δημοσίᾳ ὧδε ἀνομολογῆσαι, ὅτι ἐν τῷ μέρει αὐτῶν ἕκαστος ἱκανὸν τῇ φωτοβόλῳ τοῦ Συλλόγου λυχνίᾳ ἐπέχυσαν ἔλαιον εἰς ἐπιστημονικῶν ἀκτίνων φωτοβολίαν, ἥτις λίαν τὸ τοῦ Συλλόγου γόητρον παρὰ πᾶσιν ἐπιρρώννυσιν, εὐτροφίαν δ' αὐτῷ οὐκ ὀλίγην παρασκευάζει.

Ἐρρωμένως δὲ τὸ προεδρεῖον ἐπελάβετο τῆς μερίμνης περὶ ἐπιρρώσεως καὶ τοῦ ἑτέρου τῶν βημάτων τοῦ Συλλόγου τοῦ τῶν δημοσίων μαθημάτων, ἐν ᾗ μερίμνῃ πολλοὺς καὶ προθύμους ηὐτύχησε νὰ εὕρῃ συναντιλήπτορας ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἀγορητὰς καὶ πολλὰ θὰ ἤκουε τὸ Δημόσιον τὰ τοῦ λόγου κελαδήματα 22 ἐγγραφέντων ῥητόρων, εἰ μὴ τὰ ῥορρηθέντα πένθη τοῦ Συλλόγου παρενέπιπτον. Πάντες δ' οὗτοι οἱ τῶν δημοσίων μαθημάτων λιγεῖς ἀγορηταὶ πρεσβεύοντες, ὡς ἔοικε, καὶ τιμῶντες τὴν ἐπαινετὴν καὶ θεάρεστον γνώμην τῶν ἀρχαίων «*εἶκειν τοῖς πρεσβυτέροις*» πρώτῳ ἐπιεικῶς πάνυ παρεχώρησαν ἐν προμάχοις φανῆναι τῷ πρεσβυτάτῳ αὐτῶν γενεῇ προέδρῳ τοῦ Συλλόγου· ἀλλ' οἱ ἀγαπητοί μοι οὗτοι συνάδελφοι πρὸς ἐπιτέλεσιν τῆς εὐσεβοῦς ἀνωτέρω ῥήτρας ὀργῶντες, ἔλαθον ἑαυτοὺς περιπεσόντες εἰς ἕτερον ἁμάρτημα, μὴ προσσχόντες τὸν νοῦν εἰς τὸ τοῦ Εὐαγγελίου, ὅτι *πρῶτον μὲν τὸν καλὸν οἶνον τίθησιν ἄνθρωπος καὶ ὅταν μεθυσθῶσι, τότε τὸν ἐλάσσω*· ἀλλ' ὅπως δήποτε ὁ τοῦ Συλλόγου πρόεδρος προκαταρχόμενος τῶν δημοσίων μαθημάτων, τῇ γεροντικῇ φύσει ἑπόμενος ἢ μᾶλλον ὑπὸ ταύτης

πρὸς τὸν μῦθον παρασυρόμενος, τὴν *περὶ γενήσεως Ὁμήρου* φαντασιώδη ἰδέαν αὐτοῦ ἐν τῷ πρώτῳ τῶν μαθημάτων ἐξείλιξεν, ἣν ἰδέαν ἐξαγάγοι ἄν τις ἐκ τῆς κοινῆς καὶ μόνης ἀσφαλοῦς παραδόσεως, ὅτι ὁ Ὅμηρος υἱὸς τοῦ ποταμίου δαίμονος *Μέλητος* καὶ τῆς νύμφης *Κριθηΐδος* ἐγένετο. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ τῶν μαθημάτων ἓν τῶν ἀριστοτεχνικῶν κοσμημάτων, οἱονεὶ ἀδαμάντινον ὅρμον ποιητικὸν τῆς *δημηρικῆς* χειρὸς καλλιτέχνημα ἐπεχείρησε ν' ἀναλύσῃ, τὸν περὶ γυναικείας τελειότητος ἐνιαῖον στίχον «*οὐ δέμας οὐδὲ φυήν, οὔτ' ἄρ φρένας οὔτε τι ἔργα*», ἐξ οὗ, ὡς ἐκ μαγικοῦ περιάπτου, ἐξήρτηται ἡ τοῦ ἀνδρὸς ὡς συζύγου εὐδαιμονία.

Μετῆλθε δὲ ὁ νεστορίζων ἀγορητὴς καὶ τὸ δεύτερον θέμα τῇ αὐτῇ μυθικῇ ἐπαγωγίᾳ, πειθόμενος τῷ πνεύματι τοῦ Κανονισμοῦ, ἐπιδιώκοντος σὺν τῇ διδασκαλίᾳ νέας τινὸς ὠφελίμου γνώσεως καὶ τέρψιν τινὰ τῷ προθύμως σπεύδοντι ἀκροατηρίῳ.

Πολιὸς δὲ πολιῷ συμπαθής, δεύτερος ἐπίκουρος αὐτῷ προσῆλθεν ὁ ἀείποτε πρόθυμος τῶν δημοσίων μαθημάτων ἀγορητὴς καὶ ὁμιλητικώτατος Ἀσκληπιάδης κ. *Γ. Ἀκεστορίδης* καὶ διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν στωμυλίας καὶ διηγηματικῆς ἀφελείας κατεκήλησε τὸ ἀκροατήριον, ἐκθεὶς ἐν δυσὶ διαλέξεσι τὰς αὐτοῦ ἐντυπώσεις ἐπὶ ταξειδίου ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Βιέννην καὶ Παρισίους.

Τρίτος προσῆλθεν, Ἀσκληπιάδης καὶ οὗτος ἀνήρ, ὁ νεαρὸς ἑταῖρος κ. *Κωνσταντῖνος Σάσης*, διαλεξάμενος «*Περὶ καλλιτεχνίας, ἰδίως δὲ τῆς ζωγραφικῆς*», βαθείας καλλιτεχνικὰς γνώσεις ἐπιδειξάμενος, πολλὰ τῶν ἀριστοτεχνημάτων τῆς τέχνης ταύτης τῷ Δημοσίῳ γνωρίσας, πολλοὺς δὲ καλλιτέχνας ξένους τε καὶ ἡμετέρους λίαν εὐγλώττως περιγράψας.

Τέταρτος εἰσεπήδησε προθύμως ὁ ἐν φιλολογικαῖς καὶ καλλιτεχνικαῖς πλάναις ἐναρμενίζων κ. *Κ. Σπανούδης* καὶ διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν εὐρραδείας τε καὶ σαφηνείας δύο ἐποιήσατο μαθήματα καλλιτεχνίας, «*Περὶ τῶν ἐν τῇ Μονῇ Δαφνίου ψηφοθετημάτων*, καὶ *Περιοδείαν ἀνὰ τὴν Ἰταλίαν*», τόσα πολλὰ καὶ καλὰ καὶ ἄγνωστα γνωρίσας τῷ συνωστιζομένῳ ἀκροατηρίῳ αὐτοῦ, ὧν τὰ πολλὰ καὶ διὰ προβολῶν πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐφρόντισε νὰ παραστήσῃ.

Πέμπτος τῶν ἀγορητῶν ἐγένετο ἀνὴρ φιλέλλην, ὁ ἐκ Νέας Ὑόρκης κ. *Wiliams Milwilsky*, καθηγητὴς τῆς ρουμάνας φιλολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ *Κολόμβᾳ* τῆς Νέας Ὑόρκης, ὅστις, αἰτησάμενος τὴν ἄδειαν παρὰ τοῦ Συλλόγου καὶ τυχὼν ταύτης, ἐπραγματεύθη γαλλιστὶ θέμα ὑπὸ τὸν τίτλον *L'Esprit scientifique et la philologie* λίαν εὐγλώττως καὶ σοφῶς γνωρίσας τῷ πολλῷ προσελθόντι ἀκροατηρίῳ πολλὰ τὰ προκύπτοντα ὠφέλιμα ἐκ τῆς συγκρίσεως τῶν διαφόρων γλωσσῶν, τῶν κατὰ τόπους διαλέκτων καὶ τῆς προφορᾶς αὐτῶν.

Ἕκτος ἀγορητὴς προσῆλθεν ὁ χημικὸς κ. *Θεαγένης Ἀκεστορίδης*, ποιησάμενος μάθημα «*Περὶ στοιχειωδῶν οὐρολογικῶν καὶ σημειολογικῶν γνώσεων*», ἀναγκαίων πρὸς διάγνωσιν, πρόγνωσιν καὶ πρόληψιν χρονίων νοσημάτων, διδάξας μετ' ἐπιστημονικῆς ἀκριβείας πολλὰ τῷ ἀκροατηρίῳ τὰ ὠφέλιμα, ἰδίᾳ δὲ τοῖς οἰκογενειάρχαις πρὸς πρόληψιν καὶ ἀποφυγὴν σπουδαίων νόσων.

Ἕβδομος τῶν ἀγορητῶν ἐγένετο ὁ τῆς θείας τοῦ *Ὀρφέως* τέχνης λάτρις κ. *Γ. Παχτῖκος*, ὁ τόσον ἀτρύτους ἀγῶνας ἀφιλοκερδῶς ὑφιστάμενος, ὅπως ἀναρλέξῃ παρ' ἡμῖν τὸν ζῆλον πρὸς τὴν μουσικήν, τὴν ἱμερόεσσαν καὶ ἐξημεροῦσαν τὸν ἄνθρωπον ταύτην τέχνην, καὶ ἐποιήσατο ἀντὶ τῆς ὁρισθείσης ὁμιλίας αὐτοῦ «*Περὶ Κασσιανῆς*» δύο ἕτερα μαθήματα, ἀνάλυσιν τῆς «*Σοφοκλείου τραγῳδίας Φιλοκτήτου*», διευθύνας καὶ τὸν ὑπ' αὐτοῦ διδαχθέντα τεσσαρακονταμελῆ σύμμικτον ἐξ ἀμτέρων τῶν φύλων χορόν, μέλψαντα ἁρμονικῶς τὰ ὑπὸ τοῦ ἀγορητοῦ μουσουργηθέντα καὶ κυρίως δύο τῆς αὐτῆς τραγῳδίας ἄσματα.

Ὄγδοος τῶν ἀγορητῶν ἕτερος τῶν Ἀσκληπιαδῶν ἐγένετο ὁ κ. *Ν. Βασιλειάδης*, «*Περὶ καλλιτεχνίας καὶ ἰδίᾳ τῆς γλυπτικῆς*» ποιησάμενος μάθημα ἓν, γλώσσῃ καλλιτεχνικῇ χρησάμενος καὶ τὸ καλλιτεχνικὸν συναίσθημα αὐτοῦ ζωηρὸν ἐνδειξάμενος.

Ἕνατος πάλιν Ἀσκληπιάδης προσῆλθεν ἀνήρ, ὁ νεαρὸς ἰατρὸς κ. *Χρ. Χρηστίδης*, καταδείξας ἐν ἑνὶ μαθήματι τὴν σπουδαιότητα καὶ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν ἀκτίνων τοῦ *Ῥέντγκεν* ἐν τῇ ἰατρικῇ καὶ χειρουργικῇ, προτάξας λίαν σπουδαίαν προεισαγωγὴν περὶ ἠλεκτρισμοῦ, ἠλεκτρικοῦ φωτός, φωτογραφίας κλπ., ἅπερ καταληπτὰ κατέστησε τῷ πολυπληθεῖ ἀκροατηρίῳ διὰ τῶν ἀναγκαίων πειραμάτων καὶ προβολῶν, ἅπερ λίαν ἐπιτυχῶς ἐξετέλεσαν οἱ κ. κ. *Isoard* καὶ *Σ. Βραχάμης*, καθηγηταὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν.

Δέκατος δὲ ἀγορητὴς παρέστη ὁ μέγας

χαρτοφύλαξ τῶν πατριαρχείων κ. *Μ. Γεδεών*, ὁ δεινὸς καὶ περίπυστος βυζαντινολόγος, ὅστις ἐν δυσὶ μαθήμασιν εἰς βυζαντινὰς ἐποχὰς γηθοσύνως ἀνήγαγεν ἡμᾶς, ἀναπτύξας τὰ «*Περὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν κατὰ τὸν Μεσαίωνα*» καὶ πολλὰ τὰ εἰς τὴν σημερινὴν παίδευσιν ἀφορῶντα καὶ τὰς ῥίζας αὐτῶν εἰς τὰς ἐποχὰς ἐκείνας ἔχοντα διὰ πολλῶν πειστικῶν καὶ χρονολογικῶν ἀποδείξεων τῷ κατακηλουμένῳ ἀκροατηρίῳ ἐγνώρισεν.

Τὴν ἐπισφράγισιν δὲ τῶν δημοσίων τούτων μαθημάτων ἠθέλησε νὰ ἐπιθέσῃ ὁ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων καὶ τῆς Θέμιδος μύστις κ. *Π. Δ. Νικολόπουλος*, καὶ οἱονεὶ ἐπιθυμῶν ἀντὶ πολλῶν χρημάτων ἀμεῖψαι τοὺς πολυτίμους καὶ ἀνυσίμους πόνους τῶν προθύμων τῶν δημοσίων μαθημάτων ἀγορητῶν, πολὺν κατέσπειρε τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον, οὐκ ἄσημον τοῦτον, ἀλλὰ νομίρως σεσημασμένον, καὶ ἐποιήσατο δημόσιον μάθημα «*Περὶ νομισμάτων*», νομίζων ἴσως, ὅτι τελευταῖος περὶ τούτων πρὸ τοῦ Δημοσίου ποιούμενος τὸν λόγον, εὐκαίρως ὑπομιμνήσκει αὐτὸ τὸ τοῦ *Δημοσθένους* ὅτι «*Δεῖ δὴ χρημάτων καὶ ἄνευ τούτων οὐδὲν ἐστι γενέσθαι τῶν δεόντων*». Εὐξώμεθα οὖν, ὅπως ἡ προσφυῶς εἰσαχθεῖσα ὑπὸ τοῦ κυρίου ἀντιπροέδρου αὕτη ὑπόμνησις περὶ τῶν ἠθικῶν ὑποχρεώσεων τοῦ φιλομούσου Δημοσίου πρὸς τὸν ψυχῇ τε καὶ σώματι ὑπὲρ τῆς ψυχῆς τε καὶ τοῦ σώματος τοῦ Δημοσίου ἀτρύτως πονοῦντος γεραροῦ πατρὸς τῶν Συλλόγων, εὐμενῆ εὕρῃ ἀπήχησιν παρὰ τοῖς βοηθεῖν αὐτῷ δυναμένοις.

Τοιούτους μὲν καὶ τοσούτους τοὺς τῶν δύο βημάτων τοῦ Συλλόγου καρποὺς ἀποδεικνύμεθα, εἰς τὸ περὶ ἐργασιῶν δὲ τῶν Ἐπιτροπῶν τοῦ Συλλόγου μέλλοντες νὰ εἰσέλθωμεν διττοὺς καὶ ἀντιθέτους ἐν τῇ καρδίᾳ αἰσθανόμεθα παλμούς, τὸν μὲν εὐφροσύνης, τὸν δ' ἀθυμίας, ἀλλὰ καὶ ταύτης ὑπὸ τῆς δικαιολογίας καὶ τῆς ἐλπίδος ἡδυσμένης.

Καὶ ἡ μὲν Φιλολογικὴ τοῦ Συλλόγου Ἐπιτροπή, ἡ κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὑπερεικοσάδα συνεδριῶν ἀριθμήσασα, κατὰ τὸ ἔτος τόδε μόνον τρεῖς τοιαύτας ἐποιήσατο καὶ ταύτας εἰς ἐκλογὴν τῶν προέδρων αὐτῆς καὶ τῶν γραμματέων, ἀλλεπαλλήλως τὰ ἀνατεθέντα αὐτοῖς ὑπὸ τῆς ψήφου τῶν συναδέλφων καθήκοντα παραιτησαμένων, ἀνεπάρκειαν δὴ χρόνου προβαλλομένων. Πόθεν αὕτη ἡ χειμερία νάρκη τῆς εὐτραφοῦς καὶ εἰς ἐργασίαν τοσοῦτον τέως ὀργώσης ταύτης Ἐπιτροπῆς; Μή τοι τὰ πρόσωπα αὐτῆς ἤλλαξαν; οὐχί. αἰτία ἆρα τοῦ φαινομένου τούτου κόπωσίς τίς ἐστιν ἐκ τῆς ὑπεράγαν τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐργασίας ἡ ἀκουσία, ἀνεπαίσθητος καὶ δὴ ἀνομολόγητος λυσιμελοῦς λύπης ἀπόρροια ἐπὶ τῇ θιξικαρδίᾳ ἀπωλείᾳ ὑπερθύμου τροφοδότου αὐτῆς, τοῦ τὸν θρεπτικώτατον ἄρτον τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* αὐτῇ παρατεθειμένου καὶ τὸν ἐπιρρωστικοῦ καὶ εἰς ἐργασίαν εὐφραίνοντος οἴνου κρατῆρα τοῦ *Ζωγραφείου Διαγωνίσματος* ταύτῃ στήσαντος; Ἀλλὰ πεποίθαμεν, ὅτι αἱ ἐπὶ θύραις ὑπὸ τὸ νέον προεδρεῖον τοῦ νέου ἔτους ἐργασίαι περιτράνως ἀποδείξουσιν, ὅτι οὐχὶ νάρκη οὐδὲ κόπωσίς τις ἡ ἀπροθυμία τὰ στερρὰ τῆς Φιλολογικῆς Ἐπιτροπῆς νεῦρα παρέλυσαν, ἀλλὰ φυσική τις λύπη ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ πάτρωνος, οὗ τὰς φιλομούσους ἐπιθυμίας ἡ Ἐπιτροπὴ φιλοστόργως ἐξυπηρετεῖ.

Ἐπὶ τῇ αὐτῇ ἀπραξίᾳ διετέλεσε καὶ ἡ ἐκ τῶν νομομαθῶν ἐπιστημόνων συγκροτουμένη *Κοινωνιολογικὴ Ἐπιτροπή*, ἥτις, συνελθοῦσα ἅπαξ εἰς ἐκλογὴν τῶν ἀρχῶν αὐτῆς, ἐπὶ τὸν τῆς κοινῆς τῶν συναδέλφων ἀπολαύοντα ἐκτιμήσεως καὶ συμπαθέστατον ἐν νομικοῖς κ. *Ἀθ. Πηνιατόρον* ἀπέβλεψεν, ὁμοθύμως πρόεδρον αὐτῆς ψηφισαμένη, γραμματέα δὲ τὸν κ. *Π. Ψαρᾶν*· ἀλλ' ὅσον εὐοίωνος εἰς ἐργασίας ἡ ἐπιτυχὴς ἐκλογὴ ἐγένετο, τοσαύτην ὁμολογουμένως ἀθυμίαν ἐνέβαλεν εἰς τὰ μέλη ἡ λόγῳ ἀνεπαρκείας χρόνου παραίτησις τοῦ κ. *Πηνιατόρου*, καταδικάσασα, ὡς ἔοικε, τὴν Ἐπιτροπὴν εἰς τὴν ἐν λόγῳ ἀπραξίαν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Συντακτικὴ τρίτη Ἐπιτροπή, συνισταμένη, κατὰ τὸν Κανονισμόν, ἐκ τῶν κυρίων γραμματέων τοῦ Συλλόγου καὶ τῶν ἄλλων Ἐπιτροπῶν, τὸ μὲν ὡς ἐκ τῆς μὴ συντάσεως ἁπασῶν τῶν Ἐπιτροπῶν, τὸ δὲ κυρίως ἐλλείψει ἐπειγούσης ἐργασίας φυσικῶς δὲν εἰργάσθη.

Ἐκ δὲ τῶν ἐργασθεισῶν Ἐπιτροπῶν ἡ Φυσικομαθηματική, συνισταμένη ἐκ τῶν διδακτόρων καὶ πτυχιούχων τοῦ κλάδου τούτου τῆς ἐπιστήμης, 14 ἐν ὅλῳ, ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ προθυμοτάτου νεαροῦ μηχανικοῦ κ. *Δ. Κ. Καλβοκορέση* τέσσαρας ἐποιήσατο συνεδρίας, καθ' ἃς πρακτικῶς σκεψαμένη καὶ σκοπίμως ἐργασαμένη, στερρὸν θεμέλιον ἔθετο τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, καθ' ὃ βαίνουσα πολλοὺς καὶ καλοὺς δύναται ν' ἀποδείξηται τοὺς καρποὺς τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς, ἂν καὶ τῆς δεούσης τύχῃ ὑλικῆς ὑποστηρίξεως τοῦ Συλλόγου.

Ἡ ἑτέρα, ἱκανὴν ζωὴν εἰς ἐργασίαν ἐπιδειξαμένη, Ἀρχαιολογικὴ Ἐπιτροπή, συνισταμένη ἐκ τῶν συμμετασχόντων τῶν συνεδριῶν αὐτῆς κυρίων *A. Mordtmann, Schneider, Δ. Μοστράτου, Β. Μυστακίδου*, διδακτόρων, *Ἀνδρ. Κοπάση, Ξ. Σιδερίδου, Χρ. Πανταζίδου, Γ. Παχτίκου, Γ. Πασχαλίδου* καὶ *Κ. Σπανούδη*, ἐξ ἐποιήσατο συνεδρίας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ δωδεκάτου αὐτῶν κυρίου *Μ. Γεδεών*, καθ' ἃς πολλαὶ ἐγένοντο ἀρχαιολογικαὶ ἀνακοινώσεις, ἃς ἐν τῷ ἐκδοθέντι ἤδη Ἀρχαιολογικῷ Παραρτήματι τοῦ ΚΣ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ τὰ ἀξιότιμα μέλη καὶ πᾶς φιλάρχαιος ἀναγνώσεται.

Τελευταίας, ὡς ἐπιδόρπιον εὔχυμον καὶ εὐῶδες ἐτάξαμεν, τὰς λαμπρὰς καὶ παντὸς ἐπαίνου ἐργασίας τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, βίον εὐοιώνιστον καὶ εὔφημον προοιωνιζομένης, ἥτις καὶ εὐπρόσωπον ἐν ἐπιστημονικαῖς ἐργασίαις τὸν Σύλλογον σήμερον παρίστησιν. Ἡ Βιολογικὴ Ἐπιτροπὴ ἐκ τῶν ὀτηρῶν θεραπόντων τῆς τοῦ Ἀσκληπιοῦ σωτηρίου ἐπιστήμης ἀποτελουμένη, πολλῶν δὲ θερμουργῶν εἰς ἐργασίαν μελῶν εὐμοιροῦσα, ἀξιομίμητον παράδειγμα προθυμίας πρὸς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἀφοσιώσεως πρὸς ἐργασίαν ἑαυτὴν παρέσχεν. Ἂν ὁ ἐπείγων χρόνος, φιλόσπουδον ἀκροατήριον, ἐπέτρεπεν ἡμῖν καὶ σύντομον μνείαν τῶν πολλῶν καὶ σπουδαίων ἐργασιῶν αὐτῆς ποιήσασθαι, ὅλον πανηγυρικὸν θὰ ἠδυνάμεθα ὑπὲρ αὐτῆς συντάξαι λόγον· ἀλλὰ τὸ πᾶν τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς εἰς ἓν συνελόντες, ὀφείλομεν ν' ἀποφανθῶμεν, ὅτι ἡ ἐκ τῆς ἀπραξίας τινῶν ἐκ τῶν Ἐπιτροπῶν ἀθυμία ὅλως αἴρεται καὶ εἰς λήθην ἐκτινάσσεται ἐκ τῆς πλάστιγγος ὑπὸ τοῦ βάρους τῆς ἀντισταθμησάσης Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς, ἥτις ηὐτύχησεν ὄντως νὰ ἔχῃ πρόεδρον μὲν αὐτῆς τὸν ῥέκτην καὶ κλεινὸν ἰητῆρα, κ. *Μ. Ψαλίδαν*, τὸν οὐ μόνον ἐπιτηδείως δυνάμενον τομὰς ὀξεῖ χαλκῷ τομεύειν, ἀλλὰ καὶ ἡπίᾳ γλώσσῃ νείκεα ἀνδρῶν καὶ ἔριδας περικόπτειν, ὥστε ἀγαθόν τι προκύπτειν ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτῶν θώκου, γραμματέα δὲ τὸν ψυχῇ τε καὶ σώματι ταῖς ἐργασίαις τῆς Ἐπιτροπῆς ἀφωσιωμένον, τὸν εὐδόκιμον ὀφθαλμολόγον κ. *Π. Ι. Ἰατρόπουλον*, εἰς οὗ τοὺς ἀτρύτους πόνους ὁ Σύλλογος καὶ τὸ παράρτημα τῆς Βιολογικῆς Ἐπιτροπῆς ὀφείλει καὶ πολλὰς αὐτῷ τὰς ἐπὶ τούτῳ χάριτας.

Τοσαύτην προθυμίαν καὶ τοιαύτην περὶ τὸ διευθύνειν ἱκανότητα ὁ τῆς Ἐπιτροπῆς ταύτης πρόεδρος ἄνευ ἐπιδείξεων ἐπιδεξάμενος, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ ἐφελκύσηται τὴν ἄγρυπνον τῶν μελῶν τοῦ Συλλόγου προσοχὴν καὶ τὴν ὅλην αὐτοῦ ἐπιστασίαν καὶ διοίκησιν ἐπ' αὐτὸν δικαίως καὶ εὐελπίστως ν' ἀναθέσῃ, πρόεδρον αὐτοῦ παμψηφεὶ ἀποδειξάμενος.

Εὔφημον ἐπίσης ὀφείλομεν ποιήσασθαι μνείαν καὶ περὶ τῆς συντόμου μέν, ἀλλὰ λίαν διαφερούσης τὸν Σύλλογον ἐκθέσεως τοῦ δευτέρου τῶν ἀντιπροέδρων κ. *Π. Δ. Νικολοπούλου*, ὅστις κάλλιστα συναισθανόμενος τὰ ὑπὸ τοῦ Κανονισμοῦ ἐπιβαλλόμενα αὐτῷ καθήκοντα τοῦ μεριμνᾶν περί τε τοῦ κτιρίου καὶ τῆς περιουσίας τοῦ Συλλόγου, λίαν φρονίμως καὶ σκοπίμως προυκάλεσεν ἑτέραν ἔκθεσιν τοῦ προέδρου τῆς Φυσικομαθηματικῆς Ἐπιτροπῆς κ. *Δ. Καλβοκορέσῃ*, μηχανικοῦ, καθ' ἣν τὸ κτίριον ἐπειγούσης χρήζει ἐπισκευῆς ἐν τῷ μέρει, ἔνθα ὑπὸ τὸ βάρος τῆς Βιβλιοθήκης τὸ δάπεδον ἀπειλεῖται· συνοδεύεται δ' ἡ ἔκθεσις αὕτη καὶ ὑπὸ λαμπροῦ διαγράμματος, ἣν πεποιήμεθα, ὅτι τὸ νέον προεδρεῖον σπουδαίως μελετήσει καὶ τὰ δέοντα ἐνεργήσει πρὸς πρόληψιν πάσης τυχὸν βλάβης.

Κατὰ τὴν ἔκθεσιν δὲ τοῦ κ. ἀντιπροέδρου, ἡ περιουσία τοῦ Συλλόγου κατ' οὐδὲν ἐπηυξήθη, οὐδεμιᾶς χρηματικῆς ἐπικουρίας αὐτῷ ἐπελθούσης.

Κατὰ δὲ τὴν λαμπρὰν καὶ ἐμβριθῆ ἔκθεσιν τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης κ. *Ἀλεξ. Παντερμαλῆ* ἐπλουτίσθη αὕτη κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διὰ προσφορᾶς 50 τόμων καὶ 40 τευχῶν. Ἐν τοῖς προσενεχθεῖσι διακρίνονται τὰ μέχρι σήμερον ἐκδοθέντα τῆς *Μαρασλείου Βιβλιοθήκης* ἔργα, τὰ πολλὰ ἐκ Γερμανίας, τὰ ἐξ Ἀμερικῆς, ὧν ἓν παρὰ τοῦ ὑπουργείου τῆς παιδείας τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τὰ παρὰ τοῦ ὑπουργείου παιδείας τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας, ἰδιαιτέρως συγκινοῦσιν, ὅτι τρανὰ αἱ ἀποστολαὶ αὗται τεκμήρια εἰσὶ τῆς παγκοσμίου τιμῆς καὶ ὑπολήψεως, ὧν ὁ ἡμέτερος Σύλλογος ἀπολαύει· ἐν τῇ αὐτῇ δὲ τοῦ ἐφόρου τῆς Βιβλιοθήκης ἐκθέσει πολλὰ τὰ καλὰ καὶ χρειώδη συμβουλεύονται, ἅπερ πάντως τὸ διάδοχον προεδρεῖον ὑπὸ σπουδαίαν θὰ λάβῃ σκέψιν.

Ὁ Σύλλογος, βαθέως τὴν φιλόμουσον καὶ εὐεργετικὴν αὐτοῦ συναισθανόμενος ἀποστολήν, ὀφείλων δ' ἑπομένως οὐ μόνον τὴν μόρφωσιν ἐπιδιώκειν, ἀλλὰ καὶ πᾶν τὸ ἐν ἡμῖν μεμορφωμένον εἰς παραθάρρυσιν, μίμησιν δὲ καὶ ἅμιλλαν ἐπιδεικνύναι, ἐνήργησεν ἅμα τῇ παγιώσει τοῦ προεδρείου αὐτοῦ συναυλίαν, ἧς κυριώτατος μὲν σκοπὸς ἦν, ὅπως λύχνον φωτεινὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, τέως ἀποκεκρυμμένον διατελοῦντα, εἰς τὴν ἁρμόζουσαν αὐτῷ ἀναστήσῃ θέσιν, δευτερεύων δὲ λόγος, ὅπως καὶ ὠφελείας τινὸς ὑλικῆς σὺν τῇ ἠθικῇ ἀπὸ τούτου ἀπολαύσῃ· ἐνήργησεν οὖν μουσικὴν συναυλίαν, κλασικήν, ὅσον ἐνῆν, πρωτοστατούσης τῆς μουσοτραφοῦς δεσποινίδος *Σοφίας Ἰωαννίδου*, ἧς τὸ μουσικὸν τάλαντον περιτράνως ἐν τῇ αἰθούσῃ τῇδε καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς κατεδείχθη, δεόντως δὲ καὶ δικαίως ἐξετιμήθη, συναραμένων τοῦ ἔργου πάνυ εὐγενῶς καὶ προθύμως τοῦ τε εὐδοκιμοῦντος ἐν τῇ πόλει ἡμῶν μήστορος τῆς ὁρικῆς τέχνης κ. *Radeglia*, πάνυ ἀφιλοκερδῶς τὴν ὀρχήστραν διδάξαντος καὶ διευθύναντος, τῆς εὐγενοῦς δεσποινίδος *Ἰουλίας Βλαδίκα*, τοῦ ἀγαστοῦ βαρβιτιστοῦ κ. *Βόνδρα βέη*, ὑψηλῇ θελήσει καὶ ἐπινεύσει ἐν τῷ ἔργῳ συμμετασχόντος, καὶ τοῦ νεαροῦ μουσολήπτου κ. *Α. Σημηριώτου*. Καὶ ἐδρέψατο μὲν ἡ καλλιτέχνις δεσποινὶς *Ἰωαννίδου* κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τὰ τῆς θαυμαστῆς ἐπιτυχίας καὶ ἐξόχου ἐκτιμήσεως εὔοσμα ἄνθη, ἐπιτρεψάτω ὅμως ἡ μετριοφροσύνη τῆς μουσουργοῦ κόρης, ὅπως καὶ ἡμεῖς σήμερον ἀποδῶμεν αὐτῇ χάριτος πολλῆς καὶ θερμῆς εὐγνωμοσύνης τοῦ Συλλόγου στέφανον ἀνθηρὸν ἐπερραντισμένον τῇ δρόσῳ τοῦ ἐπὶ τῇ ἀξιαγάστῳ τέχνῃ αὐτῆς ὀφειλομένου θαυμασμοῦ ἡμῶν, οὗ τῆς εὐωδίας μεταλαβέτωσαν, δεόμεθα, καὶ οἱ ταύτῃ τοσοῦτον προθύμως συνεπικουρήσαντες.

Ἐν τῇ αὐτῇ δὲ συναισθήσει τοῦ προστατευτικοῦ σκοποῦ αὐτοῦ ὁ Σύλλογος ἐδέξατο αἴτησιν καὶ ἑτέρου θεράποντος τῆς τοῦ *Ὀρφέως* τέχνης, τοῦ νεαροῦ ὁμογενοῦς βαρβιτιστοῦ κ. *Ἀντωνιάδου*, σφόδρα ὀργῶντος εἰς περαιτέρω σπουδὴν τῆς καλλιτέχνου αὐτοῦ τέχνης καὶ πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν μέσων τὴν προστασίαν τοῦ Συλλόγου αἰτησαμένου ἐπὶ συναυλίας ὑπὲρ αὐτοῦ ἐνεργηθησομένης. Τὴν συναυλίαν ταύτην οὗτος ὑπὸ τὴν αὐτοῦ προστασίαν ἀναδεξάμενος καὶ τὴν αἴθουσαν δωρεὰν πρὸς ἐπιτέλεσιν αὐτῆς προθύμως παραχὼν ἐνήργησε καὶ τὰ δέοντα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, τὸ δ' ἀποτέλεσμα ἤμειψεν ἱκανῶς τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς προσδοκίας τοῦ τε Συλλόγου καὶ τῆς ἐπὶ τούτῳ συστάσης Ἐπιτροπείας ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ ἐκ τῶν ἀντιπροέδρων τοῦ Συλλόγου κ. *Π. Νικολοπούλου*, οὓς καὶ παρακαλοῦμεν ὅπως δέξωνται ὁμολογίαν χάριτος πολλῆς τοῦ τε νεαροῦ εὐεργετηθέντος καὶ τοῦ προστατεύσαντος Συλλόγου.

Ἀλλὰ καὶ ἑτέρᾳ ὁμογενεῖ καλλιτέχνιδι, πολλὰ δὲ τἀγαθὰ προοιωνιζομένῃ ἐν τῇ γραφικῇ τέχνῃ, γνωστῇ δὲ ἤδη τῷ Δημοσίῳ ἐκ πολλῶν γραφικῶν ἔργων αὐτῆς, τῇ δεσποινίδι *Θαλείᾳ Φλωρᾷ*, τὴν προστατευτικὴν τοῦ Συλλόγου χεῖρα αἰτησαμένῃ προθύμως οὗτος ταύτῃ ἔτεινε, παρασχών, ἐπὶ ἱκανὸν χρονικὸν διάστημα τὴν αἴθουσαν τήνδε εἰς ἔκθεσιν τῶν πολλῶν καὶ καλλιτεχνικῶν αὐτῆς ἔργων, ἅπερ οἱ πλεῖστοι τῶν σήμερον φιλομούσων ἀκροατῶν καὶ θεαταὶ ἐκείνων γενόμενοι δικαίως ἐξετίμησαν. Ὁ Σύλλογος εὔκαιρον ἡγεῖται σήμερον, ὅπως, συγχαίρων τῇ δεσποινίδι *Φλωρᾷ* ἐπὶ τῷ καλλιτεχνικῷ αὐτῆς ταλάντῳ, εὔξηται αὐτῇ ὁλοψύχως, ὅπως εἰς ἐπίρρωσιν τῆς ὡραίας τέχνης αὐτῆς πάσης τύχῃ παρὰ τῶν δυναμένων προστασίας.

Οὐ μόνον ἐν τῇ καλλιτεχνίᾳ πρόθυμος ἐφάνη κατὰ τὸ ἐνὸν αὐτῷ ἀρωγὸς ὁ Σύλλογος, ἀλλὰ καὶ τῇ φιλανθρωπίᾳ κατὰ τὸ δυνατὸν συναντιλήπτωρ, παρασχὼν προθύμως τῷ αἰτησαμένῳ τὴν αἴθουσαν τήνδε φιλανθρώπῳ Ἀσκληπιάδῃ καὶ πολυτίμῳ οὐ μόνον τῷ Συλλόγῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ ὅλῃ κοινωνίᾳ μέλει κ. *Σπ. Ζαβιτσιάνῳ* εἰς ἐξέλιξιν τῆς συγκινητικῆς ἐκείνης σκηνῆς αὐτοῦ, σκηνῆς, ἥτις ἠδύνει καὶ ταράττει, ὑψοῖ καὶ δεδίττεται, διδάσκει καὶ προφυλάσσει· ἡ πολλῶν δὲ καὶ ἀντιθέτων συναισθημάτων κινητικὴ αὕτη σκηνή ἐστιν ἡ προσφορὰ τῆς *πήττας* τοῦ *ἁγίου Βασιλείου* καὶ ἄλλων δώρων πρὸς τὰ ἔκθετα παιδία, καθ' ἣν παράστασιν βλέπει τις, ὅτι, ἂν μία μήτηρ καὶ εἷς πατὴρ ἀπαρνῶνται τὸ ἑαυτῶν τέκνον, ὁ Φιλάνθρωπος πολλὰς καὶ πολλοὺς τοιούτους αὐτῷ ἐξαποστέλλει.

Πιστεύων δὲ στερρῶς καὶ ἀδιστάκτως ὁ Σύλλογος ὅτι πᾶσα διανοητικὴ ἀνάπτυξις, πᾶσα ἐπιστημονικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ τοῦ πνεύματος παίδευσις ἄνευ τῆς θρησκευτικῆς μορφώσεως τῆς ψυχῆς οὐδὲν ἀνύει, ἀλλὰ μᾶλλον πολλοῖς τῶν μονομερῶς ἀναπτυσσομένων ἀνθρώπων κακὸν μέγα ἀποβαίνει, εὐτύχημα ἑαυτοῦ μέγα καὶ οἷον συμπλήρωμα τῶν διακαῶν αὐτοῦ πόθων καὶ σκοπῶν ἐλογίσατο τὴν αἴτησιν τῆς σωτηρίως ἐμφανισθείσης θρησκευτικῆς Ἀδελφότητος *Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου*, ἣ καὶ προθύμως πάνυ παρεχώρησεν αἰτησαμένῃ τὴν αἴθουσαν ταύτην, ἐν ᾗ τοσαύτης πνευματικῆς εὐωδίας ἀπηλαύσαμεν ἐκ τῶν ἐνθέων τοῦ θείου λόγου ἀγορητῶν· ὥστε τά τε μέλη τοῦ Συλλόγου καὶ τὸ προθύμως καὶ πιστῶς προσερχόμενον εἰς τὰς διδασκαλίας

ταύτας Δημόσιον ἐπὶ τοῦ ἀσφαλοῦς ἐποχούμενοι πάντες ὀχήματος τοῦ ὑπὸ τῶν δύο πτερωτῶν τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἐπιστήμης πηγάσων ἐλαυνομένου, τὴν ὁδὸν τῆς τε ἐπιγείου εὐδαιμονίας καὶ τῆς ἐπουρανίου μακαρίας ζωῆς νὰ βαίνωμεν.

Ἐπὶ τὸ οἰκονομικὸν ζήτημα τοῦ Συλλόγου μεταβαίνων ἤδη, ἀδυνατῶ νὰ κατάσχω πυρώδη ὀδύνης στεναγμόν, ὅστις ἄκοντος ἐκ τῶν ἐμῶν πονούντων ἐκπηδᾷ στέρνων ἐπὶ τῇ ἀστόργῳ πολλῶν μελῶν ἀναβολῇ, ἀποστέργω πρὸς Θεοῦ εἰπεῖν ἀποφυγῇ, τῆς ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὸν Σύλλογον ὑλικῶν αὐτῶν ὑποχρεώσεων, οὐδόλως ἀναλογιζομένων, ὅτι τὸ τοιοῦτο πέδας ἰσχυρὰς τῷ Συλλόγῳ ἐπιτίθησιν εἰς τὸ βραδύτατα ἐπὶ τὸ αὐτοῦ ἔργον βαίνειν, ἐν ᾧ ἔδει δίκην ἵππου κέλητος ἐν τῷ γενικῷ τῶν γραμμάτων ἀγῶνι εὐδρόμως σταδιοδρομεῖν· ἐπικαλοῦμαι δ' ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου τούτου βήματος προθυμοτέραν θέλησιν, ἂν μὴ θέλωσι νὰ *ἴδωσιν ὀφθαλμοῖσι, φίλον περ ἐόντα,* ἀτροφοῦντα, φθίνοντα καὶ μαραινόμενον τὸν ἄλλως τε σεβαστὸν καὶ αὐτοῖς τούτοις πατέρα τῶν Συλλόγων· δειξάτωσαν οὗτοι τὴν αὐτῶν προθυμίαν ἐπὶ τῇ σμικρᾷ ταύτῃ αὐτῶν συνδρομῇ, ἵνα προθυμοτέρους ἔχωμεν καὶ τοὺς τὰ μεγάλα δυναμένους τῷ Συλλόγῳ ἐπικουρεῖν.

Ἂν τακτικῶς ἀπὸ τοῦ προπαρελθόντος συλλογικοῦ ἔτους αἱ συνδρομαὶ τῶν μελῶν ἅπασαι κατεβάλλοντο, ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ὁ Σύλλογος θὰ εἶχεν ἐκδεδομένον τὸ Περιοδικὸν αὐτοῦ καὶ πάσας τὰς ἄλλας δημοσιεύσεις, ὧν ἡ ὑστέρησις εἰς ὑστερισμοὺς τῇ ἀληθείᾳ ἐμβάλλει τὰ ἑκάστοτε προεδρεῖα, βαρεῖαν τὴν εὐθύνην καὶ καυστηρὰν συναισθανόμενα τὴν συναίσθησιν τῆς διὰ τοῦτο μειώσεως τοῦ γοήτρου τοῦ Συλλόγου παρά τε τοῖς ἡμετέροις καὶ τοῖς ξένοις οὐχ ἥκιστα.

Καὶ ἐπειδὴ ὁ λόγος ἤγαγεν ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ζήτημα τῶν δημοσιεύσεων τοῦ Συλλόγου, τὸ προεδρεῖον, βλέπον ὀρθαλμοφανῶς, ὅτι ἡ περαιτέρω βραδύτης τῶν δημοσιεύσεων ἡμῶν κίνδυνος μέγας ἀπέβαινε καὶ περὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τοῦ Συλλόγου, ἐνόμισεν ἀπαραίτητον καθῆκον αὐτοῦ νὰ ὑποβάλῃ πρότασιν αὐτῷ, ὅπως πρὸς ὅσον οἷόν τε ταχυτέραν ἔκδοσιν εἰς φῶς τῶν ἔργων τοῦ Συλλόγου ποιήσηται δάνειον διακοσίων περίπου λιρῶν ἐκ τῶν πολλῶν ἐν τῷ παρόντι περισσευόντων τόκων τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης,* ἅπερ ἀποδοθήσονται, Θεοῦ θέλοντος, ἐγκαίρως εἰς τὸν πρὸς ὃν σκοπὸν αὐτῶν, ἐπὶ δὲ τοῦ διαβήματος ἡμῶν τούτου καὶ τὴν τοῦ Συλλόγου ὁμόθυμον ψῆφον περὶ τῆς ἀναγκαιότητος αὐτοῦ εἴχομεν καὶ ἐπὶ τῆς νομιμότητος ἅπαντα τὰ ἐν τῇ συνεδρίᾳ νομικὰ τῶν μελῶν. Τοῦ πόρου τούτου τυχόντες ἠρξάμεθα ἀπὸ τοῦ *Ἀρχαιολογικοῦ Δελτίου,* ὅπερ εἶχε διακοπῆ ἐλλείψει πόρων τῆς ἀναγκαίας δαπάνης, καὶ ὅπερ ἤδη ταῖς ἀόκνοις προσπαθείαις καὶ τῇ συντόνῳ ἐργασίᾳ τοῦ περὶ ταῦτα εἰδημονεστάτου καὶ ἁρμοδιωτάτου κ. *Μ. Γεδεών,* συνεχίσαντος τὴν ἐργασίαν, ὡς προέδρου τῆς τότε *Συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς* καὶ νῦν τῆς *Ἀρχαιολογικῆς,* τὸ Δελτίον πρὸ ἑβδομάδος εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιεύσεως· διὸ καὶ καθῆκον ἡγούμεθα τὰς εὐχαριστίας τοῦ Συλλόγου ἀνομολογῆσαι τῷ προθυμοτάτῳ καὶ ἀκαταβλήτῳ ἐν ἐργασίαις κ. *Γεδεών,* ὅτι, ἐν τῇ πρὸς τὸν Σύλλογον στοργῇ αὐτοῦ, εὐπρόσωπον παρέστησεν ἐν τῷ μέρει τούτῳ τὸ προεδρεῖον σήμερον.

Ἐκ δὲ τῆς ἐκθέσεως τοῦ ταμίου κ. *Δ. Μηλιώτου* ὁ ἰσολογισμὸς τῆς χρήσεως τοῦ λήξαντος συλλογικοῦ ἔτους παρουσιάζει ἔλλειμμα λιρῶν 29,89, ἀλλὰ ῥητέον ὅτι καὶ ἱκανὰ χρεωστούμενα ποσὰ ἐπληρώθησαν εἰς ἐξόφλησιν. Προσφορὰς δ' ἐκτάκτους ἔσχεν ὁ Σύλλογος τὴν τοῦ ἀοιδίμου *Ἀνδρέου Συγγροῦ* ἐκ λιρῶν εἴκοσι, τακτικῶς μὲν τέως ἀποστελλομένην, ἀλλὰ καὶ ἥτις, πεποίθαμεν, οὐκ ἔσται καὶ τελευταία ἐκ τοῦ φιλομούσου καὶ φιλοεθνοῦς αὐτοῦ οἴκου, καὶ τὴν τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου εἰς δύο δόσεις ἐκ λιρῶν 28,53, ἐφ' αἷς πολλὰς ἐκφράζομεν εὐχαριστίας.

Ἤδη τῆς ἁρμονίας ἡμῶν ἡ μοιραία ἐπέρχεται τροπὴ καὶ ἐπὶ τὸ Φρύγιον ἡ ἡμετέρα λύρα ἀποκλίνει μέλος· ἤδη τὴν μελάγγολον τοῦ τῶν Πυλίων ἄνακτος ἀναλάβωμεν ἀφήγησιν, ἵνα ἐν βαθυτάτῳ στεναγμῷ ψυχῆς ἀνδρῶν ἀριστέων ἐπιμνησθῶμεν ἐκ τῶν ἀγαστῶν τοῦ Συλλόγου φαλάγγων ἐκλιπόντων, ἡμᾶς δὲ ἀδινὰ στοναχίζοντας καταλιπόντων! Ἄρθρον τὸ θαλερὸν δάκρυ κατασπείσωμεν, ὅτι ὤλετο ἡμῖν ἀνὴρ ἑῦς τε ἐν εὐποιίαις καὶ *μέγας* ἐν φιλομούσοις καὶ ἐθνωφελέσι βουλεύμασιν! ἀνήρ, ὃς καὶ τόνδε χαρίεντα ναὸν μουσῶν ἡμῖν ἔρεψεν! ὤλετο ἡμῖν ὁ μέγας τοῦ Συλλόγου εὐεργέτης *Χρηστάκης ὁ Ζωγράφος,* ὁ ἀφθόνῳ τῇ χειρὶ εἴς τε περικόσμησιν καὶ πνευματικὴν τροφὴν τοῦ Συλλόγου τὸν χρυσὸν καταθέμενος· ὁ θάνατος τοιούτου περὶ τὸν Σύλλογον γενομένου ἀνδρὸς τὰ νεῦρα, ὡς εἰκός, τούτου συνεκλόνησεν, εἰς λύπην δ' ἄρρητον καὶ ἄληκτον αὐτὸν ἐνέβαλεν, ἀλλὰ παρήγορον εἶναι

ὅτι τοῦ τοιούτου ἀνδρὸς τὰ πατρῴζοντα τέκνα τὰς εὐεργετικὰς αὐτῶν ἀκτῖνας οὐ παύσονται πρὸς τὸν Σύλλογον ἐπιπέμπειν.

Ἐπὶ τῷ μεγάλῳ αὐτοῦ εὐεργέτῃ ὁ Σύλλογος καθῆκον ἀλήστου χάριτος καὶ αἰωνίου εὐγνωμοσύνης ἐκτελῶν, τὰ ὀφειλόμενα *κτέρεα ἐκτερέϊξε,* πολλὰ μάλα, ὅσα ἔοικεν, ἐπιμνημόσυνον τελέσας τελετήν, καθ' ἣν ὅ τε ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος ῥήτωρ, ὁ ἑλλόγιμος ἑταῖρος καὶ ἐμβριθὴς διδάκτωρ, κύριος *Μηνᾶς Αὐθεντόπουλος,* ἐπάξιον τῆς θερμῆς φιλομουσίας καὶ σώφρονος μεγαλοδωρίας τοῦ ἀνδρὸς περιέπλεξε στέφανον ποικίλοις ἄνθεσι σοβαρᾶς εὐγλωττίας καὶ μεμετρημένης χάριτος κεκοσμημένον· μουσόληπτος δὲ *Βοσπορὶς* φιλομήλα, *Ἠπειρώτιδος* καλιᾶς ἀγαστὸν πτερύγισμα, ἡ δεσποινὶς *Κορνηλία Πρεβεζιώτου* ἐπὶ τῷ πατριώτῃ αὐτῆς ἀνδρὶ μάλα λιγέα ἐμινύρισε· χορὸς δὲ ὀρφεοφίλων νεανιῶν ὑπὸ τὸν γνωστὸν μουσοποιὸν ἄνδρα αἰωνίαν τὴν μνήμην τοῦ ἀνδρὸς φρυγίᾳ μολπῇ κατέστησεν.

Ἀλλὰ μήπω τὰς ῥοὰς τῶν ἡμετέρων δακρύων ἐπίσχωμεν! ὅτι καὶ πολλοὶ ἄλλοι φῶτες, ἐρίηροι ἡμῶν ἑταῖροι πότμον ἐπέσπον! καὶ ὤλετο ἐπὶ τούτῳ ἀνὴρ εὐρύστερνος καὶ εὐρυμαθής, πολὺν δὲ τὸν ἱδρῶτα ἐν τῷ ἡμετέρῳ τῶν γραμμάτων ἀγῶνι ἀποσταξάμενος, ἀνὴρ προστατήσας ποτὲ τοῦ Συλλόγου, ὃς μάλα πόλλ' ἄλγεα ἐν τῷ ἀτρυγέτῳ τοῦ βίου πόντῳ ἔπαθεν, ὁ πολύτλας ὄντως *Ὀδυσσεὺς ὁ Ἰάλεμος,* οὗ τὴν εὐεργετικὴν ἐν τοῖς γράμμασι δρᾶσιν ὁ ὀτηρὸς τῆς δημοσιογραφίας θεράπων κ. *Ἐπ. Κυριακίδης,* ἐκ τοῦ σύνεγγυς τῶν περικοσμουσῶν τὴν μεγάλην καὶ ὑπερήφανον τοῦ Λεσβίου ἀνδρὸς καρδίαν ἀρετῶν πεῖραν λαβών, ἐπάξιον τῷ ἀνδρὶ ἐπιμνημόσυνον λαμπρὸν ῥητόρευμα ἐποιήσατο.

Ἅρπυιαι δ' ἀνηλεεῖς καὶ γαμψώνυχες αἰφνης ἡμῖν ἀνηρείψαντο καὶ τὸν λιγὺν τῶν Βυζαντίων ἀγορητήν, *τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης γλυκίων μέλιτος ῥέεν αὐδή,* οὗ τὸ μελῳδικὸν καὶ ἔντονον κελάδημα ποσάκις δὲν ἀντήχησεν ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ αἰθούσῃ κατακηλοῦν ἡμᾶς καὶ γοητεῦον! Ὤλετο ὁ ἀληθινὸς τοῦ Γένους διδάσκαλος, ὁ τὴν νεολαίαν ἐπὶ τῶν πτερύγων τῆς ἱστορίας καὶ φιλοσοφίας ἐπὶ τὰ αἰθέρια ἀνάγων ὕψη! Ὤλετο ὁ τοῦ εὔφημον τοῦ *Ἀριστοκλέους* ὄνομα ὡς γέρας ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν σπουδῶν καὶ τῆς ἐπιμελείας ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων κτησάμενος!

Λιγὺς δ' ἀγορητὴς ὁ ἀοίδιμος *Ἀριστοκλῆς* γενόμενος, καὶ λιγέος ἐπίσης ἐπαινέτου ἔλαχε, τοῦ εὐφραδοῦς διδάκτορος κ. *Δ. Μοστράτου,* ὅστις, ἐκ τῶν στοργικῶν καὶ εὐγνωμόνων μαθητῶν τοῦ ἀειμνήστου γενόμενος, τὰ τοῦ βίου δὲ καὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ τὰ μὲν ἐπιστάμενος, τὰ δὲ μελετήσας, τὴν πολλαπλῆν καὶ πολυτιμοτάτην καὶ πολυχρόνιον δρᾶσιν τοῦ ἀειμνήστου ἱδρυτοῦ τε καὶ μέλους καὶ τρὶς προστατήσαντος τοῦ Συλλόγου ἱστορικοῦ τε καὶ φιλοσόφου καὶ συγγραφέως ἀνυσιμωτάτων ἔργων καὶ πιστοῦ δὲ καὶ ὀτηροῦ τῆς πολιτείας θεράποντος καὶ καλλικελάδου τοῦ λόγου ἀγορητοῦ, ἐπαξίως αὐτῷ κατὰ τὴν ἐπὶ τούτῳ τεταγμένην ἐπιμνημόσυνον τελετήν, ὁ ἡμέτερος ῥήτωρ ἀποδείξας ἐξύμνησεν.

Ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἄλλους κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐθρηνήσαμεν! Τὸν πολλὰ κατὰ τὴν Ἰστριάδα χώραν ἐν τῇ μορφώσει καὶ παιδεύσει τῶν ὁμογενῶν παίδων ἐπὶ μακρὸν χρόνον μογήσαντα *Ἀν. Βενιέρην.* Τὸν γεραρὸν τῆς *Ἀσκληπιοῦ τέχνης* μύστην καὶ ἐκ τῶν ἱδρυτῶν τοῦ Συλλόγου *Ἀπ. Βαφειάδην.* Τὸν μέγαν ἐν ἐθνικαῖς εὐποιίαις καὶ ἐκ τῶν μέχρι τελευταίας πνοῆς αὐτοῦ ἐναπομεινάντων δωρητῶν τοῦ Συλλόγου *Ἀνδρέαν* τὸν *Συγγρόν.* Τὸν ἐν φιλομούσῳ καὶ ἐθνωφελεῖ ἔργῳ ἑτέρου μεγάλου τῆς πατρίδος τέκνου συναντιλήπτορα, τὸν γεραιὸν τῆς *Γεωγραφίας* μήστορα *Kiepert,* ἐπίτιμον δὲ τοῦ Συλλόγου μέλος. Τὸν γεραιὸν ἀνὰ τὸν *Πόντον* σκαπανέα τῶν γραμμάτων ἐκ τῶν ἀντεπιστελλόντων μελῶν καὶ ἐν τοῖς τοῦ Συλλόγου ἀγῶσι πολλοὺς τοὺς στεφάνους ἀράμενον *Ἰωάννην* τὸν *Βαλαβάνην.* Τοὺς λίαν ἐπισπεύσαντας τὸν πότμον νεαροὺς καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένους πολυκλαύστους ἐπιστήμονας *Βίκτωρα Μακρίδην,* τέκνον τῆς *Θέμιδος,* καὶ *Παναγῆν Γιαννουλᾶτον,* *Ἀσκληπιείας* τέχνης θεράποντα. Τὸν θερμὸν καὶ συμπαθῆ τοῦ Συλλόγου μέλος *Κωνστ. Πρίντζην.* Τὸν μακρὰν ποθητῶν χωμάτων ὑπὸ γῆν καλυφθέντα αἰδεσιμώτατον κατηχητὴν καὶ καλὸν καθηγητὴν *Κωνστ.* τὸν *Παρίτσην.*

Πολλούς, ὡς ὁρᾶτε, ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἡ «ὁλοὴ θανάτου μοῖρα» ἑταίρους ἡμῶν ἀνήρπασε, πολὺ δὲ ἑπομένως τὸ τοῦ Συλλόγου δάκρυ κατεσπείσθη, ἑνὶ δὲ ἑκάστῳ τούτων τὰ ὀφειλόμενα καὶ νόμιμα κτέρεα ἐκτερέϊξεν· ἄληστος ἡ μνήμη τῶν φίλων τούτων οἰχομένων ἑταίρων.

Οὐ μὴν δ' ἀλλὰ ὡς οἰκειοτάτην ἀπώλειαν ὁ Σύλλογος ἡγήσατο καὶ τὸν θάνατον τοῦ λαμπρὰ τὰ πρωτόλεια τῆς *Ζωγραφείου Βιβλιοθήκης* τῷ μεγαλήτορι ἀγωνοθέτῃ προσε-

νεγκόντος *Δημ. Σεμιτέλου*, τοῦ τὴν φιλολογικὴν τοῦ *Πανεπιστημίου* ἕδραν τιμήσαντος, πολὺ δὲ τὸ γόητρον παρὰ τῶν σοφῶν τοῦ τοῦ κόσμου τῇ ἑλληνικῇ φιλολογίᾳ προσπορίσαντος.

Τοιαύτη, ἐρίτιμον ἀκροατήριον, ἡ ἐνιαύσιος δρᾶσις τοῦ Συλλόγου, ἐκ πάντων δὲ τῶν ἤδη εἰρημένων, πεποίθαμεν, θὰ ὁμολογήσητε ἐν τῇ δικαίᾳ κρίσει ὑμῶν, ὅτι μεθ' ὅλα τὰ ἐπισυμβάντα τῷ Συλλόγῳ ἀλλεπάλληλα πένθη καὶ τὰς ἑπομένας ἀλλεπαλλήλους διακοπὰς τῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, τὰς ἐκ τῆς οἰκονομικῆς καχεξίας φυσικὰς παρακωλύσεις πολλῶν ἐργασιῶν αὐτοῦ, οὐχ ἧττον ἱκανὴν ζωὴν εἰς δρᾶσιν οὗτος ἐπεδείξατο, ὅπερ ἀποδοτέον τὸ μὲν εἰς τὸ νέον αἷμα, ὅπερ εἰς τὰς φλέβας αὐτοῦ εἰσῆλθε, διὰ τὴν εἰς τὰς τάξεις αὐτοῦ προσέλευσιν τοσούτων νεοσυλλέκτων καὶ σφριγώντων εἰς ἐπιστημονικὴν δρᾶσιν μελῶν, τὸ δὲ εἰς τὴν ἐπαινετὴν τῶν ἀγαπητῶν μοι συγκοσμητόρων προθυμίαν, μεθ' ἧς συνήραντό μοι τοῦ λίαν αἰσθητοῦ εἰς τοὺς ἐμοὺς ἀσθενεῖς ὤμους βάρους τῆς προεδρίας, διὸ καὶ δίκαιον πολλὰς τὰς χάριτας ἐπὶ τούτῳ αὐτοῖς ἀνομολογῆσαι.

Ἤδη τὴν ἐπὶ τὸν παιωνικὸν ῥυθμὸν τῶν εὐχαριστιῶν τραπεῖσαν βάρβιτον ἡμῶν δεῦρο δυσὶν ἔτι χάριτος καὶ εὐγνωμοσύνης χορδαῖς ὁπλίσαντες, μέλος εὐχαριστιῶν θερμῶν ἀναμέλψωμεν πρὸ τῆς Ὑμετέρας Θ. Παναγιότητος τοῦ σεμνοῦ Πατριάρχου ἡμῶν *Κωνσταντίνου τοῦ Ε'*, ὅτι ηὐδόκησεν ἐν ἡμῖν κατὰ τὴν ἐπίσημον ταύτην τοῦ βίου τοῦ Συλλόγου ἡμέραν παραστῆναι, τοῦτον μὲν τιμῶν καὶ ἁγιάζων, τὸ δὲ μετὰ τοσούτου δικαίου σεβασμοῦ πρὸς τὸν Ἐθνάρχην αὐτοῦ προσβλέπον ἀκροατήριον χαροποιῶν καὶ ἐνθαρρύνων.

Χάριτας δὲ πολλὰς ἐν ὀνόματι τοῦ Συλλόγου τῷ Ἐπιτετραμμένῳ τῆς Ἑλλάδος κ. *Εὐγενίῳ Ζαλοκώστᾳ* ἀνομολογοῦμεν, τῷ ἀντιπροσωπεύοντι τὴν Α. Ἐξοχότητα τὸν τῆς Παιδείας ὑπουργὸν *Ζουχδῆ πασᾶν* ἐκλαμπροτάτῳ *Ἀπδουλλὰχ Χασὶπ ἐφένδῃ* καὶ πάσαις ταῖς παρισταμέναις Ἐξοχότησιν, ὅτι ἐτίμησαν τὴν τελετὴν ταύτην τοῦ Συλλόγου διὰ τῆς προθύμου αὐτῶν καὶ τιμησάσης παραστάσεως.

Ἵνα δὲ μὴ ἐλλιπεῖς ἐν εὐχαριστίαις ἐλεγχθῶμεν, εὐχαριστοῦμεν θερμῶς ὑπὲρ τοῦ Συλλόγου τῇ τε ἀείποτε προθύμως καὶ στοργικῶς πρὸς αὐτὸν διακειμένῃ δημοσιογραφίᾳ καὶ πᾶσι τοῖς τὰς αὐτῶν δημοσιεύσεις αὐτῷ προσφέρουσι, τοῖς τε ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ καὶ τοῖς ἄρτι τὸ φῶς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πόλει ἰδοῦσι περιοδικοῖς, *Παιδικῷ Κόσμῳ* καὶ *Βοσπορίδι*, πρὸς ἃ βίον μακρόν, ἐπιτυχῆ καὶ ἀπρόσκοπτον εὐχόμεθα.

Τὸν οἴακα δὲ ἤδη τῆς εὐπλοούσης ταύτης ἱερᾶς νηὸς τοῖς νέοις αὐτοῦ παραδιδόντες κυβερνήταις, οὓς τὰ τοῦ κυριάρχου πληρώματος ὄστρεα τοιούτους ἀπέδειξαν, ἤτοι πρόεδρον μὲν τὸν κ. *Μ. Ψαλίδαν*, ἀντιπροέδρους τοὺς κ. κ. *Ξενοφῶντα Σιδερίδην* καὶ *Δ. Μοστρᾶτον*, γενικὸν γραμματέα τὸν τέως τοιοῦτον κ. *Γ. Πασχαλίδην*, εἰδικὸν τὸν κ. *Λ. Μαλατάκην*, ἔφορον τῆς Βιβλιοθήκης τὸν κ. *Μ. Αὐθεντόπουλον*, ταμίαν τὸν τέως τοιοῦτον κ. *Δ. Μηλιώτην* καὶ λογιστὴν τὸν κ. *Νικήταν Παπαγιαννόπουλον*, χρίομεν αὐτοὺς τῷ χρίσματι τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἐγκαρτερήσεως, εὔπλοιαν αὐτοῖς καὶ αἰσίαν τὴν εἰς τὸν λιμένα τοῦ σκοποῦ ἄφιξιν ἀπὸ μέσης στοργικῆς καρδίας εὐχόμενοι.

Τοιοῦτος οὖν ὁ Σύλλογος ἡμῶν ὤν, ἐν μὲν τοῖς πατρικοῖς στέρνοις αὐτοῦ τοσοῦτον θερμῶς καὶ στοργικῶς περισφίγγων, ὡς κλεινὰς αὐτοῦ θυγατέρας *Ἐπιστήμην* καὶ *Καλλιτεχνίαν*, ὑφ' οὗ τὴν φιλόξενον στέγην ὁ θεῖος λόγος σκηνούμενος, πνευματικῷ ὑσσώπῳ ῥαντίζων καὶ πειστικῇ πλύσει πλύνων τὰς ψυχὰς τῶν προσερχομένων, ἀποκαθαίρει καὶ ὑπὲρ χιόνα λευκοτέρας αὐτὰς ἀποκαθίστησι, Σωματεῖον, σκῆπτρα μὲν σέβον καὶ εὐλαβούμενον καὶ νόμοις ἀείποτε πειθόμενον, τῆς τιμηέσσης δὲ προσοχῆς καὶ συμπαθείας τοῦ πεπολιτισμένου καὶ ἐπιστημονικοῦ κόσμου ἀξιούμενον, οὐδὲν τὸ θαυμαστὸν ὅτι τοιοῦτον ἑαυτὸν ἀποφαίνων ὁ Σύλλογος τῆς μὲν Μητρὸς ἡμῶν Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας δαψιλεῖς ἐπισπᾶται, καὶ τῇ σεμνῇ δὲ καὶ ἐνθαρρυντικῇ παρουσίᾳ τοῦ *Ἀνωτάτου Ἀρητῆρος* σήμερον τιμᾶται, εὐλογεῖται καὶ καθαγιάζεται, τῆς Ὑψηλῆς δὲ φιλομουσοτάτου *Ἄνακτος* εὐνοίας εὐμοιρεῖ, παρὰ δὲ τῆς πεφωτισμένης Αὐτοῦ *Κυβερνήσεως* πολλῆς τῆς ἐκτιμήσεως ἀξιοῦται· ἐξ ὧν ἁπάντων οὗτος δικαιοῦται σθένος καὶ θάρρος ἀρυόμενος, στερρῷ καὶ θαρραλέῳ νὰ βαίνῃ βήματι ἐπὶ τὸν θέαρεστον σκοπὸν αὐτοῦ, ἀστέρα ἀείποτε φωτεινόν, παρήγορον καὶ ὁδηγήτορα ἔχων τὸν ἄνωθεν λαμπυρίζοντα καὶ μονονουχὶ βοῶντα καὶ λέγοντα:

ΘΑΡΣΕΙΝ ΧΡΗ· ΤΑΧ' ΑΤΡΙΟΝ ΕΣΣΕΤ' ΑΜΕΙΝΟΝ.

ΠΕΡΙ ΧΕΙΡΟΣ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

ἀπαγγελθεῖσα κατὰ τὴν ἐπέτειον τοῦ Συλλόγου ἑορτὴν ἐν τῇ ΑΤΚΕ' συνεδριάσει τῆς 30 Μαΐου 1899

ὑπὸ **ΜΙΧΑΗΛ ΨΑΛΙΔΑ,** νέου προέδρου

Παναγιώτατε Δέσποτα,
Σεβασμιώτατοι ἱεράρχαι,
Φιλόμουσοι Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ἀναλαμβάνων τὴν προεδρίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου, καθῆκόν μου θεωρῶ δημοσίᾳ νὰ ἐκφράσω τὴν εὐγνωμοσύνην μου πρὸς τὰ ἐρίτιμα μέλη διὰ τὴν τιμήν, τὴν ὁποίαν ἀπένειμαν εὐμενῶς εἰς ἐμέ, ὅλως ἄπειρον καὶ πολλῶν ἄλλων ἥττονα, νὰ δηλώσω δὲ σαφῶς, ὅτι τὴν ἀποδοχὴν τοῦ βαρυτάτου τούτου ὑπουργήματος ὑπεβοήθησαν αἱ χρησταὶ ἐλπίδες μου τὸ μὲν ἐπὶ τὰς εὐλογίας τῆς Αὐτοῦ Θειοτάτης Παναγιότητος, προρρόνως συμμετεχούσης τῆς πανδήμου ταύτης τῶν γραμμάτων τελετῆς καὶ σπουδαίως ἐνθαρρυνούσης με, τὸ δὲ ἐπὶ τὴν ἀφοσίωσιν τῶν ἑταίρων πρὸς τὸ γεραρὸν τοῦτο ἵδρυμα καὶ ἐπὶ τὴν πρόθυμον συνεργασίαν τῶν λογίων, τῶν ὁποίων τὰ φιλολογικὰ καὶ ἐπιστημονικὰ μελετήματα ἔσονται ὁ παρὰ πάντων ποθούμενος καρπός. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ἔναρξις τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ φιλολογικῆς ἐργασίας τοῦ Συλλόγου σήμερον ἐγκαινίζεται, ἔναρξιν δὲ ταύτης κατ' ἔθος καὶ νόμον ποιεῖται ὁ διάδοχος τοῦ ἀποχωροῦντος προέδρου, σεβαστοῦ ἑταίρου καὶ φίλου, εὔκαιρον ἐθεώρησα νὰ πραγματευθῶ θέμα σοβαρὸν μὲν καθ' ἑαυτό, συνάμα δ' εὔληπτον καὶ ἐπαγωγόν, ἤτοι περὶ τῆς *Χειρός*.

Ὄντως δὲ ἡ ἐκλογὴ θέματος ἐπιστημονικοῦ δυναμένου ὁπωσοῦν νὰ μεθαρμοσθῇ πρὸς τὸ ἐνδιαφέρον, ἢ τοὐλάχιστον τὴν ἀνοχὴν ἀκροατηρίου κυρίως φιλοκάλου, ὅταν μάλιστα ὁ ἐκλέγων μετέρχηται εἰδικώτατον τῆς τοῦ *Ἀσκληπιοῦ* ἐπιστήμης κλάδον, εἶναι χρῆμα δυσκολώτατον.

Πῶς τῷ ὄντι ἰατρὸς καὶ τὸ πλεῖστον χειρουργός, ν' ἀπασχολήσῃ ὑμᾶς, ἔστω καὶ ἐπὶ βραχύτατον, χωρὶς νὰ μνημονεύσῃ τὴν ὀδυνηρὰν σμίλην, τὸν ἀπαίσιον κοπτῆρα, τὸν ἀπαισιώτερον πρίονα καὶ τὴν ὁμώνυμον αὐτῷ *ψαλίδα*, πρὸς ἃ οἰκειότερον ἔχει, νὰ τραπῇ δὲ αὐτόκλητος ξένην ὅλως ὁδόν, ἀναδιφῶν βίβλους παλαιὰς καὶ τορνεύων φράσεις;

Ἐκ τῆς ἀμηχανίας ταύτης ἐξήγαγεν ἡμᾶς προχείρως αὐτοῦ τοῦ ἰδίου ἔργου τὸ πρῶτον συνθετικὸν καὶ ἡ ἰαματικὴ τοῦ χειρουργοῦ χεὶρ ὑπὸ ἔποψιν πολὺ γενικωτέραν πρόκειται ν' ἀποτελέσῃ τὸ ὑποκείμενον τοῦ ἡμετέρου λόγου, καὶ ἐφ' ὅσον εἶναι τοῦτο δυνατόν, ὑπὸ ἔποψιν εἰδικωτέραν πως.

Ἐγνώριζον ἄρα ὅτι ἀλλοῖον ἥρμοζε θέμα κατὰ τὴν σημερινὴν τῶν γραμμάτων πανήγυριν, οὐδὲν ἧττον ὅμως προυτίμησα ὡς ἐπιβεβλημένον μοι διττῶς τοῦτο, πρῶτον διότι ὡς ἐκ τῆς εἰδικότητός μου παρέχεταί μοι καθ' ἑκάστην ἡ εὐκαιρία ὅπως παρατηρῶ πόσον ἀναξιοπαθεῖ τὸ πολύτιμον τοῦτο ὄργανον, εἰς πόσους ἐκτίθεται κινδύνους καὶ κακώσεις καὶ πόσον κυρίως παραγνωρίζεται ἡ ἀξία αὐτοῦ παρ' ἐκείνων ἰδίᾳ, οἵτινες ἔχουσι περισσοτέραν ἀνάγκην αὐτοῦ. Καὶ δεύτερον, διότι ἡ χεὶρ προφανῶς εἶναι τῶν τελειοτάτων καὶ θαυμαστοτάτων ἡμῶν ὀργάνων, καὶ δὴ τὸ πάντων χρησιμώτατον, οὕτινος ὅμως τὰς πρὸς τὸν πολιτισμὸν ἐν γένει, τὴν ἐπιστήμην ἰδίᾳ, τὴν καλλιτεχνίαν καὶ βιομηχανίαν ἰδιαίτατα ἐκδουλεύσεις, ὑποτιμῶμεν δεινῶς.

Ἡ χεὶρ εἶναι τὸ ἀναγκαιότατον τῶν ἐξωτερικῶν τοῦ ἀνθρώπου ὀργάνων, ὁ δ' ὕψιστος Δημιουργός, ὁ τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ποιήσας, τὸ τελειότατον τῶν δημιουργημάτων Αὐτοῦ, τὸν ἄνθρωπον, διὰ τοῦ τελειοτάτου καὶ θαυμαστοτάτου τῶν ὀργάνων ἐπροίκισε· δοὺς δὲ εἰς τὰ διάφορα τῶν τὴν ζωὴν ἐν γένει ἀποτελούντων ὄντων διάφορα εἰς συντήρησιν καὶ σωτηρίαν αὐτῶν ὄργανα, τῷ γενναίῳ, φέρ' εἰπεῖν, καὶ τολμηρῷ λέοντι ῥώμην σώματος,

δύναμιν ὀνύχων καὶ ὀδόντων, τῷ δειλῷ δὲ λαγωῷ καὶ τῇ φυγαλέᾳ ἐλάφῳ ὠκυποδιάν, εἰς τὸν ἄνθρωπον, τὸ μόνον λογικὸν τοῦτο ὄν, τὸν βασιλέα καὶ κυρίαρχον ἐπὶ πάντων τούτων, προσεπόρισεν εἰς ἐξυπηρέτησιν τῆς λογικῆς αὐτοῦ φύσεως, τὴν χεῖρα, ἥτις σοφῶς διευθυνομένη, κατέστησεν ὄντως τὸν νοοῦντα αὐτῆς ἰθύντορα τοιοῦτον, ὥστε ἕνθους ν' ἀναφωνήσῃ ὑπὲρ αὐτοῦ ὁ μέγας τῆς ἀρχαιότητος τραγικός:

«Πολλὰ τὰ δεινά, κοὐδὲν ἀνθρώπου δεινότερον πέλει».

Ἀφαιρέσατε τὸν ἄνθρωπον τὴν χεῖρα, καὶ οὗτος δὲν ὑπάρχει πλέον, λέγει ὁ Γαληνός. Καὶ ὄντως, ἂν ἀνέλθωμεν εἰς τὸν πρωτόγονον ἄνθρωπον καὶ φαντασθῶμεν αὐτὸν ἐπὶ τῆς γῆς γυμνόν, ἀδύνατον καὶ ἐκτεθειμένον, τὸ μὲν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπηρειῶν, τὸ δὲ εἰς τὴν πεῖναν τῶν αἱμοβόρων θηρίων, θὰ θαυμάσωμεν πῶς ἀντεπεξῆλθεν οὗτος νικητὴς κατὰ πάντων τούτων ἐν τῷ φοβερῷ ἐκείνῳ ἀγῶνι τῆς ὑπάρξεως καὶ αὐτοσυντηρήσεως ἐπὶ τοσούτους αἰῶνας, καὶ πῶς διαιωνίσας διέσωσε τὸ εἶδός του μέχρι σήμερον. Τὸ κατόρθωμα δὲ τοῦτο τῶν διηνεκῶν ἀγώνων του εἰς ποῖον ἄλλο ὄργανον ὀφείλει ἢ εἰς τὴν δεξιωτάτην αὐτοῦ χεῖρα; Διὰ τῆς χειρός του ὑπερήσπισεν ἑαυτόν, ἢ προσέβαλε τὸν ἐχθρόν, διὰ τῆς χειρὸς ἐνέδυσε καὶ ἐστέγασεν ἑαυτὸν καὶ κατέστη ὁ κατακτητὴς καὶ ὁ κύριος πάντων τῶν ἐπὶ γῆς, τῶν ὑπὲρ γῆν καὶ τῶν ἐν τῷ βάθει τῶν ὑδάτων ὑπάρξεων. Διὰ τῆς χειρὸς προσεπόρισεν ἑαυτῷ τὰ τερπνότατα καὶ τὰ θαυμαστότατα ὡς καὶ ἀπαισιώτατα ὑπὲρ αὐτοῦ ἐμηχανεύθη.

Ἡ χεὶρ κατεσκεύασε τὴν λύραν τοῦ *Ὀρφέως* καὶ τὸν αὐλὸν τοῦ *Πανός*· διὰ τῆς χειρὸς ἐκράτησε τὴν σμίλην ὁ *Φειδίας*, τὴν σφῦραν ὁ *Πραξιτέλης*, τὸν χρωστῆρα ὁ *Ἀπελλῆς*, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς χειρὸς ἀφέθησαν καὶ τὰ κατὰ τῶν θηραμάτων καὶ κατὰ τοῦ πλησίον φονικὰ βέλη. Διὰ τῆς χειρὸς κατεσκευάσθησαν χαρίεσσαι καὶ ἐκπολιστικαὶ πόλεις, ἀλλὰ καὶ αἱ φοβεραὶ καὶ καταστρεπτικαὶ τούτων ἐλεπόλεις.

Ἡ χεὶρ ἐμονιμοποίησε τὰ ἔργα τῆς διανοίας τῶν ἀρχαίων ἐθνῶν, ὧν τὸν βίον μελετῶντες ἡμεῖς σήμερον φωτιζόμεθα καὶ νοερῶς πρὸς τοὺς μύστας πάσης τέχνης καὶ ἐπιστήμης συνδιαλεγόμεθα. Ἄνευ ταύτης θὰ ἠδύναντο νὰ κληροδοτήσωσιν ἡμῖν οἱ ἔξοχοι τῆς ἀρχαιότητος σοφοὶ *Πλάτων* καὶ *Ἀριστοτέλης*, *Ἱπποκράτης* καὶ *Γαληνὸς* καὶ πλεῖστοι ἄλλοι τὰ προϊόντα τῆς ἐξόχου αὐτῶν διανοίας; Ἢ πῶς καὶ ἄνευ ταύτης θὰ ἠδυνάμεθα καὶ ἡμεῖς ν' ἀφήσωμεν τοῖς μεταγενεστέροις ἴχνη τῆς διαβάσεως ἡμῶν; Διὰ τῆς χειρὸς καθιστῶμεν μόνιμον καὶ βιώσιμον πᾶν προϊὸν τῆς διανοίας ἡμῶν, ἐνδεικνύομεν τὴν δύναμιν καὶ τὴν ὡραιότητα τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ φανεροῦμεν ὅτι τοιοῦτο τέλειον καὶ ἔξοχον ὄργανον εἶναι ἔργον ὑπερτάτης σοφίας.

Καὶ ὄντως, ἂν ἐξετάσωμεν τὴν ἀνατομικὴν τῆς χειρὸς ὑφὴν ἐν συνόλῳ, καὶ τὴν εἰδικὴν διαρρύθμισιν ἑνὸς ἑκάστου τῶν μερῶν, τὰ ὁποῖα ἀπαρτίζουσιν αὐτήν, τὰ ὀστᾶ, τὰς ἀρθρώσεις, τοὺς τένοντας, τοὺς μῦς, τοὺς δακτύλους καὶ τὴν λειτουργίαν αὐτῶν, θέλομεν πεισθῆ περὶ τῆς τελειότητος αὐτῆς ὡς ὀργάνου. Καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλει θεωρηθῆ ἄποσκοποῦ καὶ περιττόν, ἂν ἐπισυνάψωμεν ὀλίγα τινὰ περὶ τοῦ ζητήματος ἀνατομικά, ἵνα τὴν ἀλήθειαν τῶν λεγομένων στηρίξωμεν, καίπερ κάλλιστα γινώσκοντες ὅτι δὲν εὐαρεστοῦμεν διὰ τούτων εἰς ἀκροατήριον μὴ ἐνασμενίζον τὸ πλεῖστον εἰς τοιαύτας λεπτομερείας, παρὰ τὴν ἀξιέπαινον ἄλλως τῶν κυριῶν πρὸς τὸ ὄργανον τοῦτο στοργήν, μεθ' ἧς περιβάλλουσι καὶ περιποιοῦνται αὐτό.

* * *

Διὰ τῆς λέξεως *χεὶρ* ὀνομάζομεν κοινῶς καὶ ἀδιακρίτως τὸ ἐλεύθερον μέρος τοῦ σώματος, τὸ ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ ὤμου μέχρι τῶν ἄκρων δακτύλων, ὅπερ οἱ ἀνατόμοι καλοῦσιν *ἀνώτερον ἄκρον*· διαιροῦσι δὲ αὐτὸ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω εἰς τέσσαρα διακεκριμένα ἀπ' ἀλλήλων μέρη, ἤτοι εἰς τὸν *ὦμον*, τὸν *βραχίονα*, τὸ *ἀντιβράχιον* ἢ τὸν *πῆχυν* καὶ τὴν *κυρίως ἄκραν χεῖρα*, ἥτις θ' ἀπασχολήσῃ ἡμᾶς σήμερον, διότι τὰ ἄλλα τρία ἀνώτερα μέρη εἶναι ὑποτεταγμένα, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν ἐπικουρικὴν αὐτῆς ταύτης τῆς κυρίας χειρὸς ὑπηρεσίαν.

Ὑπὸ κυρίως λοιπὸν ἀνατομικὴν ἔποψιν, ἡ χεὶρ ἄρχεται ἀπὸ τῆς *κερκιδοκαρπικῆς* καλουμένης *ἀρθρώσεως*, ἥτις ἐξωτερικῶς ἀντιστοιχεῖ εἰς ἐγκαρσίαν πτυχὴν τοῦ δέρματος, παρατηρουμένην εἰς τὸ κατώτατον ἄκρον τοῦ ἀντιβραχίου καὶ καταφανεστέραν οὖσαν ἐπὶ τῆς προσθίας ἐπιφανείας. Διαιρεῖται δὲ ἡ χεὶρ ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω εἰς τρεῖς διακεκριμένας χώρας, ἤτοι τὴν *καρπικήν*, τὴν *μετακάρπιον* καὶ τὴν *δακτυλικήν*.

Καὶ ἡ μὲν *καρπικὴ* καὶ *μετακάρπιος χώρα*,

ἀποτελοῦσα ἓν ὅλον σῶμα πεπλατυσμένον ἐκ τῶν πρόσω πρὸς τὰ ὀπίσω, τετραγωνικοῦ σχήματος, φέρει πρὸς τὰ κάτω τοὺς πέντε δακτύλους, ὧν οἱ μὲν τέσσαρες, ὡς συνέχεια αὐτῆς, ἐκφυόμενοι παραλλήλως, κεῖνται παραπλεύρως. Ὁ δὲ πέμπτος, βραχύτερος μέν, ἀλλὰ παχύτερος, ἀφίσταται τῶν ἄλλων, ἑδράζων ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας καὶ ἐξωτερικῆς πλαγίας τῆς χειρὸς μοίρας. Ὡς ἐκ τῆς θέσεως δὲ ταύτης καὶ ὑπεροχῆς αὐτοῦ ἀνταγωνιζόμενος πρὸς τοὺς τέσσαρας ἄλλους καὶ ἀντιπροσωπεύων, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἥμισυ τῆς ὅλης χειρός, ὠνομάσθη *ἀντίχειρ*.

Ἡ χεὶρ ἔχει δύο ἐπιφανείας, τὴν *ῥαχιαίαν* καλουμένην ἢ *ὀπισθίαν* καὶ τὴν *παλαμιαίαν* ἢ *προσθίαν*, τὴν καὶ σπουδαιοτέραν. Καὶ ἡ μὲν ῥαχιαία ἐπιφάνεια καλύπτεται ὑπὸ δέρματος λείου, λεπτοῦ, μαλακοῦ, εὐκινήτου καὶ ἀραιῶς τριχωτοῦ, ὅπερ δὲν διαφέρει τοῦ δέρματος τοῦ λοιποῦ σώματος. Κατὰ δὲ τὰ κατώτερα ἄκρα, οἱ δάκτυλοι σκέπονται ὑπὸ στερεωτέρας, πλατείας, λεπτῆς καὶ ἐλαστικῆς τινος κερατίνης οὐσίας, ἐκγόνου τῆς ἐπιδερμίδος, ἤτοι ὑπὸ τῶν *ὀνύχων*.

Ὑπὸ τὸ δέρμα τοῦτο ὑπάρχει χαλαρὸς κυψελώδης ἱστός, ἐστερημένος σχεδὸν λίπους, ἔνθα διατρέχουσιν αἱ φλέβες, μικραί τινες τροφικαὶ ἀρτηρίαι, τὰ νεῦρα καὶ ἄλλα τινὰ ἀγγεῖα, *λυμφατικὰ* καλούμενα. Ὑπὸ τοῦτον δὲ ἐκτείνεται λεπτότατος, πλατὺς καὶ λίαν ἰσχυρὸς ἱστός, *ῥαχιαία περιταινία* καλούμενος, ὅστις περιβάλλει καὶ κρατεῖ ἐπὶ τῆς ῥαχιαίας ἐπιφανείας τῶν μετακαρπίων προσηρμοσμένους μὲν εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν, ἀλλὰ καὶ ἐλευθέρους πρὸς τὰς ἰδίας λειτουργικὰς κινήσεις, τοὺς τένοντας τῶν μυῶν, οἵτινες ἐκτείνουσι τὴν χεῖρα καὶ τοὺς δακτύλους, ἤτοι τοὺς δύο κερκιδικοὺς πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἄνω, τοὺς τέσσαρας τένοντας τοῦ κοινοῦ ἐκτείνοντας τοὺς δακτύλους ἐν τῷ μέσῳ, καὶ τοὺς δύο ἰδίους ἐκτείνοντας τὸν τοῦ δείκτου καὶ τὸν τοῦ μικροῦ δακτύλου ἑκατέρωθεν· προσέτι δὲ τὸν βραχὺν καὶ μακρὸν ἐκτείνοντα, ὡς καὶ τὸν μακρὸν ἀπαγωγὸν τοῦ ἀντίχειρος.

Ἡ δὲ παλαμιαία ἐπιφάνεια, πολύπλοκος οὖσα, φέρει ἐν τῷ μέσῳ τριγωνικήν τινα ἐντύπωσιν, τὸ *κοῖλον τῆς παλάμης* λεγόμενον, ἥτις περιορίζεται ἑκατέρωθεν ἐξ ἐπάρσεων, τῆς μὲν πρὸς τὰ ἔξω καὶ ἄνω παρὰ τὸν ἀντίχειρα, *θέναρ* καλουμένης, τῆς δὲ πρὸς τὰ ἔσω καὶ ἄνω καὶ ἐκτεινομένης κατὰ μῆκος τοῦ ὠλενικοῦ χείλους πρὸς τὸν μικρὸν δάκτυλον, ἡ *ὑποθέναρ*· πρὸς τὰ κάτω δὲ ἐξ ἑτέρων τριῶν μικροτέρων ἐπάρσεων, κειμένων ἐπὶ τῶν τριῶν μεσοδακτύλων διαστημάτων.

Ἡ χώρα αὕτη, ὡς καὶ ἡ δακτυλική, καλύπτεται ὑπὸ δέρματος λείου, ἀτρίχου καὶ ὀλιγώτερον εὐκινήτου, ὡς μᾶλλον προσκεκολλημένου πρὸς τοὺς ὑποκειμένους ἱστούς, φέροντος δὲ διαφόρους πτυχάς, τοῦθ' ὅπερ ἀποτέλεσμα τοῦ ἀνατομικοῦ σχηματισμοῦ τῆς παλάμης καὶ τῶν ποικίλων κινήσεων τῶν δακτύλων. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας ταύτης τὸ δέρμα εἶναι προσέτι κατάσπαρτον ὑπὸ ἀπειραρίθμων λεπτοτάτων μικρῶν ἐπάρσεων, καλουμένων *θηλῶν*, αἵτινες γίνονται πυκνότεραι κατὰ τὴν τρίτην φάλαγγα τῶν δακτύλων, ἤτοι τὴν *ῥᾶγα*, ὅπου διακρίνονται καὶ διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ ὡς σύστημα συγκεντρικῶν, ἐλλειψοειδῶν λεπτῶν γραμμῶν.

Καὶ αἱ μὲν θηλαὶ αὗται ἔχουσι μεγίστην σπουδαιότητα διὰ τὴν λειτουργίαν καὶ ἀνάπτυξιν τῆς ἁφῆς, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω. Αἱ δὲ πτυχαί, ὧν τέσσαρες αἱ σπουδαιότεραι, σχηματίζουσαι ἓν *M* κεφαλαῖον, παρέχουσιν ἱκανὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸν χειρουργόν, ὄχι δὲ ὀλιγωτέρας καὶ εἰς τοὺς χειρομάντεις, οἵτινες, ἐκμεταλλευόμενοι τὴν εὐπιστίαν καὶ δεισιδαιμονίαν τῶν ἁπλουστέρων, ἀποφαίνονται τὰς διαφόρους θαυμασίας καὶ σοφὰς αὐτῶν προφητείας.

Ὑπὸ τὸ δέρμα τοῦτο ὑπάρχει ἀρκετὸν λιπῶδες στρῶμα, δυνάμενον νὰ προφυλάττῃ τὰ ὑποκείμενα ὄργανα ἀπὸ πάσης βλάβης. Βαθύτερον δὲ τοῦ λιπώδους τούτου στρώματος προεκτείνεται ἡ ἀνωτέρω μνημονευθεῖσα περιταινία, ἥτις πρὸς τὸ μέρος τοῦτο λέγεται *παλαμιαία* καὶ πεπαχυμένη πρὸς τὰ ἄνω παρὰ τὴν ῥίζαν τῆς χειρὸς συντελεῖ εἰς τὸν σχηματισμὸν ἰσχυροῦ συνδέσμου, τοῦ *δακτυλιοειδοῦς καλουμένου*. Ἐκ τῆς ἐσωτερικῆς δὲ ἢ ὀπισθίας ἐπιφανείας τῆς περιταινίας ταύτης ἐκτείνονται κατὰ βάθος δύο προεκβολαί, αἵτινες, ἑνούμεναι μετὰ τῆς κατὰ βάθος περιταινίας, τῆς διηκούσης πρὸ τῆς σειρᾶς τῶν τεσσάρων τελευταίων μετακαρπίων ὀστῶν, χωρίζουσι τὴν παλάμην εἰς τρεῖς διακεκριμένους ἀπ' ἀλλήλων χώρους, ἀντιστοιχοῦντας πρὸς τὰ ἄνω μνημονευθέντα, *θέναρ*, *ὑποθέναρ* καὶ *κοῖλον παλάμης*.

Διὰ τῆς διατάξεως δὲ ταύτης καὶ τῶν διαφόρων λοιπῶν ἐλιγμῶν ἡ περιταινία αὕτη περιβάλλει καὶ συγκρατεῖ ἐν τῇ οἰκείᾳ θέσει τοὺς πολυπληθεῖς μῦς, τένοντας, φλέβας, ἀρτηρίας καὶ νεῦρα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦσι πολύ-

πλοκον, ὅσον καὶ θαυμάσιον σύμπλεγμα, συντελοῦν ὅπως τὸ ὄργανον τοῦτο καθίσταται χρησιμώτατον καὶ εὔστοχον πρὸς ἐκπλήρωσιν πασῶν τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ.

Καὶ ἡ μὲν χώρα τοῦ *θέναρος* ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων μυῶν, προωρισμένων εἰς τὰς κινήσεις τοῦ ἀντίχειρος, ἤτοι ἐκ τοῦ *βραχέος ἀπαγωγοῦ*, ἐκ τοῦ *βραχέος καμπτῆρος*, ἐκ τοῦ *ἀντιθέτου* καὶ ἐκ τοῦ *προσαγωγοῦ*· πρὸς δὲ ἐκ τοῦ *τένοντος* τοῦ *μακροῦ καμπτῆρος* καὶ κλάδου τοῦ *μεσαίου νεύρου* καὶ *ἀγγείων*· βαθύτερον δὲ πρὸς τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν εὑρίσκεται καὶ ὁ *πρῶτος μεσόστεος μῦς*.

Ἡ δὲ χώρα τοῦ *ὑποθέναρος*, κειμένη ἐν τῇ ἀνωτέρᾳ καὶ ἐσωτερικῇ μοίρᾳ τῆς παλάμης, περιλαμβάνει τρεῖς μῦς προωρισμένους διὰ τὰς κινήσεις τοῦ μικροῦ δακτύλου· ἤτοι τὸν *ἀπαγωγόν*, τὸν *βραχὺν καμπτῆρα* καὶ τὸν *ἀντίθετον*.

Τέλος δὲ ἐν τῷ μέσῳ τὸ *κοῖλον τῆς παλάμης*, τὸ κείμενον μεταξὺ θέναρος καὶ ὑποθέναρος, χώρα μεγαλειτέρας σπουδαιότητος, καθόσον ἐν ταύτῃ εὑρίσκομεν ὑπὸ τὸ δέρμα τὸν *λιπώδη ἱστόν*, κοινὸν ἄλλως τε εἰς ὅλην τὴν *παλάμην*, *τὴν κατ' ἐπιπολὴν περιταινίαν*, τὸ *κατ' ἐπιπολὴν παλαμαῖον ἀρτηριακὸν τόξον* καὶ τὰς ἐκ τούτων ἐκφυομένας *ἀρτηρίας τῶν δακτύλων*, τὸ *μεσαῖον* καὶ *ὠλένιον νεῦρον* καὶ τοὺς *τένοντας τῶν κατ' ἐπιπολὴν καμπτήρων* καὶ τῶν *κατὰ βάθος* μετὰ τῶν *ἑλμινθοειδῶν* αὐτῶν *μυῶν*, περιβαλλομένων ἐξ ἀρθόνου λιπώδους ἱστοῦ, *τὴν κατὰ βάθος παλαμαίαν ἀπονεύρωσιν* καὶ ὑπὸ ταύτην τὸ *κατὰ βάθος παλαμαῖον ἀρτηριακὸν τόξον*, ἐπαναπαυόμενον ἐπὶ τῶν μετακαρπίων ὀστῶν, ὧν τὰ μεσόστεα διαστήματα πληροῦνται ὑπὸ τῶν *μεσοστέων* καλουμένων *μυῶν*.

Εὑρίσκομεν δὲ προσέτι ἐν τῇ παλάμῃ καὶ τὰς *θήκας* λεγομένας *τῶν τενόντων*, ὧν δύο αἱ μεγαλείτεραι, ἡ μὲν ἀρχομένη ἐκ τοῦ μικροῦ δακτύλου καταλαμβάνει τὸ ἥμισυ ἐσωτερικὸν τῆς παλάμης, περιλαμβάνουσα τοὺς τένοντας τῶν κοινῶν καμπτήρων, ἡ δὲ ἐξωτερικὴ συνοδεύει τὸν τένοντα τοῦ μακροῦ καμπτῆρος τοῦ ἀντίχειρος· ἐκτὸς τούτων καὶ ἕκαστος τῶν τριῶν λοιπῶν δακτύλων, *λιχανός*, *μέσος* καὶ *παράμεσος*, φέρει ἀνὰ μίαν χωριστὴν μικρὰν θήκην διὰ τοὺς ἐκεῖθεν διερχομένους τένοντας.

Ἅπαντες δὲ οἱ μῦς τῆς χειρός εἰσι προωρισμένοι εἰς τὰς διαφόρους κινήσεις αὐτῆς, ἤτοι πρηνισμόν, ὑπτιασμόν, προσαγωγήν, ἀπαγωγήν, κάμψιν, ἔκτασιν καὶ ἀντίθεσιν τῶν δακτύλων, καὶ χρησιμεύουσι διὰ τοῦ συνδυασμοῦ τῶν κινήσεων τούτων εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῆς εὐστροφίας, εὐκινησίας καὶ ἀναριθμήτων ἄλλων λεπτοτάτων γνωστῶν κινήσεων τῆς χειρός.

Τὸ δὲ ἀρτηριακὸν σύστημα, τὸ χρησιμεῦον ἄλλως πρὸς διατροφήν, συντήρησιν καὶ ἀνάπτυξιν παντὸς ὀργάνου, ἐν τῇ χειρὶ σχηματίζει πυκνὸν σύμπλεγμα ὀχετῶν συγκοινωνούντων πολλαπλῶς, καὶ δὴ οὕτως, ὥστε, καταστρεφομένου ἑνὸς ἢ πλειοτέρων, οἱ λοιποὶ ὀχετοὶ ν' ἀναπληρῶσιν αὐτὸ ἀποτελεσματικῶς. Δηλαδὴ ἡ *κερκιδικὴ* καὶ *ὠλένιος ἀρτηρία*, κατερχόμεναι ἐκ τοῦ ἀντιβραχίου κατὰ τὰ πλάγια τῆς χειρός, εἰσδύουσιν εἰς αὐτὴν καὶ διχαζόμεναι καὶ ἀναστομούμεναι πάλιν, σχηματίζουσιν ἐν τῷ μέσῳ αὐτῆς δύο τόξα, *παλαμιαῖα* καλούμενα, τὸ κατ' ἐπιπολὴν καὶ τὸ κατὰ βάθος, ὡς ἀνωτέρω ἐξεθέσαμεν. Ἐκ τούτων πάλιν ἄρθονοι κλάδοι ἐκφυόμενοι εἰσβάλλουσιν εἰς ἕνα ἕκαστον μῦν πρὸς διατροφὴν αὐτοῦ. Ἐκ τῆς κυρτῆς δὲ περιφερείας τῶν ἀρτηριακῶν τούτων τόξων ἐκφύονται ἕτεροι κλάδοι, οἵτινες, διευθυνόμενοι κατὰ μῆκος πρὸς τὰ κάτω, διασχίζονται πάλιν εἰς δύο, διήκοντες εἰς τὰς πλαγίας πλευρὰς τῶν δακτύλων καὶ καταλήγουσιν εἰς τὴν κορυφὴν τούτων ἀναστομούμενοι οὕτως, ὥστε ἕκαστος τῶν δακτύλων διατρέφεται ὑπὸ δύο κυρίων ἀρτηριῶν.

Αἱ φλέβες τῆς χειρὸς εἶναι δευτερευούσης σημασίας, καθόσον χρησιμεύουσιν ἁπλῶς εἰς τὸ νὰ διοχετεύσωσι τὸ ἀκάθαρτον ἤδη αἷμα ἀπὸ τῆς χειρὸς εἰς τὸ κέντρον τῆς κυκλοφορίας.

Τὰ νεῦρα, τὸ τηλεγραφικὸν τοῦτο καλώδιον, διὰ τοῦ ὁποίου πᾶς ἐξωτερικὸς ἐρεθισμὸς διαβιβάζεται εἰς τὸν ἐγκέφαλον καὶ ἀπὸ τούτου πάλιν ὡς ἐπιταγὴ πρὸς ἐκτέλεσιν ταύτης ἢ ἐκείνης τῆς κινήσεως εἰς τὸ σῶμα, εἰσὶν ἐν τῇ χειρὶ συνέχεια τοῦ βραχιονίου πλέγματος, τοῦ ἐκφυομένου ἐκ τῆς κατωτέρας τραχηλικῆς μοίρας τοῦ νωτιαίου μυελοῦ καὶ καταλήγοντος εἰς τὴν χεῖρα μέχρι τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων.

Ἄμεσος δὲ πηγή, ἐξ ἧς τὰ τῆς χειρὸς νεῦρα προέρχονται, διέποντα τὴν κίνησιν καὶ αἴσθησιν αὐτῆς, εἰσὶ τρία, τὸ *κερκιδικόν*, τὸ *ὠλέν*ιον καὶ τὸ ἐν τῷ μέσῳ τούτων κείμενον *μέσον* καλούμενον· εἶναι δὲ τὰ νεῦρα ταῦτα μικτά, δηλαδὴ συνίστανται ἐξ ἰνῶν αἰσθητικῶν καὶ κινητικῶν. Καὶ τὸ μὲν κερκιδικὸν καὶ κλάδοι τινὲς τοῦ ὠλενίου, διατρέχοντες τὴν ἐσωτερικὴν μοῖραν, ἐννευροῦσι τὴν ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τῆς χειρός, τὸ δὲ μεσαῖον καὶ λοιπὸν ὠλένιον τὴν παλαμιαίαν.

Τὰ τρία ταῦτα νεῦρα, διακλαδιζόμενα εἰς τὰ διάφορα μέρη τῆς χειρός, ἀφ' οὗ δώσωσι τὰς κινητικὰς αὐτῶν ἴνας εἰς ἕνα ἕκαστον μῦν, διανέμουσι τὰς αἰσθητικὰς αὐτῶν εἰς τὸ δέρμα, ἐννευροῦντα ἓν ἕκαστον ἰδίαν τῆς χειρὸς χώραν.

Τὸ μὲν *κερκιδικὸν* νεῦρον διέπει τὴν αἴσθησιν τῆς ραχιαίας χώρας τοῦ ἀντίχειρος, λιχανοῦ, μέσου καὶ κερκιδικοῦ χείλους τοῦ παραμέσου δακτύλου καὶ τὴν ἀντίστοιχον τούτων ραχιαίαν ἐπιφάνειαν τῆς χειρός. Τὸ δὲ *ὠλένιον* τὴν λοιπὴν ραχιαίαν μοῖραν ὡς καὶ τὴν ραχιαίαν καὶ παλαμιαίαν τοῦ παραμέσου, μικροῦ δακτύλου καὶ ὑποθέναρος.

Τὸ *μέσον* δὲ *νεῦρον* διέπει τὴν αἴσθησιν ὅλης τῆς λοιπῆς παλαμιαίας χώρας, ἤτοι τοῦ ἀντίχειρος, λιχανοῦ, μέσου, τοῦ ἐξωτερικοῦ ἡμίσεως χείλους τοῦ παραμέσου δακτύλου καὶ θέναρος.

Εἰς τὸ δέρμα δὲ τῆς παλαμιαίας ἐπιφανείας τῆς χειρὸς καταλήγουσιν αἱ αἰσθητικαὶ ἴνες εἰς ὅλως ἴδιον σύστημα, ἀπαντῶν ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν χώραν ταύτην καὶ προωρισμένον πρὸς τὴν εἰδικὴν λειτουργίαν τῆς χειρός, ἤτοι τὴν ἁφήν. Δηλαδὴ οἱ αἰσθητικοὶ οὗτοι κλαδίσκοι τῶν νεύρων καταλήγουσιν ἐνταῦθα πολυειδῶς: τὸ μὲν κατ' εὐθεῖαν εἰς τὸ δέρμα, μέχρι τῆς ἐπιδερμίδος, τὸ δὲ εἰς μικρὰ ᾠοειδῆ σωμάτια (1—5 χιλιοστῶν τοῦ μέτρου), τὰ ὁποῖα κρέμανται ἐκ τῶν ἀκροτελευτίων κλαδίσκων τῶν αἰσθητικῶν νεύρων καὶ ὀνομάζονται *Πατσίνεια σωμάτια* (corpuscules de Pacine), ὡς ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἀνατόμου, τοῦ πρώτου περιγράψαντος αὐτά (1836). Καὶ ἁπαντῶσι μὲν ταῦτα διεσπαρμένα εἰς ὅλον τὸ δέρμα, εἶναι δὲ ἀρθονώτατα εἰς τοὺς δακτύλους καὶ ἐξαιρετικῶς πάλιν τὰ περισσότερα εἰς τὴν τρίτην φάλαγγα, ἤτοι τὴν ῥᾶγα τῶν δακτύλων· τέλος εἰς εἰδικά τινα σωμάτια, τὰ ὁποῖα ἁπαντῶσιν ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον εἰς τὴν παλάμην τῆς χειρός (καὶ εἰς τὸ πέλμα τοῦ ποδός), ἐκεῖ, ὅπου καὶ ἐντοπίζεται τὸ αἰσθητήριον τῆς ἁφῆς. Τὰ τελευταῖα ταῦτα νευρικὰ σωμάτια, *Μαϊσνέρεια* καλούμενα, ὡς ἐκ τοῦ πρώτου ἀνακαλύψαντος αὐτά, τὰ κυρίως σωμάτια τῆς ἁφῆς, ἀρθονώτατα ἐπὶ τῶν ῥαγῶν τῶν δακτύλων καὶ ἐπιπολαίως κείμενα, πληροῦσι τὰς ἄνω περιγραφείσας πολυπληθεῖς θηλὰς τοῦ δέρματος τῶν δακτύλων.

Τὸ κρηπίδωμα δὲ παντὸς τοῦ πολυπλοκωτάτου τούτου συστήματος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὁποίου προσφύονται, ὡς εἴπομεν, μῦς καὶ τένοντες, εἶναι ὁ ὀστέινος τῆς χειρὸς σκελετός, ἀποτελούμενος ἐξ 27 ὀσταρίων διαφόρου σχήματος καὶ μεγέθους, εὐκινήτως πρὸς ἄλληλα συνηρμοσμένων διὰ στερεωτάτων συνδέσμων, ἀποτελούντων μετὰ τῶν ὀστῶν τὰς διαφόρους ἀρθρώσεις.

Ἐκ τῶν 27 τούτων ὀστῶν, ὀκτώ, ἔχοντα σχῆμα ἀκανόνιστον κυβικὸν καὶ τεταγμένα εἰς δύο σειράς, ἀνωτέραν καὶ κατωτέραν, ἀποτελοῦσι τὸν *καρπόν*, τὴν ῥίζαν τρόπον τινὰ τῆς χειρός, διὰ τῆς ὁποίας αὕτη συνδέεται μετὰ τοῦ ἀντιβραχίου.

Πέντε ἄλλα ἐπικήμη κυλινδρικὰ ὀστᾶ, κείμενα παραπλεύρως τὸ μὲν παρὰ τὸ δέ, ἀποτελοῦσι τὸ *μετακάρπιον*, ὅπερ μετὰ τῶν ἀνωτέρω συνιστῶσιν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ σῶμα τῆς χειρός, ἤτοι τὴν *παλάμην*. Συνέχειαν τῶν ὀστῶν τοῦ μετακαρπίου ἀποτελοῦσι τὰ ὀστᾶ τῶν πέντε δακτύλων, ἄτινα, ἐπιμήκη καὶ ταῦτα, ἀριθμοῦνται εἰς δεκατέσσαρα.

Ἕκαστος δάκτυλος σχηματίζεται ἐκ τριῶν τοιούτων ὀστῶν κατὰ μῆκος διακειμένων καὶ πρὸς ἄλληλα συνηρθρωμένων καὶ τρεῖς φάλαγγας ἀποτελούντων δι' ἕκαστον δάκτυλον, πλὴν τοῦ ἀντίχειρος, ὅστις ἀποτελεῖται ὑπὸ δύο *μόνον ὀστῶν* καὶ δύο φαλάγγων. Αἱ φάλαγγες δὲ αὗται, ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω σμικρότεραι γινόμεναι, καταλήγουσιν εἰς τὴν τρίτην, τὴν καὶ μικροτέραν, ἥτις καὶ *ῥάξ* καλεῖται.

* * *

Ἡ φυσιολογικὴ λειτουργία τῆς χειρὸς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀνατομικῆς περιγραφῆς αὐτῆς. Ὁ σκελετὸς αὐτῆς, συνιστάμενος ἐκ πολλαπλῶν μικρῶν ὀσταρίων μετὰ λείων ἀρθρικῶν ἐπιφανειῶν, συναρθροῦται καταλλήλως καὶ προάγει τὰς διαφόρους κινήσεις αὐτῆς εἰς τὸ τέλειον. Οἱ δὲ μῦς, τεσσαράκοντα περίπου τὸν ἀριθμόν, κατενεμήθησαν οὕτως, ὥστε νὰ κινητοποιῶσι τὴν χεῖρα διαφοροτρόπως καὶ νὰ καθιστῶσιν αὐτὴν ἐπιτηδείαν πρὸς τοὺς ποικίλους ἐκείνους μετασχηματισμούς, δι' ὧν ἐπαρκεῖ εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ποικιλωτάτων αὐτῆς ἐργασιῶν.

Οἱ τέσσαρες δάκτυλοι, ἐπιμήκεις, ἄνισοι καὶ ἀποκεχωρισμένοι ὁ εἷς τοῦ ἑτέρου, φέρουσιν ἕκαστος ἀνὰ τρεῖς ἀρθρώσεις, χάριν τῶν ὁποίων οὗτοι δύνανται ν' ἀφίστανται ἀλλήλων, νὰ κάμπτωνται καὶ ἐκτείνωνται ἐλευθέρως, καὶ νὰ ἐφαρμόζωνται ἐπίσης ἀκριβῶς ἐπὶ τῶν ὀγκωδῶν ὡς καὶ ἐπὶ τῶν λεπτοτάτων ἀντικειμένων.

Ὁ δὲ ἀντίχειρ μετὰ τόσης μαθηματικῆς ἀκριβείας ἐπέτυχε νὰ κατάσχῃ τὴν θέσιν του, ὥστε μόνον οὕτω ἠδυνήθη πράγματι νὰ καταστήσῃ μετὰ τῶν λοιπῶν δακτύλων τὴν χεῖρα μηχανισμὸν τέλειον καὶ ἀληθὲς *συλληπτήριον ὄργανον*.

Ἐκτὸς τῆς κοινῆς αἰσθήσεως, ἥτις ὑπάρχει διακεχυμένη ἐφ' ὅλου τοῦ δέρματος, ἡ χεὶρ ἔχει καὶ ἰδίαν τινὰ αἰσθητικὴν δύναμιν, ἥτις καὶ μόνη χαρακτηρίζει αὐτὴν ὡς *εἰδικὸν αἰσθητήριον ὄργανον τῆς ἁφῆς*. Καὶ δὲν πρέπει νὰ συγχέηται ἡ ἁφὴ μετὰ τῆς κοινῆς αἰσθήσεως, καθόσον αὕτη ἔχει, ὡς εἴδομεν, καὶ ἴδιον νευρικὸν σύστημα, ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἄνω μνημονευθέντων σωματίων τοῦ *Μάϊσνερ*, δηλαδὴ τῶν εἰδικῶν σωματίων τῆς ἁφῆς, ἄτινα, εὑρισκόμενα ἐντὸς τῶν ἀπειροπληθῶν θηλῶν τῆς παλάμης, καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν ῥαγῶν τῶν δακτύλων, καθιστῶσι τὴν χεῖρα τὸ *εἰδικὸν* τῆς ἁφῆς αἰσθητήριον.

Ἡ *ἁφὴ* εἶναι ἡ αἰσθητικὴ ἐκείνη δύναμις, διὰ τῆς ὁποίας λαμβάνομεν γνῶσιν τῶν διαστάσεων, τοῦ σχήματος, τῆς συστάσεως καὶ ἄλλων ἰδιοτήτων τῶν ἀντικειμένων. Αὕτη προσέτι ἐπανορθοῖ, κανονίζει καὶ συμπληροῖ τὸ ἔργον τῆς ὁράσεως καὶ εἶναι ἡ μόνη τῶν αἰσθήσεων, ἥτις οὐδέποτε ὑποπίπτει εἰς ἀπάτην.

Τὸ δὲ ἀκροτελεύτιον τῆς χειρὸς ἐφόδιον, οἱ *ὄνυχες*, τὰ πλατέα καὶ λεπτὰ ἐκεῖνα πέταλα, τὰ σκέποντα τὴν ῥαχιαίαν ἐπιφάνειαν τῆς τρίτης φάλαγγος τῶν δακτύλων, διὰ τὴν στερεότητα καὶ ἐλαστικότητα αὐτῶν παρέχουσιν ἀντίστασίν τινα καὶ ὑποστήριγμα εἰς τὰς ῥᾶγας τῶν δακτύλων ἐν καιρῷ ψαύσεως ἀντικειμένου τινὸς καὶ φέρουσιν εἰς ἐπαφὴν πρὸς τοῦτο περισσοτέρας θηλάς, καὶ οὕτω καθιστῶσι μεγαλείτερον τὸ ἁπτικὸν πεδίον, τοῦθ' ὅπερ λίαν σπουδαῖον διὰ τὴν αἴσθησιν τῆς ἁφῆς.

Ἐκ τῆς συντόμως ἐκτεθείσης ἀνατομικῆς κατασκευῆς καὶ φυσιολογικῆς λειτουργίας ἐξάγεται ὅτι ἡ χεὶρ εἶναι ὄργανον ἐκτελεστικὸν σπουδαιότατον καὶ χρησιμώτατον, καὶ διὰ τὴν εἰδικὴν φυσιολογικὴν ἰδιότητα, ἣν ἔχει, δηλαδὴ τὴν ἁφήν, κατατάσσεται μεταξὺ τῶν πέντε αἰσθητηρίων ὀργάνων: τοῦ *ὀφθαλμοῦ*, τοῦ *ὠτός*, τῆς *ῥινὸς* καὶ τῆς *γλώσσης*, πλεονεκτεῖ δὲ μάλιστα ἡ χεὶρ τῶν λοιπῶν· διότι ὁ μὲν ὀφθαλμός, τὸ οὖς, ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ῥὶς εἶναι *ὄργανα* μᾶλλον *παθητικά*, δηλαδὴ δέχονται μόνον τὰς ἐξωτερικὰς ἐντυπώσεις, ἐν ᾧ ἡ χεὶρ εἶναι καὶ ἐνεργητικὸν συγχρόνως ὄργανον, διότι, δεχόμενον τὰς ἐξωτερικὰς ἐντυπώσεις, ἐκτελεῖ καὶ ἐξωτερικεύει συγχρόνως ταύτας καὶ τὰς τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων πάνυ δεξιῶς καὶ πιστῶς: ἤτοι ἡ χεὶρ καθίσταται ὁ πιστὸς ὑπηρέτης τοῦ ἀνθρώπου, ἄνευ τοῦ ὁποίου ἀδύνατον ἦτο νὰ ὑπάρξῃ οὗτος. Ὅθεν προσφυέστατα ἐλέχθη ὑπὸ τῶν πατέρων ἡμῶν «*Χειρῶν ὀλλυμένων, ἔρρει πολύμητις Ἀθήνη*».

Τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀνεγνώρισαν καὶ ἄλλοι τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων, ὁμολογήσαντες μάλιστα τὴν χεῖρα ὑπερτέραν τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων ὀργάνων.

Ὁ *Ἀναξαγόρας* π. χ. ἐπρέσβευεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει τὴν ὑπεροχὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ζῴων εἰς αὐτὴν τὴν χεῖρα. «*Ἀναξαγόρας μὲν οὖν φησι διὰ τὸ χεῖρας ἔχειν φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζῴων τὸν ἄνθρωπον*», καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ *Ἀριστοτέλης* διὰ τῶν ἑπομένων· «*Εὔλογον δὲ διὰ τὸ φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζῴων χεῖρας ἔχειν*», καὶ ὁ *Γαληνός* (*Περὶ χρείας Μορίων*, κεφ. 3)· «*Οὕτω μὲν σοφώτατον τῶν ζῴων ἄνθρωπος, οὕτω δὲ χεῖρας ὄργανα πρέποντι ζῴῳ σοφῷ*»· ἠθέλησαν ν' ἀποδείξωσιν ὅτι ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶναι ὑπέρτερος τῶν ἄλλων ζῴων, διότι ἔχει χεῖρας, ἀλλ' ὡς ὑπερέχων τούτων, ἀνάγκην εἶχε καὶ τελειοτάτου ὀργάνου, οὐδὲν ἧττον ὅμως καὶ ἐν τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀντιρρήσει περὶ τούτου ἔτι κατέδειξαν τῶν χειρῶν τὴν ὑπερέχουσαν θέσιν καὶ τελειότητα.

Ἂν ὁ ὀφθαλμὸς ἐξυμνήθη, καὶ δικαίως, ὑπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων καὶ νεωτέρων ποιητῶν, ἂν ἡ λεπτοφυὴς καὶ θαυμασία κατασκευὴ αὐτοῦ ἐθαυμάσθη ὑπὸ πάντων, ἀλλὰ καὶ ἡ κατὰ τὸ φαινόμενον χονδροειδὴς χεὶρ ἐθεωρήθη οὐ μόνον σοφωτάτη ἐπινόησις, ἀλλὰ καὶ ἰδιαίτερον τοῦ ἀνθρώπου χαρακτηριστικόν. Σύγκρισίς τις τῶν δύο τούτων αἰσθητηρίων ὀργάνων δὲν εἶναι ἀληθῶς ἄπο σκοποῦ ἀφ' οὗ μάλιστα, ὡς κοινῶς πιστεύεται, ὅτι ὁ ὀφθαλμὸς εἶναι τὸ πολυτιμότερον τῶν αἰσθητηρίων, ἡ δὲ χεὶρ μόλις ἀξιοῦται τῆς δεούσης προσοχῆς.

Τοῖς πᾶσι κατέστησαν ἤδη γνωσταὶ αἱ θαυμάσιαι ὑπηρεσίαι, τὰς ὁποίας παρέχει ἡ χεὶρ διὰ τῆς ἁφῆς εἰς τοὺς δυσμοίρους ἐκείνους, οἵτινες ἠτύχησαν νὰ στερηθῶσι τοῦ πολυτίμου τῆς ὁράσεως αἰσθητηρίου, τοῦ ὀφθαλμοῦ. Χιλιάδες τυφλῶν σήμερον διὰ τῆς ἁφῆς ἀντικατέστησαν τὴν ὅρασιν μετὰ καταπληκτικῆς ἐπιτυχίας. Ἐν ταῖς σχολαῖς τῶν τυφλῶν μετὰ θαυμασμοῦ παρατηροῦμεν τὰ ἀπίστευτα ἀποτελέσματα τῆς χρησιμότητος

τῆς χειρός, διὰ τῆς ὁποίας κατορθοῦσι τὴν ἐκμάθησιν διαφόρων βιοποριστικῶν ἐπαγγελμάτων, καὶ ἐπαρκοῦντες οὕτω διὰ τῆς ἀτομικῆς αὐτῶν ἀξίας καὶ ἐργασίας εἰς τὴν πλήρωσιν τῶν ἰδίων ἀναγκῶν, ἀποσκορακίζουσι τὴν εἰδεχθῆ ἐπαιτείαν. Ἐκεῖ διὰ τῆς ἁφῆς μανθάνουσιν ἀνάγνωσιν καὶ γραφήν, διδάσκονται τὴν ὀργανικὴν μουσικὴν θεωρητικῶς τε καὶ πρακτικῶς· πολλοὶ δὲ νέοι τυφλοί, ἀπόφοιτοι τῶν σχολῶν τούτων, εἶναι ἄριστοι ἤδη καλλιτέχναι, τυχόντες τοῦ πρώτου βραβείου ἀνεγνωρισμένων *Ὠιδείων* μεγαλοπόλεων καὶ μετερχόμενοι νῦν εὐδοκίμως τὸ ἔργον καθηγητοῦ τῆς μουσικῆς.

Ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη ἀναγράφει πλεῖστα ὅσα περίεργα καὶ ἐκπληκτικὰ γεγονότα, ἀναγόμενα εἰς τὴν ἄσκησιν τῆς ἁφῆς τῶν τυφλῶν.

Ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Cambridge ὑπῆρχε καθηγητὴς τῶν μαθηματικῶν τυφλός, *Saunderson* καλούμενος, ὅστις διὰ τῆς ἁφῆς διέκρινε τὰ ἀληθινὰ ἀπὸ τὰ κίβδηλα μετάλλια. Ὁ ἀόμματος οὗτος καθηγητὴς ἐδίδασκε τοὺς νόμους τῆς *ὀπτικῆς*, ἐξηγῶν τὴν φύσιν τοῦ *φωτὸς* καὶ τῶν *χρωμάτων* καὶ τὴν θεωρίαν τῆς *ὁράσεως*.

Ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ ὑπῆρξεν ὑπουργὸς τῶν ταχυδρομείων καὶ τηλεγράφων τυφλός, *Fawcett* καλούμενος, ὅστις ἐπὶ πολλὰ ἔτη διηύθυνε τὸ ὑπουργεῖον τοῦτο μετὰ μεγίστης δεξιότητος.

Ἐν Evian ζῇ τυφλὸς ἐφημεριδοπώλης, ὅστις διὰ τῆς ἁφῆς διακρίνει ἀλανθάστως τὰς διαφόρους ἐφημερίδας, καὶ οὐδέποτε ἀπατᾶται, ὥστε νὰ δώσῃ ἄλλο ἀντ' ἄλλου φύλλον εἰς τοὺς πελάτας του· ὁ τυφλὸς οὗτος διακρίνει καὶ τὰ χρώματα διὰ τῆς ἁφῆς.

Ἐν Λονδίνῳ ὑπῆρχε καὶ γλύπτης ζῴων τυφλός, *Vidal* ὀνομαζόμενος, ὅστις, μόνον διὰ τῶν χειρῶν ἀντιλαμβανόμενος τοῦ σχήματος καὶ καταμετρῶν τὸ μέγεθος καὶ τὰς διαστάσεις τῶν ζῴων, κατώρθου, ὅπερ ἀπίστευτον, πλὴν ἀληθές, νὰ πλάσσῃ τὰ πανομοιότυπα αὐτῶν· πολλὰ δὲ ἔργα τοῦ τυφλοῦ τούτου καλλιτέχνου θαυμάζονται σήμερον ὡς ἀριστουργήματα.

Καὶ ἐνταῦθα, εἰς τὸ ἐν Σισλῇ *Νοσοκομεῖον τῆς Εἰρήνης Hôpital de la Paix*, ὡς καὶ εἰς τὰ ἐν Βεβεκίῳ *καθολικὰ ὀρφανοτροφεῖα θηλέων* ὑπάρχουσι δύο τυφλαὶ διδάσκαλοι τῆς μουσικῆς, ἐκτελοῦσαι ἐπὶ κλειδοκυμβάλου, ὡς καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου, μουσικὰ τεμάχια καὶ ὕμνους πρὸς τὸν Δημιουργὸν μετὰ σπανίας τέχνης: γράφουσι καὶ ἀναγινώσκουσι μετ' εὐχερείας. Ἐξ αὐτῶν ἡ ἐν Σισλῇ ἔχει καὶ τρεῖς μικροὺς δυστυχεῖς τυφλοὺς μαθητάς, τοὺς ὁποίους διδάσκει γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Πρὸς τοῖς θρησκευτικοῖς των βιβλίοις λαμβάνουσι τακτικῶς καὶ ἀναγινώσκουσι καὶ ἰδίαν ἐφημερίδα, ἐξ ἧς μανθάνουσι τὴν κίνησιν τοῦ κόσμου. Ἡ ἐν Βεβεκίῳ τυφλὴ διακρίνει προσέτι τὰ χρώματα διὰ τῆς ἁφῆς, ἐπικρίνει ἐπιτυχῶς τὴν τυχὸν ἐλαττωματικὴν ἐνδυμασίαν τῶν μικρῶν μαθητριῶν της καὶ ἐκφέρει γνώμην ὅτι τοῦτο ἢ ἐκεῖνο τὸ χρῶμα ἢ ἔνδυμα ἁρμόζει μᾶλλον εἰς ταύτην ἢ ἐκείνην κτλ.

Περιεργότατα εἶναι ἐπίσης καὶ τὰ φαινόμενα, τὰ παρατηρούμενα ἐπὶ τῶν πρώτων ἐντυπώσεων τυφλῶν τινων, ἀξιωθέντων, μετὰ ἐπιτυχῆ ἐγχείρησιν, ν' ἀνακτήσωσι τὴν ὅρασιν, τὴν ὁποίαν κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας δὲν ἐγνώριζον νὰ χρησιμοποιήσωσι, καὶ κατέφευγον διὰ τοῦτο πάλιν εἰς τὴν ἁφήν. Ἀναφέρουσι τοιούτους ἀναβλέψαντας, οἵτινες, ὅτε τὸ πρῶτον εἶδον τοὺς γονεῖς ἢ οἰκείους, δὲν ἠδυνήθησαν ν' ἀναγνωρίσωσιν αὐτούς, εἰμὴ ὅτε διὰ τῆς χειρὸς ἔψαυσαν τὸ πρόσωπον αὐτῶν· τὰ οἰκειότερα δὲ τῶν ἀντικειμένων παρουσιαζόμενα αὐτοῖς τότε μόνον ἀνεγνώριζον, ὅτε διὰ τῆς χειρὸς ἐψηλάφων αὐτά· εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν διηγεῖτο ὅτι τυφλὸς ὢν διήρχετο μόνος καὶ ἄνευ δυσκολίας ὅλας τὰς ὁδοὺς τῆς πόλεως, ὅτε δὲ ηὐτύχησε νὰ μεταχειρισθῇ τοὺς βλέποντας ἤδη ὀφθαλμούς του, πολλάκις περιεπλανήθη καὶ εὑρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ζητῇ πληροφορίας περὶ τῶν ὁδῶν.

Πάντα τὰ ζῷα ἔχουσι τὰ αἰσθητήρια αὐτῶν, τινὰ μάλιστα τούτων ἔχουσι τὸ ἓν ἐξ αὐτῶν ὑπέρτερον τοῦ ἀντιστοίχου παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ. Ὁ λαγωὸς π. χ. ἔχει τὴν ἀκοὴν ὀξυτέραν ἡμῶν, ὁ κύων τὴν ὄσφρησιν, ὁ ἀετὸς τὸν ὀφθαλμὸν ὀξυδερκέστερον, ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος ἔχει πάντα τὰ αἰσθητήρια ἐν τελειοτάτῃ ἁρμονίᾳ, τὴν δὲ ἁφὴν εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἀνεπτυγμένην, ὥστε οὐδὲ πόρρωθεν εἶναι δυνατὸν νὰ παραβληθῇ ἡ τῶν λοιπῶν ζῴων πρὸς αὐτήν. Ἀλλὰ καὶ ὡς ἐπικουρικὸν τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων, ὡς καὶ ἄλλων δεξιοτήτων τοῦ ἀνθρώπου, δυνάμεθα νὰ ἐξάρωμεν τὴν χεῖρα.

Παρὰ τοῖς κωφαλάλοις, εἰς τοὺς ὁποίους ἥ τε ἀκοὴ ἐλλείπει καὶ ἡ γλῶσσα κατ' ἀκολουθίαν ἀδρανεῖ, ἡ χεὶρ διὰ τῶν θαυμασίων αὐτῆς κινήσεων ἀναπληροῖ τὸν λόγον, ὅσοι δ' ηὐτύχησαν νὰ ἐπισκεφθῶσι σχολὰς κωφαλάλων, ἐθαύμασαν πάντως, πῶς διὰ τῶν χειρονομιῶν

διδάσκονται καὶ μανθάνουσι νὰ συνεννοῶνται μετὰ θαυμαστῆς ταχύτητος, ν' ἀναγινώσκωσι καὶ νὰ γράφωσι, νὰ συζητῶσι ζωηρῶς περὶ τῶν νέων τῆς ἡμέρας, νὰ ἐπικρίνωσι τὰ ἄρθρα τῶν ἐφημερίδων, καί, κηρύττοντες μιμικῶς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, νὰ προκαλῶσι τὰ δάκρυα ἢ τὸν ἐνθουσιασμὸν εἰς ὁμοιοπαθεῖς αὐτῶν ἀκροατὰς ἢ μᾶλλον θεατάς.

Κατὰ τὰ λεχθέντα, ἡ χεὶρ ἀποδεικνύεται παντοδύναμος καὶ ἱκανὴ ν' ἀντικαταστήσῃ λίαν ἐπιτυχῶς τὰ λοιπὰ αἰσθητήρια. Τί δὲ ἡ θεία τοῦ *Ἀσκληπιοῦ* τέχνη, ἰδίᾳ δὲ ἡ χειρουργικὴ διὰ τὰς καταπληκτικὰς προόδους καὶ θαυμαστὰς θεραπείας ὀφείλει εἰς τὴν χεῖρα, τοῦτο ἀδύνατον εἶναι νὰ ἐξαρθῇ ἐπαρκῶς διὰ λόγων.

Τὴν ἀναμφήριστον τοῦ λιχανοῦ χρησιμότητα, ἠδίκησε βεβαίως ὁ ἰσχυρισθεὶς ὅτι εὐκταῖον αὐτοῦ ἐφόδιον θὰ ἦτο καὶ τρίτος ἐπὶ τοῦ ἄκρου αὐτοῦ ὀφθαλμός, διότι μυωπῶν ἐκεῖνος δὲν κατεῖδεν ὅτι ἀνθ' ἑνὸς τάχα ἐλλείποντος, δέκα ἔχομεν ὀφθαλμοὺς ἐπὶ τῶν ἰσαρίθμων ῥαγῶν τῶν δακτύλων μας. Διὰ τῶν δέκα τούτων ὀφθαλμῶν οἱ τυφλοὶ βλέπουσι, δηλαδὴ ἀναγινώσκουσι, γράφουσι καὶ τελειοῦσιν, ὡς ὁ *Vidal*, τὰ ἀριστουργήματα τῆς οἰκείας τέχνης.

Περιποιώμεθα τὴν χεῖρα, ἐξασκῶμεν τὴν ἁφὴν καὶ τὰ λοιπὰ αἰσθητήρια, καὶ τότε ἀλανθάστως συμπληροῦμεν καὶ τελειοποιοῦμεν ἑαυτούς.

Διὰ ταῦτα νομίζομεν ὅτι ἡ χεὶρ ὡς ὄργανον αὐτοτελὲς καί, οὕτως εἰπεῖν, ἐλεύθερον ἐν σχέσει πρὸς τὸν λοιπὸν ὀργανισμόν, ἔχουσα ἰδίαν φυσιολογικὴν λειτουργίαν, ἀνήκουσαν ἀποκλειστικῶς εἰς ἑαυτήν, ὡς ὁ ὀφθαλμὸς καὶ τὸ οὖς, ὑπὸ κοινωνιολογικὴν δὲ ἔποψιν ἡ χρησιμωτέρα, ἐδικαιοῦτο, νομίζομεν, καὶ αὕτη νὰ ἔχῃ ἰδίαν παθολογικὴν θέσιν ἐν τῇ ἰατρικῇ ἐπιστήμῃ, ὡς, φέρ' εἰπεῖν, ἡ ὀφθαλμολογία καὶ ἡ ὠτολογία, αἵτινες, χωρὶς νὰ ἐξεγείρωσι μηδενὸς τὸν χόλον, κατώρθωσαν νὰ δημιουργήσωσιν ἑαυταῖς εἴδός τι αὐτονομίας.

Ἡ χεὶρ, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ αἰσθητήρια, ἔχει τὰς ἰδίας αὐτῆς παθήσεις· αἱ συγγενεῖς π. χ. παραμορφώσεις τῶν δακτύλων, ἡ σύσπασις τῆς παλαμιαίας ἀπονευρώσεως, ὁ ἐν εἴδει ἐλατηρίου δάκτυλος *(doigt en ressort)*, ὁ γραφικὸς σπασμὸς τῶν δακτύλων *(crampe des écrivains)* καὶ ἄλλαι, περὶ τῶν ὁποίων ὁλόκληροι εἰδικαὶ μελέται ἐγένοντο, ἀνήκουσιν εἰς τὴν χεῖρα· ἄλλαι δὲ πάλιν παθήσεις, κοιναὶ καὶ εἰς τὸ λοιπὸν σῶμα, παρουσιάζουσιν ἐν τῇ χειρί, ὡς ἐκ τῆς ἀνατομικῆς αὐτῆς κατασκευῆς, ὅλως ἰδιαιτέραν μορφὴν καὶ σοβαρότητα, ἐπιφέρουσαι μάλιστα καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον ἢ τὸ ὀλιγώτερον τὴν ἀνικανότητα τῆς χειρός. Οἱ τραυματισμοὶ αὐτῆς, ἰδίως δὲ οἱ τῶν νεύρων καὶ τενόντων, αἱ αἱμορραγίαι, αἱ φλεγμοναὶ κ.τ.λ. ἔχουσιν ὅλως ἴδιον χαρακτῆρα καὶ χρήζουσιν ἰδιαιτέρας προσοχῆς.

Ὅσοι δὲ ἔπαθον τυχόν ποτε τὴν ὀδυνηροτάτην ἐκείνην πάθησιν, τὴν *παρωνυχίαν*, ἤτοι τὸ κοινῶς καλούμενον *καλαγκάθι*, δὲν ἐλησμόνησαν βεβαίως τοὺς σφοδροτάτους ἐκείνους καὶ ὄντως ἀλησμονήτους πόνους, οἵτινες εἶναι τρόπον τινὰ παρότρυνσις τῆς ἀγρύπνου φύσεως, ἐξαναγκαζούσης ἡμᾶς σκοπίμως νὰ ἐπιζητήσωμεν τὴν ἄμεσον θεραπείαν τοῦ πολυτίμου ὀργάνου.

Ἡ συνάρμολόγησις ὅμως εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πραγματείαν πασῶν ἐν γένει τῶν παθήσεων τῆς χειρός, χειρουργικῶν, τραυματικῶν, νευρικῶν, ὡς καὶ τροφικῶν διαταραχῶν καὶ τῶν τοιούτων, εἶναι ἔργον δυσκατόρθωτον, ἀλλ' εὐχῆς τοὐλάχιστον ἔργον θὰ ἦτο, ἂν ἀπετελεῖτο μονογραφία τις, περιλαμβάνουσα ἀποκλειστικῶς τὴν *χειρουργικὴν* τῆς χειρός, καθόσον, ἡ κατὰ χώρας κατανομὴ τῶν παθήσεων ἁρμόζει καταλληλότερον εἰς τὴν χειρουργικὴν ἢ εἰς τὴν ἄλλην ἐν γένει ἰατρικήν.

Ἑκάστη πάθησις τῆς χειρὸς ἔχει ἄμεσον ἐπίδρασιν ἐπὶ τὴν λειτουργίαν τοῦ τιμιωτάτου τούτου ὀργάνου, ὁ δὲ χειρουργός, ὁ συνειδὼς τὴν ἁρμονικὴν ταύτην ἐν τῇ χειρὶ ἀλληλεγγύην, ὀφείλει νὰ προσπαθῇ νὰ διατηρῇ τὴν ἀκεραιότητα αὐτῆς, νὰ προφυλάττῃ ἀπὸ πάσης βλάβης καὶ προσβολῆς καὶ νὰ φροντίζῃ παντὶ σθένει νὰ σώζῃ καὶ τὸ ἐλάχιστον μόριον αὐτῆς, ὅσον ἀφ' ἑτέρου ὀφείλει νὰ ἐπεμβαίνῃ ἄνευ ἀναβολῆς πρὸς πρόληψιν μεγαλειτέρων καταστροφῶν.

***

Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε πειθόμεθα ὅτι ἔκ τε τοῦ σχηματισμοῦ καὶ τῆς λειτουργίας, αἱ χεῖρες τοῦ ἀνθρώπου εἶναι τὸ σπουδαιότατον ἐξωτερικὸν ὄργανον τῆς τελειότητος αὐτοῦ, καὶ τοῦ καθόλου πολιτισμοῦ ὁ ὁρατὸς δημιουργὸς καὶ ἰσχυρὸς ἀμύντωρ. Πλεονασμὸν δὲ θεωροῦμεν, ἐὰν εἰς ὅσα εἴπομεν θελήσωμεν νὰ προσθέσωμεν καὶ ἄλλας ἀποδείξεις περὶ τῶν εὐεργετημάτων, τὰ ὁποῖα ἡ ἀνθρωπότης δι' αὐτῆς ἀπήλαυσε, καὶ ἀφίνω εἰς ἕκαστον ὑμῶν

μετ' ὀλίγον ἐντεῦθεν ἀπερχόμενον, ν' ἀναμετρήσῃ τὰ ἐκ τῆς χειρὸς ἀγαθὰ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸ ἔργον τῆς Ὑψίστης Προνοίας.

Ἀλλὰ μὴ παραγάγῃ ἡμᾶς ἡ φορὰ τοῦ λόγου, μηδὲ νομίσῃ τις ὅτι, ὑπερμαχήσαντες τῆς ὡμολογημένης ἄλλως χρησιμότητος τῆς χειρός, ἐπὶ στιγμὴν κἂν ἐλησμονήσαμεν ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ πηγὴ πάσης ἡμῶν ἐνεργείας καὶ δεξιότητος, ἡ ἐνδοτάτη ἐκείνη δύναμις, ἥτις μόνη ἐξομοιοῖ ἡμᾶς πρὸς τὸ θεῖον. Τοῦτ' αὐτὸ ἀναμφιβόλως ὑποδηλοῖ καὶ ὁ *μέγας Σταγιρίτης*, λέγων: *Οὐδὲ ἡ χείρ, οὐδ' ἄλλο τῶν μορίων οὐδὲν ἄνευ ψυχῆς* (Ἀριστοτ. *Περὶ ζῴων* κεφ. Α', 19. 726 β22).

Καταπαύων δὲ τὸν λόγον, εὔχομαι καὶ παρακαλῶ πάντας καὶ εἰδικῶς τὰ ἐρίτιμα καὶ λόγια τοῦ Συλλόγου μέλη ὅπως χειρὶ ὑγιεῖ καὶ στιβαρᾷ, ὑπὸ τὴν λάμψιν πεφωτισμένου νοῦ, ἐν πνεύματι ὁμονοίας κατὰ καθῆκον μάλιστα ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ τὴν Ὑψηλὴν προστασίαν τοῦ γαληνοτάτου Ἄνακτος, ἐργασθῶσιν ἐν τῷ πνευματικῷ βίῳ, οἷος εἶναι ὁ τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ἐπιστήμης, διότι ἐν αὐτῷ ὁ ἀληθὴς κόσμος καὶ ἡ ἀγήρως δόξα τῶν ἐθνῶν.

Ο ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΩΝ ΛΕ΄, ΛϚ΄, ΛΖ΄, ΛΗ΄ ΣΥΛΛΟΓΙΚΩΝ ΕΤΩΝ 1895-1899

SISMANOGLIO MEGARO

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ ΕΝ ΡΩΜΗ

ΠΡΟ ΤΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΥ

ὑπὸ

Π. Δ. ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΙΖ' συνεδριάσει τῆς 19 Ἰουνίου 1895.

Ἐπὶ πολὺν χρόνον οἱ μόνοι νομοδιδάσκαλοι ἐν Ῥώμῃ ἦσαν οἱ *Ποντίφικες*, ἐν τῷ προσώπῳ τῶν ὁποίων συνεκεντροῦντο τό τε δίκαιον, ἡ δικονομία καὶ ἡ θρησκεία. Μεταξὺ τῶν συγγραφέων ὁ *Κικέρων* (106—43 π. Χ.) ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ *De legibus* γνωρίζει ἡμῖν ὅτι οὐδεὶς ἠδύνατο νὰ ἦναι καλὸς *Ποντίφιξ* ἀγνοῶν τὸ δίκαιον.

Εἰς τοῦτο ἀποβλέπων εἷς τῶν σοφῶν τῆς Γαλλίας νομοδιδασκάλων ἔλεγεν ἡμῖν ἐν τῷ μαθήματί του ὅτι ἡ νομικὴ ἐπιστήμη καὶ ἡ θρησκεία ἦσαν ἓν καὶ τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι οἱ αὐτοὶ ἄνδρες ἦσαν καὶ Ποντίφικες καὶ νομοδιδάσκαλοι.

Πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς *Δωδεκαβίβλου* ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου ἦν ἄγνωστος σχεδὸν ἐν Ῥώμῃ, ἐκτὸς ὀλιγίστων ἐξαιρέσεων, αἵτινες περιωρίζοντο εἰς τοὺς Ποντίφικας, κρατοῦντας νομικά τινα ἀξιώματα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον συγχεόμενα μετὰ τῶν θρησκευτικῶν κανόνων, καὶ κατὰ παράδοσιν μεταβιβαζόμενα ἀπὸ ἡλικίας εἰς ἡλικίαν, ἐν οἰκογενείαις τισί, προνομιούχοις θεματοφύλαξι τῶν τῆς πόλεως μυστηρίων. Τὰ ἀξιώματα ταῦτα ἦσαν ἁπλαῖ τοῦ νόμου διατάξεις καὶ ῥητά, ἐν ἐρρυθμισμέναις φράσεσι συνηρμολογημένα καὶ ἀποτελοῦντα ἱεροὺς ὕμνους, ἐξ οὗ καὶ *Carmina* ὠνομάζοντο παρ' ἅπασι τοῖς συγγραφεῦσιν. Ἐπὶ τῶν δεκάρχων, *decemviri* (451 π. Χ. δημιουργηθέντων πρὸς σύνταξιν νόμων), τὰ κατὰ παράδοσιν φυλαττόμενα ταῦτα ῥητὰ συρραφέντα ἐγράφησαν καὶ συνέστησαν μετὰ τῶν ἱερῶν ἀσμάτων τὰ *ἱερὰ* λεγόμενα *βιβλία*, ἅπερ ὡς πολύτιμα καὶ ἱερὰ κειμήλια ἐφυλάττοντο ἐν τοῖς ναοῖς μεταξὺ τῶν θείων ἀντικειμένων, τῶν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς θρησκείας χρησιμοποιουμένων.

Ἀλλ' ὁ λαός, μεμακρυσμένος παντὸς δημοσίου ὑπουργήματος, ἐπιτρεπομένου τοῖς πατρικίοις, ἐν παντελεῖ τῶν νόμων ἀγνοίᾳ διετέλει. Ἐν τούτοις ὠθούμενος ὑπὸ τοῦ κατέχοντος τὰ σπλάγχνα αὐτὸν θάρρους κατώρθωσε τὴν δημοσίευσιν τῆς *Δωδεκαβίβλου*. Τὸ δ' ἔργον τοῦτο, ἅπαξ δημοσιευθέν, ἐτέθη εἰς τὴν διάθεσιν πάντων, οὕτως, ὥστε αἱ ἐν τούτῳ περιεχόμεναι φράσεις κατέστησαν ἡ ἐλευθέρα ἔκφρασις πάντων, παύσασαι ἀποτελοῦσαι κτῆμα τῶν πατρικίων καὶ θρησκευτικὴ παράδοσις.

Καίτοι ὁ λαὸς κατώρθωσεν οὕτω νὰ γνωρίσῃ τοὺς νόμους, ἐστερεῖτο ὅμως εἰσέτι τοῦ δικαιώματος τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν, διότι οἱ πατρίκιοι ἐπεφυλάξαντο ἑαυτοῖς τὸ δικαίωμα τοῦτο. Οὗτοι καὶ μόνοι εἶχον τὸ μονοπώλιον τῆς νομικῆς ἐπιστήμης, ἣν ἀπεκάλυπτον εἰς μόνους τοὺς πελάτας των. Εἰς αὐτοὺς μόνον παρεῖχον διὰ τῶν συμβουλῶν των βοήθειαν. Ἀλλ' αἱ συμβουλαὶ αὗται, γραπταὶ ἐνίοτε, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ προφορικαί, δὲν ἀπετέλουν μεθοδικὴν διδασκαλίαν, ἐξ οὗ ἡ νομικὴ ἐπιστήμη διετέλει εἰσέτι οὖσα διὰ τὸν λαόν, ἐστερημένον παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ εἴτε πολιτικοῦ δικαιώματος, μυστήριον καθαρόν. Τοιαύτη ἦτο ἡ θέσις τοῦ λαοῦ καὶ μετὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς *Δωδεκαβίβλου*.

Οὐχ ἧττον ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ τοῦ δικαίου γνῶσις ἤρξατο ἀποσπωμένη τῆς θρησκείας. Ἡ ἑρμηνεία τῆς ὀρθῆς τῶν νόμων ἐννοίας, ἥτις ἐπὶ ἑκατὸν καὶ ἐπέκεινα ἔτη εἶχεν ἐγκαταλειφθῆ τοῖς *Ποντίφιξιν*, ἀρέθη ἐλευθέρα τοῖς ἰδιώταις ἐκείνοις, ὧν αἱ δικονομικαὶ γνώσεις καὶ τὸ τάλαντον προσειλκύσαντο τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ δημοσίου. Τάξις τις ἀνθρώπων, διακρινομένων ἐπὶ εὐρυΐᾳ, ἠσχολήθη εἰδικώτερον περὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου καὶ περὶ τὴν πρακτικὴν διεξαγωγὴν τῶν ὑποθέσεων εἰργάσθη. Ἐν τούτῳ

τῷ χρόνῳ ἀνεφάνησαν οἱ νομοδιδάσκαλοι, ἐν οἷς συγκατελέγοντο καὶ ἐκ τῶν δύο τάξεων ἄνθρωποι: πατρίκιοί τε καὶ πληβεῖοι.

Οἱ νομοδιδάσκαλοι οὗτοι συνήρχοντο πολλάκις εἰς συνεδριάσεις παρὰ τὸν ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐντὸς τῶν διαδρόμων τῶν δικαστηρίων, ἵνα διασαφηνίσωσι καὶ ἐκθέσωσι τὰς δυσκολωτέρας καὶ μᾶλλον ἐνδιαφερούσας ὑποθέσεις. Εἰς τοῦτο ἀποβλέπει, καὶ τὰς συνελεύσεις ταύτας ὑπαινιττόμενος ὁ *Juvenalis*[1] λέγει, ἐν ταῖς σατύραις αὐτοῦ *jurisque peritus Apollo*.

Αἱ συμβουλαὶ τῶν νομοδιδασκάλων τούτων ἐδίδοντο δωρεὰν εἰς τοὺς ταύτας αἰτοῦντας. Ἀφ' ἧς ἡμέρας τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ἐδόθη τοῖς πληβείοις, κατέστη προσιτώτερον ἅμα καὶ ἐλευθεριώτερον. Οἱ νομοδιδάσκαλοι δὲν περιωρίσθησαν πλέον εἰς τὸ νὰ δίδωσι συμβουλὰς εἰς τοὺς διαδίκους, ἀλλὰ χωροῦντες ἐπὶ πλέον ἐνεκαίνισαν μαθήματα νομικῆς ἐπιστήμης, ἐπιτρέποντες τοῖς πᾶσι ν' ἀκροῶνται τῶν συμβουλῶν των καὶ νὰ ἀκολουθῶσι τὰς ἀπαιτήσεις των. Τότε δὲ τὸ δίκαιον κατέστη ἐπιστήμη προσιτὴ εἰς πάσας τὰς κοινωνικὰς τάξεις.

Οἱ νομοδιδάσκαλοι παρεδέχοντο τοὺς νέους ἐν ὅλαις ταῖς φάσεσι τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐπαγγέλματός των. Ὅτε ἔδιδον τὴν γνώμην αὐτῶν ἐπὶ νομικῶν ζητημάτων, ὅτε ἐδείκνυον τοὺς δικονομικοὺς τρόπους ὅπως καλῶς διεξαχθῇ δίκη τις, ὅτε συμπαρίσταντο τοῖς πελάταις των πρὸ τοῦ δικαστοῦ ἢ ὅτε συνέτατον νομικὰς συμβουλὰς εἴτε συγγράμματα, οἱ μαθηταί των τοὺς ἤκουον μετὰ προσοχῆς, ἐπετήρουν τὰς ἀπαντήσεις των καὶ ἐμάνθανον νὰ ἐφαρμόζωσι τοὺς οὓς ἐμάνθανον νόμους.

Τιβέριος ὁ *Κορουγκάνιος*, πληβεῖος ἐκ γενετῆς, ἀλλὰ περιβεβλημένος ἀλληλοδιαδόχως τὸ ἀξίωμα τοῦ *Κήνσορος* τοῦ μεγάλου Ποντίφικος καὶ τὸ τοῦ διδάκτορος, ἀπεκάλυψεν εἰς τὸ δημόσιον τὰ τῆς νομικῆς ἐπιστήμης μυστήρια, ἱδρύων ἀληθῆ καὶ συστηματικὴν σχολὴν καὶ ἐξηγῶν εἰς τοὺς προσερχομένους καὶ ἐπιθυμοῦντας ἀκρασθῆναι τούς τε τύπους καὶ τὰ νομικὰ ἀξιώματα.

Οὗτος παρεδέξατο ἐν τῇ σχολῇ ταύτῃ οὐ μόνον τοὺς υἱοὺς τῶν πατριαίων, οἵτινες προώριζον ἑαυτοὺς εἰς κυβερνητικήν τινα θέσιν, ὥσπερ τοῦτο ἔπραττον οἱ προηγούμενοι, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀστοὺς τοὺς ἐριεμένους τῆς μαθήσεως τῶν νόμων. Ὁ *Πλίνιος* ὁ πρεσβύτερος (23—79 μ. Χ.) λέγει ὅτι ὁ ῥωμαϊκὸς λαὸς τοσοῦτον κατεθέλχθη ἐκ τῶν εὐεργεσιῶν του, ὥστε καὶ ἀνδριάντα αὐτῷ ἀνήγειρεν ἐπὶ μιᾶς τῶν τῆς πόλεως πλατειῶν.

Ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, ὡς βλέπετε, ἐμανθάνετο κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους ὅπως μέχρι τινὸς ἐν Τουρκίᾳ καὶ ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸν μεσαίωνα. Ὁ σπουδαστὴς ἐμάνθανεν ἀπὸ στήθους τὴν *Δωδεκάβιβλον* καὶ ἐμελέτα τὸ ποντιφικὸν δίκαιον· εἶτα τακτικῶς ἐφοίτα παρά τινι νομομαθεῖ διακεκριμένῳ, ἐνεπνέετο ἐκ τῶν ἀπαντήσεων του καὶ ἐμόρφου ἑαυτὸν διὰ τὸ μέλλον στάδιόν του. Ἦτο οἰκογενειακή, οὕτως εἰπεῖν, διδασκαλία, ἀπὸ διδασκάλου εἰς μαθητὴν μεταβιβαζομένη, καὶ οὐχὶ θεωρητική, διδομένη παρὰ καθηγητοῦ ἐξ ἐπαγγέλματος καὶ ἔναντι ἀμοιβῆς.

Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Δημοκρατίας ἡ διδασκαλία καὶ ἡ μελέτη τοῦ δικαίου μετὰ πλείονος ζέσεως ἐπεδιώχθη. Ἐκ σχετικῶν πρός τινας νομοδιδασκάλους κειμένων ἐξάγεται ὅτι οὗτοι ἐνησχολοῦντο εἰς τὸ τοὺς μαθητὰς instituere καὶ instruere. Τὰ δύο ταῦτα ῥήματα ἐγένοντο ἀντικείμενα πλείστων σχολίων παρὰ τοῖς συγγραφεῦσιν, ἰδίᾳ τοῖς γερμανοῖς, ἅτε περικλείοντα ἐν ἑαυτοῖς πᾶσαν τὴν τοῦ δικαίου διδασκαλίαν. Τινὲς ἐξ αὐτῶν βασιζόμενοι ἐπὶ τῶν κειμένων τοῦ *Πομπονίου* ἀξιοῦσιν ὅτι instituere σημαίνει τὴν μεθοδικὴν διδασκαλίαν τῶν τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν. Κατ' αὐτοὺς ἡ institutio ἦτο ἀληθής τις καὶ μεθοδικὴ διδασκαλία, προπαρασκευάζουσα τὸν μαθητὴν καὶ προηγουμένη τῆς διδασκαλίας, ἣν ἐμμέσως ἐλάμβανεν ἀκούων τὰς γνωμοδοτήσεις, αἵτινες παρὰ νομοδιδασκάλου ἐδίδοντο. Αἱ ἑρμηνεῖαι ἄλλων τινῶν συγγραφέων ἔτεινον εἰς τὸ νὰ δείξωσιν ὅτι τὸ instruere ἐσήμαινεν ἐξαιρετικήν τινα διδασκαλίαν πληρεστέραν τῆς πρώτης.

Ὅπως ποτ' ἂν ᾖ, ἐκ πλείστων ἐξάγεται κειμένων ὅτι πρὸ τοῦ τέλους τῆς Δημοκρατίας ὑπῆρξεν ἐν Ῥώμῃ ἀληθής τις διδασκαλία τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Αὕτη δ' ἦτο θεωρητική. Εἶναι πράγματι δύσκολον τὸ νὰ παραδεχθῇ τις τὴν ἐναντίαν γνώμην, ἀφ' οὗ ἐκ θετικῆς γινώσκομεν πηγῆς ὅτι ὁ *Balbus Licinius* ἔδωκε ταύτην εἰς τὸν *Servium Sulpicium* καὶ ὁ *Trebatius* εἰς τὸν *Labéon*. Ἀλλ' ἐὰν ἡ τοῦ δικαίου διδασκαλία ἦτο θεωρητική, δὲν ὑπῆρχον ἐν τούτοις σχολαὶ νομοδιδασκάλων, ὅπως ὑπῆρχον σχολαὶ ῥητόρων.

1. Σατυρικὸς ποιητὴς (42—123 μ. Χ.).

Οἱ μαθηταὶ προσήρχοντο τακτικῶς ἀθρόοι ὅπως γνωρίσωσι τὴν γνώμην καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν νομοδιδασκάλων, ἀπεκαλοῦντο δὲ «*auditores*», ἐκ τοῦ *audeo*, ἤτοι *ἀκροῶμαι*.

Καίτοι ἡ τῶν νομοδιδασκάλων παροχὴ τῆς διδασκαλίας ἐγίνετο δωρεάν, ἐν τούτοις ὁ ζῆλος καὶ αἱ προσπάθειαι τούτων ἱκανοποιοῦντο διὰ τῶν ῥητορικῶν θριάμβων τῶν μαθητῶν των. Οὕτως ὁ *Σκευόλας* ἔσχε τὴν τιμὴν νὰ ἀριθμῇ μεταξὺ τῶν μαθητῶν του τὸν ἔξοχον καὶ ἔνδοξον ῥήτορα, ὃν οἱ συμπατριῶταί του ἀπεκάλεσαν *πατέρα τῆς πατρίδος*.

Οἱ εἰς τὸ βῆμα προωρισμένοι νέοι ἢ οἱ εἰς τὴν τοῦ νομοδιδασκάλου ἀσχολίαν μέλλοντες ἐπιδοθῆναι, συνήθιζον εἰς τὴν τέχνην τοῦ ὁμιλεῖν, παριστάμενοι εἰς τὰς τῶν δικαστηρίων εἴτε εἰς τὰς τῆς Γερουσίας συνεδριάσεις.

Πράγματι, ἀρχαία τις συνήθεια ἐπέτρεπεν εἰς τοὺς γερουσιαστὰς νὰ συμπαραλαμβάνωσι μεθ' ἑαυτῶν τοὺς νέους των υἱούς, ὀνομαζομένους *pretextatus*, ἐκ τοῦ καλύμματος, ὅπερ ἔφερον καὶ ὅπερ ἐκαλεῖτο *pretexta*. Περίεργόν τι καὶ ἀρκετὰ νόστιμον ἀνέκδοτον διηγοῦνται ἐπὶ τούτου, καθ' ἃ ἀναφέρει ὁ *Aulus Gellius*. Ἡμέραν τινὰ ὁ νέος *Papirius* παρεκαλεῖτο θερμῶς ὑπὸ τῆς μητρός του ἵνα δηλώσῃ ποῖον τὸ θέμα τῆς συζητήσεως ἐν τῇ Γερουσίᾳ· πιεζόμενος δ' ἀπεφάσισε νὰ εἴπῃ, πρὸς ἀπαλλαγήν του, ὅτι συνεζητήθη τὸ ζήτημα, ἐὰν ἦναι προτιμότερον νὰ δώσωσιν εἰς τὸν σύζυγον δύο γυναῖκας ἢ εἰς τὴν σύζυγον δύο ἄνδρας. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς φαντασικῆς ταύτης ἱστορίας ἦτο τὸ ἀκόλουθον. Τὴν ἐπαύριον αἱ ῥωμαῖαι ματρῶναι, ἐξερεθισθεῖσαι παρὰ τῆς μητρὸς τοῦ *Παπιρίου*, περιεκύκλωσαν τὴν Γερουσίαν καὶ μετὰ κραυγῶν ἐζήτησαν ὅπως μὴ δοθῶσι δύο γυναῖκες εἰς ἕνα ἄνδρα, ἀλλὰ μᾶλλον δύο ἄνδρες εἰς μίαν γυναῖκα. Ἐννοεῖται εὐκόλως ἡ ἐπὶ τούτῳ καταλαβοῦσα τοὺς γερουσιαστὰς ἔκπληξις· αὕτη παρῆλθε διὰ τῆς τοῦ πταίσματος ὁμολογίας, εἰς ἣν προέβη ὁ *Παπίριος* καὶ ἕνεκα τῆς ὁποίας ἔπαυσαν οἱ υἱοὶ τῶν γερουσιαστῶν νὰ γίνωνται δεκτοὶ εἰς τὴν Γερουσίαν.

Ἀρχομένου τοῦ 6ου αἰῶνος οἱ νομοδιδάσκαλοι ἐδημοσίευσαν νομικὰ ἔργα, προωρισμένα εἰς τὸ νὰ διευκολύνωσι τὴν σπουδὴν τῆς ἐπιστήμης εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας ταύτην ἐκμαθεῖν. Ὁ *Sextus Œlianus Pœtus* συνέγραψεν ἔργον, ἐπονομαζόμενον *Tripertita* ἢ *Jus œlianum*, περιέχον ἐν τρισὶ μέρεσι τὴν *Δωδεκάβιβλον*, τὴν ἑρμηνείαν αὐτῆς καὶ τὰς *Legis actiones*. Ὁ *Porcius Cato Lucinianus*, εἰς ὃν ἀποδίδονται ἡ πολύκροτος *lex Catoniana*, ἀφῆκεν ἔργα πολλοῦ λόγου ἄξια. Ὁ *Mucius Σκευόλας* ἐγίνωσκε κατὰ βάθος τὴν ἐπιστήμην τοῦ δικαίου, οὗτινος ἐξέδωκε τὰς *ἀρχάς*· τὸ ἔργον του *Jus Civile* εἶναι τὸ πρῶτον ἐπὶ τῆς ἐπιστήμης διδακτικὸν ἔργον.

Τῆς Αὐτοκρατορίας διαδεξαμένης τὴν Δημοκρατίαν, τὸ πρόσωπον τῶν νομοδιδασκάλων καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου ἀνεπτύχθησαν. Εἶναι ὁ χρόνος, καθ' ὃν ἡ Ῥώμη κατέστη περίδοξος ἐκ τῶν γραμμάτων. Ποιηταί, φιλόλογοι, φιλόσοφοι, ἱστορικοί, πάντες προσέρχονται ἀρωγοὶ εἰς τὴν πνευματικὴν τῆς πατρίδος ἀνάπτυξιν. Ἡ τοῦ δικαίου διδασκαλία ἐν πλήρει ἀνθηρότητι εὑρίσκεται. Οἱ νομοδιδάσκαλοι μετ' ἄκρας εὐτυχίας βλέπουσι τὴν ἐπιστήμην ταύτην πρὸς τὰ πρόσω χωροῦσαν, αὐτοὶ δ' οἱ ἴδιοι καθίστανται βαθμηδὸν πανίσχυροι, ἡ δὲ δόξα καὶ ἡ δημοτικότης αὐτῶν προβαίνει εἰς βαθμόν, ὥστε νὰ ἐπιρρίπτῃ σκιὰν ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων.

Ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ *Αὐγούστου* ἀναφαίνονται οἱ κυρίως καθηγηταὶ τοῦ δικαίου. Ὁ *Ulpianus* τοὺς ἀποκαλεῖ *Juris civilis professores*. Ὁ *Modestinus legun doctores* ἢ *docentes*. Ἡ πρακτικὴ διδασκαλία παύει ὁρισταμένη ὅπως ἄλλοτε. Μόνον ἡ θεωρία ἐδιδάσκετο παρ' ἀνθρώπων, ὧν τὸ ἐπάγγελμα ἦτο τὸ τοὺς ἄλλους διδάσκειν. Τὸ δίκαιον ἐδιδάσκετο οὐχὶ πλέον, ὅπως ἄλλοτε, εἰς τὸν κύκλον τῶν διαμαχομένων ἢ τὸν διάδρομον τῶν δικαστηρίων, ἀλλὰ δημοσίᾳ ἐν ἰδιωτικαῖς σχολαῖς, ὡς ἡ τῶν ῥητόρων, ἐν ᾗ ἐδιδάσκετο ἡ φιλοσοφία, ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ ῥητορική.

Ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου εἶχεν ἤδη τοὺς ἀντιπροσώπους αὐτῆς, καὶ σχολαὶ ἠνέῳγον ἤδη τὰς θύρας αὐτῶν. Ὁ *Ulpianus* καὶ ὁ *Modestinus* ἰσχυρίζονται ὅτι αὗται ἦσαν πολυπληθεῖς κατὰ τοὺς χρόνους τῶν *Ἀντωνίνων*. Ἐν τούτοις διάφορα χωρία συγγραφέων ἐπιβεβαιοῦσιν ἡμῖν τὴν ὕπαρξίν των εἰς χρόνους προγενεστέρους τῆς βασιλείας τοῦ *Αὐγούστου* καὶ τοῦ *Τιβερίου*. Δὲν ἀνεγνώριζον εἰσέτι ἐπισήμως τοὺς καθηγητὰς τοῦ δικαίου· ὁ *Ulpianus* μάλιστα λέγει ὅτι ἐστεροῦντο οὗτοι τοῦ δικαιώματος νὰ προσδράμωσιν εἰς δικαστήριον πρὸς πληρωμὴν τοῦ μισθοῦ των, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ἡ ἀγιότης τῆς ἐπιστήμης των ἀπηγόρευε πᾶσαν κερδοσκοπίαν.

Γερμανός τις συγγραφεύς, ὁ *Puchta*, εἰς τὴν ἐσχάτην βαθμίδα τῆς κοινωνικῆς τάξεως

τίθησι τοὺς καθηγητὰς τοῦ δικαίου τῶν κλασικῶν χρόνων καὶ ἐντελῶς τοὺς διακρίνει ἀπὸ τῶν νομομαθῶν. Ἐν τούτοις ἡ διάκρισις αὕτη φαίνεται ἡμῖν ἀνακριβής, διότι οἵ τε νομομαθεῖς καὶ οἱ καθηγηταὶ ὑπὸ τῆς αὐτῆς περιεβάλλοντο ἐκτιμήσεως, ὑπολήψεως καὶ ἀγάπης.

Ἄλλως τε αὐτὸς οὗτος ὁ *Puchta* ἀναγνωρίζει ὅτι οἱ μᾶλλον διακεκριμένοι τῶν νομομαθῶν κατήρχοντο μέχρι τοῦ σημείου νὰ γράφωσι νομικὰ συγγράμματα πρὸς χρῆσιν τῶν ἐμπόρων. Πῶς λοιπόν, ἐὰν ἡ πρώτη γνώμη ἦναι ἀκριβής, εἷς νομοδιδάσκαλος, ὅστις ἐθεώρει ἑαυτὸν ὑπερέχοντα τοσοῦτον, ὥστε νὰ μὴ ἐννοῇ νὰ διδάξῃ, ἠδύνατο νὰ μὴ νομίζῃ ἑαυτὸν ἀνάξιον ὅτι ἔγραφε συγγράμματα προωρισμένα ἵνα χρησιμεύσωσιν ὡς βάσις εἰς τὴν τοῦ δικαίου διδασκαλίαν; Νομίζομεν ὅτι ἡ γνώμη τοῦ *Οὐλπιανοῦ* εἶναι ἡ μᾶλλον ἀσφαλής. Ἐκτὸς τούτου, διὰ τί οἱ νομομαθεῖς, ὧν οἱ προκάτοχοι ἐδοξάσθησαν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, ἀφῆκαν τὸν χῶρον ἐλεύθερον καὶ ἐλιποτάκτησαν;

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ραίνεται σφαλλόμενος, ὅτε βεβαιοῖ ὅτι αἱ σχολαὶ εἰς οὐδὲν ἄλλο ἠσχολοῦντο ἢ εἰς τὴν διανομὴν προκαταρκτικῆς διδασκαλίας κατὰ τοὺς κλασικοὺς χρόνους. Προτιμῶμεν νὰ παραδεχθῶμεν τὴν γνώμην σχολιαστῶν τινων, καθ' οὓς ἡ σφαῖρα τῆς ἐνεργείας τῶν σχολῶν ἦτο εὐρυτάτη καὶ οὐδόλως περιωρίζετο εἰς προπαρασκευαστικὴν διδασκαλίαν διὰ τὴν φοίτησιν παρά τινι τῶν νομομαθῶν.

Τὸ μόνον κείμενον, τὸ δυνάμενον διαφωτίσαι ἡμᾶς ἐπὶ τῶν σχολῶν τῶν κλασικῶν χρόνων, εἶναι χωρίον τι τῶν *Ἀττικῶν Νυκτῶν* τοῦ *Auli Gellii*. Ὁ συγγραφεὺς ἀναγνωρίζει ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ δικαίου ἐγίνετο δημοσίᾳ ἐν σχολαῖς δημοτικαῖς, καλουμέναις *Stationes*. Ἐν αὐταῖς οἱ καθηγηταὶ ἠσχολοῦντο περὶ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἐπιστήμης πάντοτε ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου. Ὁ *Suetonius* ἀποκαλεῖ τὰς σχολὰς ταύτας *Auditoria*, ἄλλοι δέ τινες συγγραφεῖς *Scuolas*. Νομίζομεν ὅτι ἡ λέξις *Stationes* εἶναι ἡ ἀκριβεστέρα.

Ὑπῆρχον δύο ἤδη τοιούτων, κατὰ τὸν *Σουετώνιον*· ἐν ταῖς πρώταις οἱ καθηγηταὶ *jus publice docebant*, ἐν ταῖς δευτέραις *jus publice respondebant*· αἱ πρῶται ἦσαν *Stationes docentium*, αἱ δεύτεραι *Stationes respondencium*.

Οἱ τῶν πρώτων καθηγηταὶ παρεῖχον μεθοδικῶς θεωρητικὴν καὶ ἀφῃρημένην διδασκαλίαν. Μόνος ὁ καθηγητὴς ἐλάμβανε τὸν λόγον ἐνώπιον ἀκροατηρίου περιωρισμένου. Ἐκτὸς τούτου καὶ φιλομαθές τι δημόσιον προσήρχετο ὅπως μυηθῇ ἐν τῇ τοῦ δικαίου ἐπιστήμῃ.

Ἐν ταῖς *Stationes respondencium* ἀπ' ἐναντίας συνεζητοῦντο καὶ ἐλύοντο ζητήματα πρακτικά. Τὸ πρόγραμμα οὐδὲν τὸ ὡρισμένον εἶχε· τὸ δημόσιον ἀκροατήριον τῶν σχολῶν τούτων ἦτο πολυπληθέστερον ἢ ἐν ταῖς *Stationes docentium*. Ὁ ἱστορικὸς *Γοίλιος* ἀναφέρει ὅτι ἐν ταύταις ἐγίνοντο σοβαραὶ συζητήσεις, ὡς αἱ μεταξὺ ῥητόρων, ἀφορμὴν λαμβάνουσαι ἐκ νομικοῦ ζητήματος τιθεμένου ἐπὶ τοῦ τάπητος. Ὥστε αἱ μὲν πρῶται τῶν σχολῶν ἦσαν μᾶλλον προωρισμέναι εἰς τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν, αἱ δὲ δεύτεραι εἰς τὴν πρακτικήν. Ἴσως ἂν ἴσως οἱ αὐτοὶ νομοδιδάσκαλοι ἦσαν καὶ δι' ἀμφοτέρας, docentes et respondentes.

Ἐλλείψει ἐγγράφων ἀδύνατος ἀπέβη ὁ καθορισμὸς ἀκριβῶς τοῦ ἀντικειμένου τῆς διδασκαλίας ἐν ταῖς λεπτομερείαις αὐτοῦ, ἡ παρὰ τῶν μαθητῶν πρὸς παραδοχὴν αὐτῶν ἐν ταῖς σχολαῖς ἀπαιτουμένη ποσότης γνώσεων καὶ τὸ ποιὸν αὐτῶν, αἱ ὧραι τῆς διδασκαλίας καὶ ὁ τρόπος τῶν ἐξετάσεων.

Ὁ *Κικέρων* ἀναφέρει ὅτι ἐκαλεῖτο *opus* τὸ σύνολον τῶν ὑπὸ τῶν *docentes* διδασκομένων καὶ ὅτι ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ἢ τὸ δημόσιον καὶ ἰδιωτικὸν ἦσαν δίκαιον. Ὑποθετέον ὡσαύτως ὅτι ὁ πρὸς διδασκαλίαν χρόνος δὲν ἐπεξετείνετο πέρα τοῦ Ἰουνίου· διότι ἀπ' αὐτοῦ τοῦ χρόνου ἤρχετο ἡ τῶν ἑορτῶν περίοδος, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἀναφέρονται αἱ κατ' Αὔγουστον γινόμεναι *festæ vendamiarum* καὶ *messium*. Ὁ *Martialis* ἐν τοῖς ἐπιγράμμασιν αὐτοῦ μνημονεύει ὅτι τὰ δικαστήρια ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἔπαυον ἐργαζόμενα, αἱ σχολαὶ ἐκλείοντο, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἔτρεχον πρὸς τὰς ἐξοχάς. Τὰ *Saturnalia* καὶ αἱ ἑορταὶ ἐξετυλίσσοντο τότε ἐν ὅλῃ τῶν τῇ μεγαλοπρεπείᾳ.

Ὡς πρῶτα νομικὰ βιβλία πρὸς χρῆσιν τῶν σπουδαστῶν φαίνονται αἱ *Institutiones*, αἱ *Regulæ*, αἱ *Definitiones* καὶ αἱ *Sententiæ*. Οὐδεμία μέθοδος, οὐδὲν πρόγραμμα ἐπεβάλλετο εἰς τοὺς νομοδιδασκάλους, οἵτινες ὅμως περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τὸ λεκτικὸν ὕφος, ἐξ οὗ ἡ ἀνάγκη τῆς ἐκ προτέρων προπαρασκευῆς τοῦ μαθήματος αὐτῶν. Αἱ *disputationes*, ὡς καὶ τὰ μαθήματα τῶν *docentium*, ἐγίνοντο εἰς δημοσίας αἰθούσας, καλουμένας *Auditoria publica*. Ὁ *Φιλόστρατος* ἐν τῷ *βίῳ* τοῦ *Ἀπολλωνίου* ἀναφέρει γεγονός τι, καθ' ὃ κάτοικός τις τῆς Μεσσήνης ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς Ῥώμην ἐπὶ τοῦ *Νέρωνος* πρὸς σπουδὴν τοῦ δικαίου.

Αἱ σχολαὶ φαίνονται τοποθετημέναι παρὰ ταῖς δημοσίαις βιβλιοθήκαις, αἵτινες δωρεὰν ἠνοίγοντο τοῖς σπουδασταῖς. Οὐδεὶς ὅρος ἀπῃτεῖτο παρὰ τῶν ἐπιθυμούντων διδάξαι. Πᾶς τις εἶχε τὸ δικαίωμα, ἔχων ἱκανὰς γνώσεις, νὰ ἀποκαταστῇ ὡς *docens* ἢ *respondes*· αἱ περγαμηναὶ καὶ τὰ διπλώματα ἦσαν ἄγνωστα. Οἱ διδάσκαλοι ἦσαν ἀπηλλαγμένοι τῶν δημοσίων ὑποχρεώσεων, *munera*, ἀλλ' οὐχὶ ἐστερημένοι τῶν τιμῶν, *honores*. Οἱ σπουδασταί, οἱ τὸ πρῶτον καλούμενοι *auditores*, εἶτα δὲ *studiosi*, ἀπήλαυον ἐκτάκτων πλεονεκτημάτων παρὰ ταῖς ἀρχαῖς, ὡς καὶ οἱ διδάσκαλοι, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως δηλώσωσι τὴν ἰδιότητά των ταύτην τῇ ἁρμοδίᾳ ἀρχῇ, *professio*. Ὅτε δὲ ἔληγεν ὁ χρόνος τῆς διδασκαλίας των, προσεκολλῶντο εἰς δικαστικόν τι γραφεῖον, καλούμενοι *accessores* ἢ *consiliarii*.

Οἱ σπουδαιότατοι καὶ σχεδὸν ὅλοι οἱ ἐξέχοντες νομομαθεῖς ἠσχολήθησαν περὶ τὴν διδασκαλίαν. Ὁ *Πομπώνιος* διαβεβαιοῖ ἡμᾶς ὅτι ὁ *Labéon*, σπουδαιότατος νομομαθής, συνέγραψεν ὑπερτετρακοσίους τόμους, *quadringenta volumina*· ἴσως οἱ τόμοι οὗτοι ἦσαν ἁπλοῖ πάπυροι. Ἕτερος σπουδαῖος νομομαθής, συστήσας ἰδίαν σχολήν, διαλάμψας δ' ἐν αὐτῇ, εἶναι ὁ *Capiton*· ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ ἱδρυθείσῃ σχολῇ τῶν *Σαβινίων* ἐπὶ πολὺ ἐδίδαξε καὶ πλεῖστα συνέταξε συγγράμματα. Ἡ σχολὴ αὕτη μετὰ τῆς ὑπὸ τοῦ *Labéon* συσταθείσης *Προκυλλιανῆς* εἰσιν αἱ τοῦ ῥωμαϊκοῦ δικαίου κλασικαὶ σχολαί. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ δίκαιον ἤρξατο διαδιδόμενον, αἱ δ' ἐν Ῥώμῃ σχολαὶ οὐδόλως ἐπήρκουν· ἐξ οὗ βλέπομεν σχολὰς συνισταμένας ἐν Βηρυττῷ, ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν Καισαρείᾳ καὶ ἐν Ἀθήναις. Περὶ τὸ 452 συνιστᾶται σχολὴ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν ᾗ μόνοι οἱ ἐν ταῖς αὐτοκρατορικαῖς σχολαῖς διδάσκοντες εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ διδάσκειν, ὅπερ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἀπεριόριστον ἐτύγχανε, λαμβάνοντες καὶ μισθόν.

Οἱ καθηγηταὶ ἐθεωροῦντο πρόσωπα ἱερά, κατόπιν δὲ διδασκαλίας εἰκοσιπενταετοῦς ἠδύναντο νὰ τύχωσι τῶν *comitiva*, ἀξιώματος τιμητικοῦ. Ἡ διδασκαλία τοῦ δικαίου ἐγκαθιδρύεται πλέον ἐπισήμως. Ἡ Σύγκλητος διορίζει τοὺς καθηγητάς, ἀφ' οὗ πρότερον ἐρευνήσῃ τά τε ἠθικὰ προσόντα καὶ τὴν περὶ τὰς γνώσεις ἱκανότητα.

Τοιαύτη ἐν συνόλῳ ἡ διδασκαλία τοῦ δικαίου πρὸ τοῦ *Ἰουστινιανοῦ* ἐν Ῥώμῃ. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος, τιθεὶς τὰς βάσεις τῆς νομοθεσίας, κληροδοτεῖ τοῖς νεωτέροις ἔθνεσι σύστημα ἐπιστημονικὸν ἀξιοθαύμαστον, κατορθώσας νὰ συμπτήξῃ καὶ συμπεριλάβῃ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ πᾶν ὅ,τι οἱ πρὸ αὐτοῦ νομοδιδάσκαλοι ἔγραψαν καὶ ἐκ παραδόσεως μετέδωκαν τοῖς περὶ τὸ δίκαιον ἀσχολουμένοις. Ἐφ' ᾧ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ χρησιμεύουσιν οὐ μόνον ὡς μνημεῖον ἀθάνατον τῆς ῥωμαϊκῆς μεγαλουργίας, ἀλλὰ καὶ ὡς βάσις τῆς νομοθεσίας τῶν νεωτέρων εὐρωπαϊκῶν κρατῶν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ

ὑπὸ

ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΚΕΠΕΤΖΗ, Δ. Ν.

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΙΘ' συνεδριάσει τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1895.

Κυρίαι καὶ Κύριοι,

Ἐσκέφθην νὰ ὁμιλήσω ἡμῖν περὶ εὐρωπαϊκοῦ θεσμοῦ, ὃν ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ παρακολουθήσω καὶ γνωρίσω ἐκ τοῦ πλησίον. Ὁ θεσμὸς οὗτος εἶναι ἡ *Ἀκαδημία τοῦ διεθνοῦς δικαίου.*

Ὁ ἐπὶ πολλὰ ἔτη διακεκριμένος πρόεδρος τοῦ Συλλόγου τούτου, ἀοίδιμος *Κωνστ. Καλλιάδης* ἐποιήσατο πρὸ δεκατριετίας μακρὸν ἀνάγνωσμα, ἐν ᾧ ἐξέθηκε λεπτομερῶς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἐπιστημονικοῦ τούτου σωματείου, κατέδειξε τὴν ἀξίαν τῶν διαφόρων ἀπαρτιζόντων αὐτὸ νομομαθῶν, ἐγνώρισε τὰ τοῦ Καταστατικοῦ καὶ τοῦ Κανονισμοῦ αὐτοῦ καὶ διέλαβε περὶ τῶν κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν ἀπὸ τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ γενομένων.

Ἐννοεῖται ὅτι ἐν τῇ ἀνακοινώσει τῆς ἐσπέρας ταύτης δὲν δύναμαι νὰ ἐπανέλθω ἐπὶ τῶν τότε λεχθέντων· θ' ἀρκεσθῶ μόνον εἰς τὸ νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω ἐν ἀρχῇ βραχυτάτην αὐτῶν περίληψιν. Σκοπὸς ἡμῶν ἔσεται μᾶλλον νὰ ἐκθέσωμεν τὰ οὐσιωδέστερα σημεῖα τῆς μέχρι τοῦδε γενομένης ἐργασίας καὶ νὰ καταδείξωμεν οὕτω τὸ κῦρος καὶ τὴν ὑπόληψιν, ἣν ἡ Ἀκαδημία ταχέως ἐν τῇ ὑφηλίῳ κατέκτησε, καταστᾶσα βαθμηδὸν σπουδαῖος καὶ σημαντικὸς παράγων τῆς ἀναπτύξεως τοῦ ἀλληλεθνοῦς δικαίου, τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ.

I. Καὶ πρῶτον, τί ἐστιν *Ἀκαδημία τοῦ διεθνοῦς δικαίου,* ὁποῖος ὁ σκοπὸς καὶ ὁποῖος ὁ καταρτισμὸς αὐτῆς; τίνα τὰ μέσα, ἅτινα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτῆς μεταχειρίζεται; Τοιαῦτα εἶναι τὰ ζητήματα, τὰ ὁποῖα θὰ προσπαθήσω νὰ διευκρινίσω δι' ὀλίγων.

Πρὸς κατανόησιν τοῦ πνεύματος, ὑφ' ὃ συνέστη ἡ Ἀκαδημία, πρέπει ν' ἀναδράμωμεν μέχρι τοῦ γεγονότος, ὅπερ πρὸ 25ετίας συνετάραξε σύμπαντα τὸν πεπολιτισμένον κόσμον, μέχρι τοῦ τελευταίου γαλλογερμανικοῦ πολέμου. Κατὰ τὴν διάρκειαν αὐτοῦ παρετηρήθησαν πολλάκις διαφωνίαι μεταξὺ τῶν διαφόρων ἀρχηγῶν τῶν ἐμπολέμων στρατῶν οὐ μόνον ἐπὶ τῆς ἑρμηνείας, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ ἐπὶ αὐτῆς τῆς ὑπάρξεως τῶν διαφόρων κανόνων καὶ ἐθίμων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν καιρῷ πολέμου, κανόνων καὶ ἐθίμων γραπτῶν ἢ σιωπηρῶς ἀνεγνωρισμένων καὶ ὑπὸ τῆς συνηθείας καθιερωθέντων, οὓς ἡ πρόοδος τῶν ἰδεῶν ἐν τοῖς πεπολιτισμένοις κράτεσιν ἀνεγνώρισεν, ὅπως περιορίσῃ ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότερον τὰ ποικίλα τοῦ πολέμου δεινά, θεωρουμένου αὐτοῦ ἁπλῶς ὡς σκοποῦντος νὰ καταδείξῃ τὴν ὑπεροχὴν τῆς δυνάμεως μεταξὺ δύο κρατῶν (ἅτινα ἐν τῇ ἀνεξαρτησίᾳ καὶ τῇ ἰσότητι αὐτῶν οὐδεμίαν ἀναγνωρίζουσιν ἀνωτέραν ἀρχήν), καὶ ἑπομένως ἀποκηρύττοντος διαρρήδην τὰς περιττὰς ὠμότητας καὶ τὴν κακὴν πίστιν καὶ διακρινομένου οὕτω τῆς ὑπὸ τῶν ἀγρίων ἐπιδιωκομένης παντελοῦς ἐξοντώσεως τῶν ἐναντίων. Ἐκ τῶν παρατηρήσεων τούτων ὁρμώμενοι μερικοὶ φιλάνθρωποι νομομαθεῖς, ἐσκέφθησαν ὅτι τὰ ποικίλα δυσάρεστα, ἅπερ παρετηρήθησαν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—1871, καὶ ἅπερ συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀνωφελῆ ἔξαψιν τῶν παθῶν καὶ ἑπομένως εἰς τὴν περιττὴν ἐπαύξησιν τῶν ἐχθροπραξιῶν, δὲν θὰ ἐπαρουσιάζοντο ἐκ νέου, ἐὰν ἐπήρχετο ἐν καιρῷ εἰρήνης συνεννόησίς τις μεταξὺ τῶν ἁρμοδίων νομομαθῶν τῶν διαφόρων πεπολιτισμένων κρατῶν, πρὸς καθορισμὸν καὶ ἐξακρίβωσιν τῶν τε κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν καιρῷ πολέμου καὶ τῆς ἑρμηνείας αὐτῶν.

Εὑρύνοντες δ' ἀκολούθως τὴν ἰδέαν ταύτην, ἐσκέφθησαν ὅτι τοιαύτη τις συνεννόησις δύναται νὰ ἔχῃ ἐνεργητικώτερα ἔτι ἀποτελέσματα, ἐὰν ἐπιτευχθῇ ἐπὶ διαφόρων ἐκκρεμῶν ζητημάτων τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τοῦ τε δημοσίου καὶ τοῦ ἰδιωτικοῦ, ἅπερ, γεννῶντα διηνεκῶς δυσαρεσκείας καὶ συγκρούσεις, συντελοῦσιν ἥκιστα εἰς τὴν διατήρησιν τῶν μεταξὺ τῶν κρατῶν φιλικῶν σχέσεων· ὄντως, κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας, χάρις ἰδίᾳ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνῶν ἐπολλαπλασιάσθησαν σημαντικῶς. Συγχρόνως καὶ κατ' ἀνάγκην, ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἥτις μελετᾷ καὶ καθορίζει τοὺς κανόνας, οἵτινες διέπουσι τὰς σχέσεις ταύτας, εἴτε μεταξὺ τῶν διαφόρων κρατῶν, εἴτε μεταξὺ ἀτόμων διαφόρων ἐθνικοτήτων, εἴτε τέλος μεταξὺ ἀτόμων καὶ ξένων κυβερνήσεων.

Ἡ ἀνάπτυξις ὅμως αὕτη γίνεται, οὕτως εἰπεῖν, μονομερῶς ὑπὸ τῶν νομοδιδασκάλων ἢ τῶν δικαστῶν ἑκάστου κράτους κατ' ἰδίαν, ἢ καὶ ὑπὸ τῶν διπλωματῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἰδιαιτέρως διὰ συμβάσεων μετὰ τοιούτου ἢ τοιούτου κράτους. Εὐνόητον δ' ὅτι, ἐπειδὴ ὅλοι οἱ λαοὶ δὲν ἔχουσιν οὔτε τὰς αὐτὰς ἀνάγκας, οὔτε τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ σκέπτεσθαι, εἶναι ἑπόμενον ὅπως ἕκαστος ἐννοεῖ νὰ ῥυθμίζῃ τὰς μετὰ τῶν ξένων σχέσεις αὐτοῦ κατὰ τὸ ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον. Ἐντεῦθεν διηνεκεῖς συγκρούσεις μεταξὺ βλέψεων καὶ ἀξιώσεων ἀποκλειουσῶν ἀλλήλας, συγκρούσεις, αἵτινες παραβλάπτουσι πολλάκις καιρίως τὰς φιλικὰς τῶν κρατῶν σχέσεις, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν πόλεμον καταλήγουσιν.

Ὅθεν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ προληφθῶσιν αἱ κακαὶ συνεννοήσεις καὶ αἱ συγκρούσεις διὰ τῆς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνελεύσεως καὶ συσκέψεως τῶν διαφόρων νομομαθῶν ἑκάστου κράτους, τῶν ἰδιαιτέρως περὶ τὰς μελέτας τοῦ διεθνοῦς δικαίου καταγινομένων, τῶν νομοδιδασκάλων, τῶν δικαστῶν καὶ τῶν διπλωματῶν αὐτῶν, οἵτινες, γνωρίζοντες τοὺς νόμους, τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς βλέψεις τῆς ἰδίας αὐτῶν πατρίδος, δύνανται, ἀνταλλάσσοντες ἐκ τοῦ πλησίον τὰς ἰδέας αὐτῶν, καὶ κάμνοντες ἐν ἀνάγκῃ μερικὰς ἀμοιβαίας παραχωρήσεις, νὰ καταλήξωσιν εἰς τὴν κοινὴν παραδοχὴν μερικῶν κανόνων, οὓς τὰ οἰκεῖα κράτη θ' ἀναγνωρίσωσιν ἀκολούθως ἄνευ δυσκολίας, ἀφ' οὗ ἐμελετήθησαν ἀμερολήπτως ὑπὸ ὁμηγύρεως νομομαθῶν εἰδικῶν, ἐν ᾗ ἕκαστον αὐτῶν ἀντεπροσωπεύετο.

Τοιαύτη ἐργασία θὰ συνετέλει ἀναντιρρήτως εἰς τὴν ἐνίσχυσιν καὶ παράτασιν τῆς εἰρήνης, ἀφ' οὗ ἔμελλεν αὐτῆς ἀποτέλεσμα θὰ ἦτο ἡ ἐλάττωσις τῶν ἀφορμῶν τοῦ πολέμου.

Τὰς ἰδέας ταύτας ἔσχον τὸ πρῶτον ὁ ἑλβετὸς *Gustave Moynier* καὶ ὁ ἀμερικανὸς *Lieber,* ἄνδρες ἀμφότεροι διάσημοι· ὁ μὲν *Moynier,* ὡς πατὴρ τῆς παγκοσμίου σχεδὸν γενικῆς συμβάσεως τοῦ 1854, ὑπὸ τὸ ὄνομα *Convention de Genève* πρὸς περίθαλψιν τῶν πληγωμένων καὶ τῶν ἀσθενῶν ἐν καιρῷ πολέμου, ἔκτοτε δὲ πρόεδρος τῆς κεντρικῆς Ἐπιτροπῆς τῶν ἀνὰ τὴν ὑφήλιον πολυαρίθμων ἑταιρειῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ· ὁ δὲ *Lieber,* ὡς συγγράψας τὴν διάσημον κωδικοποίησιν τῶν κανόνων τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν καιρῷ πολέμου πρὸς χρῆσιν τοῦ στρατοῦ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Βορείου Ἀμερικῆς, κωδικοποίησιν, ἣν ἔκαμεν ἐν ἐπιγνώσει τῆς κυβερνήσεως τοῦ Washington.

Τὰς ἰδέας των δὲ ταύτας, αἵτινες ἀπὸ πολλοῦ ἀπησχόλουν αὐτούς, ἐξέθηκαν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ γαλλογερμανικοῦ πολέμου σχεδὸν ταυτοχρόνως εἰς περιώνυμον βέλγον δικηγόρον, τὸν κ. *Rolin-Jaequemyns,* ἔκτοτε καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Βρυξελλῶν καὶ ἐπὶ ἑξαετίαν ὑπουργὸν τοῦ Βελγίου, ἄνδρα γνωστὸν διὰ τὴν εὐρύτητα τῶν φιλοσοφικῶν καὶ φιλελευθέρων αὐτοῦ βλέψεων, ὅσον καὶ διὰ τὸν πλοῦτον τῶν νομικῶν αὐτοῦ γνώσεων, ὅστις εἶχεν ἱδρύσει καὶ διηύθυνεν ἀπὸ τοῦ 1869 τὴν *Revue de droit international et de législation comparée.* Ὁ κ. *Rolin-Jaequemyns* οὐ μόνον ἠσπάσθη αὐτάς, ἀλλὰ καὶ ἐπεδίωξε συντόνως τὴν πραγματοποίησιν αὐτῶν διὰ τῆς συστάσεως πυρῆνος γνωστῶν καὶ ἁρμοδίων νομομαθῶν τῆς τε Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, δι' οὗ νὰ ἐπιτευχθῇ ὁ καταρτισμὸς σωματείου, τὸ ὁποῖον ν' ἀντιπροσωπεύῃ, ὡς ὁ ἴδιος εἶπε, «τὴν νομικὴν συνείδησιν τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου». Ἰδοὺ πῶς ὁ κ. *Rolin-Jaequemyns* διετύπωσε τὴν ἰδέαν, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἀκολούθως ἡ Ἀκαδημία τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἐν τῇ ἐμπιστευτικῇ διακοινώσει, ἣν ἔπεμψε κατὰ Μάρτιον τοῦ 1873 πρός τινας ἐξόχους καὶ σοφοὺς τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς.

«Ce que nous proposons serait la réunion intime d'un groupe restreint d'hommes déjà connus dans la science du droit international par leurs écrits ou par leurs actes et appartenant, autant que possible, aux pays les plus divers. Cette réunion chercherait à

poser les premiers jalons de l'action scientifique collective. 1) En examinant en principe le genre d'utilité, le degré d'efficacité de cette action, et la meilleure forme sous la quelle elle pourrait se produire. 2) En arrêtant les statuts d'une académie ou institut international du droit des gens, qui devrait servir d'organe à l'opinion juridique du monde civilisé en matière de droit international».

Ἐν ταῖς προσπαθείαις αὐτοῦ ὁ κ. *Rolin-Jaequemyns* εὗρε πολυτίμους βοηθοὺς δύο συναδέλφους οὐχ ἧττον περιφανεῖς, τὸν γερμανοελβετὸν καθηγητὴν *Bluntschli*, τὸν συγγραφέα τοῦ *Droit international codifié de l'Europe*, καὶ τὸν *Pasquale Mancini*, τὸν ἰταλὸν νομομαθῆ καὶ πολιτικὸν ἄνδρα, εἰς ὃν ἡ μὲν ἐπιστήμη τοῦ διεθνοῦς δικαίου ὀφείλει τὴν περιβόητον θεωρίαν τῶν *ἐθνικοτήτων* (ἥτις κατέστη ἔκτοτε τὸ σύνθημα τῆς ἰταλικῆς σχολῆς), ἡ δὲ Ἰταλία κατὰ μέγιστον μέρος τὴν ἠθικὴν αὐτῆς ἕνωσιν. Οὕτω δέ, κατὰ Μάϊον τοῦ 1873, συνήρχοντο ἐν Gand τοῦ Βελγίου, ὅμιλος ἑνδεκα ἐκ τῶν γνωστοτάτων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ διεθνοῦς δικαίου νομομαθῶν, ὅστις καὶ ἔθετο τὰς βάσεις τῆς Ἀκαδημίας τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Μεταξὺ τῶν ἱδρυτῶν τούτων θὰ μνημονεύσωμεν ἰδίᾳ, ἐκτὸς τῶν προμνησθέντων κυρίων *Rolin-Jaequemyns* καὶ *Moynier*, τὸν ὁλλανδὸν *Asser*, τὸν βέλγον *de Lavelaye*, τὸν ἄγγλον *Lorimer*, τὸν ῥῶσσον *Besobrasoff*, τὸν ἀργεντῖνον *Calvo*, τὸν βορειαμερικανὸν *Dudley Field* καὶ τὸν ἰταλὸν *Mancini*, ὅστις ὑπῆρξε καὶ ὁ πρῶτος πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας.

Τὸ πρῶτον συνέδριον τῆς Ἀκαδημίας συνεκροτήθη κατ' Αὔγουστον τοῦ 1873 ἐν Γενεύῃ τῆς Ἑλβετίας. Ἡ Ἀκαδημία προσέλαβεν ὡς ἐπίσημον τίτλον τὸν *Institut de droit international*, ὡς ἔμβλημα δ' αὐτῆς τὰς λέξεις *Justitia et pace*, κηρύττουσα οὕτως εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς τὴν πρόθεσιν αὐτῆς ὅπως ἐπιδιώξῃ τὸν σκοπόν της διὰ τῆς δικαιοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης. Πρώτην ἐφαρμογὴν τῆς ἰδέας ταύτης ἡ Ἀκαδημία ἔκαμε κατὰ τὸν καταρτισμὸν τοῦ προεδρείου αὐτῆς ἐν Γενεύῃ, ὅπου παρὰ τῷ προεδρεύοντι ἰταλῷ *Mancini* παρεκάθηντο ὡς ἀντιπρόεδροι ὁ γερμανὸς *Bluntschli* καὶ ὁ γάλλος *de Parien*, γενικοῦ γραμματέως ὄντος τοῦ βέλγου *Rolin—Jaequemyns*.

Τὸ ἄρθρον 1 τοῦ ἐπιψηφισθέντος *Καταστατικοῦ* δίδει περὶ τοῦ *Institut* τὸν ἀκόλουθον ὁρισμόν:

L'institut de droit international est une association exclusivement scientifique et sans caractère officiel (Οἱ ἱδρυταὶ τῆς Ἀκαδημίας ἐσκέφθησαν ὅτι ὑπὸ τὸν ὅρον τοῦτον μόνον ἦτο δυνατὸν νὰ ἐξασφαλισθῇ ἡ πλήρης ἀνεξαρτησία τοῦ ἐπιστημονικοῦ σωματείου, οὗ τὴν σύστασιν ἐπεδίωκον). Il a pour but de favoriser le progrès du droit international:

1) En travaillant à formuler les principes généraux de la science, de manière à répondre à la conscience juridique du monde civilisé.

2) En donnant son concours à toute tentative sérieuse de codification graduelle et progressive du droit international.

3) En poursuivant la consécration officielle des principes qui auront été reconnus comme étant en harmonie avec les besoins des sociétés modernes.

4) En contribuant, dans les limites de sa compétence, soit au maintien de la paix, soit à l'observation des lois de la guerre.

5) En examinant les différends, qui viendraient à se produire dans l'interprétation ou l'application du droit, et en émettant au besoin, des avis juridiques motivés dans les cas douteux ou contreversés.

6) En concourant, par des publications, par l'enseignement public et par tous autres moyens, au triomphe des principes de justice et d'humanité, qui doivent régir les rélations des peuples entre eux.

Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ *Καταστατικοῦ*, ἡ Ἀκαδημία ἀπαρτίζεται ἐκ μελῶν 60 καὶ 60 ἑταίρων. Ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο τούτων κατηγοριῶν εἶναι ἐλαχίστη καὶ μᾶλλον τιμητική, βασιζομένη ἐπὶ τῆς ἀρχαιότητος. Οἱ ἑταῖροι, ἤτοι τὰ νέα μέλη, ἔχουσιν ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς συνεδριάσεσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα λόγου καὶ ψήφου, ἅπερ καὶ τὰ *κυρίως* λεγόμενα *μέλη* δι' ὃ καὶ ἐν τοῖς ἑφεξῆς θὰ μεταχειρισθῶ τὴν λέξιν *μέλη* μὲ τὴν γενικὴν αὐτῆς σημασίαν.

Ὁ ἀριθμὸς οὗτος τῶν 120 μελῶν εἶναι

ἀνώτατος ὅρος, *ὅστις* οὐδέποτε πληροῦται, ἕνεκα ἑτέρας τοῦ *Καταστατικοῦ* διατάξεως, καθ' ἣν, πρὸς τήρησιν τῆς μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνικοτήτων ἀπαιτουμένης ἰσορροπίας, καὶ ὅπως ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἀντιπροσωπεύωνται ὅσον τὸ δυνατὸν περισσότεραι ἐθνικότητες, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ ἀντιπροσώπων μιᾶς ἐθνικότητος δὲν δύναται νὰ ὑπερβῇ τὸ ἓν πέμπτον τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν Ἀκαδημίαν μελῶν· οὕτω δὲ συμβαίνει π. χ. ἀπό τινων ἐτῶν ὅπως, ἐν ᾧ πρὸς τὸ παρὸν μέγας εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν γερμανῶν καὶ γάλλων νομομαθῶν, οἵτινες ἠσχολήθησαν ἰδιαιτέρως ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, μετὰ μεγάλης δυσκολίας καὶ βραδύτητος εἰσέρχωνται οὗτοι ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ, διότι ὁ ἐν αὐτῇ ἀριθμὸς τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν ἔφθασεν ἢ πλησιάζει εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ *Καταστατικοῦ* ὁριζόμενον ἀνώτατον ὅριον.

Ἡ ἐκλογὴ τῶν νέων ἑταίρων ἢ τῶν μελῶν, γίνεται ὑπὸ μόνων τῶν κυρίως μελῶν τῆς Ἀκαδημίας, προτάσει τοῦ προεδρείου, κατόπιν αὐστηρᾶς ἐρεύνης καὶ ἐρωτωμένων τῶν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ συμπολιτῶν τοῦ προτεινομένου.

Ὅσον περὶ τῆς ὑλικῆς τῆς Ἀκαδημίας συντηρήσεως, ἀξία μνείας ἐστὶν ἡ διάταξις τοῦ *Καταστατικοῦ*, καθ' ἣν τὰ ἔξοδα αὐτῆς καλύπτονται ὑπὸ τῶν συνδρομῶν τῶν τακτικῶν μελῶν, τῶν προσφορῶν τῶν ἐπιτίμων καὶ τῶν δωρημάτων παντὸς φιλεπιστήμονος. Οἱ ἱδρυταὶ τῆς Ἀκαδημίας ἀπέρριψαν παμψηφεί, κατόπιν συζητήσεως καὶ ὡρίμου σκέψεως, τὴν ἐνδεχομένην ἐπιχορήγησιν Κυβερνήσεώς τινος, θέλοντες νὰ ἐξασφαλίσωσι τὴν πλήρη τῆς Ἀκαδημίας ἀνεξαρτησίαν. Πρὸς τούτοις, τὸ αὐτὸ ἄρθρον προδιατάττει τὸν βαθμιαῖον σχηματισμὸν ἀποθεματικοῦ κεφαλαίου, οὗ τοὺς τόκους ὁρίζει εἰς τὰς δαπάνας τῆς γραμματείας καὶ τοῦ περιοδικοῦ.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ Ἀκαδημία συνέρχεται ἅπαξ καθ' ἕκαστον ἔτος. Τὸ *προεδρεῖον*, ὅπερ ἀνανεοῦται καθ' ἕκαστον συνέδριον, ἀπαρτίζεται ἐξ ἑνὸς προέδρου, δύο ἀντιπροέδρων καὶ ἑνὸς γενικοῦ γραμματέως. Οἱ τρεῖς πρῶτοι ἀνήκουσι πάντοτε εἰς τρεῖς διαφόρους ἐθνικότητας.

Ὁ γενικὸς γραμματεύς, ὅστις ἔχει βοηθοὺς ἕνα ἢ δύο γραμματεῖς μεταξὺ τῶν ἑταίρων τῆς Ἀκαδημίας καὶ ἕνα ἢ δύο ὑπογραμματεῖς, ἐκλέγεται ἀνὰ ἑξαετίαν, καὶ εἶναι, ὡς εὐχερῶς ἐννοεῖται, ὁ κυριώτατος μοχλὸς τῆς λειτουργίας τοῦ σωματείου. Τὴν ὑψηλὴν ταύτην θέσιν κατέχει τὰ νῦν διακεκριμένος γάλλος νομομαθής, ὁ κ. *E. Lehr*, καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Λωζάννης καὶ σύμβουλος τῆς ἐν Ἑλβετίᾳ γαλλικῆς πρεσβείας, διαδεξάμενος τὸν πολὺν *Rolin-Jaequemyns*, ὅτε οὗτος ἠναγκάσθη πρὸ τριετίας ν' ἀναλάβῃ ἐν τῇ Ἀπωτάτῃ Ἀνατολῇ τὰ καθήκοντα αὐτοῦ, ὡς γενικοῦ συμβούλου τοῦ βασιλέως τοῦ Σιάμ.

Ἡ ἐπίσημος γλῶσσα τῆς Ἀκαδημίας εἶναι ἡ γαλλική. Ἐν τούτοις κατὰ τὰ συνέδρια ἐπιτρέπεται ἑνὶ ἑκάστῳ ἡ χρῆσις τῆς ἰδίας αὐτοῦ διαλέκτου, δικαίωμα, οὗτινος ἐπωφελοῦνται ἰδίᾳ οἱ Γερμανοὶ καὶ οἱ Ἄγγλοι, ὧν αἱ γλῶσσαι εἶναι αἱ μᾶλλον γνωσταὶ τοῖς ἀκαδημαϊκοῖς καὶ αἱ πλέον χρήσιμοι τοῖς περὶ τὸ διεθνὲς δίκαιον καταγινομένοις.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τῆς Ἀκαδημίας, ἀξία παρατηρήσεώς ἐστιν ἡ διαφορὰ ταύτης ἀπὸ τῆς τῶν διαφόρων καὶ πολυπληθῶν συνεδρίων, ἅτινα κατ' ἔτος πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης συγκροτοῦνται καὶ ἀπαρτίζονται πάντοτε ὑπὸ ἀναμφισβητήτων ἁρμοδιοτήτων καὶ λαμβάνουσι πολλάκις ἀποφάσεις ἐσπευσμένας καὶ ἀνεπαρκῶς μελετηθείσας. Τὰ συνέδρια τῆς Ἀκαδημίας οὐ μόνον ἀποκλειστικῶς ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς καταρτίζονται, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐν αὐτοῖς ἐργασία κατ' ἰδιαίτερον γίνεται τρόπον.

Ὅταν ζήτημά τι, προταθὲν ὑπὸ προεδρείου ἢ ὑπό τινος μέλους, κριθῇ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἀρκετὰ ἐνδιαφέρον ὅπως ἀπασχολήσῃ αὐτήν, ἐγγράφεται ἀμέσως ἐν τῇ διατάξει τῆς ἐργασίας τῶν προσεχῶν αὐτῆς συνεδρίων καὶ καταρτίζεται Ἐπιτροπὴ πρὸς μελέτην αὐτοῦ. Τῆς Ἐπιτροπῆς προεδρεύει ὁ εἰσηγητής, ᾧ τινι προσαρτᾶται εἷς συνεισηγητὴς (corapporteur). Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς, ἐργασθέντα πρῶτον περὶ τοῦ ζητήματος κατ' ἰδίαν, προβαίνουσιν εἶτα εἰς τὴν μεταξὺ αὐτῶν συνεννόησιν, εἴτε δι' ἀλληλογραφίας, εἴτε διὰ συνεντεύξεων, γινομένων κατὰ τὴν διάρκειαν ἑνὸς συνεδρίου, ἔστιν ὅτε δὲ καὶ κατὰ τὸ μεταξὺ δύο συνεδρίων μεσολαβοῦν διάστημα. Πολλάκις εἰς σπουδαῖα ζητήματα παρέρχονται δύο καὶ τρία συνέδρια, πρὶν ἢ ἡ τῆς Ἐπιτροπῆς μελέτη κριθῇ ἀρκετὰ ὥριμος, ὅπως ὑποβληθῇ εἰς συζήτησιν ἐν γενικῇ συνεδριάσει. Ἡ δὲ Ἀκαδημία δὲν ἐξαντλεῖ πάντοτε ἓν ζήτημα ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ συνεδρίῳ.

Πρὸς τὸ παρὸν ὑπάρχουσιν ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ κατηρτισμέναι διάφοροι Ἐπιτροπαί,

καὶ ἐσπευσμένως ἐν τῇ διατάξει τῶν ἐργασιῶν αὐτῆς ὑπὸ μελέτην 16 διάφορα ζητήματα διεθνοῦς δικαίου, δημοσίου τε καὶ ἰδιωτικοῦ.

Μεταξὺ αὐτῶν παρατηρῶ ἰδίᾳ:

1) Τὸ τῆς Α' Ἐπιτροπῆς, περὶ συμβιβασμοῦ εἰδικῶν νομοθετικῶν διατάξεων ἐπὶ ζητημάτων διεθνοῦς δικαίου.

2) Τὸ περὶ τῶν ἐντὸς ξένων λιμένων εὑρισκομένων πλοίων καὶ τοῦ πληρώματος αὐτῶν, ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς ἀστυνομικῆς ἐπιβλέψεως καὶ τῆς δικαστικῆς ἁρμοδιότητος (Γ' Ἐπιτρ.).

3) Περὶ ἱκανότητος ξένων ἠθικῶν προσώπων (Ε' Ἐπιτρ.).

4) Περὶ διεθνοῦς διαρρυθμίσεως τοῦ ἐν καιρῷ πολέμου λαθρεμπορίου (ΙΓ' Ἐπιτρ.).

5) Περὶ συμβιβασμοῦ, συγκρουομένων νομοθετικῶν διατάξεων, περὶ ἐθνικότητος (Ι' Ἐπιτρ.).

6) Περὶ συγκρούσεως νομοθετικῶν διατάξεων, περὶ τίτλων τῷ φέροντι καὶ μελέτη τῶν ληπτέων διεθνῶν μέτρων πρὸς προστασίαν τῶν δικαιούχων ἐν περιπτώσει ἀπωλείας (ΙΑ' Ἐπ.).

7) Περὶ προξενικῶν προνομίων (ΙΓ' Ἐπιτρ.).

8) Συζήτησις περὶ νομιμότητος τοῦ βομβαρδισμοῦ ὑπὸ στόλου τῶν ὠχυρωμένων πόλεων (ΙϚ' Ἐπιτρ.).

ΙΙ. Ὅσα μέχρι τοῦδε εἶπον ἐπιτρέπουσι νὰ κατανοηθῇ εὐκόλως ἡ ἐπιρροή, ἣν ἡ Ἀκαδημία ταχέως ἐκτήσατο ἐν τῷ κόσμῳ, διά τε τῆς ἐπισταμένης καὶ αὐστηρᾶς ἐκλογῆς τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτὴν μελῶν, ὡς καὶ διὰ τῆς φρονίμου αὐτῆς πορείας καὶ τῆς ἐμβριθοῦς μελέτης τῶν ζητημάτων.

Τοῦτο δὲν εἶναι ποσῶς παράδοξον, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς κοινωνικῆς θέσεως καὶ τῆς φήμης τῶν ἀπαρτιζόντων αὐτήν. Περιορίζομαι νὰ σᾶς ἀναφέρω μεταξὺ τῶν ἐπιζώντων ἐκ τῶν γνωστοτάτων ὀνομάτων, ἐκτὸς τῶν μνημονευθέντων ἤδη *Rolin-Jaequemyns* καὶ *Moynier*:

Ἐν *Γαλλίᾳ* τοὺς κ. κ. *Renault, Lyon-Caen* καὶ *Glasson*, καθηγητὰς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Παρισίων, *Pradier-Fodéré*, ἀρχαῖον καθηγητήν, νῦν δὲ ἐφέτην, *Féraud-Giraud*, ἀρεσπαγίτην, *Engelhardt*, διπλωμάτην.

Ἐν *Γερμανίᾳ* τοὺς κ. κ. *von Bar, Stoerk*, καθηγητάς, *Perels*, σύμβουλον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ὑπουργείου τῶν ναυτικῶν, *Geffeken*, διπλωμάτην, *von Marquardsen*, βουλευτὴν καὶ καθηγητήν.

Ἐν *M. Βρετανίᾳ* τοὺς καθηγητὰς *Westlake* καὶ *Holland*, τὸν *Lord Reay*, διπλωμάτην καὶ τέως μέλος τοῦ φιλελευθέρου ὑπουργείου· ἐν *Ἰταλίᾳ* τοὺς καθηγητὰς *P. Fiore* καὶ *Brusa*· ἐν *Ἑλβετίᾳ* τὸν καθηγητὴν καὶ διπλωμάτην *A. Rivier*, τὸν ἐν Παρισίοις πρεσβευτὴν *Lardy*, τὸν καθηγητὴν *Brocher de la Fréchère*, τὸν καθηγητήν, βουλευτὴν καὶ διακεκριμένον συγγραφέα *Hilty*.

Ἐν *Ὁλλανδίᾳ* τὸν καθηγητὴν καὶ σύμβουλον τοῦ Στέμματος *Asser* καὶ τὸν στρατηγὸν *den Beer Poortugaël*, καθηγητὴν τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν τῇ στρατιωτικῇ Ἀκαδημίᾳ τῆς Χάγης.

Ἐν *Ῥωσσίᾳ* τὸν καθηγητὴν καὶ σύμβουλον τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν *de Martens*.

Ἐν *Σουηδίᾳ* τὸν καθηγητὴν *d'Olivecrona*.

Ἐν *Νορβηγίᾳ* τὸν καθηγητὴν καὶ τέως ὑπουργὸν τῆς δικαιοσύνης *Aubert*.

Ἐν *Δανίᾳ* τὸν καθηγητὴν καὶ νῦν πρόεδρον τῆς Γερουσίας *Matzen*.

Ἐν *Ἀμερικῇ* τὸν *Calvo* καὶ τὸν *Moore*.

Πάντες οὗτοί εἰσι γνωστοὶ διὰ τῶν περὶ διεθνοῦς δικαίου γενικῶν ἢ εἰδικῶν αὐτῶν συγγραμμάτων καὶ δημοσιεύσεων.

Ὁ περιφανὴς καθηγητὴς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου ἀοίδιμος *Νικόλαος Ἰ. Σαρίπολος* ἀντεπροσώπευσεν ἐπὶ δεκαετίαν τὴν Ἑλλάδα ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ.

Ἡ ἰδιαιτέρα ἡμῶν πατρὶς Κωνσταντινούπολις ἀντιπροσωπεύεται σήμερον ἔτι ἐν αὐτῇ ὑπὸ διακεκριμένου διπλωμάτου καὶ νομομαθοῦς, τοῦ κ. *Στεφάνου Καραθεοδωρῆ*, γνωστοῦ ἰδίᾳ ἐν τῷ ἐπιστημονικῷ κόσμῳ διὰ τὰς ἐμβριθεῖς αὐτοῦ *περὶ διεθνῶν ποταμῶν* μελέτας.

Πάντες σχεδὸν οἱ τὴν Ἀκαδημίαν ἀπαρτίζοντες ἔχουσιν ἐν τῇ ἰδίᾳ ἑαυτῶν πατρίδι ἐπιρροήν τινα, δι' ἧς αἱ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας εἰς τὰ διάφορα ζητήματα διδόμεναι λύσεις γίνονται βαθμηδὸν παραδεκταὶ ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων καὶ καθιεροῦνται ἐπισήμως, εἴτε διὰ διεθνῶν συμβάσεων, εἴτε διὰ νόμων, εἴτε διὰ δικαστικῶν ἀποφάσεων.

Ὁ καταφανέστατος τρόπος, δι' οὗ ἡ Ἀκαδημία ἐξασκεῖ τὴν ἐπιρροὴν αὐτῆς, εἶναι *κοινοποιήσεις*, ἃς ἀπευθύνει ἑκάστοτε ἐπισήμως εἰς τὰς διαφόρους κυβερνήσεις ἐπὶ τῶν σπουδαιοτάτων ζητημάτων. Περὶ τῶν κοινοποιήσεων τούτων ἐμερίμνησεν ἐκ νέου ἡ Ἀκαδημία κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐν Παρισίοις, μελετήσασα, προτάσει τοῦ γάλλου διπλωμάτου *Engelhardt*, τὸν τρόπον, καθ' ὃν δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ἀσφαλέστερον ὁ διὰ τῶν κοινοποιήσεων ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς καὶ λαβοῦσα τὰ δέοντα πρὸς τοῦτο μέτρα.

Ἐκτὸς ὅμως τοῦ μέσου τούτου, ἡ ἐπιρροὴ τῆς Ἀκαδημίας ἐξασκεῖται κατὰ πολλοὺς ἄλλους τρόπους ὑπὸ τῶν μελῶν αὐτῆς, εἴτε διὰ τῆς διδασκαλίας, εἴτε διὰ τῶν συγγραμμάτων καὶ ποικίλων αὐτῶν δημοσιεύσεων, εἴτε διὰ τῶν ἐκθέσεων καὶ γνωμοδοτήσεων· τρόπους διαφόρους, δι' ὧν αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας ἐπηρεάζουσι τοὺς διπλωμάτας, τοὺς νομοθέτας ἢ τοὺς δικαστάς.

Οὕτως ἐπεδιώχθη καὶ ἐπραγματοποιήθη βαθμηδὸν ἡ ἰδέα, ἣν ἐξέφραζεν ἡ προκήρυξις τῆς 11 Σεπτεμβρίου τοῦ 1873, ἥτις προετάχθη τοῦ ἐπιψηφισθέντος *Καταστατικοῦ* καὶ καθ' ἣν οἱ ἱδρυταὶ τῆς Ἀκαδημίας ἐπεκαλοῦντο τὴν ἀρωγὴν τῆς δημοσίας γνώμης ἁπασῶν τῶν χωρῶν πρὸς ὑποστήριξιν καὶ χρησιμοποίησιν τοῦ ἔργου τῆς Ἀκαδημίας. Τὴν λελογισμένην καὶ εὐσυνείδητον διαφώτισιν τῆς δημοσίας ταύτης γνώμης ἐπεδίωξε συστηματικῶς ἡ Ἀκαδημία, συντελέσασα οὕτω τὰ μάλα εἰς τὴν διευκρίνισιν σπουδαιοτάτων ζητημάτων καὶ καταστᾶσα σημαντικὸς παράγων τῆς προόδου τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Εἶναι ὄντως λίαν φυσικόν, ὅπως ζητήματα, μελετηθέντα ἐπισταμένως ὑπὸ νομομαθῶν εἰδικῶν ἐν ταῖς μελέταις τοῦ διεθνοῦς δικαίου, καὶ ὧν οἱ πλεῖστοι, ἐκ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως, ὑποχρεοῦνται νὰ λαμβάνωσι πάντοτε ὑπ' ὄψιν ἐν ταῖς ἐκφερομέναις γνώμαις τὰς ἀνάγκας τοῦ πρακτικοῦ βίου, θεωρηθῶσιν ἀκολούθως παρὰ πᾶσιν ὡς ὁριστικῶς ἐξηντλημένα ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας, ἧς τὰς ἀποφάσεις ἐπικαλοῦνται, ὡς βαρυσήμαντα ἐπιχειρήματα, οἱ δικηγόροι ἐν τοῖς δικαστηρίοις, οἱ ῥήτορες ἐνώπιον τῶν νομοθετικῶν σωμάτων καὶ οἱ διπλωμάται κατὰ τὴν σύναψιν διεθνῶν συμβάσεων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ τελευταῖον, ὑπάρχουσι διάφορα παραδείγματα διεθνῶν συμβάσεων, αἵτινες καθιέρωσαν ἀποφάσεις καὶ εὐχὰς τῆς Ἀκαδημίας. Μεταξὺ αὐτῶν θ' ἀναφέρωμεν ἐπὶ παραδείγματι:

1) Τὴν γενικὴν διεθνῆ σύμβασιν τοῦ Βερολίνου τῆς 26 Φεβρουαρίου 1885, πρὸς ἀποσόβησιν τῶν ἐν τῇ κεντρῴᾳ Ἀφρικῇ συγκρούσεων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν.

2) Τὴν διεθνῆ σύμβασιν τῆς 29 Ὀκτωβρίου 1888, ἥτις ἐξησφάλισε τὸν ἐλεύθερον πλοῦν καὶ τὴν οὐδετερότητα τῆς σουεζικῆς διώρυγος.

3) Τὴν διεθνῆ σύμβασιν τῆς 30 Ὀκτωβρίου 1882, ἥτις ἐξησφάλισε τὴν προστασίαν τῶν ὑποβρυχίων τηλεγραφικῶν καλωδίων (câbles sous-marins).

Ἐκτὸς τῶν περιστάσεων τούτων, καθ' ἃς εἶναι κατάδηλος ἡ ἄμεσος πρακτικὴ ἐπιρροὴ τῆς Ἀκαδημίας, δυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν ἕτερα παραδείγματα ἐμμέσου μέν, πλὴν οὐχ ἧττον βεβαίας, διαρκοῦς ἐπιρροῆς. Οὕτω:

1) Κατὰ τὸ 1877 ἡ Ἀκαδημία ἐδημοσίευσεν ὑπὸ τὸν τύπον *Διεθνοῦς Κανονισμοῦ* (Réglement international) τὰ συμπεράσματα αὐτῆς περὶ διεθνοῦς διαιτησίας, μέτον, ὅπερ ἐθεώρησεν ὡς δυνάμενον πολλάκις (ὡς τοῦτο ἐν διαφόροις περιστάσεσι κατεδείχθη) ν' ἀποσοβήσῃ τὰς μεταξὺ ἐθνῶν αἱματηρὰς συγκρούσεις. Ἐν τῷ *Κανονισμῷ* τούτῳ διετυπώθησαν ἀρχαί τινες καὶ τρόποι ἐνεργείας τῶν ἐν τῷ μέλλοντι διαιτητικῶν δικαστηρίων, ἅτινα μετ' εὐγνωμοσύνης συνεβουλεύθησαν ἔκτοτε τοῦτον.

2) Ἡ Ἀκαδημία, ἅμα τῇ ἐνάρξει τοῦ πολέμου τοῦ 1877, καθῆκον ἑαυτῆς ἐθεώρησε νὰ ὑπομνήσῃ τοὺς διαμαχομένους τὰς διατάξεις τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν καιρῷ πολέμου (τάς τε ὑπὸ τῶν διαρκῶν ἐθίμων καθιερωθείσας καὶ τὰς ῥητῶς ὑπὸ διεθνῶν συμβάσεων κυρωθείσας). Τὸ σχετικὸν ἔγγραφον φέρει τὴν ἡμερομηνίαν τῆς 28 Μαΐου 1877 καὶ συνετάχθη ἐν Heidelberg ὑπὸ τῶν κ. κ. *Moynier Rolin—Jaequemyns* καὶ *Bluntschli*, εἶναι δ' ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τοῦ προεδρείου, οὗ μέλη ἦσαν ἐπίσης ὁ *de Parien* καὶ ὁ κ. *Asser*.

3) Ἡ σχετικὴ μελέτη, ἀναπτυχθεῖσα ἀκολούθως, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ὑπὸ τὸν τίτλον *Manuel des lois de la guerre*.

4) Τέλος, κατὰ τὸ 1880, ἡ Ἀκαδημία, συνελθοῦσα ἐν Oxford τῆς Ἀγγλίας, ἐμελέτησε διὰ μακρῶν τὸ ζήτημα τῆς *ἐκδόσεως τῶν ἐγκληματιῶν* (extradition), τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς αὕτη δέον νὰ χορηγῆται ὑπό τινος κυβερνήσεως, ὡς καὶ τὰ ὅρια τῶν δικαιωμάτων τοῦ τε κατηγορουμένου καὶ τῶν δύο διαφερομένων κυβερνήσεων. Αἱ ἀποφάσεις, ἃς ἡ Ἀκαδημία ἔλαβεν ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ, κατέκτησαν ταχέως παγκόσμιον φήμην, καταστᾶσαι γνωσταὶ ὑπὸ τὸν τίτλον *Les résolutions d'Oxford*, καὶ ἐνέπνευσαν ἔκτοτε διαφόρους διεθνεῖς συμβάσεις περὶ ἐκδόσεως ἐγκληματιῶν.

III. Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἡ ἐπιρροή, ἣν ἡ Ἀκαδημία κατέκτησεν ἐν βραχεῖ χρονικῷ διαστήματι.

Ἀπὸ τῆς συστάσεως αὐτῆς ἡ Ἀκαδημία συνεκρότησεν ἤδη 16 συνέδρια διαδοχικῶς εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Εὐρώπης, ἐν Βελγίῳ, ἐν Ἑλβετίᾳ, ἐν Ὁλλανδίᾳ, ἐν Γαλλίᾳ, ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐν Ἰταλίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ.

Μεταξὺ τῶν σπουδαιοτάτων ζητημάτων, ἅπερ ἐξήτασε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, θ' ἀναφέρω:

1) Τὸ περὶ διεθνοῦς διαρρυθμίσεως τῶν διὰ μετοχῶν ἑταιρειῶν (sociétés par actions) (τοὺς ὅρους, ὑφ' οὓς αὗται δύνανται ν' ἀναγνωρισθῶσι καὶ νὰ λειτουργήσωσιν ἐν ξένῃ χώρᾳ), οὗ αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις ἐλήφθησαν ἐν Ἀμβούργῳ τῷ 1891, εἰσηγουμένου τοῦ γνωστοῦ καθηγητοῦ Παρισίων κ. *Lyon-Caen*.

2) Τὸ περὶ ἐξώσεως καὶ διαμονῆς τῶν ξένων ἔν τινι χώρᾳ· τὰ δικαιώματα καὶ καθήκοντα ἑκάστης κυβερνήσεως ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην. Ἀποφάσεις, ληφθεῖσαι ἐν Γενεύῃ κατὰ τὸ 1892, εἰσηγήσει τοῦ οὐχ ἧττον γνωστοῦ καθηγητοῦ Γοττίγγης καὶ βουλευτοῦ *von Bar*.

3) Τὸ τῆς διεθνοῦς διαρρυθμίσεως τῆς παρακτίας θαλάσσης (mer territoriale)· ὁρισμὸς τῆς ἀποστάσεως αὐτῆς ἐν καιρῷ εἰρήνης καὶ ἐν καιρῷ πολέμου, καὶ τῶν ἐπ' αὐτῆς δικαιωμάτων τοῦ γείτονος κράτους. Ἀποφάσεις, ληφθεῖσαι ἐν Παρισίοις τῷ 1894, εἰσηγήσει τοῦ ἄγγλου δικηγόρου *Barclay*, ἀντικαταστήσαντος τὸν κωλυθέντα καθηγητὴν Παρισίων κ. *Renault*.

4) Ἐν τῷ αὐτῷ συνεδρίῳ τῶν Παρισίων (1894), ἡ Ἀκαδημία ἐμελέτησε τὰ τῆς διεθνοῦς διακανονίσεως τῶν πτωχεύσεων (ἁρμοδιότης δικαστηρίου, ἐφαρμοστέος νόμος, θέσις δανειστῶν, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ εὑρισκομένων κτλ.). Αἱ σχετικαὶ ἀποφάσεις ἐλήφθησαν, εἰσηγήσει δύο καθηγητῶν τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ δικηγόρων: τοῦ ὁλλανδοῦ κ. *Asser* καὶ τοῦ γάλλου κ. *Weiss*. Ἐν τῷ προοιμίῳ δ' αὐτῶν ἐλέχθη ῥητῶς ὅτι συνιστῶνται οἱ μελετηθέντες κανόνες ταῖς κυβερνήσεσιν, ὅπως λάβωσιν αὐτοὺς ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν σύναψιν διεθνῶν συμβάσεων πρὸς διακανόνισιν τῶν ἐκ τῶν πτωχεύσεων πηγαζουσῶν διεθνῶν δυσχερειῶν.

IV. Μετὰ τὴν ἀπαρίθμησιν ταύτην τῶν κυριωτάτων ἐργασιῶν τῶν τελευταίων ἐτῶν, θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε νὰ ἐπιμείνω ὀλίγῳ περισσότερον ἐπὶ τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἀκαδημίας ἐν τῷ τελευταίῳ αὐτῆς συνεδρίῳ, τῷ συγκροτηθέντι ἐν Cambridge κατὰ τὸν τελευταῖον Αὔγουστον.

Δώδεκα κράτη τῆς Εὐρώπης ἀντεπροσωπεύθησαν κατὰ τὸ συνέδριον τοῦτο ὑπὸ 32 τῆς Ἀκαδημίας μελῶν. Αἱ συνεδριάσεις διεξήχθησαν ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τοῦ πανεπιστημιακοῦ κτιρίου ἢ *College* τοῦ Trinity Hall. Τὸ προεδρεῖον συνέκειτο ἐκ τοῦ κ. *Westlake*, καθηγητοῦ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐν Cambridge, ὡς προέδρου, καὶ τῶν κ. κ. *Perels*, γερμανοῦ συγγραφέως καὶ νομικοῦ συμβούλου, καὶ *Clunet*, διαπρεποῦς γάλλου δικηγόρου, ὡς ἀντιπροέδρων, τοῦ κ. *Lehr* διατηροῦντος ἐπὶ ἑξαετίαν τὴν θέσιν αὐτοῦ ὡς γενικοῦ γραμματέως.

Ἐκ τῶν 15 ζητημάτων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐγγεγραμμένα κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐν τῷ προγράμματι τῆς Ἀκαδημίας, 4 μὲν ἔτυχον ὁριστικῆς λύσεως, δύο ἑτέρων προεχώρησεν ἡ ἀφορῶσα αὐτὰ ἐργασία, καὶ δύο ἀπηλείφθησαν ἐκ τοῦ προγράμματος τῆς Ἀκαδημίας, ὡς μὴ κριθέντα ἀρκούντως ὥριμα πρὸς συζήτησιν, ἐπιφυλαχθείσης τῆς ἐνδεχομένης αὐτῶν ἐπαναλήψεως.

Τὰ τέσσαρα πρῶτά εἰσι τὰ ἀκόλουθα:

1) Τὸ ζήτημα τῆς ἐξασφαλίσεως ποινικοῦ κύρους εἰς τὰς διατάξεις τῆς διασήμου διεθνοῦς συμβάσεως τῆς Γενεύης τῆς 22 Αὐγούστου 1864, ἥτις ἐμερίμνησε περὶ τῆς περιθάλψεως τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἀσθενῶν ἢ πληγωμένων. Εἰσηγήσει τῶν κ. κ. *Moynier* καὶ *Engelhardt*, ἡ Ἀκαδημία διεξήγαγε τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος τούτου, ὅπως τὰ πορίσματα αὐτῆς χρησιμεύσωσιν ὡς βάσις καὶ ὁδηγὸς τῆς κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος συγκροτηθησομένης συνδιασκέψεως τῶν ἑταιρειῶν τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ. Ἐν τέλει τῶν σχετικῶν ἀποφάσεων καὶ πρὸς συμπλήρωσιν αὐτῶν, ἡ Ἀκαδημία ἐξέφρασε τὴν εὐχήν, ὅπως αἱ ὑπογράψασαι τὴν σύμβασιν τῆς Γενεύης κυβερνήσεις ἀναγνωρίσωσιν ἐπισήμως τὴν ὕπαρξιν καὶ τὴν αὐθεντίαν μιᾶς διεθνοῦς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ (τῆς νῦν τοιαύτης ἐν Γενεύῃ, ὀφειλομένης μόνον εἰς τὴν ἰδιωτικὴν πρωτοβουλίαν), ἥτις τὰ μέλη νὰ ἐπιβλέπωσιν, ἐν ἀνάγκῃ, ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης, τὴν τήρησιν τῆς συμβάσεως. Αἱ ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας μετὰ τῆς εὐχῆς ταύτης ἐκοινοποιήθησαν εἰς τὰς ἐνδιαφερομένας κυβερνήσεις.

2) Τὸ ζήτημα τῆς ἀναθεωρήσεως τῆς διεθνοῦς συμβάσεως τῆς Βέρνης τῆς 9 Σεπτεμβρίου 1886. Ἡ σύμβασις αὕτη συνέστησε *Διεθνῆ Ἕνωσιν Κρατῶν* (Union internationale des États) ὑπὲρ τῆς προστασίας τῶν ἔργων τῆς διανοίας καὶ τῆς τέχνης. Κατὰ τὴν σύμβασιν ταύτην, τὰ ἀπαρτίζοντα τὴν *Ἕνωσιν* κράτη συγκροτοῦσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν συνδιασκέψεις, ἐν αἷς οἱ ἀντιπρόσωποι αὐτῶν σκέπτονται καὶ ἀποφασίζουσι περὶ τῶν ἀναθεωρητέων διατάξεων τῆς συμβάσεως, συμφώνως πρὸς τὰς ἐν τῇ ἐφαρμογῇ καταδειχθείσας ἀνάγκας. Τοιαύτην συνδιάσκεψιν μέλλει νὰ συγκαλέσῃ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔαρ ἐν Παρισίοις ἡ γαλλικὴ κυβέρνησις, αἱ δὲ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ληφθεῖσαι ἀποφάσεις (εἰσηγήσει τῶν καθηγητῶν κ.κ. *Renault* καὶ τοῦ ἑλβετοῦ *Rougin*), αἵτινες ἐκοινοποιήθησαν εἰς τὰς διαφερομένας κυβερνήσεις, θὰ χρησιμεύσωσιν ὡς ὁδηγὸς εἰς τοὺς διπλωμάτας τῆς συνδιασκέψεως.

3) Ζήτημα περὶ διεθνοῦς διακανονίσεως τῶν τῆς ἐπιτροπείας τῶν *ἀνηλίκων*, πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ ἐν Ἀμβούργῳ ἐπιψηφισθέντος κανογισμοῦ περὶ ἐπιτροπείας τῶν *ἀνηλίκων*. Εἰσηγηταὶ τῆς μελετησάσης τὸ ζήτημα Ἐπιτροπῆς ἦσαν οἱ κ.κ. *Lehr* καὶ *Glasson*. Ταῖς προτάσεσιν αὐτῶν συνταχθεῖσα, κατόπιν μακρᾶς συζητήσεως, ἡ Ἀκαδημία παρεδέξατο (μὲ μικρὰς τροποποιήσεις) τὸ ἐξ 8 ἄρθρων ὑποβληθὲν αὐτῇ σχέδιον, ἐν ᾧ ἀναγνωρίζεται ἰδίᾳ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ *νόμου τῆς ἐθνικότητος* τοῦ ἀτόμου, οὗ ζητεῖται ἡ ἀπαγόρευσις.

4) Ζήτημα τῶν διπλωματικῶν προνομίων· ἐξακρίβωσις αὐτῶν τε καὶ τῶν προσώπων, τῶν δικαιουμένων εἰς αὐτά. Ἡ μελετήσασα τὸ ζήτημα Ἐπιτροπή, εἰσηγήσει τῶν κ.κ. *Lehr* καὶ *Engelhardt*, λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὰς διὰ τῶν διπλωματικῶν προνομίων γενομένας καταχρήσεις, προέτεινεν ὅπως περιορισθῶσι ταῦτα μόνον εἰς τὸ πρόσωπον τῶν διπλωματικῶν ἀντιπροσώπων ξένης κυβερνήσεως, τῶν ἐνδεχομένων ἀντικαταστατῶν αὐτῶν (συμβούλου πρεσβείας ἢ πρώτου γραμματέως) καὶ τῶν συζύγων αὐτῶν. Ἡ Ἀκαδημία ὅμως, ἐπιθυμοῦσα ὅπως ἐξασφαλίσῃ πλήρη ἐλευθερίαν καὶ ἀνεξαρτησίαν ἀπὸ τῶν ἐπιτοπίων ἀρχῶν εἰς τὰς ἀντιπροσωπείας τῶν ξένων κυβερνήσεων (missions), ἄνευ διακρίσεων, ἃς θὰ ἐξεμεταλλεύοντο ἀσυνείδητοι κερδοσκόποι, καθιέρωσε τὴν ἐπέκτασιν τῶν προνομίων εἰς πάντας τοὺς διπλωματικοὺς ὑπαλλήλους καὶ εἰς ὅλα τὰ μέλη τῶν οἰκογενειῶν αὐτῶν. (Τὰ διπλωματικὰ ταῦτα προνόμιά εἰσιν ἰδίᾳ: τὸ ἀπαραβίαστον τοῦ προσώπου καὶ τῆς κατοικίας, ἡ ἑτεροδικία καὶ ἡ ἀπὸ τῶν ἐπιτοπίων φορολογιῶν ἀπαλλαγή). Ἕτερον τμῆμα τῆς αὐτῆς Ἐπιτροπῆς μελετᾷ τὰ περὶ προξενικῶν προνομίων.

V. Ταῦτα τὰ τέσσαρα ζητήματα, ἅπερ ὁριστικῶς ἐλύθησαν ὑπὸ τοῦ συνεδρίου τοῦ Cambridge.

Μεταξὺ τῶν λοιπῶν μελετηθέντων ζητημάτων, ὧν ἡ λύσις ἐπίκειται, ὀφείλω νὰ μνημονεύσω ἰδιαιτέρως ζήτημα ἐξόχου σπουδαιότητος, τὸ ὁποῖον μέγιστον παρουσιάζει δι' ἡμᾶς τὸ διαφέρον.

Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι ἡ βάσις σύμπαντος τοῦ ἰδιωτικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἀναφερομένου πρὸ παντὸς εἰς τὸν καθορισμὸν τῆς ἐθνικότητος ἑνὸς ἑκάστου, ἀφ' οὗ ἡ ἐθνικότης ὑποδεικνύει πολλάκις τὸν ἔν τινι ζητήματι ἐφαρμοστέον νόμον, ὅστις διέπει καὶ κανονίζει τὰ δικαιώματα καὶ τὰ συμφέροντα τῶν ξένων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ.

Γνωρίζετε ὅμως ὅτι ὁ καθορισμὸς τῆς ἐθνικότητος ἑκάστου ἀτόμου δὲν εἶναι πάντοτε τόσον εὔκολος. Πλεῖσται δὲ τῶν ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου δυσχερειῶν προέρχονται ἐκ τοῦ ὅτι αἱ σχετικαὶ νομοθετικαὶ διατάξεις ἑκάστου κράτους δὲν εὑρίσκονται πάντοτε ἐν πλήρει ἁρμονίᾳ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου. Ἐντεῦθεν συγκρούσεις νομοθεσιῶν, ἔχουσαι ἰδίᾳ δύο δυσαρέστους συνεπείας: 1) Τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ἄνευ ἐθνικότητος ἀτόμων. 2) Ὅπερ χεῖρον καὶ συνηθέστερον, τὸν σχηματισμὸν καὶ τὴν αὔξησιν τῶν ἐχόντων ταυτοχρόνως δύο ἐθνικότητας καὶ ὑπαγομένων οὕτω συγχρόνως ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν δύο διαφόρων κρατῶν καὶ δύο διαφόρων νομοθεσιῶν.

Ἰδοὺ π. χ. Ἕλλην τις, μεταβαίνων καὶ ἐγκαθιστάμενος ἐν Γαλλίᾳ. Ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ληφθείσης ὑπ' ὄψιν τῆς στασιμότητος τοῦ γαλλικοῦ πληθυσμοῦ ἀφ' ἑνός, ὡς καὶ τοῦ σπουδαίου συναγωνισμοῦ, ὃν κάμνουσιν εἰς τοὺς γάλλους ἐργάτας οἱ βέλγοι ἐν τῇ βορείῳ Γαλλίᾳ καὶ οἱ ἰταλοὶ ἐν τῇ νοτίῳ ἀφ' ἑτέρου, ἐψηφίσθη τῇ 26 Ἰουνίου 1889 νόμος, ἐπιδιώκων τὸν ὅσον ἔνεστι μεγαλείτερον ἐκγαλλισμὸν τῶν ἐν Γαλλίᾳ διαμενόντων ξένων. Κατὰ τὸν νόμον τοῦτον, τὰ τέκνα τῶν ξένων, γεννώμενα ἐν Γαλλίᾳ, θεωροῦνται Γάλλοι, ἐκτὸς ἐὰν πληρῶσιν ὅρους τινάς, ὧν ἡ ἐπίτευ-

ξις δὲν εἶναι πάντοτε εὐχερής. Τὰ δὲ τέκνα τῶν τέκνων τούτων θεωροῦνται ἐν πάσῃ περιπτώσει Γάλλοι, ἄνευ ἐξαιρέσεως καὶ ἀμετακλήτως.

Ἀφ' ἑτέρου, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν νομοθεσίαν, ὅπως καὶ κατὰ τὴν γαλλικήν, ἡ ἐθνικότης μεταδίδεται, *jure sanguinis*, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν, καὶ αὐτοῖς τοῖς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διαμένουσιν Ἕλλησιν.

Ἰδοὺ λοιπὸν Ἑλληνόπαιδες, οἵτινες εἶναι συγχρόνως Ἕλληνες καὶ Γάλλοι. Καὶ πράγματι, γνωρίζομεν δυστυχῶς τοιούτους, τῆς πρώτης μάλιστα ἐν Γαλλίᾳ γεννηθείσης γενεᾶς, τέκνα γνωστῶν ἑλληνικῶν οἰκογενειῶν, ὑπηρετοῦντα ἐν τῷ γαλλικῷ στρατῷ, διότι αἱ στρατιωτικαὶ ἀρχαί, συμφώνως πρὸς τὸν ὑπάρχοντα νόμον, δὲν παρεδέξαντο ὡς ἀρκούσας τὰς περὶ διατηρήσεως τῆς ἑλληνικῆς αὐτῶν ἐθνικότητος παρουσιασθείσας ἀποδείξεις.

Τὴν αὐτὴν περίπτωσιν διπλῆς ἐθνικότητος δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν, ἐὰν ὑποθέσωμεν γυναῖκα συζευγνυμένην ξένον καὶ ἀνήκουσαν εἰς κράτος, οὗ ἡ νομοθεσία δὲν ἀναγνωρίζει τὴν ἀπώλειαν τῆς ἐθνικότητος διὰ τοῦ μετ' ἀλλοδαποῦ συναπτομένου γάμου, ἐν ᾧ κατὰ πάσας σχεδὸν τὰς εὐρωπαϊκὰς νομοθεσίας ἡ γυνὴ ἀποκτᾷ τὴν ἐθνικότητα τοῦ συζύγου αὐτῆς. Ὅθεν ἡ γυνὴ αὕτη θὰ ἔχῃ ταυτοχρόνως δύο διαφόρους ἐθνικότητας, διατηρήσασα τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἐθνικότητα ἀφ' ἑνός, καὶ ἀποκτήσασα ἐπὶ πλέον τὴν τοῦ συζύγου της ἀφ' ἑτέρου.

Ἐν ᾧ ἀπεναντίας, ἐὰν ἀντιστρέψωμεν τοὺς ὅρους, δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν πῶς δύναταί γυνή τις, συζευγνυμένη ξένον, νὰ μείνῃ ἄνευ ἐθνικότητος, ἐὰν κατὰ τὰς δύο προκειμένας νομοθεσίας χάσῃ μὲν τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς ἐθνικότητα, δὲν ἀποκτήσῃ δὲ τὴν τοῦ συζύγου της.

Περιττὸν βεβαίως νὰ πολλαπλασιάσωμεν τὰ παραδείγματα συγκρούσεων νομοθεσιῶν, ὧν τὰ ἀποτελέσματά εἰσιν οἱ μὴ ἔχοντες δύο ἐθνικότητας ἢ ἀπ' ἐναντίας οἱ μὴ ἔχοντες κἀμμίαν ἐθνικότητα (heimathlos).

Πρὸς ἐλάττωσιν λοιπὸν καὶ βαθμιαίαν ἀπάλειψιν τῶν τοιούτων, ἀνάγκη διεθνοῦς συνεννοήσεως καὶ εἰσαγωγῆς ἐν ταῖς διαφόροις νομοθεσίαις διατάξεων ἐν περισσοτέρᾳ πρὸς ἀλλήλας ἁρμονίᾳ, ἐπιτρεπουσῶν τὴν ἀποφυγὴν τῶν τοιούτων δυσαρέστων καὶ δυσκόλων θέσεων.

Ὑπὸ ποίου πνεύματος ὀφείλουσι νὰ ἐμπνέωνται αἱ διατάξεις αὗται; Ὁποῖαι αἱ γενικαὶ ἀρχαί, αἵτινες θὰ τὰς ὑπαγορεύσωσιν; Τοιοῦτον τὸ ζήτημα, οὗ ἐπεχείρησε τὴν λύσιν ἡ Ἀκαδημία ἐν Cambridge, ἀνακηρύξασα τὰς ἀκολούθους πέντε ἀρχάς:

1) Οὐδεὶς ὀφείλει νὰ ᾖναι ἄνευ ἐθνικότητος.

2) Οὐδεὶς δύναται νὰ ἔχῃ ταυτοχρόνως δύο ἐθνικότητας.

3) Ἕκαστος δικαιοῦται ν' ἀλλάξῃ ἐθνικότητα.

4) Ἡ ἁπλῆ ἐγκατάλειψις ἐθνικότητός τινος δὲν ἀρκεῖ πρὸς ἀπώλειαν ταύτης, ὅταν δὲν ἀνταποκρίνηται πρὸς ἀπόκτησιν νέας ἐθνικότητος.

5) Ἡ ἀρχικὴ ἐθνικότης δὲν δύναται νὰ μεταδίδωται ἐπ' ἀόριστον ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

Συμφώνως πρὸς τὰς γενικὰς ταύτας ἀρχάς, ἡ Ἐπιτροπὴ μέλλει νὰ συντάξῃ σχέδιον μερικῶν νομοθετικῶν διατάξεων, αἵτινες, εἰσαγόμεναι ἐν τῇ εἰδικῇ νομοθεσίᾳ ἑκάστου κράτους ἢ καὶ ἁπλῶς μένουσαι ἐν διεθνέσι συνθήκαις, θὰ προλαμβάνωσι τὰς ὑποδειχθείσας συγκρούσεις νομοθεσιῶν.

Οὕτω π. χ.—ἓν' ἀναφέρω ἓν ἐκ τῶν μάλιστα συζητηθέντων σημείων—, θὰ λεχθῇ, συμφώνως πρὸς τὴν πέμπτην ἀρχήν, ὅτι ὁ ἐξ ἀλλοδαποῦ καταγόμενος θεωρεῖται ὡς ἰθαγενὴς κατὰ τὴν δευτέραν ἢ τὴν τρίτην γενεάν. Συγχρόνως ὅμως, συμφώνως πρὸς τὴν τρίτην ἀρχήν, θὰ ἐπιφυλαχθῇ αὐτῷ τὸ δικαίωμα νὰ ἐπανακτήσῃ ἐλευθέρως καὶ ἄνευ προσκομμάτων τὴν πατρικὴν ἐθνικότητα, εἴτε δι' ἁπλῆς δηλώσεως εἴτε διὰ τακτικῆς πολιτογραφήσεως.

Λέγω ὅτι τὸ σημεῖον τοῦτο ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πλέον συζητηθέντων. Πολλὰ τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας ἐδίσταζον νὰ παραδεχθῶσι τὴν ῥηθεῖσαν πέμπτην ἀρχήν, διότι καταλήγει εἰς τὸ νὰ ἐπιβάλῃ τοῖς τέκνοις ἢ τοῖς ἐγγόνοις ἀλλοδαποῦ ἐθνικότητα, ἥτις ἀντίκειται ἴσως ἐκ διαμέτρου πρὸς τὰ εἰλικρινέστατα αὐτῶν πατριωτικὰ αἰσθήματα ἢ καὶ πρὸς αὐτὰ αὐτῶν τὰ συμφέροντα.

Παρετηρήθη ὅμως ἀφ' ἑτέρου ὅτι πολλάκις, οἱ ἓν τινι χώρᾳ γεννηθέντες, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν δευτέραν γενεάν, ἀνατρεφόμενοι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἀφομοιοῦνται βαθμηδὸν πρὸς τὴν χώραν ταύτην καὶ αἱ ἰδέαι καὶ τὰ αἰσθήματα αὐτῶν συνταυτίζονται πρὸς τὰς ἰδέας καὶ τὰ αἰσθήματα τῶν ἰθαγενῶν. Οὕτω δὲ ἡ ἐπιβαλλομένη αὐτοῖς ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἐθνικότης δὲν ἀπάδει πρὸς τὰ πραγματικὰ αὐτῶν αἰσθήματα.

Αὐτὸ συμβαίνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἡ πέμπτη ἀρχὴ ἐγένετο ἐν τέλει δεκτὴ διὰ τοῦτο. Ἐννοεῖτε ὅμως κάλλιστα ὅτι ἡ παρατήρησις αὐτὴ δὲν ἀληθεύει πάντοτε. Ἐὰν δὲ ὁ πατὴρ δὲν ἠμέλησε τὴν ἠθικὴν ἀγωγὴν τῶν τέκνων του καὶ ἐφρόντισε νὰ τοῖς ἐμπνεύσῃ τὰς ἰδέας, τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν συναίσθησιν τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ ἐθνικότητος, ἡ ἰθαγένεια τοῦ τόπου τῆς γεννήσεως δὲν δύναται νὰ ἐπιβαρύνῃ ὁριστικῶς τὰ τέκνα. Ἐὰν δὲ χάριν ἁπλοποιήσεως καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ ὅ,τι συμβαίνει συνηθέστερον, ὁ νομοθέτης χώρας τινὸς θεωρήσῃ τὰ τέκνα ταῦτα προσωρινῶς ὡς ἔχοντα τὴν ἰθαγένειαν τῆς χώρας, ἐν ᾗ ἐγεννήθησαν, μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ Ἀκαδημία ἀνεκήρυξεν ὡς μίαν ἐκ τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν τὸ σέβας πρὸς τὴν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν ἑνὸς ἑκάστου. Ἐξ οὗ ἔπεται ὅτι δέον ὅπως ἐπιφυλαχθῇ ῥητῶς καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἡ ἐλευθέρα καὶ ἀπεριόριστος ἀπάρνησις τῆς ἰθαγενείας. Ταύτην δύναται ὁ νομοθέτης τῆς χώρας τῆς γεννήσεως *νὰ προτείνῃ*, ἐπὶ τῇ βάσει ὑποθέσεώς τινος (présomption) καὶ μέχρις ἀποδείξεως τοῦ ἐναντίου, οὐχὶ ὅμως καὶ νὰ τὴν ἐπιβάλῃ ὁριστικῶς καὶ ἀμετακλήτως. Κατὰ τὰς διαθέσεις δέ, ἃς παρετήρησα ἐν Cambridje, ὑποθέτω ὅτι ἡ Ἀκαδημία κατὰ τὸ συνέδριον αὐτῆς τοῦ προσεχοῦς ἔτους ἐν Βενετίᾳ θ' ἀναγνωρίσῃ τὸ ἀλληλένδετον καὶ ἀδιάσπαστον τῶν ὑπ' αὐτῆς θεσπισθεισῶν ἀρχῶν. Οὕτω δέ, αἱ θέλουσαι νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὰς ἀποφάσεις αὐτῆς κυβερνήσεις δὲν θὰ δικαιῶνται, ἐπικαλούμεναι τὸ κῦρος τῆς Ἀκαδημίας, νὰ παραδεχθῶσι μίαν μόνον ἤ τινας ἐκ τῶν ἐπιψηφισθεισῶν ἀρχῶν, παραγκωνίζουσαι τὰς λοιπάς. Δὲν θὰ δικαιῶνται π. χ. νὰ ἐπιβάλωσι τὴν ἰθαγένειαν εἰς τὴν δευτέραν ἢ τὴν τρίτην γενεὰν καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ μὴ ἀναγνωρίσωσι ταυτοχρόνως τὴν ἀπόλυτον ἐλευθερίαν ἀλλαγῆς τῆς ἐθνικότητος.

Αἱ ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἀνακηρυχθεῖσαι ἀρχαὶ ἀποτελοῦσιν οὕτω σύνολόν τι ἀλληλένδετον καὶ ἀδιάσπαστον· δι' ὃ καὶ τὰ μέλη αὐτῆς ἐπεψήφισαν αὐτάς.

Τοιαύτη ἐν ὀλίγοις ἡ ἐν τῷ συνεδρίῳ τοῦ Cambridje γενομένη ἐπιστημονικὴ ἐργασία. Λυποῦμαι διότι, πρὸς ἔκθεσιν αὐτῆς, ἠναγκάσθην νὰ δώσω μερικὰς ἐξηγήσεις τεχνικὰς καὶ φοβοῦμαι μὴ δι' αὐτῶν ἐστενοχώρησά τινας ἐξ ὑμῶν.

Ὡς ἀντιστάθμημα, ἐπιτραπήτω μοι ὅπως προσθέσω μικρὰν παρένθεσιν πρὸς ἀφήγησιν μερικῶν ἀνεκδότων λεπτομερειῶν περὶ τοῦ συνεδρίου τοῦ Cambridje.

Πρὸ παντὸς ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω τὰς ἀρίστας ἐντυπώσεις, τὰς ὁποίας ἀπεκόμισαν τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας ἐκ τῆς ἐν Ἀγγλίᾳ διαμονῆς αὐτῶν. Πολλαχοῦ τῆς Εὐρώπης ἡ Ἀκαδημία ἐγένετο μέχρι τοῦδε δεκτὴ διὰ περιποιήσεων καὶ τιμῶν ὄντως πριγκιπικῶν, παρουσιασθεῖσα ἐν σώματι καὶ εἰς βασιλεῖς καὶ ἀρχηγοὺς κρατῶν. Ἐκεῖνο ὅμως, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ἰδιαιτέρως τὸ ἐν Cambridje συνέδριον, εἶναι ἡ ἐγκάρδιος καὶ ἀπεριόριστος φιλοξενία, ἧς ἡ Ἀκαδημία ἔτυχε παρὰ τοῖς Ἄγγλοις, οἵτινες κατέδειξαν τρανῶς ὅτι, ἐὰν ἀπολαύωσιν, οὐχὶ ἀδίκως, τῆς φήμης ἀνθρώπων ψυχρῶν, ὅταν εὑρίσκωνται ἐνώπιον ἀγνώστων αὐτοῖς, εἰσὶ κατ' ἀντίθεσιν ὅλως ξένων διάφοροι, ὅταν ὁ ξένος παύῃ νὰ ᾖναι εἰς αὐτοὺς ἄγνωστος, ἔστω καὶ δι' ἁπλῆς παρουσιάσεως.

Ἡ Ἀκαδημία συνῆλθεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ πανεπιστημιακῇ πόλει τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸν χρόνον τῶν διακοπῶν. Πολλοὶ ὅμως τῶν καθηγητῶν τοῦ γηραιοῦ Πανεπιστημίου παρέτειναν τὴν ἐκεῖ διαμονήν των ὅπως παρευρεθῶσι κατὰ τὴν ὑποδοχὴν τῆς Ἀκαδημίας. Τὸ πανεπιστημιακὸν ἵδρυμα ἢ κολλέγιον τοῦ Trinity ἔθηκε φιλοφρόνως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας τὰ δωμάτια τῶν ἀπόντων καθηγητῶν, ὑφηγητῶν καὶ σπουδαστῶν. Συγχρόνως, ὅσα τῶν μελῶν συνωδεύοντο ὑπὸ κυριῶν, ἔτυχον εὐγενεστάτης καὶ λίαν φιλόφρονος φιλοξενίας παρὰ ταῖς οἰκογενείαις τῶν ἐν Cambridje παραμεινάντων καθηγητῶν, μὴ ἐπιτρεπομένης τῆς διαμονῆς τοῦ ὡραίου φύλου ἐν τοῖς πανεπιστημιακοῖς ἱδρύμασιν. Καὶ οὗτοι μὲν ἔσχον τὸ εὐτύχημα νὰ σχετισθῶσιν ἐκ τοῦ πλησίον καὶ συζήσωσιν ἐπί τινας ἡμέρας μετ' ἀγγλικῶν οἰκογενειῶν. Ἡ διαμονὴ ὅμως τῶν λοιπῶν ἐν τῷ κλεινῷ Trinity College ὑπῆρξεν οὐχ ἧττον διδακτική.

Τὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Cambridje ἀπαρτίζεται ἐκ 17 ἱδρυμάτων ἢ κτιρίων, ἀποκαλουμένων *colleges*, ἐχόντων ἕκαστον τὴν ἰδίαν αὐτόνομον αὐτοῦ διοίκησιν καὶ πλουσίαν προικοδότησιν, ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἑνὸς προσώπου μεγάλης σημασίας, πρυτάνεως, (master) δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. Τὸ *Trimity college* εἶναι ἓν ἐκ τῶν 17 τούτων. Ἐν ἑκάστῳ *college* διαμένει καὶ ἐνδιαιτᾶται ἐν ἀνέσει σύμπαν τὸ προσωπικὸν τοῦ ἱδρύματος, διδάσκοντές τε

καὶ διδασκόμενοι. Τὰ πλεῖστα ἐκ τῶν κτιρίων τούτων εἰσὶν ἀρχαῖαι μοναὶ καλογήρων καθολικῶν, περιελθοῦσαι εἰς χεῖρας τῶν Ἀγγλικανῶν μετὰ τὴν θρησκευτικὴν ἀναγέννησιν διετήρησαν δ' ἔκτοτε τὴν εἰς τὰς μελέτας καὶ τὰς σκέψεις τοσοῦτον πρόσφορον γαλήνην καὶ ἠρεμίαν. Οἱ ὑψηλοὶ αὐτῶν τοῖχοί εἰσι κεκαλυμμένοι ὑπὸ κισσῶν, πάντα δὲ περιβάλλονται ὑπὸ ἀναριθμήτων ἀρχαίων δένδρων καὶ εὐρέων κήπων, ἐπὶ τῆς χλόης τῶν ὁποίων διεξάγονται καθημερινῶς αἱ περιώνυμοι ἀθλητικαὶ ἀσκήσεις, αἵτινές εἰσιν ἡ βάσις τῆς ἀγγλικῆς ἀνατροφῆς εἰς πάσας αὐτῆς τὰς βαθμίδας.

Τὰ *colleges* ταῦτα διετήρησαν ἄθικτον τὴν ἀρχαϊκὴν αὐτῶν ὄψιν, ὡς καὶ πολλὰ ἔθιμα καὶ συνηθείας ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ μοναχικοῦ βίου. Οὐδεμία γυνὴ δύναται νὰ διαμείνῃ ἐν αὐτοῖς ἢ νὰ παρευρεθῇ εἰς τὰ πανεπιστημιακὰ συσσίτια. Ἐξαιρέσει δὲ τοῦ *master*, πάντες οἱ ἔγγαμοι καθηγηταί, ἔχοντες δικαιωματικῶς τὰ δωμάτια αὐτῶν ἐν τοῖς *colleges*, ὑποχρεοῦνται νὰ ἐνοικιάσωσι χάριν τῆς οἰκογενείας των ἰδιαίτερα οἰκήματα ἐν τῇ πόλει.

Τὸ παρὰ τὸ *Trinity* εὑρισκόμενον *Cajus college* διετήρησε τρεῖς ἀρχαίας πύλας, καλουμένας τῆς Μετριοφροσύνης, τῆς Σοφίας καὶ τῆς Τιμῆς, ὑφ' ἃς διέβαινον οἱ σπουδασταὶ κατὰ τὰς τρεῖς περιόδους τοῦ φοιτητικοῦ αὐτῶν σταδίου.

Ὄπισθεν τῶν διαφόρων *colleges* ὑπάρχουσιν εὐθαλεῖς καὶ ἐκτεταμένοι κῆποι, backs, κεχωρισμένοι ἀλλήλων καὶ ἀνήκοντες ἕκαστος εἰς ἴδιον *college*. Ἐν μέσῳ αὐτῶν ῥέει ἠρέμα ὁ ποταμὸς Cam (ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως), ἐφ' οὗ πλέουσι διηνεκῶς χαρίεσσαι λέμβοι. Ἕκαστον *college* ἔχει ἐπ' αὐτοῦ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γέφυραν. Ἡ τοῦ St John 's γέφυρα ἐνθυμίζει τὴν διαβόητον κεκαλυμμένην *Γέφυραν τῶν στεναγμῶν* τῆς Βενετίας, ἧς φέρει καὶ τὸ ὄνομα (τοῦ *Ponte dei sospiri* ἐπανευρισκομένου ὡς *bridge of sighs*).

Οἱ ἐν μέσῳ τοιαύτης ζωγραφικῆς σκηνῆς καὶ ἀπολύτου ἡσυχίας διαμένοντες σπουδασταὶ καὶ καθηγηταὶ ἀπολαύουσι τῶν προσφορωτέρων διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ τὴν μελέτην ὅρων, οὓς δύναταί τίς ποτε νὰ φαντασθῇ. Ἕκαστος ξένος εἶχεν εἰς τὴν διάθεσιν αὐτοῦ τὰ δύο δωμάτια τοῦ ἀπόντος τακτικοῦ κατοίκου. Εἰς πάντας (ἐκτὸς τῶν κυριῶν) ἀνεγνωρίσθη ἐκτάκτως τὸ δικαίωμα νὰ γευματίζωσι δὶς τῆς ἡμέρας ἐν τῇ εὐρείᾳ αἰθούσῃ τῶν συσσιτίων τοῦ Trinity College μετὰ τῶν παρευρισκομένων καθηγητῶν καὶ φοιτητῶν καὶ ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς περίπου ὅρους.

Αἱ κυρίαι, αἱ σπουδάζουσαι ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Cambridge, διαμένουσιν ἐν δυσὶ νεοδμήτοις κτιρίοις (Newnham καὶ Girton college). Ἀμφότερα ταῦτα εὑρίσκονται ἔξω τῆς πόλεως, τὸ δεύτερον μάλιστα εἰς ἀπόστασιν 4 περίπου χιλιομέτρων. Ἀμφότερα ἤνοιξαν τὰς θύρας των πρὸς τιμὴν τῆς Ἀκαδημίας. Ἐν τῷ Newnham τὴν Ἀκαδημίαν ὑπεδέχθη μετὰ τῆς διευθυντρίας ἡ *Miss Gladstone*, θυγάτηρ τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ ἀνδρὸς καὶ ὑποδιευθύντρια τοῦ ἰδιορρύθμου τούτου πανεπιστημιακοῦ παρθεναγωγείου. Εἰς ἀμφότερα παρατηρεῖται ἡ αὐτὴ ἄνεσις, εὐρυχωρία καὶ ἄκρα καθαριότης. Ἐν τῷ ἀριστοκρατικωτέρῳ καὶ ἀκριβωτέρῳ Girton ἑκάστη φοιτήτρια ἔχει δύο δωμάτια εἰς τὴν διάθεσιν αὐτῆς. Ἑκάτερον ἔχει τὸ ἀστεροσκοπεῖον καὶ τὸ χημεῖον αὐτοῦ, εὐρείας αἰθούσας, βιβλιοθήκην, ἀναγνωστήρια καὶ αἰθούσας συνδιαλέξεως, ἰδίᾳ δὲ πρὸ παντὸς ἐκτεταμένας χλοερὰς πεδιάδας, εἰδικῶς παρεσκευασμένας διὰ γυμναστικὰς ἐν ὑπαίθρῳ ἀσκήσεις (tennis, cricquet, golf κτλ.). Ἐν τῷ Newnham τὰ μαθηματικὰ διδάσκει νεαρὰ καὶ διάσημος ἤδη μαθηματικός, ἡ *miss Fawcett*, θυγάτηρ τοῦ περιφανοῦς ἀμμάτου πολιτικοῦ ἀνδρὸς *Fawcett*, μέλους τοῦ ἀγγλικοῦ κοινοβουλίου.

Ὑπερμέτρως θὰ ἐχρονοτρίβουν, ἂν ἤθελον νὰ εἴπω ὑμῖν λεπτομερῶς τὰ τῶν διαφόρων ἑορτῶν, ὑποδοχῶν, γευμάτων, ἐκδρομῶν, ἐσπερίδων καὶ λοιπῶν διασκεδάσεων, αἵτινες ἐδόθησαν ἀπὸ τῆς 8ης μέχρι τῆς 14ης Αὐγούστου πρὸς τιμὴν τῆς Ἀκαδημίας ὑπὸ τῶν πανεπιστημιακῶν ἢ τῶν δημοτικῶν ἀρχῶν καὶ ἐν αἷς ἰδιαιτέρας χρήζει μνείας ἡ ἄκρα καὶ ἐγκάρδιος φιλοφροσύνη τοῦ ἐξόχου προέδρου τῆς Ἀκαδημίας κ. *Westlake* καὶ τῆς εὐγενεστάτης αὐτοῦ συζύγου. Περιορίζομαι ν' ἀποσπάσω ἐξ αὐτῶν τὰς δύο τελετάς, ὧν ἡ μία ἤρχισε καὶ ἡ ἑτέρα ἐπεσφράγισε τὸ συνέδριον.

Τὴν 8ην Αὐγούστου, κατὰ τὴν 1 ½ μ.μ., ἡ Ἀκαδημία ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τῶν πανεπιστημιακῶν ἀρχῶν ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ ἱδρύματι τῆς πανεπιστημιακῆς συγκλήτου (Senate house). Οἱ ἐν Cambridje παραμείναντες καθηγηταὶ παρευρίσκοντο κατὰ τὴν τελετὴν ταύτην ἐν τῇ τῶν πορφυρῶν μανδυῶν μεγάλῃ αὐτῶν στολῇ. Κατὰ τὴν συνεδρίασιν ταύτην,

ἧς προήδρευεν αὐτὸς ὁ πρύτανις, μετὰ τοὺς ἀνταλλαγέντας εἰς τρεῖς διαφόρους γλώσσας (ἀγγλιστί, γερμανιστὶ καὶ γαλλιστὶ) λόγους, ἀνηγορεύθησαν διδάκτορες ἐπίτιμοι τῆς νομικῆς (doctores honoris causa) οἱ ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἀκαδημίας κ. κ. *von Bar* καὶ *de Martens*. Κατ' ἀρχαῖον ἔθιμον, ὁ δημόσιος ῥήτωρ (public orator) ἐκφωνεῖ δι' ἕκαστον ὑποψήφιον *λατινιστὶ* λόγον, ἐν ᾧ ἀναφέρει τὰ οὐσιωδέστερα τῆς βιογραφίας αὐτοῦ καὶ ἰδίᾳ τὰς ὑπηρεσίας, ἃς παρέσχε τῇ ἐπιστήμῃ. Μετὰ τὴν ὑποδοχὴν ταύτην, ἑτέρα ὑποδοχὴ ἐγένετο κατὰ τὴν 3 μ. μ. ἐν τῷ δημαρχείῳ, ὅπου ὁ δήμαρχος ἐξ ἀβρότητος προσηγόρευσε τὴν Ἀκαδημίαν γαλλιστί, ὁ δὲ πρόεδρος αὐτῆς ἀπήντησεν ἀγγλιστί.

Τὴν 14ην Αὐγούστου ἔληξαν αἱ ἐργασίαι τοῦ συνεδρίου τοῦ Cambridje, ἐπεσφραγίσθη δὲ τοῦτο διὰ δείπνου, ὅπερ τὰ ξένα μέλη τῆς Ἀκαδημίας προσέφερον εἰς τοὺς Ἄγγλους συναδέλφους των, εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς καὶ δημοτικὰς ἀρχὰς καὶ εἰς τὰς κυρίας τῶν προσκεκλημένων αὐτῶν. Σημειῶ τὴν τελευταίαν ταύτην λεπτομέρειαν, διότι ἐδυσχέρανε σημαντικῶς τὴν εὕρεσιν τῆς καταλλήλου αἰθούσης διὰ τὸ δεῖπνον τοῦτο. Ἡ μεγάλη καὶ ὡραία αἴθουσα τῶν συσσιτίων τοῦ *Trinity College*, ἐν ᾗ συνήθως τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας ἐγευμάτιζον, δὲν εἶναι προσιτὴ ταῖς κυρίαις, τὸ δὲ διοικητικὸν συμβούλιον τοῦ *Trinity College* ἠρνήθη νὰ κάμῃ χάριν τῆς Ἀκαδημίας ἐξαίρεσιν εἰς τὰς παραδόσεις τῆς μονῆς. Κατόπιν μακρῶν διαπραγματεύσεων, αἵτινες διήρκεσαν ἓξ ὅλας ἡμέρας, κατωρθώθη νὰ εὑρεθῇ μακρὰν τοῦ κέντρου ἓν *college*, τὸ *St-Peter's*, ἐν ᾧ ἤρχισαν νὰ εἰσχωρῶσι περισσότερον αἱ φιλελεύθεροι ἰδέαι τῶν νεωτέρων χρόνων, καὶ ὅπερ, κατόπιν συζητήσεως καὶ συσκέψεως τοῦ διοικητικοῦ αὐτοῦ συμβουλίου, ἐπέτρεψε δι' εἰδικῆς αὐτοῦ ἀποφάσεως, ὅπως τὴν αἴθουσαν τοῦ ἑστιατορίου αὐτοῦ βεβηλώσῃ ἅπαξ καὶ διὰ πρώτην φορὰν ἡ παρουσία ἐκείνων, ἃς ὁ ἀκαδημαϊκὸς στρατηγὸς *den Beer Poortugaël* ἀπεκάλεσε: Les souveraines de nos cœurs. Ὁ θρίαμβος δ' αὐτῶν ὑπῆρξε πλήρης, ὅτε κατὰ τὴν ὥραν τῶν προπόσεων ἔλαβε τὸν λόγον γυνή, ἡ διακεκριμένη σύζυγος τοῦ προέδρου τῆς Ἀκαδημίας κ. *Westlake*.

Ὁ διπλοῦς οὗτος νεωτερισμὸς συνεκίνησεν ἀναντιρρήτως πολλοὺς τῶν συντηρητικῶν Ἄγγλων, δι' ὃ καὶ ὁ φιλελεύθερος ἀκαδημαϊκὸς λόρδος *Reay*, τέως ὑφυπουργός, ἐν εὐτραπέλῳ καὶ σκωπτικῇ προπόσει ἔσπευσε νὰ εὐχηθῇ ὅπως μὴ συνταραχθῇ ἐν τῇ γαληνιαίᾳ αὐτῆς ἀναπαύσει ἡ ψυχὴ τοῦ εὐσεβοῦς καὶ ἀοιδίμου ἐπισκόπου *Balsham*, ὅστις κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα ἵδρυσε τὸ *Peter's College!*

VII. Τοιοῦτον ὑπῆρξεν ἐν ὀλίγοις τὸ τελευταῖον συνέδριον τῆς Ἀκαδημίας. Πρὶν ἢ ἐγκαταλείψωμεν αὐτήν, ὀφείλομεν νὰ κάμωμεν μίαν τελευταίαν παρατήρησιν, ἧς ἡ παράλειψις ἐγέννησεν ἐνίοτε παράλογον κακὴν συνεννόησιν.

Γνωρίζετε ὅτι ὑπάρχουσιν ἐν τῷ κόσμῳ φιλόσοφοί τινες, εὐγενῶν καὶ φιλανθρώπων ἀναντιρρήτως ἐμφορούμενοι διαθέσεων, οἵτινες ὀνειρεύονται τὴν ἀδελφοποίησιν πάντων τῶν λαῶν τῆς ὑφηλίου, τὴν κατάργησιν τῶν συνόρων καὶ τὴν συγχώνευσιν πάντων τῶν κρατῶν ἐν ἑνὶ καὶ τῷ αὐτῷ, σκεπτόμενοι ὅτι, ἀφ' οὗ ἡ ὕπαρξις διαφόρων αὐτονόμων κρατῶν εἶναι ἡ αἰτία τῶν δεινῶν μεταξὺ αὐτῶν σπαραγμῶν καὶ συγκρούσεων, θὰ ἐμποδισθῇ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο, ἐὰν ἀρθῇ ἡ προκαλοῦσα αὐτὸ αἰτία. Δὲν δύναμαι ν' ἀνασκευάσω ἐδῶ διὰ μακρῶν τὸ ὄνειρον τοῦτο, οὗ ἡ πραγματοποίησις δὲν εἶναι οὔτε δυνατὴ οὔτε εὐκταία.

Οἱ φιλόσοφοι λοιπὸν οὗτοι ἐχαιρέτισαν τὴν Ἀκαδημίαν τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου ὡς τὸν πυρῆνα τῆς μελλούσης εὐρωπαϊκῆς ὁμοσπονδίας ἢ τῶν Ἡνωμένων τῆς Εὐρώπης Πολιτειῶν. Ἐδῶ ἐφαρμόζεται ὁ γνωστὸς στίχος, καθ' ὃν ἡ Ἀκαδημία

n'a mérité
ni cet excès d'honneur ni cette indignité!

Δι' ὃ καὶ ὁ διάσημος πρόεδρος τῆς Ἀκαδημίας ἐν Παρισίοις κ. *Renault* ἐντόνως ἀντέκρουσε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὴν σύγχυσιν ταύτην τῶν ἰδεῶν.

Ἐν ἐπισήμῳ γεύματι, ὅπερ οἱ 9 παρισινοὶ ἀκαδημαϊκοὶ προσήνεγκον εἰς τοὺς συναδέλφους αὐτῶν καὶ εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς καὶ λοιπὰς ἀρχὰς τῆς μεγάλης γαλλικῆς πρωτευούσης, γεύματι, ἐν ᾧ παρῆσαν οἱ ὑπουργοὶ τῆς γαλλικῆς Δημοκρατίας, ὁ κ. *Renault* ἔφερε μετὰ συγκινητικῆς πεποιθήσεως, ἐντύπωσιν προξενησάσης, πρόποσιν, ἀρχομένην διὰ τῶν ἀκολούθων λέξεων: A la Patrie! A toutes les Patries! Ἐπεξηγῶν δ' εἶτα τὰς λέξεις ταύτας, προσέθηκεν: «Εἴμεθα *internationalistes* καὶ οὐχὶ *κοσμοπολῖται!* Αὐτὸ τὸ

πνεῦμα τῆς συστάσεως τῆς Ἀκαδημίας μαρτυρεῖ ὅτι βάσις τῆς ἐργασίας ἡμῶν εἶναι ἡ αὐτόνομος ὕπαρξις τῆς πατρίδος ἑνὸς ἑκάστου. Ἔχομεν πρὸ παντὸς ὑπ' ὄψιν ὅτι ἕκαστον κράτος, ἐν τῇ αὐτονομίᾳ αὐτοῦ, ἔχει διαφόρους βλέψεις εἰς πολλὰ ζητήματα τοῦ διεθνοῦς δικαίου, καὶ ἀφ' οὗ μελετήσῃ ἕκαστος ἡμῶν τὰς βλέψεις ταύτας, τὰς ἀνάγκας, τὰ συμφέροντα καὶ τοὺς νόμους τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ πατρίδος, συνερχόμεθα ὅπως διὰ τῆς κοινῆς συνεργασίας, ἧς κατεδείχθη ἡ δύναμις καὶ ἡ γονιμότης, ἐπιτύχωμεν *συνεννοήσεις*, δυναμένας νὰ προλάβωσι τὰς πλείστας ἐκ τῶν ἄλλως ἀναποφεύκτων συγκρούσεων. Τοῦτο πράττοντες, ἐργαζόμεθα ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ συγχρόνως ὑπὲρ τῆς εἰρηνικῆς συμβιώσεως τῶν διαφόρων κρατῶν, ὧν ἕκαστον κατ' ἰδίαν ἐπωφελεῖται ἀναντιρρήτως ἐκ ταύτης. Ἐργαζόμεθα ἄρα ταυτοχρόνως ἕκαστος ὑπὲρ τῆς ἰδίας ἑαυτοῦ πατρίδος. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ ἐργασία ἡμῶν καὶ ἡ ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέλευσις εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετος πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς βαθμιαίας ἐξαλείψεως τῆς πατρίδος!»

Η ΜΕΤΡΙΚΗ ΤΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ

ΚΑΙ ΙΔΙΑι ΤΩΝ ΥΜΝΟΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΗΜΕΤΕΡΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ὑπὸ

ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΠΑΡΑΝΙΚΑ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΚΑ' συνεδρίᾳ τῆς 13 Νοεμβρίου 1895.

Πολλὰ κατὰ διαφόρους καιροὺς ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου εἶπον περὶ τῶν Ὑμνογράφων τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας καὶ τῆς Μετρικῆς αὐτῶν (Ἑλλ. Φιλολ. Συλλ. τόμ. Θ'—Ι'). Ἐπιθυμῶν τελευταῖον νὰ ἐξαντλήσω τὸ προκείμενον θέμα, πειράσομαι ἐν τοῖς ἑφεξῆς ἀναγνώσμασι δεῖξαι, ὅτι οἱ ἱεροὶ ἐκεῖνοι ἄνδρες, ποιηταὶ καὶ μελῳδοὶ ἅμα, ἦσαν καὶ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς φιλολογίας κάτοχοι, καὶ τῆς ἀρχαίας μετρικῆς ἐμπειρότατοι, διὰ δὲ τῶν ποιημάτων αὐτῶν, ἅτινα μέχρι σήμερον ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἡμῶν ψάλλονται, συνδέουσιν, ἐν μέσῳ αὐτοὶ ἱστάμενοι, τὸ παναρχαῖον ἡμῶν παρελθὸν μετὰ τοῦ ἐνεστῶτος, ὅπερ, Θεοῦ συναιρομένου, τηρηθήσεται εἰς αἰῶνας.

Δὲν προτίθεμαι νὰ γράψω ἐνταῦθα μετρικὴν πραγματείαν τῶν Βυζαντινῶν· ἱκανὰ περὶ τούτου ἐδημοσίευσα ἐν ταῖς ἐπετηρίσι τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου. Θέλω παραθέσει κυρίως παραδείγματα τῶν διαφόρων εἰδῶν τῶν μέτρων καὶ τῶν στίχων κατά τε τὸ *ποσὸν τῶν συλλαβῶν*, τὸν *χρόνον* καὶ κατὰ τὸν *τόνον*, οἷς ἐχρήσαντο οἱ ἡμέτεροι Ὑμνογράφοι ἐν τοῖς ποιήμασι καὶ μέλεσιν αὐτῶν, ἐκ τῶν ἀρχαίων βεβαίως ἀρυσάμενοι. Ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτέρων, τοῦ ἑξαμέτρου, θέλω ἀναφέρει κατὰ σειρὰν περὶ τοῦ *ἰαμβικοῦ*, *τροχαϊκοῦ*, *ἀναπαιστικοῦ* καὶ λοιπῶν εἰδῶν τῶν *μέτρων*, οἷα βλέπομεν ἐν τῇ μετρικῇ τῶν ἀρχαίων.

Α' ΣΤΙΧΟΣ ΔΑΚΤΥΛΙΚΟΣ ΕΞΑΜΕΤΡΟΣ

Ὁ *δακτυλικὸς ἑξάμετρος στίχος*, ᾧ ἐχρήσαντο ἀπὸ Ὁμήρου καὶ ἑφεξῆς πάντες οἱ ἐπικοὶ ποιηταί, μέτρον ἔχει τὸν δάκτυλον (⏑ ⏑), σύγκειται δ' ἐκ δακτύλων (⏑ ⏑) ἢ ἰσοχρόνων σπονδείων (– –), ἐξ ὧν ὁ τελευταῖος συνηθέστατα εἶναι τροχαῖος (⏑ –) ἢ σπονδεῖος (– –) κατὰ τόδε τὸ σχῆμα.

⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑

Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα [πολλά.

Ἐν τῇ Ὑμνογραφίᾳ τῆς Ἐκκλησίας ὁ τοιοῦτος δακτυλικὸς ἑξάμετρος δὲν εἶναι εὔχρηστος, εἰμὴ ἐν τοῖς Συναξαρίοις τῶν καθ' ἑκάστην ἑορταζομένων ἁγίων. Μετὰ τὴν Ϛ' ᾠδὴν τῶν καθ' ἡμέραν ἀναγινωσκομένων κανόνων εἰς τιμὴν ἢ αὐτῆς τῆς Ὑπερουσίου Τριάδος ἢ τῆς Θεοτόκου ἢ τῶν Ἁγίων ἀναγινώσκεται τὸ *Μηνολόγιον*, γίνεται μνεία τῶν ἑορταζομένων ἁγίων, εἰς τιμὴν δ' αὐτῶν ὁ Συναξαριστὴς ἐποίησε δύο ἰαμβικοὺς τριμέτρους στίχους, εἰς δὲ τὸν πρῶτον ἅγιον τῆς ἡμέρας ἐπιτάσσεται τῶν ἰαμβικῶν στίχων καὶ εἷς ἑξάμετρος κατὰ χρόνον πεποιημένος, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις. Παρατιθέαμεν ὧδε παραδείγματά τινα.

Τῇ α' Σεπτεμβρίου ἑορτάζεται ἡ ἀρχὴ τῆς *Ἰνδίκτου*, ἥτοι τοῦ νέου ἔτους, γίνεται δὲ καὶ μνήμη τοῦ ὁσίου *Συμεὼν* τοῦ *Στυλίτου*. Εἰς τὴν *Ἴνδικτον* ὁ ποιητὴς ἀφιεροῖ τοὺς ἑξῆς δύο ἰαμβικοὺς τριμέτρους·

Ἴνδικτον ἡμῖν εὐλόγει νέου χρόνου
ὦ καὶ παλαιὲ καὶ δι' ἀνθρώπους νέε.

Ὁ ἑξάμετρος κατόπιν ἐλλείπει ἐνταῦθα.

Οἱ ὡραῖοι οὗτοι ἴαμβοι κατὰ τὸ *ποσὸν* τῶν συλλαβῶν ἀναγινώσκονται καὶ κατὰ *τόνον* ὡς ὡραῖοι ἐπίσης τροχαῖοι, ἀποτελοῦντες τροχαϊκὸν τρίμετρον ὧδε·

΄.΄. | ΄.΄. | ΄.΄.=⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑.

Ἀλλὰ περὶ τούτων ἀκολούθως ἐν τῷ περὶ τοῦ ἰαμβικοῦ στίχου ἔσται ὁ λόγος.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ (1 Σεπτεμβρίου) εἰς *Συμεὼν* τὸν *Στυλίτην* ὁ Συναξαριστὴς ἐποίησε τοὺς στίχους τούσδε·

Λιπὼν Συμεὼν τὴν ἐπὶ στύλου βάσιν
τὴν ἐγγὺς εὗρε τοῦ Θεοῦ λόγου στάσιν.

Ἐπιτάσσεται ὁ ἑξάμετρος·

Ὑψιβάτης Συμεὼν Σεπτεμβρίου ἔκθανε πρώτῃ.

Τῇ 8 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς εἰς τὴν ἁγίαν Ἄνναν ἐποίησε τάδε·

Πάσας ἀληθῶς, Ἄννα, νικᾷς μητέρας
μήτηρ ἕως ἄν, σὴ γένηται θυγάτηρ.

Ὁ δὲ ἑξάμετρος·

Ἐξάγαγε πρὸς φῶς θεομήτορα ὀγδόῃ, Ἄννα.

Τῇ 26 Ὀκτωβρίου εἰς τὸν μεγαλομάρτυρα *Δημήτριον* ἐποίησε τάδε·

Δημήτριον νύττουσι λόγχαι, Χριστέ μου,
ζηλοῦντα πλευρᾶς λογχονύκτου σῆς πάθος.

Ὁ ἑξάμετρος·

Εἰκοστῇ μελία Δημήτριον ἔκτη ἀνεῖλε.

Τοιοῦτοι ἑξάμετροι μετ' ἰαμβικῶν στίχων ἀναγινώσκονται καθ' ἑκάστην. Ἐν τοῖς γνωστοῖς δώδεκα *Μηναίοις*, τῇ *Παρακλητικῇ*, τῷ *Τριῳδίῳ*, τῷ *Πεντηκοσταρίῳ* καὶ τῷ *Ὡρολογίῳ* αὐτῷ εὑρηνται 410 ἑξάμετροι δακτυλικοὶ στίχοι ἀναλογοῦντες εἷς καθ' ἑκάστην ἡμέραν καί τι πλέον.

Β' ΣΤΙΧΟΙ ΕΛΕΓΕΙΑΚΟΙ

Ὁ *πεντάμετρος κατὰ χρόνον δακτυλικὸς* στίχος, *ἐλεγειακὸς* λεγόμενος, ἔχει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τόδε τὸ σχῆμα·

⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | – ‖ ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑

Ἑνούμενος δὲ μετὰ προηγουμένου ἑξαμέτρου ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον *ἡρωελεγεῖον* δίστιχον ὧδε·

⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑
⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | – ‖ ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑ ⏑ | ⏑ ⏑

Ὦ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίοις, ὅτι τῇδε
κείμεθα τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Τοιοῦτοι στίχοι ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ὑμνογραφίᾳ δὲν εὑρίσκονται, εἰμὴ αἱ ἀκροστιχίδες τῶν τριῶν ἰαμβικῶν κανόνων τοῦ *Δαμασκηνοῦ* εἰς τὰς ἑορτὰς τῶν *Χριστουγέννων*, τῶν *Φώτων* καὶ τῆς *Πεντηκοστῆς*. Ἡ εἰς τὸν κανόνα τῆς τῶν *Χριστουγέννων* (25 Δεκεμβρίου) ἑορτῆς ἔχει ὧδε·

Εὐεπίης μελέεσσιν ἐφύμνια ταῦτα λιγαίνει
Υἱα Θεοῦ μερόπων εἵνεκα τικτόμενον
ἐν χθονὶ καὶ λύοντα πολύστονα πήματα κόσμου·
ἀλλ', ἄνα, ῥητῆρας ῥύεο τῶνδε πόνων.

Ἡ δὲ τῆς τῶν κανόνων τῶν *Φώτων* (6 Ἰανουαρίου) ἔχει ὧδε·

Σήμερον ἀχράντοιο βαλὼν θεοφεγγέϊ πυρσῷ
πνεύματος ἐνθάπτει νάμασιν ἀμπλακίην·
φλέξας παμμεδέοντος ἐῢς πάϊς· ἠπιόων δὲ
ὑμνηταῖς μελέων τῶνδε δίδωσι χάριν.

Ἡ δὲ εἰς τὸν κανόνα τῆς *Πεντηκοστῆς* ἔχει ὧδε·

Θεογενὲς Λόγε, Πνεῦμα παράκλητον πάλιν ἄλλον
ἐκ γενέταο κόλπων ἧκας ἐπιχθονίοις
οἷα πυρὸς γλώσσῃσι φέρων θεότητος ἀΰλου
σῆμα τεῆς φύτλης καὶ χάριν ὑμνοπόλοις.

Ἕτερα τοιαῦτα ἐλεγειακὰ δίστιχα ἐν ταῖς γνωσταῖς ἡμῖν βίβλοις τῆς Ἐκκλησίας δὲν εὕρομεν.

ISMMNOGLIO

Γ′ ΣΤΙΧΟΙ ΙΑΜΒΙΚΟΙ

Οἱ *ἰαμβικοὶ* στίχοι, ἰδίᾳ ὁ *τρίμετρος ἰαμβικὸς κατὰ χρόνον*, ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, εἶναι συνηθέστατος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ψαλλόμενός τε καὶ ἀναγινωσκόμενος. Τὸ σχῆμα τοῦ στίχου τούτου εἶναι τόδε·

⏑ ⏓ ∪ ⏓ | ⏑ ⏓ ∪ ⏓ | ⏑ ⏑ ∪ ⏑

Εἴθ' ὤφελ' Ἀργοῦς μὴ διαπτάσθαι σκάφος.

Πλῆθος ποιημάτων, πλὴν τῶν τοῦ *Γεωργίου Πισίδου*, εἶναι πεποιημένον κατὰ τὸ μέτρον τοῦτο, τὸν ἴαμβον ∪ ⏓, οἱ δὲ ἰαμβικοὶ στίχοι, ἰδίως οἱ τρίμετροι εὑρηνται οὐ μόνον μεμονωμένοι ἢ ἀνὰ δύο ὡς ἐν τοῖς Συναξαρίοις, καθ' ἃ προείπομεν, ἀλλὰ καὶ ποιήματα ὁλόκληρα *κατὰ χρόνον* ἀποτελοῦσιν, ὡς τοὺς τρεῖς ἰαμβικοὺς κανόνας τοῦ *Δαμασκηνοῦ*, περὶ ὧν ἀνωτέρω εἴρηται, πεποιημένους μὲν ἐν τριμέτροις ἰαμβικοῖς κατὰ *χρόνον* στίχοις, ψαλλομένους δὲ κατὰ *τόνον* καὶ ἕτερα μετρικὰ σχήματα ἀποτελοῦντας, ἰδίως δὲ τροχαϊκά.

Περιεργίας χάριν παρατιθέαμεν ἐνταῦθα τὸν κατὰ μῆνας ἀριθμὸν τῶν ἰαμβικῶν τριμέτρων τῶν ἐν τοῖς συνήθεσι βιβλίοις τῆς Ἐκκλησίας περιεχομένων.

Ἐν τῷ	*Μηναίῳ*	τοῦ	Σεπτεμβρίου	εὑρηνται στίχοι	352
»	»	»	Ὀκτωβρίου	» »	274
»	»	»	Νοεμβρίου	» »	371
»	»	»	Δεκεμβρίου	» »	597
»	»	»	Ἰανουαρίου	» »	368
»	»	»	Φεβρουαρίου	» »	301
»	»	»	Μαρτίου	» »	308
»	»	»	Ἀπριλίου	» »	357
»	»	»	Μαΐου	» »	129
»	»	»	Ἰουνίου	» »	127
»	»	»	Ἰουλίου	» »	130
»	»	»	Αὐγούστου	» »	283
					3597
Ἐν τῷ	*Πεντηκοσταρίῳ*	περιέχονται		.....	37
»	*Παρακλητικῷ*	»		.....	132
»	*Τριῳδίῳ*	»		.....	68
»	*Ὡρολογίῳ*	»		.....	58
					3892

Ἐὰν εἰς τούτους προσθέσωμεν καὶ ἑτέρους 395 τῶν τριῶν ἰαμβικῶν κανόνων τοῦ *Δαμασκηνοῦ*, ἔχομεν ἐν ὅλῳ 4287 στίχους, ὥστε καθ' ἑκάστην ἀναγινώσκονται ἢ ψάλλονται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ Ἐκκλησίᾳ κατὰ μέσον ὅρον δώδεκα τοιοῦτοι στίχοι.

Φέρομεν ἐνταῦθα παραδείγματά τινα τοιούτων στίχων. Ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς *Πεντηκοστῆς* ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ *Πεντηκοσταρίῳ*·

Πνοῇ βιαίᾳ γλωσσοπυρσεύτως νέμει
Χριστὸς τὸ θεῖον Πνεῦμα τοῖς Ἀποστόλοις.

Καὶ ὁ ἑξάμετρος·

Ἐκκέχυται μεγάλῳ ἐνὶ ἤματι πνεῦμ' ἀλιεῦσι.

Καὶ τῇ ἑπομένῃ Δευτέρᾳ τοῦ *ἁγίου Πνεύματος* ἀναγινώσκομεν·

Πᾶσα πνοὴ δόξαζε Πνεῦμα Κυρίου,
δι' οὗ πονηρῶν πνευμάτων φροῦδα θράση.

Καὶ ἐκ τοῦ *Μηνολογίου* ἀναγράφομέν τινα ὧδε·

Εἰς τὸν *ἀπόστολον Ἀνανίαν*, ἑορταζόμενον τῇ 1 Ὀκτωβρίου, ὁ συγγραφεὺς τοῦ Συναξαρίου ἐποίησε τάδε·

Ἐν μὲν τῇ ἀκροστιχίδι τοῦ κανόνος τάδε·

Ἀνανίου με τὸ κλέος δοζαζέτω.

Ἐν δὲ τῷ *Συναξαρίῳ*·

Λίθος νέμειν θέλοντα μηδαμῶς σέβας
Ἀνανίαν βάλλουσι δυσσεβεῖς λίθου.

Καὶ ὁ ἑξάμετρος·

Λεύσθη Ἀνανίας Ὀκτωβρίου ἤματι πρώτῳ.

Εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν *Πατέρων τῆς α′ Συνόδου* ἐν τῷ Συναξαρίῳ φέρεται ἐν τῷ *Πεντηκοσταρίῳ*·

Πόλιν νοητοῦ ἀστέρες σελασφόροι
ἀκτῖσιν ἡμῶν φωτίσαιτέ μου φρένας.

Κατὰ Ἀρείου αὐτόθι·

Ξένον τὸν Υἱὸν Πατρὸς οὐσίας λέγων
Ἄρειος ἦτω τῆς Θεοῦ δόξης ξένος.

Παραλείποντες πλεῖστα τοιαῦτα παραδείγματα ὡραίων ἰαμβικῶν στίχων λέγομεν, ὅτι καὶ ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἀχράντων μυστηρίων ὁ Χριστιανὸς προσέρχεται εἰς τὴν θείαν κοινωνίαν δι' ἀρχαιοτρόπων ἰάμβων τῶνδε·

Ἰδοὺ βαδίζω πρὸς θείαν κοινωνίαν·
πλαστουργέ, μὴ φλέξῃς με τῇ μετουσίᾳ·
πῦρ γὰρ ὑπάρχει τοὺς ἀναξίους φλέγον·
ἀλλ' οὖν κάθαρον ἐκ πάσης με κηλῖδος·

Ἕτεροι.

Θεουργὸν αἷμα φρίξον, ἄνθρωπε, βλέπων·
ἄνθραξ γάρ ἐστι τοὺς ἀναξίους φλέγων·
Θεοῦ τὸ σῶμα καὶ θεοῖ με καὶ τρέφει·
θεοῖ τὸ πνεῦμα, τὸν δὲ νοῦν τρέφει ξένως.

Ἀνέφερον ἀνωτέρω τοὺς ἰαμβικοὺς κανόνας τοῦ *Δαμασκηνοῦ*, οἵτινες εἶναι ἐπιμελῶς πεποιημένοι εἰς ἀρχαιοπρεπεῖς τριμέτρους ἰαμβικοὺς στίχους, ψάλλονται δὲ κατὰ ἰδιαίτερα

μέτρα τονικά. Παρατιθέαμεν ὧδε στροφάς τινας ἢ τροπάρια ἐξ ἑκάστου τούτων. Ἐκ τοῦ κανόνος *Εἰς τὴν Χριστοῦ γέννησιν* τοὺς εἱρμοὺς τῆς α′ καὶ ζ′ ᾠδῆς·

Ἔσφσε λαὸν θαυματουργῶν Δεσπότης
ὑγρὸν θαλάσσης σῶμα χερσώσας πάλαι·
ἐκὼν δὲ τεχθεὶς ἐκ κόρης
πόλιν τίθησιν ἡμῖν· ὃν κατ' οὐσίαν
ἴσον τε Πατρὶ καὶ βροτοῖς δοξάζομεν.

Τῷ Παντάνακτος ἐξεφαύλισαν πόθῳ
ἄπλητα θυμαίνοντας ἠγκιστρωμένοι
παῖδες τυράννου δύσθεον γλωσσαλγίαν·
οἷς εἴκαθε πῦρ ἄσπετον τῷ δεσπότῃ
λέγουσιν· εἰς αἰῶνας εὐλογητὸς εἶ.

Ἐκ τοῦ κανόνος τῶν *Φώτων* τὸν εἱρμὸν τῆς α′ ᾠδῆς·

Στείβει θαλάσσης κυματούμενον σάλον
ἤπειρον αὖθις Ἰσραὴλ δεδειγμένον·
μέλας δὲ πόντος τριστάτας Αἰγυπτίων
ἔκρυψεν ἄρδην ὑδατόστρωτος τάφος
ῥώμῃ κραταιᾷ δεξιᾶς τοῦ δεσπότου.

Καὶ ἐκ τοῦ τῆς *Πεντηκοστῆς* τὸν εἱρμὸν τῆς α′ καὶ ε′ ᾠδῆς·

Θείῳ καλυφθεὶς ὁ βραδύγλωσσος γνόφῳ
ἐρρητόρευσε τὸν θεόγραφον νόμον·
ἰλὺν γὰρ ἐκτινάξας ὄμματος νόου
ὁρᾷ τὸν ὄντα καὶ μυεῖται Πνεύματος
γνῶσιν γεραίρων ἐνθέοις τοῖς ᾄσμασιν.

Λυτήριον κάθαρσιν ἀμπλακημάτων
πυρίπνοον δέξασθε Πνεύματος δρόσον,
ὦ τέκνα φωτόμορφα τῆς Ἐκκλησίας·
νῦν ἐκ Σιὼν γὰρ ἐξελήλυθε νόμος
ἡ γλωσσοπυρσόμορφος Πνεύματος χάρις.

Πλὴν τοῦ τριμέτρου ἰαμβικοῦ εὔχρηστος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἶναι καὶ ὁ ἰαμβικὸς τετράμετρος καταληκτικὸς κατὰ *τόνον*, ὁ κοινῶς λεγόμενος δεκαπεντασύλλαβος *πολιτικὸς στίχος*, συνηθέστατος ἄλλως εἰς τὴν δημοτικὴν ἀρχαίαν καὶ νεωτέραν ἡμῶν ποίησιν. Πάντα τὰ γνωστότατα Ἐξαποστειλάρια τῶν Κυριακῶν τοῦ αὐτοκράτορος *Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου* εἰσὶ πεποιημένα εἰς τὸν στίχον τοῦτον, οὗ τὸ ἀρχαῖον *ἱππωνάκτειον* λεγόμενον *σχῆμα* εἶναι τόδε·

ἀρχ. ⏑ ⏓ ∪ ⏓ | ⏑ ⏓ ∪ ⏓ ‖ ⏑ ⏓ ∪ ⏓ | ∪ ⏓ ∪

Εἴ μοι γένοιτο παρθένος καλή τε καὶ τέρεινα
νεώτ. ⏑ ⏑ ′ | ⏑ ⏑ ′ ‖ ⏑ ⏑ ′ | ⏑ ⏑

Ὁ Ὄλυμπος κ' ὁ Κίσσαβος, τὰ δυὸ βουνὰ μαλ-
[λόνουν.

Ὁ πολιτικὸς στίχος φαίνεται κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς Ϛ′ ἑκατονταετηρίδος ἀπὸ Χριστοῦ. *Ῥωμανὸς ὁ Μελῳδός*, ἀκμάσας πιθανώτατα ἐπὶ *Ἀναστασίου* τοῦ *Α′* (491—518) ἐν τῷ Κοντακίῳ, εἰς τὰ ἅγια *Φῶτα* (Ἐκκλ. Ἀλήθ. 29 Ἰανουαρίου 1893) ποιεῖται χρῆσιν αὐτοῦ ὧδε εἰς τοὺς πρώτους στίχους τῶν στροφῶν·

Τῇ Γαλιλαίᾳ τῶν ἐθνῶν, τῇ τοῦ Ζαβουλὼν χώρᾳ
οὐχ ὑπερεῖδεν ὁ Θεὸς τὸν δοῦλον κληθέντα
ὑπὸ τῶν σπλάγχνων τῶν ἐμῶν ἐκάμφθης ὡς οἰκτίρ-
[μων
τὸν ἐν ἐρήμῳ ποταμὸν καὶ δρόσον ἐν καμίνῳ κτλ.

Εἰς δὲ τοὺς δευτέρους στίχους ἔχει καταληκτικὸν ἢ ἡλαττωμένον κατὰ μίαν συλλαβὴν τὸ α′ ἡμιστίχιον, ὡς καὶ εἰς τὸ β′, ὥστε μένει δεκατετρασύλλαβος ὁ στίχος·

⏑ ′ ⏑ ′ ⏑ ∧ | ⏑ ′ ⏑ ′ ⏑ ′

Καὶ τοῦ Νεφθαλεὶμ γέη ∧ | ὡς εἶπεν ὁ προφήτης·
ἐντὸς τοῦ Παραδείσου | ὡς ἀπολωλεκότα
καὶ ἦλθεν πρὸς τὸ πλάσμα | προτείνων τὰς πα-
[λάμας
καὶ ὄμβρον ἐν παρθένῳ | ἰδὼν ὁ Ἰωάννης κτλ.

Εἰς δὲ τὸν γ′ στίχον ἔχει ὁλόκληρον τὸ α′ ἡμιστίχιον ἐκ διμέτρου ἰαμβικόν, ἐλλείπει δὲ ἡ ε′ συλλαβὴ τοῦ β′ ἡμιστιχίου, ὥστε μένει μόνον τροχαϊκὴ τριποδία ὧδε·

⏑ ′ ⏑ ′ ⏑ ′ | ∧ τοῖς ἐσκοτισμένοις

φῶς μέγα ἔλαμψε Χριστὸς | τοῖς ἐσκοτισμένοις.

Ἀλλὰ πρὸ τοῦ *Πορφυρογεννήτου* ὁ *Ῥωμανὸς* ἐν τοῖς Κοντακίοις ἐχρήσατο τῷ πολιτικῷ στίχῳ (Ἐκκλ. Ἀλήθ. 29 Ἰαν. 1893).

Τὸ α′ Ἐξαποστειλάριον ἔχει ὧδε·

Τοῖς μαθηταῖς συνέλθωμεν ἐν ὄρει Γαλιλαίας
πίστει Χριστὸν θεάσασθαι λέγοντα ἐξουσίαν
λαβεῖν τῶν ἄνω καὶ κάτω· μάθωμεν πῶς διδάσκει
βαπτίζειν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς ἔθνη πάντα
καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος καὶ συνεῖναι
τοῖς μύσταις, ὡς ὑπέσχετο, ἕως τῆς συντελείας.

Δεικνύων ὅτι ἄνθρωπος, Σῶτερ, εἶ κατ' οὐσίαν
ἀναστὰς ἐκ τοῦ μνήματος βρώσεως συμμετέσχες
καὶ μέσον στὰς ἐδίδασκες μετάνοιαν κηρύσσων·
εὐθὺς δὲ πρὸς οὐράνιον ἀνελήφθης Πατέρα
καὶ μαθηταῖς πέμπειν τὸν Παράκλητον ἐπηγγείλω·
Ὑπέρθεε, Θεάνθρωπε, δόξα τῇ σῇ ἐγέρσει.

Καὶ τὸ τροπάριον τῆς *Μετανοίας* εἰς τὰς Κυριακὰς τοῦ *Τριῳδίου* καὶ τῆς μεγάλης Τεσσαρακοστῆς ψαλλόμενον·

Τῆς μετανοίας ἄνοιξόν μοι πύλας, Ζωοδότα,
ὀρθρίζει γὰρ τὸ πνεῦμά μου πρὸς ναὸν τὸν ἁγιόν σου,
ναὸν φέρον τοῦ σώματος ὅλον ἐσπιλωμένον·
ἀλλ' ὡς οἰκτίρμων κάθαρον εὐσπλάγχνῳ σου ἐλέει.

Ἕτερον.

Τῆς σωτηρίας εὔθυνόν μοι τρίβους, Θεοτόκε·
αἰσχραῖς γὰρ κατερρύπωμαι τὴν ψυχὴν ἁμαρτίαις,
ὡς ῥᾳθύμως τὸν βίον μου ὅλον ἐκδαπανήσας·
ταῖς σαῖς πρεσβείαις ῥῦσαί με πάσης ἀκαθαρσίας.

Καὶ ὁ δίμετρος ἰαμβικὸς καταληκτικός, ὁ λεγόμενος *Ἀνακρεόντειος*, ἔκ τε ἀνακλωμένων ἰωνικῶν ἀπ' ἐλάσσονος

⏑ ⏑ ⏓ – | ⏑ ⏑ ⏓ ⏔ = ⏑ ⏑ ⏓ ⏑ | ⏓ ⏑ ⏓ ⏑

καὶ ἐξ ἡμιάμβων, εἶναι συνήθης ἐν τῇ ὑμνογραφίᾳ τῆς Ἐκκλησίας. Γνωστόν, ὅτι οἱ ἀνακρεόντειοι στίχοι ἀπὸ *Συνεσίου* καὶ *Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ* καὶ καθ' ὅλην τὴν τὴν βυζαντινὴν περίοδον τῆς ἡμετέρας ἱστορίας, ἦσαν συνηθέστατοι εἰς τοὺς ἡμετέρους καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν ἀπέλιπον. Παρατιθέμεν ὧδέ τινα τούτων κατὰ *τόνον* πεποιημένα. Τὸ σχῆμα τῶν ἀνακρεοντείων ἐξ ἀνακλωμένων μὲν ἔχει ὧδε κατὰ τοὺς ἀρχαίους·

⏑ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑

ἐδόκουν ὄναρ τροχάζειν·

ἐξ ἡμιάμβων δὲ ὧδε·

⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏒

Θέλω λέγειν Ἀτρείδας.

Ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ ὁλόκληρον ποίημα, ἐξ 136 στίχων ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τῆς *Μεταλήψεως* περιλαμβανόμενον, ὁμοιάζει κατὰ *τόνον* τῷ πρώτῳ σχήματι:

ἀρχ. ⏑ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑
νεώτ. .. ˊ . ˊ . ˊ .

Ἀπὸ ῥυπαρῶν χειλέων,
ἀπὸ βδελυρᾶς καρδίας,
ἀπὸ ἀκαθάρτου γλώττης,
ἐκ ψυχῆς ἐρρυπωμένης,
δέξαι δέησιν, Χριστέ μου·
καὶ μὴ παρωσάμενός μου
μὴ τοὺς λόγους, μὴ τοὺς τρόπους
μηδὲ τὴν ἀναισχυντίαν,
δός μοι παρρησίᾳ λέγειν
ἃ βεβούλευμαι, Χριστέ μου.

Καὶ τὰ λεγόμενα *Μεγαλυνάρια*, συνήθη ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ ψαλλόμενα πρὸ τῶν στροφῶν τῆς θ' ᾠδῆς τῶν κανόνων τῶν μεγάλων ἑορτῶν, ὁμοιάζουσι τῷ β' σχήματι, πλὴν τῶν δύο κώλων ἐν μέσῳ φαινομένων τροχαϊκῶν διμέτρων βραχυκαταλήκτων·

Μεγάλυνον, ψυχή μου, | τὴν τιμιωτέραν | καὶ ἐνδοξοτέραν | τῶν ἄνω στρατευμάτων.

Καὶ τὸ γνωστότατον τῆς *Ἀναστάσεως* τοῦ *Πάσχα*·

Ὁ ἄγγελος ἐβόα
τῇ Κεχαριτωμένῃ·
Ἁγνὴ Παρθένε, χαῖρε,
καὶ πάλιν ἐρῶ χαῖρε·
ὁ σὸς υἱὸς ἀνέστη
τριήμερος ἐκ τάφου.

Ὅμοιος εἶναι καὶ τοῦ πατριάρχου *Φωτίου* ὁ *Ὕμνος εἰς τὸν Θεόν*·

Ἀπὸ χειλέων ὕμνον
προσφέρω σοι τῷ κτίστῃ
ἀπὸ καρδίας βάθους
σοὶ δόξαν ἀναπέμπω.

Βάθος σου τῆς σοφίας
κριμάτων τὰς ἀβύσσους
τοὺς λόγους ἐξυμνήσει,
δέσποτα τῶν ἁπάντων κτλ.

Δ' ΣΤΙΧΟΙ ΤΡΟΧΑΪΚΟΙ

Οἱ *τροχαϊκοὶ στίχοι*, μέτρον ἔχοντες τὸν τροχαῖον (⏓ ⏑ = ˊ .), δὲν εἶναι τοσοῦτον εὔχρηστοι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὅσον οἱ ἰαμβικοί. Ὑπάρχουσιν ὅμως ποιήματά τινα, συγκείμενα ἐκ τροχαίων *τονικῶν*. Τοιαῦτά εἰσι τὰ ἑξῆς·

Τὰ *Μεγαλυνάρια* τῆς *Ὑπαπαντῆς* (2 Φεβρ.), συγκείμενα ἐκ τριῶν τροχαίων καὶ συλλαβῶν κατὰ ἀλφάβητον ἐν ἀρχῇ τῶν στροφῶν μέχρι τοῦ Ο ἀποτελοῦσι στίχον τροχαϊκὸν δίμετρον καταληκτικὸν κατὰ τόδε τὸ σχῆμα·

⏓ ⏑ ⏓ ⏑ | ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ = ˊ . ˊ . | ˊ . .

Ἀκατάληπτόν ἐστι
τὸ τελούμενον ἐν σοὶ
καὶ Ἀγγέλοις καὶ βροτοῖς
Μητροπάρθενε ἁγνή.

Ἀγκαλίζεται χερσὶν
ὁ πρεσβύτης Συμεὼν
τὸν τοῦ κόσμου ποιητὴν
καὶ δεσπότην τοῦ παντός.

Βουληθεὶς ὁ πλαστουργὸς
ἵνα σώσῃ τὸν Ἀδὰμ
μήτραν ᾤκησε τὴν σὴν
τῆς Παρθένου καὶ ἁγνῆς.

Γένος ἅπαν τῶν βροτῶν
μακαρίζει σε, ἁγνή,
καὶ δοξάζει σε πιστῶς
ὡς μητέρα τοῦ Θεοῦ.

Δεῦτε ἴδετε Χριστὸν
τὸν δεσπότην τοῦ παντός,
ὃν βαστάζει Συμεὼν
σήμερον ἐν τῷ ναῷ.

Ἐπιβλέπεις πρὸς τὴν γῆν
καὶ ποιεῖς τρέμειν αὐτήν,
καὶ πῶς γέρων κεκμηκὼς
σὲ κατέχει ἐν χερσί;

Ὁ γνωστότατος ὕμνος εἰς τὴν Θεοτόκον «*Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς*», ψαλλόμενος πάντοτε ἐν τῇ Λειτουργίᾳ μετὰ τὸ «*Ἐξαιρέτως τῆς Παναγίας ἀχράντου*», ἔχει τόδε τὸ τονικὸν σχῆμα·

ἀρχ. ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ = νεώτ. ˊ . ˊ . ˊ . ˊ . ˊ

Ἄξιόν ἐστιν ὡς ἀληθῶς

ˊ . ˊ . ˊ . ˊ . ˊ = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓

μακαρίζειν σε τὴν Θεοτόκον

ˊ . ˊ . ˊ . ˊ . = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑

τὴν ἀειμακάριστον καὶ

ˊ . ˊ . ˊ = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓

παναμώμητον

ˊ . ˊ . ˊ . ˊ . ˊ = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓

καὶ μητέρα τοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Τὸ ἐφεξῆς εἶναι μεμιγμένον μετὰ ἰάμβων ὡς παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἦσαν οἱ ἰαμβοτροχαῖοι.

ˊ . ˊ . ˊ = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑

Τὴν τιμιωτέραν

ˊ . ˊ . ˊ = ⏑ ⏓ ⏑ ⏓

τῶν Χερουβεὶμ

ˊ . ˊ . ˊ . = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑

καὶ ἐνδοξοτέραν

ˊ . ˊ . ˊ . ˊ = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓

ἀσυγκρίτως τῶν Σεραφεὶμ

ˊ . ˊ . ˊ . = ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑

τὴν ἀδιαφθόρως

. ˊ . ˊ . ˊ . = ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑

Θεὸν λόγον τεκοῦσαν

. ˊ . ˊ . ˊ . = ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑

τὴν ὄντως Θεοτόκον

Ὁ τελευταῖος στίχος δακτυλικός·

ˊ . . ˊ . . = ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ ⏑ ⏑

σὲ μεγαλύνομεν.

Καὶ ὁ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις δραματικοῖς συνηθέστατος τετράμετρος καταληκτικὸς εὑρηται ἐν τῇ γ' συζυγίᾳ τῶν *Οἴκων* τοῦ *Ἀκαθίστου ὕμνου* μετὰ τῆς διαφορᾶς, ὅτι καὶ τὸ α' ἡμιστίχιον εἶναι καταληκτικόν.

Τὸ παρ' ἀρχαίοις σχῆμα ἔχει ὧδε·

⏓ ⏑ ⏓ ⏑ | ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ ‖ ⏓ ⏑ ⏓ ⏑ | ⏓ ⏑ ⏓

ὦ βαθυζώνων ἄνασσα Περσίδων ὑπερτάτη.

Τὸ νεώτερον τοῦ *Ἀκαθίστου* ὧδε·

ˊ . ˊ . | ˊ . ˊ ‖ ˊ . ˊ . | ˊ . ˊ

δένδρον ἀγλαόκαρπον, ἐξ οὗ τρέφονται πιστοί·
ξύλον εὐσκιόφυλλον, ὑφ' οὗ σκέπονται πολλοί·
ὕψος δυσανάβατον ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς·
βάθος δυσθεώρητον καὶ Ἀγγέλων ὀφθαλμοῖς.

κλῖμαξ ἐπουράνιε, ᾗ κατέβη ὁ Θεός·
γέφυρα μετάγουσα τοὺς ἐκ γῆς πρὸς οὐρανόν·
ἄρουρα βλαστάνουσα εὐφορίαν οἰκτιρμῶν·
τράπεζα βαστάζουσα εὐθηνίαν ἱλασμῶν.

ὅτι τὰ οὐράνια συναγάλλεται τῇ γῇ·
ὅτι τὰ ἐπίγεια συγχορεύει οὐρανοῖς·
τύραννον ἀπάνθρωπον ἐκβαλοῦσα τῆς ἀρχῆς·
Κύριον φιλάνθρωπον ἐπιδείξασα Χριστόν.

Καὶ πλεῖστα ἕτερα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὕμνου.

Ἕτερα τροχαϊκὰ ὁλόκληρα ποιήματα οὐχ εὕρομεν.

Ε' ΣΤΙΧΟΙ ΑΝΑΠΑΙΣΤΙΚΟΙ

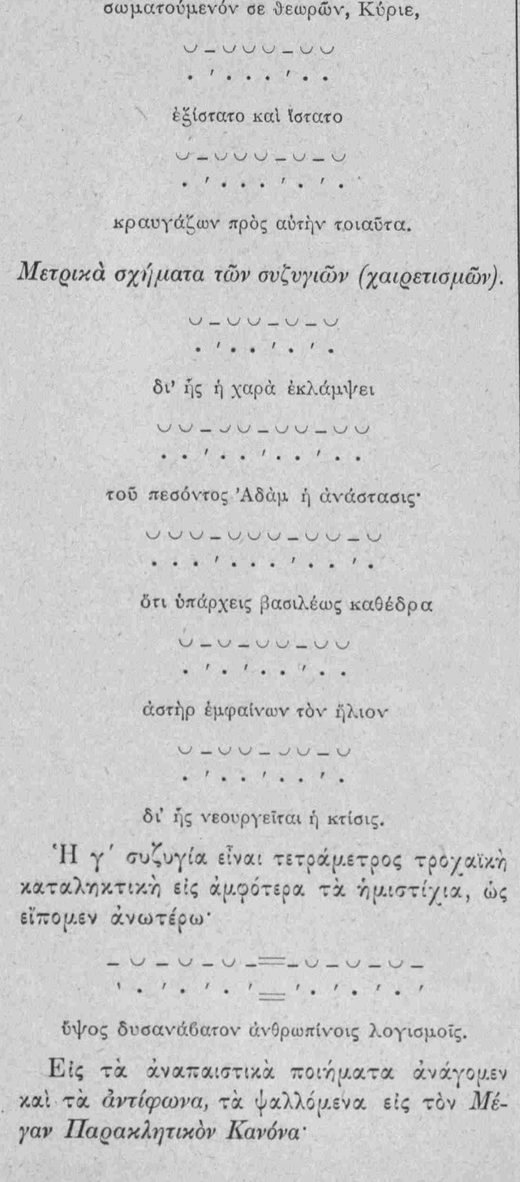
Καὶ οἱ *ἀναπαιστικοὶ στίχοι*, μέτρον ἔχοντες τὸν ἀνάπαιστον (⏑ ⏑ ⏓ . . ˊ), εἰσὶν εὔχρηστοι ἐν τῇ ὑμνογραφίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, ἰδίως κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν αὐτῆς περίοδον, κατὰ τὸν γ' καὶ ζ' αἰῶνα. Ὁ περίφημος *Ῥωμανὸς ὁ Μελῳδός*, ὁ ποιητὴς τῶν *Κοντακίων*, κατὰ τὸν ϛ' αἰῶνα μ. Χ. ἀκμάσας, ἐχρήσατο ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτοῦ κατ' ἐξοχὴν τῷ ἀναπαίστῳ *τονικῷ*· ἐπίσης καὶ ὁ κατὰ τὸν ζ' αἰῶνα ἀκμάσας *Σέργιος* ὁ Πατριάρχης ἐν τῷ *Ἀκαθίστῳ ὕμνῳ* τῷ ἀναπαίστῳ ἐχρήσατο κατὰ τὰ διάφορα αὐτοῦ σχήματα, ὡς εἴπομεν ἐν ἐκτάσει περὶ τοῦ *Ἀκαθίστου ὕμνου* (τόμ. ΚΕ', 136—150 τοῦ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ. Φιλολ. Συλλόγου), εἰς ἃ καὶ παραπέμπομεν.

Συντομίας χάριν παρατιθέμεν ἐνταῦθα τὰ ἀναπαιστικὰ σχήματα τῶν *οἴκων* καὶ *συζυγιῶν* τοῦ ὕμνου τούτου.

Μετρικὰ σχήματα τῶν οἴκων.

⏑ ⏑ ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ – ⏑ ⏑ ⏓ – ⏑ ⏑ ⏓ – ⏑ ⏑ ⏓ – ⏑ ⏑ ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ – ⏑ ⏑ ⏓ – ⏑ ⏑ ⏓ –
. . . . ˊ . ˊ . . . ˊ . ˊ . . . ˊ . ˊ . . . ˊ . ˊ . . ˊ . . ˊ . ˊ .

Ἄγγελος πρωτοστάτης ἢ Γνῶσιν ἄγνωστον γνῶναι,
ἢ Θεοδρόμον ἀστέρα

Μετρικὰ σχήματα τῶν συζυγιῶν (χαιρετισμῶν).

Ἡ γ' συζυγία εἶναι τετράμετρος τροχαϊκὴ καταληκτικὴ εἰς ἀμφότερα τὰ ἡμιστίχια, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω·

Εἰς τὰ ἀναπαιστικὰ ποιήματα ἀνάγομεν καὶ τὰ *ἀντίφωνα*, τὰ ψαλλόμενα εἰς τὸν *Μέγαν Παρακλητικὸν Κανόνα*·

Ἀπόστολοι ἐκ περάτων
συναθροισθέντες ἐνθάδε
Γεθσημανῇ τῷ χωρίῳ
κηδεύσατέ μου τὸ σῶμα,
καὶ σὺ υἱὲ καὶ Θεέ μου,
παράλαβέ μου τὸ πνεῦμα.

Ὁ γλυκασμὸς τῶν Ἀγγέλων,
τῶν θλιβομένων ἡ χαρά,
Χριστιανῶν ἡ προστάτις,
Παρθένε Μῆτερ Κυρίου,
ἀντιλαβοῦ μου καὶ ῥῦσαι
τῶν αἰωνίων βασάνων.

Καὶ σὲ μεσίτριαν ἔχω
πρὸς τὸν φιλάνθρωπον Θεόν,
μή μου ἐλέγξῃ τὰς πράξεις
ἐνώπιον τῶν Ἀγγέλων·
παρακαλῶ σε, Παρθένε,
βοήθησόν μοι ἐν τάχει.

Χρυσοπλοκώτατε πύργε
καὶ δωκεκάτειχε πόλις,
ἡλιοστάλακτε θρόνε,
καθέδρα τοῦ βασιλέως,
ἀκατανόητον θαῦμα,
πῶς γαλούχεῖς τὸν Δεσπότην:

Τὸ ὡραῖον τοῦτο ποίημα εἰς τὴν Θεομήτορα, ψαλλόμενον ἀντιφωνικῶς ὑπὸ τῶν δύο χορῶν κατὰ τὰς 15 πρώτας ἡμέρας τοῦ Αὐγούστου μετὰ τὸν *Μέγαν Παρακλητικὸν Κανόνα*, ἀνάγεται εἰς τὰ μονοστροφικὰ συστήματα, ἔχει δὲ τὸ ἑξῆς μετρικὸν ἀναπαιστικὸν σχῆμα = ἁπλοῦν μὲν καὶ ὁμοιόμορφον, ὡραῖον δὲ μέλος·

ἀρχ. ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ –
νεώτ. ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – (παροιμιακός).

Ὁλόκληρον ποίημα ἐξ ἀναπαίστων διμέτρων τονικῶν *Ῥωμανοῦ τοῦ Μελῳδοῦ* ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ* κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1892, οὗ παρατιθέμεν ἐνταῦθα στροφάς τινας·

Τοῖς τοῦ βίου τερπνοῖς ἐνητένισα
λογισμοῖς θεωρῶν τὰ γινόμενα
καὶ μετρήσας αὐτῶν τὰ ἐπώδυνα
τὴν ζωὴν τῶν βροτῶν ἐμακάρισα
τὴν μερίδα τὴν καλὴν ἐκλεξαμένοις
τὸ παθεῖν τῷ Χριστῷ καὶ μένειν σὺν αὐτῷ
καὶ συμψάλλειν ἀεὶ τῷ προφήτῃ Δαυῒδ
Ἀλληλούϊα.

Οὐδὲ ἕνα βροτὸν εὗρον ἄλυπον·
ὁ γὰρ κόσμος ἑκάστοτε τέρπεται·
ὃν γὰρ εἶδον τῇ χθὲς ἐπαιρόμενον
νῦν ὁρῶ ἀπὸ ὕψους ἐκπίπτοντα

πτωχὸν αἰφνίδιον τὸν πλούσιον·
τὸ γὰρ ἄρτι γλυκὺ μετ' ὀλίγον πικρόν.
ἀλλ' ὑμεῖς τούτων πάντων ἠλευθέρωσθε.
οὐ γὰρ ἔχετε μέριμναν ἄλλην, εἰμὴ
τὸ Ἀλληλούϊα.

Ὑψαυχεῖ κατὰ πένητος πλούσιος
κατεσθίων αὐτοῦ πᾶσαν ὕπαρξιν·
κοπιᾷ γεωργὸς καὶ κτίτωρ τρυγᾷ,
ἀλλ' οὐ κάμνοντος ἄλλος εὐφραίνεται·
ἱδρῶν συνάγει ὁ πενόμενος,
ἵνα μόχθῳ κομίσηται ἃ σκορπίζει·
καὶ ὑμῶν πᾶς ὁ κόσμος πεφύλακται
ἀπαράλλακτον ἔχων σφραγῖδα Χριστοῦ
τὸ Ἀλληλούϊα.

Τοὺς ἀγάμους ἐλπίδες συγκόπτουσι,
τοὺς ἐν γάμῳ φροντίδες συντήκουσι,
τοὺς ἀτέκνους ἡ λύπη πεπλήρωκε,
πολυτέκνους ἡ θλῖψις ἀνήλωσεν.
Οἱ μὲν τῷ γάμῳ ἀποδύρονται,
ἄλλοι πάλιν τὴν ἀπαιδίαν θρηνοῦσι·
ἀλλ' ὁ γέλως ὑμῶν ἐπὶ τούτοις πλατύς·
ἀπαράλειπτος γὰρ ἡ χαρὰ τοῦ ψάλλειν
Ἀλληλούϊα κτλ.

Τὰ ἀναπαιστικὰ σχήματα τοῦ ποιήματος τούτου εἰσὶ τάδε·

Ἐν τοῖς πρώτοις τέσαρσι στίχοις
⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ἀναπαιστικὴ τετραποδία.
Ἐν τῷ πέμπτῳ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ –
ἐπίσης, διάφορος εἰς τοὺς δύο πρώτους πόδας.
Ἐν τῷ ἕκτῳ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –
ἐπίσης, διάφορος εἰς τὸν τέταρτον.
Ἐν τῷ ἑβδόμῳ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –
ὡς οἱ πρῶτοι.
Ἐν τῷ ὀγδόῳ ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ – ⏑ ⏑ –
ἐπίσης, διάφορος εἰς τὸν τέταρτον.

ς' ΣΤΙΧΟΙ ΠΑΙΩΝΙΚΟΙ

Οἱ *παιωνικοὶ στίχοι*, μέτρον ἔχοντες τὸν *παίωνα*, εὑρηνται, ὅσον γινώσκομεν, μόνον ἐν τῷ *Κοντακίῳ* τοῦ *Ἀκαθίστου ὕμνου «Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ»*. Ὁ παίων ἔχει παρὰ τοῖς ἀρχαίοις τὰ ἑξῆς τέσσαρα σχήματα.

Παίων α' ⏑ – – – = ⏑ ⏑ ⏑
β' – ⏑ – – = – ⏑ ⏑
γ' – – ⏑ – = – – ⏑
δ' – – – ⏑ = – – –

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητήρια!
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια
ἀναγράφω σοι ἡ πόλις, Θεοτόκε·
ἀλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον
ἐκ παντοίων με κινδύνων ἐλευθέρωσον,
ἵνα κράζω· Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε.

Ἐν τοῖς πρώτοις δυσὶ στίχοις ἔχομεν μέτρον τὸν παίωνα δ' τονικὸν τρὶς ἐπαναλαμβανόμενον μετὰ τῆς ὁμοήχου καταλήξεως *-ρια*.

Τῇ ὑπερμάχῳ στρατηγῷ τὰ νικητή[ρια
ὡς λυτρωθεῖσα τῶν δεινῶν εὐχαριστή[ρια.

Ἐν τοῖς λοιποῖς τέσσαρσιν ἔχομεν τὸν παίωνα γ' τρὶς ἐπίσης ἐπαναλαμβανόμενον μετὰ τῶν μονοσυλλάβων καταλήξεων *-ε (κε-τε)* καὶ *-ον (τον-σον)* ἐν τῷ δ' καὶ ε' στίχῳ·

ἀναγράφω | σοι ἡ πόλις | Θεοτόκε·
ἀλλ' ὡς ἔχου | σα τὸ κράτος | ἀπροσμάχη | τον
ἐκ παντοίων | με κινδύνων | ἐλευθέρω | σον
ἵνα κράζω | Χαῖρε νύμφη | ἀνύμφευτε.

Ἕτερα ποιήματα παιωνικὰ οὐχ εὕρομεν.

ζ' ΜΕΤΡΑ ΜΙΚΤΑ

Μετὰ τὴν ἐξέτασιν τῶν καθαρῶν ἢ μονοειδῶν μέτρων ἐν τῇ ὑμνογραφίᾳ τῆς Ἐκκλησίας, ἐξ ὧν ποιήματα ὁλόκληρα ἀποτελοῦνται, μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὰ λεγόμενα *μικτά*, *ἐπισύνθετα*, *ἀσυνάρτητα* καὶ *πολυσχημάτιστα* ἄλλως καλούμενα, καθόσον ταῦτα συντίθενται ἐξ ἀναμοίων ἢ ἑτερογενῶν μετρικῶν ποδῶν. Οὕτω δὲ οὐ μόνον τὰ μέτρα ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ εἰσὶ ποικίλα, ἀλλὰ καὶ οἱ στίχοι ἢ τὰ κῶλα καθ' ἑαυτὰ ἐν ταῖς στροφαῖς ποικίλλουσι καὶ ἀλλήλων οὐκ ὀλίγον διαφέρουσιν.

Περὶ τῶν τοιούτων ἀσυναρτήτων λυρικῶν στίχων ἐν τῇ ἀρχαίᾳ ποιήσει ὁ *Α. Ρ. Ραγκαβῆς* ἐν τῷ *Ἐγχειριδίῳ τῆς Μετρικῆς* αὐτοῦ (σελ. 44) λέγει·

Οἱ λυρικοὶ στίχοι, ὧν ὁ ἀληθὴς καὶ μόνος προορισμὸς ἦτο νὰ ᾄδωνται, ἐδανείζοντο τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἁρμονίας αὐτῶν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ᾄσματος καὶ τοῦ ποικιλοτόνου ἤχου τῆς λύρας, ἣν ἠκολούθουν· διὸ καὶ ἐποιοῦντο μετὰ πολλῆς καὶ σχεδὸν ἀκανονίστου ἐλευθερίας χρῆσιν τῶν τε ἀτελεστέρων ποδῶν καὶ διποδιῶν καὶ τῶν διαφόρων μέτρων ἀναμὶξ καὶ ἀσυναρτήτως, ὡς λέγουσιν οἱ γραμματικοί. Τὰ τοιαῦτα

ᾄσματα ἐν τῷ ἀνετωτέρῳ αὐτῶν σχήματι δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἔρρυθμός τις πεζὸς λόγος μᾶλλον ἢ ὡς τακτικὴ στιχουργία, ὁποῖα, φέρ' εἰπεῖν, εἰσὶν ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἡμῶν ποιήσει τὰ τροπάρια.

Οἱ Βυζαντινοί, παραμελήσαντες, ὡς πολλάκις εἴπομεν, ἐν τῇ στιχουργίᾳ τὸν *χρόνον*, εἰσαγαγόντες δὲ καὶ τὸν *τόνον*, ἐμιμήθησαν βεβαίως ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῶν τοὺς ἀρχαίους ποιητάς, τὰ δὲ κῶλα ἐν ταῖς στροφαῖς ἔχουσιν ὁμοιότητα μετὰ τῶν ἀρχαίων, ὅλοι δὲ οἱ στίχοι τῶν ἀρχαίων λυρικῶν καὶ δραματικῶν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς τὰ μέλη τῶν Βυζαντινῶν· διὸ καὶ πιθανώτατα ἐμιμήθησαν τὰ μέλη τῶν ἀρχαίων ᾀσμάτων, ὅσα ἐπέζησαν τῶν ποιημάτων αὐτῶν. Διὰ δὲ τοῦ φωτὸς τῶν διασωθέντων μελῶν τὰ σκότη, τὰ καλύπτοντα τὴν ἀρχαίαν τέχνην, *ἐὰν δὲν διαλύωνται, βεβαίως ἀραιοῦνται*. Ταῦτα ἐλέγομεν πρὸ εἴκοσιν ἐτῶν ἀπὸ τοῦ βήματος τούτου, ταῦτα δὲ ἐπαναλαμβάνομεν καὶ σήμερον, ἀφορμὴν παρέχοντες τοῖς νεωτέροις ἡμῶν, ἵνα ἀσχοληθῶσι φιλοτιμότερον περὶ τὸν σπουδαιότατον τοῦτον κλάδον τῆς ἡμετέρας φιλολογίας (Ἑλλ. Φιλ. Συλλ. τόμ. Ι', 13).

Καταδείξαντες αὐτόθι τὴν ὁμοιότητα τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων μέτρων, κώλων καὶ στροφῶν ἐν τοῖς ποιήμασιν ἰδίως τῶν ὑμνογράφων τῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰς ταῦτα παραπέμποντες τὸν ἀναγνώστην, περιοριζόμεθα ἐνταῦθα εἰς τὴν περαιτέρω ἀνάπτυξιν αὐτῶν, ἀναλύοντες στροφὰς διαφόρων ᾀσμάτων, ἵνα καταταστήσωμεν φανερὰν τὴν ἐκ τῆς ἀρχαίας πηγῆς ἀπόρροιαν τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν ᾀσμάτων.

Πρῶτον τάσσομεν τὸν καλούμενον *Ἐπιλύχνιον ὕμνον εἰς Χριστόν*, τὸ «*Φῶς ἱλαρόν*», ἀναγινωσκόμενον ἢ ψαλλόμενον, ὡς γνωστόν, ἐν τῷ ἑσπερινῷ ἑκάστης ἡμέρας. Τοῦτον ἀναλύομεν ὧδε:

Φῶς ἱλαρὸν ἁγίας δόξης
ἀθανάτου Πατρός, οὐρανίου,
ἁγίου, μάκαρος,
Ἰησοῦ Χριστέ·
ἐλθόντες ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν,
ἰδόντες φῶς ἑσπερινόν,
ὑμνοῦμεν Πατέρα, Υἱὸν
καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Θεόν·
ἄξιόν σε ἐν πᾶσι καιροῖς
ὑμνεῖσθαι φωναῖς αἰσίαις,
Υἱὲ Θεοῦ, ζωὴν ὁ διδούς·
διὸ ὁ κόσμος σε δοξάζει.

Τὰ σχήματα τῶν τονικῶν μέτρων εἰσὶ τάδε·

ἀρχ. ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ = νεώτ. . ' . ' . ' . ' . ἰαμβικὴ τετραποδία μετὰ καταλήξεως.

∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ ∪ = . . ' . . ' . . ' . . ' . ἀναπαιστικὴ τριποδία μετὰ καταλήξεως (παροιμιακός).

∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ = . ' . ' . ' ἰαμβικὴ τριποδία.

∪ ∪ ⏑ ∪ ⏑ = . . ' . ' ἀναπαιστικὴ διποδία.

∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ = . ' . ' . ' . ' . ' . ἰαμβικὴ πενταποδία μετὰ καταλήξεως.

∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ = . ' . ' . ' . ' ἰαμβ. τετραποδία.

∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ = . ' . . ' . . ἀναπαιστικὴ τριποδία.

∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ = . ' . . ' . . ' ἐπίσης.

∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ = . . ' . . ' . . ' ἐπίσης.

∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ = . ' . . ' . ' . ἐπίσης μετὰ καταλήξεως.

∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ = . ' . ' . ' . . ' ἀναπαιστικὴ τετραποδία.

∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ = . ' . ' . ' . ' . ἰαμβικὴ τετραποδία μετὰ καταλήξεως.

Μετὰ τοῦτον μεταβαίνομεν εἰς τὴν ἀνάλυσιν ποιημάτων τοῦ περιφήμου *Ῥωμανοῦ τοῦ Μελῳδοῦ*.

Ἐν δυσὶ μελέταις περὶ τοῦ ποιητοῦ τούτου, δημοσιευθείσαις ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ* (13 Ἰουλίου καὶ 6 Νοεμβρίου 1892) ἀναλύων ποιήματά τινα αὐτοῦ ἐξέφρασα τὴν ἰδέαν, ὅτι πιθανῶς ὁ *Ῥωμανὸς* ἐγένετο πρόδρομος τοῦ ποιητοῦ τοῦ *Ἀκαθίστου ὕμνου*. Ἐπαναλαμβάνων ἤδη τὴν μελέτην ἐν ἄλλοις ποιήμασι τοῦ αὐτοῦ ποιητοῦ θέλω προσπαθήσει νὰ ἀποδείξω, ὅτι ταῦτα ἐγένοντο κατὰ πᾶσαν πιθανότητα οὐ μόνον τοῦ *Ἀκαθίστου*, ἀλλὰ καὶ τοῦ *Ἐπιταφίου θρήνου* τὸ πρότυπον.

Ὁ τοῦ ἐν Κομφλουεντίᾳ τῆς Πρωσσίας *(Coblenz)* Γυμνασίου ἐλλόγιμος καθηγητὴς κ. *Κάρολος Deutschmann*, ἐνασχολούμενος εἰς τὴν ὑμνογραφίαν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας, ἔπεμψέ μοι πρό τινος διατριβὴν αὐτοῦ περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ χρήσεως τῆς ῥυθμικῆς ποιήσεως τῶν Ἑλλήνων «*De poesis graecorum rhythmicae usu et origine*», περιλαμβανομένην ἐν προγράμματι τοῦ αὐτοῦ Γυμνασίου κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1888—89 καὶ ἐκδοθέντι τῷ αὐτῷ ἔτει ἐν Coblenz. Ὁ *K. Deutschmann*, παραδεχόμενος ἐν γένει τὴν πρὸ πολλοῦ ἐκφρασθεῖσαν ἰδέαν καὶ ἀρχὴν ἡμῶν, ὅτι ἡ ῥυθμική, δηλ. *τονικὴ* ποίησις τῶν Βυζαντινῶν εἶναι ἀπόρροια τῆς ἀρχαίας ποσοτικῆς ἢ κατὰ *χρόνον*, μεταβάντος τοῦ χρόνου εἰς τὸν τόνον διὰ τὴν μεταβολὴν τῆς προφορᾶς, δημοσιεύει καί τινα ποιήματα τοῦ *Ῥωμανοῦ*, εἰλημμένα ἐκ τῶν συλλογῶν τοῦ καρδι-

νάλεως *Pitra* καὶ ἄλλων, αἵτινες δυστυχῶς ἐλλείπουσιν ἡμῖν. Προσπαθῶν δὲ νὰ ἀναλύσῃ αὐτὰ καὶ εὕρῃ τὸ σύστημα τῶν ἐν αὐτοῖς μέτρων, καίτοι ἀκολουθεῖ τὴν ὀρθὴν ἀρχὴν τῆς στιχουργίας, ἀγνοεῖ ὅμως τὸ μέλος, προσκρούει πολλαχοῦ εἰς τοὺς ἀλλεπαλλήλους τόνους, μὴ δυνάμενος νὰ διακρίνῃ τοὺς *κυρίους* τῶν λεγομένων *ἀλόγων*, ἀντιστοιχούντων τοῖς ἀλόγοις χρόνοις τῶν ἀρχαίων. Ὑπάρχουσι πόδες, ἀνήκοντες προφανῶς εἰς ὡρισμένον εἶδος, ἀλλ' οἱ τόνοι, ἐπερχόμενοι ἀλλεπάλληλοι, ἐπιφέρουσι σύγχυσιν εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, νομίζει δέ τις ὅτι χρῆσις γίνεται διαφόρων μέτρων.

Ἐν τῷ α' στίχῳ τῆς α' στροφῆς τοῦ ποιήματος *Εἰς τὸ πάθος τοῦ Κυρίου* ἔχομεν στίχον περιέχοντα τροχαϊκὴν τριποδίαν κατὰ τὸν ἀρχαῖον τύπον ὧδε·

⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪

κατὰ τὸν νεώτερον ὧδε· ' . ' . ' .

ἄρχοντες Ἑβραίων

Ἐν τῷ γ' στίχῳ ἐπίσης
κατὰ τοῦ Σωτῆρος

Ἐν δὲ τῷ β' καὶ δ' στίχῳ ἔχομεν στίχον περιέχοντα ἀναπαιστικὴν τριποδίαν καταληκτικὴν ὧδε·

∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ ∪ = . . ' . . ' . .

Φαρισαῖοι παράνομοι
πονηρὰ ἐβουλεύσαντο.

Τὸ σύστημα τοῦτο τῶν μέτρων τῆς α' στροφῆς ἐπαναλαμβάνεται μὲν εἰς ὅλας τὰς 24 στροφὰς τοῦ ποιήματος, ὑπάρχουσιν ὅμως πλεῖστοι στίχοι διαφέροντες κατὰ τὸ φαινόμενον εἰς τὸν τόνον· οἷον, ἐν τῇ α' στροφῇ «*κατὰ τοῦ Σωτῆρος*» ἀντὶ «*κάτα τοῦ Σωτῆρος*». Ἐν τῇ ε' στροφῇ «*Ἐν μέσῳ ἀνόμων*» ἀντὶ «*Ἔν μεσῳ ἀνόμων*». Ἐν τῇ θ' στροφῇ «*Θανάτου ἐγεύσω*» ἀντὶ «*Θάνατού ἐγεύσω*». Ἐν τῇ ι' στροφῇ «*Χολὴν ἐπότισεν*» ἀντὶ «*Χόλην ἐποτίσεν*» κτλ.

Πόθεν προέρχεται ἡ διαφορὰ καὶ σύγχυσις αὕτη; Αὕτη προέρχεται ἐν μέρει μὲν ἐκ τῆς *Ἐρασμικῆς προφορᾶς* τῶν Εὐρωπαίων, ἥτις, διὰ τῆς διαλύσεως κυρίως τῶν διφθόγγων, ἀμαυροῖ τὴν χάριν τὴν προσγιγνομένην ἐκ τῆς ἡμετέρας προφορᾶς, ἣν εἶχον καὶ οἱ Βυζαντινοί· κυρίως ὅμως προέρχεται ἐκ τῆς ἀγνοίας τοῦ μέλους τῶν ποιημάτων, τὸ ὁποῖον, τροποποιοῦν τὰ τονικὰ μέτρα, καθίστησιν ἀλόγους τινὰς συλλαβὰς ἢ τόνους, καὶ τονιζομένην συλλαβὴν ἐκφέρον ὡς ἀτόνιστον, ἀτόνιστον δὲ ὡς τονιζομένην κατὰ τὴν ἀνάγκην τῆς μελῳδίας. Τοὺς δύο τούτους λόγους ἡμεῖς οἱ Ἕλληνες, οἵτινες γινώσκομεν τὸ μέλος καὶ ἐξ αὐτῶν τούτων καὶ ἐξ ἄλλων ὁμοίων ποιημάτων, δυνάμεθα νὰ θεραπεύσωμεν εὐκόλως ὡς κατέχοντες τὰ ποιήματα ζῶντα καὶ ᾀδόμενα, οὐχὶ δὲ ἀνατέμνοντες αὐτὰ ὡς νεκρά, ὡς οἱ Εὐρωπαῖοι ποιοῦσιν.

Τὸ ποίημα τοῦτο *Εἰς τὴν ταφὴν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ* (σελ. 6—9 τῆς πραγματείας τοῦ κ. *Deutschmann)* περιλαμβάνει 24 στροφὰς ὁμοίας ἀλλήλαις κατ' ἀλφαβητικὴν σειράν, ὧν ἑκάστη περιέχει κῶλα εἰς στίχους τέσσαρας, ἀποτελοῦντας μίαν περίοδον μέλους. Παρατιθέμεν ὧδε στροφάς τινας εἰς δεῖγμα·

Ἄρχοντες Ἑβραίων
Φαρισαῖοι παράνομοι
κατὰ τοῦ Σωτῆρος
πονηρὰ ἐβουλεύσαντο.

Βαραββᾶν ᾔτησαν
οἱ φονεῖς τὸν ὁμόφρονα,
τὸν δὲ εὐεργέτην
Σταυρωθῆτω ἐκραύγαζον.

Γέγονας κατάρα
ἑκουσίως, μακρόθυμε,
ἵν' ἐξαγοράσῃς
τῆς κατάρας τὸν ἄνθρωπον.

Καὶ οὕτω ἐφεξῆς μέχρι τοῦ Ω.

Ἐπειδὴ τὸ ποίημα τοῦτο ἀνάγεται προφανῶς εἰς τὸ πάθος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἤτο δ' ὡρισμένον νὰ ψάλληται τῇ Μεγάλῃ Παρασκευῇ ἢ εἰς τὸν ὄρθρον τοῦ Μ. Σαββάτου, ταχὺν δ' ἀντικατεστάθη ὑπὸ τοῦ *Ἐπιταφίου θρήνου* λεγομένου, φέρε ἴδωμεν ἂν ὑπάρχῃ σχέσις τις μεταξὺ τῶν δύο ποιημάτων. Ἐν τῷ σημερινῷ *Ἐπιταφίῳ* ἔχομεν τρεῖς *στάσεις*, ὧν ἡ πρώτη, ὡς καὶ πᾶσαι αἱ ἑπόμεναι, ἔχει ἐπίσης περίοδον τετράκωλον, τῆς ὁποίας ὁ α', γ', δ' στίχος εἶναι τροχαϊκοί, ὁ δὲ β' ἀναπαιστικός, ὧδε·

Ἡ ζωὴ ἐν τάφῳ
κατετέθης, Χριστέ,
καὶ ἀγγέλων στρατιαὶ ἐξεπλήττοντο
συγκατάβασιν δοξάζουσαι τὴν σήν.

⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ = ' . ' . ' . τροχαϊκὴ τριποδία.

∪ ∪ ⏑ ∪ ∪ ⏑ = . . ' . . ' ἀναπαιστικὴ διποδία.

⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ∪ = ' . ' . ' . ' . . ' . . τρεῖς τροχαῖοι μετὰ δύο δακτύλων.

⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ ∪ ⏑ = ' . ' . ' . ' . ' τροχαϊκὴ πενταποδία μετὰ καταλήξεως.

Ἡ α΄ στροφὴ τῆς β΄ στάσεως ἔχει περίοδον τετράκωλον, ὡς καὶ αἱ ἑπόμεναι, ἔχει δὲ μετρικὰ σχήματα τάδε·

Ἄξιόν ἐστι
μεγαλύνειν σε τὸν ζωοδότην,
τὸν ἐν τῷ σταυρῷ τὰς χεῖρας ἐκτείναντα
καὶ συντρίψαντα τὸ κράτος τοῦ ἐχθροῦ.

⏑–⏑–=΄.΄.΄ τροχαϊκὴ διποδία μετὰ καταληξέως.
⏑⏑–⏑⏑–⏑⏑–= ..΄..΄..΄. ἀναπαιστικὴ τριποδία μετὰ καταληξέως (παροιμιακός).
⏑–⏑–⏑–⏑⏑–⏑⏑= ΄.΄.΄.΄..΄.. τροχαῖος μετὰ δακτύλων.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄.΄.΄ τροχαϊκὴ πενταποδία μετὰ καταληξέως.

Ἡ δὲ α΄ στροφὴ τῆς γ΄ στάσεως, ὡς καὶ αἱ ἑπόμεναι, ἔχει περίοδον τρίκωλον, μετρικὰ δὲ σχήματα τάδε·

Αἱ γενεαὶ πᾶσαι
ὕμνον τῇ ταφῇ σου
προσφέρουσι, Χριστέ μου.

–⏑–⏑–=΄.΄.΄. τροχαϊκὴ τριποδία.
–⏑–⏑–=΄.΄.΄. ἐπίσης.
⏑–⏑–⏑–= .΄.΄.΄. ἰαμβικὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.

Μεγάλη ὁμοιότης ὑπάρχει λοιπὸν μεταξὺ τῶν δύο ποιημάτων, τούτου δ' ἕνεκεν ὁ ποιητὴς τοῦ νεωτέρου *Ἐπιταφίου* εἶχεν ὑπ' ὄψιν τὸν τοῦ *Ῥωμανοῦ*, οὗ ἐμιμήθη τὰ μέτρα, πιθανώτατα δὲ καὶ τὸ μέλος.

Ὁ κ. *Deutschmann* ἐν σελίσι 17—18 τῆς πραγματείας αὐτοῦ δημοσιεύει ποίημα *Εἰς τὴν κοίμησιν τῆς Θεοτόκου*, ὅπερ, εἰ μὲν εἶναι τοῦ *Ῥωμανοῦ*, εἶναι προφανῶς ὁ πρόδρομος τοῦ *Ἀκαθίστου*, εἰ δ' ἑτέρου, ἐποιήθη κατὰ μίμησιν ἐκείνου. Ὁ πρῶτος οἶκος μετὰ τῶν συζυγιῶν ἔχει ὧδε·

Ἄγγελος οὐρανόθεν
τὴν σὴν κύησιν πάλαι
ἀνύμνησαν, παρθένε, ἀξίως
καὶ νῦν τὴν ἱερὰν καὶ σεπτὴν
μεθ' ἡμῶν τῶν κάτω εὐσεβῶς κοίμησιν
δοξάζουσιν ἐν ᾄσμασι
κραυγάζοντες πρὸς σὲ τοιαῦτα·
χαῖρε χαρᾶς τῶν ἀνθρώπων βρῶσις,
χρῖρε ἁρᾶς τῶν προγόνων λύσις.
χαῖρε ἀοράτου πατρὸς νύμφη ἄφθορε,
χαῖρε συνανάρχου Υἱοῦ μῆτερ ἀνανδρε,
χαῖρε κλῖμαξ ἀναφέρουσα ἀπὸ γῆς εἰς οὐρανόν,
χαῖρε γέφυρα εἰσάγουσα εἰς παράδεισον τερπνόν.
χαῖρε ὅτι χοροί σε ἀνυμνοῦσιν οἱ ἄνω,
χαῖρε ὅτι βροτοί σε προσκυνοῦσιν οἱ κάτω,
χαῖρε ἀγνὴ παρθένων τὸ καύχημα,
χαῖρε σεμνὴ σεμνῶν ἀγαλλίαμα,
χαῖρε δι' ἧς φάλαγξ φεύγει δαιμόνων,
χαῖρε δι' ἧς φύσις χαίρει ἀνθρώπων,
χαῖρε νύμφη ἀνύμφευτε.

Κρίνων ἀναγκαῖον νὰ εἴπω, ὅτι ὁ κ. *Deutschmann* ἐν αὐτῷ εὑρίσκει ἕτερα μέτρα, ὁμοίως δ' ἐξ αὐτοῦ παραλαβὼν καὶ ὁ ἡμέτερος κ. *Δ. Σεμιτέλος* ἐν τῇ *Μετρικῇ* αὐτοῦ, ἐγὼ δὲ τὰ ἀναπαιστικά, περὶ ὧν ἐν ἐκτάσει διέλαβον ἐν τῇ περὶ τοῦ *Ἀκαθίστου ὕμνου* πραγματείᾳ μου, εἰς ἣν παραπέμπω.

Παρατίθημι ἐνταῦθα καὶ τὸ *Περὶ τῆς μελλούσης κρίσεως* ποίημα, ὅπερ ὁ κ. *Deutschmann*, παραλαβὼν ἐκ τῆς συλλογῆς τοῦ *Pitra*, συνέχεεν ἄλλῳ τινὶ τῆς αὐτῆς, ὡς φαίνεται, συλλογῆς. Τὴν σύγχυσιν ταύτην διαλύων μεταγράφω ἐνταῦθα τὸ ὡραῖον *Κοντάκιον* τῆς παρ' ἡμῖν *Κυριακῆς τῆς Ἀπόκρεω*, ἐκδεδομένον ἐν τῷ συνήθει *Τριῳδίῳ* τῆς Ἐκκλησίας. Τὸ Κοντάκιον ἔχει ὧδε·

Ὅταν ἔλθῃς ὁ Θεὸς
ἐπὶ γῆς μετὰ δόξης
καὶ τρέμωσι τὰ σύμπαντα,
ποταμὸς δὲ πυρὸς
πρὸ τοῦ βήματος ἕλκῃ
καὶ βίβλοι διανοίγωνται,
κρυπτὰ δημοσιεύωνται,
τότε ῥῦσαί με
τοῦ πυρὸς τοῦ ἀσβέστου
καὶ ἀξίωσον
ἐκ δεξιῶν σού με στῆναι,
κριτὰ δικαιότατε.

Διελὼν τὸ ποίημα εἰς κῶλα καὶ περιόδους καὶ διορθώσας ὀλίγον αὐτὸ εὑρίσκω τὰ ἐξῆς μετρικὰ σχήματα·

⏑–⏑–⏑–⏑–=΄.΄.΄.΄ τροχαϊκὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.
⏑⏑–⏑⏑–⏑–= ..΄..΄. ἀναπαιστικὴ διποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄.΄.΄.΄ ἰαμβικὴ τετραποδία.
⏑⏑–⏑⏑–⏑–= ..΄..΄ ἀναπαιστικὴ διποδία.
⏑⏑–⏑⏑–⏑–= ἀναπαιστικὴ διποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–⏑–⏑–= ἰαμβικὴ τετραποδία.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄.΄.΄.΄ ἐπίσης.
–⏑–= ΄.΄.΄ τροχαϊκὴ διποδία μετὰ καταληξέως.
⏑⏑–⏑⏑–⏑–= ..΄..΄. ἀναπαιστικὴ διποδία μετὰ καταληξέως.
–⏑–⏑–= ΄.΄.΄ τροχαϊκὴ διποδία μετὰ καταληξέως.

–⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄.΄. δακτυλικὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄..΄.΄ δακτυλικὸς μετ' ἀνακρούσεως ἢ προσοδιακός.

Μετὰ τὸν *Ῥωμανὸν* μεταβαίνομεν καὶ εἰς ἕτερα στροφικὰ ποιήματα διαφόρων ποιητῶν τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα καταδείξωμεν τὴν ποικιλίαν τῶν τε μέτρων καὶ τῶν στίχων. Τὸ γνωστότατον τροπάριον τοῦ *Μυστικοῦ Δείπνου* ἔχει μεγάλην ποικιλίαν μέτρων ἰαμβικῶν, τροχαϊκῶν ἢ ἀναπαιστικῶν ὧδε·

Τοῦ δείπνου σου τοῦ μυστικοῦ
σήμερον, Υἱὲ Θεοῦ,
κοινωνόν με παράλαβε·
οὐ μὴ γὰρ τοῖς ἐχθροῖς σου
τὸ μυστήριον εἴπω·
οὐ φίλημά σοι δώσω,
καθάπερ ὁ Ἰούδας·
ἀλλ' ὡς ὁ λῃστὴς ὁμολογῶ σοι·
Μνήσθητί μου, Κύριε,
ὅταν ἔλθῃς ἐν τῇ βασιλείᾳ σου.

Τὰ μετρικὰ σχήματα ἐν αὐτῷ ἔχουσιν ὧδε·

⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄.΄.΄.΄ ἰαμβικὴ τετραποδία.
⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄ τροχαϊκὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.
⏑⏑–⏑⏑–⏑–= ..΄..΄.. ἀναπαιστικὴ τριποδία καταληκτική.
⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄.΄.΄.΄ ἰαμβικὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.
⏑⏑–⏑⏑–⏑–= ..΄..΄.΄ ἀναπαιστικὴ διποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄.΄.΄.΄ ἰαμβικὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄.΄.΄.΄ ἐπίσης.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= τροχαϊκὴ πενταποδία.
⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄ τροχαϊκὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄.΄ τροχαϊκὴ πενταποδία μετὰ καταληξέως.

Μετὰ τὰ ἁπλούστερα ταῦτα μεταβαίνομεν εἰς τὰ τεχνικώτερα καὶ πολυπλοκώτερα. Ἀμέσως τάσσομεν τὰ ἀδέσποτα *προσόμοια*, ἀκολουθοῦντα τὸ ἐν ἀρχῇ τιθέμενον *αὐτόμελον*, οὗ ἔπονται κατὰ σειρὰν τὰ προσόμοια, διαιροῦντες κατὰ κῶλα, περιόδους καὶ ἐξῆς·

Ὡς γενναῖον ἐν μάρτυσιν,
ἀθλοφόρε Γεώργιε,
συνελθόντες σήμερον
εὐφημοῦμέν σε·
5 ὅτι τὸν δρόμον τετέλεκας,
τὴν πίστιν τετήρηκας
καὶ ἐδέξω ἐκ Θεοῦ
τὸν τῆς νίκης σου στέφανον·
ὃν ἱκέτευε
10 ἐκ φθορᾶς καὶ κινδύνων λυτρωθῆναι
τοὺς ἐν πίστει ἐκτελοῦντας
τὴν ἀεισέβαστον μνήμην σου.

Τὰ μετρικὰ σχήματα τῶν κώλων εἰσὶ τάδε·

⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄ Γλυκώνειος.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄.΄ ἐπίσης.
⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄ τροχαϊκὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄..΄..΄.. δακτυλικὴ τριποδία.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄..΄.΄ δακτυλικὴ διποδία μετ' ἀνακρούσεως ἢ προσοδιακός.
⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄ ὡς ὁ γ΄.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄..΄.΄ ὡς ὁ β΄.
⏑–⏑–= ΄.΄.΄ τροχαϊκὴ διποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= ..΄΄.΄.΄.΄. δόχμιος μετὰ τροχαίων.
⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄.΄.΄.΄. τροχαϊκὴ τετραποδία.
⏑⏑–⏑⏑–⏑⏑–= ΄..΄..΄.. δακτυλικὴ τριποδία.

Προσόμοιον κατὰ τὸ «Ὅλην ἀποθέμενοι».

Παράδεισε πάντιμε,
τὸ ὡραιότατον κάλλος,
θεόκτιστον σκήνωμα,
εὐφροσύνη ἄληκτε
καὶ ἀπόλαυσις
δόξα τῶν δικαίων,
προφητῶν τερπνότης
καὶ ἁγίων οἰκητήριον,
ἤχῳ τῶν φύλλων σου
πλάστην τὸν τῶν ὅλων ἱκέτευε
τὰς πύλας ὑπαινοῖξαί μοι,
ἃς τῇ παραβάσει ἀπέκλεισα
καὶ ἀξιωθῆναι
τοῦ ξύλου τῆς ζωῆς μεταλαβεῖν
καὶ τῆς χαρᾶς, ἧς τὸ πρότερον
ἐν σοὶ κατετρύφησα.

Τὰ μετρικὰ σχήματα τῶν κώλων εἰσὶ τάδε·

⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄..΄.΄ δακτυλικὴ διποδία μετ' ἀνακρούσεως ἢ προσοδιακός.
⏑–⏑–⏑–⏑–= ΄..΄..΄. δακτυλικὴ τριποδία καταληκτική.
⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄..΄.΄ ὡς ὁ α΄.
⏑–⏑–⏑–⏑–= .΄.΄.΄.΄ τροχαϊκὴ τριποδία μετὰ καταληξέως.
⏑–⏑–= ΄.΄.΄ τροχαϊκὴ διποδία μετὰ καταληξέως.

⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ. τροχαϊκὴ τριποδία, ἰθυφαλλική.

⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ. ἐπίσης.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ.ˊ τροχαϊκὴ τετραποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ..ˊ.. δακτυλικὴ διποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ..ˊ.. τροχαῖος μετὰ δακτύλων.

–⏑–⏑–⏑–⏑–═ .ˊ.ˊ.ˊ. ἰαμβικὴ τετραποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ..ˊ.. ὡς ὁ ι′.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ. ὡς ὁ ζ′.

–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ .ˊ.ˊ.ˊ.ˊ ἰαμβικὴ πενταποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ..ˊ..ˊ.. δακτυλικὴ τριποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ.ˊ τροχαϊκὴ τριποδία μετὰ καταλήξεως.

Αὐτόμελον.

Χαίροις ἀσκητικῶν ἀληθῶς
ἀγωνισμάτων τὸ εὐῶδες κειμήλιον,
σταυρὸν γὰρ ἐπ' ὤμων ἄρας
καὶ τῷ δεσπότῃ Χριστῷ
σεαυτόν, παμμάκαρ,
ἀναθέμενος·
σαρκὸς κατεπάτησας
τὸ χαμαίζηλον φρόνημα,
ταῖς ἀρεταῖς δὲ
τὴν ψυχὴν κατελάμπρυνας
καὶ πρὸς ἔνθεον
ἀνεπτέρωσας ἔρωτα.
Ὅθεν τὴν παναγίαν σου
κυκλοῦντες, πανεύφημε,
λάρνακα, Σάββα, τῆς θείας
φιλανθρωπίας αἰτούμεθα
τυχεῖν σαῖς πρεσβείαις
καὶ τῷ κόσμῳ δωρηθῆναι
τὸ μέγα ἔλεος.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–═ ˊ...ˊ..ˊ ἀναπαιστικὴ τριποδία, ὁ πρῶτος δάκτυλος ἀντὶ ἀναπαίστου.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ...ˊ...ˊ..ˊ.. ἀναπαιστικὴ τετραποδία, οἱ δύο πρῶτοι διαλελυμένοι.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ .ˊ.ˊ.ˊ. ἀναπαιστικὴ τριποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ..ˊ..ˊ δακτυλικὴ διποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ. τροχαϊκὴ τριποδία.

⏑–⏑–⏑–– ═ ˊ.ˊ.ˊ. τροχαϊκὴ διποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ .ˊ.ˊ..ˊ.ˊ δακτυλικὴ διποδία μετ' ἀνακρούσεως ἢ προσοδιακός.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ..ˊ..ˊ.ˊ ἀναπαιστικὴ τριποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ..ˊ. δάκτυλος μετὰ τροχαίου, Ἀδώνειος.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ..ˊ...ˊ ἀναπαιστικὴ τριποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ τροχαϊκὴ διποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ..ˊ..ˊ ὡς ὁ ι′.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ..ˊ.ˊ Γλυκώνειος.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ .ˊ..ˊ.ˊ ὡς ὁ ζ′.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ..ˊ..ˊ δακτυλικὴ τριποδία καταληκτική.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ..ˊ..ˊ.. δακτυλικὴ τριποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ .ˊ..ˊ. ἀναπαιστικὴ διποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ.ˊ. τροχαϊκὴ τετραποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ .ˊ.ˊ.ˊ ἰαμβικὴ τριποδία.

Αὐτόμελον.

Ὅτε ἐκ τοῦ ξύλου σε νεκρὸν
ὁ Ἀριμαθαίας καθεῖλε
τὴν τῶν ἁπάντων ζωήν,
σμύρνῃ καὶ σινδόνι σε,
Χριστέ, ἐνείλησε,
καὶ τῷ πόθῳ ἠπείγετο
καρδίᾳ καὶ χείλει
σῶμα τὸ ἀκήρατον
σοῦ περιπτύξασθαι·
ὅμως συστελλόμενος φόβῳ
χαίρων ἀνεβόα σοι· Δόξα
τῇ συγκαταβάσει σου, φιλάνθρωπε.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ.ˊ τροχαϊκὴ τετραποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ..ˊ. Γλυκώνειος.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ..ˊ.. δακτυλικὴ διποδία μετὰ καταλήξεως.

4-5 ⏑–⏑–⏑–⏑– | ⏑–⏑–⏑–– ═ ˊ.ˊ.ˊ.ˊ.ˊ.ˊ τροχαϊκὴ ἑξαποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ..ˊ.ˊ Γλυκώνειος.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ .ˊ..ˊ. ἀναπαιστικὴ διποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ.ˊ τροχαϊκὴ τριποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ..ˊ.. δακτυλικὴ διποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ..ˊ.ˊ Γλυκώνειος.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ..ˊ. ἐπίσης.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–═ ˊ.ˊ.ˊ.ˊ.ˊ.ˊ τροχαϊκὴ πενταποδία μετὰ καταλήξεως.

Θρῆνος, ἰδιόμελον.

Σὲ τὸν ἀναβαλλόμενον τὸ φῶς | ὥσπερ ἱμάτιον
καθελὼν Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ξύλου | σὺν Νικοδήμῳ
καὶ θεωρήσας νεκρόν, γυμνόν, ἄταφον,
εὐσυμπάθητον θρῆνον ἀναλαβὼν | ὀδυρόμενος [ἔλεγεν·
Οἴμοι, γλυκύτατε Ἰησοῦ,
ὃν πρὸ μικροῦ ὁ ἥλιος | ἐν σταυρῷ κρεμάμενον [θεασάμενος
ζόφον περιεβάλλετο
καὶ ἡ γῆ τῷ φόβῳ ἐκυμαίνετο
καὶ διερρήγνυτο | ναοῦ τὸ καταπέτασμα·
ἀλλ' ἰδοὺ νῦν βλέπω σε
δι' ἐμὲ ἑκουσίως | ὑπελθόντα θάνατον.
πῶς σε κηδεύσω, Θεέ μου; | ἢ πῶς σινδόσιν [εἰλήσω;
ποίαις χερσὶ δὲ προσψαύσω | τὸ σὸν ἀκήρατον [σῶμα;
ἢ ποῖα ᾄσματα μέλψω | τῇ σῇ ἐξόδῳ, οἰκτίρμον;
Μεγαλύνω τὰ πάθη σου, | ὑμνολογῶ καὶ τὴν [ταφήν σου
σὺν τῇ ἀναστάσει κραυγάζων· | Κύριε, δόξα σοι.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–

τῶν ἀρχαίων ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῶν λυρικῶν καὶ δραματικῶν ποιητῶν. Ταῦτα προοιμιασάμενος μεταβαίνω εἰς τὴν τῶν εἱρμῶν ἀνάλυσιν.

Ὠιδὴ α'. Εἱρμός.

Ἀνοίξω τὸ στόμα μου
καὶ πληρωθήσεται πνεύματος
καὶ λόγον ἐρεύξομαι
τῇ βασιλίδι μητρί·
καὶ ὀφθήσομαι
φαιδρῶς πανηγυρίζων
καὶ ᾄσω γηθόμενος
ταύτης τὰ θαύματα.

Τὰ μετρικὰ σχήματα τούτου εἰσὶ τάδε·

⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏒ = .'..'..' δακτυλικὴ διποδία μετ' ἀνακρούσεως ἢ προσῳδιακός.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = '..'..'.. δακτυλικὴ τριποδία.

⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏒ = .'..'.'. ὡς ὁ α'.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓ = '..'..' δακτυλικὴ τριποδία μετὰ καταλήξεως.

⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.' τροχαϊκὴ διποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = .'.'.'. ἰαμβικὴ τετραποδία καταληκτική.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏒ = .'..'..' ὡς ὁ α'.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏒ = '..'..' δακτυλικὴ διποδία.

Ὠιδὴ γ'. Εἱρμός.

Τοὺς σοὺς ὑμνολόγους, Θεοτόκε,
ὡς ζῶσα καὶ ἄφθονος πηγή,
θίασον συγκροτήσαντας
πνευματικὸν στερέωσον
καὶ ἐν τῇ θείᾳ δόξῃ σου
στεφάνων δόξης ἀξίωσον.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏑⏓ | ⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = .' | .'.'.'. δόχμιος τροχαϊκός.

⏑⏓ | ⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = .'.'.'.'. ὁμοίως.

⏓⏑⏑⏓⏑⏓⏑⏑⏓ = '..'..'.' ἰαμβικὴ τετραποδία μετὰ χοριάμβου ἐν ἀρχῇ.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = .'.'.'.' ἰαμβικὴ τετραποδία.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = .'.'.'.' ὁμοίως.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏒ = .'.'.'..' Γλυκώνειος μετὰ τρισυλλάβου βάσεως ἢ ἀνακρούσεως.

Ὠιδὴ δ'. Εἱρμός.

Τὴν ἀνεξιχνίαστον θείαν βουλὴν
τῆς ἐκ τῆς Παρθένου σαρκώσεως
σοῦ τοῦ Ὑψίστου
ὁ προφήτης Ἀββακοὺμ
κατανοῶν ἐκραύγαζε·
Δόξα τῇ δυνάμει σου, Κύριε.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓ = '.'.'.'..'..' δακτυλικὴ διποδία μετὰ διπλῆς τροχαϊκῆς βάσεως καὶ καταλήξεως (ἐν διθυράμβῳ *Διοδώρου* ἔκδ. *Hartung*. Τόμ. Γ', 231).

⏓⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑ = '.'.'.'..'.. ὁμοίως ἄνευ καταλήξεως.

⏓⏑⏓⏑⏑⏓ = '..'. Ἀδώνειος.

⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.'.' τροχαϊκὴ τετραποδία καταληκτική.

⏑⏒⏑⏒⏑⏒⏑ = ἰαμβικὴ τετραποδία.

⏓⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑ = '.'.'..'.. ὡς ὁ ιᾱ'.

Εἱρμὸς ἄλλος.

Ὁ καθήμενος ἐν δόξῃ
ἐπὶ θρόνου θεότητος,
ἐν νεφέλῃ κούφῃ
ἦλθεν Ἰησοῦς ὁ ὑπέρθεος
τῇ ἀκηράτῳ παλάμῃ
καὶ διέσωσε
τοὺς κραυγάζοντας·
Δόξα, Χριστέ, τῇ δυνάμει σου.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.'.'. τροχαϊκὴ τετραποδία.

⏒⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏒ = '.'..'..' Γλυκωνείος.

⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.' ἰθυφαλλική.

⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = '.'.'..'.. ὡς ὁ ιᾱ'.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = '..'..'. λογαοιδικὸς ἢ ἐνόπλιος ῥυθμός.

⏓⏑⏓⏑ = '.'.' τροχαϊκὴ τριποδία καταληκτική.

⏓⏑⏓⏑ = '.'.' ὁμοίως.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = '..'..'.. δακτυλικὴ τριποδία.

Ὠιδὴ ε'. Εἱρμός.

Ἐξέστη τὰ σύμπαντα
ἐπὶ τῇ θείᾳ δόξῃ σου·
σὺ γάρ, ἀπειρόγαμε Παρθένε,
ἔσχες ἐν μήτρᾳ
τὸν ἐπὶ πάντων Θεὸν

καὶ τέτοκας ἄχρονον υἱὸν
πᾶσι τοῖς ὑμνοῦσί σε
σωτηρίαν βραβεύοντα.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏒ = .'..'..'.. ὡς ὁ α'.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = .'.'.'.' ἰαμβικὴ τετραποδία.

⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = '.'.'.'.'. τροχαϊκὴ πενταποδία.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = '..'. Ἀδώνειος.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓ = '..'..' δακτυλικὴ διποδία μετὰ καταλήξεως. Ἀργιλόχειος μικρός.

⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑ = .'..'.'.' λογαοιδικὸς μετ' ἀνακρούσεως.

⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.'.' τροχαϊκὴ τετραποδία καταληκτική.

⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏓ = ..'..'.' ἀναπαιστικὴ τριποδία ἢ Γλυκώνειος.

Ὠιδὴ ς'. Εἱρμός.

Τὴν θείαν ταύτην καὶ πάντιμον
τελοῦντες ἑορτὴν οἱ θεόφρονες
τῆς Θεομήτορος
δεῦτε τὰς χεῖρας κροτήσωμεν
τὸν ἐξ αὐτῆς τεχθέντα
Θεὸν δοξάζοντες.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏑⏓⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = .'.'..'.. ὡς ὁ ιδ'

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏑⏓⏑ = .'.'.'..'.. ἴαμβος μετ' ἀναπαίστων.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = '..'.. δακτυλικὴ διποδία.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = '..'..'.. δακτυλικὴ τριποδία.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = .'.'.'. ἰαμβικὴ τριποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = .'.'.' ἰαμβικὴ τριποδία.

Ὠιδὴ ζ'. Εἱρμός.

Οὐκ ἐλάτρευσαν
τῇ κτίσει οἱ θεόφρονες
παρὰ τὸν Κτίσαντα,
ἀλλὰ πυρὸς ἀπειλὴν
ἀνδρείως πατήσαντες
χαίροντες ἔψαλλον·
Ὑπερύμνητε,
ὁ τῶν πατέρων Κύριος
καὶ Θεός, εὐλογητὸς εἶ.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏓⏑⏓⏑ = '.'.'. τροχαϊκὴ τριποδία καταληκτική.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = .'.'.'.'.' ἰαμβικὴ τετραποδία.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = .'.'.'.' ἰαμβικὴ τριποδία.

⏒⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = -'.'.'.' ἀναπαιστικὴ τριποδία.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏒ = .'.'.'.' ὡς ὁ α'.

⏓⏑⏑⏓⏑⏑ = '.'..' δακτυλικὴ διποδία.

⏑⏑⏓⏑⏓ = ..'.' ἀναπαιστικὴ διποδία.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = .'.'.'.' ἰαμβικὴ τετραποδία.

⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.'.'. τροχαϊκὴ τετραποδία.

Ὠιδὴ η'. Εἱρμός.

Παῖδας εὐαγεῖς ἐν τῇ καμίνῳ
ὁ τόκος τῆς Θεοτόκου διεσῴσατο
τότε μὲν τυπούμενος
νῦν δὲ ἐνεργούμενος
τὴν οἰκουμένην ἅπασαν
ἐγείρει ᾄλλειν σοι·
Τὸν Κύριον ὑμνεῖτε τὰ ἔργα
καὶ ὑπερυψοῦτε
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.'.'.'. τροχαϊκὴ πενταποδία.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = .''.'.'.'.' δόχμιος τροχαϊκός.

⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = '.'.'.' ἰαμβικὴ τετραποδία καταληκτική.

⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.' ὁμοίως.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = .'.'.'.' ἰαμβικὴ τετραποδία.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = .'.'.' ἰαμβικὴ τριποδία.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑⏓⏑ = .'.'.'.'.' ἰαμβικὴ τριποδία μετ' ἀναπαίστου καὶ καταλήξεως.

⏓⏑⏓⏑⏓ = '.'.'. ἰθυφαλλική.

⏑⏓⏑⏓⏑⏓ = .'.'.' ἰαμβικὴ τριποδία μετὰ καταλήξεως.

Ὠιδὴ θ'. Εἱρμός.

Ἅπας γηγενὴς
σκιρτάτω τῷ πνεύματι
λαμπαδουχούμενος,
πανηγυριζέτω δὲ
ἀΰλων νόων
φύσις γεραίρουσα
τὰ ἱερὰ θαυμάσια
τῆς Θεομήτορος
καὶ βοάτω·
Χαίροις, παμμακάριστε
Θεοτόκε, ἁγνή, ἀειπάρθενε.

Τὰ μετρικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏑–⏑–‖ = ′.′.′ τροχαϊκὴ τριποδία καταληκτική.

⏑–⏑–⏑–⏑– = .′.′.′.′ ὡς ὁ α′.

⏑–⏑–⏑–⏑– = .′.′.′ ἰαμβικὴ τριποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑– = ′.′.′.′ τροχαϊκὴ τετραποδία καταληκτική.

⏑–⏑–⏑–⏑ = .′.′.′ ἰαμβικὴ διποδία μετὰ καταλήξεως.

⏑–⏑–⏑–⏑– = ′..′.. δακτυλικὴ διποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑– = .′.′.′.′ ἰαμβικὴ τετραποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑– = ′..′.. δακτυλικὴ διποδία.

⏑–⏑–⏑ = ′.′. τροχαϊκὴ διποδία.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑– = ′.′.′.′ τροχαϊκὴ τετραποδία καταληκτική.

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑–⏑– = ..′..′..′.′ ἀναπαιστικὴ τετραποδία.

Ἀνεφέρομεν ἀνωτέρω τοὺς ἰαμβικοὺς κανόνας Ἰωάννου τοῦ *Δαμασκηνοῦ*, οἵτινές εἰσι μὲν πεποιημένοι ἐν κανονικοῖς καὶ καθαροῖς ἰάμβοις, ψάλλονται ὅμως κατὰ τόνον· οὕτω δὲ προκύπτουσι διάφορα *τονικὰ* μετρικὰ σχήματα, ὡς ἑξῆς·

Στείβει θαλάσσης | κυματούμενον σάλον
ἤπειρον αὖθις | Ἰσραὴλ δεδειγμένον·
μέλας δὲ πόντος | τριστάτας Αἰγυπτίων
ἔκρυψεν ἄρδην | ὑδατόστρωτος τάφος
ῥώμῃ κραταιᾷ | δεξιᾶς τοῦ Δεσπότου.

Τὸ *κατὰ χρόνον* μετρικὸν σχῆμα τῶν τριμέτρων ἰαμβικῶν τούτων στίχων ἐστὶ τόδε·

⏑–⏑–‖ ⏑–⏑–‖ ⏑–⏑–

Τὰ δὲ *κατὰ τόνον* τάδε·

⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑ = ′..′. ‖ ..′..′.

⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑ = ′..′. ‖ ..′..′.

⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑ = ′..′. ‖ .′..′.

⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑ = ′..′. ‖ ..′..′.

⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑ = ′.′. ‖ ..′..′.

Θείῳ καλυφθεὶς | ὁ βραδύγλωσσος γνόφῳ
ἐρρητόρευσε | τὸν θεόγραφον νόμον·
ἰλὺν γὰρ ἐκτινάξας | ὄμματος νόου
ὁρᾷ τὸν ὄντα | καὶ μυεῖται πνεύματος
γνῶσιν γεραίρων | ἐνθέοις τοῖς ᾄσμασι.

Τὰ τονικὰ σχήματά εἰσι τάδε·

⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑ = ′.′.′ ‖ ..′..′.

⏑–⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑ = .′.′.′ ‖ ..′..′

⏑–⏑–⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑ = ′.′..′. ‖ ′..′.

⏑–⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑–⏑ = .′.′.′ ‖ ..′.′..

⏑–⏑–⏑–⏑ | ⏑–⏑–⏑–⏑–⏑ = ′.′..′. ‖ .′..′..

Ἐν χρήσει εἶναι καὶ ὁ δίμετρος ἰαμβικὸς τονικὸς παρ' *Ἰωάννῃ τῷ Δαμασκηνῷ* ἐν τῷ ἑσπερινῷ τοῦ α′ ἤχου τῆς *Ὀκτωήχου* αὐτοῦ·

Κυκλώσατε, λαοί, Σιὼν
καὶ περιλάβετε αὐτὴν
καὶ δότε δόξαν ἐν αὐτῷ
τῷ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν·
ὅτι αὐτός ἐστιν [ὁ] Θεὸς [ἡμῶν][1]
ὁ λυτρωσάμενος ἡμᾶς
ἐκ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν.

Τὸ μετρικὸν σχῆμα αὐτοῦ ἐστὶ τόδε·

ἀρχ. ⏑–⏑–⏑–⏑–⏑– = νεώτ. .′.′.′.′

Ἀρκοῦσι ταῦτα εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν Βυζαντινοί, παραμελήσαντες ἐν τῇ στιχουργίᾳ τὸν *χρόνον*, τὸν δὲ *τόνον* εἰσαγαγόντες ἐμιμήθησαν ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῶν τοὺς ἀρχαίους ποιητάς· πάντα μονονοὺ τὰ εἴδη τῶν μέτρων κατά τε χρόνον καὶ τόνον εὑρηνται παρ' αὐτοῖς, πάντες δὲ οἱ στίχοι τῶν ἀρχαίων λυρικῶν καὶ δραματικῶν ποιητῶν δύνανται νὰ ἐφαρμοσθῶσιν εἰς τὰ μέλη τῶν Βυζαντινῶν. Οἱ Εὐρωπαῖοι ἑλληνισταὶ τοῦτο μὲν ἐκ τῆς ἐρασμικῆς προφορᾶς μὴ ἐννοοῦντες τὴν χάριν τῆς ἐρρύθμου ἀπαγγελίας τῶν ἡμετέρων ποιημάτων, τοῦτο δὲ ἀγνοοῦντες τὸ μέλος τῶν ποιημάτων τούτων, καθ' ὃ εἶναι ἐν χρήσει οἱ ἄλογοι τόνοι, περιορίζονται μόνον εἰς τὸ νεκρὸν δι' αὐτοὺς γράμμα καὶ εἰς τοὺς τόνους τῶν λέξεων, ὧν τινες μὲν ἐλλείπουσι, τινὲς δὲ μεταβάλλουσι θέσιν, τούτου δ' ἕνεκα προσκρούουσιν εἰς πολλὰς δυσκολίας περὶ τὴν μετρικήν, εἰς ἣν ἡμεῖς οἱ Ἕλληνές ἐσμεν ἁρμοδιώτεροι διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους ἐξηγηταί. Τοῦτο δι' ἐνδελεχοῦς μελέτης ἀπὸ εἰκοσιπενταετίας καὶ ἐπέκεινα ἐπειράθην διὰ τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων νὰ ἀποδείξω. Εἰ δέ τι, Θεοῦ συναιρομένου, κατώρθωσα, ἃς συντελέσῃ τοῦτο εἰς ὀρθὴν κατανόησιν καὶ μελέτην τῆς ἐξόχου ἐκκλησιαστικῆς ἡμῶν φιλολογίας καὶ ἰδίᾳ τῆς μεγαλοπρεποῦς ποιήσεως, ἣν ἄνδρες ὄντως θεόπνευστοι κληρονομίαν ἀίδιον παρέδωκαν τῇ Ἁγίᾳ ἡμῶν Ἐκκλησίᾳ καὶ τῷ ἑλληνικῷ Γένει σύμπαντι.

1. Ἀποκόπτομεν τὸ ἄρθρον *ὁ* καὶ *ἡμῶν* διὰ τὸ μέτρον καὶ τὴν κατόπιν ἐπανάληψιν.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΓΑΛΜΑΤΟΣ

ΕΥΡΕΘΕΝΤΟΣ ΕΝ «ΑΓΙΑι ΠΑΡΑΣΚΕΥΗι», ΠΡΟΑΣΤΕΙΩι ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΙΝΩΠΗΣ,

ΜΕΤΕΝΕΧΘΕΝΤΟΣ ΔΕ ΚΑΙ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΥ ΕΝ ΤΩι ΔΙΟΙΚΗΤΗΡΙΩι ΣΙΝΩΠΗΣ

ὑπὸ

ΑΝΘΙΜΟΥ ΑΛΕΞΟΥΔΗ

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΜΑΣΕΙΑΣ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΚΔ′ συνεδρίᾳ τῆς 4 Δεκεμβρίου 1895.

Ἐπὶ λευκοῦ μαρμάρου ὕψους 0,80, πλάτους 0,42 ἐν τῷ ἐμβαδῷ αὐτοῦ λελαξευμένῳ καὶ κοσμουμένῳ πέριξ διὰ κομψοῦ πλαισίου, ὑπάρχει ἀνάγλυφον ἐπιμελῶς καὶ φιλοκάλως κατεσκευασμένον καὶ καλῶς διατηρούμενον, παριστὰν παρθένον εὐειδῆ, ὀρθίαν ἱσταμένην ἔχουσαν ἀνάστημα 0,75 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου καὶ ἐστεμμένην καὶ διὰ λεπτοῦ καὶ διαφανοῦς πέπλου ἐπικεκαλυμμένην τὴν κεφαλήν, μικρὸν προσκλίνουσαν ἀριστερᾷ τῷ ὁρῶντι· ἐκ τῆς κεφαλῆς κρέμαται ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου πλουσία κόμη εὐπρεπῶς πεπλεγμένη. Ἡ στάσις τῆς παρθένου ἀριστερᾷ τῷ ὁρῶντι βλεπούσης φαίνεται σεμνοπρεπὴς ἅμα καὶ ἀξιοπρεπής· ἡ ἀριστερὰ χείρ, ἀφελῶς ἐκτεινομένη πρὸς τὰ κάτω φαίνεται ψαύουσα τὴν ἄκραν τοῦ ἐπενδύτου αὐτῆς, ἥτις τὸν δεξιὸν βραχίονα ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος ἀνυψοῦσα κρατεῖ ἐν τῇ δεξιᾷ παλάμῃ στρουθίον, οὗ ἡ κεφαλὴ ἐστὶν ἐφθαρμένη· τὸ πλάτος τοῦ θώρακος τῆς παρθένου ἐστὶν 0,20 τοῦ στήθους 0,16 τῆς δὲ μέσης τοῦ σώματος 0,15 τοῦ γαλλικοῦ μέτρου. Ἡ παρθένος φέρει ἐνδυμασίαν συγκειμένην ἐκ χιτῶνος πολυπτύχου ποδήρους, ὅστις ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ μέχρι τῶν ποδῶν, καλυπτομένων ὑπ' αὐτοῦ, ἐστὶ μήκους 0,64, καὶ ἐξ ἐπενδύτου βραχυτέρου διήκοντος ἀπὸ τοῦ τραχήλου εἰς μῆκος 0,32. Τὸ ἀπὸ τῆς ζώνης τῆς μέσης μέχρι τοῦ λαιμοῦ ὕψος τοῦ στήθους ἐστὶ 0,15 καὶ καλύπτεται κομψοπρεπῶς ὑπὸ τῶν πτυχῶν τοῦ χιτῶνος καὶ τοῦ ἐπενδύτου, ἐλαφρῶς τούτων ἀνυψουμένων ὑπὸ τῶν ὑπ' αὐτὰς διακρινομένων παρθενικῶν μαστῶν, τεκμηριούντων τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν τῆς παρθένου, ἥτις προσέτι φέρει ἐπὶ τοῦ στήθους ἐπιτηδείως κατεσκευασμένον σχῆμα χιαστὸν ἀποτελούμενον ἐκ δύο ταινιῶν μήκους ἑκάστης 0,19, ὧν αἱ τέσσαρες ἄκραι ἁρμοδίως προσηλοῦνται εἰς τὰ οἰκεῖα μέρη διὰ μικρῶν κυκλοτερῶν πετάλων, ὡς καὶ τὸ τῆς συνδέσεως αὐτῶν μέσον, ἐξ οὗ ἐκπέμπονται αἱ τέσσαρες ἀκτῖνες τοῦ ἐν λόγῳ χιαστοῦ σχήματος, ὅπερ χρησιμεύει, τοῦτο μὲν πρὸς περικράτησιν τῶν πτυχῶν τῶν ἐνδυμάτων, τοῦτο δὲ καὶ πρὸς πλείονα κόσμον τοῦ στήθους. Τὸ ὕψος τοῦ προσώπου τῆς παρθένου, ὅπερ ὁ ἑρμογλύφος μετὰ πλείονος καλαισθησίας τῇ σμίλῃ χρησάμενος ἐφιλοτέχνησε καὶ ἀφειδῶς ἐπροίκισε δι' ἀπαραμίλλου ὡραιότητος καὶ σπανίας γυναικείας καλλονῆς, ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ὑπογενείου τῆς κάτω σιαγόνος, μέχρι τοῦ τριχωτοῦ μέρους τῆς κεφαλῆς 0,09 ½· τὸ διάστημα ἐγκαρσίως ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ζυγωματικοῦ ὀστοῦ μέχρι τοῦ ἑτέρου ἐστὶν 0,7 ½, ἡ δὲ ῥὶς, ἀπὸ τοῦ μεσοφρύου κατερχομένη εὐθεῖα καὶ ὁμαλή, ἐστὶ 0,05· οἱ ὀφθαλμοί, ζωηροὶ καὶ κανονικοί, εἰσὶ προσηλωμένοι ἐπὶ θεραπαινίδος μετ' αἰδημοσύνης ἐνώπιον αὐτῆς ἱσταμένης, ἀριστερᾷ τῷ ὁρῶντι, ἑτοίμης νὰ δεχθῇ καὶ ἐκτελέσῃ τὰς διαταγὰς τῆς δεσποίνης αὐτῆς. Ἡ θεραπαινὶς ἔχει ἀνάστημα ὕψους 0,39 — 0,40 καὶ ἀμφιέννυται λεπτὸν χιτῶνα ποδήρη πολύπτυχον καὶ ἐλαφρὸν ἐπενδύτην βαίνοντα μικρὸν κάτω τῆς μέσης αὐτῆς, ἣν περιζωννύει διὰ ταινίας περισυλλεγούσης καὶ τὰς πτυχὰς τοῦ χιτῶνος. Ἅπαν τὸ σῶμα τῆς κορασίδος ταύτης ἐστὶ κατεσκευασμένον ὑπὸ τοῦ λιθοξόου μετὰ τῆς προσηκούσης κανονικότητος ὡς ἐπίσης καὶ τὸ ὡραῖον πρόσωπον αὐτῆς, ὅπερ ἐστὶν ἐστραμμένον δεξιᾷ τῷ ὁρῶντι καὶ ἀτενίζον πρὸς τὴν δέσποιναν ἑαυτῆς, ἔχει δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν κόμην ἐπιμελῶς καὶ κομψῶς διεσκευασμένην, κεκαλυμμένην δὲ διὰ λεπτοῦ ὑφάσματος ἐν εἴδει κεκρυφάλου. Ὁ λίθος ἐστὶ τετράγωνος ἐπιμήκης καὶ φέρει, ὡς ἄνω εἴρηται, πέριξ

τοῦ ἐμβαδοῦ ἐξ ἀνθέων ταινίαν, ἥτις ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς τοῦ γυναικείου τούτου ἀγάλματος πρὸς διακόσμησιν αὐτοῦ συναντωμένων τῶν δύο ἄκρων αὐτῆς μετασχηματίζεται εἰς κομψὸν ἀέτωμα τρίγωνον συνῳδὰ τῷ μαρμάρῳ, ἔχοντι τὴν ἄνω πλευρὰν αὐτοῦ εἰς τρίγωνον λήγουσαν. Ἡ πλὰξ αὕτη, ἧς τὸ πάχος ἐστὶ 0,08, ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου μικρὰν βλάβην παθοῦσα ἀπώλεσε μέρος τῆς μιᾶς πρὸς τὰ ἄνω ἀριστερᾶς γωνίας αὐτῆς· ἀλλὰ τὰ ἐπ' αὐτῆς ὑπὸ τοῦ ἀληθῶς ἀριστοτέχνου ἑρμογλύφου κατασκευασθέντα μετ' ἀξιεπαίνου φιλοκαλίας ἀγάλματα διατηροῦνται ἐν ἀρίστῃ καταστάσει, ἐκτὸς πάνυ ἐλαχίστων μωλώπων, οὓς βλέπομεν ἐπὶ τοῦ ἄκρου τοῦ ἐνδύματος τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν. Ἐν τούτοις ἔνθεν μὲν τὸ ὡραῖον καὶ σπάνιον τῆς κατασκευῆς τοῦ ὅλου, ἔνθεν δὲ τὸ εὐειδὲς τοῦ προσώπου καὶ τὸ σοβαρὸν παράστημα τοῦ ὑπ' ὄψει ἀγάλματος, τεκμηριοῦσιν ἡμῖν ὅτι τοῦτο παρίστησι τὴν ἀδελφὴν καὶ σύζυγον τοῦ *Διός*, τὴν καὶ μετ' αὐτὸν πρώτην μεταξὺ τῶν μεγάλων θεῶν καταλογιζομένην *Ἥραν*, θυγατέρα τοῦ *Κρόνου* καὶ τῆς *Ῥέας*, κρατοῦσαν ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτῆς χειρὶ ἀπὸ τῶν πτερύγων καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κόκκυγα (κοῦκκον), τυγχάνοντα τοῦτον ἐκ τῶν ἱερῶν εἰς αὐτὴν ὀρνέων καὶ κατενώπιόν της ἔχουσαν ἐκ τῶν θεραπαινῶν αὐτῆς μίαν ἐκ τῶν μυθολογουμένων Νυμφῶν, αἵτινες διηκόνουν τὴν θεὰν πρὸ πάντων εἰς τὰς ἑκάστοτε ἀπολούσεις αὐτῆς, μεθ' ἃς αὕτη, κατὰ τοὺς μυθολογοῦντας, ἐξερχομένη τοῦ λουτῆρος, ἀποκαθίστατο αὖθις παρθένος.

ΛΙΒΥΣΣΑ, ΔΑΚΙΒΙΖΑ, ΓΚΕΓΠΟΥΖΑ (ككبوزه)

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ ΑΣΤΑΚΗΝΩΝ ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ

ὑπὸ

Ξ. Α. ΣΙΔΕΡΙΔΟΥ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΚΖ' συνεδρίᾳ τῆς 18 Δεκεμβρίου 1895.

Α' ΛΙΒΥΣΣΑ*

Ἡ *Λίβυσσα* ὀφείλει τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνείαν αὐτῆς εἰς διάσημον γεγονός· ἐν ἔτει 183 π. Χ. ἐξέπνευσεν ἐν αὐτῇ καὶ ἐτάφη ὁ ἄχρι τότε μέγιστος τοῦ κόσμου στρατηγός, ὁ Καρχηδόνιος *Ἀννίβας*, ἐν ἡλικίᾳ ἑξήκοντα πέντε ἐτῶν[1]· ἄσπονδος τῶν Ῥωμαίων πολέμιος, ἔτι καὶ μετὰ τὴν πανωλεθρίαν τοῦ ἰδίου στρατοῦ, παντοιοτρόπως ἐνήργει ἐλπίζων καταλῦσαι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν καὶ ἐπιστρέψας μετὰ τοῦτο εἰς τὴν πάτριον γῆν, τὴν Καρχηδόνα, ἐκεῖ τὸν βίον τελευτῆσαι[2]· ἀφ' οὗ ὅμως εἶδεν ἀποτυχόντα τὸν ἐξ ὑποκινήσεως αὐτοῦ κατ' ἐκείνων ἐγερθέντα βασιλέα τῆς Συρίας *Ἀντίοχον*, κατέφυγε τὸ ὕστατον καὶ διῆγε παρὰ τῷ βασιλεῖ τῆς Βιθυνίας *Προυσίᾳ*, ἐν γνώσει μὲν ὄντων τῶν Ῥωμαίων, ἀλλὰ παρορώντων πλέον αὐτὸν διά τε τὸ γῆρας καὶ τῆς θέσεως τὸ ἀδύνατον καὶ ὡς ὑπὸ τῆς τύχης ἐρριμμένον[3]· ἐν τούτοις ὅμως ὁ *Ἀννίβας*, ὑποπτεύων αὐτούς, κατεσκευακὼς ἦν ὑπὸ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ ἑπτὰ ὑπονόμους, ἔχοντας αὐτῷ μόνον γνωστὰς διαφόρους ἐξόδους, ὅπως ἐν ἀνάγκῃ φύγῃ λάθρᾳ δι' αὐτῶν καὶ σωθῇ. Ὅ,τι ὑπώπτευε καὶ συνέβη· ἀφικνεῖται παρὰ τῷ *Προυσίᾳ* ἐκ Ῥώμης ἐπὶ πρεσβείᾳ ἑτέρων ὑποθέσεων ὁ *Τίτος Κουίνκτιος Φλαμινῖνος*, καὶ μανθάνει ὅτι διάγει παρ' αὐτῷ φιλοξενούμενος ὁ τοσαῦτα κατὰ τῆς ρωμαϊκῆς ἀρχῆς διαπραξάμενος ἀκατάβλητος *Ἀννίβας*· ὅθεν ἀπαιτεῖ τὴν παράδοσιν αὐτοῦ. Ὁ *Προυσίας*, ὑπερασπίζων τὸν ἱκέτην αὐτῷ προσελθόντα καὶ φίλον ἤδη καταστάντα, παρακαλεῖ ἐν ἀρχῇ καὶ ἐκλιπαρεῖ τὸν ἄκαμπτον *Τίτον* ὅπως παραιτήσηται τῆς ἀξιώσεως ταύτης, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἐνδίδωσιν εἰς τὴν ἐπίμονον αὐτοῦ ἀπαίτησιν. Μαθὼν τοῦτο ὁ *Ἀννίβας*, φεύγει διὰ τῶν ὑπὸ τὴν κατοικίαν αὐτοῦ ὑπονόμων καὶ ἐντυχὼν βασιλικαῖς τοῦ *Προυσίου* φυλακαῖς, σύρει τὸ ξίφος, ἀναβαίνει ἐφ' ἵππου καὶ φεύγει *πολλὰ στάδια προελθών*. Κατὰ τὴν ξιφουλκίαν, τραύματος κατὰ τὸν δάκτυλον προσγενομένου, συνέβη αὐτῷ πυρετὸς καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, λέγει ὁ *Παυσανίας*, ἐν ᾧ ἄλλοι μὲν ἀρχαῖοι ἱστορικοὶ λέγουσιν ὅτι ηὐτοκτόνησε, τὸ ὑπὸ τὸν λίθον τοῦ δακτυλίου αὐτοῦ φυλασσόμενον κώνειον πιὼν[1] ἢ πιπίσας, κατὰ τὸν βυζαντηνὸν χρονογράφον *Μαλαλᾶν*[2], τουτέστι *πιπιλίσας*, ὡς κοινῶς λέγομεν[3], καὶ ἕτεροι ἄλλως, ὧν τὰς γνώμας ὁ *Πλούταρχος* ὡς ἑξῆς ἀναγράφει: «....ἔγνω [ὁ *Ἀννίβας*] δι' αὐτοῦ τελευτᾶν· ἔνιοι μὲν οὖν λέγουσιν, ὡς ἱμάτιον τῷ τραχήλῳ περιβαλών, καὶ κελεύσας οἰκέτῃ ὄπισθεν ἐρείσαντα κατὰ τοῦ ἰνίου τὸ γόνυ, καὶ σφοδρῶς ἀνακλάσαντα, συντεῖναι καὶ περιστρέψαι, μέχρις οὗ ἐκθλίψας τὸ πνεῦμα διαφθείροιεν αὐτόν· ἔνιοι δέ, μιμησάμενον *Θεμιστοκλέα* καὶ *Μίδαν*, αἷμα ταύρειον πιεῖν· *Λίβιος* δέ φησι φάρμακον ἔχοντα κερᾶσαι, καὶ τὴν κύλικα δεξάμενον εἰπεῖν· «*Ἀναπαύσωμεν ἤδη ποτὲ τὴν πολλὴν φροντίδα Ῥωμαίων, οἳ μακρὸν ἡγήσαντο καὶ βαρύ, μισουμένου γέροντος ἀναμεῖναι θάνατον· οὐ μὴν οὐδὲ Τίτος ἀξιοζήλευτον ἀποίσεται νίκην, οὐδὲ τῶν προγόνων ἀξίαν, οἳ Πύρρῳ πολεμοῦντι καὶ κρατοῦντι τὴν μέλλουσαν ὑποπέμψαντες κατεμήνυσαν φαρμακείαν*». Ὁ *Πλούταρχος* προστίθησι καὶ ταῦτα: «Ἀπαγγελθέντων τούτων εἰς τὴν σύγκλητον οὐκ ὀλίγοις ἐπαχθὴς ἔδοξεν ὁ *Τίτος*, καὶ περιττὸς ἄγαν καὶ ὠμός, ὥσπερ ὄρνιν, ὑπὸ γῆρας ἀπτῆνα καὶ κόλουρον, ἀφειμένον ζῆν χειροήθη, τὸν *Ἀννίβαν* ἀποκτείνας, οὐδενὸς ἐπείγοντος, ἀλλὰ διὰ δόξαν, ὡς ἐπώνυμος τοῦ θανάτου γένοιτο.... Ἔνιοί φασι τὸν *Τίτον* οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ ταῦτα πρᾶξαι, πεμφθῆναι δὲ πρεσβευτήν.... οὐδὲν ἄλλο τῆς πρεσβείας ἐχούσης ἔργον ἢ τὸν *Ἀννίβου* θάνατον[1]».

Οὕτως ἡ ἄλλως ὁ *Ἀννίβας* διέφυγε μὲν τὴν αἰχμαλωσίαν, εὗρεν ὅμως τὸν θάνατον ἐν τῷ περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος χωρίῳ, τῇ *Λιβύσσῃ*, οὕτω καλουμένῳ ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ *Λιβύσσου*, κατὰ τὸν *Ἀππιανόν*, οὐδὲν λέγοντα περὶ τῆς τοιαύτης τοῦ ποταμοῦ ὀνομασίας. Ὁ νεκρὸς τοῦ *Ἀννίβου* ἐτάφη ἐν ᾧ ἐκπεπνευκὼς ἔτυχε τόπῳ, πρὸς ἐκπλήρωσιν, φαίνεται, τοῦ χρησμοῦ, ὃν ἐξήνεγκε περὶ αὐτοῦ ὁ *Ἄμμων Ζεύς*:

«*Λίβυσσα κρύψει βῶλος Ἀννίβα δέμας*».

Ἀλλ' ἀφ' οὗ ὁ *Ἀννίβας*, νομίζων ὅτι *Λίβυσσαν* ὁ χρησμὸς ἐνόει τὴν γενέτειραν χώραν, τὴν *Λιβύην*, ἀπέφευγε τὴν εἰς Καρχηδόνα κάθοδον, πῶς εἶχε τὰς διατριβάς, ὡς λέγει ὁ *Πλούταρχος*, ἐν χωρίῳ φέροντι τὸ ἀπαίσιον τοῦ χρησμοῦ ὄνομα; πῶς ἐξέλεξε κατοικίαν, ὑφ' ἣν μάλιστα κατεσκευακὼς ἦν ἕνεκα ὑποψιῶν ἑπτὰ μυστικὰς ὑπονόμους, παρακειμένην εἰς παρεμφερῆ κλῆσιν φέροντα ποταμὸν καὶ χωρίον, ἔστω καὶ ἂν ὑποτεθῶσιν ἀπέχοντα «πολλὰ στάδια» ὡς ὁ *Παυσανίας* λέγει; Εἰς ἐξήγησιν τῆς ἀπορίας ἡμῶν δύο εἰκασίας εὕρομεν· ἢ ὁ χρησμὸς ἐπλάσθη ἀπὸ τοῦ ὀνόματος τοῦ χωρίου, ἐν ᾧ ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τοῦ ἀνδρός, ἢ τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου ἐλήφθη ἀπὸ τοῦ φερομένου χρησμοῦ καὶ πρὸς ἐπαλήθευσιν αὐτοῦ· τὴν πρώτην εἰκασίαν ἡμῶν νομίζομεν μᾶλλον πιθανήν· ἐὰν ἡ δευτέρα εἰκασία γείνῃ δεκτή, πῶς ἐκαλεῖτο πρότερον τὸ χωρίον εἰπεῖν οὐκ ἔχομεν.

Σιγῇ τῶν συγγραφέων ἀγνοοῦμεν οἵας ταφῆς ἠξιώθη ὁ μέγας ἀνήρ· γινώσκομεν ὅτι ὁ νεκρὸς κατατεθεὶς ἐν λιθίνῃ λάρνακι ἐτάφη ἔνθα ἐξέπνευσε· καθ' ἃ δὲ λέγει ὁ *Σέξτος Αὐρήλιος Βίκτωρ*, μέχρις αὐτοῦ (τῶν μέσων περίπου τοῦ τετάρτου ἀπὸ *Χριστοῦ* αἰῶνος) ἀνεγινώσκοντο ἐπὶ πλακὸς **HANNIBAL HIC SITUS EST**, ἤτοι **ΕΝΘΑΔΕ ΚΕΙΤΑΙ Ο ΑΝΝΙΒΑΣ**[2].

---

* Εἰς τὰς ἡμετέρας διατριβὰς περιλαμβάνομεν καὶ εἰδήσεις καὶ κείμενα γνωστὰ τοῖς κεκτημένοις ἰδίας βιβλιοθήκας ἢ εὑρισκομένοις ἐν κέντροις εὐμοιροῦσι δημοσίων βιβλιοθηκῶν· βεβαίως ὑπὲρ τῶν τοιούτων ἤρκει ἁπλῆ μνεία τῆς εἰδήσεως ἢ παραπομπὴ εἰς τὸν συγγραφέα· ἀλλ' ἡμεῖς οὕτω πράττομεν, διότι ἔχομεν ὑπ' ὄψιν τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σκοποῦ τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου, τῆς καλλιεργίας δηλονότι τῶν γραμμάτων καὶ ἐπιστημῶν *ἀνὰ τὴν Ἀνατολήν*, ἔνθα παντελῶς σχεδὸν ἐλλείπουσι δημόσιαι βιβλιοθῆκαι, αἱ δ' ἰδιωτικαί εἰσι σπανιώταται.

1. *Visconti;* Icon. Gr., τ. III, σελ. 279 [Paris 1819].

2. *Παυσανίας*. Ἀρκαδ., ΙΑ', β'.

3. *Πλούταρχος*· Βίοι, Φλαμ., κ'.

1. *Εὐτρόπιος*· Δ', κεφ. 11.—*Iustinus;* XXIII, IV, 8.—*Sext. Aur. Victor;* de v. ill., XLII.—*Τζέτζης*· Χιλ., 1,27.—*Livius;* XXXIV, 51.—*C. Nepos;* Ann. VII.—*Ζωναρ.* Θ', κα'.—*N. Βλεμμύδης*· παρὰ Migne P. G., τ. 142 στ. 641, 671.

2. *Μαλαλᾶς*· Χρον. σελ. 88 [ἔκδ. Βενετ.].

3. *Κοραῆς*· Ἄτακτα, τ, Δ', ἐν λ. *Πιπιλίζω*.

1. *Πλούταρχος*· ἔνθ' ἀν., κ'—κα'.

2. *Sext. Aur. Victor;* ἔνθ' ἀν.

Ἡ ἁπλότης αὕτη τοῦ ἐπιτυμβίου τοῦ μεγάλου στρατιωτικοῦ ἥρωος τοῦ ἀρχαίου κόσμου ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην ἡμῶν τὴν ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ φιλόσοφον ἐκείνην τοῦ *Ἰουβεναλίου* σάτυραν, τὴν ἐξυμνοῦσαν, ἅμα δὲ καὶ διασύρουσαν, τὸ τέκνον τῆς Καρχηδόνος· «Ἰδέ, λέγει, τί τοῦ *Ἀννίβου* ὑπολείπεται καὶ εἰπὲ ἡμῖν τοῦ μεγίστου ἐκείνου στρατηγοῦ τὰ λείψανα ποῖον ἔχουσι βάρος. Πολὺ στενὸν θέατρον καὶ στάδιον δράσεως ἐθεώρησε τὴν Ἀφρικήν, τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ μέχρι τῶν θερμῶν ὑδάτων τοῦ Νείλου· εἰς τὴν Αἰθιοπίαν, εἰς πολλὰς ἄλλας χώρας, πλήρεις ἐλεφάντων, προστίθησι καὶ τὴν Ἱσπανίαν, καὶ ἔπειτα διαβαίνει τὰ Πυρηναῖα ὄρη· ἡ φύσις ἀντιτάσσει αὐτῷ τὰς χιόνας τῶν Ἄλπεων· ἀλλ' αὐτὸς δι' ὄξους τοὺς πάγους διαλύει, τὸ δ' ὄρος ἀνοίγνυται· κυριεύει τὴν Ἰταλίαν καὶ ἀνάωδος χωρεῖ ἐμπρός. *Ἐάν*, λέγει, *μὴ θραύσωσιν οἱ Καρχηδόνιοί μου τὰς πύλας τῆς Ῥώμης, ἐὰν μὴ στήσωσιν ἐν μέσῳ τῶν προαστείων αὐτῆς τὰ ἐμβλήματά μου, οὐδὲν ἔπραξα.* Ἀναμείνωμεν ἐν τούτοις τὸ ἀποτέλεσμα· ὦ πεπρωμένον! ἡττήθη τέλος, ἔφυγεν, ἐξωρίσθη· ἰδοὺ αὐτός, ὁ διάσημος, ὁ ἀπαράμιλλος ἀνήρ, ἐπὶ τοῦ οὐδοῦ τῆς θύρας τῶν ἀνακτόρων βασιλέως τινὸς καθήμενος· ἀναμένει ἕως ὅτου δόξῃ τῷ βασιλεῖ τῆς Βιθυνίας ἡ ἀπὸ τῆς κλίνης ἐξέγερσις· ὁ δὲ κατακτητὴς οὗτος, ὁ ἄνω κάτω τὸν κόσμον ἐνεγκών, οὐ βέλει, οὐ ξίφει, οὔτε λίθῳ κἂν ἀπέθανε· τὸ ὑπὸ τὸν δακτύλιον αὐτοῦ δηλητήριον ἐξεδίκησεν ἡμᾶς ὑπὲρ τοῦ ἀφθόνου αἵματος τοῦ ἐν Κάνναις ἕνεκεν αὐτοῦ ῥεύσαντος. Μωρέ! Διεσκέλισας τὰ ἄγρια Ἀπέννινα ὄρη ὅπως διασκεδάζωσι τὰ τέκνα ἡμῶν γελοιογραφοῦντα τυρλὸν στρατηγὸν ἀλαλάζοντα ἐπὶ ἐλέφαντος! θάρρει! τὰ κατορθώματα ταῦτα ὕλην παρέξουσι τοῖς σπουδασταῖς τῆς Ῥώμης, καὶ σὺ ἔσει ὑπόθεσις ῥητορικῶν ἀπαγγελιῶν»[1].

Ἐκ τῶν σχετικῶν χωρίων τῶν ἀρχαίων συγγραφέων ἐξάγεται ὅτι ἡ Λίβυσσα [παρὰ Πτολεμαίῳ *Λίβισσα*] ἦν οὐ μεγάλη τις κώμη, μεσόγειος[2], *πλησίον* θινώδους *ἐπὶ θαλάσσῃ* τόπου[3] καὶ ποταμοῦ καλουμένου *Λιβύσσου*, ἐπὶ πεδιάδος[4], ἐν τοῖς ὁρίοις τῶν Νικομηδέων[1]· μόνος ὁ *πολυΐστωρ Ἀλέξανδρος* λέγει αὐτὴν ὡρισμένως «ἐπιθαλάττιον φρούριον»[2]. Ἐπὶ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἐρειδόμενος ὁ ἐκ τῶν γεωγράφων τοῦ ΙΖ' αἰῶνος *Cellarius*, γνωματεύει ὅτι μικρὸν ἀπὸ τῆς θαλάσσης, τρία ἢ τέσσαρα μίλια, ἀπεῖχεν ἡ Λίβυσσα[3]· τὴν γνώμην ταύτην ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ ἄγγλος περιηγητὴς (1840) *Ainsworth*[4]· καί τοι δὲ ἐκ τῆς φράσεως τοῦ *Πλινίου* (63—79 μ. Χ.) «*ὑπῆρξε καὶ Λίβυσα κώμη, ἔνθα νῦν μόνον ὁ τάφος ἐστὶ τοῦ Ἀννίβα*» εἰκάζομεν ὅτι ἦν ἐξηφανισμένη ἡ κώμη ἐπὶ τοῦ συγγραφέως τούτου, ἐν τούτοις εὑρίσκομεν μνείαν αὐτῆς τε καὶ τοῦ τάφου παρὰ διαφόροις συγγραφεῦσι τοῦ τετάρτου αἰῶνος ἀπὸ Χριστοῦ[5], καθὼς καὶ ἐν τοῖς ἀρχαίοις *Ὁδοιπορικοῖς*, σημειουμένοις αὐτὴν ὡς σταθμὸν καὶ κατάλυμα [mansio][6],

1. *Juvenalius;* Sat. X.
2. *Πτολεμαῖος·* Γεωγρ., Ε'.
3. *Πλούταρχος·* ἔνθ' ἀν.
4. *Ἀππιανός·* ἔνθ' ἀν.

1. *Εὐτρόπιος·* ἔνθ' ἀν. *Ὁ Παυσανίας*, ἔνθ' ἀν., λέγει: «τὸ δὲ χωρίον . . . . καλοῦσιν οἱ Νικομηδεῖς . . . .»
2. *Στέφανος Βυζάντιος·* ἐν λ. *Λίβυσσα.*
3. *Cellarius;* Not. orb. ant., τ. II. σελ. 256—257.
4. *W. F. Ainsworth*, Trav. et res. in Asia Minor; τ. I, σελ. 20 [ἔκδ. 1842].
5. *Amm. Marcel.* σελ. 219, ἔκδ. Παρισίων. — *Λιβάνιος·* π. τ. ἐ. τύχης, σελ. 55 τοῦ Α' τόμου [ἔκδ. 1791, Altenberg].
6. Ἤτοι ταχυδρομικὸν καὶ ὁδοιπορικὸν σταθμόν· ἡ πρώτη σύστασις τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας ἀναφέρεται εἰς τὸν *Αὔγουστον [Σουετώνιος·* Αὔγ., κεφ. 49*]*, ἐκτιθεμένης διὰ τῶν ἑξῆς ὑπὸ τοῦ *Προκοπίου* ['Ανέκδ. § λ']· «Οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαίων αὐτοκράτορες ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις γεγενημένοι προνοήσαντες ὅπως ἅπαντά τε σφίσιν ἐπαγγέλλοιτο τάχιστα καὶ μηδεμιᾷ διδῷτο μελλήσει, τά τε πρὸς τῶν πολεμίων ἐν χώρᾳ ἑκάστῃ ξυμπίπτοντα καὶ ταῖς πόλεσι κατὰ στάσιν ἢ ἄλλο τι ἀπρόοπτον συμβαίνοντα πάθος, τά τε πρὸς τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ἄλλων ἁπάντων πανταχόθι πρασσόμενα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, ὅπως τε οἱ τοὺς φόρους παραπέμποντες τοὺς ἐπετείους διασῴζοιντο βραδυτήτός τε καὶ κινδύνου χωρίς, δημόσιον ὀξύν τινα πανταχόσε πεποίηντο δρόμον τρόπῳ τοιῷδε· ἐς ἡμέρας ὁδὸν εὐζώνῳ ἀνδρὶ *σταθμοὺς* κατεστήσαντο, πὴ μὲν ὀκτώ, πὴ δὲ τούτων ἐλάσσους, οὐ μέντοι ἧσσον ἐκ τοῦ ἐπὶ πλεῖστον ἢ κατὰ πέντε· ἵπποι δὲ ἵσταντο ἐς τεσσαράκοντα ἐν σταθμῷ ἑκάστῳ· ἱπποκόμοι δὲ κατὰ λόγον τοῦ τῶν ἵππων μέτρου ἐτετάχατο ἐν πᾶσι σταθμοῖς· συχναῖς δὲ ἵππων δοκιμωτάτων ὄντων διαδοχαῖς ἐλαύνοντες ἀεὶ οἱονπερ ἐπίκειται τὸ ἔργον τοῦτο, δέκα τε, ἂν οὕτω τύχοι, ὁδὸν ἡμερῶν ἀμείβοντες ἐν ἡμέρᾳ μιᾷ ἔπρασσον ἅπαντα ὅσα μοι ἀρτίως δεδήλωται, πρός δὲ καὶ οἱ τῶν χωρίων πανταχῇ κύριοι, ἄλλως τε καὶ ἐν μεσογείοις ταῦτα ἐτύγχανον, εὐδαιμονέστατοι ἐπ' αὐτοῖς ἐν τοῖς μάλιστα ἦσαν...» Εἰς τοὺς σταθμοὺς

ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος εἰς Νικομήδειαν, μετὰ τὸ Παντείχιον καὶ τὸ Ποντανόν[1], εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς Χαλκηδόνος 36—39 ῥωμαϊκῶν μιλίων, περιοριζομένων διὰ τῶν καταμετρήσεων τοῦ *Lapie* εἰς 29—33 μόνον[2].

Ἐπιλέγοντες ὅτι ἐν τοῖς καταλόγοις τῶν ἐπισκοπῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μνημονεύεται ἐπισκοπὴ Λιβυσσοῦ, ὑπὸ τὴν μητρόπολιν Μύρων τῆς Λυκίας[3], ἀπαντῶσα ἐν ἐγγράφῳ τῶν ἀρχῶν τοῦ δεκάτου τετάρτου αἰῶνος ὑπὸ τίτλον *Μάκρης καὶ Λιβισίου*[4], ἔτι δὲ καὶ ἄλλη ἐπισκοπὴ Λιβισσοῦ ὑπὸ τὴν μητρόπολιν τῆς ἐν Γαλατίᾳ Πεσσινοῦντος[5], καὶ ὅτι ὁ κάτοικος τῆς Λιβύσσης λέγεται

τούτους κατέλυον συνήθως οἱ ὁδοιπόροι, λέγει ὁ *Ἰωάννης Χρυσόστομος:* Καθάπερ γὰρ ἐν ταῖς λεωφόροις εἰσὶ σταθμοὶ καὶ καταγώγια, ὥστε τοὺς ὁδίτας κεκμηκότας διαναπαύεσθαι...» [ὁμιλ. ΙΙ εἰς Γενεσ. 1, παρὰ Migne, P. G., τόμ. 53, στ. 92]. Ὁ σταθμὸς ἐλέγετο καὶ *σταῦλος· Καλλίνικος* ἐν βίῳ Ὑπατ. σελ. 77, ἔκδ. Teubn. 1895: «πλησίον δὲ τῆς Μονῆς σταῦλος ὑπάρχει ἐν ᾧ εἰσιν οἱ ἵπποι τοῦ δρόμου»· τούτους ἔλεγον *ὑποζυγίους* καί, λατινίζοντες, *βεραίδους· Ἰω. Λαυρ. Λυδὸς* περὶ μηνῶν, Α, 28: Βήλωξ [velox] ὄξύς· ὃς καὶ βεραιδαρικός ἔτι καὶ νῦν λέγεται· βεραίδους δὲ Ἰταλοῖς εἶναι δοκεῖ τοὺς ὑποζυγίους ἵππους, ὅπερ ἐστὶν ἔλκειν τὸ ὄχημα»· περὶ τῶν ταχυδρόμων ἀναφέρει τινὰ ὁ *Λυδός*, περὶ ἀρχῶν, ΙΙ, 10, 26. ΙΙΙ 4, 7, 40, 61. Ὁ *Συνέσιος* [ἐπιστ. 132] ὀνομάζει αὐτοὺς «βασιλικοὺς ἀγγελιαφόρους», καὶ ὁ Βουλγαρίας *Θεοφύλακτος* «βασιλικοὺς ταχυδρόμους» [παρὰ *Migne*, P. G., τ. 128, στ. 213]. Ἐν ἔτει 360 ὁ αὐτοκράτωρ Ἰουλιανὸς [*Amm. Marcel.* ἐνθ' ἀν.] καὶ ἐν ἔτει 371 ὁ σοφιστὴς *Λιβάνιος* εἰς Νικομήδειαν ὁδεύοντες ἔμειναν ἐν Λιβύσσῃ, περὶ ἧς ὁ τελευταῖος γράφει [ἔνθ' ἀν.]: Σταθμὸς δὲ ἡ Λίβυσσα τάφῳ τε καὶ λόγῳ τῷ περὶ τοῦ κειμένου κοσμούμενος.

1. Κατὰ τὸν Πίνακα *Πεουτιγκερ*, γραφέντα περὶ τὸ 425—433 ἔτος μ. Χ., ὡς ἐν τῇ ἑπομένῃ σημειώσει λέγομεν.
2. *Fortia d'Urban;* Recueil des itin. anc.; *Antoninus*, σελ. 40. *Ant. Aug.*, σελ. 61. *Hierusal.*, σελ. 179. *Peuntinger*, σελ. 261. Ἡ ἔκδοσις αὕτη περιλαμβάνει τὰς καταμετρήσεις τοῦ *Lapie.*
3. *G. Parthey;* Syn. Hier. & Not. gr. Episc., Not. 10.—Χωρίον Λυβήσιον εὑρηται νῦν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῆς μητροπόλεως Πισιδίας. Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ. τ. Ζ', σελ. 258.
4. *Mikl. Müller;* A. P. C/p., τ. Α', σελ. 58, ἐν ἔτει 1316.
5. *G. Parthey;* ἔνθ' ἀν., Not. 13. — *Lequien;* Or. Chr. τ. I.

Λιβυσσαῖος[1], πέρας τιθέμεθα εἰς τὰς ἱστορικὰς περὶ Λιβύσσης ἐρεύνας, καὶ ἐπιλαμβανόμεθα τῶν περὶ Δακιβίζης.

Β' ΔΑΚΙΒΙΖΑ

Τὸ τοπικὸν τοῦτο ὄνομα ἀπαντᾷ παρὰ τοῖς βυζαντηνοῖς ἱστοριογράφοις ὑπὸ τοὺς ἑξῆς τύπους καὶ γραφάς:

ἡ Δακίβιζα, παρὰ *Προκοπίῳ, Μαλαλᾷ* καὶ *Καντακουζηνῷ·*

ἡ Δακίβυζα, παρ' *Ἐφραιμίῳ, Ἀκροπολίτῃ, Παχυμέρει* καὶ *Ἀνωνύμῳ* (*Σάθα*, Μ. Β. τ. Ζ')·

ἡ Δακύβιζα, παρὰ *Σῳζομενῷ* καὶ *Ζωναρᾷ·*

ἡ Δακίδιζος, παρὰ *Σωκράτει, Ν. Χωνειάτῃ, Κ. Πορφυρογεννήτῳ* καὶ *Νικηφόρῳ Καλλίστῳ·*

τὰ Δακίβυζα, παρὰ *Γ. Ἀμαρτωλῷ·*

τὰ Δακίβιζα, παρὰ *Κωδινῷ* καὶ *Κεδρηνῷ,* καὶ

τὰ Δακίδιζα, παρὰ *Θεοφάνει,* οὗ τὰ διάφορα χειρόγραφα φέρουσιν ἐν πτώσει γενικῇ *Δακίζων Δακίζοντος* καὶ *Δακίοντος.* Τῶν διαφόρων τούτων τύπων καὶ γραφῶν προτιμῶμεν τὴν ἁπλουστέραν, *τὴν Δακίβιζαν,* καὶ ταύτης χρῆσιν ποιήσομεν ἐν τῇ πραγματείᾳ ταύτῃ.

Ἡ Δακίβιζα ἦτο παράλιον χωρίον τῆς Βιθυνίας κατὰ μέσον τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου[2], καὶ ἐπίνειον[3], ἢ ἐμπόριον[4]· ὀφείλει δὲ κυρίως καὶ κατὰ πρῶτον τὴν ἐν τῇ ἱστορίᾳ μνείαν αὐτῆς εἰς γεγονὸς ἀνῆκον εἰς τὸ μαρτυρολόγιον τῶν ὑπὲρ τῶν ὀρθοδόξων δογμάτων τοῦ Χριστιανισμοῦ ἀγωνιστῶν· βασιλεύοντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τοῦ ἀρειανόφρονος *Οὐάλεντος,* οἱ Ἀρειανοὶ διέπραττον τὰ χείριστα κατὰ τῶν Ὀρθοδόξων· φαίνεται δὲ ὅτι ἐκορυφώθη τὸ κακὸν καθ' ὃν χρόνον ὁ *Οὐάλης* διέτριβεν ἐν Νικομηδείᾳ· διόπερ οἱ Ὀρθόδοξοι ἐν ἔτει 370—371ῳ ἐξέλεξαν ὀγδοήκοντα κληρικοὺς καὶ ἔπεμψαν αὐτοὺς εἰς Νικομήδειαν παρὰ τῷ *Οὐάλεντι,* ἐπικαλούμενοι προστασίαν καὶ «ἐλεήσεσθαι νομίζοντες», ὡς λέγει ὁ *Σουΐδας·* τῆς πρεσβείας ἡγοῦντο *Οὐρβανός, Θεόδωρος* καὶ *Μενέδημος·* ὀργισθεὶς ὅμως ὁ *Οὐάλης* ἀντὶ προστασίας καὶ ἐλέους θάνατον αὐτῶν κατέγνω, καὶ τὴν ἐκτέλεσιν ἀνέθετο εἰς τὸν ὕπαρχον *Μόδεστον.* Οὗτος, φοβηθεὶς στάσιν τοῦ λαοῦ ἐπὶ τῷ φόνῳ

1. *Στέφ. Βυζάντιος·* ἐν λ. *Λίβυσσα.*
2. *Σῳζομενός·* Ἐκκλ. ἱστ., Ζ' ιδ'.
3. *Σωκράτης·* » » Δ', ιζ'.
4. *Ἀνώνυμος* [*Σάθα* Μ. Β., τ. Ζ', σελ. 60].

τοσούτων σεβαστῶν ἀνδρῶν, μετριάσας δῆθεν τὴν ποινήν, κατεδίκασεν εἰς ὑπερορίαν φυγήν· ἐπιβιβάσας ἑπομένως αὐτοὺς εἰς πλοῖον, προσέταξεν εἰς τοὺς ναύτας «ἐπειδὰν κατὰ μέσον γένωνται τοῦ πελάγους ὑφάψαι τὸ πλοῖον· ἵνα τὸν τρόπον τοῦτον ἀποθανόντες μὴ ἔξωσι τοὺς κηδεύοντας· ταῦτα ἐγίνοντο· καὶ ἀναχθέντες, κατὰ μέσον τε τοῦ Ἀστακηνοῦ πελάγους γενόμενοι, ποιοῦσι τὸ προσταχθέν, εἰς ἕτερόν τε παρεπόμενον ἀκάτιον μεταβάντες ἀπεχώρησαν, τὸ πλοῖον ὑφάψαντες. Συμβὰν δὲ ἄνεμον πλεῖν ἀφηλιώτην σφοδρόν, ἐξωθεῖται, ἐπὶ πολὺ καιομένη ἡ ναῦς· ὥστε τάχιον μὲν τὴν ὁρμὴν ποιεῖσθαι, διαρκέσαι δὲ ἄχρι τοῦ ἐπινείου, ᾧ προσωνυμία *Δακίδιζος*, κἀκεῖ τελείως σὺν τοῖς ἀνδράσιν ἀναλωθῆναι»[1]. Εἰς τὴν ἀφήγησιν ταύτην προστίθησιν ὁ *Σωκράτης* καὶ τὰ ἑπόμενα· «Τοῦτο οὐκ ἀτιμώρητον ἔλεγον γεγενῆσθαι πολλοί· λιμὸν γὰρ σύντονον ἐπισυνέβη γενέσθαι περὶ τὰ Φρυγῶν ἔθνη, ὡς ἀνάγκην ἔχειν πρὸς ὀλίγον τῆς χώρας ἀπανίστασθαι τῶν ἐνοικούντων τοὺς πλείονας καὶ καταρεύγειν ἐπί τε Κωνσταντινούπολιν καὶ ἄλλας ἐπαρχίας». Τὴν μνήμην τῶν μαρτύρων τούτων γεραίρει ἡ ὀρθόδοξος Ἐκκλησία τὴν πέμπτην Σεπτεμβρίου[2].

Ἐν ᾧ οἱ διάφοροι συγγραφεῖς ἔν τε τῇ ἀφηγήσει τοῦ γεγονότος, ἔν τε τῷ ἀριθμῷ τῶν μαρτύρων σχεδὸν ὁμοφωνοῦσιν, ὁ *Θεολόγος Γρηγόριος* ἄλλως ἀφηγεῖται τὸ συμβάν, λέγων ἕνα μόνον πρεσβύτερον ἐπιβιβασθέντα, καὶ πυρὶ τελειωθέντα· ἡ ἀξία λόγου ἀφήγησις ἔχει ὡς ἑξῆς· «Ναῦς φόρτον ἔχουσα τῶν πρεσβυτέρων ἕνα, καὶ τοῦτον οὐδὲ ὑπὲρ κακοῦ τινος, ἀλλ' ὑπὲρ πίστεως κινδυνεύοντα, κατὰ πελάγους ἀφίεται, οὐχ ἵνα σώσῃ τὸν ἐπιβάτην, ἀλλ' ἵνα ἀπολέσῃ. Καὶ ὁ φόρτος πρόθυμος· εὐσεβὴς γάρ· καὶ πῦρ τῷ φόρτῳ συνέμπορον· καὶ τρυφᾷ τὸ καινὸν τῆς κολάσεως ὁ διώκτης. Φεῦ τοῦ θεάματος! φεῦ τοῦ δράματος! Ἡ ναῦς πελάγιος, τὸ θέατρον ἐπὶ ταῖς ἀκταῖς, τῶν μὲν ἐφηδομένων, τῶν δὲ ὀδυρομένων. Πῶς ἂν ἐν ὀλίγῳ τὸ πολὺ παραστήσαιμι; ἀνάπτεται τὸ πῦρ, δαπανᾶται ἡ ναῦς, δαπανᾶται ὁ φόρτος, πῦρ ὕδατι μίγνυται, καὶ συντρέχει τὰ ἐναντία εἰς εὐσεβοῦς κόλασιν, καὶ δύο στοιχεῖα ἓν σῶμα μερίζεται, καὶ πυρσὸς ὑπὲρ θαλάσσης αἴρεται ξένος· ᾧ προσῆλθε μὲν τάχα τις, ὡς ἡμέρῳ καὶ φιλανθρώπῳ, προσελθὼν δέ, εὗρε θέαμα ἐλεεινόν τε καὶ ἄπιστον, ἄνευ κυβερνήτου πλοῦν, ἄνευ χειμῶνος ναυάγιον· καὶ ὁ πρεσβύτερος κόνις, καὶ οὐδὲ κόνις σπαρεὶς(;) ἐν τοῖς ὕδασι. Καὶ οὐδὲ τοσοῦτον ἡ ἱερωσύνη, ὅσον τελευτῆς γοῦν εὐσχημονεστέρας τυχεῖν· εἰ δὲ μὴ τελευτῆς, ἀλλὰ ταφῆς γε πάντως, ἣ καὶ τοῖς ἀσεβέσιν ὀφείλεται· τοιοῦτον τοῦ εὐσεβοῦς τὸ τέλος. Καὶ οὐδαμοῦ πῦρ ἄνωθεν εὐαγέστερον, οὐδὲ κολαστικὸν τοῦ τοιαῦτα πυρσεύοντος»[1]. Ἡ παράθεσις ὁλοκλήρου τῆς ἀφηγήσεως τοῦ ἱεροῦ *Γρηγορίου* σκοπεῖ ἵνα καταδείξῃ τὴν μεγίστην διάστασιν ταύτης πρὸς τὴν τῶν ἄλλων ἱστορικῶν, ἣν ἐν τοῖς ἄνω ἐξεθέμεθα· ἐπειδὴ δὲ ἐν τῷ Κολβερτιανῷ χειρογράφῳ κώδικι τοῦ λόγου τούτου φέρεται τὸ σχόλιον «οἱ καέντες ἐν τῷ πλοίῳ· *Ἡλιόδωρος* πρεσβύτερος περιοδευτὴς καὶ *Θεόδουλος* πρεσβύτερος· ἀπετμήθησαν δὲ ἄλλοι β' ἀναγνῶσται καὶ ψάλται», νομίζομεν ὅτι περὶ ἄλλου τινὸς ὁμοίου μαρτυρίου ἐστὶν ὁ λόγος παρὰ τῷ *Θεολόγῳ*, οὐχὶ δὲ περὶ τῶν ὀγδοήκοντα, εἰ καὶ ὁ *Ζωναρᾶς* [ἔνθ' ἀν.] λέγει «ὧν καὶ ὁ μέγας ἐν Θεολογίᾳ *Γρηγόριος* μέμνηται, λέγων, πρεσβυτέρων ἐμπρησμοὶ θαλάττιοι»[2].

Ὅπως ἡ Λίβυσσα, οὕτω καὶ ἡ Δακίβιζα ἀναρέρεται ὡς ταχυδρομικὸς σταθμός· καὶ οἱ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου, ὡς οἱ τῆς Ῥώμης, ἐμερίμνησαν περὶ τὴν ἀσφάλειαν τῶν ὁδοιπόρων καὶ συνέστησαν κατ' ἀποστάσεις ἐν ταῖς μεγάλαις ὁδοῖς *σταύλους*, ἐν τοῖς ὁποίοις πάντοτε εὑρίσκοντο ἵπποι καὶ ἡμίονοι, καὶ *καταλύματα*, ἐν οἷς ἀνεπαύοντο εἴτε κατέλυον οἱ ὁδοιπόροι· ἡ συντήρησις τούτων ἦν εἰς βάρος τῶν ἐπαρχιῶν, καὶ ὅσοι εἶχον συστατικὰ γράμματα τοῦ αὐτοκράτορος δωρεὰν

1. *Σωκράτης*· ἔνθ' ἀν.— *Σουΐδας*· ἐν λ. *Οὐάλης*.— *Σῳζομενός*· ἔνθ' ἀν.—*Θεοφάνης*· ἔτ. 5862.—*Λέων Γραμμ.* σελ. 99.—*Χωνιάτης*· Thes. orth. fidei, V, 34.— *Ἐφραίμιος*· στίχ. 535—536.—*Ζωναρᾶς*· XIII, ιϛ'—*Κεδρηνός*· σελ. 311, E. R.—*Θεοδώρητος*· Ἐκκλ. ἱστ., Δ', κα', οὗτος οὐ προσορμισθέντας τῇ ἠπείρῳ λέγει, ἀλλ' ὅτι οἱ ἐν τῷ πλοίῳ «πυρὶ καὶ θαλάττῃ μαχόμενοι τέλος τῷ βυθῷ παρεπέμφθησαν».—*Γ. Ἁμαρτωλός*· σελ. 454, ἔκδ. Muralt.— *Ἀνώνυμος* (*Σάθα*)· ἔνθ' ἀν.— *Νικηφ. Κάλλιστος*· XI, κεφ. ιϛ'.

2. *Νικόδημος*· Συναξαριστής, Σεπτεμβρίου ε'. Ἐν σημειώσει εἰς τὴν κθ' Σεπτεμβρίου περιττῶς, λέγει, τὰ Μηναῖα φέρουσι τὸ συν ἀξάριον τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ.

1. *Γρηγόριος Θεολόγος*· λόγος πρὸς Ἡρῶνα· παρὰ *Migne*, P. G., τόμ. 35, στήλη 1212.

2. Εἰς τὸν «συντακτήριον εἰς τὴν τῶν ρν' ἐπισκόπων παρουσίαν»· *Migne*, P. G., τ. 36, στ. 485, § κγ'.

ἐλάμβανον τὰ χρειώδη αὐτοῖς[1]. Ὁ αὐτοκράτωρ *Ἰουστινιανὸς* κακίζεται ὑπὸ τοῦ *Προκοπίου* διότι «τὸν ἐκ Καλχηδόνος ἄχρι ἐς Δακίβιζαν καθελὼν δρόμον ἠνάγκασε πάντας ἐκ Βυζαντίου εὐθὺς ἄχρι ἐς τὴν Ἑλενούπολιν οὔτι ἐθελουσίους ναυτίλλεσθαι»[2]. Μαρτυρεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ *Ἰω. Λυδοῦ* κατάργησις γενικὴ τῶν ταχυδρομικῶν ἵππων ἐπὶ *Ἰουστινιανοῦ*, ἀλλὰ ταύτης αἴτιος λέγεται *Ἰωάννης ὁ Καππαδόκης* «ὁ πλατύγναθος... ἀναπείσας τὸν ὁμόγνιον καὶ ὁμόψυχον τῆς αὐτοῦ βδελυρίας ὕπαρχον, περιττὴν εἶναι διαγνοὺς τὴν τῶν δημοσίων ἵππων ὑπηρεσίαν, οὐ συνορῶν ὁ *Νιόβης* αὐτῆς λιθωδέστερος τὸ τοῦ πράγματος χρήσιμον· ὁ δὲ ὕπαρχος, ἀγνοούσης τῆς βασιλείας (πῶς γὰρ ἐνεδίδου τοῖς κοινοῖς ἀτυχήμασι;) καὶ ταύτην τὴν ὄψιν τῆς πολιτείας ἠφάνισεν»[3]. Ἀναμφιβόλως ἡ ὁδὸς παρέμεινε καὶ οἱ σταῦλοι καὶ ἵπποι ἀνασυνεστήθησαν ἐν τοῖς ἐφεξῆς χρόνοις, ἀφ' οὗ ὁ *Καντακουζηνὸς* μέμνηται τῶν ἵππων τῶν τρεφομένων ταχυδρόμων (Ι, νη'). *Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος* ἐν τῇ *Ἐκθέσει τῆς βασιλείου τάξεως* εἰς τὸ κεφάλαιον «ὅσα δεῖ παραφυλάττειν πρεσβευτοῦ μεγάλου ἐρχομένου Περσῶν» λέγει τὰ ἑξῆς, δεικνύντα τὴν χρῆσιν τῆς ὁδοῦ· «Χρὴ δὲ αὐτῷ [τῷ πρεσβευτῇ] καὶ ζῷα εὐτρεπισθῆναι ἐν Ἑλενοπόλει καὶ δρόμωνας, ἵνα, εἴτε βούλεται πεζῇ ἀπέλθῃ ἐπὶ Νικομήδειαν, εἴτε βούλεται δρόμωσιν *ἀντιπεράσῃ*· *καὶ ἐν Δακιδίζῃ* δὲ πάντες χρὴ εὐτρεπισθῆναι καὶ ἵππους καὶ ζῷα, ἵνα δέξωνται αὐτὸν καὶ ἀγάγωσι μέχρι Καλχηδόνος[4]. . . .» Ὁ *Ῥεΐσκιος*, ὁ πρῶτος ἐκδότης τοῦ σπουδαίου τούτου συγγράμματος τοῦ *Πορφυρογεννήτου*, μονολεξεὶ ἀναγνοὺς *ἐνδακιδίζῃ* ἐσημείωσε τὰ ἑξῆς: «οὕτως-ενδακιδιζηέχει ἐν ταῖς μεμβράναις· ἐὰν ὅμως διορθωθῇ «*ἔνθα καὶ δίζηται*», μεταφρασθήσεται [λατινιστὶ] ubi tantum voluerit. Σπανιώτερόν ἐστι τὸ ῥῆμα *δίζεσθαι*, quærere, cupere, καὶ σχεδὸν ποιητικόν· ἀλλ' οἱ ποιηταὶ παρήνειρον ἐν τοῖς ποιήμασιν αὐτῶν τῆς κοινῆς γλώσσης ῥήματα, τὰ ὁποῖα ὅμως οἱ σοφοὶ ἀπέρευγον ἐπιμελῶς· ὥστε οὐκ ἄπορον ἐὰν παρατηρῶμεν ἀρχαϊκὰ τοιαῦτα λείψανα ἐν πεζοῖς λόγοις τῶν Βυζαντίων Θρᾳκῶν». Τὸ σχόλιον τοῦτο δείκνυσι τὴν πλάνην τοῦ *Ῥεϊσκίου*, ἀπατηθέντος ἐκ τῆς ἐσφαλμένης ἀναγνώσεως τοῦ κειμένου· ἅμα διαιρεθῇ εἰς δύο ἢ κακῶς ἀναγνωσθεῖσα ὡς μία λέξις καὶ εὐοδοῦται ἡ ἔννοια, καὶ εὑρίσκομεν τὴν περὶ ἧς ἡμῖν ὁ λόγος *Δακίδιζαν*.

Ὅτε οἱ Λατῖνοι κατεῖχον τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὁ ἐν Νικαίᾳ τὸν θρόνον τῆς Βυζαντηνῆς αὐτοκρατορίας διέπων *Ἰωάννης Δούκας ὁ Βατάτζης*, ἐν ἔτει 1240

> ....ἐπελθὼν Νικομηδείας τόποις
> δι' ὑγροχέρσου στρατιᾶς ῥωμαλέας
> Δακιβύζης φρούριον εἷλε τῇ μάχῃ
> ἔρυμά τ' ἄλλο, ᾧ κλῆσις Νικητιάτου
> καὶ λείαν ἀπήλασε πλῆθος λαφύρων[1].

Οἱ στίχοι εἰσὶ τοῦ *Ἐφραιμίου*, χρονογράφου δεκάδας τινὰς μόνον ἐτῶν μεταγενεστέρου τοῦ γεγονότος· καὶ τὸ μὲν γεγονὸς ἀναφέρεται καὶ παρ' ἄλλων ἱστορικῶν· αὐτὸς ὅμως μόνος λέγει *φρούριον* Δακιβίζης. Ἀγνοοῦμεν ἐάν που ἀναφέρηται ὡρισμένως πότε καὶ παρὰ τίνος ἠγέρθη τὸ φρούριον τοῦτο ἐνταῦθα· ἐκ τῆς μελέτης δὲ τῶν χρονογράφων καὶ τῶν ἀναφερομένων γεγονότων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Λατινοκρατίας, εἰκάζομεν οὐκ ἀπιθάνως ὅτι οἱ Λατῖνοι ἤγειραν αὐτό, ἂν οὐχὶ ἐν ἔτει 1206—1207, ἐξάπαντος ὅμως ἐν ἔτει 1225. Ὅτε οἱ Λατῖνοι ἐκ δευτέρου κατέλαβον, τῷ 1206, τὴν Νικομήδειαν, ἐπεσκεύασαν τὸ ἐν αὐτῇ φρούριον τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἤγειραν τοιαῦτα καὶ ἐν Κίῳ καὶ ἐν Χάρακι, ἐντεῦθεν τῆς Νικομηδείας[2], ἀσφαλίζοντες οὕτω τὰς κτήσεις αὐτῶν κατὰ τῶν ἐκ Νικαίας παρενοχλούντων αὐτὰς Βυζαντηνῶν· ἐν τούτοις, τῷ 1207ῳ ἔτει ἠναγκάσθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος *Θεοδώρου τοῦ Λασκάρεως* οὐ μόνον εἰς τῆς Κίου τὴν ἐγκατάλειψιν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὁμολογίαν συνθήκης, καθ' ἣν ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸ ἐν Κυζίκῳ φρούριον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας ἐν Νικομηδείᾳ κατηδάφισαν, ἀποχωρήσαντες

1. *Lebeau;* Hist. du Bas-Empire, βιβλ. XXV, κεφ. LXVIII.—*Χρυσόστομος*· ἔνθ' ἀν.

2. *Προκόπιος*· Ἀνέκδ. § λ.—*Λέων ὁ Γραμμ.* σελ. 94, ἔκδ. Βόννης, λέγει ὅτι *Ἰουλιανὸς ὁ Παραβάτης* ἐδίωξεν ἐκ τοῦ δημοσίου δρόμου «καμήλους, βόας, ὄνους καὶ ἡμιόνους· μόνους δὲ τοὺς ἵππους τῷ δημοσίῳ δρόμῳ ὑπουργεῖν συνεχώρησε». Πρβλ. *Θεοφάνη*· ἔτ. 5853.

3. *Ἰω. Λαυρ. Λυδός*· περὶ ἀρχ. ΙΙΙ, § 61.

4. *Κ. Πορφυρογέννητος*· ἔκθ. βασ. τάξ., Α', 89.

1. *Ἐφραίμιος*· στ. 8311—8314.— *Γ. Ἀκροπολίτης*· § λζ'.—*Ducange;* hist. de C/ple, βιβλ. IV, § VXII. —*Ἀνώνυμος* [*Σάθα*]· σελ. 483.

2. *Villehardouin;* § 237,240.—*Ducange;* ἔνθ' ἀν β. ΙΙ, § 1.

μάλιστα καὶ ἀπὸ τῆς πόλεως ταύτης[1], καὶ πιθανῶς ἐγκαταστάντες εἰς Χάρακα. Κατὰ τὸ 1225 ἔτος *Ῥοβέρτος ὁ Α΄*, λατῖνος αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνθηκολογήσας πρὸς τὸν ἐν Νικαίᾳ αὐτοκράτορα *Ἰωάννην Δούκαν τὸν Βατάτζην*, παρεχώρησεν αὐτῷ πάσας τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις τῶν Φράγκων, κρατήσας μόνον τὰ βόρεια καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ κόλπου μὲν τῆς Νικομηδείας, πλησιάζοντα ὅμως τῇ Κωνσταντινουπόλει μέρη[2]. Κατ' αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν ἐποχὴν φρονοῦμεν ὅτι ἠγέρθη τῆς Δακιβίζης τὸ φρούριον, ὅπερ, ὡς ἀνωτέρω εἴδομεν, ἐν ἔτει 1240, ἐκυρίευσεν ὁ *Ἰωάννης Βατάτζης*, πολλὰ λάφυρα ἀγαγών.

Τῆς Δακιβίζης μνείας εὑρίσκομεν παρὰ *Παχυμέρει* ἐπειδὴ ὅμως αὗται ἀναφέρονται εἰς τὸ φρούριον τῶν Νικητιάτων, ἐν τοῖς περὶ τούτου λόγος ἡμῖν γενήσεται. Ἑτέρας μνείας γινώσκομεν τὰς ἑξῆς·

Ἐν ἔτει 1329 μέρος τοῦ στρατοῦ τοῦ ὑπὸ τὸν *Ἀνδρόνικον Παλαιολόγον τὸν Νέον* ὁδεύσαντος κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, φεῦγον ἐκ τοῦ Πελεκανοῦ, ἦλθεν εἰς τὴν Δακίβιζαν, καὶ αὐθημερὸν ἀπεχώρησεν εἰς τὴν Φιλοκρήνην[3].

Δακιβιζαῖος ἦν ὁ ἐν ἔτει 1365 ὑπάρχων Σηλυβρίας μητροπολίτης *Φιλόθεος*· λέγει οὗτος ὅτι πατρίδα ἔσχε περὶ τὴν μητρόπολιν Νικομηδείας, ἐκ πόλεως οὕτω Δακιβίζης ὠνομασμένης[4].

Ἐν ἔτει 1399 ὁ στρατηγὸς *Boucicaut*, ἀπὸ τῆς Δύσεως ἐλθὼν βοηθὸς τῶν *Παλαιολόγων* κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ἐπεχείρησε τὴν ἅλωσιν τῆς Δακιβίζης· ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ φέρεται *Diaquis*, παρεξηγηθὲν ὑπὸ τῶν νεωτέρων· οὕτως ὁ μὲν *Muralt*, ἀπὸ τοῦ *Godefroi* παραλαμβάνων τὸ γεγονός, γράφει «Diaschili (Tchili sur la Mer Noire)»[5], ἐκλαμβάνων τὴν Χιλήν· ὁ δὲ *Delaville le Roulx*, παραδεχόμενος αὐτὴν ὡς τὸ Δασκύλιον, προστίθησιν ἐπεξηγῶν «τὴν κατοικίαν τῶν σατραπῶν τῆς Βιθυνίας», καὶ γνωματεύει ὅτι ἐν τῷ Μεσαιῶνι ἡ ἀσιανὴ πλευρὰ τῆς Προποντίδος ἀπὸ Κυζίκου μέχρι Νικομηδείας ἐκαλεῖτο *κόλπος τῆς Νικομηδείας*[1]. Ἀμφότεροι, καθ' ἡμᾶς, ἐλανθάσθησαν· ἡ Diaquis ἐστὶν ἡ Δακίβιζα· ἡ ἔκθεσις τοῦ *Boucicaut* διαλαμβάνει ὅτι ἐπεχειρήθη ἡ δευτέρα αὐτοῦ ἐκστρατεία, σκοπὸν θεμένη μέγα τι χωρίον, *Diaquis* καλούμενον, δύο λεύγας ἀπέχον τῆς παραλίας, ἐν τῷ βάθει τοῦ κόλπου τῆς Νικομηδείας· ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ στρατηγοῦ ἀθρόοι συνῆλθον οἱ Ὀθωμανοὶ πρὸς ὑπεράσπισιν τοῦ χωρίου· πάντες ὁπλισθέντες ἐκ τῶν ἐνόντων παρετάχθησαν ἔφιπποί τε καὶ πεζοί· καίτοι δὲ ἀντίστασις αὐτῶν κατὰ τακτικῆς προσβολῆς ἦν ὅλως ἀδύνατος, ἀπεπειράθησαν ἐν τούτοις· ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν, καὶ εἰ μὴ ἐτρέποντο εἰς φυγήν, ἅπαντες σχεδὸν ἤθελον φονευθῆ· ὅτε οἱ Χριστιανοὶ ἐγένοντο κύριοι τοῦ χωρίου, οἱ ἐχθροὶ ὑποκύψαντες καὶ κρυβέντες ἐν οἰκίαις ἦσαν, ἄνευ ὅμως πολεμικῆς τινος προθέσεως. Τότε ἐγένετο γενικὴ διαρπαγή, καὶ ἐτέθη παντοῦ πῦρ, εἰς τὰ ὡραῖα περιβόλια[2] καὶ εἰς πλούσιον ἡγεμονικὸν παλάτιον. Μετὰ τὴν παντελῆ καταστροφὴν ὁ *Boucicaut* καὶ ὁ ὑπ' αὐτὸν στρατὸς ἐπέβησαν τῶν γαλερῶν καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς πλεύσαντες ἐξημερώθησαν ἐνώπιον τῆς Νικομηδείας. Ταῦτα μὲν κατὰ τὸν *Delaville le Roulx* [ἔνθ' ἀν.] διαλαμβάνουσι τοῦ *Boucicaut* τὰ ἀπομνημονεύματα, γραφέντα, ὡς γνωστόν, τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ ἐποπτείᾳ· κατὰ τὸν *Muralt* ὅμως, εἰς τὸν *Godefroi*, τὸν ἐκδότην τῶν ἀπομνημονευμάτων τούτων, παραπέμποντα, ὁ *Boucicaut* προσέβαλε μὲν τὸ χωρίον καὶ ἠνάγκασε σῶμα Ὀθωμανῶν ὅπως ἐν αὐτῷ καταφύγῃ, οὐκ ἠδυνήθη ὅμως κυριεῦσαι αὐτό[3]. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, λέγει σύγχρονός τις, οἱ Τοῦρκοι εἶχον τὴν ἀπέναντι τῆς Κωνσταντινουπόλεως παραλίαν, ἣν ἐκάλουν *Skuter*, ἀφ' ἧς διεπέρων τὴν θάλασσαν[4].

1. *Villehardouin;* § 244, 247, 249, 250.—*Ducange;* ἔνθ' ἀν., β. II, § II.—*Χωρεάτης*· Βαλδ. Φλ., § 10.

2. *Ducange;* ἔνθ' ἀν., β. III, § VIII.—*Ἀκροπολίτης*· κγ΄.

3 *Φραντζῆς*· β. Α΄, 8, μὴ ὀνομάζων τὸ φρούριον.—*Καντακουζηνός*· βιβλ. II, κ. η΄,

4. *Ὁ ἐν Κων/πόλει Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος*· Ἀνέκδ. *Μαυρογ. Βιβλ.* Α΄, σελ. 58.

5. *Muralt;* Ess. de Chr. Byz., ἐτ. 1399, 14.

1. *J. Delaville le Roulx;* La France en Orient, τ. II, σελ. 370—371.

2. Manoirs· «fermes ou manoirs.... *maneria*· ἡ λέξις, ὡς ὀρθότατα παρετήρησεν ὁ Δουκάγγιος, ἐκτενεστέραν ἔχει σημασίαν παρ' Ἀγγλοις. *Manor*, ἀγγλιστὶ σημαίνει δεσποτείαν, γαλλιστὶ ὅμως *manoir* σημαίνει ἁπλῶς κατοικίαν» *Gibbon;* Hist. de la déc..., κεφ. LVIII, μετάφρ. Guizot, 1828, τόμ. Β΄, σ. 367, σ. 1.

3. *Muralt;* ἔνθ' ἀν., ἔτ. 1399, 14.

4. The bondage and travels of *Johann Schiltberger;* London [ἔκδ. Hackluit], σελ. 79.

Τὸ ὄνομα τοῦ χωρίου φαίνεται παραμεῖναν καὶ μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ὁ *Γύλλιος* λέγει ὅτι ἐπ' αὐτοῦ (1535) ἡ *Λίβυσσα* ἐκαλεῖτο *Διακύβισσα*[1].

Πλὴν τῆς μνείας τοῦ *Μαλαλᾶ*, ὅτι ἐπὶ *Κλαυδίου* ἔπαθεν ἐκ σεισμοῦ ἡ Νικομήδεια καὶ τὰ μέχρι Δακιβίζης μέρη[2], ἄλλην ἀγνοοῦμεν· διὸ φέρομεν ἤδη τὸν λόγον εἰς τὰ περὶ τῆς Γκέγπουζας.

Γ΄ ΓΚΕΓΠΟΥΖΑ

Εἰς τὸ μέσον τῆς ἀπὸ Χρυσοπόλεως εἰς Νικομήδειαν λεωφόρου, ἐπὶ πεδιάδος, εἰς ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς παραλίας δύο φερσεγγίων[3], ἤτοι δύο καὶ ἡμισείας περίπου ὡρῶν ἢ ὀκτὼ μιλίων, εὕρηται ἡ κωμόπολις *Γκέγπουζα*, κοινότερον *Γκέπζε*, ἕδρα οὖσα καϊμακάμη, ὑπαγομένου εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῆς νομαρχίας τῆς πρωτευούσης τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Περὶ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς ὁ λεξικογράφος *Ἀχμὲτ Βεφὶκ* λέγει ὅτι ἐλήφθη ἐκ τῆς ἑλληνικῆς[4]. Ὁ πρὸ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως αἰῶνος γράψας τὸ «*Ὁδοιπορικὸν τῶν προσκυνητῶν*» *[Μενασὶκ-οὐλ-χάτζ,* منسك الحاج*]* ἀναφέρει ὡς ἀρχαιότερον αὐτῆς ὄνομα گیك دك· τοῦτο, ὁ μὲν *Bianchi*[5], γαλλιστὶ μεταφράσας καὶ σχολιάσας τὸ ἐν λόγῳ σύγγραμμα, ἀνέγνω guilk iazi, διδοὺς τὴν αὐτὴν ἀνάγνωσιν καὶ εἰς τὸ Τουρκογαλλικὸν αὐτοῦ Λεξικόν, λέγων ὅτι ἡ μὲν πρώτη λέξις περσική, ἡ δ' ἄλλη τουρκικὴ θεωροῦνται, σημαίνουσαι «*πτεροῦ γράψιμον*», ἡμεῖς δ' ἀναγινώσκομεν *Κιελὲκ γιαζί*, καὶ ἐξηγοῦμεν, τουρκικὰς λέξεις δεχόμενοι αὐτάς, «*ἀώρων πεπόνων*», εἴτε «*γλαυκός, πεδιάδα*» διότι ἡ μὲν λέξις *κιελὲκ* σημαίνει ἀμφότερα, ἡ δὲ *γιαζὶ* πεδιάδα· ἡ ἐπίκλησις τῆς κωμοπόλεως, βεβαίως ἅμα τῇ κατακτήσει, διὰ περσικῆς λέξεως ἐφάνη ἡμῖν παράξενος, καθόσον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὰ δοθέντα ὀνόματα εἰς κώμας καὶ τόπους ἐλήφθησαν εἴτε ἀπὸ τῆς φυσικῆς αὐτῶν καταστάσεως, εἴτε ἀπὸ τῶν προσπιπτόντων τῷ ὀφθαλμῷ οἰκοδομημάτων, εἴτε ἀπὸ τῶν τότε δρώντων ἐν τοῖς πράγμασι προσώπων. Τὴν ἀνάγνωσιν ἡμῶν ἑπομένως νομίζομεν ὀρθοτέραν· σημειούμεθα δὲ ὅτι κύριοι τῆς περιφερείας ταύτης τὸ πρῶτον ἐγένοντο οἱ Ὀθωμανοὶ φθίνοντος Ἰουνίου μηνός, ὅτε οἱ πέπονες εὑρίσκονται εἰς ὡρίμανσιν, ὅτι καὶ σήμερον ἡ βορειοτέρα ἄκρα λέγεται *γιαζῆ*, σῴζουσα θεμέλια οἰκοδομῆς, καὶ ὅτι ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Νικομηδείας πεδίον τι ὀνομάζεται *Ἄκ γιαζῆ*, ἀλλαχοῦ δὲ *Τσάϊ γιαζῆ*, ἂν οὐχὶ *Τσάϊ ἀγζῆ*=στόμιον ῥύακος, ποταμοῦ. Ἡ ἐπωνυμία αὕτη τῆς πόλεως *Κιελὲκ γιαζὶ* φαίνεται παροδικὴ ὅλως ὑπάρξασα· ἐπεκράτησε δὲ ἡ τέως ὑπάρξασα ἐπὶ Βυζαντηνῶν, παραφθαρεῖσα εἰς *Γκέγπουζα* ἢ *Γκέγπιζε*.

Περὶ τῆς καταλήψεως τῆς Δακιβίζης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν σιωπῶσιν ἀμφοτέρων τῶν ἐθνῶν οἱ χρονογράφοι· οἱ ἡμέτεροι ἀναφέρουσιν ὅτι ἐν ἔτει 1329, μετὰ τὴν ἐν Πελεκανῷ ἧτταν, ὁ βυζαντηνὸς στρατός, διαιρεθεὶς εἰς τέσσαρα σώματα, ἐχώρησεν «εἰς τὰς πόλεις τῆς Βιθυνίας, κατὰ τὸν *Καντακουζηνόν*, τὴν Φιλοκρήνην, τὴν Δακίβιζαν, τὸ Νικητιᾶτον καὶ τὸ Ῥιτζίον[1]». Ὁ Σουλτᾶνος *Ὀρχάν*, διώξας τοὺς φεύγοντας, ἠττήθη περὶ τὴν Φιλοκρήνην, ἣν κατέλιπεν «ἐπεὶ παράλιος ἦν αὕτη ἡ πόλις, ὡς οὐδὲν τῷ *Ὀρχάνῃ* προεχώρει»[2], ἐκράτησε δὲ πιθανῶς τὴν Δακίβιζαν ὡς μεσόγειον καὶ ἐπὶ τῆς εἰς Νικομήδειαν λεωφόρου εὑρισκομένην· συμπεραίνομεν τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι ἐν ἔτει 1330 καὶ 1331, πολιορκηθείσης ἀλλεπαλλήλως τῆς Νικομηδείας ὑπὸ τοῦ *Ὀρχάν*, ὁ αὐτοκράτωρ *Ἀνδρόνικος* ἔλυσεν ἀμφοτέρας τὰς πολιορκίας «φορτηγοῖς ναυσὶ πεζικήν τε καὶ ἱππικὴν» δύναμιν καὶ τριήρεις ἀγαγών, ἐπιστρέψας διὰ θαλάσσης ἐπίσης[3]. Ἡ προτίμησις τῆς θαλασσοπλοίας ὠφείλετο εἰς τὴν κατοχὴν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῆς ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ὁδοῦ· ἑπομένως τολμῶμεν ὁρίσαι τὴν πρώτην τῆς Γκεγπούζης κατοχὴν ἐν ἔτει 1329 καὶ ἀποδοῦναι αὐτὴν εἰς τὸν Σουλτᾶνον *Ὀρχάν*,

1. *P. Gyllius*· de Bosph. Thr., b. III, u. VIII.

2. *Μαλαλᾶς*· σελ. 128, ἔκδ. Βενετίας.

3. *Κιατὶπ Τσελεμπῆ*· Τζιχὰν νουμᾶ, σελ. 652.—*Μεχεμὲτ Ἐτίτ.* Μενασὶκ οὐλ-χάτζ, σελ. 25 [ἔκδ. ἐγ. ἔτ. 1232].

4. *Ἀχμὲτ Βεφίκ*· Λεχτζέ-ϊ-ὁσμανῆ, ἐν λ. عثمانى

5. *Bianchi;* Itinéraire de C/ple à la Mecque, Paris, 1825, σελ. 6.—Τοῦ αὐτοῦ, Dict. T.—Fr. ἐν λ. عثمانى—*Μεχεμὲτ Ἐτίτ*· ἔνθ. ἀν.

1. *Καντακουζηνός*· Β΄, 8.—*Γρηγοράς*· Θ΄, κεφ. ι΄.—*Φραντζῆς*· Α΄, ζ΄.—Ἐσφαλμένως εἴκασεν ὁ *Χάμμερ* τὸν Μάλτεπεν ὡς τὸν Πελεκανόν· ἐκ τῆς πορείας τοῦ Ἀνδρονίκου, τῆς περιγραφῆς τοῦ *Καντακουζηνοῦ* (Β΄, 6) καὶ τῆς ὀπισθοδρομήσεως τῶν Βυζαντηνῶν εἰς τὰ ὀνομαζόμενα μέρη δείκνυται ὅτι ὁ Πελεκανὸς ἔκειτο ἔνθα νῦν τὸ Δὶλ ἰσκελεσῆ· περὶ τούτου ἔχομεν μελέτην ἰδιαιτέραν.

2. *Χαλκοκονδύλης*· σελ. 12, E. R.

3. *Καντακουζηνός*· Β΄, 24, 27.

καὶ τὸ σῳζόμενον ἔτι καὶ νῦν φερώνυμον τζαμίον, ἴσως δὲ καὶ τὸ παλάτιον, ὅπερ λέγεται κείμενον ἐν τῇ νῦν γνωστῇ θέσει *Γαζῆ*, τὸ ἐν ἔτει 1399 πυρποληθὲν ὑπὸ τοῦ *Boucicaut*, ὡς εἴδομεν, συμφωνοῦντα εἰς τοῦτο ἔχοντες καὶ τὸν *Μεχεμὲτ Ἐτίπ* (ἔνθ' ἀν.). Προγενεστέραν τουρκικὴν ἅλωσιν τῆς Γκεγπούζης ἀναφέρει ὁ παραδοξογράφος ὀθωμανὸς *Ἐβλιὰ τσελεμπῆς*, ὡς ἑξῆς· «Ὅτε ὁ Σίδι Μπατὰλ ἐπολιόρκει τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὑπῆρχε παρὰ τὴν πύλην τῆς Σηλυβρίας μεγάλη τις μονή, ἐν ᾗ θέσει ἐγείρεται νῦν τὸ τζαμίον *Κοτζᾶ Μουσταφᾶ πασᾶ*· ἐκεῖ ὁ *Ἀρσὶν-ουρ-ρασὶτ* οἰκοδομήσας ἦν φρούριον, τάξας ἐν αὐτῷ τριακοσίους ἄνδρας ὑπὸ τὴν διοίκησιν τοῦ *Σίδι Μπατάλ*, ὅπως προξενῇ περισπασμοὺς εἰς τοὺς ἀπίστους· ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάτοικοι τῆς τότε μεγάλης πόλεως Γκεγπούζης, ἐφόνευσάν τινας τῆς φρουρᾶς ἄνδρας, ἐπιτεθεὶς ὁ *Σίδι Μπατάλ*, κατηρείπωσε τὴν κώμην καὶ ἀπεσύρθη εἰς τὴν Μαλάτειαν, ἀφεὶς τὰ ἔτι ὁρώμενα τῆς καταστροφῆς ἴχνη· βραδύτερον ὁ Σουλτᾶνος *Μεχεμὲτ ὁ Β'* κατέκτησεν αὐτὴν καὶ κατηδάφισε τὸ ἐν αὐτῇ φρούριον, ὅπως μὴ χρησιμεύσῃ πλέον τοῖς ἀπίστοις»[1]. Καὶ ταῦτα μὲν συγκεχυμένα· βέβαιον ὅμως εἰπεῖν ἔχομεν ὅτι ἡ τῆς κώμης ταύτης καὶ τῶν πέριξ μερῶν ὀθωμανικὴ κυριαρχία παρεξετάθη μέχρι τοῦ ἔτους 1399—1400, ὅτε, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ τοῦ *Boucicaut* ἐκστρατεία, περὶ ἧς διελάβομεν, ἀφ' ἑτέρου ἡ ἐν ταῖς ὀθωμανικαῖς χώραις εἰσβολὴ τοῦ *Τιμουρλὲγκ* καὶ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς, ἐπέτρεψαν εἰς τοὺς Βυζαντηνοὺς τὴν ἀνάκτησιν τῶν ἀπολεσθέντων, ἅτινα διετήρησαν μέχρι τοῦ ἔτους 1419, ὅτε πάλιν ἀπώλεσαν αὐτά, κατακτηθέντα τέλεον ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, ὡς ῥητῶς ἀφηγεῖται ὁ *Σεατ-τὶν* λέγων· «Ἐν ἔτει ἐγίρας 822 ὁ Σουλτᾶνος *Μεχεμὲτ ὁ Α'* εἶδεν ἀποπερατούμενα ἔνια τῶν ἐν Προύσῃ ἱερῶν καὶ φιλανθρωπικῶν αὐτοῦ ἱδρυμάτων, καὶ διέταξε τὴν θεμελίωσιν ἄλλων. Ἐπειδὴ δὲ διενοεῖτο ἵνα ἀφορίσῃ αὐτοῖς καὶ δαψιλῆ πρόσοδον [βακούφιον], οἱ κατὰ τὴν σύσκεψιν παρευρισκόμενοι ἐν τέλει ὑπέμνησαν εἰς τὴν Μεγαλειότητα Αὐτοῦ ὅτι χωρία τινὰ καὶ κῶμαι ἐν τῇ πρὸς τὴν Κωνσταντινούπολιν περιοχῇ, καταληφθεῖσαι προλαβόντως ὑπὸ τοῦ Γαζῆ Σουλτὰν *Ὀρχάν*, αὐτοπροσώπως λαβόντος αὐτὰς ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων, αὖθις περιῆλθον εἰς τὴν κυριότητα τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει κρατοῦντος, διαρκούσης τῆς ἕνεκα τοῦ *Τιμοὺρ* μεσοβασιλείας· καὶ προσέθηκαν ὅτι ταῦτα ἤδη ἀνακτώμενα λίαν καταλλήλως ἁρμόσουσι προστιθέμενα εἰς τὸ περὶ οὗ ἐσκέπτετο βακούφιον· ἐπιδοκιμάσας τὴν γνώμην ταύτην διώρισεν ὁ Σουλτᾶνος ἀρχηγὸν τῆς ἐπὶ τούτῳ ἐκστρατείας τὸν *Οὐμοὺρ βέγην*, υἱὸν τοῦ *Τιμοὺρ τάς*, ὅστις ἐπελθὼν ἐκυρίευσε τὸ *Χάρεκε*, τὴν *Ἐσκὶ Γκέγπουζαν*, τὸ *Τάρουτζη*, τὸ *Καρταλ* καὶ τὸ *Πεντίκ*, τὰ ὁποῖα καὶ ὡρίσθησαν ὡς πρόσοδος τῶν ἱδρυμάτων τοῦ εἰρημένου Σουλτάνου»[1]. Οὐ μόνον δὲ ταῦτα, ἀλλά, κατὰ τὸν ὀθωμανὸν ἱστοριογράφον *Ἀτᾶ*, καὶ τὰ εἰς τὰ ὑψηλὰ τῆς Χρυσοπόλεως, περὶ τὴν Τσάμλιτζαν, χωρία, τὸ *Κασηκλῆ*, τὸ *Βουλγουρλοῦ* κατεκτήθησαν τότε ὑπὸ τοῦ σεβασμίου σέϊχ *Ἰβὰζ Φικκίχ*, συγγραφέως διαφόρων ποιημάτων· κατὰ τὸν αὐτὸν ἱστορικὸν ὁ Σουλτᾶνος *Μεχεμὲτ Α'* παρηκολούθει τὴν ἐκστρατείαν καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ χωρίῳ *Νερτιπανλὶ* διαμονὴν αὐτοῦ ἐξέδωκεν ἀρχομένου τοῦ μηνὸς Σαφὲρ ἐν ἔτει ἐγίρας 822 μπεράτιον, αὐτολεξεὶ παρατιθέμενον ὑπὸ τοῦ εἰρημένου ἱστορικοῦ, δι' οὗ ὁ πόθος τοῦ *Ἰβὰζ Φικκίχ*, ὅπως τὸ ὑπ' αὐτοῦ κατεχόμενον τιμάριον, τὸ καλούμενον *Λατσίν*[2], καταστῇ ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτοῦ κληρονομικόν, γνωστοποιηθεὶς ἐπικυροῦται[3]. Τὸ χωρίον *Νερτιμπανλῆ* ἐστι τὸ κοινῶς *Μερτιβὲν κιοϊ* ὀνομαζόμενον, ἔχον σιδηροδρομικὸν σταθμὸν τὸν τοῦ *Ἐρένκιοϊ*· ὁ μὴν Σαφὲρ τοῦ ἔτους ἐγίρας 822 ἤρξατο

1. *Hammer;* The travels of Evliya, London, 1850, τ. II, σελ. 89. Κατὰ τοὺς βυζαντηνοὺς χρονογράφους, χαλιφεύοντος τοῦ *Μαδὶ* (*Μαχατῆ*) ἐν Βαγδάτῃ, ὁ υἱὸς αὐτοῦ *Ἀαρὼν* (*Ἀρσὶν-ουρ-ρασίτ*, στρατεύσας κατῆλθε μέχρι Χρυσοπόλεως, ἐπὶ *Κωνσταντίνου* καὶ *Εἰρήνης*, ἐν ἔτει 782, καὶ «ξένα πολλὰ στοιχίσας ἀνέζευξεν». *Θεοφάν.* 6274 E. R.—*Λ. Γραμμ.* σελ. 193, E. R. Οἱ τοῦρκοι ἱστορικοὶ θέλουσι *πολιορκίαν τῆς Κ/πόλεως* ὑπὸ τοῦ *Ἀρσὶν* ἐν ἔτει ἐγίρας 164+780 (Herbellot; Bibl. Or. ἐν λ. Constantiniah], τὸν δὲ θάνατον τοῦ *Σεΐτι Μπατὰλ Γαζῆ* καὶ τὴν ἐν τῇ ἀπ' αὐτοῦ ἐπικληθείσῃ κώμῃ (τῇ πρώην *Νακωλείᾳ*) ταφὴν ἐν ἔτει ἐγίρας 122+740 [*Ἑλλ. Φιλ. Σύλλογος*· τ. Θ', Παράρτ. Ἀρχ. σελ. XVII].

1. *Σεατ-ετ-τὶν* ἔνθ' ἀν., τ. Α', σελ. 295—296.

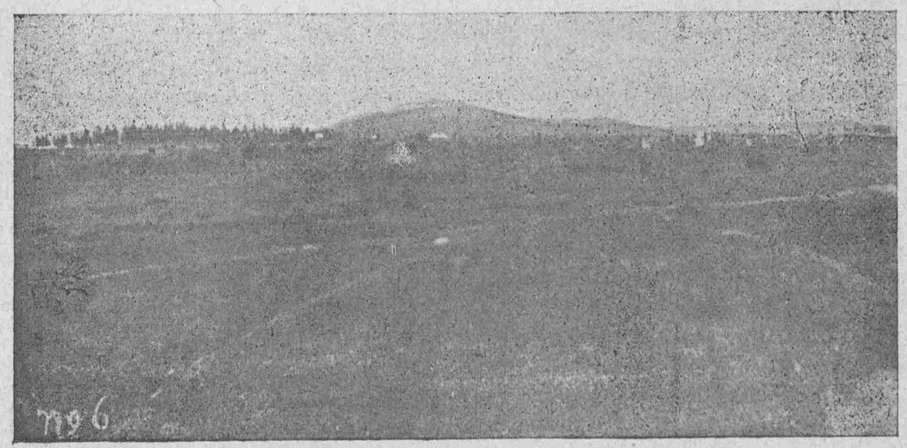
2. Κατὰ τὸν *Ἀχμὲτ Βεφίκ*, ἔνθ' ἀν. ἐν λ. *Λατσίν*, 1, ἔστι κύριον ὄνομα· 2, ὄνομα ἐξέχοντος εἴδος ἱέρακος· 3, ὄνομα ἀρχαίας τουρκικῆς φυλῆς· κατὰ τὸν *Bianchi*, πλὴν τῆς πρώτης σημασίας, ἔχει καὶ τὴν τοῦ δούλου, τοῦ ὑπηρέτου.

3. *Ἀτᾶ* ταρίχ, τ. Α', σελ. 69—70.

καθ' ἡμᾶς τῇ 27 Φεβρουαρίου 1419 σωτηρίου ἔτους· περὶ τοῦ *Ἰβὰζ Φικκὶχ* γινώσκομεν ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς ἐν Χρυσοπόλει ἱερᾶς ἐκκλησίας τοῦ Προφήτου *Ἠλιοὺ* [ἐκ τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως περὶ τοῦ νεκροταφείου] ὅτι ὁ Σουλτᾶνος *Μεχεμὲτ ὁ Τσελεμπῆς* δέδωκεν αὐτῷ ὡς βακούφιον κληρονομικὸν σὺν ἄλλοις καὶ τὴν Γκέγπουζαν, καὶ μεταξὺ Τσάμλιτζας καὶ τῆς νῦν χριστιανικῆς συνοικίας τῆς Χρυσοπόλεως διαφόρους ἐκτενεῖς γαίας, ἐφ' ὧν εὑρηνται καὶ τὰ νεκροταφεῖα τῶν Ὀρθοδόξων καὶ Ἀρμενίων. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν Δερβίσης τις, περιῤῥάξας χῶρον ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς Μεγάλης Τσάμλιτζας καὶ μνῆμα παγιώσας, καθιέρωσεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ *Ἰβὰζ Φικκίχ*, πεσόντος δῆθεν ἐκεῖ ἐν ὀνικωτάτῃ μάχῃ πρὸς τοὺς Βυζαντηνούς, πρὸ τῆς ὁποίας, προσευχῇ καὶ δεήσει αὐτοῦ, θεία νεύσει, ἀνωρύχθη τὸ παρ' αὐτῇ φρέαρ μὲν νῦν, λάκκος δέ, ὁμβρίμων ὑδάτων πλήρης ὤν, ὅτε παῖδες ἡμεῖς ἀνηρχόμεθα ἐκεῖ.

Τὴν εἴδησιν, ἣν παραδίδωσιν ἡμῖν ὁ *Ἐβλιᾶ-τσελεμπῆς* [ἔνθ' ἀν.], ὅτι μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὁ Σουλτᾶνος *Μεχεμὲτ ὁ Β'*, ὁ Πορθητής, ἀνέκτησε δῆθεν τὸ φρούριον τῆς Γκεγπούζης, θεωροῦμεν ἄνευ τινὸς ὑποστάσεως.

Ὡς ἐπὶ τῶν Ῥωμαίων, ὡς ἐπὶ τῶν Βυζαντηνῶν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν Ὀθωμανῶν, ἡ Γκέγπουζα, μέχρις οὗ ἡ μετὰ τῆς Ἀσίας συγκοινωνία ἤρξατο γινομένη πρῶτον δι' ἀτμοπλοϊκῆς ὑπηρεσίας, ἐσχάτως δὲ διὰ σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, ἦτο ταχυδρομικὸς σταθμὸς καὶ κατάλυμα, πρῶτον μὲν τῶν ἀπὸ

Ἡ πόλις Γκέγπουζα

τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἀπερχομένων, τελευταῖον δὲ τῶν ἐκ ταύτης εἰς ἐκείνην ἐρχομένων· ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ διὰ πλείστων, προσφόρων ταῖς τῶν ὁδοιπορούντων ἀνάγκαις καθιδρυμάτων, οὐ μὴν καὶ φιλανθρωπικῶν χάριν τῶν πτωχῶν, προικιζομένη διετέλει· οὕτως εὑρίσκομεν ἐν αὐτῇ *μενζιλχανέν*, ἤτοι ταχυδρομικὸν σταῦλον, κερβὰν σεράγιον, τεμένη, λουτρῶνα, ἰμαρέτιον [πτωχοτροφεῖον], ὑδραγωγεῖα καὶ λοιπά, ἱδρύματα διαφόρων φιλανθρώπων ἀνδρῶν, περὶ ὧν ποιησόμεθα λεπτομερῆ πως λόγον, ἀφ' οὗ προτάξωμεν τὴν περιγραφὴν τῆς τοποθεσίας τῆς κωμοπόλεως.

Ἡ Γκέγπουζά ἐστι συνωκισμένη ἐπὶ ὀροπεδίου ὀπωσοῦν ὑψηλοῦ, εἰς ἐπίμηκες μᾶλλον σχῆμα ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον· ἀπέχει τοῦ μὲν λιμένος τοῦ νῦν *Ἐσκὶ-Χισὰρ* λεγομένου μίαν περίπου ὥραν πεζῷ, τοῦ δὲ τῆς Ἀριτζοῦς δύο· ὁ σταθμὸς εὑρηται ἐν χιλιόμετρον πρὸς νότον μακρὰν τῆς κώμης· ἡ μεταξὺ ὁδὸς ἐν φυσικῇ καταστάσει διέρχεται παρὰ τὸ συναφὲς ταῖς οἰκίαις κυπαρισσόφυτον εὐρὺ νεκροταφεῖον· ἀπὸ τῶν ἀνοικτῶν μερῶν τῆς κώμης ὁ θεατὴς ἔχει περὶ αὐτὸν ἐκτενῆ ὁρίζοντα καὶ τέρπεται ἐπισκοπῶν ἀφ' ἑνὸς μὲν μέρος τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου καὶ τῶν ἑκατέρωθεν αὐτοῦ θελκτικῶν ἀκτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὸ ποικιλλόμενον καὶ εὔχαρι ἔδαφος τῆς Θυνίας. Ἡ λαμπρὰ αὕτη θέα τοσοῦτον ἐμάγευσε τὸν *Αὔγουστον Βουσβέκιον*, ἐν ἔτει 1553 ἐπισκεφθέντα τὴν Γκέγπουζαν, ὥστε ἐχαρακτήρισεν

αὐτὴν ὡς τὴν ὡραιοτέραν τοῦ κόσμου[1]. Ἐὰν πιστεύσωμεν τὸν *Ἐβλιᾶ-τσελεμπῆν*, ἐπισκεφθέντα τὴν κωμόπολιν ἐν ἔτει ἑγίρας 1035 [+1620—1], ἠρίθμει τότε χιλίας οἰκίας, ἑκατὸν ὀγδοήκοντα ἐργαστήρια, τεσσαράκοντα μεγάλα καὶ μικρὰ χάνια. Τὴν ἀπαρίθμησιν ταύτην ἐζωγκωμένην βλέπει ὁ ἀναγνώστης· αἱ οἰκίαι ὡς τότε καὶ νῦν ἔχουσιν ἐκτενεῖς κήπους· τὸ ὕδωρ ἐστὶ γλυφόν· ὁ ἀὴρ ὑγιεινός. Καλλιεργεῖται σὺν τῇ ἐλαίᾳ καὶ ἡ ἄμπελος· παράγει δὲ πολλὰς ὀπώρας, ἰδίως κεράσους, καὶ λαχανικά, ὧν ὀνομασταί εἰσιν αἱ κινάραι. Οἱ κάτοικοι ἅπαντές εἰσιν Ὀθωμανοί, πλήν τινων ἐργαστηριαρχῶν καὶ τεχνιτῶν, ὄντων Χριστιανῶν τοῦ ἀνατολικοῦ δόγματος. Ἐπὶ *Ἐβλιᾶ* ὑπήγετο εἰς τὸ σαντζάκιον Κοτζᾶ Ἰλί, ὁ δὲ διοικητὴς ἐλάμβανε μισθὸν ἑκατὸν πεντήκοντα ἄσπρων. Σήμερον ὑπάγεται εἰς τὴν νομαρχίαν τῆς πρωτευούσης καὶ διοικεῖται ὑπὸ καϊμακάμη· ἔχει δύο λουτρῶνας, ὡραῖον διοικητικὸν μέγαρον, τηλεγραφικὸν καὶ ταχυδρομικὸν σταθμὸν καὶ ἀμαξιτὸν ὁδὸν μέχρι τοῦ σιδηροδρομικοῦ σταθμοῦ. Τῶν κυριωτάτων δημοσίων οἰκοδομημάτων λόγος τις ἐνομίσθη ἡμῖν εὔθετος ἐνταῦθα.

Τζαμίον Σουλτάνου Ὀρχάν.

Τετράγωνον λίθινον κτίριον, στεγαζόμενον ὑπὸ θόλου μολυβδοσκεποῦς, ἐστρωμένον ἔχον τὸ ἔδαφος διὰ τετραγώνων πλίνθων· πλὰξ μαρμαρίνη, παριστῶσα ἀνθρώπινα σώματα, ἀφαιρεθεῖσα τοῦ ἐδάφους πρό τινων ἐτῶν, ἐθραύσθη, χρησιμοποιηθεῖσα εἰς ἄλλας οἰκοδομάς· ὁ μιναρὲς ἐγείρεται ἔξω τοῦ κτιρίου ἐν τῇ δεξιᾷ γωνίᾳ, ἔχων ἔνδοθεν τὴν εἴσοδον τῆς ἐπ' αὐτοῦ ἀνόδου διὰ κλίμακος στρεφομένης περὶ κίονα ἐκ γρανίτου, φέροντα βυζαντηνὴν ἐπιγραφήν, περὶ ἧς ἐφεξῆς· ἐπὶ τοῦ ἔξω τοίχου τῆς βάσεως αὐτοῦ ἐντετοίχισται τμῆμα μαρμάρου, εἰκονίζον ἑκατέρωθεν κυκλικοῦ κοσμήματος ἠνωρθωμένην ἔχοντα οὐρὰν εὔσωμα τετράποδα, λέοντας ἢ μολοσσοὺς κύνας, ὑποστάντας ξέσματα, καὶ περαιτέρω ἕτερον τμῆμα ἀνέπαφον ῥόδακα σῳζον· παρὰ τὴν βάσιν μαρμαρίνη λάρναξ, ἐν τῷ προαυλίῳ κειμένη καὶ εἰς νυμφαῖον χρησιμεύουσα, φέρει ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν πλευρῶν ἀνὰ τρεῖς σταυροὺς βυζαντηνοῦ σχήματος· πέριξ δὲ κεῖνται διάφορα κιονόκρανα, τινὰ μὲν σταυρῶν, τινὰ δὲ κοσμημάτων γλυφὰς φέροντα. Παράδοσις ἐπικρατεῖ παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις ὅτι ἀρχικῶς ἦν ἐκκλησία καὶ ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς κωμοπόλεως ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου *Ὀρχὰν* καθιερώθη εἰς τὴν ἰσλαμικὴν λατρείαν· διὰ τοῦτο τὸ θυσιαστήριον (μιχρὰπ) ἐζωγράφηται ἐν τῇ κόγχῃ πρὸς τὸ ἓν πλάγιον· ἐν τούτοις ἐπισταμένως παρατηρήσαντες τὸ ὅλον κτίριον, οὐδὲν σημεῖον ἐμφαῖνον ἀρχαιότητα αὐτοῦ εἴδομεν, οὐδέ τι γνώρισμα ἐκκλησιαστικῆς αὐτοῦ ἰδιότητος· ἴσως ἐπὶ τόπου ἐκκλησίας ἠγέρθη βραδύτερον, μετὰ τὴν ἔφοδον τοῦ *Boucicaut*, περὶ ἧς διελάβομεν ἀνωτέρω ὅτι πιθανῶς ἐπυρπολήθη. Παρὰ τὸ τζαμίον ὑπάρχει μικρὸς λουτρὼν ἐπονομαζόμενος *Κιουτσοὺκ ἢ Μενζιλχανὲ Χαμαμῆ*, ἀπὸ τοῦ παρακειμένου καὶ ἄλλοτε διασήμου *Μενζιλχανέ*, ταχυδρομικοῦ σταθμοῦ.

Τζαμίον Τσομπὰν Μουσταφᾶ πασᾶ.

Ἦκμασεν οὗτος ἐπὶ Σουλτὰν *Σελὶμ τοῦ Α'* καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Σουλτὰν *Σουλεϊμὰν τοῦ Κανουνῆ*, κατὰ τὰ πρῶτα πέντε ἢ ἓξ ἔτη τῆς βασιλείας αὐτοῦ· κατήγετο ἐκ Βοσνίας ἐκ χριστιανῶν γονέων, *Κυρ[ιλ]λὸφ* ἔχων οἰκογενειακὸν ἐπώνυμον· ἐλθών, ἢ μᾶλλον ἀχθείς, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἐξισλαμίσθη καὶ εἰσήχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ σεραγίου· ἐκ τῆς ὀθωμανικῆς ἐπωνυμίας *τσομπὰν* (= ποιμήν) εἰκάζομεν ὅτι ἐν τῇ πατρίδι διατρίβων ποιμένος εἶχεν ἐπάγγελμα. Εὑρίσκομεν αὐτὸν ἐν ἔτει 1516 [ἑγίρας 922] ἔχοντα βαθμὸν Μπεγλὲρ-μπέγη, καὶ συνοδεύοντα τὸν Σουλτὰν *Σελὶμ* εἰς τὴν κατ' Αἰγύπτου ἐκστρατείαν καὶ μετὰ δύο ἄλλων ἐντολῇ τοῦ Σουλτάνου παραλαμβάνοντα τὸ πεσὸν Κάϊρον· τῇ 29ῃ Ἰανουαρίου 1519 [26 Μουχαρρὲμ 925], γενόμενον ἤδη Δαμὰτ = γαμβρὸν τοῦ Σουλτάνου, ἐπὶ θυγατρί, προαγόμενον εἰς τὸ ἀξίωμα δευτέρου βεζύρου· τῇ 29ῃ Αὐγούστου 1521 [25 Ῥαμαζὰν 927] παρόντα εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου *Σουλεϊμὰν* ἅλωσιν τοῦ Βελιγραδίου· τῇ 16ῃ Ἰουνίου 1522 [21 Ῥετζὲπ 928] σερασκέρην, ἀρχηγὸν δηλονότι τῶν κατὰ τῆς Ῥόδου σταλεισῶν ναυτικῶν καὶ στρατιωτικῶν δυνάμεων· τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου 1522 [7 Ζιλχιτζὲ 928] διοριζόμενον διοικητὴν τῆς Αἰγύπτου, θανόντος τοῦ πλοῦτον ἀμύθητον σωρεύσαντος *Χαὶρ μπέγη*· τῇ 20ῃ Ἰουλίου 1523 [6 Ῥαμαζὰν 929] παυόμενον τῆς διοικήσεως ταύτης καὶ ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ τοῦ *Χαὶν* ἐπικαλουμένου *Ἀχμὲτ πασᾶ* κατά τινας, κατ' ἄλλους δέ, παυόμενον τῇ 29ῃ Μαίου 1523

1. *Aug. Busbecquius;* Lettres etc. [trad. Le Foy] τόμ. I, σελ. 135—136.

[12 Ῥετζὲπ 929] καὶ ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ τοῦ *Κιουζελτζὲ Κασὶμ πασᾶ*, ὃν μετὰ τριάκοντα τέσσαρας ἡμέρας διεδέξατο ὁ *Χαὶν Ἀχμὲτ πασᾶς*. Τὸ βραχὺ τῆς ὑπηρεσίας ταύτης ἀποδοτέον ἴσως εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς συζύγου αὐτοῦ, ἐπιμόνως ζητησάσης καὶ ἐπιτυχούσης παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῆς Σουλτάνου *Σουλεϊμὰν* τὴν ἀπὸ τῶν πολεμικῶν καὶ κυβερνητικῶν ἀσχολιῶν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀνδρός, μνημονευομένου ἐν ἔτει 1524 ὡς πάσχοντος ἐξ ἀρθρίτιδος καὶ γήρως· ὁ Σουλτᾶνος, χαριζόμενος αὐτῷ, ἐλθόντι εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἤγειρε σεράγιον ἐν τῇ περιφερείᾳ τοῦ Ἐσκὶ-σεραγίου, ἐν ᾧ, διατηρῶν ἀείποτε τὸ ἀξίωμα δευτέρου βεζύρου, ἔμενεν ἐφησυχάζων· τελευταίαν μνείαν αὐτοῦ εὑρίσκομεν τῇ 23ῃ Ἀπριλίου 1526 [11 Ῥετζὲπ 932], ὅτε συνώδευσε καὶ αὐτὸς τὸν Σουλτᾶνον *Σουλεϊμάν*, ἐξερχόμενον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ πορευόμενον κατὰ τῆς Οὐγγαρίας· ἂν ἠκολούθησε τὴν ἐκστρατείαν, ἀμάρτυρον· βέβαιον ὅμως ὅτι ὀλίγον ἔτι ἐπέζησε χρόνον, καθὰ ἐξάγομεν ἐξ ὡραίου ἐπιγράμματος ὀκταστίχου, ποιηθέντος ὑπὸ τοῦ περιωνύμου *Δελὶ Μπιρατὲρ* εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ *Μουσταφᾶ πασᾶ* ἐπὶ τοῦ Ἔβρου ποταμοῦ, παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, οἰκοδομουμένην τότε φερώνυμον γέφυραν, τὴν ὁποίαν, κατὰ τὸν *Ἐβλιᾶ*, ὁ Σουλτᾶνος *Σουλεϊμὰν* ἀπεκάλεσε τοῦ *Δειλοῦ γέφυραν* [Ναμὲρτ κιοπρουσῆ]. Κατ' αὐτό, ὁ δομήτωρ πρὶν ἢ περάνῃ τὴν γέφυραν ταύτην, *διαβεβηκὼς ἦν* τοῦ βίου· τὴν γέφυραν· ταύτης τὴν συντέλεσιν τὸ *Ἡμερολόγιον* τοῦ βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως τοῦ ἔτους 1309 ὁρίζει εἰς τὸ ἔτος ἑγίρας 935, ἀντιστοιχοῦν εἰς τὸ 1528· ἑπομένως δυνάμεθα ὁρίσαι τὸν θάνατον αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1526 καὶ 1528, καίτοι τοῦ *Χάμμερ* ὁρίζοντος τὴν 30 Μαίου τοῦ ἔτους 1538, καὶ ἄλλων τὸ ἔτος 1540, ὧν τὴν ἀκρίβειαν ἐλέγχει ἐν πρώτοις ὁ θάνατος τοῦ ἐπιγραμματοποιοῦ, ὁριζόμενος ἐν ἔτει ἑγίρας 941 [1534], ἐπελθὼν ἐν Μέκκᾳ, ἔνθα ἀπὸ καιροῦ ἀποκαθεσταμένος ἦν. Οὗτος, συντιθεὶς τὸ ἐπίγραμμα, ἦν ἐν ἀκριβεῖ γνώσει τοῦ θανάτου τοῦ ἀνδρός· πρὶν ἢ περατωθῇ ἡ γέφυρα, λέγει, κατέκλυσε τὸν πασᾶν κακὴ πλήμμυρα, καὶ διέβη καὶ οὗτος τὴν γέφυραν, καλῶς νοήσας ὅτι πράγματι γέφυρά ἐστιν ὁ παρὼν κόσμος. Τὸ ἐν τῷ ἐπιγράμματι χρονογράφημα ἔχει τι τὸ ἐλλεῖπον, ἴσως κακῶς ἐκτυπωθὲν ἐν τῷ ὑπ' ὄψει ἡμῶν ποιήματι. Ὁ *Δελὶ Μπιρατὲρ* ἕνεκα τοῦ θανάτου τοῦ *Μουσταφᾶ πασᾶ* ἀπώλεσεν ὑπεσχημένην αὐτῷ συνδρομὴν δεκακισχιλίων ἄσπρων· ἐπιδοὺς ὅμως τὸ ἐν λόγῳ ἐπίγραμμα εἰς τὴν σύζυγον ἐκείνου ἠξιώθη ἀμοιβῆς ἑκατὸν χρυσῶν νομισμάτων. Ὁ *Μουσταφᾶ πασᾶς* καὶ ἐν Ῥούμελι Χισὰρ τοῦ Βοσπόρου ἀνήγειρε «μεδρεσὲν» = ἱεροσπουδαστήριον, πλησίον τοῦ τεμένους παρὰ τὸν λουτρῶνα, ἐξ οὗ ἐπικαλεῖται «*Χαμὰμ μεστζιὶ μετρεσεσῆ*»[1]. Τὰ λείψανα τοῦ ἀνδρὸς ἐτάφησαν ἐν τῷ ἐν Γκεγπούζῃ φερωνύμῳ τζαμίῳ, περὶ τοῦ ὁποίου ἐρανιζόμεθα καὶ σημειούμεθα τὰς ἑπομένας εἰδήσεις.

Ἡ λεπτομερεστάτη περιγραφὴ τοῦ τζαμίου τούτου ἐστὶν ἡ ὑπὸ τοῦ *Ἐβλιᾶ* γενομένη ἐν ἔτει ἑγίρας 1035 [1620-1]· κατ' αὐτήν, «τὸ μολυβδοσκεπὲς τοῦτο τζαμίον ὑπερτερεῖ τὰ βεζυρικὰ τζαμία τῆς Κωνσταντινουπόλεως· διαχειριστὴς (μουτεβελῆς) τούτου ὡρίσθη ὁ κατὰ καιροὺς διοικητὴς τῆς κωμοπόλεως· διοικητὴς ὢν τῆς Αἰγύπτου ὁ *Μουσταφᾶ πασᾶς*, προεμηθεύθη λαμπροτάτους λίθους καὶ ἔσχισεν αὐτοὺς εἰς πλάκας, ὅπως στολίσῃ τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο, κατασκευάσας ἅμα καὶ κηροστάτην μοναδικὸν ἐν τῇ οἰκουμένῃ· κομιζόμενοι οἱ λίθοι ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἐξεφορτόνοντο εἰς τὴν ἀποβάθραν τῆς *Λάριτζε*· ἡ ἔνδον τοῦ τζαμίου ὑπάρχουσα σειρὰ μαρμάρων καὶ γρανίτου, εἰς ὕψος τριῶν ἀνθρώπων, ἐν οὐδενὶ τζαμίῳ τῆς πρωτευούσης ὁρᾶται· τῷ μὴ θεασαμένῳ τὴν ἐξαίρετον ἐπεξεργασίαν τοῦ μιχράπ [θυσιαστηρίου], τοῦ μιμπὲρ [βήματος] καὶ τοῦ μαχφὶλ [ἀμβωνος] ἀπαράστατός ἐστιν·

1. *Σεατ-ετ-τὰν* ἔνθ' ἀν., τ. Β', σελ. 366, 383—384. *Καρὰ-τσελεμπὶ Ζαδέ* Σουλεϊμαν-ναμέ, Μπουλάκ, ἐγ. 1184 σελ. 33—34, 49, 67, 73.— *Χάμμερ* ἱστ. τῆς ὀθ. αὐτ., μετάφρ. *Κροκιδᾶ*, ἐν Ἀθήναις, τ. Γ', σελ. 270, 346, 387, 389. τ. Δ', σελ. 81, καὶ σημ. β' εἰς βιβλ. ΚΘ'.— *Jouanin et J. van Gaver;* La Turquie, Paris, ἔκδ. Un. Pitt., σελ. 124—127.— *Βουτυρᾶς*· λεξ. ἱστ. καὶ γεωγρ. Κων)πόλει, ἐν λέξ. *Μουσταφᾶς Κιρλόφ*, ἔνθα ἀνακριβῶς λέγεται μέγας βεζύρης, ἡ ἅλωσις τῆς Ῥόδου τῇ 21 Σεπτεμβρίου 1529, ὁ διορισμὸς τοῦ βιογραφουμένου ὡς διοικητοῦ Αἰγύπτου τῇ 24 Ὀκτωβρίου 1529, καὶ ἡ ἐν Κων)πόλει ἀποβίωσις αὐτοῦ ἐν ἔτει 1540.— *Ἀλὶ Σατί*· γατικατ-ελ-τζεβαμί, Κ/πόλει, ἑγ. 1231, τ. Β', σελ. 2, 116—117, ἔνθα τὸ ἐπίγραμμα τοῦ *Δελὶ Μπιρατέρ]*, 132. — *Ἐβλιᾶ*· μουντεχαμπάτ, Κ/πόλει, ἀχρονολ., σελ.61 [ἐν τῷ κεφαλαίῳ «δὲρ μπεγμάνι μπινάϊ ἀτίκ»].—Πρβλ.τοῦ αὐτοῦ *Travels*, London, 1855, τ. Β', σελ. 89—91. Ἐν εἰδοποιήσει τινὶ τοῦ Ἑδκαφίου (Ἀπριλίῳ 1896) καλεῖται «*Γαζῆ Μουσταφᾶ Πασᾶς*».

ᾠκοδόμηται ὑπὸ τοῦ πρώτου μαθητοῦ τοῦ ἀρχιτέκτονος *Κοτζᾶ Σινὰν Κάλφα* τοῦ ἀρχιτέκτονος *Χασάμ*, ἅπασαν αὐτοῦ τὴν ἱκανότητα ἐπιδείξαντος εἰς ταύτην τὴν οἰκοδομήν. Τὰ παράθυρα τῶν τεσσάρων πυλῶν φέρουσι μικρὰς ἐζωγραφημένας ὑάλους, δι' ὧν τὸ ἡλιακὸν φῶς ἐπαγωγότατα φωτίζει τὸ τέμενος, καὶ δι' αὐτοῦ συγχρόνως ὁ ἐπισκέπτης ἀναγινώσκει ἐπὶ τοῦ μεσαίου θόλου τὸ τοῦ Κορανίου ῥητὸν «*Ὁ Θεὸς φῶς ἐστι τῶν οὐρανῶν*». Ἀπὸ τοῦ θόλου κρέμανται πολυκάνδηλα καὶ διάφορα ἐξαρτήματα, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐδάφους οἱ τῆς Αἰγύπτου τάπητες ἀνθαμιλλῶνται τοῖς τοῦ Ἰσπαχάν. Ὁ θρόνος (κιουρσῆ) πεποικιλσμένος ἐστὶν ὀστράκοις (σεττέφ). Τὰ εὔοσμα ἄνθη τοῦ ὄπισθεν τῶν τοίχων θελκτικοῦ κήπου ἀρωματίζουσι καὶ εὐωδίας πληροῦσι τὴν ἀτμόσφαιραν, καὶ αἱ ἀηδόνες διὰ τερπνῶν τερετισμάτων ἡδύνουσι τὸν τόπον. Τὸ τζαμίον ἔχει μίαν πύλην κατέναντι τοῦ μιχράπ, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ἐπιγέγραπται χρονογράφημα διὰ χειρὸς τοῦ καλλιγράφου *Χουσεὶν Καρὰ-Χισαρῆ*. Ἐν τῷ τζαμίῳ ὑπάρχουσιν ἑβδομήκοντα Κοράνια, ὧν ἕκαστον ἔχει ἀξίαν αἰγυπτιακοῦ θησαυροῦ, δεξιόθεν τοῦ μιχρὰπ ὑπάρχει Κοράνιον τοῦ *Γιακοὺτ Μοστᾶ Ἀσεμῆ* ὅμοιον τούτου οὐδαμοῦ, πλὴν τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει τζαμίου τοῦ Σουλτὰν *Ἀχμέτ*, εὑρίσκομεν. Κατ' ἀμροτέρας τὰς πλευρὰς ὑπάρχουσιν ἓξ θόλοι, ἑδραζόμενοι ἐπὶ πολλῶν κιόνων, καὶ ἐπὶ τῆς πύλης ὁ ἑβδομος· ὁ γυναικωνίτης, ἐκτενὴς ὡς ὁ τῶν σουλτανικῶν τζαμίων, ἐστόλισται διὰ δικτυωτῶν· ὁ μιναρὲς ἔχει ἕνα ἐξώστην.

Πέριξ τοῦ τζαμίου ὑπάρχει *κερβὰν σεράγι*, δυνάμενον ὅπως φιλοξενήσῃ τρισχίλια ἄτομα, καὶ εἰς σταῦλος δισχιλίων ἵππων, καὶ ἕτερος καμήλων· ἔχει ἑστιατόριον *[δὰρ οὐλ ἰταάμ]*, ἐν ᾧ πλουσίως σιτοῦνται γέροντες, νέοι καὶ γυναῖκες· ἐν πάσῃ ἑστίᾳ τοῦ κερβὰν σεραγίου χορηγοῦνται καθ' ἑσπέραν ἄρτος, ζωμός, κηρίον· εἰς ἕκαστον δὲ ὑποζύγιον ἀνάλογος τῷ γένει ῥορβή· τῷ τζαμίῳ προσήρτηται καὶ λουτρών, μολυβδοσκεπὴς καὶ αὐτός, ὡς πάντα τὰ τοῦ ἱδρύματος μέρη»[1]. Νεώτερος περιηγητὴς ὀνομάζει μὲν *ἱμαρέτιον* τὸ *δὰρ οὐλ ἰταάμ*, προστίθησι δὲ ταῦτα: «Ὁ *Μουσταφᾶ πασᾶς*, πλὴν τοῦ τζαμίου, ἤγειρε καὶ ἱεροσπουδαστήριον [μεδρεσέν][1]· ἀπὸ τοῦ θόλου τοῦ τζαμίου κατέρχονται ἀορτῆρες, φέροντες λίθον χρέσημ[2]· ὑπάρχει ἐν αὐτῷ καὶ Κοράνιον διὰ γραφῆς Γιακοὺτ γεγραμμένον»[3]. Ὑπῆρχε καὶ διὰ κουφικῆς γραφῆς γεγραμμένον Κοράνιον, ὅπερ ὁ Σουλτᾶνος *Ἀπτ-ουλ-Μετζήτ*, μεταβὰς εἰς τὸ ἐν Χάρακι αὐτοκρατορικὸν ἐργοστάσιον μεταξωτῶν ὑφασμάτων καὶ ἐπισκεψάμενος τὴν Γκέγπουζαν, παρέλαβεν[4].

Εἰς ταῦτα, ἐπὶ τὸ μεγαληγορικώτερον ἐν πολλοῖς γεγραμμένα, προστιθέμεθα καὶ τὰ ἑπόμενα· ἄνωθεν τῆς μεγάλης θύρας τοῦ περιβάλλοντος τὸ τέμενος εὐρυτάτου περιβόλου ἐγείρεται θολοσκέπαστον τετράγωνον δῶμα, ἐγκλεῖον βιβλιοθήκην· τὰ πλαίσια τῆς κυρίας εἰσόδου τοῦ τζαμίου καὶ τῶν ἑκατέρωθεν παραθύρων, ἐκ λευκοῦ μαρμάρου ὄντα, ὡς καὶ αἱ ἐξέχουσαι πλευραὶ τῆς εἰσόδου, εἰσὶ κατάμεστα ἐπιγραφῶν εἰς τὰς ποικίλας καλλιγραφικὰς γραφάς, ἀνηκουσῶν εἰς τὸ Κοράνιον· ὁ πρόναος ἔχει τὸ ἔδαφος μαρμαρόστρωτον· οἱ θόλοι αὐτοῦ στηρίζονται ἐπὶ τεσσάρων μονολίθων μαρμαρίνων κιόνων. Κεχωρισμένως τοῦ τζαμίου ἐγείρεται μεγαλοπρεπὲς πολύγωνον μαυσωλεῖον, ἔχον ἅπασαν τὴν ἔξω πρόσοψιν ἐκ γρανίτου, τὰς δ' ἔνδον πλευρὰς ἐκ ποικιλοχρόων τσινίων· τὸ θολοσκέπαστον προαύλιον στηρίζεται ἐπὶ τεσσάρων τετραγώνων μονολίθων κιόνων ἐκ γρανίτου λειανθέντος καὶ ἔχει ἔδαφος μαρμαρόστρωτον· ἄπειροι λωρίδες ὑφασμάτων ποικιλοχρόων δεδεμέναι ἐπὶ τῶν ῥάβδων τῶν σιδηρῶν καγκέλλων τῶν παραθύρων, μαρτυροῦσιν οἵαν εὐλάβειαν φέρει ὁ λαὸς πρὸς τὸν ἐκεῖ ἀναπαυόμενον μεγάθυμον ἄνδρα.

Τεκκὲς Φαζλ-ουλ-λὰχ πασᾶ.

Ἤκμασεν οὗτος ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου *Τσελεμπῆ Μεχεμὲτ τοῦ Α'* (ἐγίρας 816—824=1403—1421) καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ διαδόχου αὐτοῦ Σουλτάνου *Μουρὰτ τοῦ Β'* (ἐγ. 824—855=1421—1451)· ἐχρημάτισεν ἱεροδίκης *(κατῆς, χακὶμ)* τῆς Γκεγπούζης, δι' ὅπερ ἐπονομάζεται *Μουλᾶς, Χότζας*, ἤ, κατ' ἄλλους, τῆς περιοχῆς τῆς Γκεγπούζης *διοικητής* (Γκέγπουζε καζασινᾶ μουτεσαρίφ), ἀναμφιβόλως μετὰ τὴν ἀνάκτησιν αὐτῆς τε καὶ τῶν πέριξ ἐν ἔτει ἐγίρας 822ῳ, ἀρξαμένῳ τῇ 28 Ἰανουαρίου 1419. Κατὰ τὸν *Ἀαλῆν*, ἱστορικοί τινες λέγουσιν ὅτι περὶ τοῦ βίου τὰ ἔσχατα, ὡς ὁ *Καρὰ Χαλήλ*, καὶ οὗτος ἔφθασεν εἰς τὸν αὐτὸν διοικητικὸν βαθμόν· ὁ *Καρᾶ Χαλήλ*, ὁ κυρίως *Τσεντέρελη Χαϊρ-ετ-τὶν πασᾶς*, ὢν *οὐλεμᾶς*, ἐγένετο ἐν ἀρχῇ *κατῆς* τοῦ Μπιλετζίκ, εἶτα τῆς Προύσης, μετὰ ταῦτα *Καζασκέρης* καὶ ἐπὶ τέλους *μέγας Βεζύρης*, ἀπὸ τοῦ ἔτους ἐγίρας 831—857=1428—1453, ὅτε ἔλαβε τὸν τίτλον *Πασᾶς*· ἐπειδὴ δὲ ἐκ τῶν καταλόγων τῶν μεγάλων Βεζυρῶν λείπει τὸ ὄνομα τοῦ *Φαζλ-ουλ-λάχ*, ἔπεται ὅτι μόνον εἰς τὰ κληρικὰ ἀξιώματα θεωρητέος φθάσας καὶ λαβὼν διὰ τοῦτο καὶ τὸν τίτλον *Πασᾶν*, μὴ ὄντα ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἱδρύσεως τοῦ ὀθωμανικοῦ κράτους οἰκογενειακόν (*Ἀαλῆς* Κιουνχ-ουλ-ἀχμπαρ, τόμ. Δ', μέρ. Α', σελ. 73, ἔκδ. 1277 ἐγίρας). Σύγχρονος αὐτῷ ἀναφέρεται καὶ ἕτερος ὁμώνυμος, ἰατρὸς τοῦ τελευταίου Σουλτάνου, προαχθεὶς ἕνεκα τῶν γνώσεων, τῆς κρίσεως καὶ τῆς φρονήσεως εἰς βαθμὸν Βεζύρου καὶ σύμβουλος τοῦ Σουλτάνου χρηματίσας, κατὰ τὸν *Ἀαλῆν* (αὐτ. σελ. 224, *Φαζλ-ουλ-λὰχ Πασᾶ*). Εἰς αὐτὸν ἴσως ἀναφέρονται τὰ γραφόμενα τοῦ *Λούκα*, ὅτι ὁ Σουλτᾶνος *Μουρὰτ* εἶχεν «ἕνα τῶν μεγιστάνων αὐτοῦ σύμβουλον, ἄνθρωπον κακοποιὸν καὶ τῶν Χριστιανῶν ἐχθρὸν ἄσπονδον, ὀνόματι *Φαδουλάχ*· οὗτος γὰρ ἦν πρῶτον τῶν εἰσοδημάτων τῆς ἡγεμονίας μέγας χαρτουλάριος· εἶτα, ὁρῶν αὐτοῦ τὸ πανοῦργον ὁ ἡγεμών, ὀξὺ καὶ πρὸς τὰς βουλὰς αὐστηρὸν καὶ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐχθρωδῶς διακείμενον ποιεῖ αὐτὸν καὶ μεσάζοντα...», καὶ τὰ ἀλλαχοῦ, ὅτι ὁ αὐτὸς Σουλτᾶνος ἕνα υἱὸν τοῦ *Ἰωάννου Παλαιολόγου*, εὑρεθέντα ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἕτερον ἐν Σερβίᾳ «πέμψας δεσμίους ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐν Ἀμασείᾳ ἐξορύττει τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τῶν δύο, συμβουλίᾳ τοῦ *Φαδουλάχ*». Ἀναιροῦνται ὅμως ταῦτα ἐξ ὅσων οἱ ὀθωμανοὶ ἱστορικοὶ ἀναφέρουσι περὶ τῶν ἀνδρῶν τούτων καὶ κυρίως περὶ τοῦ ἐν Γκεγπούζῃ ταφέντος. Γνωρίζουσιν ἡμῖν οὗτοι ὅτι ὁ τῆς Γκεγπούζης διοικητὴς Φαζλ-ουλ-λὰχ πασᾶς εἶχεν ἁρμονικὰς σχέσεις μετὰ τοῦ ἐν Βυζαντίῳ κρατοῦντος καὶ τῇ μεσολαβήσει αὐτοῦ προθύμως ἀφέθη ἡ εἰς Εὐρώπην διάβασις διὰ Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Σουλτάνου *Μεχεμὲτ Α'*· ὅτι ἐγκρατὴς ἦν τοῦ ἱεροῦ μουσουλμανικοῦ νόμου καὶ σοφὸς ἀνὴρ καὶ ὅτι ἀνῆκεν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν διακριθέντων ἐπὶ δικαιοσύνῃ, ἀρετῇ καὶ πιστῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος· σεβόμενος ὅ,τι ἡ θρησκεία καὶ τὸ κράτος ἀπῄτουν, δεξιῶς ἐπολιτεύθη πρὸς τοὺς διαφερομένους καὶ τὸν θρόνον ἀντιποιουμένους υἱοὺς τοῦ Σουλτάνου *Βαγιαζὴτ Γιλτιρίμ*, τὸν *Σουλεϊμὰν Σάχ*, τὸν *Μουσᾶ Χὰν* καὶ τὸν Σουλτᾶνον *Μεχεμὲτ Α'*, δείξας δικαίαν δρᾶσιν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν. Οἱ αὐτοὶ ἱστορικοὶ παρέχουσιν ἡμῖν τὰς ἑπομένας εἰδήσεις περὶ αἰσίας διεξαγωγῆς δύο πρεσβειῶν τοῦ *Φαζλ-ουλ-λὰχ* πρὸς τὰς ἐν Βυζαντίῳ ἀρχάς· τὴν πρώτην αὐτῶν ὁρίζουσιν εἰς τὸ ἔτος ἐγίρας 816=1413 καὶ ἐξιστοροῦσιν ὡς ἑξῆς· ἐπειδὴ ὁ αὐτοκράτωρ *Ἰωάννης Παλαιολόγος* τὸν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου *Βαγιαζὴτ* ἐπιβεβλημένον φόρον ἐπὶ τρία ἔτη ἦν καθυστερῶν, ὁ ἐν Ἀδριανουπόλει, ἢ μᾶλλον ἐν Εὐρώπῃ, ὀθωμανὸς ἄρχων ἀπῄτει αὐτόν, ἐκστρατεύσας κατὰ τῶν Βυζαντηνῶν διά τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης· ἠττηθέντος τοῦ στόλου αὐτοῦ πρὸ τῆς νήσου Πλάτης, προυτάθη εἰρήνη· δεξάμενος ταύτην ὁ *Παλαιολόγος*, ὥρισε διαιτητὴν τῆς μετὰ τοῦ *Μουσᾶ* διαφορᾶς τὸν ἐν Ἀσίᾳ ἄρχοντα τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτᾶνον *Μεχεμὲτ Α'*, καὶ οὗτος τὸν χαλίμην τῆς Γκεγπούζης *Φαζλ-ουλ-λὰχ*· ἐξομαλισθείσης τῆς διαφορᾶς καὶ δοθεισῶν τῶν ἀπαιτουμένων ἐγγυήσεων μεταξὺ αὐτῶν, ὁ *Μεχεμὲτ* διέβη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν διὰ Σκουταρίου καὶ ἐστράτευσε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ *Μουσᾶ*, ἀντιποιουμένου τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐν Εὐρώπῃ ὀθωμανικῶν κτήσεων[1]. Ταῦτα μὲν οἱ Ὀθωμανοί· κατὰ τοὺς ἡμετέρους ὅμως, οὐδόλως μνημονεύοντας πρεσβείας τοῦ *Φαζλ-ουλ-λάχ*, ὁ *Μουσᾶς* ἐπολιόρκησε τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ στόλον ἐξέπεμψε, διότι οἱ ἐν Βυζαντίῳ, κύριοι ὄντες τοῦ Βοσπόρου, ἐμπόδισαν τὴν εἰς Ἀσίαν διάβασιν αὐτοῦ, βαδίζοντος κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ *Μεχεμέτ*. Οὗτοι, κατατροπώσαντες τὸν στόλον τοῦ *Μουσᾶ* πρὸ τῆς νήσου Πλάτης, ἐδέξαντο πρότασιν, ἣ προσεκάλεσαν αὐτοὶ τὸν *Μεχεμὲτ* καὶ ἐπέτρεψαν τὴν διάβασιν διὰ Χρυσοπόλεως τῶν δυνάμεων αὐτοῦ κατὰ τοῦ *Μουσᾶ*· τούτου γενομένου, ἐξῆλθεν ὁ *Μεχεμὲτ* κατὰ τῶν πολιορκητῶν, κατεδίωξεν αὐτοὺς καί, φονευθέντος τοῦ *Μουσᾶ*, ἀπελείφθη αὐτὸς μόνος τοῦ

1. *Hammer;* the travels of Evliya, τ. II, σελ. 89—91.

1. Ἐν αὐτῷ ὡρίσθη διδάσκαλος ὁ σύγχρονος διάσημος Μολᾶς *Μουχι-ετ-τὶν Μεχεμὲτ ἐτ-τεμπριζῆ* [ὁ ἐκ Τουρίδος[. *Καρα-τσελεμπι-ζαδέ* ἔνθ' ἀν., σελ. 213.

2 [illegible] λίθος ἐν Κασγὰρ ὀρυσσομένη, καὶ θεωρουμένη ὡς ἀλεξικέραυνος.

3. *Μεχεμὲτ Ἐτίτ* ἔνθ' ἀν.

4. *Κλεώνυμος καὶ Παπαδόπουλος* Βιθυνικά, ἐν Κ/πόλει, 1867, σελ. 42.

1. *Χαϊρ-ουλ-λάχ* ταρίχ-ι-ὀσμανῆ, τ. Γ', σ. 68-70.

σουλτανικοῦ θρόνου κύριος, φιλίως ἔχων πρὸς τοὺς ἐν Βυζαντίῳ. Φαίνεται λοιπὸν ὅτι ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἀνάγεται ἡ πρώτη πρεσβεία τοῦ *Φαζλ-ουλ-λάχ*[1]. Τὴν δευτέραν ὁρίζουσιν οἱ ὀθωμανοὶ συγγραφεῖς εἰς τὸ ἔγίρας ἔτος 826, ἀρξάμενον τῇ 15 Δεκεμβρίου 1422· ἀποτέλεσμα αὐτῆς λέγουσι τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς ἀπὸ Ἰουνίου μέχρι 6 Σεπτεμβρίου 1422[2] διεξαχθείσης ὑπὸ τοῦ Σουλτὰν *Μουρὰτ Β'*, τῶν αὐτῶν συνθηκῶν ἀνανεωθεισῶν[3], τουτέστι τῆς πληρωμῆς τοῦ «εἰς τρισμυρίους χρυσίους»[4] τεταγμένου ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου *Βαγιαζὴτ Α'* ἐτησίου ἐπιδόματος. Οἱ ἡμέτεροι τὴν λύσιν τῆς πολιορκίας ταύτης εἰς ἰδίας πολεμικὰς ἀρετὰς ἀποδιδόασιν, οὐδ' ἐνταῦθα μνημονεύοντες μεσολαβήσεώς τινος τοῦ *Φαζλ-ουλ-λάχ*[5].

Ὁ *Φαζλ-ουλ-λὰχ* ἤγειρεν ἐν Γκεγπούζῃ τεκὲν καὶ μαυσωλεῖον, ἐν ᾧ καὶ τέθαπται, ὑφιστάμενα καὶ σήμερον· οἱ γράψαντες τὰ *Βιθυνικὰ* ἐσφαλμένως ὀνομάζουσιν αὐτὸν *Φεϊζουλλὰχ* καὶ λέγουσιν ὅτι οὗτος «μετακομίσας τὴν ἐκ Λιβύσσης (;) ὕλην τὴν τότε σῳζομένην ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ *Ἀννίβα*, ἤγειρε τέμενος λαμπρόν, οὗ οἱ τοῖχοι κοσμοῦνται ἐκ πορσελάνης, αἱ δὲ θύραι ἐξ ἐλεφαντίνων ὀστέων τετορνευμένων, καὶ ὁ θόλος εἶναι ἐγγεγλυμμένος, φέρων τεμάχια Κορανίου, γεγραμμένα διὰ γραμμάτων ἀρχαίων, *κουφικῶν* καλουμένων, ἔνθα εἰσέτι εὑρηται καὶ Κοράνιον ἀρχαιόγραφον, ὅπερ ἐσχάτως ζῶν ὁ Σουλτὰν *Μετζίτης* ἠσπάσθη, μετενεγκὼν αὐτό, ὅτε ἦλθεν εἰς Χάρακα»[6]. Ταῦτα ἀναφέρονται εἰς τὸ τζαμίον τοῦ *Τσομπὰν Μουσταφᾶ πασᾶ*· καθὰ δὲ εἴπομεν, ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν ἔτι χρόνων πλὰξ μόνη ἐδείκνυε τὸν τάφον τοῦ *Ἀννίβα*, οὐδ' ὑπῆρξεν οἰκοδομὴ διασῴζουσα ὕλην ἐπὶ *Φαζλ-ουλ-λάχ*. Οὗτος ἤγειρε καὶ ἐν Καλλιπόλει εὐεργετικὰ ἱδρύματα (χαϊράτ), τεκὲν (χανκὰχ) καὶ δημοσίου ὠφελείας (μερπεράτ), κατὰ τὸν *Ἀαλῆν*, οὗ πατρὶς ἦν ἡ πόλις αὕτη.

Γαζῆ Σερτὰρ Ἰβραχὶμ πασᾶ τσεσμεσῆ.

Ἀγνώστου ἡμῖν χρόνου καὶ δράσεως τυγχάνει ὁ ἀνήρ· οὗτος, τὸ ἄνυδρον τῆς Γκεγπούζης βλέπων, ἐδαπάνησεν ἐξ ἰδίων εἰς τὴν ἀνόρυξιν φρεάτων, κειμένων εἰς μικρὰν ἀπόστασιν, καλυφθέντων διὰ θόλων ὑπογείων, διωχέτευσεν, ἑνώσας τὰ ὕδατα αὐτῶν, ἀντλούμενα διὰ τῶν λεγομένων *τολαπίων*, μέχρι τῆς πόλεως καὶ ἀνήγειρεν ἐν τῇ ἀγορᾷ κρήνην· ἐξ αὐτῆς διανέμονται ὕδατα εἰς διαφόρους ἄλλας κρήνας καὶ εἰς τὸν λουτρῶνα τῆς κωμοπόλεως. Ὁ φιλάνθρωπος ἱδρυτὴς ὥρισε καὶ βακούφιον (= εἰσόδημα), πρὸς συντήρησιν τοῦ ἱδρύματος αὐτοῦ· ἐν ἔτει 1893 ἡ μὲν κρήνη ἦν κατάξηρος, διάφοροι δ' ὤφειλον ἐκ τοῦ προϊόντος τῶν εἰσοδημάτων αὐτῆς περὶ τὰς ἑκατὸν χιλιάδας γροσίων· τὸ ὑπουργεῖον τοῦ ἐφκαφίου ἐκαλεῖτο εἰς λῆψιν τῶν δεόντων μέτρων[1]. Ὁ αὐτὸς καλεῖται προσέτι καὶ *Σισμὰν Ἰβραχὶμ πασᾶς*. Ἡ κρήνη κεῖται ἐν μέσῳ πλατείας, περὶ ἣν εἰσι καφενεῖα καὶ ὁ μέγας λουτρών (τσιφτὲ χαμάμ), διῃρημένος εἰς ἀνδρῶον καὶ γυναικεῖον.

Ἡ ταυτότης τῆς πόλεως.

Ἀναγράψαντες ἐν τοῖς ἄνω τὰς ἱστορικὰς εἰδήσεις, ὅσαι ἀπαντῶσι σχετιζόμεναι πρὸς τὰ τρία ὀνόματα, τὸ τῆς *Λιβύσσης*, τὸ τῆς *Δακιβίζης* καὶ τὸ τῆς *Γκεγπούζης*, ἐρευνήσωμεν ἤδη καὶ τὰς γνώμας, ὅσας ἐξήνεγκον οἱ νεώτεροι ἐπὶ τοῦ θέματος, ἐὰν αἱ τρεῖς αὗται διάφοροι ὀνομασίαι ἀνήκωσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν πόλιν.

Ἐκ τῶν ἀναγεγραμμένων χωρίων τῶν συγγραφέων τῶν διαφόρων χρόνων, ἐξάγομεν ὡρισμένως, ὅτι κατὰ τὸ μέσον τῆς μεταξὺ Χαλκηδόνος ἢ Χρυσοπόλεως καὶ Νικομηδείας ὁδοῦ ὑπῆρχε καὶ ὑπάρχει κώμη, πόλις, οὐ μακρὰν μὲν τῆς θαλάσσης, ἀλλὰ τοσοῦτον πλησίον αὐτῆς, ὥστε καὶ τὸ παράλιον, τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου ὡς λιμὴν ἢ *σκάλα*

1. *Χαλκοκονδύλης*· σελ. 97—8, E. R. — *Δούκας*. xix.— *Φραντζῆς*· Α', 30. — *Leunclavius*· Ann. Turc., σελ. 323 E. R.

2. Ἀντὶ 826 ἐγίρας, γραπτέον τότε 825.

3. *Χαϊρουλ-λάχ*· ἔνθ' ἀν., τ. Ζ', σελ. 50.

4. *Χαλκοκονδύλης* σελ. 33, E. R.

5. *Δούκας*· κεφ. 28 — *Χαλκοκ.* σελ. 124, E. R.— *Κανανός*· σελ. 197—198, E. R.— *Φραντζῆς*· Α', 32.

6. *Κλεων.* καὶ *Παπαδοπ.* ἔνθ' ἀν., σελ. 42.— Τὰς βιογραφικὰς εἰδήσεις ἔχουσι: *Σεατ-ετ-τίν* ἔνθ' ἀν., τ. Β', σελ. 432.— *Δούκας*· κεφ. 30, σελ. 116, 117, E. R.— *Χάμμερ*· ἔνθ' ἀν., βιβλ. VII [τ. Α', σελ. 421 ἑλλ. μεταφρ.], βιβλ. IX [τ. Β', σελ. 47, σημ. λγ' ἑλλ. μετάφρ].— *Μεχεμὲτ Ἐτὶπ* ἔνθ' ἀν. *Leunclavius*· ἔνθ' ἀν., ὅστις γράφει αὐτὸν Faselulla.— *Ἀαλῆς*· Κιουνγουλ-ἀχμπαρ, τ. Δ', μέρ. Α', σελ. 73, 141—142, 224.

1. *Μεχεμὲτ Ἐτὶπ* ἔνθ' ἀν. — *Hammer;* Reise nach Brussa, Pest, 1818, σελ. 163—164.—*Σαμπάχ* ἐφημερὶς Κ/πόλεως, φύλ. 1 Μαΐου 1893 [1309].

αὐτῆς χρησιμεῦον, ὁμωνύμως ἐκφέρεσθαι· ἡ κώμη αὕτη ἀπὸ τοῦ χρόνου τῶν βασιλέων τῆς Βιθυνίας μέχρι τοῦ τετάρτου μετὰ *Χριστὸν* αἰῶνος ἐκαλεῖτο *Λίβυσσα*· μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῶν βυζαντηνῶν αὐτοκρατόρων *Δακίβιζα*· καὶ ἀπὸ τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας *Γκέγπουζα* ἢ *Κέϊβιζα*. Περὶ τῆς πρώτης ἐπωνυμίας λέγεται, ὡς εἴδομεν, ὅτι παρήχθη ἀπὸ παραρρέοντος ποταμοῦ Λιβύσσου· περὶ τῆς δευτέρας, οὔσης λίαν περιέργου, οὐδὲν εὕρομεν· περὶ δὲ τῆς τρίτης οὐδεμία χωρεῖ ἀμφιβολία ὅτι μικρὸν παραφθαρὲν καὶ τὴν πρώτην συλλαβὴν ἀποβαλόν, καίτοι οὐδαμοῦ εὕρηται ἄνευ αὐτῆς γραφόμενον, τὸ βυζαντηνόν ἐστιν ὄνομα. Διὰ ταῦτα ἐσχηματίσαμεν τὴν πεποίθησιν ὅτι τὴν Λίβυσσαν ὑποκατέστησεν ἡ Δακίβιζα· ὡς πάντα τὰ ἀρχαῖα *Ὁδοιπορικά*, μνημονεύοντα συνάμα καὶ τοῦ τάφου τοῦ Ἀννίβα, ὁρίζουσι τὴν Λίβυσσαν ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγάλης ὁδοῦ ἀπὸ Χαλκηδόνος εἰς Νικομήδειαν καὶ λέγουσιν αὐτὴν ταχυδρομικὸν σταθμόν, οὕτω καὶ οἱ μεταγενέστεροι λέγουσι τὰ αὐτὰ περὶ τῆς Δακιβίζης καὶ τῆς Γκεγπούζης. Ἑπομένως, ἀφ' οὗ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σημείου εὑρίσκομεν τὰ αὐτὰ πράγματα, ἕπεται ὅτι αἱ τρεῖς διάφοροι ἐπωνυμίαι σημαίνουσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κώμην ἢ πόλιν.

Ἐν τούτοις ὅμως νεώτεροι ἐρευνηταὶ ποικίλας ἐξήνεγκον γνώμας, δεικνυούσας μεγάλην αὐτῶν πλάνην. Ὁ *Λεουγκλάβιος*, ἔχων ὑπ' ὄψει, φαίνεται, τὸν *Πτολεμαῖον*, ἐν ταῖς μεσογείοις πόλεσι καταλογίζοντα τὴν Λίβυσσαν, καὶ ἀποδεχόμενος τὴν Γκέγπουζαν παράλιον, θεωρεῖ ταύτην κατέχουσαν τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας Ἀστακοῦ μᾶλλον ἢ τῆς Λιβύσσης, ἣν τοποθετεῖ μεσογειότερον, παρὰ τὴν περιώνυμον Νίκαιαν, ἔνθα ἦν χωρίον *Λεβούζα* καλούμενον· καὶ ἐκλαμβάνων αὐτὸ παρεφθαρμένον ὄνομα τῆς Λιβύσσης τοῦτο θεωρεῖ ἐπέχον τὴν διάσημον κώμην[1]. Πρόδηλος ἡ πλάνη. Ὁ *Λουκάγγιος*, φρονῶν ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ ἀββᾶ *Guibert*, συγχρόνου ἱστορικοῦ τῶν Σταυροφοριῶν, ἀναφερομένη Civiza, Civizena civitas ἐστὶν ἡ παρὰ *Λεουγκλαβίῳ* Geivise καὶ τοῦτον ἀντιτάσσων εἰς τὸν *Βουσβέκιον*, εἰπόντα ὅτι ἡ διὰ τὸν τάφον τοῦ Ἀννίβου περικλεὴς ἀρχαία Λίβυσσά ἐστιν ἡ Γκέγπουζα, ἀποφαίνεται ὅτι αὕτη κατέχει τὴν θέσιν, κατὰ μὲν τὸν *Λεουγκλάβιον*, τῆς Ἀστακοῦ, κατ' αὐτὸν δέ (τὸν *Λουκάγγιον*), τῆς *Κιβωτοῦ*, τῆς πολλάκις ἐπὶ τῶν Σταυροφοριῶν μνημονευομένης[1]. Ὁ *Leake* ὑποτίθησι μὲν τὴν Γκέγπουζαν οὖσαν τὴν τῶν Βυζαντηνῶν Δακίβιζαν, ἀλλ' ἀναζητῶν ἐν τῇ ὑπὸ τῶν *Ὁδοιπορικῶν* ὁριζομένῃ ἀποστάσει τῶν 36—39 μιλίων ἀπὸ τῆς Χαλκηδόνος τὴν Λίβυσσαν καὶ εὑρίσκων εἰς τοσαύτην ἀπόστασιν χωρίον ὀνόματι *Μαλιούμ*, τοῦτο νομίζει εἶναι· ἐκ τυπογραφικοῦ βεβαίως παροράματος φέρεται τὸ ὄνομα τοῦτο *Malsum* καὶ *Maldysem* παρὰ τῷ ἄγγλῳ περιηγητῇ[2], ἀντὶ τοῦ ὀρθοῦ *Μουαλὶμ κιοΐ*, ἤτοι διδασκάλου χωρίον, κοινῶς *Μαλιοὺμ κιοΐ* προφερομένου, ὅπερ ὁ *Χάμμερ*, διαπλάσας ἀραβικόν, γράφει *Μαχάλετ-ουλ-ἀλιμὲ* καὶ μεθερμηνεύει «τόπος, συνοικία τῶν *Ἄλμεν*», οὕτω καλουμένων τῶν ἐν πάσῃ τέχνῃ ἡδυπαθοῦς μιμητικῆς γεγυμνασμένων αἰγυπτίων χορευτριῶν[3]. Ἄξιον πράγματι μεγίστης ἀπορίας ἡ τοιαύτη τοῦ ὀνόματος παρεξήγησις ὑπὸ τοῦ διασήμου Ἀσιανολόγου. Ἕτερος ἄγγλος περιηγητής, ὁ *Ainsworth*, τὴν τοῦ *Πλουτάρχου* περιγραφὴν τῆς Λιβύσσης εὑρίσκει ἀκριβῶς ἐφαρμοζομένην εἰς τὴν θέσιν τοῦ πολὺ ἀπωτέρω κειμένου χωρίου *Χάρακος*, οὐχὶ δὲ εἰς τὴν τῆς Γκεγπούζης[4]. Περιττὴ ὅλως τῆς γνώμης ταύτης ἀνασκευή. Ὁ *D'Anville*[5], συμφώνως τῷ *Γυλλίῳ* [ἔνθ' ἀν.], καὶ ἄλλοι θεωροῦσι Λίβυσσαν τὴν νῦν Γκέγπουζαν, καὶ τὴν γνώμην αὐτῶν θεωροῦντες ἀναμφισβητήσιμον, ἀτπαζόμεθα αὐτὴν πληρέστατα.

Προσθήκη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1900. — Ὁ *O. Schwab* ἐν σελ. 1661 τῆς Berliner Philologische Wochenschrift, 1895, ἐπραγματεύθη τὴν θέσιν τῆς Λιβύσσης, ταχθείσης ὑπὸ τοῦ *Kiepert* παρὰ τὸν σιδηροδρομικὸν σταθμὸν Δίλ, προβὰς εἰς βαθεῖαν ἐπιτοπίως ἐξέτασιν. Τὴν εἴδησιν ἐμάθομεν ἐκ μνείας τοῦ *E. Oberhummer*, Geogr. Jahrbuch, XXII· τὴν πραγματείαν μὴ ἔχοντες ὑπ' ὄψει, ἀγνοοῦμεν τὴν γνώμην τοῦ *Schwab*· ἀλλ' ἡμεῖς πεπεισμένοι διατελοῦμεν ὅτι τὸ Δίλ, ἡ Γλῶσσα, ἐπέχει τὸν Πελεκανόν, περὶ οὗ, ὡς ἀνωτέρω εἴπομεν, ἔχομεν ἄρθρον ἰδιαίτερον.

1. *Leunclavius;* Pand. Turc., § 74, 153.

1. *Ducange;* Hist. C/ple, notes sur Villeh, CCXL.

2. *Leake;* ἔνθ' ἀν.

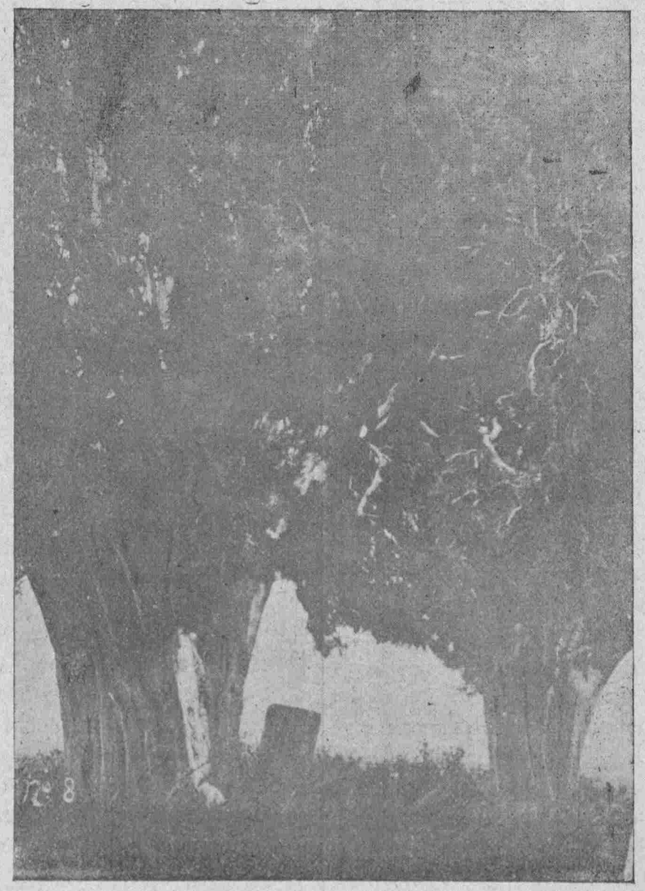
3. *Hammer;* Umblick & Reise κτλ. σελ. 163.— *Texier;* ἔνθ' ἀν.

4. *Ainsworth;* ἔνθ' ἀν., σελ. 18, 20.

5. Παρὰ *Bianchi*, ἔνθ' ἀν.

Εἴπομεν ὅτι ἡ Λίβυσσα ἦτο τοσοῦτον τῆς θαλάσσης πλησίον, ὥστε τὸ ἐπὶ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου παράλιον, τὸ χρησιμεῦον ὡς λιμὴν αὐτῆς ἡ *σκάλα*, ἔφερε τὸ αὐτὸ ὄνομα, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἄλλοι μὲν τῶν συγγραφέων παραθαλάσσιον καὶ ἄλλοι μεσόγειον λέγουσιν αὐτήν· τὸ αὐτὸ συμβαίνει ἐφεξῆς καὶ διὰ τὴν Δακίβιζαν, ἔτι δὲ καὶ διὰ τὴν Γκέγπουζαν.

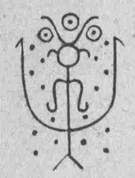
Οἱ τῆς Γκεγπούζης κάτοικοι, οἱ προτιμῶντες τὴν διὰ πλοίων ἐκ τῶν λιμένων Ἐσκὶ Χισὰρ ἢ Δάριτζα εἰς Κωνσταντινούπολιν μετάβασιν ἢ ἐπάνοδον ἀποπλέοντες καὶ καταπλέοντες ἔλεγον ὅτι ἤρχοντο ἀπὸ τὴν Γκέγπουζαν εἴτε ἔπλεον εἰς Γκέγπουζαν· οὕτως ὁ *Σεστίνης*, παράλιον νομίσας τὴν πόλιν, ὅτε, ἀποπλεύσας ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἔπλεεν εἰς τὸν Νικομηδειάστον κόλπον, οὐρίου ἀνέμου πνεύσαντος, ἔφθασε, λέγει, εἰς τὸ ἀκρωτήριον *Γκέγπουζε ἢ Γκεγνέπιζε* ἀναφέρων δὲ τὰ κτίσματα τοῦ *Τσομπὰν Μουσταφᾶ* καὶ μὴ βλέπων αὐτά, «κατὰ τὸ παρόν, γράφει, οὐδὲν ὁρᾶται· ἐστὶν ἀκρωτήριον, εἰς ἀπόστασιν τοῦ ὁποίου εὑρῆται χωρίον λεγόμενον *Mahona* μεθ' ἑνὸς χανίου», καίτοι, λέγει, ὅτι ἡ Γκέγπουζά ἐστι *κασαμπᾶς* (κωμόπολις), κατοίκους ἔχουσα Τούρκους, καὶ ἓξ μίλια τῆς θαλάσσης ἀπέχουσα[1].

Ὁ τάφος τοῦ Ἀννίβα

Ὁ τάφος τοῦ Ἀννίβα.

Τὸν εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ τάφου τοῦ *Ἀννίβα* εἰς τὴν Γκέγπουζαν μεταβαίνοντα ὁ ὁδηγὸς ἄγει εἰς τὴν κορυφὴν λοφίσκου, ἀπέχοντος πλέον ἢ ἡμίσειαν ὥραν ἀπὸ τῆς πόλεως, νοτιοανατολικῶς αὐτῆς· ἡ κορυφὴ τοῦ λοφίσκου, ἡ πόλις Γκέγπουζα καὶ ὁ σιδηροδρομικὸς σταθμὸς σχηματίζουσιν ἰσοσκελὲς τρίγωνον· ἡ πόλις εὑρηται πρὸς βορρᾶν, ὁ σταθμὸς πρὸς νότον καὶ ὁ λόφος πρὸς ἀνατολάς· ἐπὶ τοῦ ὀροπεδίου τούτου δύο γηραιαὶ κυπάρισσοι ἐν γραμμῇ ἀπὸ βορρᾶ πρὸς νότον ὁρίζουσι τάφον μήκους δύο σχεδὸν γαλλικῶν μέτρων, περὶ ὃν ἀτάκτως διεσπαρμένα εἰσὶ ποικίλα λιθάρια. Παρὰ τὴν πρὸς νότον κυπάρισσον ἵσταται ὀρθὴ πλάξ ἐκ γρανίτου, ἔχουσα ὕψος ἑνὸς γαλλικοῦ μέτρου, πλάτος τριάκοντα καὶ πάχος δεκαπέντε περίπου ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου, ἄνευ οὐδενὸς σήματος· παρὰ δὲ τὴν πρὸς βορρᾶν κυπάρισσον κεῖται κατὰ γῆς ὀγκώδες τμῆμα πέτρας συνήθους· ἐπὶ ὁμαλῆς πρὸς μόνον τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς ἐπιφανείας διεκρίναμεν, διὰ σμίλης ἢ ἑτέρου ὀξέος ἐργαλείου λαξευθέν, τὸ

κόσμημα τοῦτο· παρατηροῦντες αὐτό τε καὶ τῆς πέτρας τὸ ἄμορφον, ἐπείσθημεν ὅτι οὔτε εἰς οἰκοδομήν ποτε, οὔτε εἰς στολισμὸν οἰκοδομῆς εἴτε εἰς ἄλλην τινὰ χρῆσιν ἐχρησιμοποιήθη ἡ πέτρα αὕτη· πιθανώτατα ποιμήν, ἢ ἄεργός τις, πρὸ αἰώνων πάντως, διότι ἐκ τῆς πολυκαιρίας αἱ γραμμαὶ τοῦ κοσμήματος κατήντησαν δυσδιάκριτοι, παιδιᾶς χάριν καὶ τέρψεως, εὑρὼν ὁμαλὴν τὴν ἐπιφάνειαν, ἐσκάλισε τὸ κόσμημα, τῆς πέτρας κατακειμένης ἐκεῖ ἐπὶ τόπου.

Τοῦρκος πτωχός, ἐκεῖ διημερεύων, δέχεται προσφορὰς τῶν ἐπισκεπτῶν καὶ τῶν ἐν τῇ κώμῃ καὶ τοῖς πέριξ κατοικούντων εἰς ἔλαιον, κηρία ἢ χρήματα καὶ μετὰ θρησκευτικῆς ὄντως εὐλαβείας καθ' ἑσπέραν ἀνάπτει ἐπὶ τοῦ τάφου κανδήλαν ἢ τὰ κηρία· οἱ περίοικοι Ὀθωμανοὶ θεωροῦσι τὸ μνῆμα θεοφιλοῦς Μουσουλμάνου ἐκ τῶν ὑπὸ τὸν Σουλτᾶνον *Ὀρχὰν* ἐλθόντων εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς χώρας καὶ πολὺν ἀποδιδόασιν αὐτῷ σεβασμόν, ἀπεκδεχόμενοι παρ' αὐτοῦ θεραπείας ἀσθενῶν, ἐφ' ᾧ καὶ πολλάκις αὐτοπροσώπως ἔρχονται εἰς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ.

Ἆρά γε τὸ χῶμα τοῦτο καλύπτει τὰ ὀστᾶ τοῦ διασήμου ἀφρικανοῦ στρατηγοῦ; ἡ ἀπ' αἰῶνος εἰς αἰῶνα καὶ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν μεταβιβαζομένη παράδοσις ἡ μόνη ἐστὶν ἡμῖν ἔνδειξις. Ὁ *Chevalier* πιθανὸν λέγει, ὅτι λείψανα τοῦ *Ἀννίβα* κεκλεισμένα εἰσὶν ὑπὸ τὸν λοφίσκον, περὶ οὗ ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ προσκαλεῖ τοὺς περιηγητὰς εἰς ἀνόρυξιν αὐτοῦ πρὸς ἐπιβεβαίωσιν[1]. Ὁ *J. Mordtmann* ἐξέφρασεν ἐνδοιασμοὺς πρὸς τὴν θέσιν τοῦ τάφου τοῦ *Ἀννίβα* καί, στηριζόμενος εἰς τὰς παρατηρήσεις τοῦ *Leake*, προτιμᾷ τὴν γνώμην, καθ' ἣν ὁ τάφος ἔκειτο χαμηλότερον τῆς Γκεγπούζης, πλησιέστερον δὲ τῆς ἀκτῆς καὶ τῆς κοίτης ποταμοῦ[2]. Ἐν ἔτει 1889 ἡ ἐν Κωνσταντινουπόλει Γερμανικὴ Ἐκδρομικὴ Λέσχη (Deutsche Excursion-club), ἐπεσκέψατο τὸν τάφον καὶ ἐφωτογράφησεν αὐτόν· μέλος τότε τυγχάνοντες καὶ ἡμεῖς ἐλάβομεν τὴν φωτογραφικὴν εἰκόνα, ἣν παρεθέμεθα ἀνωτέρω.

Ἐπιγραφαὶ Γκεγπούζης.

Οὐδεμίαν σχεδὸν ἔχομεν ἐκ Γκεγπούζης ἐπιγραφήν, ἀφ' οὗ τὴν ὑπὸ τοῦ *A. Mordtmann* εὑρεθεῖσαν ἐν αὐτῇ καὶ ἐν ἔτει 1863 δημοσιευθεῖσαν, ἕνα ἀκριβῶς πρὸ αὐτοῦ αἰῶνα ἕτερος περιηγητὴς εἶδε καὶ ἀντέγραψεν ἐν Χαρταλιμῇ (Καρτάλ), ὡς παρακατιόντες ὀψόμεθα. Ὁ *Leake* μόνην ἔνδειξιν ὅτι ἡ Γκέγπουζα κατεῖχε θέσιν ἑλληνικῆς πόλεως εὗρε κεκολοβωμένην ἑλληνικὴν ἐπιγραφήν· μετ' αὐτὸν ὁ *Ainsworth* εἶδεν ἄνευ ἐπιγραφῆς μαρμαρίνην σαρκοφάγον, χρησιμεύουσαν τότε ὡς ποτίστραν τῶν ἐν τῷ Μενζίλ-χανὲ (ταχυδρομικῷ σταύλῳ) ἵππων. Εὐτυχέστεροι ἐφάνημεν ἡμεῖς, ἰδόντες ἐπίσης μαρμαρίνην σαρκοφάγον ἐν τῇ περιοχῇ κατηδαφισμένου ἐλαιοτριβείου, φέρουσαν τὴν ἐπομένην ἐπιγραφήν, ἐν ἀρίστῃ μὲν καταστάσει διατηρουμένην, φέρουσαν ὅμως γραμματικά τινα σφάλματα καὶ λεκτικὰς ἐλλείψεις· εἰς τὸν 2 στίχον ἀντὶ «ἐμαυτὴν» ἁρμόζει «ἐμαυτῇ», καὶ ἀντὶ τῆς «σὺν» ἡ πρόθεσις «ἐν»· εἰς τὸν 4 στίχον ἀντὶ τῆς ὀνομαστικῆς πτώσεως (τεθείσης πιθανῶς ἐκ μιμήσεως τοῦ ἐν τῷ α' στίχῳ ἐπίσης, ὀρθῶς ὅμως, εἰς τὴν αὐτὴν πτῶσιν ἐκφερομένου ἐπωνύμου τῆς *Φιλητῆς*), ἁρμόζει ἡ δοτικὴ εἰς τὸ ἐπώνυμον τοῦ Σωκράτους· τοῦτο δ' ἐξάπαντος ἐλλειπτικῶς τεθειμένον ἐστίν, ἀντὶ «ὁ καὶ Εὔπους» ἢ μᾶλλον ἀντὶ τοῦ «ὁ καὶ Εὔπολις», ἐκεῖνο μὲν ὂν πρωτοφανὲς ὄνομα κύριον, τοῦτο δὲ σύνηθες. Τὰ λοιπὰ γραμματικὰ λάθη εἰσὶν εὐνόητα.

---

1. *Sestini;* viaggio da C/poli a Bassora, 1786, σελ. 5—7. Ἠπατήθη οὗτος καὶ εἰς τὸ ὑπ' αὐτοῦ *Mahona* λεγόμενον ἀνύπαρκτον χωρίον· πιθανῶς πρὸ τοῦ χανίου προσωρμισμένη ἔμενε *μαούνα* (φορτηγίς), ὅτε ἠρώτησέ τινα περὶ τοῦ μέρους· τοῦ δ' ἀποκρινομένου *μαούνα* ἐστὶν ἐκεῖ, ὁ περιηγητὴς ἐξέλαβεν ὄνομα τοῦ μέρους τὴν λέξιν καὶ ἐσημειώσατο αὐτό.

1. *Chevalier;* voyage de la Propontide et du Pont-Euxine, Paris 1800, σελ. 39.

2. *Ὁ ἐν Κ/πόλει Ἑλλ. Φιλ. Σύλλ.* τ. ΙΖ', σελ 193.

1. ΗΦΚΑΙΙΜΑΛΤΡΩΗΝΤΑΗ
ΖΩΣΑΕΜΑΥΤΗΝΤΗΝΠΥΑΙΛΟΝΤΑΥΤΗΝΕΘΗΚΑΣΥΝΤΩΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΩΝ
ΤΟΠΩΚΑΙΤΩΓΛΥΚΥΤΑΤΩΜΟΥΑΝΔΡΙΑΥΡΗΛΙΩ
ϹΟΚ(ΑΙ)ΕΚΥΡΠΑΟΤϹΗ
5. ΚΑΙΒΟΥΛΟΜΑΙΜΕΤΑΤΟΚΑΤΑΤΕΘΗΝΑΙΗΜΑϹΜΗΔΕΝΑΕΤΕΡΟΝ
ΤΕΘΗΝΑΙΕΙϹΤΗΝΠΥΑΙΛΟΝΤΑΥΤΗΝΕΙΜΗΕΑΝΕΠΕΙΞΕΙΤΕΚΝΟΝ
ΗΜΩΝΟϹΔΑΝΠΑΡΑΤΑΥΤΑΠΟΙΗϹΙΔΩϹΕΙΠΡΟϹΤΕΙΜΟΥΤΩ
ΤΑΜΕΙΩ Β ΚΑΙΤΗΠΟΛΕΙ Λ ΚΑΙΤΗΑΡΒΕΙΛΙΑΝΩΝΚΩΜΗ Λ
10. ΧΑΙΡΕΤΕ

Ἀναγιγνώσκομεν λοιπὸν διωρθωμένην τὴν ἐπιγραφὴν οὕτω.

Φιλητή, ἡ καὶ Ματρώνα
ζῶσα ἐμαυτῇ τὴν πύελον ταύτην ἔθηκα ἐν τῷ [περιωρισμένῳ
τόπῳ καὶ τῷ γλυκυτάτῳ μου ἀνδρὶ *Αὐρηλίῳ*
Σωκράτει, ὅ[ς] καὶ Εὔπος (;)·
καὶ βούλομαι μετὰ τὸ κατατεθῆναι ἡμᾶς μηδένα [ἕτερον
τεθῆναι εἰς τὴν πύελον ταύτην, εἰμὴ ἐὰν ἐπείξῃ [τέκνον
ἡμῶν. Ὃς δ' ἂν παρὰ ταῦτα ποιήσει. δώσει [προστίμου τῷ
ταμείῳ[1] λ.δ', καὶ τῇ πόλει λα', καὶ τῇ Ἀρβει-[λιανῶν κώμῃ λα'.
Χαίρετε.

Ἡ «*κώμη Ἀρβειλιανῶν*» ἀπαντᾷ, ὑπὸ διαφόρους γραφάς, καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς, ἀνακαλυφθείσαις ἐν τῷ μεταξὺ χώρῳ τῆς πόλεως Νικομηδείας καὶ τῆς κώμης Τούζλων, εὑρισκομένης ἕνα σταθμὸν ἐντεῦθεν τῆς Γκεγ-πούζης πρὸς τὴν πρωτεύουσαν· αἱ δὲ γραφαὶ αὗταί εἰσι· α' *Ἀρβειλανοῖς*· ἐν ἐπιγραφῇ προερχομένῃ ἐκ νεκροταφείου παρὰ τὴν Νικομήδειαν, περιληφθείσῃ ἐν τῷ C. I. G. ὑπ' ἀρ. 3785· β' *Ἀρβιλλανῶν*· ἐν ἐπιγραφῇ, κειμένῃ ἐν τῷ ἱερῷ ὀρθοδόξῳ ναῷ τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς ἐν τῇ κώμῃ Τούζλων, δημοσιευθείσῃ ὑπὸ τοῦ *Χρ. Παπαδοπούλου* ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 2596 [6/18 Ὀκτωβρίου 1877] φύλλῳ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐφημερίδος «*Νεολόγου*», καὶ *Ἀρβηλανῶν* κατὰ τὴν δημοσίευσιν τῆς αὐτῆς ἐπιγραφῆς ὑπὸ *Μ. Γεδεών*, ἐν τῇ τότε συγχρόνῳ «Πρωΐᾳ»[2]· γ' *Ἀρβιλανῶν*· ἐν ἐπιγραφῇ προερχομένῃ ἐκ Νικομηδείας, δημοσιευθείσῃ κατὰ δύο ἀντίγραφα ὑπὸ τοῦ *J. H. Mordtmann*, ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς ἐν Ἀθήναις Γερμανικῆς Σχολῆς [τ. XII, σελ. 171 ἀρ 4]· δ' *Ἀρβειλιανῶν*· ἐν τῇ ὑφ' ἡμῶν δημοσιευομένῃ ἀνωτέρω ἐπιγραφῇ. Πᾶσαι αὗται αἱ διάφοροι γραφαὶ τοῦ ὀνόματος τῆς κώμης ἀναφέρονται εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κώμην, ἧς τὴν θέσιν ἀγνοοῦμεν· καὶ ἄλλα τοπικὰ ὀνόματα, ἐν βιθυνικαῖς ἐπιγραφαῖς μνημονευόμενα, ἔχουσιν *ana* κατάληξιν, ἅτινα παρατίθησιν ὁ *J. Mordtmann* [ἔνθ' ἀν.]· τοιαῦτα δ' εὑρίσκομεν καθ' ἅπασαν τὴν Ἰλλυρικὴν χερσόνησον, πλεῖστα δὲ καὶ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ[1].

Ὁ *Μ. Γεδεών* λέγει· «ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀναφέρεται *πόλις* καὶ *κώμη* Ἄρβηλα, περὶ ἧς οὐ γίνεται νεωτέρα μνεία· ἄρα [εἶπεν ἐν τῇ ἐφημερίδι «Πρωΐᾳ» πρῶτος ὁ παραχωρήσας τὰς ἐπιγραφὰς Β. Ζῶτος] οὐ μακρὰν τῶν Τούζλων ἔκειτο πολίχνη καλουμένη Ἄρβηλα» [ἔνθ' ἀν.]. Ἅπασαι αἱ ὑποδειχθεῖσαι ἐν τοῖς ἄνω ἐπιγραφαὶ παραλείπουσι τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, ἐν ᾧ ἀναφέρουσι τὸ τῆς κώμης· ἐξ οὗ εἰκάζομεν ὅτι αὕτη ὑπήγετο διοικητικῶς εἰς πλησίον κειμένην πόλιν, οὐχὶ βεβαίως ὁμώνυμον· ἐπειδὴ δὲ αἱ περὶ ὧν ἡμῖν ὁ λόγος ἐπιγραφαὶ προέρχονται ἐκ μερῶν πολὺ ἀφεστώτων ἀλλήλων, ἀπὸ Τούζλων μέχρι Νικομηδείας, ἀδύνατος ἀποβαίνει ὁ ὁρισμὸς τῆς κώμης τῶν Ἀρβηλανῶν, ἐκτὸς νεωτέρων εὑρημάτων σχετιζομένων αὐτῇ[2]. Εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 3785 τοῦ C. I. G. παρατεθειμέναι εὑρηνται εἰκασίαι

1. Τὸ σημεῖον τοῦτο σημαίνει, ὡς γνωστόν, δηνάρια.
2. *Μ. Γεδεών*· Ἀκρίτας καὶ Τούζλα· σελ. 200, σημ. 1 (Εἰκον. ἡμερολ. 1896, ὑπὸ *Ἰω. Ἰωαννίδου*, ἐν Κων/πόλει, 1895).

1. *Μ. Χουρμούζης*· Κρητικά, σελ. 44, κέ.—Πρβλ. C. I. G., ἀρ. 3788.
2. Ὁ *Γεδεών* (ἔνθ' ἀν., σελ. 205), ἀγνοῶν τὰς ἄλλας μνείας, εἰκάζει τὴν θέσιν Ἀρβήλων εἰς τὸ Τσαΐρ-οβᾶ.

τινὲς τοῦ *Hase*, καθ' ἃς ἡ κώμη αὕτη ταυτίζεται πρὸς τὸ *Eribulo* τοῦ Πεουτιγκερείου πίνακος, ὁρίζοντος αὐτὸ δώδεκα μίλια ἀφεστάμενον τῆς Νικομηδείας ἐπὶ τῆς ἀπ' αὐτῆς εἰς Νίκαιαν ἀγούσης, τὸ ἢ τὸν *Ἐρίβωλον* τοῦ *Δίωνος*, ἐπίνειον ἐπὶ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, *Hyribulum* τοῦ *Ἱεροσολυμιτικοῦ Ὁδοιπορικοῦ*, τὴν παρὰ *Πτολεμαίῳ Ἐρίβοιαν*· εἰς ταῦτα παρατηροῦμεν ὅτι τὴν μὲν Ἐρίβοιαν ὁ *Πτολεμαῖος* τάσσει ἐν ταῖς μεσογείοις πόλεσι τῆς Βιθυνίας μετὰ τὴν Λίβυσσαν, τὸν δὲ Ἐρίβωλον ἢ τὸ Ἐρίβωλον ὁ *Δίων* ὁρίζει ῥητῶς λέγων· «...Ἐριβώλου τοῦ ἐπινείου τοῦ καταντιπέρας τῆς τῶν Νικομηδέων πόλεως ὄντος...» ἱστορῶν ἅμα ὅτι ὁ ἐν αὐτῷ καταντήσας *Μακρῖνος* διέπλευσεν ἐξ αὐτοῦ «*εἰς τὴν Χαλκηδόνα· οὐ γὰρ ἐθάρσησεν ἐς τὴν Νικομήδειαν εἰσελθεῖν*, φοβηθεὶς τὸν τῆς Βιθυνίας ἄρχοντα...»[1]. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἐρίβωλος, ὁ τοῦ Δίωνός ἐστι καὶ ὁ παρὰ τῷ Πεουτιγκερείῳ πίνακι καὶ ὁ παρὰ τῷ Ἱεροσολυμιτικῷ Ὁδοιπορικῷ μνημονευόμενος, καὶ ὁ κατὰ τὸν ἕνατον αἰῶνα ἐν τῷ συναξαρίῳ *Νικήτα* πατρικίου τοῦ ὁμολογητοῦ ἀναφερόμενος *Ἐρίβωλος*, ἐν ᾧ προάστειον ἀφιέρωται ὑπ' αὐτοῦ τῇ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μονῇ τῆς Χρυσονίκης[2]. Ἐπομένως οὐκ ὀρθῶς ὁ *Γεδεὼν* [ἔνθ' ἀν., σελ. 198] νομίζει τὸ Ἐρίβολον τοῦ Συναξαριστοῦ κείμενον πλησίον τοῦ Παντειχίου. Φρονοῦμεν δ' ἐπὶ πᾶσιν ὅτι μεταξὺ Ἐριβώλου καὶ Ἀρβηλανῶν κώμης οὐδεμία ὑπάρξαι σχέσις δύναται.

Ὁ *Hammer* [ἔνθ' ἀν., σελ. 156] τὸ παρὰ τὸν ποταμὸν Δράκοντα εὑρισκόμενον πολίχνιον *Ἐρέγλι* νῦν καλούμενον, λέγει ὂν τὴν Ἐρίβοιαν καὶ Ἐριβωλον· φαίνεται δ' ὅτι τούτῳ ἕπεται καὶ ὁ *Texier* [Asie Mineure, σελ. 70, ἔκδ. Un. Pitt.], ὁ *Leake* ἐν τούτοις τῷ *Δίωνι* ἀναμφιβόλως ἑπόμενος, ἀκριβῶς κατέναντι τῆς Νικομηδείας ἐσημειώσατο τὸν Ἐρίβωλον ἐν τῷ ἐπισυναφθέντι χάρτῃ εἰς τὸ εἰρημένον πόνημα αὐτοῦ. Τὸ *Ἐρέγλι* κεῖται πολὺ μακρὰν τῆς Νικομηδείας, παρὰ τῷ νῦν Χερσέκ· τοῦτο καὶ μόνον, ἡ τοιαύτη δηλαδὴ θέσις αὐτοῦ, ἀποδείκνυσιν ὅτι οὐδόλως ἐπέχει τὴν θέσιν τοῦ Ἐριβώλου, τὴν ὑπὸ τοῦ *Δίωνος* ὁριζομένην· περὶ τοῦ Ἐρέγλι οἱ γράψαντες τὰ Βιθυνικὰ *[Κλεῶν. καὶ Παπαδόπουλος]* γράφουσί τινα ἐν σελ. 92—93 τοῦ ἔργου αὐτῶν, ὀνομάζοντες αὐτὸ *Ἡράκλειον*. Ἀρχικῶς τὸ χωρίον ἦτο μεσόγειον· εἶτα οἱ Ὀθωμανοὶ κατῆλθον εἰς τὴν παραλίαν καὶ σχηματίσαντες συνοικίαν ἔλαβον αὐτοὶ τὴν ἐπωνυμίαν, Τεπέκιοϊ ὀνομάσαντες τὸ παλαιὸν χωρίον[1]. Τοῦτο συνέβη πρὸ δύο αἰώνων. Νομίζομεν ὅτι τὸ χωρίον ἐπέχει τὴν ἐν τῷ Καταβολίῳ Μονὴν τοῦ *Ἡρακλείου*, περὶ ἧς ἰδιαιτέρως πραγματευόμεθα.

2. Ἐν τῷ κυπαρισσοφύτῳ νεκροταφείῳ ἐπὶ τμήματος μαρμάρου εὖρον τὰ γράμματα

ϹΤΥΙΗΛ

βυζαντηνῆς ἐποχῆς.

3. Ἐν τῷ αὐτῷ μέρει ἐπὶ μαρμαρίνου βάθρου τετραγώνου·

ΥΠΕΡΤΩΝ
ΔΕΣΠΟΤΩΝΜΟΥ
ΚΑΙΕΜΑΥΤΟΥΚΑΙ
ΤΩΝΕΜΩΝΠΑΝΤΩΝ

Ἡ ὑπ' ἀρ. 8792 ἐν τῷ C. I. G. περιλαμβανομένη ἐπιγραφή

ΥΠΕΡΤΟΝ
ΔΕΣΠΟΤΟΝΜΟΥ
ΚΑΙΜΑΥΤΟΥΚΑΙ
ΕΜΩΝΠΑΝΤΩΝ

μικρὰς παρουσιάζει παραλλαγάς· ἠδυνάμεθα ἴσως τὴν αὐτὴν εἰπεῖν, εἰ μὴ ἐγνωρίζομεν ἐκ τῶν σημειουμένων αὐτόθι ὅτι εὑρίσκετο ἐν τῇ κώμῃ Χαρταλιμῇ, πέμπτῳ νῦν σταθμῷ σιδηροδρομικῷ ἀπὸ Χαϊδὰρ-πασᾶ, ἀντιγραφεῖσα ὑπὸ τοῦ *Βελσίου* τῷ 1762, ἐκτὸς ἂν παραδεχθῶμεν μεταφορὰν αὐτῆς, συνήθη οὖσαν, ὡς εὑρήσομεν καὶ ἐν ἐφεξῆς ἐπιγραφῇ.

4. Ἐν παντοπωλείῳ παρὰ τὸν Μενζιλχανὲ μετὰ πολλῆς εὐλαβείας ἐφυλάσσετο τὸ ἀτελῶς ἐνταῦθα εἰκονιζόμενον μαρμάρινον ἀνάγλυφον, ἔν τινι βεβλαμμένον ἔχον τὴν ἐπιφάνειαν φέρον ἐν τοῖς ἄνω μὲν δύο γραμμάτων στίχους, ἐν τοῖς κάτω δὲ τρεῖς, ἐν πολλοῖς ἡμῖν ἀκαταλήπτους.

1. *Δίων Κάσσιος*· ῥωμ. ἱστ. βιβλ. LXXVIII, § 39.
2. *Νικόδημος*· Συναξαριστής, 13 Ὀκτωβρίου [ἔκδ. Βενετίας, 1819].

1. Αἱ εἰδήσεις αὗται ἐν τοῖς Βιθυνικοῖς· ὁ δὲ *Sestini* ἐν ἔτει 1781 ἀναφέρει παράλιον *Ἐρέγλι*, καὶ ἄλλο ὁμώνυμον παρὰ τὸ ὄρος [ἔνθ' ἀν., σελ. 8].

ΑΓΑΘΗΤΥΧΗΜΑΡΚΟCCΤΑΤΙΟCΙΟΥΛΙΑΝΟCΚΑΙC
:ΝΟCΙΡΥΦΟCCΤΡΑΤΙΩΤΑΙCΠΕΡΗCΕΚΙΚΙΠΠΙΚ

ΟΙΕΠΙΤΩΝΚΙΑΝΕΩΝΩΝΤΩΝΤΩΝΚΑΙΝΟΥΜΕΡΩΝΚΑΙΟΙ
··ΟΥΝΩΝΕCΟΗCΠΕCΤΩΝΕΚCΥΝΩΡΙΑCΕΥΧΑΡΙCΤΟΥCΙΝΑΕΥ
ΚΑΛΩΗΔΥΟCΕΠΙΜΕΛΗΤΗΚΤΗΝΩΝΚΑΙCΑΡΟC

5. Ἡ ἐπιγραφὴ 3791 ἐν τῷ C. I. G. ἐξεδόθη, ὡς σημειοῦνται οἱ ἐκδόται, ὑπὸ τοῦ *Heusinger* ἀπὸ τῶν ἐν ἔτει 1762 γενομένων ἀντιγράφων τοῦ *Βελσίου*, εὑρόντος αὐτὴν ἐν Χαρταλιμῇ [Cartal prope Pentik]. Ταύτης πληρέστερον καὶ ὀρθότερον κείμενον ἐδημοσίευσε μετὰ ἕνα ἀκριβῶς αἰῶνα, τῷ 1868, ὁ *A. Mordtmann* [πατήρ], εὑρὼν αὐτὴν ἐν τῇ αὐλῇ τεμένους τῆς Γκεγπούζης. Ἀναμφιβόλως ἐν ἐπισκευῇ τοῦ τεμένους κατὰ τὸ διαρρεῦσαν χρονικὸν διάστημα μετεκομίσθη ἐκ Χαρταλιμῆς τὸ ἐνεπίγραφον μάρμαρον εἰς τὴν Γκέγπουζαν, ὡς καὶ ἡ προμνησθεῖσα ἐπιγραφὴ ἐκ Μάλτεπε. Ἔχει δὲ τὸ μὲν ἀντίγραφον τοῦ *Βελσίου* οὕτω:

ΘΕΩCΑΒΑΧΙΩΠΑΝCΑ
ΙΡΑΝΩΘΟΜΒΩΜΟΝΑΝΕ
ΣΤΗCΑΜΑΞΙΜΟCΜΟΥ
ΚΙΑΝoΥΕΥΧΑΡΙCΤΗΡΙΟΝ
ΕΤΟΥCϴCΕoΥΗΡΟΥΚΑΙ
ΑΝΤΩΝΙΝoΥCΕΒΑCΤΟΝ

ἀναγιγνωσκόμενον ὑπὸ τοῦ *Heusinger:*

Θεῷ Σαβα[ζ]ίῳ π.αν[κο
ι]ράνῳ [τ]ὸ[ν] βωμὸν ἀνέ-
στησα Μάξιμος Μου-
κιανοῦ εὐχαριστήριον.
Ἔτους θ' Σεουήρου καὶ
Ἀντωνίνου Σεβασ[ῶ]ν.

Τὸ δὲ τοῦ *Μόρτμαν*[1] οὕτως:

ΑΓΑΘΗΙΤΥΧΗΙ
ΘΕΩCΕΒΑCΤΩΚΑΙCΑ
ΑΝΤΩΝΙΝΩΤΟΝΒΩΜΟΝΑΝΕ
ΣΤΗCΑΜΑΞΙΜΟCΜΟ
ΜΙΑΝΟΥΕΥΧΑΡΙCΤΗΝ
ΥΤΟΥCϴCΕΟΥΗΡΟΥΚΑΙ
ΑΝΤΩΝΕΙΝΟΥCΕΒΑCΤΩΝ

1. *A. Mordtmann;* Inschriften aus Bithynien; ἐν τῷ τεύχει Μαρτίου 1863 τοῦ περιοδικοῦ Sitzunberichte der königl. bayer. Akad. der Wissenschaften, ἀρ. 52.

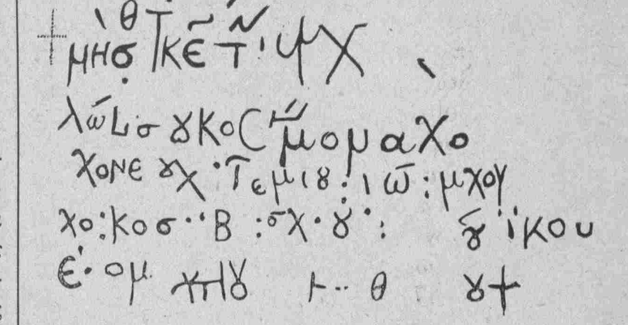
ἀναγιγνωσκόμενον:

Ἀγαθῇ τύχῃ·
Θεῷ σεβαστῷ Καίσα[ρι]
Ἀντωνίνῳ τὸν βωμὸν ἀνέ-
στησα Μάξιμος Μ..
μιανοῦ εὐχαριστ...
... θ[εῶν] Σεουήρου καὶ
Ἀντωνείνου Σεβαστῶν.

Ὁδηγούμενοι ἐκ τῶν δύο διαφόρων ἀντιγράφων ἀναγιγνώσκομεν τὴν ἐπιγραφὴν οὕτως: «Ἀγαθῇ τύχῃ· Θεῷ σεβαστῷ Καίσαρι *Ἀντωνίνῳ* τὸν βωμὸν ἀνέστησα *Μάξιμος Μουκιανοῦ* εὐχαριστήριον. Ἔτους θ', Σεουήρου καὶ Ἀντωνείνου Σεβαστῶν». Κατὰ τοὺς ἐκδότας τοῦ C. I. G., τὸ ἔτος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ 206 ἀπὸ Χριστοῦ.

[Προσθήκη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1900.— Ὁ *A. Koerte* ἀνεῦρε τὸ μάρμαρον πρὸ τῆς θύρας τοῦ τζαμίου *Μουσταφᾶ πασᾶ*· καίτοι δὲ λέγει αὐτὸ κεχωσμένον ἐν μέρει εἰς τὴν γῆν, ὁρίζει ἐν τούτοις πλάτος καὶ μῆκος αὐτοῦ 0.65+0.55 μ. καὶ τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων εἰς 0.03.5 μ. Δυνηθεὶς ν' ἀντιγράψῃ μόνον τοὺς πρώτους στίχους, ἀνέγνω: Ἀγαθῇ τύχῃ· Θεῷ *Σαβαζίῳ Πανσαγαρῷ* κτλ. ὡς ἐν τῷ C. I. G., καὶ θεωρεῖ ἐσφαλμένην τὴν τοῦ παρὰ *Βελσίῳ πανσαιραγω* ὀνόματος μεταβολὴν ὑπὸ τοῦ *Heusinger* εἰς *Πανκοιραγω*, ἀναγνοὺς ὁ ἴδιος τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ τρίτου στίχου ὡς Γ καὶ τὰ ἐν τέλει τοῦ β' ὡς ΣΑ, καὶ μίαν μόνην ἐξήγησιν διδούς, τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τοπικόν τι ὄνομά ἐστι τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, διότι ἥκιστα πιθανὴν νομίζει σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὴν λέξιν πανσαγίαν, σημαίνουσαν τὴν πανοπλίαν [Kleinasiatische Studien V, Nº 21, ἐν σελ. 425 τοῦ XXIV τόμου (1899) τοῦ Athenische Mittheillungen]. Ἀγνοῶν ὁ *Koerte* τὴν δημοσίευσιν τοῦ *Mordtmann*, ἀναφέρει μόνον τὴν ἐν τῷ C. I. G. ἀνακριβῶς γενομένην· ὥστε ἐκ τῆς δημοσιεύσεως αὐτοῦ τὴν ἀκριβῆ τοῦ μαρμάρου θέσιν μόνον γνωρίζομεν, ἐμμένοντες εἰς τὴν ὑφ' ἡμῶν διδομένην ἀνάγνωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀντιγράφων· ἀτυχῶς δὲν ἀνεύρομεν τὸ μάρμαρον κατά τινα πρόσρατον ἡμῶν ἐπίσκεψιν τοῦ τόπου, μαθόντες ὅτι κατεχώσθη καθ' ὁλοκληρίαν ἐσχάτως].

6. Ἐπὶ τοῦ ἐκ γρανίτου κίονος, περὶ ὃν ἡ εἰς τὸν μιναρὲν ἀνάγουσα κλῖμαξ, ἐν τῷ τζαμίῳ τοῦ Σουλτάνου *Ὀρχὰν* σῴζεται πεντάστιχος βυζαντινὴ ἐπιγραφή, πάσας τὰς λέξεις συντετμημένας ἔχουσα· συμπληρώσαντες ὅσας ἠδυνήθημεν ἀνέγνωμεν τὰ ἑπόμενα·

+ Μνήσθητι, Κύριε, τῶν ψυχῶν
τῶν δούλων σου Κωνσταντίνου μοναχοῦ
..... χοῦ νέου χ Στεργίου [ἢ Ἱερεμίου]. Ἰωάννου
.... χοῦ Κωνσταντίνου, Βασιλείου .....
μοναχοῦ Οἰκονόμου
ε'. ο.....+

Φρονοῦμεν ὅτι ἐν τῷ ε' στίχῳ εὑρηται ἡ χρονολογία· τοῖς ἐπιγενεστέροις συνιστῶμεν τὴν πλήρη ἀνάγνωσιν καὶ τὴν ἐν ὁμοιοτύπῳ ἔκδοσιν, τοῦ ἡμετέρου ἀποτυπώματος ἀτελοῦς ὄντος.

ΤΑ ΒΟΥΤΙΟΥ

Οἱ διεξερχόμενοι τοὺς βυζαντηνοὺς χρονογράφους γινώσκουσι «τὸ *ἐμπόριον τῶν Βουτίου*», μνημονευόμενον μὲν ὑπὸ πέντε τοιούτων, ἐν μιᾷ ὅμως καὶ τῇ αὐτῇ περιπτώσει, εἰς τὴν εἰς αὐτὸ γενομένην μετάβασιν [πρόκενσον] τοῦ αὐτοκράτορος *Λέοντος* τοῦ *Σοφοῦ* κατὰ τὸ 904 ἔτος «πρὸς τὸ ἐγκαινίσαι τὴν μονὴν *Χριστοφόρου* πρωτοβεστιαρίου αὐτοῦ». Ἐκ τῶν πέντε χρονογράφων ὁ μὲν *Λέων* ὁ *Γραμματικὸς* [σελ. 422, E. R.] γράφει «*τῶν Βουτίου*»· ὁ δὲ *Γεώργιος Μοναχός* [σελ. 557, E. R.], ὁ *Ἀνώνυμος* [βιογράφος *Λέοντος* υἱοῦ *Βασιλείου*, ᾧ κ', σελ. 225 E. R.] καὶ ὁ *Γεώργιος Ἁμαρτωλὸς* [σελ. 783, ἔκδ. *Muralt*] «*τοῦ Βουτίου*», καὶ ὁ *Γεώργιος Κεδρηνός*, ἕνα ὅλον αἰῶνα μεταγενέστερος τῶν ἄλλων [σελ. 600 E. R.] «*τοῦ Βοατίου*». Περὶ τῆς παραγωγῆς τῆς ἐπωνυμίας εἴτε περὶ τῆς θέσεως οὔτ' ἐξ αὐτῶν τις οὔτ' ἐκ τῶν ἐκδοτῶν ἐσημειώσατό τι. Μόνος ὁ ἐκ τῶν συγχρόνων *Σκαρλᾶτος* λέγει τοποθετητέον τὸ ἐμπόριον τοῦτο εἰς τὴν βιθυνικὴν ἀκτὴν ἐπὶ τοῦ Ἀσταικηνοῦ κόλπου, καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ ὑπατεύσαντος

ἐν ἔτει 487 καὶ αὖθις ἐν ἔτει 510 ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν[1], προαχθεὶς εἰς τοῦτο ἴσως διότι παρὰ *Κεδρηνῷ* ἀπαντᾷ ὁ τύπος «*Βοαιτίου*», συμπίπτων ἐν μέρει τῷ ἐν τοῖς *Fasti* [τοῖς συνεκδεδομένοις τῷ *Χρονικῷ Πασχαλίῳ* XIV τῶν Selecta κτλ.] κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἀναφερομένῳ ὀνόματι τοῦ ὑπάτου *Βοητίου*, ἀντὶ *Βοηθείου*, φερομένου ἐν τῷ *Χρονικῷ Πασχαλίῳ* κατά τε τὰ αὐτὰ ἔτη καὶ κατὰ τὸ 522 [524, κατὰ τὸν *Muralt*, Ess. de chr. Byz.]. Ὁ *Δουκάγγιος* ἐν ταῖς σημειώσεσιν αὐτοῦ εἰς τὸ ἔτος 487 τοῦ *Χρονικοῦ Πασχαλίου* τρία διάφορα πρόσωπα ὄντας λέγει τοὺς ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπατεύσαντας· ἕνα μὲν τὸν ἐν ἔτει 487, ἕτερον τὸν ἐν ἔτει 510, ὅστις ἦν ὁ ῥήτωρ ἅμα καὶ φιλόσοφος *Σεβερῖνος Βοέτιος*, διὰ τοῦ γράμματος τ [οὐχὶ θ] ὡς καὶ ἐν ταῖς ἐκδόσεσι τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ γραφόμενος, καὶ τρίτον τὸν ἐν ἔτει 522 σὺν τῷ *Συμμάχῳ* ὑπατεύσαντα, οὓς ὁ *Σιρμόνδος* ἀμφοτέρους υἱοὺς λέγει τοῦ φιλοσόφου *Βοετίου*. Ἀναφέρεται καὶ τέταρτος *Βοήτιος* ὕπατος, παυθεὶς τῷ 577 ἔτει[2].

Ἀγνοοῦμεν ἐὰν ὑπάρχῃ σχέσις τις μεταξὺ τοῦ ὀνόματός τινος τῶν ὑπάτων τούτων καὶ τῆς ἐπωνυμίας τοῦ ἐμπορίου, καίπερ γνωστοῦ ὄντος ὅτι πλεῖσται τοιαῦται, ἐντός τε καὶ πέριξ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, παρήχθησαν ἀπὸ τῶν ὀνομάτων διαφόρων ἀρχόντων· ὡς τὰ *Ἀνθεμίου*, τὰ *Αἰθερίου*, τὰ *Βιγλεντίου*, τὰ *Δαρείου*, τὰ *Εὐγενίου*, τὰ *Μαρτινακίου*, τὰ *Φλώρου* κτλ. Ἀλλὰ γνωρίζομεν σχόλιόν τι, φέρον μαρτυρίαν ἐκ τῶν *Βιθυνιακῶν* τοῦ *Ἀρριανοῦ*, τρεῖς καὶ ἥμισυν ὅλους αἰῶνας προγενεστέρου τοῦ πρώτου μνημονευθέντος ὑπάτου *Βοηθείου* ἢ *Βοητίου*, τὸ ὁποῖον λέγει τὴν Λίβυσσαν καλουμένην τότε «*τὰ Βουτίου*». Τὸ σχόλιον, δημοσιευθὲν ὑπὸ τοῦ *Κράμμερ*[3], ἐπάγεται εἰς τοὺς ἑξῆς στίχους τοῦ βυζαντηνοῦ ποιητοῦ *Τζέτζη* [Χιλ. Ι,798]

> Αὐτὸς δὲ φάρμακον πιὼν θνήσκει πρὸς Βιθυνίαν,
> πρός τι χωρίον Λίβυσσαν καλούμενον τῇ κλήσει,
> δοκῶν θανεῖν εἰς Λίβυσσαν πατρίδα τὴν οἰκείαν·
> ἦν γὰρ *Ἀννίβα* τις χρησμός, οὕτω πως γεγραμμένος:
> «Λίβυσσα κρύψει βῶλος *Ἀννίβα* δέμας».

Εἰς τὴν τοῦ δευτέρου στίχου φράσιν «πρός τι χωρίον Λίβυσσαν» τὸ σχόλιον λέγει: *Τὸ νῦν καλούμενον τὰ Βουτίου, ὡς Ἀρριανὸς ἐν Βιθυνιακοῖς γράφει*». Ἐπὶ τοῦ προκειμένου γεννᾶται ἡμῖν ἡ ἑξῆς ἀπορία· ἂν ἐπὶ *Ἀρριανοῦ* ἡ Λίβυσσα ἐκαλεῖτο *τὰ Βουτίου*, πῶς οὐδ' ὁ *Στέφανος Βυζάντιος*, ὁ πολλὰ ἐκ τῶν *Βιθυνιακῶν* τοῦ *Ἀρριανοῦ* ἀρυσάμενος, οὐδ' οἱ κατὰ δύο καὶ πλέον αἰῶνας μεταγενέστεροι τούτου συγγραφεῖς διέλαβόν τι περὶ τῆς πληροφορίας ταύτης; Εἰς ἐπίλυσιν τῆς ἀπορίας δύο τινὰ παραδεχόμεθα· α' ὅτι διεφθαρμένον περιεσώθη ἡμῖν τοῦ σχολίου τὸ κείμενον, μεταλλαγείσης τῆς ἀρχικῆς σειρᾶς τῶν φράσεων· τὴν φράσιν *ὡς Ἀρριανὸς ἐν Βιθυνιακοῖς γράφει* ὑπολαμβάνομεν προτασσομένην τῆς φράσεως «τὸ νῦν καλούμενον *τὰ Βουτίου*», καὶ τὴν μαρτυρίαν φερομένην εἰς πίστωσιν τοῦ ἐν τῷ χωρίῳ Λιβύσσῃ ἐπελθόντος θανάτου τοῦ *Ἀννίβα*, οὐχὶ εἰς τὴν τῆς ἐπωνυμίας *τὰ Βουτίου* κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ σχολιογράφου· β' ὅτι ἡ μὲν πόλις, μεσόγειος οὖσα καὶ πόλις οὐ τυχαία, διετήρησε τὸ ἀρχικὸν αὐτῆς ὄνομα μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων, ὁ δ' ἐπὶ τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου λιμὴν αὐτῆς, ἀόριστόν πως ἔχων ὄνομα, ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν «τὸ ἐμπόριον τῶν *Βουτίου*» ἀπὸ τῶν χρόνων ἴσως τοῦ *Ἀρριανοῦ* καὶ διετήρει αὐτὸν καὶ ἐπὶ τῶν μνημονευθέντων βυζαντηνῶν χρονογράφων. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔτι ὁ γράψας τὸ σχόλιον σφαλλόμενος φωρᾶται· διότι τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην δίδωσι τῇ πόλει Λιβύσσῃ. Ὁπωσδήποτε ὅμως εὑρίσκομεν τὴν θέσιν «*τῶν Βουτίου*» παρὰ τὴν νῦν Ἀριτζοῦν [Δάριτζε].

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένου ἡμῖν παρατηροῦμεν ὅτι ὁ *Σκαρλᾶτος* ἐσφάλη γράψας ὅτι ὁ *Λέων* μετέβη εἰς *τὰ Βουτίου* «ἀπερχόμενος εἰς τὰς ἐν τῷ ὄρει τοῦ Δαματρύος Νοσσιάς, ὅπως ἐγκαινιάσῃ τὴν ἐκεῖ κτισθεῖσαν μονὴν τοῦ εὐνοουμένου αὐτοῦ *Χριστοφόρου Σαμωνᾶ* τοῦ Πατρικίου καὶ Πρωτοβεστιαρίου». Ἡ μονὴ τῶν Νοσσιῶν ἦτο ἐν παραλίῳ τόπῳ καὶ ἱδρύθη χάριν τοῦ Παρακοιμωμένου *Κωνσταντίνου*, εὐνοουμένου τοῦ αὐτοκράτορος τούτου· ἐπὶ τοῦ ὄρους Δαματρύος μονὴν εἶχεν ὁ πατρίκιος *Σαμωνᾶς*, τὴν ἐπιλεγομένην *τῶν Σπειρῶν*[1]. Εἰς *τὰ Βουτίου* μετέβη ὁ *Λέων* ὅπως ἐγκαινιάσῃ τὴν μονὴν τοῦ πρωτοβεστιαρίου *Χριστοφόρου*, ὡς τὰ ἐν τοῖς ἄνω μνημονευθέντα χωρία τῶν χρονογράφων μαρτυροῦσιν. Ἄλλη λοιπὸν ἡ τοῦ *Κωνσταντίνου* μονὴ τῶν *Νοσσιῶν* παράλιος λεγομένη, ἄλλη ἡ τοῦ *Σαμωνᾶ* τῶν *Σπειρῶν*, ἐπὶ τοῦ Δαματρύος, καὶ ἄλλη ἡ τοῦ *Χριστοφόρου*, ἀγνώστου θέσεως, ἐκτὸς ἂν ὑποτεθῇ εἰς *τὰ Βουτίου* ἐγηγερμένη, καὶ ἀγνώστου ἐπωνυμίας.

Ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ θέλομεν, σὺν Θεῷ, διαλάβει καὶ περὶ ἄλλων μερῶν τοῦ Ἀστακηνοῦ κόλπου, ἀκολουθοῦντες τὴν αὐτὴν τάξιν τῆς παρούσης πραγματείας.

[Υ. Γ. Τῆς ἐκτυπώσεως τοῦ ἄρθρου εἰς πέρας εὑρισκομένης, ὁ κ. *Β. Α. Μυστακίδης* προφρόνως πάνυ ἀνεκοινώσατο ἡμῖν συντετμημένον σημείωμα ἐκ τῶν Γεωγραφικῶν αὐτοῦ τῆς ἑπομένης παρὰ *Schlumberger* (Musée Archéol., 1879, σελ. 35) μνείας περὶ Δακιβίζης ἐπὶ λατινοκρατίας: «Ἐν ἔτει 1224 τὰ φέουδα τοῦ Χάρακος, τῆς Δακιβίζης, τοῦ Δασκυλίου καὶ τῶν Νικητιάτων κατεῖχεν ὁ *Geoffrey de Mère*, τότε μὲν κύριος (sire) τῆς Αἴνου, βραδύτερον δέ, ἐν ἔτει 1228, κοντόσταυλος (connêtable) τοῦ λατινικοῦ τῆς Ἀνατολῆς κράτους· τὰς ἐν Ἀσίᾳ ταύτας λατινικὰς κτήσεις ἀνέλαβον ὅμως ἐν ἔτει 1240 οἱ ἐν Νικαίᾳ Ἕλληνες». Ἡ μαρτυρία αὕτη κυροῦσα συμπληροῖ ὅσα καὶ ἡμεῖς εἴπομεν ἀνωτέρω (σελ. 270) περὶ τῆς πόλεως κατὰ τοὺς χρόνους τούτους].

1. *Σκαρλᾶτος*· Κ/πολις, τ. Β', σελ. 283.

2. *Muralt;* ἔνθ' ἀν., addit, σελ. 697.— *Ducangius;* σημ. εἰς *Χρον. Πασχ.*, ἔτος ια' Ἰουστίνου Β'.

3. *Miller;* Fragm. Hist. Gr., t. III, σελ. 600 [ἔκδ. Didot], κατὰ τὸν *Cramer*, Ἀνέκδοτα, τ. III, ελ 353.

1. Βλέπε σελ. 132 τοῦ Ἀρχαιολογ. Παραρτήμ. τοῦ ΙΖ' τόμου τοῦ Περιοδικοῦ τοῦ ἐν Κ/πόλει *Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου* διατριβὴν ἡμῶν περὶ Δαματρύος.

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΤΕΛΑΡΟΥ
ΠΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΝ ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ὑπὸ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Ε. ΛΑΥΡΙΩΤΟΥ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΚΗ' συνεδρίᾳ τῆς 15 Ἰανουαρίου 1896.

Νεόφυτος Μητροπολίτης Κρήτης γνωρίζεται ὅτι ἐχρημάτισε κατὰ τὸ ἔτος 1655 ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ *Σάθα* ἐν τόμῳ Γ', σελ. 590 Μεσ. Βιβλιοθήκης δημοσιευθέντων πατριαρχικῶν ἐγγράφων, ἐν οἷς ἀναφέρεται ὅτι κατ' Ἀπρίλιον ἐγένετο παραχωρητήριον τοῦ Κρήτης *Νεοφύτου* πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην *Ἰωαννίκιον Β'* ἑπτὰ μοναστηρίων καὶ πέντε χωρίων ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῷ εἶναι ταῦτα πατριαρχικὰ Σταυροπήγια, ἐξ ὧν τινα καὶ ἐδόθησαν ὡς ἐξαρχία τῷ *Λασκαράκῃ Μουσελίμῃ*.

Εἰς συμπλήρωσιν τῆς βιογραφίας τοῦ ἀνδρὸς τούτου προστίθημι ὅτι ὁ *Νεόφυτος* οὗτός ἐστι Κρὴς τὴν πατρίδα· φέρει τὴν ἐπωνυμίαν *Πατελάρος* ἢ ἐκ τῆς οἰκογενείας *Ἀθανασίου*, Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ *Πατελαρίου* ἢ ἐκ τῆς κατὰ τὴν Κυδωνίαν οἰκογενείας, ἐξ ἧς γνωρίζομεν ὅτι οἱ ἀδελφοὶ *Πέτρος* καὶ *Εὐστάθιος Πατελάροι*[1] ἐχρημάτισαν κατὰ τὸ 1606 δημόσιοι καθηγηταὶ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Παταβίου· ὅτι μέχρι τοῦ 1679 ὑπῆρξε Μητροπολίτης Κρήτης, καθ' ὃν χρόνον φιλοξενεῖται ἐν Βουκουρεστίῳ καὶ ἐκφωνεῖ ἐγκώμιον πρὸς τὸν ἐνδοξότατον ἄρχοντα *Κωνσταντῖνον* τὸν *Καντακουζηνόν*, ἐξ οὗ δείκνυται κάτοχος οὐ τῆς τυχούσης παιδείας.

Τὸ ἐγκώμιον τοῦτο ἀντέγραψα ἐκ χειρογράφου τεύχους τῆς Λαυριωτικῆς Βιβλιοθήκης, καὶ ἀποστέλλω πρὸς τὸν Σύλλογον, ὡς τερπνὸν ἱστορικὸν τῆς *Καντακουζηνῆς οἰκογενείας* ἀνάγνωσμα.

1. Ἐὰν ἡ οἰκογένεια *Πατελάκου* καὶ *Πατελάρου* δὲν ἦναι ἡ αὐτή.

Νεοφύτου ἀρχιερέως Κρήτης τοῦ Πατελάρου Ἐγκώμιον εἰς τὸν ἐνδοξότατον καὶ σοφώτατον ἄρχοντα κύριον Κωνσταντῖνον Καντακουζηνόν.

Οἱ τῶν ἐγκωμιαστῶν ἔμπειροι καὶ ἐπιστήμονες ἄνδρες, ὡς αὐτοῖς ἴδιον καὶ

σύνηθες, ὦ ἀκροαταί, πολυποικιλοτρόποις τοῖς λόγοις αὐτῶν μελῳδικῶς τοὺς ὑπ' αὐτῶν ἐγκωμιαζομένους ἐπαινοῦντες γεραίρουσι, καί, καθὰ τὰ τοῦ ἐγκωμιαστικοῦ χαρακτῆρος προνόμιά τε καὶ θεσμοὶ ἐπιζητοῦσιν, ὑπερμέτρως τούτους ἐγκωμιάζουσι καὶ μετὰ πλείστων ἐγκωμιαστικῶν ὑπερυψοῦσι τούτους καὶ ὑπερδοξάζουσι τῶν προθέσεων, ὥς ποτε οἱ τὴν Ῥώμην καὶ τὸν τῆς Μακεδονίας πρύτανιν Φίλιππον τὸν Μακεδόνα ἐπιφημίζοντες ἐκεῖνον, ὡς Οἰκουμενικὸν καὶ αὐτὸν Αὐτοκράτορα ἦρον τὰ μέγιστα τὴν ἐγκωμιαστικὴν μὲν πρὸς τὸν Φίλιππον αὐτὸν καὶ Ῥώμην φωνήν, πρὸς δὲ τοὺς ἐπουρανίους θεοὺς καὶ μακάρους ἐκ περιουσίας ἐκπληκτικὴν λέγοντες.

Ἀλκαίου Μεσσηναίου εἰς Φίλιππον.

Τείχη, Ζεῦ Ὀλύμπιε, ῥέξε Φίλιππος
ἀμβατά, Χαλκείας κλεῖε πέλας μακάρων·
καὶ γὰρ χθὼν καὶ πόντος ὑπὸ σκάπτροισι Φιλίππου
δέδμανται, λοιπὰ δ' ἃ πρὸς Ὄλυμπον ὁδός.

Ἀλφείου Μυτιληναίου εἰς Ῥώμην.

Κλεῖε θεὸς μεγάλοιο πύλας ἀκμῆτας Ὀλύμπου·
φρούρει Ζεὺς ζαθέαν αἰθέρος ἀκρόπολιν.
Ἤδη γὰρ καὶ πόντος ὑπέζευκται δορὶ Ῥώμης,
καὶ χθών, οὐρανίη δ' οἶμος ἔτ' ἔστ' ἄβατος.

Ἐγὼ δὲ ἐν τῷ παρόντι τοῦ ἐγκωμίου μου τούτου λόγου θεάτρῳ οὐ χρήσομαι τοιουτοτρόπως. Οὐ γάρ μοι σύνηθες καὶ ἴδιον εἰρωνικῶς ἢ καὶ ἄλλως τὰ μικρὰ μεγάλα ἢ καὶ αὐτὰ τὰ μεγάλα ὑπέρτερα καὶ ὑπερμεγέθη ποιεῖν καὶ ὑπεραίρειν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τοῦτο ὀρεγόμενος καὶ μόνον ἐπιποθῶ μὴ ἐλλιπῶς, ἀλλὰ κατ' ἰσότητα τοὺς ἐπαινουμένους μοι γεραίρεσθαι, εἰ δυνατόν, καὶ ἐγκωμιάζεσθαι.

Ἔστι δ' ὅμως γε ὅτε καὶ τοὺς ἐγκωμιαστὰς αὐτοὺς ἀποτυγχάνειν τοῦ σκοποῦ, μὴ δυναμένους ἰσοπαρομαρτεῖν καὶ κατ' ἰσότητα τὰ τοῦ ὑποκειμένου δοξαζόμενα ἐπαινεῖν· διά τοι τοῦτο κἀγὼ τοιούτῳ μὴ λαχεῖν καὶ τοῦ σκοποῦ μὴ ἐκπεσεῖν τὸν ἐλεγμούς, τί δεῖ καὶ λέγειν, τοῖς ἀμαθέσι παρέχοντα καὶ παροχετεύοντα καὶ τὸν τούτων σκοτεινοφόρον καταυγάζοντα νοῦν ὕψιστον ἡμῶν ὁλοψύχως καὶ ἐγκαρδίως ἐκλιπαρῶ Θεόν, τοῦ τῷ παναγίῳ αὐτοῦ τὰ χείλη μου ἀνοῖξαι Πνεύματι, καὶ τὴν παράχορδόν μου φωνὴν εὔρυθμον καὶ καλόηχον καὶ τὴν ἄμουσόν μου γλῶσσαν εὔμουσον καὶ κομψοευπρέπουσαν ἀποκαταστῆσαι καὶ πρὸς ἀντάξιον διεγεῖραι ταύτην εὐφημίαν καὶ κατὰ τὸ τοῦ ὑποκειμένου μου μέγεθος ἐνδυναμῶσαί με τοῦ ἀραρότως καὶ ἐναρμονίως μεγαλοφωνῆσαι καὶ μελῳδικῶς κελαδῆσαι, καὶ ὅτι ὑστέρημα φανήσεται τοῦ λόγου οὐ τῆς ἐμῆς προθυμίας, ἀλλὰ τῆς ἀμαθίας τοῦτο.

Τοῦ παρόντος γὰρ λόγου τὸ ὑποκείμενον οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλὰ παντὸς ἐγκωμίου ἀπό τε τῆς πατρίδος, γένους τε καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πονημάτων καὶ ἀρετῶν ὑψηλότερον καὶ ὑπέρτερον· ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ τοῦ Δημοσθένους γλυκοκέλαδος γλῶσσα, τοῦ Αἰσχίνου ἡ εὐφράδεια, τοῦ Ἰσοκράτους τὸ κρόταλον, τὸ δεινὸν τοῦ Ὁμήρου, τοῦ Εὐριπίδου τὸ τραγικόν, τὸ ἱλαρὸν τοῦ Θεοκρίτου, τὸ κωμῳδικὸν τοῦ Ἀριστοφάνους, τὸ θεϊκὸν τοῦ Πλάτωνος πτερόν, τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ σοφὸν καί, συνελόντι φάναι, εἰ τῶν σοφορρητορολογογράφων ἁπαξάπαντα ἓν καὶ μόνον εἶεν στόμα πρὸς εὐφημίαν τοῦ παρόντος μοι ἐγκωμιαζομένου ὑπερενδοξοτάτου καὶ σοφωτάτου ἥρωος Κωνσταντίνου τοῦ Καντακουζηνοῦ, τὸ πολλοστὸν τοῦ ὑψηλοτάτου γένους ἢ τῆς ὑπερθαυμάστου πατρίδος ἢ καὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἀθανάτων πονημάτων καὶ ἀρετῶν ἐξειπεῖν καὶ ἀρκετῶς ἐπαινέσαι οὐκ ἂν ἐξισώσειαν, ἀλλὰ παράχορδα τῷ ὄντι τύμπανα ἠχοῦντα κύμβαλά τε ἀλαλάζοντα καὶ ὡς τῶν ἰχθύων ἄφωνα στηλιτευόμενα ἐλαρύγγιζον.

Ἡ τοῦ τῶν εὐσεβῶν γὰρ Ῥωμαίων πρωτίστου χριστιανοῦ βασιλέως καὶ ἀοιδίμου αὐτοκράτορος Μεγάλου Κωνσταντίνου Θεόκτιστος, ἑπτάλοφος μεγαλόπολίς τε καὶ βασιλὶς πασῶν ἄλλων βασιλικῶν πόλεων, προπατορικὴ μὲν τούτου πατρίς, τὸ τῶν ὑπὸ σελήνην ἁπάντων ἐξαιρετώτερον θαῦμα. Ἐν ἑαυτῇ καὶ γὰρ περιέχουσα κατέχει οὐ μόνον Κολοσσοὺς Ῥόδου, ἱερὰ τῆς Ἀφροδίτης, Καπιτώλια Ῥώμης, ἑκατονταπύλους Θήβας, κωνικὰς τοῦ Φαραὼ αἰγυπτιακὰς πυραμίδας, Ἱεριχούντεια καὶ βαβυλωνικὰ τῆς Σεμιράμιδος ἰσχυρὰ τείχη καὶ ὑπερθαυμασίους Μαυσωλείους τάφους, ἀλλὰ πλουτίζεται μέντοι γε καὶ χριστιανικά, θεῖα καὶ ὑπερμέγιστα τῶν θαυμάτων ἰαματικὰ τῶν ψυχῶν καὶ σωμάτων ἁγιάσματα, παντὸς

τῶν ἁγίων τάγματος θεοφιλῆ καὶ θαυματουργὰ ἅγια λείψανα, τοῦ ὑπερσόφου βασιλέως Λέοντος χρησμοὺς ἀποκρύφους τε καὶ ἀψευδεῖς καὶ ἄλλα παρόμοια θεῖα τῶν μυστηρίων, ἧς γε τὸ ἅγιον ἔδαφος θείᾳ περισκέπεται ἀκαταλήπτως τῇ νεύσει, ὁ ἐν τῷ Βυζαντίῳ τῆς Θρᾴκης ἐφάμιλλος πάντῃ καὶ κατὰ πάντα τῷ ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς παραδείσῳ παράδεισος, ὁ ἐν εὐκράτῳ κινήματι ἐπίλογος τοῦ κόσμου, ὁ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ παντὸς κόσμου ὑπερδεδοξασμένος καὶ τεθρυλημένος ἐπίγειος οὐρανός, ὁ τεθεμελιωμένος ἐν τῇ θαυμασιωτάτῃ καὶ ὡραιοτάτῃ τοῦ παντὸς τοποθεσίᾳ, ὅπου τὸ θεῖον κατανεῦσαν διὰ θείου αὐτοῦ σεσημείωται ἀγγέλου, οὗ γε τἄλλα τῶν ἐξαιρέτων προτερήματα αἱ ἑλικωνικαὶ Πιερίηθεν γλυκεραὶ καὶ μελῳδικαὶ τῆς ἐμῆς ἀτονούσης γλώσσης εὐφημησάτωσαν Μοῦσαι. Γένος τε δὲ αὐτοκρατορικὸν καὶ βασιλικώτατον ἄνωθεν λαχὸν τὸ εὐσεβέστατον Καντακουζήνειον πέφυκε, καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀοιδίμου αὐτοκράτορος καὶ βασιλέως τῶν Ῥωμαίων θείου Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ κατερχόμενος τυγχάνει, ὅστις γε θεῖος βασιλεὺς καὶ ἐν πολλοῖς τοῖς ἡλίοις τὴν τῆς φίλης αὐτοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατρίδος αὐτοκρατορίαν δικαίως, ἰσορρόπως, εὐσεβῶς, νομίμως τε καὶ κανονικῶς πηδαλιουχῶν, διοικήσας καὶ ὡς οὐδεὶς τῶν πρὸ αὐτοῦ ἢ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν ἄλλων Καισάρων καὶ αὐτοκρατόρων, ἡ κορωνὶς αὐτῶν, ἡ δόξα καὶ κλέος τῶν Ῥωμαίων, τὸ θαῦμα τοῦ τετραπεράτου παντὸς κόσμου καὶ κοινὸν καύχημα, ὁ ἐπίγειος ἄγγελος καὶ οὐράνιος ἄνθρωπος καὶ κατευθύνας διήθυνε καὶ πολλὰ τῶν ἐξαισίων καὶ θεαρέστων ἐν αὐτῇ ἐξ ἰδίων θησαυρῶν, ἐξόδων τε καὶ ἀναλωμάτων παρασκευάσας καὶ κατορθώσας πλουσιοπαρόχως τεθρυλημένα θειά τε καὶ ψυχωφελῆ ἐξετελέσατο ἔργα, ναοὺς θείους, μοναστήρια τῶν σεβασμιωτάτων, νοσοκομεῖα, γηροτροφεῖα, φιλοσοφικὰ καὶ ἄλλα παντοῖα τῶν μαθημάτων σπουδαστήρια καὶ διδασκαλεῖα καὶ πλεῖστα ἄλλα τούτοις παραπλήσια καὶ ἐν τούτοις διατριβόμενα καὶ τὰ τοῦ ματαίου τούτου κόσμου ὅσα τερπνά, δόξας τε καὶ ἀξίας, ὡς ὕδωρ καὶ καπνὸν λογισάμενος τἀνακτορικὰ αὐτὰ μετ' οὐ τῆς τυχούσης καὶ ἀπαραμύθου τοῦ ὑπηκόου αὐτοῦ παντὸς λαοῦ λύπης τε καὶ ἀθυμίας παρητήσατο σκῆπτρα καὶ τὸ ἀγγελικὸν ἠμφιεσμένος σχῆμα καὶ τῆς ἡγουμενικῆς ὑποταγῆς κατὰ πάντα ὑποκλιθεὶς καὶ ἀγγελικῶς ἀσκητεύσας τε καὶ βιοτεύσας τὸ κοινὸν ἀπέδοτο χρέος καὶ τοῖς θείοις ὁσίοις συναριθμηθεὶς συγχορεύει αὐτοῖς καὶ συναγάλλεται ἄρτι καὶ συνευφραίνεται τἄληκτα οὐράνια ἀγαθά. Καὶ γεννήτορες δὲ τούτου Κωνσταντῖνος Καντακουζηνός, ὁ θεῖος μάρτυς, τὸ τῶν Ῥωμαίων περίφημον θαῦμα, ἡ δόξα, καύχημά τε καὶ πλουσιοπάροχος τῆς δευτέρας αὐτοῦ περιβοήτου καὶ ὑπερενδοξοτάτης Οὐγγροβλαχίας πατρίδος εὐεργέτης, καὶ ἡ ἐκλαμπροτάτη, εὐσεβεστάτη καὶ φιλελεημονωτάτη, ἡ ἔτι τῇ θείᾳ χάριτι τὸν γλυκερὸν τοῦτον ἐμπνέουσα κεχαριτωμένον ζέφυρον κυρία Ἑλένη ἡ δόμνα, τὸ θεῖον καὶ ἄμωμον τοῦτο ἐγένετο ζεῦγος. Ὁμαίμονές τε ἡμίθεοι τούτου, οἱ ἐν παντοίαις ταῖς ἀρεταῖς κεκοσμημένοι καὶ ἐν ὅλοις τοῖς τοῦ παντὸς μέρεσι τεθρυλημένοι, θαυμαστοί τε καὶ περιβόητοι ἄνδρες, οἵτινες καὶ αὐτοὶ ἐν ταύτῃ τῇ τῆς Οὐγγροβλαχίας φίλῃ αὐτῶν πατρίδι θεοπεριφρουρούμενοι καὶ θεοπερισκεπόμενοι εὐσεβῶς, εὐτυχῶς τε καὶ ἐξουσιαστικῶς κυριεύουσιν, ὅ τε ἐκλαμπρότατος, γαληνότατός τε καὶ ἐν πρίγκιψιν ὀρθοδοξότατος ἡγεμών, αὐθέντης τε καὶ βοεβόδας τῆς αὐτῆς ἁπάσης Οὐγγροβλαχίας κύριος Ἰωάννης Σερβᾶνος Καντακουζηνὸς καὶ οἱ τῶν ἐνδοξοτάτων πάντων ἀρχόντων πρωτεύοντες πάντα καὶ κατὰ πάντα κύριοι Μιχαήλ, Ματέης καὶ Γεώργιος, πεντάριθμος θαυμασιωτάτη θεία τε καὶ ἀγγελικὴ Καντακουζήνειος ἀδελφότης. Ἀλλά τί καὶ εἰπεῖν ἐξιστάμενος ἀπορῶ, τῆς ὀλίγης μου καὶ τὰ τρία ἐγκωμιάσαι φωνῆς θαύματα μὴ δυναμένης· διά τοι τούτου τὴν μὲν προπατορικὴν τοῦ σοφωτάτου καὶ ἡμιθέου τούτου θαυμάσιον πατρίδα παρὰ τῶν Ἑλικωνικῶν τοῦ Διὸς φίλων θυγατέρων, πολυφθόγγων τε καὶ λιγυρῶν ἐγκατέλιπον γεραίρεσθαι Μουσῶν, τὸ δὲ ἐξαίρετον καὶ ὑψηλότατον γένος παραπλησίως ἀπὸ αὐλῶν καὶ λωτῶν Παλλαδικῶν καὶ ἀπὸ δαφνοφάγων λαιμῶν καὶ γλυκυφώνων στομάτων ἀνακηρύττεσθαι. Κἀγὼ ὀλίγ' ἄττα διὰ τὴν τῆς ὑψηλοτάτης Οὐγγρο-

βλαχίας τῆς β΄ αὐτοῦ γλυκερᾶς πατρίδος ἐκφωνήσας λαμπρότητα, τὸν λόγον ἐπὶ τοῦτον τρέψομαι καὶ ὅσα μοι τῇ διανοίᾳ τῶν ὐκεανίων, ἡμιθέων τε καὶ σοφωτάτων αὐτοῦ ἐργαποτελεσμάτων ληπτὰ καὶ ἀρετῶν νευροσυσφιγχθεὶς γλυκερῶς κελαδήσω. Προπατρὶς μέν τοί γε τούτου, ὡς εἴρηται, ἡ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου θαυμάσιος μεγαλόπολις, δευτέρα δὲ καὶ κυρίως ἡ τοῦτον ἀναθρέψασα, ἐφ' ᾗ γε καὶ ἐτέχθη καὶ ὁσημέραι ἡδέως ὡς ἴδιον εὐγενὲς αὐτῆς γένος καὶ θρέμμα ἐναγκαλιζομένη καὶ περιποιουμένη τοῖς δαψιλεστάτοις αὐτῆς ἐνδόξως περισκέπεται ἀγαθοῖς καὶ μητρικῶς περιθάλπει, ὑψηλοτάτη καὶ ὑπερπερίφημος Οὐγγροβλαχία, ἡ ἀπὸ τῶν ῥωμαϊκῶν καὶ αὖτη μοναρχικῶν καὶ αὐτοκρατορικῶν καταγομένη σκήπτρων τυγχάνουσα ὑπάρχει. Τὸ πρόσθεν καὶ γὰρ παρὰ τῶν ἀπειθῶν αὐτῆς ἀλλοφύλων κυριευομένης καὶ κατεχομένης ἐθνῶν, ἡ ῥωμαϊκὴ αὖτη αὐτοκρατορία τε καὶ μοναρχία προθυμουμένη καὶ ταύτην τοῖς αὐτῆς καθυποτάξαι σκήπτροις, τοὺς αὐτῆς ἐκλεκτοὺς καὶ ἀηττήτους πολεμιστὰς ἐξέπεμψε καὶ ἐν ἀκαρεῖ τῷ χρόνῳ οἱ τροπαιοῦχοι αὐτοὶ ἥρωες δοριάλωτον τοῖς αὐτοῖς μετὰ καὶ ἄλλων παρομοίων μεγίστων καὶ περιφήμων βασιλικῶν ἐπαρχιῶν ἱεροῖς ὑπέταξαν σκήπτροις, καὶ οὐ τοσοῦτον ταύτην ἐπαινετέον καὶ θαυμαστέον, διὰ τὴν ἀφθονοπορίαν, πολυτοκίαν τε καὶ πλουσιοπολυκαρπίαν αὐτῆς, ἀπό τε διαφόρων μετάλλων καὶ παντοίων καρπῶν, βοτρύων, ἀγελῶν καὶ νομάδων, προβάτων, βοῶν, ἵππων, παμπλείστων μελισσῶν, γλυκερῶν τε ἰχθύων καὶ παντοίων ἄλλων οὐροτρόφων καὶ ἀτιθασεύτων ζῴων, ἐλάφων, ἄρκτων καὶ ἄλλων γενῶν, καὶ διὰ τὴν ὡραιοτάτην αὐτῆς τοποθεσίαν, εὐρυθμίαν τε καὶ καλλονὴν τῆς περιοριζομένης καὶ περισφιγγομένης παρὰ τοῦ πολυπλημμύροντος καὶ καλλιρρόου μεγίστου Δανούβεως ποταμοῦ καὶ Τουρκίας, Οὐγγαρίας τε καὶ Μολδο-Βλαχίας διὰ τοῦ Φοξάνεως ποταμοῦ καὶ παρὰ τῶν γλυκυτάτων ἀρδευομένης καὶ ποτιζομένης, τοῦ τε Ῥιμνίκου, Μποζέου, Κρίκοβα, Πράοβα, Γιαλομίτζι, Κολιντίνα, Ντομποβίτζα, Σάμπερι, Ἄρζιος, Νάσλοβο, Ὄλτο, Τελέζινα, Ντελαρμάνη καὶ Ξύγη ποταμῶν, ἧς γε τὸ ἐπίπεδον, ἀπετρῶδες, πεδινόν, κωμὸν καὶ περικαλλυνόμενον τοῖς πλείστοις τῶν ὡραιοτάτων καὶ εὐωδεστάτων λειμώνων, παραδείσων καὶ εὐσκιοφύλλων ξύλων καὶ πολυκαρπίμων καὶ περιχαρμοσύνων ἄλσεων ἀπὸ παντοίων ὑψικόμων δένδρων πλουτίζεται, καὶ ἐν τοῖς οὐγγαρίοις ὅροις νεφικόμων καὶ ὑψικαρήνων ὀρέων καὶ πολυδασέων καὶ ναπῶν, οὐκ ἀπὸ τούτων φημὶ θαυμαστέον τόσον καὶ δοξαστέον, ὅσον μᾶλλον θαυμαστέον καὶ ἐπαινετέον ἀπὸ τῶν ταύτης κυριευόντων καὶ πηδαλιουχούντων καὶ οἰκούντων ἡρώων τε καὶ ἡμιθέων ἀνδρῶν Ῥωμάνων, τὸ αὐτῆς ἐξαίρετον κάλλος, δόξα τε καὶ καύχημα καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ παρόντι ταύτης κυριεύοντος θαυμασιωτάτου καὶ τῶν πάντων ἐξαιρέτου, εὐσεβεστάτου καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου πρίγκιπός τε καὶ βοεβόδα αὐτῆς, τοῦ καὶ τοῦ τῶν Ῥωμαίων ἀοιδίμου αὐτοκράτορος Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, ἀπογόνου κυρίου Ἰωάννου Σερβάνου Καντακουζηνοῦ, τοῦ καὶ μοναρχίζειν καὶ αὐτοκρατορίζειν ὑπεραξιωτάτου καὶ ἀπὸ τοῦ παρόντος σοφωτάτου καὶ ἐνδοξοτάτου κυρίου Κωνσταντίνου Καντακουζηνοῦ καὶ τῆς λοιπῆς ἐνδοξοτάτης ἀδελφότητος, καὶ τῶν ἀνεψιῶν αὐτῶν ἄρχοντος κυρίου Πέρβουλου Καντακουζηνοῦ καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου Κωνσταντίνου Πραγκοβάνου, Πέρβουλου Κρετζουλέσκου, καὶ τῶν λοιπῶν ἐνδοξοτάτων ἀρχόντων τῶν τῶν Ῥωμαίων ἀπογόνων, καὶ τοῦ πανιερωτάτου μητροπολίτου καὶ ὄντως ἀρχιερέως αὐτῆς κῦρ Θεοδοσίου τῶν ὑπερενδόξων Ῥωμάνων καὶ Οὐγγροβλάχων. Ἀλλὰ καὶ αὖτη παρὰ τοῦ γλυκεροῦ Ὀρφέως καὶ ἄλλων παρομοίων αὐτῷ γλυκομουσικῶν ἀνδρῶν εὐφημιζέσθω. Ἐγὼ δὲ ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανελεύσομαι.

Κωνσταντῖνον λοιπὸν τὸν σοφώτατον ἥρωα ἐπαινῶν, τὰς ἀρετὰς ἁπάσας ἐπαινέσομαι. Ταὐτὸν γάρ ἐστι τοῦτο εἰπεῖν, κἀκεῖνον ἐπαινέσαι, ἐν ἑαυτῷ ταύτας ἐνεργείᾳ ἐπιφέροντα καὶ κατέχοντα· ἐξ ἁπαλῶν γὰρ τῶν ὀνύχων τῇ σπουδῇ φιλοπόνως ἐπιδοθεὶς καὶ τῇ φιλοπονίᾳ βαθμηδὸν τῇ σοφίᾳ ἐπιδοὺς εἰς τὸν κολοφῶνα αὐτῆς ὑψωθεὶς τοσοῦτον ἀφίκετο, ὥστε καὶ αὐτὸν τὸν τῆς φιλοσοφίας ἐξαίρετον, ἐξάρχοντά τε καὶ πρύτανιν Ἀριστοτέλην τῇ αὐτῇ παρελάσαι δυνατὸν

ἐξειπεῖν ἐστι, καὶ μήτε καμάτων καὶ πόνων, μήτε πλούτου καὶ κινδύνων φειδόμενος τὰ τῆς Δύσεως φροντιστήρια Παταβίου, Ῥώμης τε καὶ παντοῖα ἄλλα περιελθὼν ἀπαξαπάσας τε Μούσας αὐτὰς συλλέξας παρ' αὐτῶν ἐσυλήσατο καὶ τῷ τῆς σοφίας αὐτῆς καὶ ἀρετῆς. καταστεφθεὶς διαδήματι τὰ πλεῖστα ἐδοξάσθη Διό γε καὶ μετὰ τὸν αὐτοῦ γαληνότατον καὶ εὐσεβέστατον ἡγεμόνα καὶ πρίγκιπα πάντων ἐπαινετώτερος τῶν ἄλλων ὁ ἐν τοῖς ἑπτὰ ἐξαιρέτοις σοφοῖς ὄγδοος καὶ ἐν τοῖς τούτων ἀξιώμασιν ἐξαιρετώτερος. Ὁ Λακεδαιμόνιος γὰρ Χίλων γνωμοθετῶν τὸ «Γνῶθι σαυτὸν» ἀξίωμα ἔλεγε· καὶ ὁ Κορίνθιος Περίανδρος τὸ «Χόλου κρατεῖν» καὶ ὁ Μυτιληναῖος Πιττακὸς τὸ «Οὐδὲν ἄγαν» καὶ ὁ Ἀθηναῖος Σόλων τὸ «Τέλος ὁρᾶν τοῦ βίου» καὶ ὁ Πριηνεὺς Βίας τὸ «Τοὺς πλείονας κακοὺς εἶναι» καὶ ὁ Μιλήσιος Θαλῆς «Τὸ ἐγγύην φεύγειν». Οὗτος δὲ ὁ σοφώτατος τὸ «Μὴ κακὸν ἀντὶ κακοῦ» φάσκων λέγει, ὅπερ παρὰ τοῦ καθηγητοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ τῶν διδασκάλων Διδασκάλου Θεανθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ διδαχθεὶς ἐμαθητεύθη, τοῦ καὶ τρανῶς καὶ φιλοστόργως ἐντελλομένου, καθοδηγοῦντος, κηρύττοντός τε καὶ λέγοντος «Ἀγαθοποιεῖτε τοὺς κακοποιοῦντας ὑμᾶς, καὶ ψωμίζετε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν», εἰς ἃς γε ἐντολὰς ὡς πιστὸς ὀπαδὸς καὶ ἀληθὴς μαθητὴς τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπείκων, τοὺς ἀδίκως, θανατηφόρως, ἀνηλεῶς καὶ τυραννικῶς παιδεύσαντας αὐτὸν καὶ τὴν λοιπὴν Καντακουζήνειον ἀδελφότητα μετὰ καὶ τοῦ ἐν ἄρχουσιν εὐγενεστάτου κυρίου Ῥάδουλα Κρετζουλέσκου, τοῦ ἀξιωτάτου μεγάλου τῆς αὐτῆς Οὐγγροβλαχίας λογοθέτου καὶ γαμβροῦ αὐτῶν, καὶ ὡς αἱμοβόροι καὶ ὠρυόμενοι λέοντες κατασπαράξαντας, πνίξαντας καὶ ἀποκτείναντας τὸν γλυκύτατον καὶ φιλοστοργότατον πατέρα αὐτοῦ, τὴν ἡμῶν τῶν εὐσεβῶν Ἑλλήνων δόξαν τε καὶ καύχημα, θεῖον μάρτυρα Κωνσταντῖνον τὸν Καντακουζηνόν, καὶ δὶς καὶ τρὶς τὸν αὐτὸν σοφώτατον Κωνσταντῖνον μετὰ καὶ τῆς λοιπῆς ἀμωμήτου τε καὶ ἀθῳοτάτης ἀδελφότητος καὶ τοῦ ἄνωθεν ἐνδοξοτάτου γαμβροῦ αὐτῶν καὶ ἄλλων οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἐν διαφόροις καιροῖς καὶ τόποις, ταῖς ἰσχυροτάταις εἱρκταῖς καὶ φυλακαῖς καὶ ποδοχειροπέδαις σιδηραῖς καὶ ἄλλαις οὐ προσηκούσαις αὐτοῖς σκληραῖς παιδεύσεσι πολυχρονίως τοῦ καὶ τούτους τυραννικῶς θανατῶσαι καὶ μαρτυρῆσαι κατασφαλίσαντας, καὶ τέλος θεία νεύσει τε καὶ χάριτι ἐλευθερωθέντας, καὶ τούτοις ἐν τοῖς τοσούτοις κακοῖς, παιδεύσεσί τε καὶ ζημίαις (ἀφήρπασαν γὰρ καὶ τὸν πλοῦτον αὐτῶν) μὴ κορεσθέντας, εἰς τὴν ἐμὴν πατρίδα καὶ ἐπαρχίαν τὴν Κρήτην τοῦτον[1] καὶ τὸν ὀρθοδοξότατον καὶ γαληνότατον αὐθέντην καὶ αὐτάδελφον αὐτοῦ μετὰ καὶ τοῦ ἐν ἄρχουσι κυρίου Ῥάδουλα τοῦ ἀγαπητοῦ αὐτῶν γαμβροῦ ὑπερορίους καὶ ἐξορίστους ἐκπέμψαντας οὐκ ἐκακοποίησαν, ἀπολελυμένην τὴν ἐξουσίαν ἔχοντες ἀφόβως καὶ ἀνακεκαλυμμένῳ τῷ προσώπῳ ῥιζηδὸν ἀπαξάπαντας ἐν δικαιοσύνῃ ἀπολέσαι καὶ παντελῶς ἀπὸ τοῦ τῆς γῆς προσώπου ἐξαλεῖψαί τε καὶ ἐξαφανίσαι, τυραννοῦντες παρομοίως, ἀποκεφαλίζοντες καὶ ἁρπάζοντες τὸν πλοῦτον αὐτῶν, ὡς καὶ αὐτοὶ τὸν τούτων, ἀλλ' ἐξ ἐναντίας περιεποιήσαντο καὶ ταῖς ἀρχοντικαῖς ἀξίαις καὶ πλείστοις τοῖς σιτηρεσίοις ἐτίμησαν καὶ ἐδόξασαν τούτους. Ἵλεως καὶ σύ, Κύριε Βασιλεῦ, τούτοις σου τοῖς ἐκλεκτοῖς καὶ ζῶσι μάρτυσι γενοῦ, καὶ μετὰ τὰ ἐνταυθοῖ παράσχου τούτοις καὶ τὰ ἐκεῖσε τῆς σῆς Μακαριότητος ἀγαθά.

Ἀλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανελθὼν συμβοηθούσης μοι καὶ τῆς τῶν Μουσῶν ἐξαρχούσης λιγυρᾶς καὶ ἡδυφθόγγου θείας Καλλιόπης κηρύττων λέγω, ὅτι ὁ σοφώτατος οὗτος Κωνσταντῖνος Καντακουζηνὸς τὴν ἀληθῆ καὶ ἄσπιλον τοῦ Χριστοῦ πίστιν εὐσεβῶς καὶ ὀρθοδόξως εὐαγγελιζόμενος διδάσκει, τὴν ἀγάπην ἀδόλως σφετεριζόμενος διαφυλάττει καὶ τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν ὕψιστον ἡμῶν Θεὸν καὶ μόνον ἔχων καὶ ἐπ' αὐτὸν ἐπερειδόμενος, τοὺς τῶν ὑπεναντίων αὐτοῦ βαθυτάτους ὑπερεπήδησε λάκκους καὶ τὰς ἰσχυροτάτας ὡς ἀράχνην παγίδας αὐτῶν διαρρήξας, ὡς ὁ πρᾶος Δαβὶδ ἀπὸ τοῦ φθονεροῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ μισοπάτρου Ἀβεσσαλὼμ καὶ ὡς πολύαθλος Ἰὼβ ἀπὸ τοῦ πονηροῦ Βελίαρ καὶ Σατὰν ἀπέφευγε, καὶ τὴν φυ-

1. Ἀνάγνωθι χρονογράφον *Κ. Δαπόντη* ἐν Μεσαιωνικῇ Βιβλιοθήκῃ, τόμ. Γ΄.

σικὴν τῆς μεγαλοψυχίας αὐτοῦ ἀήττητον ἀνδρείαν μετὰ τῆς αὐτῷ συνιζανούσης φρονήσεως ὡς οὐδεὶς τῶν ἄλλων διοικῶν καὶ σοφῶς διατηρῶν μετέρχεται, τὸν δὲ πλοῦτον αὐτοῦ ἀφειδῶς καὶ δαψιλῶς, διχείρως, ἡμερονυκτίως τοῖς πένησι καὶ ἐνδεέσιν εὐαγγελικῶς διαμερίζων, μὴ γνούσης τῆς ἀριστερᾶς τί ποιεῖ ἡ αὐτοῦ δεξιά, ὁ ἐλεημονώτατος κατασπείρει, τοὺς ἐν φυλακαῖς προθύμως ἐπισκέπτεται, τοὺς γυμνοὺς τοῖς τῶν ἱματίων διαφόροις ἐνδύων ἐπικαλύπτει, τοὺς πεινῶντας ψωμίζων κορέννυται, τοὺς διψῶντας ποτίζων καταδροσίζει, τοὺς ξένους ἀδιαλείπτως συνάγων καὶ ἀδελφικῶς ἐναγκαλιζόμενος ὑπερεκπερισσοῦ περιποιεῖται καὶ περισκέπεται, καθὰ καὶ τὴν ἐμὴν ταπεινότητα μετὰ τὸν ἐκλαμπρότατον ἡμῶν αὐθέντην δευτέρως περιποιεῖται. Τὴν σωφροσύνην ὁ μειλίχιος καὶ σωφρονέστατος σοφῶς ἀσκῶν καὶ ἰωσηφίζων ἐνστερνίζεται· τὴν μετριότητα ὁ μετριώτατος τὰ τῆς ὑπερβασίας καὶ τοῦ ἐλλιποῦς τηλόθι ἀποσοβῶν πάθη καὶ ἰσοζυγοστατῶν περισῴζεται, τὴν ἄστατον καὶ παρερχομένην δόξαν ἡ ἡμετέρα δόξα καὶ τὸ καύχημα, ὡς ἀπὸ ἄλωνος κονιορτὸν καὶ τῆς γῆς χοῦν ἀποφυσῶν καὶ μακρὰν ἐκρίπτει, τοῖς ὑπερηφάνοις καὶ τῇ καρδίᾳ ἀπλήστοις ἀντιτασσόμενος ἀποστρέφεται καὶ τοῖς ταπεινοῖς καὶ τῇ καρδίᾳ συντετριμμένοις συνόμιλος γινόμενος καὶ ἀδελφικῶς συναυλιζόμενος συνευφραίνεται· τοὺς φονεῖς καὶ τὰς χεῖρας αἵματι μιαίνοντας, γαμοκλοπέας, δόλους ῥάπτοντας, κύπριν ὀρύνοντας, πανούργους καὶ πάντας τοὺς διεστραμμένους τὰ πλεῖστα βδελυττόμενος, τὸ θεῖον τοῦ ἀπ' αὐτῶν ῥύεσθαι ἀδιαλείπτως ἐπεύχεται καὶ πάντα τὰ σκολιὰ καὶ ψυχοβλαβῆ, ἵνα μὴ μακρογλωττῶ, ἐν μέρει θέμενος καὶ μακρὰν ἀποβαλλόμενος τῇ εὐθείᾳ ὁδῷ καὶ ταῖς τοῦ Θεοῦ ἐντολαῖς σπουδαίως ἐνασχολούμενος εὐθυδρομεῖ, τὰ τῶν ἔξω φιλοσόφων καὶ αἱρεσιαρχῶν ἄσεμνα, εἰκῇ τε καὶ μάταια ψελλίσματα καὶ τῶν ἀτόπων ὑψηγορήματα θεολογῶν ὡς οὐδὲν λογιζόμενος ἀπορρίπτει, τὰ ὑπὲρ φύσιν τῶν φυσικῶν σοφῶς ὑπερδοξάζων, τὸ θεῖον ἀρχὴν καὶ κτίστην τῶν πάντων, καὶ οὐχὶ τὰ ὁμοιομερῆ καὶ ἄτομα ἢ πῦρ ἢ ὕδωρ ἢ ὕλην, εἶδος καὶ στέρησιν καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς ὁ Θαλῆς, Παρμενίδης, Ἀναξαγόρας, Σταγιρίτης Ἀριστοτέλης καὶ ἄλλοι ἄλλα ἐκθέμενος κηρύττει, καὶ φύσει θνητά, χάριτι δὲ ἀθάνατα καὶ οὐκ ἄναρχα, καὶ φύσει ἀθάνατα τὰ ὄντα δοξάζει, καὶ διὰ τὸ συνοπτικῶς φάναι τὰς τῶν Πνευματοφόρων ἁγίων Πατέρων θείῳ συμβόλῳ, κανόσι τε καὶ ταῖς θείαις τοῦ Θεοῦ ἐντολαῖς κατὰ πάντα παρομαρτῶν, ἑπόμενός τε καὶ ἐπὶ τούτοις στηριζόμενος ὁ σοφώτατος ὑπερδοξάζεται, ὁ καὶ τὸν ἐνδοξότατον αὐτοῦ εὐτάκτως τε καὶ εὐρύθμως διάγων βίον ἐν τέσσαρσι μερίζεται μέρεσι· καὶ τὸ ἓν ἐν τῇ συνήθει αὐτοῦ προσευχῇ πρὸς τὰ θεῖα καὶ σπουδῇ τοῖς ἔσω καὶ ἔξω σοφοῖς καὶ ταῖς Μούσαις αὐταῖς συνομιλῶν καὶ τὰς Γραφὰς ἐρευνῶν καὶ μεριμνῶν σπουδαίως καταναλίσκων διέρχεται, καὶ τὸ ἄλλο τοῖς πολιτικοῖς καὶ δημοσίοις καμάτοις, ὁ πολιτικώτατος, καὶ τῇ τοῦ ὑπηκόου λαοῦ διοικήσει τε καὶ ἐπισκέψει, ὡς τῶν ἄλλων ἀρχόντων ἔξαρχος, μετερχόμενος πολιτεύεται· τὸ δὲ τρίτον τῇ τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ σώματος ἐκτεινόμενος ἀθλήσει εἰς διαμονὴν τούτου καὶ ταῖς μὴ ψυχοβλαβέσιν εὐφροσύναις καὶ τερπνοῖς, ὡς βασιλικὸν ἔρνος καὶ ἀπόγονος, τοῖς τε κυνηγεσίοις διὰ τῶν ὠκυπόδων κυνῶν καὶ ἀπὸ ὑψιπετῶν ἱεράκων, μουσικοῖς ὀργάνοις τε καὶ ψαλμοῖς καὶ ᾠδαῖς διατρίβει καὶ περιφέρεται, καὶ τὸ τέταρτον εἰς ὕπνον καὶ ἀνάπαυσιν τοῦ αὐτοῦ πολυμόχθου σώματος ἀπονέμεται. Ἀλλ', ὦ γλυκυκέλαδος θεὰ Καλλιόπη, εἵνεκα τίνος τὰς ὠκυπέτους σου ἐκτείνασα πτέρυγας καὶ καταπετάσασα φυγὰς ἐγένου καὶ ἀπ' ἐμοῦ ἐμακρύνθης; καὶ οὐροτρόφος πάλιν ταῖς λοιπαῖς ὀκταρίθμοις ἄλλαις γλυκεραῖς ἀδελφαῖς Μούσαις ἐν Πιερίᾳ ἀποκατέστης τῷ ὄρει; ἐδειλίασας τοῦ τὰ μεγαλοπρεπῆ, ἡμίθεα καὶ ἀθάνατα τοῦ Καντακουζηνοῦ σοφωτάτου μελῳδεῖν μοι καὶ συγγεραίρειν θείου Κωνσταντίνου μεγαλουργήματα; οὐκ ἔδει σε τοιουτοτρόπως φυγάδα γενέσθαι καὶ μόνον με ἐγκαταλιπεῖν, ἀλλὰ μέχρι τέρματος τοῦ λόγου συμμέλπειν μοι καὶ τοῦ μὴ ἀποκαμεῖν με μᾶλλον παροτρύνειν, τοῦ ἐγκωμιαστικῶς μεγαλοφωνεῖν καὶ δοξάζειν τοῦτον, τὸν τῶν μονάρχων καὶ αὐτοκρατόρων Καισάρων ἀειθαλῆ ὄζον τε καὶ κλάδον, τὸν εὐωδέστατον ὑάκινθον καὶ ῥόδον, τῶν ἔσω καὶ ἔξω σοφῶν

τὴν κορωνίδα, τῶν Μουσῶν τὴν εὔλαλον καὶ ἐναρμόνιον λύραν καὶ σύριγγα, τὸν ἀσύλητον τῆς χρηστοφιλευσπλαγχνίας καὶ ἐλεημοσύνης θησαυρόν τε καὶ πλοῦτον, τὸν τῶν ὀρφανῶν, χηρῶν καὶ καταπονουμένων θερμότατον ἐπίκουρον καὶ ἀντιλήπτορα, τῆς σωφροσύνης τὸ κῦδος καὶ κλέος, τῆς δικαιοσύνης τὸν ἀκρότατον στῦλον καὶ ἔρεισμα, τῆς μετριότητος τὴν ἰσοπλάστιγγα, τὸν τῆς ταπεινοφροσύνης τύπον καὶ ὑπογραμμὸν τῶν σπουδαίων καὶ διδασκάλων τὸν διδάσκαλον καὶ τῆς Ἀθηνᾶς φρόνησιν, τῶν ἀρετῶν τὸ δοχεῖον, τὸ τῶν ἀγαθῶν πάντων ταμεῖον, τῶν Ῥωμαίων τὴν δόξαν, τὸ καύχημα τῆς Ἑλλάδος, τὸν τῆς γλυκυτάτης αὐτοῦ πατρίδος Οὐγγροβλαχίας ἔξοχον καὶ πολιτικώτατον πολίτην καὶ ἀγαθώτατον κυβερνήτην, τὸν ζῶντα μάρτυρα, τὸν συμπαθῆ τοῖς πᾶσι, τὸν εὐλογημένον, θεοφρούρητον καὶ θεοπερισκεπόμενον ἄνδρα, τῆς ὀρθοδόξου πίστεως τὸ ἀρραγὲς τεῖχος, τὸν οὐρανεπίγειον, μαργαρολιθοδιαυγέστατον στέφανον καὶ διάδημα, τὴν τῆς καλοκαγαθίας ἄβυσσον, τὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος δοχεῖον καὶ τὸν ἐπίγειον ἄγγελον καὶ οὐράνιον ἄνθρωπον. Διά τοι τοῦτο κἀγὼ τῶν ἀβοηθήτων περιμείνας μονώτατος καὶ τηνάλλως ἐν ἀπορίᾳ καὶ περιλειψίᾳ περιφερόμενος, τῇ τἀνώμαλα, ἀσύμφωνα καὶ ἀμαθῆ πάντα περικαλυπτούσῃ ὑποκρυπτούσῃ τε καὶ περισκεπούσῃ σοφωτάτῃ χρήσομαι σιωπῇ, καὶ τὸ ἄμουσον καὶ κακόηχόν μου ἐμφράττων στόμα οὐδὲν ἄλλο, εἰ μὴ μόνον τοῦτο ἐκφωνῶν λέγω, τὸ

> Ὑψιμέδον Οὐλύμπιος ὦ Θεὸς ἄφθιτε Πάτερ,
> αἰθέρος, ἠπείρου καὶ πάντων κτίστα,
> ἡμετέρης αὐδῆς κλύε, καὶ τῷ πνεύματι σεῖο,
> Καντακουζηνὸν τὸν Κωνσταντῖνον,
> Οὐγγροβλαχίας καὶ Ῥωμαίων ἔγκριτον ἄνδρα,
> καὶ σοφίης κρουνὸν καὶ ἀρετῶν τὸ κλέος,
> φρούρει, κράτυνέ γ' ἐνθάδε τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ κόσμου
> κἀκεῖ τοῖς μακάροις σύνταξον τοῦτον.

ἀχοθ', Βοηδρομιῶνος κϐ' λήγοντος. Ἐν Βουκουρεστίῳ.

Ὁ ἐν λόγῳ Κῶδιξ περιλαμβάνει:

Ἐγκώμιον πρὸς τὸν υἱὸν Δούκα τοῦ Αὐθέντου, ποιηθὲν παρὰ Ἰωάννου Μολύβδου τοὐπίκλην τοῦ ἐξ Ἡρακλείας.

Ἀρχή. Ἢ φιλοσοφητέον ἢ τιμητέον φιλοσοφίαν.

Τέλος. Τιμήσατε γὰρ σοφίαν, ᾗ δοκεῖ Σολομῶντι καὶ τῇ ἀληθείᾳ, ἵνα εἰς τὸν αἰῶνα βασιλεύσητε.

Γ'

Συνεσίου εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἀρκάδιον περὶ βασιλείας λόγος, μεταφρασθεὶς εἰς κοινὴν διάλεκτον παρὰ Σεβαστοῦ Τραπεζουντίου τοῦ Κυμινήτου.

Προηγεῖται περίληψις τοῦ λόγου.

Δ' Σελ. 115.

Εἰς τὸν περὶ βασιλείας τοῦ Συνεσίου λόγον ὑπόθεσις καὶ περίληψις, πρότερον τῷ σοφωτάτῳ κυρῷ Σεβαστῷ Τραπεζουντίῳ τῷ Κυμινήτῃ τῇ ἀγοραίᾳ διαλέκτῳ ἐκπονηθεῖσαι, νῦν δὲ τὸ τῆς Ἑλλάδος εὐπάρυφον μεταμφιεσθεῖσαι δι' ἐμοῦ Ἰγνατίου ἱεροδιακόνου τοῦ Κεμίζου τε καὶ Ἐπιδαυρίου.

Σημ. *Ἰγνάτιος Κέμιζος ἐν Ἄθῳ μοναχὸς ἤκμαζε κατὰ τὸ 1740. Νεοελλην. Φιλολ. Κ. Σάθα*, σελ. 603.

Ε' Σελ. 122.

Σημειώματα περίεργα ἔκ τινος χειρογράφου Ὀκταήχου μετὰ σχολίων ἐν Μοσχοπόλει.

Ϛ' Σελ. 136.

Σημειώσεις διάφοροι ἐκ τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ *Φωτίου*.

Ζ' Σελ. 158.

Περὶ τοῦ ἐν τῷ Θαβὼρ θείου Φωτὸς Ἀναστασίου Γορδίου.

Η' Σελ. 143.

Ἰγνατίου Κεμίζου τοῦ ἐκ Μονεμβασίας ἱεροδιακόνου ἐκ τῶν συνουσιῶν τοῦ ἱεροδιδασκάλου αὐτοῦ κυροῦ Εὐγενίου τοῦ Βούλγαρι. Περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατὰ Λατίνων.

Θ' Σελ. 160.

Τοῦ αὐτοῦ διήγησις δύο θαυμάτων γεγονότων παραδόξως κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔν τε τῷ περιωνύμῳ τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ Πατριαρχικῷ Ναῷ, ἅπερ ἔγραψεν ἐν Ἰωαννίνοις κατὰ τὸ ,αψμε' σ. ἔτος.

Ι' Σελ. 201.

Νικηφόρου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως περὶ τῶν ἁγίων ἑπτὰ Συνόδων.

ΙΑ′ Σελ. 204.

Ψελλοῦ μοναχοῦ Θαυμαστὴ ἑρμηνεία εἰς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν Ψαλμῶν τοῦ Προφήτου Δαβὶδ διὰ στίχων πολιτικῶν.

ΙΒ′ Σελ. 227.

Ἐκ τῶν ζητημάτων καὶ ἐπιλύσεων Θεοφάνους Κεραμέως καὶ Ἰουστίνου Φιλοσόφου.

ΙΓ′ Σελ. 345.

Ἐκ τοῦ Ἰουλίου Πολυδεύκους ἐν τῷ δ′ βιβλίῳ τοῦ Ὀνομαστικοῦ περὶ τῶν ἰατρικῶν ὀνομάτων.

ΙΔ′ Σελ. 347.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν ἰατρικῶν ἐργαλείων.

ΙΕ′ Σελ. 348.

Τοῦ αὐτοῦ περὶ τῶν νοσευμάτων εἰς πλάτος.

ΙϚ′ Σελ. 359.

Πολυδεύκους ἐν τῷ β′ τοῦ Ὀνομαστικοῦ τῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος μερῶν ὀνόματα.

ΙΖ′ Σελ. 403.

Νικηφόρου Καλλίστου τοῦ Ξανθοπούλου Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ἀναβαθμοὺς τῶν ὀκτὼ ἤχων, ὁ πρόλογος πρὸς τὸν αἰτησάμενον ἀρχιμανδρίτην τῆς τοῦ Κουζινᾶ μονῆς ἱερομόναχον κῦρ Καλλίνικον.

ΙΗ′ Σελ. 612.

Τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν ἐρωτήσαντα περὶ τῆς Ὑπακοῆς, τοῦ Κοντακίου, τοῦ Οἴκου καὶ τοῦ Ἐξαποστειλαρίου πόθεν οὕτως ἐκλήθησαν.

ΙΘ′ Σελ. 621.

Τὰ παρὰ τῶν Λατίνων παρὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνήθειαν δοξαζόμενα καὶ τελούμενα, δι' ἃ καὶ ἔχομεν αὐτοὺς ἀκοινωνήτους.

Κ′ Σελ. 627.

Ὥρου Ἀπόλλωνος Νειλῴου Ἱερογλυφικά, ἃ ἐξήνεγκε μὲν αὐτὸς αἰγυπτίᾳ φωνῇ, μετέφρασε δὲ Φίλιππος εἰς τὴν Ἑλλάδα διάλεκτον.

Ο ΣΑΚΕΣΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΑΥΤΟΥ ΣΚΗΝΗ

ὑπὸ

ΛΕΩΝΙΔΟΥ Χ. ΖΩΗ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΞΒ′ συνεδρίᾳ τῆς 18 Νοεμβρίου 1896.

Καθὼς παρ' ἀρχαίοις, οὕτω καὶ παρὰ τοῖς νεωτέροις τοῦ μεσαίωνος ἔθνεσιν, ἡ δραματικὴ τέχνη ἔσχε τὴν καταγωγὴν αὐτῆς ἐκ τῆς θρησκείας, ἐὰν δύναταί τις ν' ἀποκαλέσῃ τέχνην πᾶν ὅ,τι ἐνέπνευσαν τὰ ἄμορφα καὶ ἀπειρόκαλα ἐκεῖνα δραματικὰ δοκίμια, δι' ὧν ὑπὸ τὸ ὄνομα *Μυστήρια* παρίστων ἀποσπάσματά τινα τῆς Καινῆς Διαθήκης.

Ὁ πολὺς μεσαιωνοδίφης κ. *Κ. Σάθας* ἐν τῷ ἀξιολόγῳ συγγράμματι αὐτοῦ «*Περὶ τοῦ θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν*» λέγει ὅτι «ἓν τῶν κυριωτέρων χαρακτηριστικῶν τῆς Ἀναγεννήσεως εἶναι καὶ ἡ ἐκ Βυζαντίου μεταφύτευσις τῆς παλαιᾶς θεατρικῆς παραδόσεως εἰς τὰς χώρας, αἵτινες ἀπὸ μιᾶς χιλιετηρίδος εἶχον λησμονήσει τὰ πρώτιστα στοιχεῖα τῆς κυρίως λεγομένης σκηνῆς». Καὶ παρακατιὼν ὁ αὐτὸς κ. *Σάθας* ἀποκρύει ὡς παράδοξον τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ θέατρον ἀνεγεννήθη, ὡς ὁ φοῖνιξ ἐκ τῆς τέφρας αὐτοῦ, διὰ τὸν ἁπλούστατον λόγον, ὅτι τὰ πρῶτα προϊόντα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ θεάτρου οὔτε ὑπ' ἀνδρῶν γινωσκόντων τὸν *Σοφοκλῆ* καὶ τὸν *Πλαῦτον* συνετάχθησαν, οὔτε ὑποθέσεις παλαιὰς ἔχουσιν, ὡς τὰ μεταγενέστερα, ἀληθῆ ἀπομιμήματα καὶ ἀντιγραφὴ ἐκ τῶν κλασικῶν. Τοὐναντίον φυσικωτέραν νομίζει τὴν ὑπόθεσιν ὅτι οἱ βυζαντινοὶ πρόσφυγες, πρὸς τοῖς ἄλλοις, ἐδίδαξαν τοὺς Ἰταλοὺς καὶ τὸ ὑπ' αὐτῶν ἀγνοούμενον θέατρον.

Ἀλλ' ἂς ἐπιτρέψῃ ἡμῖν ὁ κ. *Σάθας* ἵν' ἀποκρούσωμεν τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ὡς ἀβάσιμον· διότι πρὸ τῆς πτώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1453), περὶ τὸν ιγ′ αἰῶνα, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ *Grande d'Aussy*, παραστάσεις τῶν Μυστηρίων ἐδόθησαν ἐν Παρισίοις.

Πλὴν δὲ τούτου, καὶ ἱστορικῶς βεβαιοῦται ὅτι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας *Ἰσαβέλλης* τῆς Βαυαρίας τῷ 1389 δημοσίως παριστῶντο τὰ Μυστήρια ἐν Παρισίοις. Γνωστὸν ἐπίσης τυγχάνει ὅτι μέχρις *Ἑρρίκου* τοῦ *Ε′*, βασιλέως τῆς Ἀγγλίας, διετηρήθησαν ἐν *Poissy* αἱ παραστάσεις τῶν Μυστηρίων. Ἡ ἱστορία τῶν Συνόδων τῆς *Costanza* διδάσκει ἡμᾶς ὅτι τὰ Μυστήρια εἰσήχθησαν ἐν Γερμανίᾳ τῷ 1417 ὑπὸ ἄγγλων ἐπισκόπων, τῇ διαταγῇ τῶν ὁποίων παρεστάθη ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος τὸ Μυστήριον τῆς Γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος. Ὁ *Οὐάλτερ Σκὼτ* ἰσχυρίζεται ὅτι εἶδε προκήρυξιν, ἔνθα ἐγίνετο μνεία τοιούτου θεάματος, παρασταθέντος τῷ 1270 ἐν *Chester*. Κατ' ἄλλους δέ, τὸ πρῶτον χριστιανικὸν δρᾶμα, ὅπερ ἐφάνη ἐν Ἰταλίᾳ, ἦτο τὸ ἐπιγραφόμενον *Della Passione di Nostro Signore Gesù Christo*, ὑπὸ τοῦ *Ἰουλιανοῦ Doti* συντεθὲν ἐν ἔτει 1445.

Ἡ νομιζομένη λοιπὸν ὡς πιθανὴ ὑπόθεσις ὑπὸ τοῦ κ. *Σάθα*, ὅτι τὸ θέατρον μετεφυτεύθη ἐν τῇ Δυτικῇ Εὐρώπῃ ἀπὸ τοὺς πρόσφυγας τοῦ Βυζαντίου, οὐδόλως νομίζομεν ὅτι εἶναι ὀρθή· τοὐναντίον δὲ ὡς πιθανὴν δυνάμεθα ἑτέραν νὰ παραδεχθῶμεν ὑπόθεσιν, ὅτι δῆλα δὴ οἱ Σταυροφόροι, οἵτινες εἶχον εὕρει λειτουργοῦν ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ ἐκκλησιαστικὸν θέατρον, γνωρίσαντες αὐτό, μετεφύτευσαν εἰς τὰς ἑαυτῶν πατρίδας.

Λείψανα τῶν θρησκευτικῶν τούτων δραμάτων σῴζονται ἔτι καὶ νῦν εἴς τινας πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης, ὡς ἐν Κωσέντσᾳ τῆς Καλαβρίας, ἔνθα κατὰ τὴν ἑβδομάδα τῶν Παθῶν παριστῶσιν εἰς τὰς ὁδοὺς τὰ Πάθη καὶ τὸν Θάνατον τοῦ *Ἰησοῦ Χριστοῦ*. Τὸ θέαμα εἶναι ἀληθῶς ἔκτακτον. Ἐργάται καὶ κύριοι, περιβεβλημένοι ἰουδαϊκὰς ἀμφιέσεις, ὑποδύονται τὰ πρόσωπα τοῦ *Ναζαρηνοῦ*, τοῦ *Πιλάτου*, τοῦ *Κεντηρίωνος*, τοῦ *Βαραββᾶ* καὶ ἄλλων, ἀποστηθίζουσιν ἕκαστος τὸ μέρος του καὶ ἡ παράστασις ἄρχεται. Ἀλλὰ συχνάκις οἱ τὰ πρόσωπα ταῦτα διαδραματίζοντες καὶ οἱ συνέταιροι αὐτῶν, πίνοντες ἄκρατον οἶνον, μεθύσκουσιν, οἱ δὲ ἀγαθοὶ θεαταὶ παρίστανται τότε ἐνώπιον ἀληθῶς παραδοξοτάτου θεάματος, τουτέστι τοῦ *Ἰησοῦ* βλασφημοῦντος, τοῦ *Πιλάτου* γρονθοκοπουμένου καὶ τοῦ *Βαραββᾶ* συνιστῶντος εἰρήνην. Ἐν *Ober-Ammergau* ἔτι καὶ νῦν τελοῦνται τὰ Μυστήρια. Τὸ *Ober-Ammergau* εἶναι χωρίον κείμενον ἐπὶ τῆς κορυφῆς ὑψηλοῦ τινος ὄρους τῆς Βαυαρίας, ἐφ' οὗ ἀνέρχεταί τις δι' ἁμάξης ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τοῦ *Mernau*, ἔνθα ἡ σιδηροδρομικὴ ἁμαξοστοιχία ἐγκαταλείπει ἡμᾶς. Ὅ,τι τὸ πρῶτον διακρίνει τις ἐν τῷ εἰρημένῳ χωρίῳ εἶναι ὑπερμεγέθης εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος, ὅστις φαίνεται οἱονεὶ ἐξερχόμενος σπηλαίου. Εἶναι ἡ Ἀνάστασις. Προχωρῶν δὲ βλέπει ἐπί τινος λόφου τὸν *Ἰησοῦν* ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ. Εἶναι ἡ Σταύρωσις. Πᾶσαι σχεδὸν αἱ οἰκίαι ἐν *Ammergau*, ποικίλως κεχρωματισμέναι, ἔχουσιν ἐν ταῖς προσόψεσιν αὐτῶν εἰκόνας καὶ θρησκευτικὰ ἐμβλήματα. Διασχίζων ὁ περιηγητὴς τὰς ὁδοὺς τοῦ χωρίου εὐκόλως νοεῖ ὅτι οἱ κάτοικοι ἔχουσί τι τὸ εὐγενές, ὅπερ ἐκπλήττει, καὶ ὅτι τὸ χωρίον ἐκεῖνο δὲν εἶναι ἐκ τῶν κοινῶν τῆς λοιπῆς Εὐρώπης χωρίων. Ὅλοι σχεδὸν οἱ κάτοικοι αὐτοῦ εἶναι καλλιτέχναι καὶ τὴν καλλιτεχνικὴν αὐτῶν μάθησιν ὀφείλουσιν εἰς τὰς παραστάσεις τῶν Μυστηρίων, ἃς ἀνὰ δεκαετίαν ἐπαναλαμβάνουσι πρὸ δύο καὶ ἐπέκεινα αἰώνων. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ὁτὲ μὲν διευθυνταὶ τῆς σκηνῆς, ὁτὲ δὲ ἠθοποιοὶ γίνονται, κατ' ἀνάγκην ἐξασκοῦνται εἰς τὴν μουσικήν, τὴν ζωγραφικήν, τὴν γλυπτικὴν καὶ τὴν ἀπαγγελίαν. Τὸ μέγα θέατρον τῶν Μυστηρίων δὲν εἶναι μόνιμον καὶ διαρκές. Κατασκευαζόμενον ἐκ σανίδων, διαλύεται μετὰ τὸ τέλος τῶν παραστάσεων, χωρίζεται δὲ εἰς δύο μέρη. Τὸ ἐστεγασμένον μέρος κατέχεται ἀπὸ τὴν κυρίως σκηνήν, ἥτις ὑψοῦται καὶ πίπτει, ὡς εἰς ὅλα τὰ θέατρα, καὶ παρίστησι τὴν πλατεῖαν τῆς Ἱερουσαλήμ· πρὸς τὸ δεξιὸν μέρος φαίνεται ἡ οἰκία τοῦ *Πιλάτου* καὶ πρὸς τὸ ἀριστερὸν ἡ τοῦ *Ἄννα*, ἀμφότεραι δὲ μετὰ παραθύρων. Ἐν ἑκάστῃ πλευρᾷ τῶν οἰκιῶν ὁδός τις. Ἔμπροσθεν ὑπάρχει τὸ ὕπαιθρον, ἔνθα μένει καὶ ὁ Χορὸς καὶ ἐν αὐτῷ ἐκτυλίσσονται αἱ τῶν Μυστηρίων σκηναί, αἵτινες δὲν ἀπαιτοῦσιν ἀλλαγὴν σκηνῆς. Οἱ θεαταὶ καταλαμβάνουσι τὸ

λοιπὸν μέρος, καθήμενοι ἐπὶ θρανίων, ἀμφιθεατρικῶς τετοποθετημένων. Ὄπισθεν ὑπάρχει μέρος περιπεφραγμένον, οὗ τὰ ἠριθμημένα καθίσματα σχηματίζουσι τὸ ἀμφιθέατρον.

Κατὰ τὸν *Γιλβέρτον Κόλεριδζ*, λεπτομερῶς περιγράψαντα τὰ τῶν παραστάσεων τοῦ *Ober-Ammergau* ἐν τῇ «*Musical Wordl and Dramatic Observer*», ἐπισυμβάσης τῷ 1633 ἐπιδημίας ἐν *Ober-Ammergau*, οἱ τοῦ χωρίου πρόκριτοι διέταξαν τεσσαρακονθήμερον αὐστηρὰν νηστείαν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὕτη παρεβιάσθη ὑπό τινος τῶν συγχωριτῶν αὐτῶν, θελήσαντος νὰ πανηγυρίσῃ ἑορτήν τινα, τεσσαράκοντα ἄνθρωποι ἀπέθανον. Τότε οἱ κάτοικοι ἔταξαν, ἵνα κατὰ δεκαετίαν δίδωτι τὴν παράστασιν τοῦ δράματος τῶν Παθῶν, ἧς ἕνεκα οἱ ἀγαθοὶ ἐκεῖνοι πιστεύουσιν ἔτι καὶ νῦν ὅτι ἡ ἐπιδημία ἐκείνη ἔπαυσε.

Δύναταί τις νὰ πιστεύσῃ, ὅτι αἱ παραστάσεις τῶν Μυστηρίων κατὰ τὸν μεσαίωνα ἐχρησίμευον ὡς μέσον μορφώσεως. Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῆς ἀμαθείας, ὅτε ἡ γνῶσις τῆς τε γραφῆς καὶ ἀναγνώσεως ἦσαν πράγματα ὅλως ἄγνωστα ἐκτὸς τῶν τειχῶν τῶν μονῶν, αἱ γραφικαὶ παραστάσεις ἐθεωροῦντο ὡς μέσον ἐκπαιδεύσεως διὰ τοὺς ἀγραμμάτους καὶ τὰ παιδία. Εἶναι δὲ βεβαίως παράδοξον πῶς τὸ μέτον τοῦτο τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπερ οὐδένα λόγον ὑπάρξεως ἔχει, ἐπέζησε μέχρι σήμερον, ὅπως χρησιμεύσῃ ὡς ἐντρύφημα τῆς εὐσεβείας.

Τὸ δρᾶμα ἔφθασεν εἰς ἣν εὑρίσκεται ἤδη θέσιν κατόπιν πολλῶν μεταβολῶν, ἃς ὑπέστη. Ἐπειδὴ εἰς τὰ ἀρχαῖα τῶν δραμάτων κείμενα παρεισέφρησαν πλεῖσται ἀσεβεῖς σκηναὶ καὶ φράσεις ἐκ διαφόρων ἄλλων δραμάτων, τὰ Μυστήρια γενικῶς κατηργήθησαν ἀρχομένου τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἀγνοίας τοῦ χωρίου, ἤ, κατ' ἄλλους, ἕνεκα τῆς προστασίας τοῦ *Samburga*, διδασκάλου *Λουδοβίκου* τοῦ *Α'*, τὸ δρᾶμα τῶν Παθῶν ἠδυνήθη νὰ ἐπιζήσῃ τῆς καταργήσεώς του ἐν *Ammergau*.

Μοναχός τις τοῦ *Ettal*, ὀνόματι *Othmar Weis*, διώρθωσε τὸ κείμενον, ἀπέβαλε τὰ ὅλως ἀνάρμοστα εἰς ἱερὸν δρᾶμα σκηνικὰ ἐπεισόδια, ἅτινα μέχρι τοῦ 1740 εἶχον παρεισφρήσει. Ὁ *Bochus Dedler*, ὀργανοπαίκτης καὶ διδάσκαλος τοῦ χωρίου, συνέθεσε διὰ τοὺς χοροὺς ἀνταξίαν μουσικήν.

Οἱ χοροὶ τῆς σημερινῆς συνθέσεως ἐγράφησαν εἰς στίχους ἀνομοιοκαταλήκτους παρὰ τοῦ *Ἀλοϊσίου Dainsenberger*, ἱερέως τοῦ χωρίου, οὗ ὁ τάφος καὶ ἡ προτομὴ κεῖται ἐν τῷ ἠρέμῳ κοιμητηρίῳ. Τελευταίως δ' ἐφήρμοσαν κείμενον εἰς λόγον πεζόν, ὅπερ βρίθει φράσεων εἰλημμένων ἐκ τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἡ μεθοδικὴ διευθέτησις τῶν μερῶν τοῦ δράματος πάντας ἱκανοποιεῖ. Ἵν' ἀποδιώξωσι πᾶσαν δυνατὴν προτίμησιν ὡς πρὸς τὴν διανομὴν τῶν μερῶν, ἐκλέγονται ἐξ ὁλοκλήρου τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ χωρίου τεσσαράκοντα μόνον οἰκογενειάρχαι, οἵτινες διανέμουσι τὰ μέρη. Τὰ τῶν πρωταγωνιστῶν ἐξέχοντα μέρη ἀνατίθενται πάντοτε σχεδὸν εἰς ξυλογλύπτας, διότι τὸ καλλιτεχνικὸν αὐτῶν αἴσθημα καθίστησιν αὐτοὺς φυσικῶς προσεκτικωτέρους εἰς τὴν παράστασιν τῶν μεγαλοπρεπῶν τύπων. Τὸ δρᾶμα διαιρεῖται εἰς δέκα καὶ ὀκτὼ μέρη, ἀλλὰ πρὸ τῆς ἐνάρξεως κυρίως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ἀσκεποῦς μέρους τῆς σκηνῆς διαδοχικῶς διέρχονται ἐν μέσῳ μουσικῶν ἤχων διάφοροι σκηναί, πλαστικαὶ εἰκόνες καὶ εἰκονογραφίαι, παριστῶσαι σκηνὰς τῆς Ἁγίας Γραφῆς, αἵτινες ἄλλως τε προδιαθέτουσι τὴν ψυχὴν τοῦ θεατοῦ εἰς τὸ μέγα ἔργον.

Τὸ δρᾶμα ἄρχεται διὰ τῆς θριαμβευτικῆς εἰσόδου τοῦ Ἰησοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ τελευτᾷ εἰς τὴν ἀνάληψιν Αὐτοῦ.

Τὸ τοῦ Χριστοῦ πρόσωπον διὰ τρίτην φορὰν εἶχεν ὑποδυθῆ κατὰ τὸ 1890 ὁ πρωταγωνιστὴς *Joseph Mayr*, ὅστις θαυμασίως παίζει τὸ μέρος του, ἰδίως κατὰ τὴν φοβερὰν τῆς Σταυρώσεως ὥραν καὶ καθ' ἣν στιγμὴν ἐκπέμπει τὴν ἀπέλπιδα φωνὴν ὁ Ἰησοῦς «*Ἠλί, Ἠλί, λαμὰ σαβαχθανί*», ἀδύνατον δὲ νὰ λάβῃ τις σαρῆ ἰδέαν τῆς φυσικότητος, μεθ' ἧς ἐξέρχονται τῶν χειλέων του αἱ λέξεις ἐκεῖναι. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀποκαθήλωσις τοῦ σώματος τοῦ *Χριστοῦ*, ἡ τόσον δύσκολος καὶ ἐπίπονος, μετὰ τοσαύτης γίνεται φυσικότητος, ὥστε νομίζει τις ὅτι ἔχει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ οὐχὶ ἀνθρώπους, ἀλλὰ τὸ ἐν Ἀμβέρσῃ ἀριστοτέχνημα τοῦ *Rubens*. Ἀμίμητος δὲ καθ' ὅλα εἶναι καὶ ἡ ἀνάληψις Αὐτοῦ, βραδέως ἀνερχομένου εἰς οὐρανὸν καθ' ἣν στιγμὴν ἡ αὐλαία πίπτει καὶ τὸ δρᾶμα περατοῦται. Τὸ πρόσωπον τοῦ *Καϊάφα* παίζει ὁ δήμαρχος *Ἰωάννης Lang*, τὸ δὲ τῆς παρθένου *Μαρίας* ἡ ὡραία καὶ μελαγχολικὴ αὐτοῦ θυγάτηρ *Rosa*, ὁ νέος *Πέτρος Rendi* τὸ τοῦ Ἁγίου *Ἰωάννου*, ἄλλος τὸ τοῦ *Πιλάτου* καὶ ἄλλος τὸ τοῦ *Ἰούδα*.

Τινὲς νομίζουσιν ἀσέβειαν τὴν ἐκ τοῦ βίου καὶ τοῦ θανάτου τοῦ *Ἰησοῦ* ἔμπνευσιν δι' ἔργα τοῦ θεάτρου· ἀλλ' ἡ φροντὶς καὶ ὁ σεβασμός, μεθ' ὧν προπαρασκευάζεται τὸ θέαμα, ἡ εὐλάβεια, ἡ ἐμψυχοῦσα τοὺς ἠθοποιούς, ἄνευ διακρίσεως, ἀπὸ τὰ παιδία, τὰ παριστῶντα τοὺς ἀγγέλους, μέχρι τῶν πρωταγωνιστῶν, εἰσὶ γεγονότα μὴ ἐπιτρέποντα ἀντιλογίαν. Οἱ τοῦ *Ober-Ammergau* κάτοικοι πιστεύουσιν εἰς τὸ δρᾶμα, ὡς καὶ εἰς τὴν θρησκείαν αὐτῶν. Μία μόνη ὑπάρχει διαφορά, ὅτι τὰ ἐκ τοῦ βίου τοῦ *Ἰησοῦ* θαύματα, ὡς τὸ τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου, τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν πέντε ἄρτων καὶ ἰχθύων, ἐκτελοῦνται διὰ μηχανημάτων. Ἐν *Ammergau*, χάριν τοῦ δράματος, συρρέουσι πλέον τῶν 20 χιλιάδων ἐπισκεπτῶν, μετὰ δὲ τὸν πόλεμον τοῦ 1870 παρευρέθησαν σὺν ἄλλοις ἐν τῇ παραστάσει ὁ πολὺς *Βίσμαρκ* καὶ ὁ στρατηγὸς *Μόλτκε*.

Ἀλλ' ἐπανερχόμενοι εἰς τὰς παλαιὰς τῶν Μυστηρίων παραστάσεις, παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὴν γηραιὰν Ἀγγλίαν ταύτας διεδέχθησαν αἱ *Ἠθολογίαι*, ἔνθα ἔβλεπέ τις πρόσωπα ἀλληγορικὰ καὶ τὸ ἱερὸν μετὰ τοῦ βεβήλου μεμιγμένον. Κατόπιν τούτων ἔρχονται τὰ *Παρέμβολα*, ἅτινα δύνανται νὰ κληθῶσι *παραστάσεις καθαρῶς βέβηλοι*. Τὰ παρέμβολα ταῦτα ἦσαν κωμῳδίαι, δράματα μονόπρακτα, πλοκῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἁπλουστάτης, ἐν ἑνὶ δὲ λόγῳ ἔργα ἀνάξια μνείας. Ὡς ὑπόδειγμα παρατίθημι ἐνταῦθα συνοπτικῶς τὴν ὑπόθεσιν μονοπράκτου κωμῳδίας τοῦ *J. Still* ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «*Ἡ βελόνη τῆς Κυρᾶς Γάμμερ Γουρτών*», παρασταθείσης τῷ 1566 ἤ, κατ' ἄλλους, τῷ 1575.

Ἡ Κυρὰ *Γουρτών*, ἐπιδιορθοῦσα τὰς κάλτσας τοῦ συζύγου της, χάνει τὴν μόνην, ἣν ἔχει, βελόνην, τὴν ζητεῖ πανταχοῦ, ἀνατρέπει πάντα τὰ ἐν τῷ οἴκῳ της, ὀργίζεται δὲ καὶ καταρᾶται πάντας, διότι οὐδαμοῦ τὴν εὑρίσκει. Ἀναστατοῦνται πάντες οἱ ἐν τῇ οἰκίᾳ εὑρισκόμενοι καὶ ὁλόκληρος ἡ συνοικία, ἀλλ' εἰς μάτην· ἡ βελόνη δὲν εὑρίσκεται. Κατάκοπος ὁ σύζυγος λαμβάνει ἐπὶ τέλους τὴν ἀπόφασιν ἵνα φορέσῃ τὰς κάλτσας του ὡς ἔχουσι, καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον κάθηται περίλυπος ἐπί τινος ἕδρας. Παραδόξως ὅμως αἰσθάνεται φοβερὸν κέντημα εἰς ἀπόκρυφόν τι τοῦ σώματός του μέρος, ὅτε καὶ ἡ βελόνη ἀνευρίσκεται ἐν μέσῳ τῶν γελώτων καὶ τῆς ἀγαλλιάσεως ἁπάντων.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἔργον τοῦ *Still*, ἐν ᾧ ἔστιν ὅτε ἀπαντῶνται ἐν μέσῳ αἰσχρῶν μονολόγων καὶ κωμικοί τινες χαρακτῆρες. Ἀλλὰ τὸ παραδοξότερον πάντων εἶναι ὅτι συγγραφεὺς τῆς *Βελόνης* ἦτο ὁ *Ἀρχιεπίσκοπος Still*.

Κατὰ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἐπειράθησαν ἵνα παραστήσωσιν ἀσθενῆ τινα δοκίμια ὑπὸ τὸν τύπον τῆς ἀρχαίας τραγῳδίας. Ἡ *Forrex ἢ Porrex*, ἤτοι ἡ τραγῳδία τοῦ *Γορβοδοῦ*, ἣν παρέστησαν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς βασιλείας τῆς *Ἐλισάβετ*, καὶ ἄλλαι εἰσὶ θέσεις ἐστερημέναι πνεύματος.

Ἡ *Ἱσπανικὴ τραγῳδία* ὑπῆρξε τὸ πρῶτον σοβαρὸν δρᾶμα, ἀλλ' ἄνευ συμμετρίας καὶ ἔμπλεων γελοίας ἐμφάσεως.

Ἐν τούτοις τὸ ἀγγλικὸν κοινὸν εἶχε λάβει ἤδη τὴν ἕξιν ἵνα παρίσταται εἰς τὰς δραματικὰς ταύτας παραστάσεις, ἄνθρωποι δὲ πάσης κοινωνικῆς τάξεως μετ' εὐχαριστήσεως ἐπορεύοντο εἰς τὸ θέατρον.

Οἱ ἠθοποιοὶ διετηροῦντο ὑπὸ τῆς βασιλίσσης καὶ τῶν εὐγενῶν, τὰς δὲ παραστάσεις αὐτῶν ἔδιδον ἐντὸς τῶν αὐλῶν τῶν ἀνακτόρων καὶ ἐν τοῖς πανδοχείοις, διῆγον ὅμως βίον κραιπάλης, μεθύοντες καὶ χαρτοπαικτοῦντες. Τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἠθοποιῶν εἶχέ τι τὸ σατανικόν. Οἱ πουριτανοὶ ἐσταυροκοποῦντο συναντῶντες αὐτούς, ὁ δὲ ὄχλος προσέβαλλε καὶ ὕβριζεν αὐτούς, καὶ μόνοι οἱ εὐγενεῖς ἐδώρουν αὐτοῖς χρήματα.

Καὶ ὅμως τὸ θέατρον ἐπλούτιζε τοὺς συγγραφεῖς, ἠθοποιοὺς καὶ ἐργολάβους, ἤρχισε δὲ βαθμηδὸν καὶ σοβαρῶς προοδεῦον διὰ τῶν ἔργων τοῦ *Ῥοβέρτου Greene*, τοῦ *Ἰωάννου Lilly*, καὶ ἰδίως τοῦ *Χριστοφόρου Marlowe*. Ὁ τελευταῖος οὗτος ἦτο πτωχότατος καὶ εἰς πᾶν ἐλάττωμα ἔκδοτος, ἀλλ' ἦτο πάντοτε ἰδιοφυΐα· ἂν δὲ εἴς τινα δράματα αὐτοῦ, ὡς τὴν «*Διδώ*», τὸ δρᾶμα τοῦ «*Ἁγίου Βαρθολομαίου*», τὸν «*Ἐδουάρδον Β'*» παρατηρῶνται ὑπερβολαὶ καὶ ἀνομοιοαλήθειαι, εἰς τὸν «*Φαῦστον*» ὅμως ἀποκαλύπτεται ὁ καλλιτέχνης. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ *Γκαῖτε* μετεσκεύασε τὸν *Μεφιστοφιλῆν*, τὸν ἐπαρουσίασε κομψότερον καὶ εἰρωνικώτερον, ἀλλ' ἡ πρωτοτυπία τῆς συλλήψεως ἀνήκει εἰς τὸν *Χριστοφόρον Marlowe*. Ὁ ἄγγλος μάλιστα *Φαῦστος* εἶναι παθητικώτερος τοῦ γερμανοῦ ἀδελφοῦ του. Ὁ πρῶτος πιστεύει ἐξ ὅλης ψυχῆς, καθ' ἣν δὲ στιγμὴν κλείει τὴν καταχθόνιον συμφωνίαν, δοκιμάζει ταραχὴν καὶ τρόμον ἀνέκφραστον.

Ἀλλ' οἱ δραματικοὶ συγγραφεῖς, ὧν ἀνωτέρω ἐμνημονεύσαμεν, κατ' ἀνάγκην ὀφείλουσιν ἵνα δώσωσι τὴν τιμητικὴν θέσιν εἰς τὸν μέγαν γόητα, τὴν μάγον εὐφυΐαν τοῦ *Γουλιέλμου Σακεσπείρου*.

Οὗτος λέγεται ὅτι ἦτο υἱὸς ἐμπόρου ἐρίων

καὶ κρεοπώλου, πρὶν ἢ δὲ αὐτὸς ὁ *Γουλλιέλμος* ἄρξηται ἀποκεφαλίζων τυράννους ἐπὶ σκηνῆς, ἔσφαζεν ἐπί τινα ἔτη πρόβατα καὶ βόας. Κατὰ τοὺς βιογράφους ὅμως αὐτοῦ *George Steevens* καὶ *Edmond Malone*, ὁ πατήρ του Ἰωάννης ἦτο χειροκτιοποιὸς ἐν *Stratford*, χρηματίσας καὶ δημοτικὸς σύμβουλος τῆς περιφερείας ἐκείνης, ἀλλὰ τὸ τελευταῖον τοῦ βίου του στάδιον διῆλθεν ἐν πενίᾳ. Ὁ *Γουλλιέλμος* εἰσήχθη πρὸς ἐκπαίδευσιν εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον τῆς πόλεως ταύτης, ὁπόθεν φαίνεται ὅτι μετέβη παρά τινι δικηγορικῷ γραφείῳ. Δεκαοκταέτης ἐνυμρεύθη τὴν *Ἄνναν Hathaway*, κατὰ ἑπτὰ καὶ ἥμισυ ἔτη μεγαλειτέραν αὐτοῦ, γυναῖκα ἀγράμματον καὶ πεζήν, ἐξ ἧς ἀπέκτησε τρία τέκνα, τὴν *Σωσάνναν*, τὴν καὶ εὐνοουμένην αὐτοῦ, τὴν Ἰουδὶθ καὶ τὸν *Ἀμνέτον (Hamnet)*, ἀποθανόντα τῷ 1596 κατὰ τὸ δωδέκατον τῆς ἡλικίας του ἔτος. Αἴφνης ὅμως μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐγκαταλείπει τὴν οἰκογένειαν καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ, οἱαδήποτε καὶ ἂν ὑποθέσωμεν ὅτι ἦτο αὕτη, καὶ μεταβαίνει εἰς *Λονδῖνον*, ὅπου καὶ συνηταιρίσθη μετὰ ὁμάδος, διαρπαζούσης ἐλάφους ἐκ τοῦ δάσους τοῦ κυρίου *Θωμᾶ Lussi*. Οὐχ ἧττον ὁ βιογράφος αὐτοῦ *Malin* διαψεύδει τὴν πληροφορίαν ταύτην, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ δώσῃ ἡμῖν λόγον τῆς ἀποτόμου ἐκείνης φυγῆς τοῦ *Γουλλιέλμου* ἐκ τῆς *Stratford*, πλὴν τῆς εἰκασίας μόνον ὅτι ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν ἕνεκα χρηματικῶν στενοχωριῶν. Ὑποτίθεται ὅτι ἀφίκετο εἰς *Λονδῖνον* τῷ 1586 ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι καὶ δύο ἐτῶν, ἔνθα, ὠθούμενος ὑπὸ τῆς πρὸς τὰ θέατρα κλίσεώς του, συνηνώθη μετὰ ἑταιρείας ἠθοποιῶν, συμπαριστάνων μετὰ τῶν *Λαυρεντίου Fletcher*, *Ῥιχάρδου Burbage* καὶ *Βενιαμὶν Johnson*. Δυστυχῶς ἡ ἱστορία δὲν διεφύλαξεν ἡμῖν ἐν τίνι δραματικῷ ἔργῳ ἔλαβε τὸ πρῶτον μέρος καὶ ποῖον ὑπεδύθη πρόσωπον. Τινὲς τῶν βιογράφων αὐτοῦ ἰσχυρίσθησαν ὅτι ὡς ἠθοποιός, δὲν ἦτο μεγάλης ἀξίας, οὐχ ἧττον ἄλλοι ὑποστηρίζουσι τοὐναντίον, ὅτι, ὑποδυόμενος τὰ πρόσωπα τῶν ἔργων του, ὡς τὸ τοῦ *Φαλστάφ*, ἀπέσπα τοὺς ἀπὸ μέσης καρδίας γέλωτας τῶν ἀκροατῶν του, ἐν δὲ τῷ *Ἀμλέτῳ* ἔκαμεν αὐτοὺς νὰ ῥιγῶσιν ἐκ φρίκης καὶ οἴκτου.

Ἡ μεγάλη τοῦ *Σακεσπείρου* καρδία ἠσθάνετο νεανικὸν σφρῖγος, ἀκατάβλητον πρὸς τὰς γυναῖκας συμπάθειαν· ἀπόδειξις δὲ τούτου, ὅτι ἔγραψεν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα *σοννέττα* εἰς διαφόρους ἐρωμένας του καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν μεγάλην ἡλικίαν ηὐτοσχεδίαζε παθητικωτάτους στίχους διὰ *μίαν δεσποινίδα*. Μεγάλως συνεπάθει εἰς τὰς μελαγχροινὰς καὶ μελανοφθάλμους γυναῖκας, ὡς ὁ *Βύρων* προυτίμα, ὡς γνωστόν, τὰς ξανθὰς καὶ γλαυκοφθάλμους καὶ ὁ *Οὐάλτερ Σκὼτ* τὰς ἐρυθροδέρμους καὶ πυρρότριχας. Καὶ ἠγαπᾶτο ἀπὸ τὰς γυναῖκας ἐμμανῶς. Ἀλλὰ διὰ τί, θὰ ἐρωτήσητε, αἱ ὡραῖαι τῆς ἐποχῆς του ἠμιλλῶντο τίς ἐξ αὐτῶν νὰ κατακτήσῃ τὴν καρδίαν του; Ὁ ποιητὴς τοῦ *Ἀμλέτου* ἦτο ἴσως ἐκτάκτου ὡραιότητος; Τοὐναντίον, ὄχι. Λέγεται μάλιστα ὅτι καὶ αὐτὸς ἦτο χωλός, ὡς ὁ *Βύρων* καὶ ὁ *Σκώτ*. Τὰ ἀληθῆ τῆς ἀμίλλης αὐτῶν ταύτης αἴτια ἄλλοθι δέον ἵνα ζητήσωμεν. Ἐνυπάρχει τι εἴς τινας ὑπάρξεις, ὅπερ συχνάκις σαγηνεύει πλειότερον τῆς ἐφημέρου καλλονῆς, πλειότερον τῆς δυνάμεως καὶ χάριτος τῶν ἐπιδεικνυομένων εἰς μεγαλοπρεπεῖς χορεὺς ποδῶν καὶ τὸ *τί* αὐτὸ εἶναι τὸ μεγαλεῖον καὶ ἡ ψυχικὴ ἰσχύς, ἡ εὐφυία, ἥτις μαγεύει καὶ ποιεῖται κατακτήσεις. Οὐχ ἧττον πρὶν ἐκθέσω, τὸ ἐπ' ἐμοί, τὸ μεγαλεῖον τοῦτο, ἐπιτρέψατέ μοι ἵνα περιγράψω ὑμῖν διὰ βραχέων τὸ θέατρον *Globe (Σφαῖρα)*, ἔνθα ἐδιδάχθησαν τὸ πρῶτον αἱ τοῦ *Σακεσπείρου* τραγῳδίαι.

Ἑπτὰ θέατρα ὑπῆρχον ἐν *Λονδίνῳ* ἐπὶ τοῦ *Σακεσπείρου*· τοσοῦτον ἡ πρὸς τὰς δραματικὰς παραστάσεις κλίσις ἦτο ζωηρὰ καὶ πάγκοινος! Τὰ θέατρα ταῦτα ἦσαν ὄγκοι ὑπερμεγέθεις καὶ ἀκατέργαστοι, οὐδόλως ἀναπαυτικοὶ ὡς πρὸς τὴν κατασκευὴν καὶ βάρβαροι ὡς πρὸς τὸν διάκοσμον. Ἐπὶ βορβορώδους γηπέδου, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ *Ταμέσεως*, ἠγείρετο τὸ πρώτιστον τῶν θεάτρων τούτων, ἡ «*Σφαῖρα*»[1], εἶδος ὀγκώδους ἑξαπλεύρου πύργου, περιβαλλομένου ὑπὸ βορβορώδους τάφρου, ἄνωθεν δὲ τοῦ θεάτρου ἀνεπετάννυτο σημαία ἐρυθρά, ἀγγέλλουσα τὴν παράστασιν. Εἰς τὰ θέατρα ταῦτα συνέρρεον πτωχοί τε καὶ πλούσιοι, καθότι ὑπῆρχον θέσεις τιμώμεναι ἀντὶ ἓξ πενῶν, ἀντὶ *δύο* καὶ ἀντὶ *μιᾶς* ἔτι, πλὴν τὸ μέρος, ἔνθα οἱ πληρόνοντες τὰ ποσὰ ταῦτα ἐκάθηντο, δὲν ἦτο ποσῶς ἐστεγασμένον, ἡ δὲ βροχὴ ἔπιπτεν ἀκωλύτως ἐπὶ τῶν πληθείων τούτων θεατῶν. Συνήθως πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς παραστάσεως οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἔπινον ζῦθον, ἔθραυον κάρυα, ἔτρωγον διαφόρους καρπούς, ὡρύοντο καὶ οὐχὶ σπανίως ἐγρονθοκοποῦντο· ἐνίοτε δέ, κινούμενοι εἰς ἀγανάκτησιν ὑπὸ τῶν ἐπὶ τῆς σκηνῆς διδασκομένων, ὥρμων κατὰ τῶν ἠθοποιῶν, ἀναστατοῦντες τὸ ὅλον θέατρον, ἢ ἐν περιπτώσει, καθ' ἣν ἡ παράστασις δὲν ἐτύγχανε τῆς ἐπιδοκιμασίας των, ἔτρεχον εἰς τὸ καπηλεῖον, ὅπου ἐφοίτα ὁ ποιητής, ὅπως ξυλοκοπήσωσιν ἢ ὑποβάλωσιν αὐτὸν εἰς βαναύσους καὶ ἐνίοτε ἐπωδύνους ἀστεϊσμούς. Χάριν τῆς παρὰ τοῖς Ἄγγλοις ἰδιαζούσης πρὸς τὴν ζυθοποσίαν τάσεως, μέγας πίθος ἑστηρίζετο ἐπί τινος τῶν τοίχων τῆς πλατείας πρὸς κοινὴν χρῆσιν. Ἐὰν ὁσμή τις δυσάρεστος προσέβαλλε τὴν οὐχὶ ἄλλως τε λεπτὴν ὄσφρησιν τῶν θεατῶν τούτων, ἠκούετο γενικὴ κραυγὴ «*καύσατε ἀλκενθίδα*»· ἀμέσως δὲ ἡ παραγγελία αὕτη ἐξετελεῖτο, καιομένης τῆς *ἀλκενθίδος* ἐν πυραύνῳ, κομιζομένῳ ἐπὶ τῆς σκηνῆς, ἐξ οὗ ἀνέθρωσκε βαρὺς καπνός, οὐδόλως ὅμως ἐνοχλῶν τοὺς παρεστῶτας. Νοεῖται ὅτι οἱ θεαταὶ οὗτοι ἐκάθηντο ἐπὶ τοῦ γυμνοῦ ἐδάφους, ἢ τὸ πολὺ ἐπὶ δέσμης ἀχύρων.

Ὑπεράνω τούτων καὶ ἀμέσως πλησίον τῆς σκηνῆς ἐκάθηντο οἱ δυνάμενοι νὰ πληρώσωσιν ἓν σελλίνιον ὡς τιμὴν εἰσόδου καὶ ἀποτελοῦντες τὴν τάξιν τῶν κομψευομένων, τῶν εὐπατριδῶν καὶ ἐν γένει τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀνωτέρων κοινωνικῶν τάξεων. Οἱ θεαταὶ οὗτοι προεφυλάσσοντο ἀπὸ τὴν βροχήν, ἐὰν δ' ἐπλήρονον ἐπὶ πλέον ἓν σελλίνιον, ἠδύναντο νὰ προμηθευθῶσι μικρὸν κάθισμα, ἐλλείψει δὲ τούτου, ἐκάθηντο καὶ οὗτοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Ὡς οἱ ἧττον εὐγενεῖς γείτονές των, καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ οὗτοι θεαταὶ ἐχαρτοπαίκτουν, ἐκάπνιζον καὶ πολυτρόπως ἐξύβριζον τοὺς πληθείους θεατάς, οἵτινες ἀπέδιδον αὐτοῖς τὰ ἴσα, ῥίπτοντες μῆλα κατὰ τῶν ὑβριστῶν των. Μὴ ἀρκούμενοι δὲ εἰς τοῦτο οἱ εὐπατρίδαι ἐκεῖνοι ἐχειρονόμουν ἀπρεπῶς; ἐβλασφήμουν, ἠστείζοντο διὰ λέξεων πολυσυνθέτων, πεφυσιωμένων, κατὰ τὸ ἐπικρατοῦν τοῦ αἰῶνος ἐκείνου ἔθος.

Ὡς πρὸς τὴν κυρίως σκηνήν, οὐδὲν ὑπῆρχε τὸ δυνάμενον νὰ δελεάσῃ τὸ βλέμμα τοῦ θεατοῦ. Τὰ παρασκήνια ἦσαν πεπαλαιωμένα καὶ ἀμαυρά, εἰς τὸ βάθος τῆς σκηνῆς ἀνηρτᾶτο διαρκῶς σκηνογραφία τις, παριστῶσα τὴν *δικαιοσύνην τοῦ Σολομῶντος*. Ὁ ἱματισμὸς πτωχότατος καὶ συχνάκις ἀνάρμοστος, συνιστάμενος εἰς πτίλα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ πορφυρᾶς ἐπὶ τῶν ὑποδημάτων περικνημῖδας. Τὰ πρόσωπα τῶν γυναικῶν ὑπεδύοντο νεανίσκοι. Ἡ ὀπταπάτη εὐκόλως ἐπετυγχάνετο τῇ βοηθείᾳ τῶν θεατῶν· οὐδεμία προετοιμασία σκηνική, οὐδεμία διοπτική, οὐδεμία κινητὴ σκηνογραφία ἐν τοῖς θεάτροις τούτοις. Ἐὰν ἡ σκηνὴ ἀπήτει ἵνα πρόσωπόν τι ἄφωνον λ. χ. ὑποδυόμενον πρόσωπον ἱππότου παρουσιασθῇ, ὁ ἱματισμὸς αὐτοῦ ἦτο εὔκολος· ἔθετον ἐπὶ τῶν φορεμάτων του ὑποκάμισον καὶ οὕτω ἐπαρουσιάζετο εἰς τὸ κοινὸν ὡς ἱππότης. Ἀντὶ σκηνογραφίας, παριστώσης πεδίον μάχης, διεσταυροῦντο εἰς μέρος τι τῆς σκηνῆς δύο ξίφη ἐκ ξύλου. Ἐὰν ὁ σκηνικὸς διάκοσμος ἀπήτει ἐκκλησίαν, ἀνηρτᾶτο ἐπὶ τοῦ τοίχου ὁμοίωμα *Ἐσταυρωμένου*. Συχνάκις δὲ ἡ φαντασία τῶν θεατῶν ἀνεπλήρου πᾶσαν σκηνικὴν ἔλλειψιν. Ἐπιγραφὴ κεφαλαίοις γράμμασι γεγραμμένη ἀνήγγελλεν εἰς τὸ κοινὸν ὅτι ἡ σκηνὴ τὴν στιγμὴν ἐκείνην μετεφέρετο ἐκ *Λονδίνου* εἰς *Κωνσταντινούπολιν*, ἐνίοτε δὲ καὶ ἄνευ τῆς ὁδηγίας ταύτης ὁ τόπος τῆς σκηνῆς κατενοεῖτο ἐκ τῶν λόγων τῶν ὑποκριτῶν, ἢ πολλάκις εἰκάζετο ἐξ ἄλλων δεδομένων. Ἐὰν αἱ ἐπὶ τῆς σκηνῆς γυναῖκες ἐξέφερόν τι σχετικὸν πρὸς τὰ ἄνθη καὶ ἐξεφράζοντο, ὡς ἐὰν ἤθελον νὰ δρέψωσι τοιαῦτα, ἡ φαντασία τῶν θεατῶν μετεσχημάτιζε τὴν σκηνὴν εἰς κῆπον. Ἐὰν οἱ ὑποκριταὶ ἀνέφερόν τι περὶ ναυαγίου, ἐξ οὗ δῆθεν ἐσώθησαν, ἡ φαντασία τῶν θεατῶν μετεσχημάτιζε καὶ αὖθις τὴν σκηνὴν εἰς βράχον.

Ἀλλ' ἐὰν τόσον ὀλίγος σεβασμὸς ἀπεδίδετο εἰς τὴν ἰδέαν τοῦ *τόπου*, δὲν ἐφαίνοντο εὐλαβέστεροι καὶ πρὸς τὴν ἰδέαν τοῦ *χρόνου*. Πολλάκις νεαροὶ ἡγεμόνες ἐφαίνοντο ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἐρώμενοι ἀλλήλων· μετὰ πολλὰς περιπετείας ἡ ἡγεμονὶς ἐνεκυμόνει καὶ ἔτικτεν υἱόν, ὅστις, ἀπολεσθεὶς κατὰ τὴν νηπιότητα, ἐνεφανίζετο αὖθις ἀνδρωθεὶς πλέον καὶ ἕτοιμος ἵν' ἀναλάβῃ τὰ δικαιώματα τῆς πατρότητος, ἡ δὲ τῶν συμβάντων τούτων ἐκτύλιξις δὲν διήρκει πλέον τῶν δύο ὡρῶν.

Αἱ τερατώδεις αὗται ἀνωμαλίαι ἐμετριάσθησαν ὀλίγον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ *Σακεσπείρου*, ὀλίγα δὲ παραπετάσματα, ἀξέστως ἐζωγραφημένα καὶ ἄλλαι ἄτεχνοι μιμήσεις ζῴων, πύργων καὶ δασῶν ἐβοήθουν τὴν φαντασίαν. Τοιαύτη ἡ αἰσθητικὴ καὶ ἐν γένει ὁ σκηνικὸς μηχανισμὸς καὶ διάκοσμος τοῦ θεάτρου ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ *Σακεσπείρου*. Καὶ ὅμως ἐν τῷ ἀκόμψῳ τούτῳ οἰκοδομήματι καὶ διὰ τοιούτων σκηνικῶν ἐπίπλων καὶ βοηθημάτων ὁ *Γουλλιέλμος Σακεσπεῖρος* ἀμιλλᾶται πρὸς

1. «Τὸν *Ἡρακλέα* μ' ὅλο τὸ βάρος του». Τὸ θέατρον *Globe* εἶχεν ὡς σύμβολόν του τὸν *Ἡρακλέα*, ποὺ ἐβαστοῦσε σφαῖραν (*Ἀμλέτος*. Πρᾶξις Β', σκηνὴ β', ἔκδοσις *Πολυλᾶ*, σελὶς 221).

τὸν *Σοφοκλέα* καὶ *Εὐριπίδην*, τὸν *Ἀριστοφάνη* καὶ *Αἰσχύλον*, τὸν *Πλαῦτον* καὶ *Τερέντιον*. Αὐτὸς μὲ τόσον πενιχρὰν ἐπίπλωσιν καὶ ἔτι πενιχρότερον ἱματισμὸν καὶ σκηνικὸν μηχανισμὸν παρουσιάζει εἰς τοὺς θεατὰς αὐτοῦ τὸ χαρίεν τῶν *Καπουλέτη* ἀνθοκήπιον καὶ τὴν ἀργυρᾶν σελήνην, τὴν θωπεύουσαν τὴν ἁπαλὴν καὶ χνοώδη τῆς *Ἰουλιέττας* παρειάν, τοὺς ὑπερηφάνους τῆς γηραιᾶς *Σκωτίας* πύργους καὶ τὰ ἐπίχρυσα ἀνάκτορα τῶν *Δογῶν τῆς Ἐνετίας*. Διὰ τῆς εὐεπείας τῶν στίχων του ὁ *Σακεσπεῖρος* προξενεῖ τοιαύτην εἰς τὸ ἀκροατήριόν του ἐντύπωσιν, ὥστε, οἱονεὶ ὑπνωτιζόμενον τοῦτο ὑπ' αὐτοῦ, αἰσθάνεται τὸ πατάγισμα τῆς βροχῆς, τὸν συριγμὸν τοῦ ὁρμητικοῦ ἀνέμου, τὴν βοὴν τῆς βροντῆς, τὴν μανίαν τῆς φοβερᾶς θυέλλης, τὸν καλπασμὸν ἑκατοστύος ἵππων καὶ τὸν κρότον τιτανικῆς, τρομερᾶς μάχης. Διὰ μόνης τῆς μαγείας τῶν στίχων του διασκεδάζει πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πεφοβημένου *Μάκβεθ* καὶ τῶν ἐνθουσιώντων θεατῶν ὀκτὼ βασιλέων σκιάς, ἃς παρακολουθεῖ τὸ ἀπειλητικὸν τοῦ *Βάγκου* φάσμα καὶ προβάλλει τὸν δίχηλον πόδα τοῦ *Σατανᾶ*, ταράττοντα τὸν *Ὀθέλλον*. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ *Σακεσπεῖρος* διαστρέφει ἐξ ἀγνοίας τὴν ἱστορίαν, ἣν δὲν ἐμελέτησε πολύ, συχνάκις δὲ συγχέει τὸν *Χριστιανισμὸν* πρὸς τὸν *Ἐθνισμόν*, τὸ ἱερὸν πρὸς τὸ βέβηλον, ζῇ ἐν μέσῳ ἀνθρώπων σχεδὸν ἀγροίκων, ζητούντων τὸ χυδαῖον ἐν τῷ ἡρωϊσμῷ, ὅπως διασκεδάσωσιν ἐν τῷ θεάτρῳ. Ἀλλ' οὗτος τὰ πάντα σχεδὸν ἀναπληροῖ διὰ τῆς γονίμου καὶ ἐκτάκτου φαντασίας του, διὰ τῆς ἰδιαζούσης καλαισθησίας του, διὰ τῶν σκέψεών του. Εἰς αὐτὸν ἀρκεῖ ἱστορική τις περικοπή, φράσις τις, ἐνίοτε μία λέξις μόνη, ὅπως ἐξ αὐτῆς παραγάγῃ τὴν *μεγάλην εἰκόνα* καὶ ζωγραφήσῃ θαυμασίως τοὺς χαρακτῆράς του.

Ἐὰν παρουσιάζῃ ἡμῖν τὸν *Καίσαρα* ἐπιδεικτικόν, ὅστις ἔζη ἀφελέστατα, περιγράφει οὐχ ἧττον ἐντελέστατα τὸν *Βροῦτον*, ὅστις χάριν αὐτῆς τῆς ἀρετῆς καὶ πρὸς τὸ καλὸν τῆς πατρίδος λαμβάνει τὴν παράδοξον καὶ σκληρὰν ἀπόφασιν, ἵνα φονεύσῃ τὸν εὐεργέτην του. Ἄψογος εἶναι ἡ εἰκὼν τοῦ *Ἀντωνίου*, ὅστις διὰ τῆς γοητευτικῆς εὐγλωττίας του ἐξεγείρει τὸν ῥωμαϊκὸν λαὸν πρὸς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν ἀγνωμόνων φονέων. Ἐν τῇ τραγῳδίᾳ τοῦ *Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρας* ἡ παραφορὰ τῆς κραιπάλης μὴ θαυμασίως δὲν περιγράφεται, ἔνθα τὸ τέκνον τῆς *Ῥώμης* καταβεβλημένον, ἀποτεθαρρημένον ἄγεται πρὸ τῶν ποδῶν γυναικὸς ἀσελγοῦς καὶ ἀκολάστου, εἰς ἐναγκαλισμοὺς ἀκορέστους; Αἱ ἀγγλικαὶ ὑποθέσεις ἀπεικονίζονται διὰ χρωμάτων τόσον πραγματικῶν, μετὰ καλαισθησίας τόσον λεπτῆς, διὰ φωτοσκιάσεων, οὕτως εἰπεῖν, τόσον ζωηρῶν, ὥστε τὸ κοινὸν τῆς *Ἀλβιῶνος* μένει μαγευμένον.

Ὁ *Σακεσπεῖρος* μεταχειρίζεται ἐνίοτε χρωστῆρας *Ῥαφαηλείους*, θίγει τὰ τρυφερώτερα τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων μετὰ χάριτος ὅλως ἰδίας.

Ἡ *Ὀφηλία*, ἡ *Ἰουλιέττα*, ἡ *Δυσδεμόνα*, ἡ *Μεράνδα* ἀποσπῶσι τὰ δάκρυα ἡμῶν καὶ αὐτὴ δὲ ἡ βδελυρὰ *Γερτρούδη* συγκινεῖ ἐκ τρυφερότητος τὸ κοινόν, ὅπερ ῥαίνει δι' ἀνθέων τὸ πτῶμα τῆς *Ὀφηλίας*.

Ἐνίοτε ὁ *Σακεσπεῖρος* προσδιορίζει τὴν ἐξέγερσιν τῆς τραγικῆς φρίκης, καὶ πρὸς τοῦτο δὲν ἔχει τὸν ὅμοιόν του, εἶναι ἔξοχος.

Παρατηρήσατε δι' ὁποίων μελανῶν χρωμάτων περιγράφει τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ *Ὀθέλλου*, τὴν ἀχαλίνωτον φιλοδοξίαν τῶν συζύγων *Μάκβεθ*, τὴν πρὸς τὸ χρυσίον ἀκόρεστον δίψαν τοῦ *Σαϋλόκ*, τὸν τρόμον τοῦ θανάτου, ὑφ' οὗ καταλαμβάνεται ὁ *Καρδινάλιος τοῦ Beaufort* ἐν τῷ *King Henry* (second part). Παρατηρήσατε δι' ὁποίας δυνάμεως καὶ τέχνης περιγράφει τὴν τρέλλαν τοῦ *Βασιλέως Λήρ*, τὴν ὑπεροπτικὴν ὑπερηφάνειαν τοῦ *Κοριολανοῦ*, τὰ κακὰ ὄνειρα τοῦ *Ῥιχάρδου Γ'*, τὴν τρέλλαν συχνάκις μὲν προσποιητήν, ἐνίοτε δὲ ἀληθῆ τοῦ *Ἁμλέτου*.

Ὁ μάγος ποιητὴς κάμνει ἡμᾶς νὰ ῥιγῶμεν ὑπὸ φρίκης, ἕνεκα τῆς συσσωρεύσεως τῶν θανάτων ἐν τῷ *Ἁμλέτῳ* καὶ τῷ *Μάκβεθ*, νὰ τρέμωμεν ὑπὸ ὀργῆς διὰ τὴν τύχην τῆς *Δυσδεμόνας*, διεγείρει ἐν ἡμῖν βαθὺ εὐσπλαγχνίας αἴσθημα πρὸς τὴν *Αἰκατερίνην τῆς Ἀραγωνίας* καὶ καταθλίβει τὴν καρδίαν ἡμῶν διὰ τῆς μεταξὺ *Τάλβοτ* καὶ υἱῶν αὐτοῦ σκηνῆς ἐν τῷ *King Henry* (first part.).

Τινὲς τῶν κριτικῶν ἠθέλησαν νὰ συγκρίνωσιν αὐτὸν πρὸς τὸν *Σχίλλερ*· ἀλλ' ὅσον ἐπιτυχῆ καὶ ἂν ὦσι τὰ δραματικὰ ἔργα τοῦ Γερμανοῦ, ὁ *Βαλεστάϊν*, ὁ *Δοὺξ τῆς Ἄλμπας*, ἡ *Κεκιλία*, ὁ *Γουλιέλμος Τὲλλ* κτλ., ὁ μέγας τῆς *Στρατφόρδης* ποιητὴς εἶναι ἀπαράμιλλος. Οὐ μόνον γινώσκει νὰ διαδονῇ ἐν ἡμῖν τὰς λεπτοτέρας χορδὰς τοῦ αἰσθήματος, οὐ μόνον εἶναι ἱκανὸς νὰ πληροῖ τὴν ψυχὴν ἡμῶν τρόμου, ἀλλ' ὁσάκις ἐκπωματίζει τὸ δοχεῖον τῆς εὐθυμίας

αὐτοῦ, καταδείκνυσιν ἡμῖν πηγὴν ἀνεξάντλητον κωμικῆς χάριτος, καὶ διασκεδάζει ἡμᾶς περιγράφων ἕνα γραφικόν, ἕνα φανταστικὸν κόσμον, ἐνθουσιάζοντα καὶ καταγοητεύοντα ἡμᾶς. Ἀπόδειξις δὲ ὁ *Sir John Φαλστὰφ* ἐν τῇ κωμῳδίᾳ «*Merry Wines of Windsor*».

Ὑπάρχουσιν ἄλλοι, οἵτινες ἐφρασεολόγησαν ἐπὶ τῶν ἔργων τοῦ *Σακεσπείρου*, ἄλλοι, οἵτινες ἀπέδωκαν αὐτῷ βαναυσότητα, ἄλλοι ὅτι εἰσήγαγεν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τὸ ὑπερφυσικόν, χρώμενος μαγίσσαις καὶ φαντάσμασιν, ἄλλοι ἀπεκάλεσαν αὐτὸν *ἀηδόνα* καὶ ἄλλοι πιστεύσαντες αὐτὸν *ὑδροφόρον*.

Ἀλλά, κατὰ τὸν *Schlegel*, ὁ «*Σακεσπεῖρος* οὐ μόνον εἰς τὴν *Ἀγγλίαν*, ἀλλὰ καὶ εἰς σύμπαντα τὸν κόσμον ἀνήκει. Ὁ πνευματικὸς κόσμος καὶ ἡ φύσις ἔθεντο πρὸ τῶν ποδῶν αὐτοῦ τοὺς θησαυρούς των, ἡμίθεος ἐν ἰσχύϊ, προφήτης διὰ τὸ βάθος τῶν βλέψεών του, πνεῦμα ὑπερφυσικὸν διὰ τὴν ἔκτασιν τῆς σοφίας του, πᾶν ὅ,τι ἐν τῇ ἀνθρωπότητι ὕψιστον, κατέρχεται μέχρι τῶν θνητῶν, ὡς ἂν μὴ εἶχε τὸ συναίσθημα τῆς ὑπεροχῆς του καὶ εἶναι ἁπλοῦς καὶ ἀγνός, ὡς παιδίον».

«Ὁ *Σακεσπεῖρος*, λέγει ὁ μέγας ἠθικολόγος *Jonson*, εἶναι ἀνώτερος ὅλων τῶν συγγραφέων, τοὐλάχιστον τῶν νεωτέρων, εἶναι ὁ ποιητὴς τῆς φύσεως, ὁ ποιητής, ὅστις παρέχει τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ πιστὸν κάτοπτρον τῶν ἠθῶν καὶ τοῦ βίου. Οἱ χαρακτῆρές του δὲν μετατρέπονται, ὡς ἐκ τῶν ἐθίμων τῶν ἰδιαιτέρων τόπων, ἀγνώστων εἰς τὸν ἐπίλοιπον κόσμον, ὡς ἐκ τῶν ἰδιαζουσῶν σπουδῶν ἢ τῶν ἐπαγγελμάτων, ἅτινα ἐπὶ ἐλαχίστου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων ἐπιδρῶσιν, ἢ ἐκ τῶν συμπτώσεων παροδικῶν ἐθῶν ἢ προσωρινῶν δοξασιῶν. Οἱ χαρακτῆρες αὐτοὶ εἶναι οἱ γνήσιοι γόνοι τῆς κοινῆς ἀνθρωπότητος, τοιοῦτοι, οὓς ὁ κόσμος ἀείποτε παρέχει καὶ ὁ παρατηρητὴς πάντοτε ἀνευρίσκει. Τὰ πρόσωπα τῶν χαρακτήρων αὐτῶν ἐνεργοῦσι καὶ ὁμιλοῦσιν ὑπὸ τὸ κράτος τῶν γενικῶν ἐκείνων παθῶν καὶ ἀρχῶν, ὧν ἅπαντες οἱ νόες ἐμφοροῦνται καὶ ὑφ' ὧν ὅλον τῆς ζωῆς τὸ σύστημα εἰς ἀέναον τίθεται κίνησιν. Ἐν τοῖς ἔργοις ἄλλων ποιητῶν εἷς χαρακτὴρ εἶναι συχνάκις ἓν μόνον πρόσωπον, ἐν ᾧ ἐν τοῖς τοῦ *Σακεσπείρου*, κατὰ γενικὸν κανόνα, εἶναι τύπος.

Ἐκ τῆς εὐρείας ταύτης ἐκτάσεως, ἣν προσδίδει εἰς τὴν ἀπεικόνισιν τῶν χαρακτήρων του, τοσαύτη ἀπορρέει διδασκαλία, αὕτη δὲ πληροῖ τὰ *σακεσπείρεια* ἔργα πρακτικῶν ἀξιωμάτων καὶ βιοτικῆς συνέσεως. Ἐρρήθη περὶ τοῦ *Εὐριπίδου*, ὅτι ἕκαστος αὐτοῦ στίχος ἦτο καὶ ἓν ἀπόφθεγμα, ἀλλὰ περὶ τοῦ *Σακεσπείρου* δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἐκ τῶν ἔργων του δύναταί τις ν' ἁρυσθῇ σύστημα πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς σοφίας. Κατὰ τοῦτο λοιπὸν ὑπερέχει ὁ *Σακεσπεῖρος*, ὅτι τὸ δρᾶμά του εἶναι πιστὸν κάτοπτρον τοῦ βίου καὶ ὅτι ἐκεῖνος, οὗ ἡ φαντασία ἀπεπλανήθη διώκουσα τὰ φάσματα, ἅτινα ἄλλοι συγγραφεῖς ἐγείρουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ, θεραπεύεται τῆς παραφόρου ταύτης ἐκστάσεως ἀναγινώσκων αἰσθήματα πραγματικῶς ἀνθρώπινα, ἐν ὄντως ἀνθρωπίνῃ γλώσσῃ διατυπούμενα. Τὸ ἀποτέλεσμα δὲ τοῦτο ἐπέρχεται ἐκ τῶν δραματικῶν ἐκείνων ἔργων, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς ὁ ἐρημίτης δύναται νὰ κρίνῃ περὶ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων, ὡς ἐπίσης κληρικὸς δύναται νὰ προϊδῃ τὴν πορείαν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν.

ΠΕΡΙ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΕΠΟΥΣ

ὑπὸ

ΙΑΡΔΑΝΟΥ ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ

Ἔτει, εἰ μή τι μνήμης ἁμαρτάνω, 1884ῳ, ἐπὶ *Καλλιάδου* προέδρου τοῦ *ῥήτορος*, ἀνέγνωμεν εἰσαγωγὴν εἰς τὸ ποιημάτιον *Νάλον*, ἐν ᾧ ἐλέγομεν ὀλίγα πάνυ περὶ ἔπους. Ἐκεῖνα νῦν ὅση δύναμις ἡμῖν εὑρύναντες καὶ βραχυτάτην *περὶ τέχνης καὶ τοῦ καλοῦ* θεωρίαν συνάψαντες παρατιθέναι τολμῶμεν ὑμῖν εὐγνωμόνων, ὡς φησί που *Πλούταρχος*, τῶν ἀκρωμένων οἰόμενοι τεύξεσθαι. Ἐπεὶ δὲ περὶ ἔπους ἡμῖν ὁ λόγος, ἀρκτέον, ὡς εἰκός, ἀπὸ τῆς ποιήσεως ἁπλῶς, ἵν' ἐκ τοῦ γένους ἀφικώμεθα βαθμηδὸν εἰς τὸ εἶδος.

Ἔστι δὴ *ποίησις* αἰτία πᾶσα καθόλου καὶ ἐργασία πᾶσα τεχνικὴ κατὰ *Πλάτωνα*[1], δι' ἥς τι μήπω πρότερον ὂν εἰς τὸ εἶναι μεθίσταται[2]. Ἔστι μὴν ἐνθάδε τὸ *εἶναι* τῷ φιλοσόφῳ τὸ εἶδος, ὅ τινι μορίῳ τῆς ὕλης ἐναποτυπῶν ὁ τεχνίτης γενέσθαι ποιεῖ τι μὴ πρότερον ὑπάρχον (αὐλόν, εἰκόνα, κύλικα). Τὸ γὰρ ἁπλῶς ἐξ οὐκ ὄντος εἰς τὸ εἶναί τι μεθιστάναι τοῦ θείου νομίζομεν εἶναι μόνου. Ταὐτὸν οὖν ἡ ποίησις οὕτω θεωρουμένη τῇ *τέχνῃ*, μόριον ἐχούσῃ τὴν οὕτω καλουμένην ἰδίᾳ[3]. Οὖσα δέ τι σύμφυτον ἡ τέχνη διὰ τὸ χειρός τε τυχεῖν ἐπιτηδείου καὶ νοῦ παρὰ τῆς φύσεως[4] ἔσχε γένεσιν οἵαν ἡ κοινωνία κατ' *Ἀριστοτέλη* τοῦ γὰρ ζῆν ἕνεκα τὸ ἐξ ἀρχῆς γενομένη τοῦ ζῆν εὖ χάριν οὖσα διατελεῖ καὶ τούτου στοχαζομένη[1]. Γενέσθαι δὲ πᾶσα τέχνη δοκεῖ τῇ ἐπινοίᾳ τὸ πρῶτον εὑρετικοῦ τινος, ὑπεροχωτέρου τῶν ἡλίκων, οὗ μιμηταί τινες, ὡς εἰκός, ἐγίνοντο κἀκείνων ἕτεροι συνεχῶς ἀεὶ παρὰ τῶν εἰδότων οἱ μὴ διδασκόμενοι. Εὕρεσις ἄρα καὶ μίμησις ἡ τῆς τέχνης ἀρχή· ροπὴν δὲ μεγίστην ἐσχηκέναι δοκεῖ πρός τε γένεσιν αὐτῆς καὶ τὴν ἀνὰ χρόνον ἐνιαχοῦ τελείωσιν ἥ τε διδάσκουσα πάντα χρειὼ[2] καὶ ἡ τοῦ τόπου φύσις, ἔτι δ' ἦθη καὶ πλοῦτοι καὶ ἡ περὶ τοῦ θείου δόξα καὶ τὸ δεκτικὸν οὐχ ἥκιστα τοῦ γένους.

Γενομένη δ' οὕτως ἡ τέχνη τὸ μὲν ἐμιμεῖτο τὰ φυσικά, τὸ δ' ἀνεπλήρου τὸ τῆς φύσεως ἐλλεῖπον[3]. Ἐπεὶ δ', ὡς ἐρρήθη, τοῦ ζῆν ἕνεκεν ἐγένετο πρῶτον, ἦν ἐφ' ὅσον εἰς τοῦτο μόνον ἀπέβλεπε, βάναυσος αὐτή τε καὶ ὁ τεχνίτης[4]. Ἀνὰ δὲ χρόνον εἰς τὸ ζῆν εὖ ἀρξαμένης ἐργάζεσθαι καὶ τοῦ *καλοῦ* μετὰ τοῦ εἶναί τε καὶ ἰδίᾳ στοχάζεσθαι, διεκρίθησαν αἱ τούτου δημιουργοὶ τῶν ἄλλων, *ἐλευθέριοι* καὶ *τέχναι* κατ' ἐξοχὴν ὀνομασθεῖσαι, καὶ διατελοῦσιν ἐς τόδε μετὰ πολλὰς ἐπ' ἄμφω μεταβολὰς πολλαχοῦ τῆς οἰκουμένης καλλύνουσαί τε καὶ ῥυθμίζουσαι καὶ τέρπουσαι καὶ σὺν ταῖς ἐπιστήμαις παιδεύουσαί τε καὶ πρὸς τὸ τέλειον ἄγουσαι τὰς κοινωνίας. Ἐκινήθη δὲ τὰ πρῶτα καὶ κινεῖται παριστάναι τὸ καλὸν ὁ τεχνίτης ὑπ' ἐνθουσιασμοῦ καὶ καθόλου πάθους ὑψηλοῦ καὶ εὐγενοῦς εἰς αἰσθητὸν ἢ νοητόν, εὐειδές, χαρίεν, ἐξαίσιον· τοῦ γὰρ τοιούτου πάθους ἄνευ οὐκ ἔνι τι τούτων ἁπλῶς ἐπιτελεῖσθαι. Εἰ δέ τί που τὸ ἀνθρώπινον εἰργάσατό ποτε τοιοῦτον, ἔστι δῆλα γενόμενα πάντα καθ' οὓς ἐκεῖνο χρόνους ἐνθουσιασμὸς ἢ πόθος ἢ φιλοτιμία κατεῖχέ τις ἔζοχος.

Τὸ δὴ τοιοῦτον αἰσθητὸν ἢ νοητὸν ὀφθὲν ἢ νοηθὲν ὑπὸ δεκτικοῦ τινος ἔρωτα καὶ πόθον ἐνίησιν αὐτῷ τοῦ ποιεῖν ἢ γενναῖν (εἰ γυνὴ τὸ φανέν) οἷον ἐκεῖνο, παριστάμενον ἤδη πως ἀμυδρῶς αὐτοῦ τῇ φαντασίᾳ· κοινῇ μὲν οὖν ὁ πόθος εἶναι δοκεῖ τοῦ καλοῦ, τὸ δ' ἀληθὲς ἀθανασίας ἐστὶν ἐν τῷ καλῷ κατὰ *Πλάτωνα*[1]. Ποιοῦν τι γὰρ οἷον ἀθάνατον ἀποβαίνει τὸ θνητὸν ὡς καὶ τίκτον, αὐτὸ μὲν εἶναι μὴ δυνάμενον *ἓν ἀριθμῷ καὶ ταὐτὸν* ἀεί, τῷ δ' ἔργῳ πη καὶ τῷ τέκνῳ τούτου τυγχάνον· διὸ χαρίεν ὅ τις εἶπεν ἀγάμῳ φίλῳ παίδων αὐτὸς πατὴρ ὡς τι μετὰ χρόνον ἐσόμενον μακρὸν αὐτὸς μὲν ὄψοιτο, ὁ δὲ φίλος οὔ· βούλεται μὲν οὖν οὕτω τὸν ἀεὶ χρόνον ὑπάρχειν, ἐφίεται δ' εἶναι καλὸν ὡς ἕνι καὶ τέλειον· διὸ καὶ πέφυκε γεννᾶν ὁ γεννῶν ἐν τῷ καλῷ κατὰ *Πλάτωνα*[2], τὸ γὰρ αἰσχρὸν αὐτὸν συσπειρᾶσθαι ποιεῖ σκυθρωπὸν καὶ λυπούμενον καὶ μὴ γεννᾶν, ἀλλὰ φέρειν χαλεπῶς ἴσχον τὸ κύημα[3].

Πρὸς μὲν οὖν παιδογονίαν ἔστιν ἡ φιλότης κοινὴ τῷ ἀνθρώπῳ πρὸς τὰ ζῷα δεινῶς ὁμοίως περὶ τοῦτο διατιθέμενα καὶ νοσοῦντα, ἀθανασίας ἅτε κἀκεῖν' ἐρῶντα μὴ συνειδότα[4]· συμβαίνει μέντοι τῷ πλείστῳ τῶν ἀνθρώπων εἰς φιλότητα φέρεσθαι μὴ πάνυ τι πρὸς τὸ καλὸν ὑπὸ φορτικότητος ὁρῶντας, ἀλλά που πρὸς ὥραν ἢ χρόαν ἢ φωνὴν ἢ μέγεθος, ἀντὶ τοῦ καλοῦ τούτων ἓν ἤ τιν' ὁμοῦ μεταλαμβάνοντας· κινεῖ δ' αὐτοὺς ἐν τοῖς γάμοις καὶ τὸ πρὸς ὕνησιν ἢ δήποτε συμβαλλόμενον· ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ἦθη καὶ νόμοι πολλὰ πολλάκις παρὰ τὸν ἔρωτα βιαζόμενοι[1]· τὸ δὲ τοῦ ἀνθρωπείου θειότερον ἢ μουσικώτερον ὀλιγωρεῖ μὲν οὐ τοῦ καλοῦ καὶ γενναίου σώματος, ἀσπάζεται δὲ σὺν τούτῳ μᾶλλον ἐὰν ἐντύχῃ που ψυχῇ καλῇ τε καὶ εὐφυεῖ, ὥστε παρὸν μὲν ἀσπάζεται συναμφότερον, εἰ δὲ μὴ πάρεισιν ἄμφω, τὸ τῆς ψυχῆς ἀντ' ἐκείνου προαιρεῖται κάλλος[2]. Τοῦ δὲ καλοῦ τυχεῖν οὐδ' ἔστι πᾶσι διὰ τὸ σπάνιον ἐξ οὗ καὶ περιμάχητον, ἅτε φειδοί πως, ὡς ἔοικε, τοῦ θείου τῇ φύσει τὸ καλὸν ἐναπομάττοντος. Ἔτι δὲ δοκεῖ μὲν εἶναι τὸ καλὸν ἁπλοῦν ἢ πᾶσιν, ὁμοίως ὑπὸ πάντων ἐπαινούμενον ἢ θαυμαζόμενον, ἔστι δ', ὡς ἔοικεν, οὐχ ἁπλοῦν, ἀλλά τινι καὶ (*Δημοκρίτου* λέξει) νόμῳ, πάθει καὶ δόξῃ καὶ συνηθείᾳ συνημμένον· ὅθεν ὀρθῶς ὁ Πέρσης «ἄλλοις» εἶπεν «ἄλλα καλά»[3]. Περὶ μὲν οὖν τοῦ καλοῦ καὶ αὖθις ἡμῖν ὁ λόγος ἔσται παρακατιοῦσι.

Τῇ δὲ τέχνῃ, ἢ μόνος ἢ σχεδόν τι μόνος ἐν τοῖς ἔχουσι ζωὴν διαπρέπει, ἀφικνεῖται τοῦ τέλους ὁ ἄνθρωπος εἴδει κοσμῶν εὐμεθόδως ὕλην ἥ τι ποσὸν ἐπιτήδειον, ὥστε τι γενέσθαι τῷ ὄντι καλὸν ἢ χαρίεν, ὅπερ ἀπαθανατίζει πως ἐν τῷ καλῷ τὸν ἐργασάμενον, ἐμφαῖνον αὐτοῦ τοῖς ἐπιγενομένοις τὴν ἀρετὴν ἢ τὸ ὑπέροχον, οἱονεί τι τῆς ἐκείνου ψυχῆς ἀποτύπωμα. Ταὐτὸ δ' ἄν τις εἴποι καὶ περὶ τῶν ὑπὲρ ἀρετῆς ἀθανάτου καὶ δόξης εὐκλεοῦς οὐσίαν τε πολλὴν ἀναλωσάντων καὶ πόνους καὶ κινδύνους οὐκ ὀλίγους ὑπομεινάντων, ἅτε κἀκείνων ἀθανασίας ἔρωτι ταῦτα πραξάντων[4], ἀθάνατον ἔσεσθαι μνήμην αὐτοῖς οἰομένων· διατελεῖ γὰρ ἀεί πως *ὢν* ὁ μνήμης τυχὼν ἀϊδίου, καὶ μηκέτι παρών· τὸ γὰρ *εἶναι* συνῆπταί πη τῇ γνώσει· τὸ δ' ἀγνοούμενον οὐδ' εἶναί πη δοκεῖ, καὶ καθάπερ ὑποτίθησι τὸ εἰδέναι τὸ *εἶναι*, οὕτω πη καὶ τοῦτ' ἐκεῖνο· διὸ καὶ τὸ θεῖον εὐδοκῆσαν, ὡς ἔοικεν, αὐτοῦ γνωσθῆναι τὸ μέγα τε καὶ δυνατὸν καὶ σοφόν τε καὶ τέλειον ἐποίησε τό δε τὸ πᾶν, οὗ τῇ νοήσει διατελεῖ τὸν ἄπειρον αἰῶνα καθορώμενον, ἀόρατον ὄν[5]. Ἐπεὶ δὲ πᾶν τὸ γενόμε-

---

1. Συμπ. 205 C.

2. αὐτ. B.: ἡ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὂν ἰόντι ὁτῳοῦν αἰτία πᾶσά ἐστι ποίησις.

3. *Πλάτ.* ἔνθ' ἀν.: ἀπὸ πάσης τῆς ποιήσεως ἓν μόριον ἀφορισθὲν τὸ περὶ τὴν μουσικήν τε καὶ τὰ μέτρα τῷ τοῦ ὅλου ὀνόματι προσαγορεύεται· ποίησις γὰρ τοῦτο μόνον καλεῖται καὶ οἱ ἔχοντες τοῦτο τὸ μόριον τῆς ποιήσεως ποιηταί.

4. *Ἀριστ.* περὶ ζῴων μορίων IV, 10. *Ἀναξαγόρας* φησὶ διὰ τὸ χεῖρας ἔχειν φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζῴων ἄνθρωπον· εὔλογον δὲ διὰ τὸ φρονιμώτατον εἶναι χεῖρας λαμβάνειν· αἱ μὲν γὰρ χεῖρες ὄργανόν εἰσιν, ἡ δὲ φύσις ἀεὶ διανέμει, καθάπερ ἄνθρωπος φρόνιμος, ἕκαστον τῷ δυναμένῳ χρῆσθαι· προσήκει γὰρ τῷ *ὄντι* αὐλητῇ δοῦναι μᾶλλον αὐλοὺς ἢ τῷ αὐλοὺς ἔχοντι προσθεῖναι αὐλητικήν· τῷ γὰρ μείζονι καὶ κυριωτέρῳ προσέθηκε τοὔλαττον, ἀλλ' οὐ τῷ ἐλάττονι τὸ τιμιώτερον καὶ μεῖζον. Εἰ οὖν οὕτως βέλτιον, ἡ δὲ φύσις ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ποιεῖ τὸ βέλτιστον, οὐ διὰ τὰς χεῖράς ἐστιν ὁ ἄνθρωπος φρονιμώτατος, ἀλλὰ διὸ τὸ φρονιμώτατον εἶναι τῶν ζῴων ἔχει χεῖρας· ὁ γὰρ φρονιμώτατος πλείστοις ἂν ὀργάνοις ἐχρήσατο καλῶς, ἡ δὲ χεὶρ ἔοικεν εἶναι οὐχ ἓν ὄργανον, ἀλλὰ πολλά· ἔστι γὰρ ὥσπερεὶ ὄργανον πρὸ ὀργάνων· τῷ οὖν πλείστας δυναμένῳ δέξασθαι τέχνας τὸ ἐπὶ πλεῖστον τῶν ὀργάνων χρήσιμον, τὴν χεῖρα, ἀποδέδωκεν ἡ φύσις.

1. *Ἀριστ.* Πολ. 1, 2: ἡ πόλις (=πολιτικὴ κοινωνία)..... γινομένη μὲν τοῦ ζῆν ἕνεκα, οὖσα δὲ τοῦ εὖ ζῆν.

2. «Χρειὼ πάντ' ἐδίδαξε· τί δ' οὐ χρειώ κεν ἀνεύροι;»

3. *Ἀριστ.* Φυσ. Ἀκρ. 2, 8: «ὅλως ἡ τέχνη τὰ μὲν ἐπιτελεῖ ἃ ἡ φύσις ἀδυνατεῖ ἀπεργάσασθαι, τὰ δὲ μιμεῖται».

4. *Ἀριστ.* Πολ. 1, 5, 10. Ἔστι δ' ἡ λέξις παρὰ τὸ *βαῦνος* καὶ τὸ *αὔω* τ. ἔ. ὁ παρὰ τὴν κάμινον ἐργαζόμενος· ἰδ. καὶ *Πλ.* Συμπ. 203 A.

1. Συμπ. 207.

2. Συμπ. 206 καὶ 209.

3. Αὐτόθ. 206 D.

4. Αὐτ. 207 A.

1. Πρωταγ. 337 D: ἔστι δ' ὁ λόγος *Ἱππίου* τοῦ σοφοῦ· πρβλ. καὶ *Πίνδ.* ἀπόσπ. 151.

2. Συμπ. 209.

3. Παρὰ *Πλουτ.* ἐν βίῳ *Θεμιστοκλέους*.

4. Συμπ. 208.

5. Ἐπιστ. πρ. Ῥωμ. 1,20. Πράξ. 14,17. Συνῳδὰ δ' ἀποφαίνεται καί τις ἱερὰ παράδοσις (حديث قدسى) (كنت كنزاً مخفياً فأحببت ان اعرف فخلقت الخلق ليعرفونى)

νον ἢ ποιηθὲν ὑπό τινος οἷόν ἐστιν ἀποβλάστημα καὶ θάλος ἐκείνου, πέφυκεν ἐκ τούτου φιλεῖν τε καὶ τιμᾶν ὥσπερ ὁ τεκὼν τὸ γεννηθέν, οὕτως ὁ ποιήσας τὸ ποιηθὲν ἢ τὸ δημιούργημα. Ὅθεν ὁ μὲν φιλόσοφος ἀγάμενον οἱονεὶ καὶ χαίροντα παρίστησι τῷ πονήματι τὸν θεὸν ἐν τῷ Τιμαίῳ[1], ὁ δὲ προφήτης εὐφρανεῖσθαί φησι τὸν Κύριον ἐπὶ τοῖς ἔργοις[2]. Ἐκ δὲ τούτου καὶ τὸ κομιδῇ τοῦ θείου φιλάνθρωπον καὶ ἡ πᾶσα διὰ τοῦ *Σωτῆρος* οἰκονομία τὴν ὑπερβολὴν αἴτιον ἔσχε τῆς τοῦ δημιουργοῦ πρὸς τὸ δημιούργημα, τὸν ἄνθρωπον, ἀγάπης[3].

Τὸ μὲν οὖν θεῖον ἐν ἀρχῇ ποτε *νόου φορεὶ* τὰ πάντα ποιῆσαν διατελεῖ διατηροῦν αὐτὰ τῇ βουλήσει καὶ δημιουργοῦν ἀεὶ τὸ καλὸν ἐν αἰσχροῖς μυρίοις. Ἔστι γὰρ αἰσχρὰ καὶ φαῦλα κατ' *Ἀριστοτέλη*[4] τῶν ἐν τῇ φύσει τὰ πλεῖστα διὰ τὸ πολλῇ τῇ φειδοῖ, καθάπερ εἴρηται, τῇ φύσει τὸ καλὸν ἐγκατασπαρῆναι. Τὸ δ' ἀνθρώπειον ἀεὶ μέν, ἐξ οὗ ποτε τέχνην ἀσκεῖ, διατελεῖ τοῦ καλοῦ στοχαζόμενον ἐν εἴδεσι πλείστοις, ὀλίγα μέντοι γένη τῶν ἐπὶ γῆς ἀρχαιά τε καὶ νεώτερα, τῶν Ἰταλῶν ἐν τούτοις ἀρχὴν βαλομένων, τὰ μὲν ἐξίκοντο τὸ πάλαι, τὰ δὲ διατελοῦσιν αὐτοῦ καθικνούμενα μέχρι τοῦδε, Γαλατῶν μέν, ὡς ἔοικε, τὰ νῦν ἐν Εὐρώπῃ, Νιππονίων δ' ἐν Ἀσίᾳ τῶν ἄλλων ἡγουμένων.

Τί δ' ἐστὶ τὸ καλὸν ἐφιλοσόφησαν ἀρχαῖοί τε καὶ νεώτεροι πολλὰ περὶ τούτου, *Πλάτωνος*[5] ἡγησαμένου καὶ *Πλωτίνου*[6], ὧν ἑκατέρῳ τὸ *εἶδος* εἶναι δοκεῖ τοῦ καλοῦ γενέτειρα, δι' αὐτοῦ διαφαινόμενον. Οὐ γὰρ ἐν μόνῳ τῷ συμμέτρῳ τῶν μερῶν μετὰ τῆς εὐχροίας (φησὶν ὁ *Πλωτῖνος*) ἐστὶ τὸ καλόν· οὕτω γὰρ (φησὶν) ἁπλοῦν οὐδὲν ἔσται καλὸν μὴ συμμετρίαν ἔχον μορίων. Τὸ δὲ τῷ λόγῳ συμμέτρως ἐπιφαίνεσθαι τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλῃ, τοῦτο ποιεῖ τὸ καλόν· διὸ τὸ καλὸν ἀρέσκει διὰ τὸ διαλάμπον εἶδος ὑπὸ τοῦ νοῦ τοῦ συγγενοῦς εἰσορώμενον. Ὀρθῶς ἄρα καὶ καλῶς ὁρίζεται τὸ καλὸν *Ἀριστοτέλης*[1] «*τὸ δι' αὐτὸ αἱρετόν*»· ἀρέσκει γὰρ ἑαυτοῦ τ. ἕ. τοῦ εἴδους ἕνεκεν, ἀλλ' οὐ τοῦ χρησίμου. Εἰ δ' ἀμβλὺς ὁ νοῦς ἢ φύσει ἢ δι' ἀπαιδευσίαν ἢ μὴ νήφων ὑπὸ πάθους, ἔρωτος, μίσους ἢ φθόνου, χαίρει μὲν ἔστιν ὅτε τῷ μὴ καλῷ, δυσαρεστεῖ δὲ καὶ τῷ καλῷ· διὸ καλῶς ὁ ποιητὴς ὡς καλὰ πολλάκις ὁ ἔρως τὰ μὴ καλὰ ποιεῖ φαίνεσθαι[2]· δοκεῖ δὲ καλῶς εἰρῆσθαι καὶ τὸ παρ' Ἰταλοῖς: non è bello quel che è bello, ma è bello quel che piace[3]· ἀνάλογον δὲ τούτου καὶ τὸ *Σάδίου* τοῦ πάνυ:

«هر چه دردل فرود آید درديده نكو نماید»[4]

καὶ τοῦ αὐτοῦ τετράστιχον ἄλλο:

«کسی بدیدهٔ انکار اگر نگاه کند
نشان صورت یوسف دهد بناخوبی
وگر بچشم ارادت نظر کند درديو
فرشته ایش نماید بچشم کروبی»[5]

Διαφαινόμενον δὲ κατὰ βαθμοὺς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς τὸ εἶδος τὴν ἀξίαν ἀποτελεῖ τῶν καλῶν ἑκάστου· οὐ γὰρ ὁμοίως πάντα καλά, τὴν αὐτὴν ἀξίαν ἔχοντα, καθάπερ *Ἀρίστιππος*[6] ἔλεγε περὶ τῶν ἡδονῶν ὡς οὐδὲν ἀλλήλων διαφέροιεν· καλόν τι γὰρ καὶ τοῦ φωτὸς ἁπλῶς ἕνεκα κατὰ *Πλωτῖνον*[7], οἷον ἥλιος ἢ σείριος ἢ τὸ βόρειον σέλας (ἔστι δὲ καλόν τι καθ' ἑαυτὸ καὶ τὸ φῶς ἁπλῶς ἅτε λόγος τις ὤν, ὁ δὲ λόγος νοῦς), καὶ τῆς χρόας οἷον πῦρ ἢ λειμὼν ἢ χρυσὸς[8] ἢ λίθος, καὶ τῆς στερρότητος ἁμ' ἐκείνοις, οἷον ἀδάμας, καὶ τοῦ μεγέθους, οἷον ὄρος ἢ πλάτανος· ὁ δὲ λίθος καλλίων ὁ γλυπτός, ὧν ἁμῇ γέ πη μέτοχος εἴδους, οἷον ὑδρία, κίων, ὁ δὲ χρυσὸς χαριέστερος εἰργασμένος, οἷον ἔκπωμα, φιάλη, στέφανος, ἅτε πρὸς τῇ χρόᾳ μετέχων ἰδέας· ἔτι δὲ μᾶλλον ὁ φυτοῦ τινος ἢ ζῴου παριστὰς

1. 37C: Ὡς δὲ κινηθὲν αὐτὸ καὶ ζῶν ἐνόησε τῶν ἀϊδίων θεῶν γεγονὸς ἄγαλμα ὁ γεννήσας πατὴρ ἠγάσθη τε καὶ εὐφρανθεὶς ἔτι δὴ μᾶλλον ὅμοιον πρὸς τὸ παράδειγμα ἐπενόησεν ἀπεργάσασθαι.
2. Ψαλμ. 104, ιδ' καὶ Γέν.
3. Ἰωάνν. 3, 16.
4. Ῥητ. 2, 13.
5. Ἔνθεν ἐν Φαίδρῳ, Συμποσίῳ καὶ Πολιτείᾳ καὶ ἔνθεν ἐν Τιμαίῳ καὶ Φιλήβῳ.
6. Ἐνν. 1, 6.

1. Ῥητορ. 1, 9.
2. *Θεοκρ.* Εἰδ. 6, 18 καὶ 19:
ἦ γὰρ ἔρωτι,
πολλάκις, ὦ *Πολύφαμε*, τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται.
3. *A. Alfani* Proverbi, p. 4.
4. Ῥοδών, κεφ. 5 ἐν ἀρχῇ.
5. Αὐτ.
6. *Διογ. Λαέρτ.* 11, 87 καὶ *Πλάτ.* Φίληβ. 12 D.
7. Ἐνν. 1, 6 καὶ 12, 5.
8. Ἐκ τῆς χρόας, ὡς ἔοικεν, ἐκλήθη τὸ μέταλλον, ὡς εἰκάζει *Κούρτιος*· ἰδ. *Γ. Κουρτίου* Ἑλλ. Ἐτυμολογίαν ἐν. λ. *χρυσός*. Οὕτω δὲ καὶ ἐν τῇ σανσκρίτῃ πρὸς ἄλλοις ὀνόμασι τὸ μέταλλον ἔχει καὶ τὸ *suvarnam*=εὔχρουν.

ὁμοίωμα καὶ καθόλου τὸ ἐντελεχείᾳ κάλλιον ἢ τὸ δυνάμει. Ἔστι γὰρ εἶδος, οὖσα τέλος, ἡ ἐντελέχεια· τὸ γὰρ τέλος εἶδός ἐστι, κατ' *Ἀριστοτέλη*[1].

Εἰσὶ δὲ τῶν εἰδῶν αἰσθητὰ τὰ μὲν ὄψει, τὰ δ' ἀκοῇ, κἀκεῖνα μὲν ἐν ἠρεμίᾳ ἢ κινήσει, τὰ δὲ τῆς ἀκοῆς ἐν κινήσει πάντα, λόγοι καὶ τόνοι καὶ μέλη· διὸ καὶ αἱ τέχναι αἱ μὲν ἐν ἠρεμίᾳ τὰ τῶν εἰδῶν ὁρατὰ παριστᾶσιν οἷον *ἀρχιτεκτονική, γλυπτική, γραφική*· αἱ δ' ἐν κινήσει, οἷον *ὀρχηστικὴ* καὶ *παντομιμική*· ὅσαι δὲ τὰ τοῖς ὠσὶν ἀντιληπτὰ τῶν εἰδῶν ἐν κινήσει πάντα, *ῥητορική, ῥυθμική, μουσικὴ* καὶ *ποίησις*.

Ἔστιν οὖν ἡ ποίησις ὡς τέχνη κεχωρισμένη κατὰ *Πλάτωνα*[2] «μόριον ἀπὸ τῆς ὅλης ποιήσεως ἀφορισθέν, τὸ περὶ τὴν μουσικὴν καὶ τὰ μέτρα»· διορίζων ὅμως αὐτὴν ὁ φιλόσοφος οὕτως ἐσκόπει δῆλον ὅτι τὴν αἰσθητήν, ἐν ᾗ τὸ ποιούμενον παρίσταται, μορφὴν ἄνευ τῆς ὕλης, ἣν ἡμῖν ἀνάγκη προσθεῖναι τελειότητος ἕνεκεν ὁριστικῆς ὁριζομένους ὧδε: *ποίησίς ἐστι λόγος ἔμμετρος, τάξιν ἐμφαίνων ὄντων ἢ γενομένων ἢ ψυχῆς παθημάτων καὶ νοημάτων οἷαν ὁ ποιητὴς αὐτὸς ἐκόσμησε τῇ φαντασίᾳ τῆς ἀληθοῦς ἀμείνω καὶ τελειοτέραν*[3].

Κατὰ δὴ τῆς τῶν εἰρημένων τάξεως καὶ τοῦ ἐρρύθμου, ᾧ φράζεται, λόγου τὸ εἶδος εἰς ἔπος ἀνέκαθεν αὖτη διήρηται καὶ δρᾶμα καὶ λύραν. Ἐκ τούτων οὖν ἐροῦμεν, ὡς προϋπεσχόμεθα, βραχέα περὶ ἕπους, ἀνασκοποῦντες, ὡς εἰκός, τὰς ἐν ἡμῖν θυμικὰς ἐνεργείας, αἷς καὶ συνῆφθαί πη δοκοῦσι τὰ τῆς ποιήσεως εἴδη.

Αἱ τοίνυν ἐνέργειαι παρίστανται καθόλου τρισσαί· α') *αἴσθησις*, β') τὸ *συνειδὸς* ἢ *συναίσθησις* (μεθ' ἡδονῆς ἢ λύπης), γ') *βούλησις*. Ὁποία μὲν οὖν ἑκάστη τούτων ὑποτιθέμεθα προμεμαθημένον. Εἰ δέ τις εἰς αὐτὰς ἀναφέροι τὰ τῆς ποιήσεως εἴδη, τῆς αἰσθήσεως οἰκεῖον εἶναι δοκεῖ τὸ ἔπος, ἧς ἡγουμένης φύσει καὶ καθόλου τῶν ἄλλων, ἡγήσατο δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἔπος τῶν ἑτέρων δυοῖν ἕνθα κατὰ φύσιν ἡ τῆς ποιήσεως ἐγένετο βλάστησις, οὕπω τῆς νοήσεως ἀκμαζούσης. Ὅθεν ὁ χαρακτὴρ ὁ τοῦ ἔπους, παιδικὴν ἐν πολλοῖς ἐμφαίνων ἁπλότητα καὶ σαφήνειαν, ἐξ ὧν αἱ ἐν αὐτῷ μέχρι κόρου πολλάκις ἐπαναλήψεις. Ἐπεὶ δ' ἡμῖν ἐστι κυριωτάτη μὲν αἴσθησις ἡ τῆς ὁράσεως[1], ἐχομένη δ' ἐκείνης ἡ τῆς ἀκοῆς, ὧν οἱονεὶ συνέχειά τις ἀσθενὴς ἡ φαντασία, διὰ ταύτης, ἀκμαιοτέρας οὔσης, εἰκότως ἐν τῇ νεότητι τοῦ γένους ὥσπερ ἐν ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἥβην, ὁ ἐποποιὸς ἐναργῶς ὡς οἷόν τε παρίστησιν ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἣν αὐτὸς κατ' ἐπίπνοιαν ἐπενόησε τάξιν ὄντων ἢ γενομένων οἷον ἐν χώρῳ καὶ χρόνῳ.

Οὖσα δὴ τῶν αἰσθητῶν ἡ ἐποποιία καθόλου μιμητική, τῶν ἀνθρωπίνων (ὥσπερ καὶ τὸ δρᾶμα· τὰ γὰρ αὐτὰ μιμούμενα τῷ δι' οὗ διαφέρουσι καὶ τῷ τρόπῳ)[2] κατ' ἐξοχὴν ἀντέχεται πράξεων ὅσαι μὴ κοιναὶ μηδὲ συνήθεις, ἀλλ' ἐξαίρετοι καὶ σπάνιαι καὶ θαυμασταὶ καὶ μέγα τῷ ὑπερόχῳ κινοῦσαι τὸ διαφέρον, ἡρώων οὖσαι θεοῖς ἢ δαίμοσι φίλων ἢ μισουμένων, ἀρωγοῖς ἢ πολεμίοις ἐκ τούτου παριστάμενοι· οἱ γὰρ ἄνθρωποι φιλοῦσι φύσει τὸ θαυμαστὸν[3] διὰ τὸ πέρα τοῦ (κοινῇ νομιζομένου) δυνατοῦ καὶ συνήθους ὂν ἐπιθυμίαν ἐνιέναι τῇ καινότητι τοῦ μανθάνειν ὅ τι τοῦτο καὶ ποῖον· ἡδὺ δὲ καθόλου τὸ μανθάνειν[4]· διὸ καὶ τὸ θαυμαστόν· τὰ δὲ συνήθη καὶ καθ' ἡμέραν (οἷον ἡλίου καὶ σελήνης ἐπιτολαὶ καὶ ὑετοὶ καὶ διοσημεῖαι καὶ τελεταὶ καὶ πανηγύρεις) ἀδιάφορα τῷ χρόνῳ καθίστανται καὶ καλά περ ὄντα.

Τὸ δὴ θαυμαστὸν αὐτὸς εἰδέναι μὴ δυνάμενος ὁ ποιητής[5], ἡμιθέων ἢ θεῶν ἢ δαιμόνων ἔργον ὑπάρχον, ἀληθῶς αἰσθάνεται λαλοῦντος ἐν ἑαυτῷ τοῦ θείου, οὗ τὴν ἐπίπνοιαν ἀρχόμενος, ἔστι δ' ὅτε καὶ μεταξὺ διηγούμενος, ἐπικαλεῖται σπουδάζων[6], ἀφηγεῖσθαι δ' οὕτω δοκοῦντος ἐκείνου, διατελεῖ μένων αὐτὸς ἀφανὴς ὡς ὄργανον ἁπλοῦν ὑπ' ἐκείνου φορούμενον. Ὅθεν ἐλάσσων ἐν τοῖς ἔπεσιν ἡ

1. Ἔστι δ' ἡ τοῦ χρυσοῦ τῶν χροῶν ὁμολογουμένως ἡ καλλίστη.
2. Συμπ. 205 C.
3. *Ἀριστ.* Ποιητ. IX, 1 «Ὁ γὰρ ἱστορικὸς καὶ ὁ ποιητὴς οὐ τῷ ἢ ἔμμετρα λέγειν ἢ ἄμετρα διαφέρουσιν, ... ἀλλὰ τούτῳ διαφέρει, τῷ τὸν μὲν τὰ γενόμενα λέγειν, τὸν δὲ οἷα ἂν γένοιτο· διὸ καὶ φιλοσοφώτερον καὶ σπουδαιότερον ἱστορίας ἐστὶ ποίησις· ἡ μὲν γὰρ ποίησις τὰ καθόλου μᾶλλον, ἡ δ' ἱστορία τὰ καθ' ἕκαστον λέγει»· πρόλ. καὶ Ποιητ. ΙΕ', 2.

1. Ἀριστοτ. περὶ ψυχ. Γ', 3.
2. Ἀριστοτ. Ποιητ. Γ', Ε', ΚΔ'.
3. Ἀριστοτ. Ῥητ. Γ', 2, 15.
4. Αὐτ. Γ', 10. Ποιητ. Α καὶ Φιλοσοφίας πρώτης Α ἐν ἀρχῇ.
5. Ἰλ. Β, 486: αὐτοὶ δὲ κλέος οἷον ἀκούομεν οὐδέ τι Φίδμεν.
6. Ἰλ. ἐν ἀρχ., Ὀδ. ἐν ἀρχ., *Οὐιργ.* Αἰν., *Οὐϊδ.* Μεταμορφ. *Ὀππ.* Κυνηγ., Ἰλ. Β 484 κξ.

διανόησις, ἐκ δὲ τούτου καὶ ἡ ἑνότης ἡ ἐν ταῖς ᾠδαῖς. Ἐστὶ δ' ἡ τοῦ ἔπους ἑνότης ὥσπερ ἡ τοῦ δράματος οὐκ ἐν τῷ περὶ ἑνός, *Ὀδυσσέως ἢ Θησέως*, τὴν ἀφήγησιν εἶναι· «πολλὰ γάρ, ὡς *Ἀριστοτέλης*, φησί, «καὶ ἄπειρα τῷ ἑνὶ συμβαίνει, ἐξ ὧν ἐνίων οὐδέν ἐστιν ἕν» ἀλλὰ περὶ *μιᾶς* ἐκείνου πράξεως, ὅλης τε καὶ τελείας· ὅπερ ὁρᾷ τις ἐν τοῖς Ὁμηρικοῖς ποιήμασιν, ἐπαινουμένοις ὑπ' *Ἀριστοτέλους* ἐπὶ τούτῳ [1]. Ἡ δὲ μία πρᾶξις, οὖσα βραχεῖά τις, ὡς εἰκός, ἐπεκτείνεται τοῖς ἐπεισοδίοις, ἥτοι μέρεσιν οἰκείοις ὁμοῦ περαινομένοις [2], ἃ τὸ πρέπον ἔχοντα μέγεθος συνάπτει τῇ πράξει τὸ ἐν ἑνὶ συμβῆναι χώρῳ καὶ χρόνῳ ποικίλα περ ὄντα. Ἐκ δὲ τούτων αὐξομένου τοῦ ὄγκου, μεγαλοπρεπές τε τὸ ἔπος γίνεται καὶ τερπνόν, εἰς ὃ συντελοῦσιν ἔτι λέξεις καὶ σχήματα λέξεών τε καὶ διανοίας, ἰδίᾳ δ' αἱ μεταφοραί [3], καὶ τούτων οὐκ ἔλασσον αἱ παραβολαί, δι' ἧς ἐπιχέουσι τῷ λόγῳ σαφεῖ περ ὄντι σαφηνείας ἔτι μείζονος καὶ ποικιλίας μετὰ χάριτος, καί περ αὗται (παρὰ γοῦν *Ὁμήρῳ*) τοῦ μέτρου πέρα πολλάκις ἐκτεινόμεναι· δεῖ μέντοι μὴ πέρα τοῦ μετρίου τῷ ἔπει μέγα γενέσθαι τὸ μῆκος, ἀλλ' εὐσύνοπτον εἶναι τῇ μνήμῃ καὶ ῥᾳδίως αὐτοῦ τὸν ἀκούοντα θεωρεῖν ἀρχήν τε καὶ μέσον ὥσπερ ζῴου καὶ τέλος [4].

Τὸ δὲ μέτρον ἡρέθη τοῖς ἐποποιοῖς, ἀρχαίοις τε καὶ νεωτέροις, ἀεὶ τὸ οἰκεῖον καὶ τῷ σεμνῷ τοῦ ποιήματος ἁρμόττον, αὐτῆς, ὡς *Ἀριστοτέλης* φησί [5], τῆς φύσεως εὑρούσης ἐκείνοις μὲν τὸ ἡρῳϊκόν, ὀγκωδέστατον ὂν καὶ στασιμώτατον [6] καὶ παρὰ τοῖς Ἀρίοις Ἰνδοῖς ὁ σλόκος [7], ἐκ τεσσάρων συγκείμενος ὁκτασυλλάβων μερῶν, ὧν ὁμοῦ τὰ δύο γραφόμενα στίχον ἕνα δοκοῦσιν ἀποτελεῖν ἑκκαιδεκασύλλαβον· τῶν δὲ νεωτέρων τοῖς μὲν ἐκ Περσίδος τὸ βακχειακόν [8], ἐξ ἕνδεκα συλλαβῶν, ὀγκῶδες ἐπίσης, Ἰταλοῖς δὲ καὶ Γαλάταις ὁ δωδεκασύλλαβος. Ὁ δὲ τοιοῦτος ἐν πᾶσι ῥυθμὸς χωρεῖ διὰ τέλους ὁ αὐτὸς ἀναλλοίωτος, τοῦ ποιητοῦ μέν, ὡς ἁπλοῦ δοχείου τῆς ἀφηγήσεως, μένοντος ἀπαθοῦς, τῶν δὲ στίχων, ὥσπερ ἐν τῷ μύθῳ τῶν γενομένων ἢ πράξεων, ὁμοτόνως ἀλλήλοις ἀκολουθούντων. Ἔλαβε μέντοι παρὰ τοῖς νῦν Εὐρωπαίοις λυρικώτερον ὡς τὰ πολλὰ χαρακτῆρα τὸ ἔπος, ἐξ οὗ καὶ τὸ εἶδος, ᾧ περιβάλλεται, τὸ στροφικόν. Εἴλοντο δὲ διὰ τὸ σεμνὸν ἐκ τῶν ἀρχαίων τὸ τοιοῦτο μέτρον ὅσοι τῶν φιλοσόφων ἐδίδαξαν ἐμμέτρως, ὥσπερ *Ἐμπεδοκλῆς* καὶ *Ξενοφάνης* καὶ *Παρμενίδης*, ὧν αἱ ποιήσεις ἔχουσιν ἄλλο τῇ *Ὁμήρου* κοινὸν οὐδὲν εἰ μὴ τὸ μέτρον [1].

Εἰσὶ δὲ τοῦ ἔπους εἴδη καὶ παραφυάδες ἔνθεν αἱ παρῳδίαι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ οἱ σίλλοι καὶ ἔνθεν οἱ *Ἀρχιλόχου* τροχαῖοι καὶ ἴαμβοι, δι' ὧν, κινητικωτέρων ὄντων [2], ἀποβαλὸν αὐτοῦ τὸ μεγαλοπρεπὲς καὶ τὸ σεμνὸν ἐπλησίασε τῇ κοινῇ διαλέκτῳ. Ἀνὰ δὲ χρόνον ἐγένετο καὶ ἐν τῇ ποιήσει, καθάπερ ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ, μετάβασις ἀπὸ τῶν ἔξω πρὸς τὰ ἔσω, τ. ἔ. ἀπὸ τῆς ἀφηγήσεως γενομένων ἢ πράξεων εἰς ἐκδήλωσιν ἰδίων τοῦ ποιητοῦ διανοημάτων ἢ ψυχῆς παθημάτων, ἤτοι τὸ λυρικὸν τῆς ποιήσεως εἶδος καὶ τὸ μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν, τὸ δρᾶμα, πρὸς ὃ τὸ ἔπος ἔχει κοινόν, ὥσπερ εἴρηται, τόν τε μῦθον, ἁπλοῦν ἢ πεπλεγμένον, ἤτοι δέσιν ἔχοντα καὶ λύσιν ἀναγνωρίσεις τε καὶ περιπετείας ἢ τοὐναντίον ἀμοιροῦντα τούτων, καὶ τὸ διανοίας καὶ λέξιν ἔχειν καλῶς κατ' *Ἀριστοτέλη* [3]· διαφέρουσι δὲ τῷ τε μήκει καὶ τῷ μέτρῳ [4] καὶ τῷ τὰ μὲν ἐν τῷ ἔπει τοῖς ὡσὶ καὶ τῇ φαντασίᾳ μόνοις ὡς *γενόμενα*, τὰ δ' ἐν τῷ δράματι καὶ τοῖς ὄμμασιν ὡς *τελούμενα νῦν* εἰς τὸ συνειδὸς εἰσιέναι.

Ἔστι δὲ καὶ ἕτερόν τι παρ' ἐκείνοις εἶδος, μικτὸν ἐξ ἀμφοῖν, ἔπους καὶ λύρας, ἔχον δ' ἐπικὸν τὸ μέτρον, ἔστι δ' ὅτ' ἐλεγειακόν, τὸ βουκολικόν· ᾧ τῷ μὲν ἔπει κοινὸν ὑπάρχει τὸ ἀφελὲς καὶ τὸ τοῦ λόγου φυσικόν, ὕψους μὲν ἀμοιροῦν, ἀπαλότητι δὲ καὶ χάριτι πρέπον, τῇ δὲ λύρᾳ τὸ δηλωτικὸν παθημάτων, ἅπερ ἄδουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ ποιμένες. Ἔχει δ' ἅμα καὶ τὸ δραματικόν, διαλεγομένων ὥσπερ ἐν τῷ δράματι καὶ δρώντων. Ὅθεν ἐστί τι μεταξὺ τῶν ἐπῶν, ἀρχαίου καὶ νεωτέρου, λυρίζοντος, ὥσπερ εἴρηται.

Τὰ βραχέα ταῦτα παραθέντες ὑμῖν, εὐμενεῖς ἀκροαταί, συγγνώμην αἰτούμεθα τὴν ὑμετέραν χάριν, εἴ τι μὴ πάνυ καλῶς ἐστι τὸ σύνολον εἰρημένον, ἀναπληρώσειν ὕστερον ὑπισχνούμενοι τὸ ἐλλεῖπον.

1. Ποιητ. Η'.
2. Αὐτ. ΚΔ'.
3. Ῥητ. 3, 2: δύναται πλεῖστον ἡ μεταφορὰ καὶ ἐν ποιήσει καὶ ἐν λόγοις· καὶ κατωτέρω: τὸ σαφὲς καὶ τὸ ἡδὺ καὶ τὸ ξενικὸν ἔχει μάλιστα ἡ μεταφορά.
4. *Πλάτ.* Φαίδρ. 264 C: «δεῖ πάντα λόγον ὥσπερ ζῷον συνεστάναι — μέσα τε ἔχειν καὶ ἄκρα πρέποντ' ἀλλήλοις καὶ τῷ ὅλῳ». *Ἀριστοτ.* Ποιητ. Ζ'.
5. Ποιητ. ΚΔ.
6. Αὐτ.
7. Ἐν τῷ Μαχαφαράτῳ ἰδ. *Βοπ.* Nal. Præf. VI κξ.
8. Ἐν τῇ *Φιρδευσίου Βίβλῳ βασιλέων* (شاهنامه), ἐν τῇ *Νιζαμίου Ἀλεξανδρίδι* (اسكندرنامه), ἐν τῷ *Σαδίου Κήπῳ* (بوستان) καὶ ἐν ἄλλοις.

1. *Ἀριστοτ.* Ποιητ. Α, 2.
2. Αὐτ. ΚΔ' «τὸ ἰαμβεῖον καὶ τὸ τετράμετρον κινητικά· καὶ τὸ μὲν ὀρχηστικόν, τὸ δὲ πρακτικόν».
3. Ποιητ. ΚΔ'.
4. Αὐτ. Ε': ἡ ἐποποιία τῇ τραγῳδίᾳ μέχρι μόνου μέτρου — ἠκολούθησεν· — ἔτει δὲ τῷ μήκει· ἡ μὲν γὰρ ὅτι μάλιστα πειρᾶται ὑπὸ μίαν εἶναι περίοδον ἡλίου, ἡ δ' ἐποποιία ἀόριστος τῷ χρόνῳ· — ἃ μὲν ἐποποιία ἔχει ὑπάρχει τῇ τραγῳδίᾳ, ἃ δ' αὐτὴ οὐ πάντα ἐν τῇ ἐποποιίᾳ.

ΚΩΔΙΞ ΤΟΥ ΙΗ' ΑΙΩΝΟΣ ΚΑΤΑ ΠΡΟΙΚΟΔΟΣΙΩΝ

ΕΝ ΤΗι ΙΕΡΑι ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

ΚΑΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΤΙΝΕΣ ΕΞ ΑΥΤΟΥ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

ὑπὸ

Δ. Α. ΠΑΝΑΓΙΩΤΙΔΟΥ, ἰατροῦ

Ἀνεγνώσθη ἐν τῇ ΑΣΟΓ' συνεδρίᾳ τῆς 3 Μαρτίου 1897.

Α'

Πολλαὶ κατεβλήθησαν ἐνέργειαι ὑπὸ τοῦ Γένους κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας πρὸς περιορισμὸν τῆς πολυτελείας, καὶ ἰδίως τῶν προικοδοσιῶν· ἐν τῇ πρώτῃ δὲ θέσει μεταξὺ τῶν κοινοτήτων, αἵτινες ἐθεώρησαν ἀνάγκην ἀπόλυτον ν' ἀντιστρατευθῶσι πρὸς τὴν τάσιν τῆς ματαίας καὶ καταστρεπτικῆς ἐπιδείξεως ταύτης, ὁμολογουμένως ἡ τῶν Ἰωαννίνων κοινότης ἐστίν. Ὁ κ. *Μ. Γεδεὼν* πολλὰ ἔγραψε περὶ τούτου καὶ ἐν γένει περὶ τῶν ὁμοίων ἐνεργειῶν, οὐ πρὸ πολλοῦ δὲ καὶ ἕτερον ἔγγραφον κατὰ προικοδοσιῶν ἔφερεν εἰς φῶς διὰ τῆς «*Φιλολογικῆς Ἠχοῦς*» τὸ Πατριαρχικὸν γράμμα *Ἀνθίμου* τοῦ ἀπὸ Κυζίκου, ἀποστελλόμενον (1841) πρὸς τοὺς Νικομηδεῖς καὶ καταργοῦν τὸ τῶν προικοδοσιῶν κάκιστον ἔθιμον.

Ἐν τούτοις εἰς τὴν πάλην ταύτην δὲν ἔμεινεν ἀμέτοχος κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα ἡ παρὰ τὰ Ἰωάννινα Μητρόπολις Παραμυθίας καὶ Φιλιατῶν, ἥτις ἦν τότε ἐπισκοπὴ τοῦ Ἰωαννίνων. Καταδείκνυται τοῦτο ἐκ τοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ ταύτῃ μητροπόλει ἐναποκειμένου Κώδικος, ὃν τελευταίως ἀνεύρομεν, καὶ ὃς ἐγένετο κατὰ τὸ 1792 Δεκεμβρίου 27, τῇ αἰτήσει τῶν προκρίτων τῆς πόλεως Παραμυθίας ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου *Ἀνθίμου*.

Ὁ Κῶδιξ οὗτος ἐκ φύλλων μεγάλου τετάρτου ἀγράφων μὲν πολλῶν, γεγραμμένων δὲ μόνον τῶν ἐν ἀρχῇ δέκα καὶ τεσσάρων καὶ ἐξ ἀρχῆς μὲν ἄδετος, μετὰ ταῦτα δὲ ἁπλῶς δεθεὶς καὶ περικοπεὶς τὰ πέριξ, περιέχει μετὰ τὰ ἄρθρα αὐτοῦ διάφορα προικοσύμφωνα κατὰ χρονολογικὴν σειράν, ἐξ ὧν φαίνεται ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν αὖθις νὰ παραμελῶνται αἱ κατὰ προικοδοσιῶν διατάξεις του καὶ νὰ μὴ ἔχωσιν ἰσχὺν αἱ ἀραί, αἱ ἐκσφενδονηθεῖσαι ἐν τέλει κατὰ παντὸς παραβάτου. Ὡς ἐκ τούτου βραδύτερον παρέστη ἀνάγκη, ἵνα καὶ ἑτέρα ὑπόμνησις γένηται ἐν αὐτῷ τῷ Κώδικι κατωτέρω· καὶ οὕτως ὁ ἐπίσκοπος *Ἀγάπιος* κατ' Αὔγουστον τοῦ 1827 κατεχώρισεν ἐν σελίδι 19ῃ τὴν «Σαρεστέραν ἔκθεσιν τῶν ὄπισθεν κατεστρωμένων περὶ προικῶν Κεφαλαίων χωρὶς τὴν παραμικρὰν προσθήκην ἢ ἐλάττωσιν», ἐν ᾗ συγχωρεῖ τοὺς πρότερον τυχὸν φανέντας ἀπειθεῖς καὶ ποιήσαντας καινοτομίας καὶ προσθήκας εἰς τὰ προικεῖα τῶν τέκνων των, καὶ προσκαλεῖ εἰς τὸ ἑξῆς τοὺς πάντας νὰ συμμορφωθῶσι πρὸς τὴν «Σαρεστέραν ταύτην ἔκθεσιν», περιέχουσαν ἑπτὰ

κεφάλαια, ἄτινά εἰσιν ἀπαράλλακτα πρὸς τὰ τοῦ *Ἀνθίμου*, χωρὶς τινα νεωτερισμόν, ὡς προσθέτει καὶ αὐτὸς οὗτος, μόνον δὲ περὶ τὸ λεκτικὸν διαφέρουσιν.

Μεταφέρομεν ἐνταῦθα αὐτολεξεὶ καὶ μὲ ἣν ἔχουσιν ἀνορθογραφίαν τά τε πρῶτα ἄρθρα κατὰ προικοδοσιῶν καὶ τὴν «Σαφεστέραν ἔκθεσιν», σὺν ἄλλοις τισὶν ἐκ τοῦ Κώδικος τούτου, φρονοῦντες ὅτι ἐν τοῖς ἀρχείοις τοῦ γεραροῦ Συλλόγου ἡμῶν εἰσι μᾶλλον ἀσφαλῆ ἀπέναντι τοῦ πανδαμάτορος χρόνου.

Β΄

Ὁ παρὸν κόντι
κας τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπαρχι
ας Παραμυθίας:

αψιϛ΄ Δεκεμβρίου κζ΄.

Καταστρόνεται ὁ παρὸν κόντηκας, τῆς καθ' ὑμᾶς ἐπισκοπεῖς παραμηθίας διὰ τὴν καλὴν κατάστασιν, τὸν σινηκέσιον καὶ διόρθωσιν τὸν πρηκίον.

Ἐπειδῆς καὶ νὰ γένοινται τὰ σινηκέσια ἄτακτα, καὶ ἀδηόρθοτα τὰ πρηκία· καὶ νὰ προξενίτε σύγχησιν καὶ ζυμίαν· ἀναμεσόντους μὲ τὴν κακὴν τάξιν, ὁποῦ πολητέβουνται ἔξω τοὺς νόμους τῆς ἐκκλησίας· καὶ ζυμιόνωνται εἰς ἀραβῶνας, καὶ εἰς γάμων· εἰς τὰ μαντήλια ὁποῦ δίδουνται καὶ βρακοπουκάμησα, ἀπὸ τὴν νύφην, καὶ ὁ γαμπρος εἰς τὴν ποδεμὴν ὁποῦ ἔστελνε πρὸς τὴν νύφην τὸν καιρὸν τοῦ γάμου· καὶ ἄλα πασκάτικα καὶ ἀποκρηάτικα, ὁποῦ ἔστελνε ὁ γαμπρὸς πρὸς τὴν νύφην. καὶ ἀπὸ τὴν νύφην ἔστελναν μαντίλη, καὶ πουκάμησω τοῦ γαμπροῦ· καὶ προξενοῦνταν ἀταξία τῆς ἐκκλησίας.

Καὶ διὰ νὰ λύψουν αὐτὰ τὰ ἄτοπα, ὁποῦ συγχίζουν τὸν νόμον τῆς ἐκκλησίας. διορήζεται ὁ παρὸν ἐκκλησιαστικῶς κόντικας τοπῶς νὰ γένοινται τὰ σινηκέσια, καὶ τί νὰ τάζοινται καὶ νὰ γράφεται τὸ προκοσύφωνον.

Διορίζει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἀπόφασις, τοὺς εὐσεβεῖς χριστιανούς, ἐδὼ παραμηθίας· νὰ δίξουν ὅλην τὴν ὑποταγὴν καὶ εὐπήθειαν. καὶ νὰ ποιήσουν ὄντας γίνεται κανένα σινηκέσιον, κάνωντας τὴν προξενίαν μὲ τὴν προσταγὴν τῆς ἐκκλησίας· εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ νὰ ἀλάζουνται τὰ δακτηλήδια νὰ κράζουν τὸν ἐφημέριον καὶ νὰ τὸν ἐρωτοῦν, διὰ νὰ μὴν γίνεται καννένα ἄλον τάξημον ἔξω τοῦ κόντηκος, καὶ πέσουν εἰς τὸν ἀφορεσμόν. καὶ ἡ πρότη σκάλα, νὰ πέρνει ἀπὸ μετριτὰ χηλιάδες τζουρούκηκες δέκα· καὶ ὄχι παραπάνου. καὶ ἡ ἐπίλυπει παρακάτου κατὰ τὸν ἄνθρωπον. καὶ τὰ ἀκόλουθα καθὼς ἀπερνοῦνται εἰς τὸν κόντικα, ὁποῦ γίνεται ἡ ἀρχί. καὶ ἐκεῖ ὁποῦ δίνεται τὸ μαντύλι τοῦ ἐφημέριου, νὰ δίδουν καὶ τοῦ προξενιτὴ μόνον διὰ τὸν κόπον ὁποῦ κάνει τὴν προξενίαν.

Καὶ αὐτὶ ἡ δίο νὰ πηγένουν, ἤγουν ὁ ἐφημέριος μετὰ τὸν προξενιτήν. διὰ νὰ ἀλάζουν τὰ δακτηλήδια, καὶ ὄχι ἄλος κανένας· μόνον αὐτὴ ἡ δύο νὰ πέρουν τὸ δακτιλίδη ἀπὸ τὴν νύφη, μὲ ἕνα μαντίλη καὶ τὸ προκοσύφωνον, νὰ τὰ δίδουν τοῦ γαμπροῦ. καὶ νὰ πέρνουν πάλιν ἤδιη, ὁ προξενιτὴς μὲ τὸν παπᾶ τὸ δακτηλίδη τοῦ γαμπροῦ. νὰ τὸ πηγένουν τῆς νύφης.

Κάνωντας ὁ ἐφημέριος τὸ προκοσύφωνων, καί συμηόνωντας μέσα τὰ ὅσα τάζουν τοῦ γαμπροῦ διὰ πρηκίον· ὅσον καὶ διὰ τὰ μετριτὰ καὶ σκουτικὰ καὶ χαλκόματα, καὶ ἄλα ὁποῦ περιλαβένουν· διορήζωμε διὰ τὰ μαντήλια καὶ βρακοπουκάμησα νὰ δίδουνται εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γάμου μὲ τὴν ἐπήλιπην πρίκαν. μαντήλια δώδεκα, καὶ βρακοπουκάμισα τέσερα· τὰ ὁποῖα νὰ βάνουνται μέσα εἰς τὴν κασέλα καὶ ἀς τὰ δόσι ὁ γαμπρὸς ὁποῦ νὰ θελίσι. καὶ τὸ παρὸν πρηκοσύφωνον νὰ καταστρόνεται, εἰς τὸν κόντικα τῆς ἐκκλησίας εἰς ἔνδειξιν· καὶ ὄντας κατοστρόνεται τὸ πρηκοσίφονον νὰ δίδεται ἕνα μαντίλι διὰ τὴν εὐχὴν καὶ εὐλογίαν.

Ἤπαμαν διὰ τὰ πασκάτικα καὶ ἀποκρηάτικα, νὰ μὴν ὑμπορεῖ νὰ στέλνει ὁ γαμπρὸς πρὸς τὴν νύφην τὸ ἴδιον καὶ ἡ νύφη πρὸς τὸν γαμπρόν. καὶ εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γάμου, ὁποῦ στέλνει ὁ γαμπρὸς τὸ συνή, μὲ τὰ φορέματα τῆς νύφης. ἡ ποδεμὲς νὰ μὴν δίνουνται, πάρεξ τὴν ποδεμὴ τῆς νύφης καθῶς εἶναι τὸ ἀτέτη καὶ ὄχι ἀλινοῦ:

Ἀκόμα νὰ κοπὴ καὶ ἐτούτη ἡ κακὴ συνήθεια, ὁποῦ εἰς τὸν καιρὸν ὁποῦ πέρνουν τὴν νύφη· τῆς βάνουν μαντήλια εἰς τὸν κόρφον, καὶ ἔπειτα τῆς βάνουν τὰ παιδιὰ εἰς τὰ γόνατα διὰ νὰ πάρουν τὰ μαντήλια, καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὴν σήμερον νὰ μὴ ματαγίνουν.

Ὅσοι ἤθελαν ποιῆσουν καθῶς διορίζει ὁ παρὼν ἐκκλησιαστικῶς κόντικας. θέλει λάβει ἐκεῖνο τὸ ἀντρόγενον τὴν εὐλογίαν Ἀβραὰμ Ἰσαάκ, καὶ Ἰακώβ· θέλει εὐλογηθεῖ ὁ ἦκος τους, καὶ θέλουν λάβουν τεκνοποιΐαν, καὶ χάριν παρὰ Θεοῦ.

Ἠδὲ ὅποιος φανεῖ ἐνάντιος, καὶ ἀπειθὴς τῆς ἐκκλησίας καὶ εὔγει ἀπὸ τὸν παρὸν ἐκκλησιαστικὸν κόντικα· εἰς τὰ ὅσα σημιόνωμε καὶ θέλει γένει καννένα σινηκέσιον, δίχως τὴν τάξιν τοῦ κόντηκος, θέλει λάβει τὰς ἀρὰς καὶ ἀφορεσμοὺς τῆς ἐκκλησίας καὶ προκοπὶν νὰ μὴ εἰδοῦν· νὰ πληρόνουν καὶ στὸ βαλὶ τοῦτο που γρόσια πεντακόσια: 500:

Ἐθεορίθη ὁ παρὸν κόνδικας
τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπισκοπῆς

† ***Παραμυθίας Ἄνθιμος βαιβεοί:***
πρωτοπαπα Ἀθανάσιος βαιβεῷ·
ἔξαρχος δημήτριος ρίζου βαιβεοί·
νανος νικολάου βαιβεοί·
θιοδοση... βαιβεονο
παναγίοτις τοῦ βασιου βεβιονι
φιλαχθος του ριζου βεβεόνο,
κοστα τασις βιβιονο.
ταση πανος τζασιλα βεβεονο·
θανασι δημητρηου βεβεονο·
θεοδωρίς... πενο βαιβεοί·
στογης ηουανου βιβιονο.
αναστασης ηουανου βεβεονο
ῥιζος Θεοδώρου βαιβεοοί
«καὶ ἐποιλιποι»

Μετὰ τὰς πρώτας διατάξεις ταύτας, αἵτινες κατέχουσι τὰς τρεῖς πρώτας σελίδας τοῦ Κώδικος, ἀκολουθοῦσιν ἀπὸ τῆς 5ης σελίδος μέχρι τῆς 19ης τριάκοντα καὶ τέσσαρα διάφορα προικοσύμφωνα, ἐξ ὧν μεταφέρομεν ἐνταῦθα τὸ 1ον καὶ τὸ 34ον αὐτολεξεὶ καὶ ὡς ἔχουσι:

πρηκοσιφονον τῆς ξανθης θηγάτηρ φήλη
σαματζὶ τοῦ νάστου σαματζὶ

παντρεβο ἐγὸ ὁ φήλης τὴν φηλτάτι μου θηγάτηρ ὀνόματη ξάνθη καὶ δίδο αὐτην διανομημόντης ἄνδρα τὸν φήλακτον ἠὸν τοῦ νάτζου ἡς γάμον ᾶ καὶ τάζο αὐτῆς δια πρηκίον πρότον χηλιάδας εὐτά, δακτιλήδια δίο. σκουλαρίκια ζευγάρη ἑνα. μαντήλια δόδεκα. βρακοπουκάμησα τεσερα. στρόματα διο. παπλόματα δίο. σιντονια δίο. μαξιλάρες διο. προσκέφαλα διο. γιάμπολη μήα. κηλήμη ενα. τὴν κασέλα. σαγάνια τίσιρα. ἁπλάδες. δίο. τεψγά. δίο. ταντζυρέδες. δίο. το μπρηκολήγενο. πιρόστιες δίο καὶ ἡ μεσάλα καὶ το σουβλὴ καὶ φτηάρα.

αψιϛ φευβουαρι΄΄ κδ.

προτοπά΄ς ἀθανασιος ἐφημέριος βαιβεοῖ.

ὑπρανδρεύω ἐγὼ ὁ ἀναστασης τριανταφύλλου τὴν φιλτάτην μου θυγατέρα ζωήτζαν ἀνδρὶ νομίμω τῶ σωτήρη νικολοῦ μήτζη εἰς γάμον πρῶτον, δίδωντας χιλ: 10: καὶ τὰ ἀκόλουθα, κουμπιὰ ἀσημένια μπόγια δύο, δακτυλίδια τρία, σκουλαρίκια ζευγάρι :1: τοκάδες ἀσημένιες ζευγάρι 1: κασέλα μία. μανδήλια: 12: βρακοποκαμισα τέσσαρα, στρώματα δίω. παπλώματα 2, σεντόνια: 3: τὰ δίω κιντημένα καὶ ἓν γαλάζιον. 2: προσκέφαλα μὲ ταῖς προσκεφαλαριαίς, 2: γιάμπολλαις. 1: κιλίμη: 6: σαχάνια, 2: τεψιά, ἓν ἄσπρο καὶ ἓν μαῦρο: 2: τεντζερέδες μὲ τὰ καπάκια τους. 1: ἰμπρικολάγενον. 1: τιγάνι. 2: πιροστιαίς: 1: πεσκήρι. 1: σουβλί. :1: φτιάρα. ὁ δὲ κύριος δώσοι αὐτοῖς ζωήν.

1822 Ἰανουαρ.ῳ α΄
ἀναστάσιος ἱερεὺς καὶ ἐφημέριος
ὁ γράψας μαρτυρεῖ.

Ὁ Παραμυθίας Νεόφυτος.

Τὴν 19ην καὶ 20ὴν σελίδα κατέχει ἡ «Σαφεστέρα ἔκθεσις», ἥτις ἔχει οὕτως:

Ἔκθεσις σαφεστέρα, τῶν ὄπισθεν κατεστρωμένων περὶ προικῶν Κεφαλαίων χωρὶς τὴν παραμικρὰν προσθήκην ἢ ἐλλάτωσιν.

Α΄. ἡ πρώτη τάξις νὰ λαμβάνῃ εἰς Μετριτά, ἄσπρα, τζουρούκικα χιλιάδες δέκα Ν: 10000: καὶ τὰ ἀκόλουθα τῆς προικὸς ἀπὸ σκουτιὰ μπακήρια παπλώματα στρώματα, καὶ ἄλλα διάφορα, προαιρετικῆς ἀπὸ τοὺς γονεῖς καθῶς διαλαμβάνονται εἰς τὰ ὄπισθεν κατεστρωμένα προικοσύμφωνα.

Β΄. ὁ πατήρ, ἢ ἡ μήτηρ τῆς κόρης ἡ ὅστις ὑπανδρεύει θυγατέρα, ἢ ἀδελφὴν ἢ ἀνεψιάν, τὰ σωματικὰ φορέματα ὁποῦ θέλει τῆς δώσει, νὰ τὰ δίδῃ χωρὶς συμφωνίαν, ἀλλὰ προαιρετικῶς, τούτου ἕνεκεν ἐσιωπήθη ἡ ἔκθεσις αὐτή, καὶ εἰς τὰ ὄπισθεν ἀρχαία κεφάλαια, μένωντας εἰς τὴν προαίρεσιν τῶν γονέων ἢ συγγενῶν τῆς κόρης.

Γ΄. ἀφ' οὗ γίνει ἡ διὰ λόγου ὁμιλία, ἑνὸς ἀρραβῶνος ἀναμεταξὺ συγγενῶν, καὶ τοῦ συνηθισμένου προξένου, νὰ προσκαλεῖται ὁ ἱερεὺς ἀπὸ τὸ Μέρος τῆς νύμ-

φης, ὅστις πληροφορηθεὶς ὅτι δὲν ὑπάρχει καμμία δολιότης ταξίματος, ἢ ἄλλου εἴδους ἔξω τοῦ κώδικος, νὰ γράφῃ τὸ προικοσύμφωνον παρόντος καὶ τοῦ προξένου καὶ νὰ λαμβάνουν ὅ τε Ἱερεὺς καὶ ὁ πρόξενος ἀνὰ ἓν Μανδήλιον λόγῳ τοῦ κόπου των.

Δ΄. ἐκδοθέντος τοῦ προικοσυμφώνου καὶ παρὰ τοῦ Ἱερέως Μαρτυρηθέντος, τὸ προικοσύμφωνον ὁμοῦ σὺν αὐτῷ καὶ ἓν μανδίλιον, καὶ τὸ δακτιλήδιον τῆς νύμφης, νὰ τὰ λαμβάνει εἰς χεῖρας του ὁ Ἱερεὺς μετὰ τοῦ προξένου καὶ νὰ τὰ πηγένουν τοῦ γαμβροῦ, παρ' οὗ νὰ λαμβάνωσιν ἕτερον δακτιλίδιον ἐδικόν του καὶ νὰ τὸ πηγένουν τῆς νύμφης.

Ε΄. τὰ Μανδίλια καὶ Βρακοπουκάμισα ὁποῦ προσφέρει ἡ νύμφη νὰ βάνονται εἰς τὴν καρσέλα της. Μανδήλια δώδεκα καὶ βρακοπουκάμισα, τέσσαρα, καὶ ὁ γαμπρὸς ἂς τὰ δώσῃ ὅθεν θέλει.

Ϛ΄. ὁ γαμβρὸς κατὰ τὴν συνήθειαν τὰ προαιρετικὰ φορέματα τῆς νύφης ὁποῦ στέλει εἰς τὸν καιρὸν τοῦ γάμου, νὰ τῆς στέλνῃ καὶ ἓν ζευγάρι παπούτζια αὐτῆς Μόνον.

Ζ΄. τὸ προικοσύμφωνον τοῦ κάθε συνοικεσίου ἐὰν δὲν καταστρωθῇ εἰς τὸν κώδικα τῆς ἐπισκοπῆς νὰ εἶνε ἄκυρον, καὶ ὅταν καταστρωθῇ λόγῳ κώδικος νὰ προσφέρουν ἓν μανδίλη μόνον.

:1827. κατὰ μῆνα αὔγουστον.

Τὰ ὄπισθεν ἑπτὰ κεφάλαια ὡς κατεστρώθησαν, εἶνε ἀπαράλακτα τῶν ἀρχαίων χωρίς τινα νεοτερισμόν, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπόκεινται ἡ Χριστιανοὶ τῆς Πολιτείας ταύτης, κατὰ τὴν τότε καὶ τώρα θερμὴν αἴτησίν των νὰ τὰ φυλάξουν ἀδιάσυστα· ἐὰν ὅμως πρὸ τῆς δευτέρας αὐτῆς ἐκθέσεως ἐφάνησαν ἀπειθεῖς μερικοὶ κάμνωντας νεοτερισμοὺς καὶ προσθήκας, εἰς τὰ συνοικέσια τῶν τέκνων τους, διὰ πολλὰ αἴτια παραβλέπεται ἡ ἀταξία αὐτή. εἰς τὸ ἑξῆς ὅμως νὰ φυλάττηται ἀμεταθέτως ἡ τάξις αὐτὴ ἀρχομένη ἀπὸ τῆς πρώτης τάξεως τῶν πολιτῶν, μέχρι τῆς δευτέρας, τρίτης καὶ τετάρτης, Βαθμηδὸν τὰ προικεῖα κατὰ τὴν ἑκάστου δύναμιν, ἐὰν ὅμως ἀποδειχθῇ τινὰς παραβαίνων τὰ προρηθέντα, ἂς Ἰξεύρει ὅτι ὑπόκειται βαρυτάτῳ ἐπιτιμίῳ καὶ ἀρᾶς τῶν ἁγίων Πατέρων τῆς ἐκκλησίας, ὡς περιφρονητὴς τοῦ ἁοιδήμου προκατόχου μας κυρὶς Ἀνθίμου, καὶ τῶν τότε προκρίτων τοῦ εὐπρεποῦς τούτου συστήματος, καὶ παρ' ἡμῶν θέλει παιδευθεῖ ἐκκλησιαστικῶς βαρέως,....ἀποφαινόμεθα....τὰ δίκαια τῆς ἀνέκαθεν εὑρεθείσης συνηθείας τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπισκοπῆς καὶ ὑποφαινόμεθα.

1827: Αὐγούστου: 4: πάραμυθία.

Ὁ Παραμυθίας Ἀγάπιος.

Ἀπὸ τῆς 21ης σελίδος μέχρι καὶ τῆς 27ης ἀκολουθοῦσι διάφορα ἄλλα προικοσύμφωνα, ὧν τὸ τελευταῖον φέρει χρονολογίαν *1848 Ἀπριλίου 17*, ἐποχή, καθ' ἣν περίπου ἀπέθανεν ὁ *Ἀγάπιος*, ὃν διεδέχθη ὁ ἀπὸ Τσεσμὲ Σμύρνης *Διονύσιος*.

Ἐκ τῶν δευτέρων προικοσυμφώνων τούτων, ὄντων ἐν συνόλῳ 15, μεταφέρομεν τὸ ἐν τῇ 22ᾳ σελίδι τῆς ἀδελφῆς τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἠπείρου *Π. Ἀραβαντινοῦ*, καταγομένου ἐκ Πάργης (ἐκκλησιαστικοῦ τμήματος Παραμυθίας), καὶ τὸ τελευταῖον, ἔχοντα οὕτω:

Προικοσύμφωνον τῆς θυγατρὸς τοῦ Σταματέλου Ἀραβαντινοῦ παργίου.

Ἐγὼ ὁ αὐτάδελφος αὐτῆς Παναγιώτης ὑπανδρεύω αὐτὴν ἀνδρὶ νομίμῳ τῷ πέτρῳ σπύρου χαλκέως, καὶ δίδωμι αὐτῇ διὰ προικεῖον κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν συνήθειαν τῆς πολιτείας παραμυθίας, ἄσπρα τζουρούκικα χιλιάδες δέκα Ν: 10000. καὶ τὰ ἀκόλουθα, δύο στρώματα, ἓν πάπλωμα, τέσσαρα σενδόνια, ἓν κιλίμη, δώδεκα ὑποκάμισα, ἓξ ροκέτα, ἓν κότολον, ἑπτὰ νταβέρσες, ἓν ζευγάρι σκουλαρίκια, ἓν βρακοπουκάμισον, μία κασέλα, τέσσαρα ἕτερα πουκάμισα, ἓν δακτυλίδι χρυσοῦν, ἓν σκουτί, ἓν κορδόνι τοῦ λαιμοῦ, ἕνα γελέκη, ἓν γελέκη ἕτερον δέκα μανδίλια. ταῦτα μὲ εὐχαρίστησίν μου δέδωκα αὐτῇ ὁ δὲ πλουσιόδωρος Θεὸς δώῃ ἀμφοτέρους ἑκατονταπλασίονα.

1832. Ὀκτωβρίου 14 παρ΄΄

Διονύσιος Ἱερομόναχος ἐφημέριος αὐτῶν γράψας μαρτυρῶ.

ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας Ἱεροδιάκονος Ἰωαννίκιος.

Προικοσύμφων΄΄ τῆς Βασιλικῆς θυγατρὸς γούλα Κίτση καλαριτιώτου.

ὑπανδρεύω ἐγὼ ὁ πατὴρ αὐτῆς Γεώργιος καὶ δίδωμοι αὐτὴ ἀνδρὶ νομίμῳ τὸν κύριον Κωνσταντὶ

τώλῃ στρούκαρη καλαριτιώτην καὶ δίδωμοι αὐτὴ εἰς προικεῖον τὰ κάτωθεν.

1: ἓν πάπλωμα μὲ γιωργάνη.....	γρ.	110:
1: μία γιάμπολη.....	»	100:
2: δύο στρώματα γιωμάτα.....	»	150:
1: ἓν κιλίμι.....	»	90:
1: χιράμι	»	20:
2: δύο μαξιλάρες γιωμάτες.....	»	40:
1: μία κεντημένη	»	30:
1: μία μαλίτικη.....	»	15:
1: ἓν σεντόνι.....	»	25:
1: ἓν ὅμοιον φράγγικο.....	»	10:
	»	590:
9: ἐνέα ὑποκάμισα λινοβάμπακα.....	»	180:
1: μία τζίπα λεμωμάνικον	»	40:
1: μία ὅμια κοντώτερη.....	»	10:
1: ἓν ἡμπικολέγενον	»	60:
1: σινή, ἓν ταψή, 2 ἁπλάδες. 6 σαγάνια	»	204:
1: ἓν τιγάνι πιρωστὰ ξίστρα.....	»	14:
1: ἓν δακτιλίδιον μάλαμα μὲ πέτρα..	»	100:
1: ἓν ζευγάρι σκουλαρίκια.....	»	30:
1: ἓν ζευγάρι τοκάδες γρ: 10.....	»	20:
1: ἓν καρφοβέλονον	»	10:
	»	1258:
1: ἓν λαιμομάνικον	»	50:
1: ἓν τζεβιρέν.....	»	10:
	»	1318:
1: μία φλωκάτα καλή.....	»	170:
1: μία φλωκάτα δεύτερη.....	»	130:
1: μία σαλταμάρκα ρούχινη.....	»	60:
1: ἓν φουστάνι καλῶν.....	»	200:
1: ἓν ὅμιον ἕτερον.....	»	70:
1: ἓν ἰντιάνα.....	»	25:
1: ἓν μιτάνη πέλον.....	»	16:
1: ἓν φουστάνι κοντῷ.....	»	16:
1: μία πωδιὰ κιζή.....	»	24:
2: δύο ἡποκάμισα ρέγγι κόκινο.....	»	32:
	»	743:
1: ἓν 2: τοκάδες χρυσομένες.....	»	276:
20: εἴκοσι κουμπιά.....	»	160:
1: ἓν μανδήλη μεταξωτον.....	»	25:
1: ἓν ἔτι μεταξωτόν.....	»	20:
1: μία κασέλα καρίτζινη.....	»	60:
2: δύο μανδήλια καλὲμ κεργιά.....	»	13:
1: ἓν φουστάνη κουτουνή	»	330:
1: κοντὼ πέλῳ.....	»	27:
1: μία πωδιὰ μεταξωτὴ μὲ χρισ.....	»	50:
1: κοζώκα.... ρούχινη.....	»	250:
	»	1954:
1: ἓν φέσι.....	»	50:
φλωριὰ εἰς αὐτήν.....	»	100:
	»	2104:

αὐτὰ δέδωκα αὐτῇ ὁ δὲ πλουσιόδωρος Θεὸς δώῃ αὐτοῖς ἑκατῶν τὰ πλασίωνα.

1848: ἀπριλίου: 17: Παραμυθιά.

ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας Ἱεροδιάκων Παρθένιος.

Γ΄

Καὶ ταῦτα μὲν ἐκ τοῦ Κώδικος περὶ καὶ κατὰ προικοδοσιῶν. Ἀλλ' ἡ Μέση Ἱστορία τῆς Θεσπρωτίας ἐπωφελεῖται ἐκ τούτου καὶ ἄλλως. Προσδιορίζεται δι' αὐτοῦ ἀκριβῶς ἡ χρονολογία τῶν πλείστων ἐπισκόπων (ἂν μὴ ὅλων), τῶν ἀκμασάντων ἀπὸ τοῦ 1792 μέχρι τοῦ 1848, εὑρηνται διάφοροι κληρικοὶ ἐπίτροποι ἐν τῇ τότε ἐπισκοπῇ καὶ σῴζονται καὶ τὰ ὀνόματα τῶν τότε ἐφημερίων τῆς πόλεως Παραμυθίας.

Ἀλλὰ καὶ τὸ ἑξῆς χρονολογικὸν σημείωμα εὑρηται ἐν ἀρχῇ τῆς 18ης σελίδος:

«εἰς τοὺς ᾳωιζ΄. ἐν μηνὶ μαΐῳ ιβ΄: 12

ἀπέρασεν ὁ ἐκλαμπρότατος μπεῖ ζαντὲς Ἀλέξιος ὁ χαντζαρλῆς, πρέσβις διὰ τὴν πάργαν καὶ ἐκόνευσεν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν παραμυθίας ἀρχιερατεύοντος Ἀμβροσίου τοῦ ἐξ Ἄρτης»·

συμπίπτει δὲ τὸ γεγονὸς τοῦτο πρὸς τὸ ἔτος τῆς ἀπερμπολήσεως πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν Ἄγγλων, συμβᾶσαν μετ' ὀλίγους μῆνας.

Καὶ ἐπίσκοπος μὲν πρῶτος ἐν τῷ Κώδικί ἐστιν ὁ *Ἄνθιμος*, ὅστις εὑρηται ὑπογεγραμμένος δὶς κατὰ τὸ ἔτος 1792 ὑπό τε τὰ ἄρθρα δηλονότι καὶ ὑπὸ τὸ δεύτερον προικοσύμφωνον· εἰς τὴν 10ην σελίδα εὑρηται ὑπογεγραμμένος ὁ ἐπίσκοπος *Προκόπιος* εἰς τὸ περιθώριον ἀριστερὰ εἰς δυσανάγνωστόν τινα σημείωσιν, περικεκομμένην μάλιστα κατὰ τὸ δέσιμον τοῦ χειρογράφου, μὲ χρονολογίαν *1808. Μαΐου 22.* Ἡ ὑπογραφὴ *Προκόπιος* διακρίνεται λίαν καλῶς ἐνταῦθα.

Εἰς τὴν 17ην σελίδα ὑπὸ τὰ δύο προικοσύμφωνα αὐτῆς ὑπογέγραπται ὁ *Ἀμβρόσιος*, ὑπὸ τὸ πρῶτον μὲ χρονολογίαν *ᾳωιγ΄ Ἀπριλίου ιδ΄*, ὑπὸ τὸ δεύτερον εἰς τοὺς *1817 Ἰανουαρίου 11*. Ὁ *Ἀμβρόσιος* οὗτος εὑρηται καὶ εἰς τὴν σημείωσιν κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς 18ης σελίδος.

Εἰς τὴν 18ην σελίδα ἐπίσης ὑπὸ τὰ δύο προικοσύμφωνα αὐτῆς εὑρηται ὑπογεγραμμένος ὁ *Νεόφυτος* μὲ χρονολογίαν *1822*.

Εἰς τὴν 20ὴν σελίδα ἔχει τὴν ὑπογραφήν του ὁ καλλιγράφος ἐπίσκοπος *Ἀγάπιος* ὑπὸ τὴν «Σαφεστέραν ἔκθεσιν»· οὗτος δὲ ἔμεινε Παραμυθίας ἐπίσκοπος μέχρι τοῦ 1848, ὁπότε ἐτελεύτησε καὶ μεθ' ἣν ἐποχὴν δὲν ἐγράφη τι πλέον ἐν τῷ Κώδικι.

Οὕτως δ' ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐπιδιορθοῦμεν ἀσφαλῶς τὸν χρονολογικὸν κατάλογον τῶν

ἐπισκόπων Παραμυθίας κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα, λίαν λελανθασμένως ἔχοντα καὶ παρ' *Ἀραβαντινῷ* καὶ παρὰ κ. *Ἀλεξούδῃ* καὶ παρ' ἡμῖν, δημοσιεύσασιν αὐτὸν πρὸ καιροῦ, ὃν εὑρίσκομεν ἤδη ἔχοντα ὡς ἑξῆς:

Ἄνθιμος 1789—1799.

Χρύσανθος 1805. Γνωστὴ ἡ χρονολογία ἐκ τῆς ἱστορίας. Ἐν τῷ Κώδικι δὲν ἀπαντᾷ.

Προκόπιος 1808. Δείκνυται ἐκ τοῦ Κώδικος.

Παρθένιος 1812. Κατὰ *Ἀραβαντινόν*, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀντιστρατεύεται πρὸς τὸν Κώδικα, ὅστις οὐδόλως τὸν ἀναφέρει.

Ἀμβρόσιος 1813—1817, ὡς ἐκ τοῦ Κώδικος βεβαιοῦται.

Ἀρσένιος 1817—1822.

Ὁ *Ἀραβαντινὸς* ἐσφαλμένως τίθησιν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ 1814—1816, διότι ὁ Κῶδιξ βεβαιοῖ περὶ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸν *Ἀμβρόσιον*. Ἐπειδὴ δὲ μένει κενὸν ἐν τῷ Κώδικι, τῇ ἀσφαλεστάτῃ ταύτῃ πηγῇ, τὸ ἀπὸ τοῦ ἔτους 1817 ἕως τοῦ 1822 διάστημα, τιθέμεθα τὸν *Ἀρσένιον* ἐνταῦθα, μέχρις οὗ ἐξ ἐγγράφων ἄλλων δηλωθῇ ἡ χρονολογία του.

Νεόφυτος 1822. Δείκνυται ἐκ τοῦ Κώδικος.

Προκόπιος. Περὶ τούτου λεκτέα ὅσα καὶ περὶ τοῦ *Ἀρσενίου* ἀνωτέρω. Κενὸν δι' αὐτὸν διάστημα μένει τὸ 1822—1827.

Ἀγάπιος 1827—1848. Ὡς φαίνεται καὶ ἐν τῷ Κώδικι.

Ἐπίσης ἐκ τοῦ Κώδικος δηλοῦται ὅτι ὁ *Ἀμβρόσιος* δὲν εἶναι «εἶτα Ἄρτης», ὡς λέγει ὁ *Π. Ἀραβαντινὸς* εἰς τὰς Ἀναγραφάς του, ἀλλ' «ἐξ Ἄρτης», ὡς λέγει τὸ ἐν τῇ 18ῃ σελίδι χρονολογικὸν σημείωμα.

Ἐπιτρόπους δὲ μόνον ὁ *Ἀγάπιος* ἔχει ἐν τῷ Κώδικι. Καὶ κατὰ τὰ 1832 μὲν ὑπογράφεται εἰς τὰ προικοσύμφωνα «ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας ἱεροδιάκονος *Ἰωαννίκιος*», κατὰ τὸ 1833 καὶ 1834 «ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας ἱεροδιάκονος *Σαμουήλ*», κατὰ τὸ 1839 «ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας ἱεροδιάκονος *Ἱλαρίων*», κατὰ τὸ 1841 «ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας ἱεροδιάκονος *Σαμουήλ*» (πιθανῶς ὁ καὶ ἀνωτέρω), κατὰ τὸ 1843 «ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας ἐπίτροπος *Διονύσιος* ἱερομόναχος», κατὰ τὸ 1846 καὶ 1847 «ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας ἐπίτροπος *Παναγιώτης*», ὅστις καὶ *ἐπιστάτης*, ἀντὶ ἐπίτροπος, ἅπαξ ὑπογράφεται ἐνταῦθα, καὶ τέλος κατὰ τὸ 1847 καὶ 1848 «ὁ τοῦ ἁγίου Παραμυθίας ἱεροδιάκονος *Παρθένιος*». Εἶναι δ' ὁ *Παρθένιος* οὗτος, αὐτὸς ὁ πρότερον *Παναγιώτης*, λαβὼν τὸ κληρικὸν σχῆμα καὶ μετονομασθεὶς *Παρθένιος*, μετὰ ταῦτα δὲ γενόμενος ἡγούμενος τῆς μονῆς *Ῥωμανοῦ* παρὰ τὸ Στροῦνι, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε πρό τινων ἐτῶν, τὰ μάλα ἀναδειχθείς.

Τέλος ἐφημέριοι ἀναφέρονται κατὰ μὲν τὸ 1792—1796 εἴς τε τὰ ἄρθρα καὶ εἰς προικοσύμφωνα «πρωτόπαπας *Ἀθανάσιος* ἐφημέριος», εἰς προικοσύμφωνα κατὰ τὸ 1797 «παπᾶ *Χρῆστος* ἐφημέριος», κατὰ τὸ 1807 καὶ 1808 «*παπαδούλης* ὁ ἐφημέριος αὐτοῦ μάρτυς καὶ γραφεύς», κατὰ τὸ 1808 «παπᾶ *Θοδωρῆς* ἐφημέριος, γραφεὺς καὶ μάρτυς», κατὰ τὸ 1832 «*Διαμάντης* ἱερεὺς ἐφημέριος αὐτῶν γράψας μαρτυρῶ», κατὰ τὸ 1832—1839 «*Διονύσιος* ἱερομόναχος ἐφημέριος αὐτῶν γράψας μαρτυρῶ», οὗτος εὑρηται καὶ κατὰ τὸ 1841 καὶ 1846, κατὰ τὸ 1841 «*Ἀναστάσιος* ἱερεὺς γράψας μαρτυρῶ», κατὰ τὸ 1843 «*Παναγιώτης* ἱερεὺς ἐφημέριος αὐτῶν γράψας μαρτυρῶ», ὅστις καὶ κατὰ τὰ 1846 καὶ 1847 ὑπογράφεται· τότε δ' εὑρηται καὶ ὁ «*Γεώργιος* ἱερεὺς ἐφημέριος αὐτῶν γράψας μαρτυρῶ»· εἰς δὲ τὸ τέταρτον προικοσύμφωνον, σελίδα 6ην, εὑρηται ὑπογεγραμμένος «1793 Φεβρουαρίου 12 παπᾶ *Πάσκος* ἐφημέριος τοῦ Μαργαριτίου βεβαιοῖ».

Καὶ ταῦτα μὲν γράψαντες σχετικῶς πρὸς τὸν Κώδικα ἡμῶν ἀρκοῦντα θεωροῦμεν· ἐπαρίνοντες δ' ἀλλαχοῦ τὴν ἐξέτασιν αὐτοῦ ὡς μνημείου γλωσσικοῦ, ἔχοντος ἀποτεθησαυρισμένας πλείστας λέξεις καὶ διάφορα ὀνόματα ἐπιχωριάζοντα, κλείομεν ὧδε τὰς ὀλίγας ἡμῶν γραμμάς.